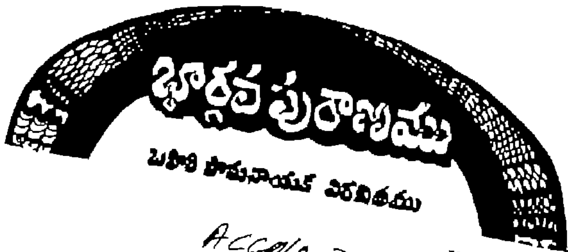
APG OML & RI Series No 21

భార్గవ పురాణము

ఒడ్డి కామునాయక విరచితము

పరిష్కర్త
'వ్యాకరణ శిరోమణి'
శ్రీ తిరుమల రామచంద్ర

ప్రధాన సంపాదకుడు
డాక్టర్ వి వి యల్ నరసింహారావు
డైరెక్టర్,
ఆం ప్ర ప్ర ప్రా లి గ్రంథాలయం పరిశోధనాలయం

ప్రచురణ
ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ
ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయం, పరిశోధనాలయం
అబిడ్స్), హైదరాబాద్ – 600 001

A P G O M L & R I Series No 21

BHARGAVA PURANAMU

By Bahiri Pamanayaka

Edited By Sri Tirumala Ramachandra

Chief Editor Dr V V L Narasimha Rao

First Edition 200 Copies March, 1986

Price Rs 95 00

Copies can be had of
The Director,
A P G O M L & R I Hyderabad-1

Printed at
MASTER ART PRINTERS
1 1 694/2/A, Gandhinagar,
HYDERABAD 500 380

విషయసూచిక

భార్గవపురాణము: బహిరి పామనాయకుడు

ప్రథమాశ్వాసము

ద్వితీయాశ్వాసము

తృతీయాశ్వాసము

చతుర్థాశ్వాసము

పంచమాశ్వాసము

షష్ఠాశ్వాసము

సప్తమాశ్వాసము

అష్టమాశ్వాసము

అనుబంధములు

PREFACE

Dr V V L Narasimha Rao, M A Ph D,
Director,
A P Govt Oriental Manuscripts
Library & Research Institute,
Abids Hyderabad 500 001

Bhārgava Purāna, a poetical work in Telugu by Bahiri Pāmanāyaka belonging to the third quarter of the eighteenth century AD is the twentyfourth publication of the Andhra Pradesh Government Oriental Manuscripts Library and Research Institute It is the seventh of the poetical works published by the department

The department makes it a point to publish only such manuscripts which are rare and unpublished The present work comes under that category and hence it has been taken up for publication

The Manuscript

The original script of this publication is a palm-leaf manuscript preserved in this department with ACC NO 539 and call No T 2 21 It is in a fairly good condition It has 162 leaves, the size of the leaf being 39 cm x 3 8 cm On each side of the leaf, there are 7 lines Although the name of the scribe and the date of completing are not noted in the manuscript, the scribe of this particular manuscript unlike many other scribes - was not only blessed with a good hand but also appears to have had the capacity to understand the text and content, except occasionally It is a rare phenomenon among the ordinary scribes of palm leaf manuscripts This unique quality of the script made the editors' job easier, while comparing the edited press copy

with the original palm leaf manuscript Unfortunately the scribe did not care even to record his name anywhere in the manuscript, probably owing to the fact that the scribes were not keen about their publicity as scribes

This palm leaf manuscript, together with a number of other manuscripts, were given away to this library by the A P Sahitya Akademi, some sixteen years ago (vide O M L File No 5921/69, dated 24th September, 1969) The Secretary of the Akademi, Sri Devulapalli Ramanuja Rao informed, in his letter dated 21st July, 1971 addressed to this department, that these manuscripts were donated to the Akademi in 1966 by Vāngmaya Mahādhyaksha Dr Vadlamudi Gopalakrishnaiah, 'Kala Prapoorna' To him, therefore, goes the credit of donating the manuscript to this department and the same was thankfully recorded in the departmental registers also

While sending the manuscripts to the Oriental Manuscripts Library, the A P Sahitya Akademi sent also a paper manuscirpt copy of Bhargava Purana which the Akademi might, probably get prepared to facilitate easy reading This paper manusorpt copy kept in this department has quite conveniently been consulted for preparing the critical edition of the text But since this copy contained here and there some variations with the original palm leaf readings the palm leaf text alone was taken as authentic to arrive at the final readings Except this one script, no other script has been available for consultation If atleast a second palm leaf manuscript could be obtained, it would have helped the critical edition, to a greater extent Nevertheless, all possible care has been taken to see that the final readings were faithfull to the original and at the same time immaculate

Bhārgava Purāna in Sanskrit

The present volume is not an original work in Telugu by the Author Although it is a rendering from Sanskrit it is not one of

the eighteen principal Maha Puranas written by Vyasa The 'Suta Samhita'[1] says that there are twenty minor upapuranas namely

(1) Sanatkumara Purana	(11) Varuna Purana
(2) Narasimha "	(12) Kalika "
(3) Narada "	(13) Vasishtha "
(4) Siva "	(14) Linga "
(5) Dharma "	(15) Maheswara "
(6) Durvasa "	(16) Samba
(7) Naradeeya	(17) Soura "
(8) Kapila "	(18) Parasara "
(9) Manava "	(19) Mareecha "
(10) Brahmanda "	(20) Bhargava "

The manuscripts of Bhargava Purana in Sanskrit are available in the Oriental Manuscripts Library, Madras (vide Nos 14547 to 14753 D15967, R6030(B), R6154 of which seven are on palm leaf and three are on paper while three are in Telugu characters and the remaining seven are in Granthi It is not known whether these manuscripts were at any time published This Sanskrit Upapurana quite surprisingly makes mention of certain Telugu Temple places like Dharmapuri and Srikakula It is, therefore to be inferred that the auther of this Upapurana must have had knowledge of the Telugu country and its topography Sri Tirumala Ramachandra, the editor of this Telugu volume entertains doubts about the antiquity of the Sanskrit original and according to him it may even belong to 16th century

The propriety of naming this work, 'Bhargava Purana' may perhaps be questionable If it were named after those who were born in the progeny of Bhrgu, it would have been appropriate But it is

1 ' సూత సంహితానుసారం వింశతి రేవోపపురాణాని, తేషాం నామాని క్రమశో శృణ్వ
సనత్కుమార నరసింహ నారద శివ ధర్మ దుర్వాస నారదీయ కపిల మానవ బ్రహ్మాండ
వరుణ కాలిక వసిష్ఠ లింగ మహేశ్వర సాంబ సౌర పరాశర మారీచ భార్గవేతి "
—సంస్కృత వాఙ్మయ పరిచయః, తొలి ఖండమ్ పు 88
విద్యాభవన్ సంస్కృత గ్రంథమాల 18, చౌఖాంబ, విద్యాభవన్, వారణాసి

not the Bhrgu lineage that was dealt with in this work In fact, it is the story of the twelve Vaishnava preachers that was narrated throughout the Purana Of course, the fourth of the twelve Vaishava preachers namely Bhaktisara may otherwise be known as Bhargavamuni But this one name does not, however, suffice to name the whole text as 'Bhargava Purana'

The following twelve Alvars and Acharyas were Vaishnava authors preachers, reformers, singers and ascetics who worked either individually or in groups at the epoach of the general Hindu religious revival onwards upto the period of Ramanuja i e upto 1137 A D

1	Saroyogi	7	Munivaha
2	Bhootayogi	8	Vipranarayana
3	Mahayogi	9	Vishnuchitta
4	Bhaktisara (Alias Bhargavamuni)	10	Goda Devi
5	Sathakopa	11	Parakala
6	Kulasekhara	12	Ramanuja

In Bhargavapurana, the story of the twelve great Vaishnava preachers was narrated by Suta to Sounaka etc seers as narrated by Narayana to Nara Nara and Narayana were the two well known sages, attached to Badarikasrama which became a sacred place of pilgrimage

Bhārgava Purāna in Telugu

The story of the twelve vaishnava preachers has been the theme for many a poet

The following works are worth - mentioning in the present context

Sl No	Name of the Work	Name of the Author	Date
1	Divyasuri charitam Sanskrit	Garudavahana pandita	11th century

2	Guruparampara prabhavam Tamil	Onbalagiya perumal	11th century
3	Prasannamrtam Sanskrit	Anantacharya	16th century
4	Paramayogi vilasamu Telugu	Tallapaka Tiruvengala-natha	,,
5	Bhargava puranamu Telugu	Bahiri pamanayaka	18th century
6	Acharya Sukti muktavali Telugu	Namburi Kesavacharya	,,
7	Bhargava Puranamu Telugu	Kanduru Venkata Dasu	19th century
8	Acharya Ratnamala Telugu	Vangala Sitaramacharya	,,

In the 20th century a number of other poets have also written prose and poetical works on the twelve great preachers of Vishavism 'Dvadasa Suri Charitra' of K T L Narasimhacharya, a prose work in Telugu is one amongst such devoted works

Of the above works, Paramayogi Vilasamu, (Dvipada Kavya) of Tiruvengalanatha was popular It was dedicated to Sri Venkatesa and his consort Sri Alamelumanga together

In Telugu literature champu Kavya, an admixture of verse and prose has been a common form employed by many poets

Bhargava puranamu of Bahiri pamanayaka, the present volume is also a champoo kavya dedicated to Venugopalaswami of Surapura

Bhargavapuranamu, another champu kavya in Telugu by Kanduri Venkata Dasu was dedicated to Simhachala Narasimha The author is said to have belonged to Visakhapatnam District

PAMANAYAKA, THE AUTHOR

Bahiri Pamanayaka, the author of the present volume was the ruler of Surapura belonging to the erstwhile Nizam Kingdom

Surapura is now known as Shroapur (Longitude 76° 46, Latitude 16° 35') in Gulburga District of Karnataka State

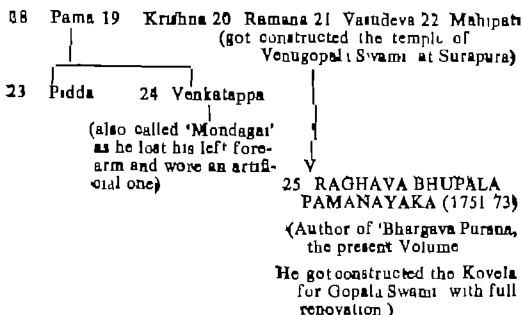
The following is the genealogy of Pamanayaka with a few more details than what he described in the prefatory part of the poem Guha, the great devotee of Rama was said to be the originator of the genealogy of Pamanayaka which was known as kosala (Gosala) genealogy

The later day historians * say that the name of the progeny was Gosala, but not Kosala Gosala must have come to be pronounced as Kosala by some people The Gosala genealogy might be so named to connote that they were originally protectors of cows and possessors of cattle wealth

1 Narasimha Nayaka
2. Virabomma Nayaka (not given in this work)
3 Singappa Nayaka (not given in this work)
4 Vadiyara (Badera) ,,
5 Kallappa '
6, China Hanuma ,, (7th son of Kallappa)
7, Hari ,,
8 Peda Soma ,,
9 Erasinga ,,
10 Madari ,,
11, Virajhampa ,,
12 Bali Soma ,,
13 Peda Pama ,,
14 Desi Jakka ,,
15 Gaddi pidda , (Established the Surapura rule)
16 Peda Pama ,, (Got constructed the temple of Gopala Swami at Vaginagiri)
17 Pitambara ,,
(During his period, the temple was destroyed by Aurangzeb Pitambara shifted the capital to Surapura)

---

1 Kapatarala Krishna Rao Surapura Samastana Itihasa (Kannada) P rumalla Gundacharya Surapura Samskritika Itihasa , & Introduction to Dasaratha Charitra by N Butcha Reddy P 13

In the above progeny of Surapura Kings3 there are four pamanayakas (at Sl Nos 13, 16, 18 and 25)

Raghava Pama Nayaka at Sl No 25, (as evident from the colophon of the poem) was a warrior of repute and a nightmare to his enemies He describes himself to be more handsome than Manmatha, the God of Love He was a scholar poet and a great devotee of Lord Vishnu He got litarary works written and dedicated to Vishnu He was a patron of poets Kanadamu Peddana Somayaji dedicated his poetical works 'Sesha Sailesa Leela' and 'Matsya Purana' to him

The following works also furnish information about Surapura Kings

---

3 Golconda Kavula Sanchika edited by late Sri Suravaram Pratapa Reddy—1934

Dr V Ragavan's article published in the Andhra Itihasa Parisodhaka Mandali Vol 13 No 1 1940

Article on Raja Bahiri Pamanayaka Bhupala' written by Dr B Ramaraju · Vide his work entitled 'Marugupadina Manikyalu' 1968

'Andhra Samasthanamulu 'Sahitya Poshanamu' by Dr T Donappa 1969

Silver Jubilee Number of Sri Krishnadevaraya Andhra Bhasha Nilayam—1985

Embracing Vaishnavism, he invited from Dharmavaram two Vaishnava preceptors named Annamacharya Dikhita and Srinivasa Tatacharya The two great scholars, who were brothers themselves were appointed as Royal preceptors (Raja Gurus) of Pamanayaka Kiriti Venkatacharya, the author of Achalatmaja Parinayamu [4] was none else than the son of Annaya Dikshita

Pamanayaka belonged to the Bedar (hunter) [5] community of great warriors In Kannada, Bedar means hunter, a synonym of 'Boya' in Telugu Their ancestors resided at Ratnagiri of Karnataka State and also in South Maharashtra They established their political power and ruled over the area situated between the rivers Krishna and Bhima

Hanumanayaka, a descendent of Bedar genealogy defeated Bahiri Vasanta Rao the Minister of Bijpur Nawab and as a mark of victory took away the title 'Bahiri' from Vasanta Rao Thereafter the title 'Bahiri' was prefixed to the names of Bedar rulers Thus Pamanayaka also was called Bahiri Pamanayaka

'The Bedars were a virile and hardy people and were known for their valour and love of freedom They had their earliest capital at Sagar and then at Waginagiri which later come to be pronounced as Wakin Kheda, (Waginagiri means the mountain of Brahma, god of creation When this capital was lost to Moghuls they shifted it to Surapura the present Shorapur lying in the fork between the Krishna and the Bhima In support of the Nawabs of Bijpur and Golconda, the Bedar Rajas battled hard against the Moghul Emperor Aurangjeb who in 1704 occupied Vakin Kheda After the death of Aurangjeb, the Bedar rulers took the city again into their possession [6]

---

4 Edited by Prof Salva Krishna Murti and published by Telugu Vijnana Pithamu, Hyderabad, 1985

5 Sri Turumala Ramachandra makes it clear that the word 'bedar' is purely a Kannada word which means ' hunter'' and its derivation has nothing to do with Urdu or Hindustani

6 Mysore State Gazetteer Gulbarga District By B N Sri Sathyan, 1966 PP 52,470

Peda Pamanayaka (at Sl No 16 of the genealogy given above) who was in power from 1666 to 1687 defeated the army of Aurangjob and held the prestigeous title of "Vipareeta Patana Kr ya Dhillikadheesa" The title was held by the Gosala rulers right from the time of Peda Pamanayaka Their flag bearing the mark of Hanuman (Hanumad Dhvajanka) was held high as described in the colophon of this work

The sum and substance of all this is that the author of this work Bahiri Pamanayaka was a Raja-Kavi (ruler and poet) like Nannechoda deva, Krishnadevaraya and Raghunatha Nayaka, though with a degree of difference in political power and the poetic talent

The Talent and Acquirement of the poet

Pamanayaka, the author of this work dedicated it to his family diety, Raja Gopalakrishna, whose temple shrine was at Surapura (Shorapur) about 8 Kms from Viginagiri (Vakindheda) the capital of Bedar rulers Pamanayaka states in the colophon that all his acquirement and erudition were nothing but the benevolence of Lord Gopalakrishna of Surapaura The opening poem (I 1) was an invocation to his patron God Gopalakrishna The compound "iggolājastuti" in this poem does not seem to be intelligible and the reading requires corroboration with another text if available, to make out its meaning or to incorporate necessary correction A handful of such readings are indispensable in any manuscript despite all care taken by the scribe Availability of more number of manuscripts alone solves the problem

Apart from such unintelligible readings, the poem in general has all the fervour and tenor of a classic as also the facility and felicity of an epic

The aim of Pamanayaka in composing this poem is to propagate the basic principles of Vishnavism as established through the exemplary lives of the twelve great devotees of Vishnu This was his long

cherished desire and the same ventillated iteself through a dream conventionally and quite imaginatively described by him in the introductory part (Avatarika) of the poem (1-12 to 18) In almost all the world classics, religious background was indispensable, since no poet was free from religion But the possible danger of poetic craft getting degenerated to the level of a religious sermon should not be lost sight of Poets like Krishnadevaraya maintained high degree of poetic craftsmanship, although they indulged in propagation of their religious principles Pamanayaka also observed great sense of propriety in narrating the story and propagating the Vaishnava principles

Sense of propriety

The original Bhargava Purana in Sanskrit was devided into 2 parts, the former being Poorva khanda and the latter being Uttara Khanda Forty chapters of Uttara Khanda form the original text for Pamanayaka's Telugu rendering which came to 8 cantos In each canto Pamanayaka gave a detailed account of the number of chapters as shown hereunder

Adhyayas (Chapters) of the Sanskrit text		Aswasas (Cantos) of the Telugu Text	
1 to 5 Adhyayas		First Aswasa	
6 to 10	"	Second	"
11 to 15	"	Third	
16 to 20	"	Fourth	
21 to 25	"	Fifth	'
26 to 30	"	Sixth	"
31 to 35	"	Seventh	"
36 to 40	"	Eighth	"

One unique feature of Vaishnava literature is that the basic principles were propagated through the common man s language Even

the Holy sayings of the Great Vaishnava preachers, were treasured in the ordinary Dravidian Language which ultimately attained the status of Dravida Veda or Dravida Agama The great sage Agasthya, who was said to be the father of the Dravidian languages engaged himself in severe austerity and penance to uphold the greatness of the south Indian languages

The Vaishnava literature quite interestingly records an episode which highlights the importance of Dravida Vedas that were brought to light by Lord Vishnu himself

It was the happiest occasion of the marriage of Siva and Parvati Along with many others, the great sage Agasthya also went to Himalaya where the marriage was being performed But the moment Agastya left the Southern part and put his foot on the Northern front, the earth was suddenly bent down in that region which resulted in great commotion among the marriage visitors They came to know through Viswakarma the Devine Architect that it was all owing to the arrival of Agastya whose unbearable weight on the Northern side put the earth in utter imbalance As requested by all, Agasthya had to go back to South without attending the marriage of Siva But having come to know that it was Viswakarma who disclosed the truth, Agasthya grew wild, lost wisdom and cursed Viswakarma that all his discendents would be illtreated thereafter with insufficient payment of remuneration for their craftsmanship Viswakarma being thus cursed for no fault of his, could not restrain himself and he also cursed Agastya that all his languages of the South would lose their importance in no time The irony of the story was while Agastya and Viswakarma remained safe,the poor descendents of Viswakarma and the Southern languages had to pay a heavy price for no fault of theirs But when Agastya underwent severe austerities to restore the lost glory of his country languages, Lord Vishnu appeared before

him and blessed his languages with the Devine Glory of Dravida Vedas But alas ! the descendents of Viswakarma cursed by Agasthya, could not get rid of it

If we carefully examine this episode, it reveals that the Dravida Bhasha became so pious and devine as the very Vaishnava Agamas were expressed in that language by the blessings of the Lord Vishnu himself But to achieve this goal, two great personalities like Agastya and Viswakarma were to be depicted as having lost wisdom and common sense

This episode was narrated in 'Paramayogi Vilasamu'7 of Tallapaka Tiruvengalanatha at the very beginning of the work and in Kanduri Venkatadasa's Bhargavapurana8, towards the end of third canto,

---

7 ద్వి కుంభజమునిన్ముఁదలఁగి కనుచు నా విశ్వకర్మ నిష్ఠంబి రావణాన్వయుంకుఁ
బని యధికంబు సల్పము కూలి యగుచుఁ జనుఁగాక యని ఘనశాపంబు నిచ్చె,
నిచ్చిన నవయంబు నిచ్చలోఁ దాఁగిలి క్రచ్చుఱ నా విశ్వకర్మ యుల్లనియుఁ
"గటకటా నకలోపకారంబు గాఁగ నిటఁ బిల్చి నను సురలెల్లఁ బ్రార్థించి
యడిగినందుకు నుపాయంబుఁ జెప్పుటకు నుడికి నీ వీగతి నుదిరంబు దప్పి
శపియింపఁదగునె యోదయలార్య" యనుచు "నీవు రాల్చినయట్టి నిగమ సంతతులు
ద్రావిడ రూపముల్ దాల్చఁగా" ననుచు శపియింప —
పరమయోగి విలాసము పుటలు 23,24 తి తి దే ప్రచురణ, 1988

8 సీ "విశ్వకంసాల విను విశ్వకర్మ నాదేశభాషలకుఁ బ్రశాక మిదలి
యుండంగ శపియించె నిందుగాఁ గావున దక్షిణదేశంబుఁ దలఁచువారి
కనుమాట లేకుండ నాదేశమందుఁ గావేర్యాదినదులెల్ల వెలసియుండ
గా ద్రావిడ వేదమై శోభిల్ల దానిచే వారుఁ బొందుచు నీవు పొల్చు నిల

ఆ తిపిరమున నిర్వ యర్చాస్వరూపములను దివ్యదేశంబుల వసించి తెలియ పదటి
వారలే నిత్యముక్తాత్ములై రటన్న ఖ్యాతి వెలయంగ వరమిమ్ము గరుడగమన"

వ అని యిట్లగస్త్యుండు నన్నుం బ్రార్థించిన నేనిట్లంటి
—కందూరు వేంకటదాసవిరచిత 'భార్గవపురాణము'-తృతీయాశ్వాసము పుట 77
(9) చెలికాని రామారావు (పిఠాపుర, ...)చే 1988లో ప్రచురితము

where Satakopa's (alias Nammalvar) poetic excellence, as exhibited in his Nalayira Prabandha composed in the very Dravidan language was explained by the Lord Vishnu himself to his consort Lakshmi, highlighting the merits of the Dravidian Language established by Agastya

According to the thematic plan of Pamanayaka's Bhargava Purana, the above episode would have occured towards the end of third canto corresponding to the 14th and 15th Adhyayas of the Uttara khanda of Sanskrit Bhargava Purana

Pamanayaka did discribe the unparallel erudition of Satakopa in Vedas and Sastras which adorned the Dravida form (P 149) However Pamanayaka dropped the episode of Agastya and Viswakarma as both of them indulged in meaningless curses which put the pious and innocent people and the languages to lot of suffering and insult

Pamanayaka exhibited a great sense of property and restraint in deleting this episode from the main story of the poem In any great classic such changes are necessary to keep up the sublime nature of the theme

The classic touch of the poem

The very opening poem which is an invocation to Lord Gopalakrishna of Surapura shrine has a classic touch, although an unintelligible compound *followed by a word or two makes the

---

౧ శ్రీ యక్రూరమతిన్ విరాహమునఁ దాఁ గ్రేఁగంట వీక్షింప నే
ర్రాతోలాంబురుహద్వయం బొగిని మున్రామున్దితం బొట హ
ర్షాంక్షుంబున వంద దైవత నిజాయం బెంచ భాసిల్లు ని
గ్గోతాస్తుతిఁ* గ్రోచు నన్ సురపురిగోపాలకృష్ణం డొగిన్ 1–1

* *Presumed reading of the last line* – 'ని గ్గోతోత్కళియుఁ గ్రోచు నన్ సురపురి గోపాలకృష్ణం డొగిన్'

meaning of the poem a bit ambiguous I presume that the correct reading he e might be 'Iggolokasthitu brochu nan' which means Let Lord Krishna protect me the resident of this Surapura a Heaven on earth The full meaning of the poem may be made out as given hereunder

Let Lord Gopalakrishna of this supreme shrine protect me, the resident of Surapura as I joyfully visualize multitudes of Gods reflected in the lovely moving eyes of the Lord engaged in looking at his consort recollecting the happy moments of their marriage as Vishnu and Lakshmi (1 1)

As the very purpose of composing the work was to uphold the Vaishnava trait, Pamanayaka took all care in the invocation part of the Avatarika

The Twelve Vaishnava preachers (Dvādasa Suris) were born on this earth with the partial powers of the Lord's devine implements, ornaments and pious menials and consort as shown below

Name of the Devine implement	Name of the preacher born	No of the poem
1 Panchajanya	Soroyogi	1 6
2 Koumodaki	Bhootayogi	1 8
3 Nandaka	Mahayogi	1 7
4 Sudarsana	Bhaktisara (Bhargava)	1-10
5 Samga	Parakala	1 9
Name of the ornament		
6 Koustubha	Kulasekhara	covered by 1-11
7 Srivatsa	Munivahana	,,
8 Vaijayanti (Vanamala)	Vipranarayana	,,
Name of the pious menial		
9 Vishvaksena	Satakopa	1-5

10	Ananta (Adisesha)	Ramanuja	1 3
11	Garuda	Vishnuchitta	1 4
Name of the consort			
12	Bhudevi	Goda devi	covered by 1 11

Of the above twelve preachers Vishnu Chitta and Goda Devi left an indelible impression on the hearts of the Telugu litteratures through Krishnadevaraya s Amuktamalyada while Vipranarayana did more through Sarangu Tammaya's Vaijayanti Vilasamu' by virtue of its popular style and sensuous appeal to the common reader These works were not mere translations but independent in their own way Here we should not forget the fact that Bahiri Pinanayaka did faithfully render the Sanskrit Purana into Telugu in a way natural to his talent and acquirement (Pl see T R's introduction Page No 80)

He was, on doubt, an erudite scholar in Telugu, Sanskrit and Kannada By religious catholicity, he was, cent per cent a Vaishnava poet The very selection of the theme for his poetic work and the handling and treatment of the theme prove beyond doubt, his intentions to establish Vaishnavism through a full length purana in the prabandha pattern of Krishnadevaraya's period The benedictory invocation to the favourite dieties, the conventional dream, the poet's genealogy, the Sashtyantas (Verses ending in possessive case in praise of the patron) the beginning of the story the elaborate descriptions satisfying the total number upto eighteen or even more, the imaginative and alliterative figures of speech the appropriate metrical forms, the development of the principal Rasa and the Philosophy the poet wants to convey all these invariably go in favour of the best Prabandhas of that age Although Pamanayaka chose a puranic theme comprising several stories which do not confine to a single hero he wanted to mould them into a prabandha (1 15) making the Lord Vishnu the guiding factor and guardian spirit of the poem In fact, it was the Lord who lead the lives of all and more so the twelve Vaishnava preachers through whom the Lord spoke unto this world Thus the poet, in a way, acheived the unity of plot for his prabandha

Of the many d scriptions, the two concerning P idmini Devi (tow ards the end of fourth canto) and Goda Devi (at the beginning of seventh canto) are of typical prabandha style indulging even in the reproach of Malayapavana (South wind) Manmatha (God of Love) Chandra (Moon) and so on

The descriptions of the hermitage, the city, the lake, the king, his duties, the war, the victory the setting sun, the rising moon, the night the marriage, the indication of mating the pregnancy the child birth, the journey, the gambling, the celestial damsels, the places of pilgr- image, the penance, the Lord, the devoted souls, the message and a few other things found suitable places in Pamanayaka s poem Even in the sequences of mutual love and mating, he maintained great rest- raint and decency

In the story of Vipranarayana, when Devadevi found herself to have gained more points on her side in winning over him, one rainy chill night she coolly collected herself near him in the hermitage, put his feet across her thighs, gently pressing them (his feet) with her soft palms, lifting his hand and placing the palm on her supposed wet breast, melodiousy wispered to him the magic words of sweet love, fascinatingly smiling with the meaningful gestures and gesticulations Alas! with all his severe austeries the great sage fell into the most rapturous moods of her love in no time10

How carefully the poet handled the delicate situation unlike other poets who indulged in the so called description of the sensuous pleasurel

---

10 సీ అట నటించిన బకుగదెందినయట్టి మానినీరత్నంబు మౌనిఁ జేరి
చలి వడంకిన మునిచంద్రు పాదంబులు వక్షస్సీమ నొక్కి వింత సుఖము జేసి
యంసిలా రమణుఁ దరంబున దన తొడ నిడుకొని యొత్తుచుఁ గదు నివ్వెఱచు
బ్రాహ్మణోత్తము వాడు పయ్యెద దడసిన దని తడియకరము నందుఁ జేర్చి

A పావనాచారినయమందు పాటుదరుండు గుంటక మిండు డింభకం పడుకుదేనె
తేనె సొగసుల దొంతర నారసి విప్రపుంగవుని మానసంబు గరంగఁజేయ (6-186)

At every stage, Ramanayaka was conscious that Vipranarayana was none else than Vaijayanti, the floral garland that adorned the neck of Lord Vishnu and Devadevi was an Apsaras (Devine Lady) purposefully born on earth at the sweet will of the Lord

In almost all the twelve stories of the Vaishnava preachers, the author makes Lord Vishnu and his consort Lakshmi appear somewhere and makes the Lord explain to her the importance of His Devotee saying that the Devotee should be better revered than the Lord himself Vipranarayana put this principle into practice and he was, therefore, respectfully called 'Tondaradippodi which means the dust particle of the devotee s foot (Bhaktānghrirenu)

The Tenets of Vaishnavism, as revealed through the poem

Jivātma is otherwise called chit padārtha It is immortal and eternal but altogether different from Parameswara, the Supreme Soul Birth and death are the characteristics of the mortal material body but not of the immortal and eternal Jivātma It is Jivatma that can experience the result of its action and can taste its fruits Jivatma by virtue of its meditating powers concentrated on Paramatma, attains Parama Pada (Supreme State) and automatically becomes free from the fetters of this mundane world Jivatma holds the minutest form and like sparks that emerge from a big fire all Jivatmas come out of the Supreme Soul and remain as remnants of the Supreme Soul These remnants are called Seshabhutas while the Supreme Soul which is eternal, all pervasive and omnipotent is called Sarvaseshin He is Eswara the Lord himself Jiva is 'Chit The visible and static world is Achit' Eswara, chit and achit are the three components of Hari (Eswaish Chidachitoheti Padartha tritayam Harih)

The Nyasa Yoga or Bharanyasa

While Hari is Seshi and Jiva is Sesha, the act of Jiva holding all responsibility on the Seshi himself is called Nyasa Yoga or Bharanyasa

Jivatma is fearless, non adhering, non-characteristic and is itself koustubha, the ornament of Hari As Hari is also Jivatma, Hari is identified with Koustabha and the very holding of this idea is called "Atmanyasa ' as enunciated by great sages Gada one of the implements of Lord Hari is a symbol of knowledge and wisdom Sankha, the conch of the Lord is embodiment of all living beings and their senses The supreme ego of Jiva is Sargna, the bow of the Lord The psycology of Jiva is Lord's chakrāyudha The ten senses, external and internal put together, form the Lord's arrows Knowledge full of learning is the Lord's Sword named Nandaka Ignorance is the armour worn by the Lord The five elements are His floral garland called Vaijayanti

The Supreme Soul of the Lord is placed on his chest in the form of Koustubha which is otherwise called Jivatma The Jivatma while unintaruptedly drinking the devine nectar that flows from the Lord's blissful breast forgets itself with the true knowledge endowed through the Lord's implements

And this state of absolute diversion from the external things on the part of Jivatma, fully engaged in tasting the honey that spills out from the lotus hands of the Lord is called "ATMANYASA" [11]

Pamanayaka highlights this particular tenet which is the cream of Vaishnavism as most of the Vaishnava preachers were born of the Lord's devine implements and ornaments etc

If this aim of the poet could properly be understood, it would be easier to get to know the philosophy of the poem It is this aspect that is suggested through Shantarasa, the principal rasa (Angirasa) that parvades the whole poem, although a number of other minor rasas (Angarasas) were given due importance as demanded by several occasions of the theme

---

11 Translation of the Text at PP 24 and 25 of this work

It is quite natural that Shantarasa alone could achieve the object which Pamanayaka intended in rendering Bhargava Purana from Sanskrit to Telugu

According to the findings of Ramanujacharya, the omnipresent Vasudeva alone is the Supreme God Unlike others, He has endless auspicious characteristics He was the root cause for the existence of this universe He commands all living beings and yet he is extremely kind

His characteristic form which is called "Vasudeva Tattva" manifests in four ways The first is the idol form facilitating regular worship by devotee This is known as Aicha murti The second is Vibhava murti in the form of incarnations like Rama, Krishna etc The third is Vyuha murti in the form of Vasudeva, Sankarshana Pradyumna, Aniruddha etc The fourth is Sukshma murti in the fully accomplished form called Vasudeva Parabrahma which has the six qualities of Aiswarya, Viiya, Yasas Sri Jnāna and Vairagya and exists in the entire universe for the benefit of devotees

Those who worship the former forms of His become eligible to worship the latter forms As the devotee succeeds in all the five stages of meditation (Abhigamana, Upadana, Ijya, Svādhyaya, Yoga is the form of uniting with the diety) The omnipresent Vasudeva blesses the devotee with the Supreme State of birthlessness and infinite bliss To achieve such a state of total redumption, the devotee should be endowed with unshakable meditation, purity of the mind and power of renunciation Knowledge of Karma as instructed through Karma kanda (Procedure for Action) and regular practice of Karma with utmost purity of mind and wordly renunciation lead to Brahma Jnana, the Supreme knowledge about the omnipresent and omnipotent Vasudeva This khowledge is the potential part of Bhakti (Devotion) Since Jnana and Karma (knowledge and Action) are said to be Karma and Karya (Cause and resultant act) themselves, the Uttara Mimamsa and Poorva Mimamsa are one and the same

according to Bhagavad Ramanuja In fact, there were a few commentators, prior to Sankara Bhagavatpada who admitted that the two Mimamsas were but the same Sastra

In the eighth canto of Bhargavapurana, where Ramanuja offered a number of prayers to his favourite dieties like Varadaraja at Kanchi (PP 307 401) and Ranganatha at Srirangam (PP 413 417) and other dieties (PP 422 432) the above philosophy of Vaishnavism was well established by Pamanayaka As the very purpose of the poem is served this way we can safely say that the dream of the poet (PP 3&4) came true in all its probability However, Pamanayaka as a poet indulging in rhetorics and linguistics etc , a few points have yet to be examined

Some Aspects of Rhetorics

Although Pamanayaka made it clear that he intended to compose a Prabandha, his work - by virtue of its theme and treatment - emerged only as a Purana A Purana is normally free from ornamental style A well disposed gentle style must be the cerebral nerve of a Purana In a Prabandha, where passion, pride and arrogance together with the heat of temper also may have to be displayed, the sense is followed by sound and the result is an ornamental style The 16th century Telugu Prabandhas indulged mostly in artha (Sense) and sabda (Sound) alankaras Utpreksha of the arthalankaras and anuprasa of the sabdalankaras exploited the situation while fancy and imagination alliteration and acrobatics of sound became prominent

Though pamanayaka was tempted by those feats on a few occasions, in general, his style was soft and gentle like the tender heart of a true Vaishnava Even his Utpreksha breathed an air of ease and amiability of thought Take for example, the poem describing Padmini kanya's youthful charm - -

"The lotus born and the lotus eyed Padmini Kanya when attained puberty, looked as if she was either a new creation of the lotus born Brahma or an arrow of the lotus armed Manmatha [12]

12 '[illegible] యౌవనమైన [illegible]
[illegible] నవసృష్టియొ [illegible] '

(4–146, పుట 208)

The repetition of the same word 'lotus' (nalika) at the beginning of each line in the poem had also the sonorous effect of a Sabdalankara

In the description of Kumudavalli, a paragon of beauty the poet indulges even in Yamakalankara, where a particular word repeatedly occurs, but with difference of meaning [18]

Vrittyanuprasa was the favourite Sabdalankara of Prabandha poets But this poet entertained it with the most mellifluous liquid sounds echoing the sense particularly on the occasion of describing Godadevi s grief caused by her separation from the Lord [14]

Even these Sabdalankaras, the poet employed only for describing beautiful women of pious nature

In regard to Arthalankaras, the popular figures such as Upama Rupaka and Arthantaranyasa were profusely used Alankaras like Vakrokti also found place in his descriptions For example —

When Padmini Kanya was laid up with Madanajvara (fever caused by an intolerable feeling of separation from the lover) her girl friends resorted to cast ironical taunts against Manmatha, the God of Love thus (The taunt is given in brackets) Oh, Manmatha your bow string is made of bees (you are a drunkard by nature) Your bow made of sugarcane is weak (you have little respect for law) you are yourself weak and unsteady (Your army comprising parrots, nightingales etc fly away) The seal of your banner is fish which drowns in

---

18 కరములు కమ్మలు, కములాకరములు పొకిర్రలి, వెలంకలకార విగ
కరములు నెమ్మొగము, భూకరములు చూడ్కులు, గాలకు చరములు నవ్వుల్,
ఆ వ 7-120, పుట 884

14 కలువ విలుకు మూలకులంతును, కలువం రా కలకులంతును, గంకలంరవమున్
గం చిలాకం పలుకులంతు, గంతి మతిం గలిగి కలిగి కిలవరపడగాన్
ఆ వ 7—44, పుట 844

water (your flag falls down as a mark of your defeat) You have no visible form (Your body was burnt long ago) Being a warrior of false prestige, how can you torture this Padmini kanya a blessed virgin (The Lakshya and Lakshana for Vakroki are given in the footnote)[16]

I have given this example just to show the rhetoric trends of the poet Pamanayaka was, however, less interested in this kind of figurative exercises than that of the plain and natural way of expression which would be more suitable to a purana of religious content

The Metre

It was only with this kind of understanding he did not resort to the innumerable varieties of Metres Except while concluding the cantos, he never used Visesha (ch) chanda (peculiar metre)

Canto	Metre
First	Mālini (together with Mattebha and Kanda)
Second	Utsāha „
Third	Mālini „
Fourth	Bhujangaprayāta „
Fifth	Panchachāmara „
Sixth	Totaka „
Seventh	Mālini (together with Sardula and Kanda)
Eighth	Mālini „ Champaka and Kanda)

16 లక్ష్యము –

'వెందుగ నీగుణంబు మదవృత్తి నెసంగును, నీదు ధర్మమా
పొలుపగ మధ్యమస్థితిని కాల్చును, నీ బలమా యొకింతయున్
నిలుకడ కాదు, నీరము నీట నణంగును, నీదురూపమా
తెలియఁగ రాదు, నీవు గుదకమున నేచెద వెట్లు దర్పకా ?'
ఉరము–ముద్ర (సూ రా) (రా పు 4–197, పుట 211)

లక్షణము –

'అన్యథోచిత వాక్యస్య కాక్వాశ్లేషేణ వాన్యథా
యోజనం క్రియతే యత్ర వక్రోక్తిః సా ద్విదండ్యతి।'—
రామేశ్వరసుధీ విరచిత - అలంకార మకరందః –పుట 187

(ఓ ఎమ్ ఎల్ పత్రికలు)

In this work, the autheor employed the following varieties of common metres only

1	Kanda	5	Utpala
2	Tetagiti	6	Champaka
3	Ataveladi	7	Mattebha
4	Sisa	8	Sardula

His vachana (prose) was fluent and easy going althrough At times, it contained long winding Sanskrit compounds composed in an alliterative mood But when it is employed for moral instruction, the high sounding Sanskrit compounds melt into simple Telugu words which are natural to his tongue (An example is given in the foot-note) [10]

The Language and Grammar

Now a word is to be said about Pamanayaka's usage of Telugu and its grammatical form True, he did not deviate from the common Granthika style of the Telugu classical works It is equally tiue, he did not embrace the idiomatic native tongue rich in its homely expressions In his work, we come across some usages peculiar to the Telugu grammar They deserve to be carefully examined

---

16 వ చర్మమాంసాస్థి మేదో రుధిర విణ్మూత్ర నఖరోమ మజ్జ ల్లాది పూర్ణంబును, హేయం బును, దుర్గంధ సంయుతంబును నగు స్త్రీ శరీరము సుఖరూపంబని చెప్పరాదు శ్లేష్మ సదనంబగు వదనంబును, సుదీర్ఘ దూషికా పాత్రంబులగు నేత్రంబులును, నిశ్వాస నిర్గమాంతర్గత సింఘాణ పూరిత నాసికయు, తీవ్ర దంతక్షత స్యందిలాలాజలాధరంబగు నధరంబును, సితగ్రంథి నిహార స్వేదనిచయ ధురంధరంబులగు పయోధరంబులును మూత్ర సంక్లిన్న నితాంతంబగు మదననికేతనంబును, దూరిత మల కదంబంబగు నితంబంబును నగునిట్టి కాంతాశయంబులు మహాత్ములచేత నిందితంబులగుట లోకంబు లందుఁ గాంతలయందుఁ గోరికగలవారు విపదర్కం బుద్ధిమంతుం డెవ్వండును మోహ కుండు గాకుండు, ధార్మిక వార్ధక భావంబునందు గుణంబగు తంత్రికిఁ బాలావ మానంబు గావింపుచు భూతలంబునందుఁ గృతఘ్నులగు పుత్రులయం దౌత్కసమ యంబునందేని మహాత్ము లనురంజనంబు సేయరు (భా ప 8-160, పుటలు 440,441)

Disinchu[17] = to visit (or) to see

The word 'disinchu' must have been a corrupt form of 'Darsinchu' which means 'to visit'. 'Disinchu' appears to have nothing to do with 'Disa' which means direction. "Disinchu" is a peculiar usage in Telugu.

Pranamati[18] = a bow or salutation in reverence

The word seems to have been an abridgement of two different words put together: Pranati + Namati.

Although there is no specific rule which brings the two words together, the author used it very profusely on a number of occasions, probably because of its frequency of usage, atleast among the devotee circles in those days.

Bahuga[19] = Excessively

The Sanskrit root 'Bahu' is not separately used in Telugu as a non compound immediately followed by 'Kan', except occasionally in colloquial spoken Telugu.

---

17 దిశించు = దర్శించు, చూచు

ఉదా: శ్రితులఁ దన్నెవరేని భక్తి దిశించి రేని వారం గతుల కభానుభూతిఁ

చేయఁగా లేదె యాతండు సుమతిల్లి యనుచుఁ గొనియాడి ప్రపదారాయణుండు (6-81)

18 ప్రణమతి = నమస్కారము

ఉదా: దీవించు గమరస్వరూపుఁడవగు నీకుఁ

ప్రణమతి గావింతుఁ బంటి నాకు (8-58)

19 బహుగా = మిక్కిలిగ

ఉదా: దై తద్యుతుల్/తదుపయమున్ పఠించు బహుగా మిగా వగగాఁగ వెమ్మికి/పదఁతర

(7-118)

Manalamu[20] **— Manamu** — 'We' comprising the first and second persons

While 'Manamu' is the nominative case form, the objective case form for it, is 'Manalanu' But in the plural number of the nominative case the poet used 'Manalamu instead of 'Manamu'

This is a peculiar usage made by the poet (The editor of this work supports him)

Nidurpu[21] = Nitturpu = deep sigh

Nidu+Urpu = Nitturpu See Bala Vyakarana (Sandhi-12)

However there are occasional usages like 'Nidurpu also by poets of middle ages[22]

Ivvumu[23] = Immu = give (in the imperative mood)

(See Bala Vyakarana-Kriya 92, 6, 28)

'Ivvumu is not normally used in Granthika language

---

20 మనలము — మనము

ఉదా మనం బొందు కరఁజేసి వైష్ణవారాధనంబుఁజేయ రమ్ము మతివ" (7-169)

21 నిడూర్పు = దీర్ఘనిశ్వాసము

ఉదా చింతఁగొని యూష్తంఁ గూర్చి నిడూర్పు కూర్చుచున్ (7-146)

22 ఎ 'ఆ వచనంబు వేగ్గవిని యౌదం యూచి నిడూర్పు పుచ్చి'
వెంగః రాజు "పంచతంత్రము" (4-209)

బి వా యమున నిడూర్పు పుచ్చుచు నయారె యటంచును బోయె నింటికిన్"
అయ్యలరాజు నారాయణామాత్యుని 'హంసవింశతి (5-81)

23 ఇవ్వుము — ఇమ్ము
'ద్రవ్య మంతయు నుదారత నివ్వు మటంచు (7-149)

'āśu' is a Sanskrit root which means quickly It cannot be used separately in Telugu, without having the case affix to the root

Abjātanetri[?5] = Abjātanetra = Lotus eyed woman

The grammatically correct form is 'Abjatanetra' (see Balavyakarana-Tatsama 85) The poet put the compound 'Abjātanetri' in a fixed position between two other words of similar alliterative endings (Dhātri and putri) and hence it is to be deemed that the poet purposefully made this usage

Daivaraya[?6] = Daiva raja ! = oh, king of Gods !

The grammatically correct form is Daivaraja 'Raya' is a Telugu word which cannot form a compound directly with the Sanskrit word 'Daiva' Technically such a compound is called 'Vairi Samasa' i e a compound formed contrary to grammar rule

Since the compound 'Daiva Raya in the example quoted, follows a number of similar alliterative case endings, we may conclude that the poet had willfully used it But proper nouns like Proudha Deva raya and Krishna Devaraya cannot, however, be found fault with

---

24 ఆశుగా = ఆశువుగా

'ఆశుగా గొబ్బున వాసుకి (8-84)

25 అబ్జాతనేత్రి = అబ్జాతనేత్ర

'అరయ సర్వస్వరూపిత్రై యందుహరికి బరమధామాది ధాత్రై పరగుహరికి

న్యాపితాధీశ్వర మింత్రైన లేదు విరత మిచ్చాత్రి 'అబ్జాతనేత్రి' పుత్రి -(8-247)

26 దైవరాయ = దైవరాజ'

నిను నతి యక్షరాయ సుశ్లోకనిగమాంతరూపితే శార్వరాయ సరూపరాయ

సుందరాయ పరేశాయ సుజన సన్నుతాయ యని నిత్యమొక్కెద దైవరాయ'(8-102)

Nayaki[27] — Nayika = The heroine of a poem or story, the chief Lady

The correct form is 'Nayikā', a feminine gender form ending in long vowel ā

The term 'Nayaki' is, however, used in Sanskrit compounds very frequently, probably owing to the influence exercised by Tamil and Kannada The names of some of the Vaishnava Godesses etc have "Nayaki" as their suffix For example, Ranga nayaki, Nātha nayaki Lokanayaki etc Since these names gained great catholicim and currency, we have almost ceased to think of the accuracy of the word root

From the view point of usages shown above, it is hasty on our part to jump to conclusions, regarding Pamanayaka s acquirements Usages of this kind might, however, be found in most of the Telugu classics Pamanayaka is in no way inferior to them

As I have alrady pointed out, the poet seems to have greater acquaintance with Sanskrit and Kannada than with Telugu Even the syntax, the case endings of the nouns and adjectives are much nearer to Sanskrit than to Telugu [28]

---

27 నాయకి — నాయిక

'కంజాక్ష వక్షసునిఁ గని మంజాక్షినిఁ బ్రేమసేసి మధురాధర శ్రీ

కంజాక్ష కర్తఁ జెంద్రి నాగం జేసెను నాగనాయకినిఁ గారికిఁ దాన్ (8-88)

28 ఎ పూర్తి బద్ధాంజలి (8-72)

బి నవ్యతరమైన సద్వృత్తి (8 76)

సి మానితంగు పుష్పమాలికలు (8-119)

Every poet has his own way of expression What is actually important is how the work pleases men of taste and critical acumen

Left to myself, I am of the opinion that Pamanayaka will no doubt, have his own place in the row of Raja Kavis like Krishnadeva raya and Raghunatha Nayaka but with a degree of difference regarding the poetic talent and acquirement Alas ! his life span was only 34 years i e from 1739 to 1773

We do not know whether he wrote any other works either in Telugu or in other languages like Sanskrit and Kannada But this one omnibus volume he produced in Telugu is sufficient for him to attain reputation and celebrity as a poet The quantitative and qualitative merit of the poem will, I am sure elevate him to the constallation of good poets [29]

The work is now in the hands of the men of critical discernment It is up to them to appreciate and enjoy

Here it may not be out of place, if I say as cheif editor of this work, a few words about the editor of the work

---

29 It is noteworthy thak Pamanayaka s Bhargava Purana has already attracted the university research scholars also The palmleaf Ms available in OML &RI was consulted by one Sri S Narayana Reddy M A , M O L,, for submitting his dessertation in Dec 1985 for the award of M Phil Degree in Telugu of Bangalore University under the guidance of Dr T V Subba Rao, M A ,Ph D, Reader in Telugu, Jnana Bharati Bangalore

I had an occasion to go through Mr Reddy s dissertation work with keen interest

Pamanayaka s work deserves to be taken up for research for the award of Ph D degree

The Editor

The editor of this work, Sri Tirumala Ramachandra, a veteran scholar in more than one language and a popular journalist duly honoured with the prestigeous title 'Patrakara Siromani needs no special introduction One of the reasons for the department of Andhra Pradesh Government Oriental Manuscripts Library and Research Institute prefering Sri Ramachandra for editing of this work is that the history of Surapura was better known to him as his better half, Smt Anantalakshmi hailed from the same place and had a fund of information about the place Her father, Sri Perumalla Venkatacharya was a discendent of the Vaishnava family of Vādhula Gotra which was invited to Surapura by Pachchangi Pamanayaka (1666 1687) for Purana Pravachana in the temple of Venugopala Swami He was a scholar of repute, duly honoured by many and the editor, Sri Ramachandra is grateful to him for the cultural background provided by him to his family Sri Ramachandra is grateful to his wife also for many details furnished by her particularly regarding the traditional stories of Surapura This is one of the factors that contributed to the idea of this department in entrusting the editing work of Bhargava Purana to him

Sri Rama Chandra (born on 16 June 1913) did Sahitya Siromani in Sanskrit and took Vidwan in Telugu and Sanskrit and Prabhakara in Hindi Being a scholar in Kannada also with much acquaintance with Tamil he made a deep study of the languages and the result is his famous works Telugu Lipi Puttu Poorvottarālu (Origin and Evolution of the Telugu script) and 'Nudi Nānudi' (Word and Idiom) He studied Prakrita under the great research scholar, Sri Manavalli Ramakrishnakavi Sri Vetturi Prabhkara Sastri, the scholar poet was duly assisted by Ramachandra in the editing of several Mss

Further, Sri Ramachandra's ripe experience as pandit in the Serfoji Maharaja Saraswati Mahal Library, Tanjore, the Oriental Manuscripts Library, Madras and the Mss section of Punjab University, Lahore fully qualify him to edit manuscripts of paramount importance

Bhasha Sevaka Samiti founded by Sri Ramachandra, Andhra Abhyudaya rachayitala Sangam of which he was a member and the research journal 'Parisodhana' published under his able editorship-though for a short time-speak volumes of his invaluable services rendered to the Telugu language and literature 'Sahitee Sugatuni Swagatham (The Soliloquy of a litteratures) is a compilation of articles written by him on a variety of subjects in the most popular way intelligible even to the common reader

Sri Ramachandra's literary work has always been an original contribution The introduction provided by him to this work also bears testimony to it He still feels that had he consulted, in greater detail, the palmleaf manuscripts of Bhargava Purana in Sanskrit and Telugu, it would have been much more useful to the readers The sincerity with which he did this very responsible work to the extent possible deserves commendation

The Acknowledgment

The present volume is quite a sizable work when compared to the other poetical works published by this department

The technical staff of the department namely Sri K Vittal Reddy Sri K Satyanarayana, Smt. Y Vatsala, Smt K Indira, Sri K V Rama Sastry and Sri D K Srinivasachary have done their best in comparing the press copy with the palm leaf text, in preparing the final copy of the appendices and in making necessary corrections in the proofs I wish them all success in their endeavours in this regard

It is evident that the crash programme of publications is the highlight of the departmental activities.

I am highly grateful to the Government of Andhra Pradesh for their keen interest in developing this department

March 1986
Hyderabad-1

(Sd) V V L Narasimha Rao,
Director,
A P G O M L & R I,
Hyderabad

P S In the first line at page 7 of this 'Preface' please substitute 'Hanuma' for Vasudeva at Sl No 21 and Vasudeva, for Mahipati at Sl No 22

The Synonyms like Mahidhara',' Bhupala', 'Dharaniramana', Dharanipa and 'Mahipati are common suffixes to the rulers of the progeny

Please see Sri T R's introduction in Telugu at page 96 also

ఆళ్వారాచార్యుల చరిత్ర తత్త్వం

శ్రీ తిరుమల రామచంద్ర

దేవర్షి అయిన నారదునికి ఒకానొకప్పుడు మనస్సు శోక వ్యాకులం అయింది — ఎన్నో విద్యలు నేర్చాను, వాటి పరమార్థాన్ని తెలుసుకో లేకపోయానే-అని. బ్రహ్మ మానస పుత్రుడై విశ్వజ్ఞాని అయి విరాజిల్లే సనత్కుమారుని వద్దకు పోయి తన వ్యాకులతను ఇలా వివరించాడు "ఋగ్వేదం భగవోఽధ్యేమి యజుర్వేదం సామవేద మాథర్వణం చతుర్థం ఇతిహాస పురాణం పంచమం వేదానాం వేదం పిత్ర్యం రాశిం దైవం నిధిం వాకో వాక్య మేకాయనం దేవవిద్యాం బ్రహ్మ విద్యాం భూత విద్యాం క్షత్ర విద్యాం నక్షత్ర విద్యాం సర్ప దేవ జన విద్యా మే తద్భగవోఽధ్యేమి, సోఽహం భగవో మంత్ర విదేవాస్మి నాత్మవిత్"[1] అంటే— "భగవన్ నేను ఋగ్వేదాన్ని, యజుర్వేదాన్ని, సామవేదాన్ని, నాల్గవదైన అథర్వణ వేదాన్ని వేదాంలో ఐదవదైన ఇతిహాస పురాణ సంచయాన్ని, పితృలోకానికి సంబంధించిన వేదాన్ని, గణితాన్ని, భాగ్యాన్ని, నిధి నిక్షేపాల విద్యను, సంవాదాలను, ప్రాపంచిక విద్యను, వేద విద్యను, బ్రహ్మ విద్యను, భూత విద్యను, క్షత్ర విద్యను, నక్షత్ర విద్యను, విషవిద్యను, సర్వదేవతలను, సర్వ ప్రాణులకు సంబంధించిన విద్యలను, అధ్యయనం చేశాను కాని, భగవన్, నేను కేవలం మంత్రాలను తెలుసుకొన్నాను కాని, ఆత్మను, వాటి అంతర్యాన్ని తెలుసుకోలేకపోయాను ఇదే నా శోక కారణం దీనిని పోగొట్టి నాకు శాంతి కలిగించు" అని ప్రార్థించాడు.

హృదయ ప్రాధాన్యం

సనత్కుమారుడు అతని ప్రార్థన మన్నించి, కేవలం విద్యా సంపాదనం ప్రధానం కాదని, ఆ విద్యల తత్త్వం సర్వశ్రేష్ఠం, సర్వసారం, సర్వాంతరం అయిన ప్రాణం ప్రధాన మని బోధించి, నారదుని శోకవిముక్తుని చేశాడు బుద్ధి కన్నా హృదయం మనకు సన్నిహిత మని దీని భావం

భాగవతావతరణం గురించి కూడ ఇలాంటి గాథే ఉంది వేదాలను విభజించి మహా పురాణాలు రచించి, మహాశాస్త్రాలు ప్రవచించి, బ్రహ్మసూత్రాలు నిర్వచించి ఋషీశ్వరులలో

1 ఛాందోగ్యోపనిషత్తు 7 । 2 ।

తంమానికమైన వ్యాసమహర్షి చిత్తశాంతిలేక ఏకాంతంలో విచారగ్రస్తుడై ఉండగా, త్రిభువన పర్యాటకుడైన నారదుడు కాకతాళీయంగా వచ్చి, విచారకారణమేమని ప్రశ్నించాడు. వ్యాస మహర్షి తన ఆవేదన తెలిపాడు. అప్పుడు నారదుడు

'అంచితమైన ధర్మచయ మంతయుఁ జెప్పితి వందులోన నిం
దించకగాని విష్ణుకథ లేర్పడఁ జెప్పవు ధర్మముల్ ప్రపం
చించిన మెచ్చునే గుణవిశేషము లెన్నినఁగాక నీకు నీ
కొంచెము వచ్చు టెల్ల హరిఁ గోరి నుతింపమి నార్యపూజితా!''[2]

అని వివరించి కేవలం మనో బుద్ధులపై ఆధారపడే శాస్త్ర సముదాయం శాంతి కలిగించజాలదని, హృదయ కవాటం తెరిచి భగవంతునికి అర్పించి సంకీర్తనం చేయడమే ముఖ్యమని ఉపదేశించాడు. ఆ ఉపదేశానుసారం వ్యాసమహర్షి భక్తియుక్త చిత్తంతో సంపూర్ణుడైన సర్వేశ్వరుని ధ్యానించి మనస్సును ఏకాగ్రం చేసి

''అవనీ చక్రములోన నే పురుషుఁ డే యామ్నాయమున్ విన్న మా
ధవుపై లోకశరణ్యుపై భవములం దప్పింపఁ గాఁ జాలు భ
క్తి విశేషంబు జనింప వట్టి భువనక్షేమంకరంబైన భా
గవతామ్నాయము బాదరాయణుఁడు దాఁ గల్పించె నేర్పొప్పఁగన్.''[3]

మానవుడు ఎంత తపోధనుడైనా, యోగి అయినా హరిభక్తి విరహితుడైతే ఎట్టి శాంతిని పొందజాలడని ఈ రెండు కథల అంతర్యం. "బౌద్ధికమైన అవగాహన మాత్రమే మానవుని హృదయాన్ని సంతృప్తి పరచజాలదు. మనము కేవలము బుద్ధితోనే జీవించలేము. మన భావాలకూ, ఉద్వేగాలకూ స్థానమైన హృదయం బుద్ధికంటే సన్నిహితం. హృదయం సంతృప్తి పొందకపోతే మానవుడు సుఖంగా ఉండలేడు. బుద్ధి మనస్సుకు శాంతి కలిగింపజాలదు.''[4]

భక్తితత్త్వం

ఈ విధంగా భగవంతుని మనస్సుతో కాక హృదయంతో చూడటం భక్తి. రాధాకృష్ణ పండితు డన్నట్లు "ఈ భక్తి ద్వారా మానవుడు తనకు భగవంతునితో గల సంబంధాన్ని వివ

---

2 భాగవతం 1 1 96 3 భా 1 1 136 4 స్వామి అతులానంద వేదాంత కేసరి పుట 12 1927

దాని విశదంగా గ్రహించి, చివరకు తనకు ఆత్మ భూతుడైన పరమాత్మకు శరణాగతుడవు తాడు "[6] ఈ భక్తిని పూర్వులు ఎలా నిర్వచించారో చూద్దాం

భక్తి శబ్దం భజ్ అనే ధాతువు నుంచి పుట్టింది భజించడం, కొలవడం, శరణాగతుడు కావడం దీని అర్థాలు

"అర్చత ప్రార్చత ప్రియమేధా సో అర్చత
అర్చంతు పుత్రకా ఉత పురం న ధృష్ణ్వర్చత॥
అవ స్వరాతి గర్గరో గోధా పరిష్టనిష్వణత్
పింగా పరి చ నిష్కదద్ ఇంద్రాయ బ్రహ్మోద్యతమ్ "[6]

"పాడండి పాడండి ప్రియమేధా పాడు బాలలారా గానం చేయండి దుర్గం రక్షణం అయిన ఆ భగవంతుణ్ని కీర్తించండి గర్గరం పెద్దగా పలుకు గాక! వీణా నిక్వాణాలు ప్రతిధ్వనించు గాక! తీగలు తమ స్వరాలను అంతటా వ్యాపింపచేయు గాక! పరమేశ్వరుని కై మన కీర్తనము ఊర్ధ్వ రాగంలో ప్రసరించు గాక!" అని వేదఋషులు భక్తి పారవశ్యంతో సర్వేశ్వరుని సంకీర్తనం చేశారు

మానవుని ఆవిర్భావంతోనే భక్తి ఆవిర్భవించిన దన్నప్పుడు వేదఋషులు భక్తితో కీర్తించడం సహజాతి సహజం భక్తిని పలువురు ఋషులు, ఆచార్యులు వివిధరీతుల నిర్వచించారు "భక్తి రీశ్వర విషయా అనురక్తి రితి యుజ్యతే "[7] పరమాత్మ పరమైన అనురక్తే భక్తి అని శాండిల్య భక్తి సూత్రవ్యాఖ్యాత స్వప్నేశ్వరుడు నిర్వచించాడు ఇది "నిరంతర ప్రేమ ప్రవాహః"[8] నిరంతర ప్రేమప్రవాహమన్నారు భగవద్రామానుజులు ఈ నైరంతర్యంతోపాటు గాఢత్వమూ దీనిలో ఉండాలని విష్ణుపురాణ వచనం.

"యా ప్రీతి రవివేకానాం విషయే ష్వన పాయినీ,
త్వా మనుస్మరతః సా మే హృదయా న్మాపసర్పతు "[9]

"అవివేకులకు విషయ సుఖాలలో ఎలాటి ఎడతెగని గాఢమైన ప్రేమ ఉంటుందో అలాటిది భగవంతుణ్ణి ధ్యానించే భక్తుని హృదయం నుంచి పోరాదు " నారద భక్తి సూత్రాలు

---

6 డా సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణ ఇండియన్ ఫిలాసఫీ సం 2 పుట 705 6 ఋగ్వేదం 8 69 8-9 7 శాండిల్య భక్తి సూత్రం 1 6 8 భగవద్రామానుజులు శ్రీభాష్యం 9 విష్ణుపురాణం 1 20 17

భక్తిని నిర్వచిస్తూ, వివిధ మతాలు వివరించి, చివరకు తన మతాన్ని నొక్కి చెప్పాయి ''పూజాదిష్వనురాగ ఇతి పారాశర్యః కథాదిష్వితి గర్గః నారదస్తు తదర్పితాఖిలాచరతా తద్విస్మరణే పరమ వ్యాకులతేతి''[10] భగవంతుని పూజాదులలో అనురాగం భక్తి అని పారాశర్యుని భావం భగవత్కథలలో అనురాగం భక్తి అని గర్గుడన్నాడు కాని భగవంతునికి తన సకల వ్యవహారాలు అర్పించి, దైవం మరుపునకు వస్తే చింతపడటం భక్తి అని నారదుని మతం దీనినే యామునాచార్యులు

''దర్శనం పరభక్తిస్స్యాత్ పరజ్ఞానం తు సంగమః
పునర్విశ్లేష భీరుత్వం పరమా భక్తి రుచ్యతే''[11]

''భగవత్సాక్షాత్కారం పరభక్తి భగవదైక్యం పరజ్ఞానం భగవంతునితో తనకు వియోగం సంభవిస్తుందేమోనని భయపడటం పరమ భక్తి'' అని వివరించారు దీనినే రూపగోస్వామి మరింత ధ్రువపరిచారు

''అన్యాభిలాషితా శూన్యం జ్ఞానకర్మాద్యనావృతమ్,
ఆనుకూల్యేన కృష్ణానుశీలనం భక్తి రుత్తమా''[12]

''ఎలాటి ప్రతిఫలాపేక్ష లేక, జ్ఞానకర్మ విరహితంగా, కృష్ణుని నిరంతరం అనుకూల మార్గంలో సేవించడమే ఉత్తమ భక్తి''

కర్మ జ్ఞానాది యోగాల కన్నా భక్తియోగం ఉత్తమోత్తమమైందని భక్తాచార్యులందరూ మతించారు "తదేవ కర్మజ్ఞాని యోగిభ్య ఆధిక్య శబ్దాత్ సా తు కర్మజ్ఞాన యోగేభ్యోఽప్యధికతరా''[13] "ఆ భక్తి కర్మ జ్ఞాన యోగాల కన్నా గొప్పది" అని శాండిల్యుడు నొక్కి చెప్పాడు "త్రిసత్యస్య భక్తిరేవ గరీయసీ"[14] భక్తికి మించింది మరొకటి లేదు - అని నారదుడూ తన గ్రంథాంతంలో స్పష్టంగా చెప్పాడు

ఈ భక్తికి సాధ్యం కానిది ఏదీ లేదని ప్రాచీన భాగవతాది భక్తి గ్రంథాలు, ఆధునికుల వాక్యాలూ చెప్పుతున్నాయి భాగవతం

---

10 నారద భక్తి సూత్రాలు 1 16–19 11 యామునాచార్యుల ఆగమ ప్రామాణ్యం
12 రూపగోస్వామి భక్తిరసామృతసింధు ప్రారంభం 13 శాండిల్య భక్తి సూత్రం – 1 22, 2 1 14 నారద భక్తి సూత్రం 6 14

"వాసుదేవ కథా ప్రశ్నః పురుషాం స్త్రీః పునాతి చ,
వక్తారం పృచ్ఛకం శ్రోతృాంస్తత్పాద సలిలం యథా''
''నారాయణపరా'' స్సర్వే న కుతశ్చన బిభ్యతి [15]

"వాసుదేవుని కథా ప్రసంగాలు పురుషులను, స్త్రీలను, చెప్పేవారిని, ప్రశ్నించే వారిని, అతని పాదోదకం లాగ పవిత్రులను చేస్తాయి నారాయణుని నమ్మిన వారు కొంచెమైనా భయపడ వలసిన పనిలేదు '' అని భాగవతం చెబుతున్నది " ప్రేమతో ప్రారంభమై, ప్రేమతో వృద్ధి పొంది ప్రేమతో సమాప్తమయ్యే వాస్తవమైన నిష్కళంకమైన భగవదన్వేషణమే భక్తియోగం"[16] అని వివేకానందుడు, "మానవ చిత్తవృత్తులకు ప్రత్యక్ష సంబంధం కలది భక్తియోగం "[17] అని హృషీకేశంలోని దివ్యజీవన సంఘాధ్యక్షులైన స్వామి శివానంద సరస్వతి అన్నారు భక్తి అనేది జ్ఞాన యుక్తమైన ఆచరణ అని, అనగా భగవద్భక్తిలో మూఢత్వాలు ఉండరాదని, భక్తి పర్వతాలనైన కదిలిస్తుందని, దానికి అసాధ్యమేదీ లేదని రాధాకృష్ణ పండితుని విశ్వాసం [18]

శరణాగతి-ప్రపత్తి-భరన్యాసం

ఈ భక్తి పరాకాష్ఠే శరణాగతి శరణాగతికి ప్రపత్తి అని, భరన్యాసమని పర్యాయాలు మన భారమంతా భగవంతునిపై ఉంచి, అనన్య భక్తితో నిశ్చింతగా ఉండడం భరన్యాసం ఈ విధంగా 120 సంవత్సరాలు జీవితాన్ని అసిధారా వ్రతంగా కొనసాగించిన వేదాంత దేశికులవారు

"అహం మద్రక్షణ భరో మద్రక్షణ ఫలం తథా,
న మమ శ్రీపతే రేవే త్యాత్మానం నిక్షిపేత్ బుధః "[19]

"నేను, నా రక్షణ భారం, నా రక్షణ ఫలం నాది కాదు, శ్రియః పతి అయిన నారాయణునిదే అని వివేకవంతుడు తనను భగవంతునికి సమర్పించుకోవాలి" అని ఉపదేశించారు

ఈ ప్రపత్తి బీజాలు వేదాలలోనే కనిపిస్తాయి, అక్కడక్కడ ''వయం నామ తే త్వ ఇద్ ఇంద్ర విప్రా అపి ష్మసి త్వమస్మాకం తవ స్మసి '[20] "దేవా మేము నీ వాళ్ళం నీ పై ఆధారపడి ఉన్నాం నీవు మా వాడివి మేము నీవాళ్ళం " అనే మంత్రాలు ప్రపత్తిని సూచిస్తాయి యజుర్వేదంలోను శరణాగతి విస్పష్టంగా ఈ మంత్రంలో కానవస్తుంది.

---

15 భాగవతం 6 17 28 16 స్వామి వివేకానంద కంప్లీట్ వర్క్స్, సం 3, పుట 31 17 శివానంద సరస్వతి ,నారద భక్తి సూత్ర వ్యాఖ్య పుట 61 18 డాక్టర్ ఎస్ రాధాకృష్ణన్, ఇండియన్ ఫిలాసఫీ, సం 2 పుట 664-65 19 వేదాంత దేశికుల న్యాస దశకం శ్లో 1 20 ఋగ్వేదం 8 66 13, 8 92 32

"తం పత్నీభి రనుగఛ్ఛేమ దేవాః పుత్రైః భ్రాతృభి యుత వాహిరణ్యైః। నాకం గృభ్ణానా సుకృతస్య లోకే తృతీయే పృష్ఠేఅధిరోచనే దివః "[21] "ఓదేవా! సుకృతం చేసిన వారే ప్రవేశించడానికి అర్హమైన స్వర్గాది లోకాలపై విహరిల్లే త్రిపుటిభూమి పొందడానికి పత్నులతోను, పుత్రభ్రాతృవర్గంతోను, ధన ఐశ్వర్యసహితంగాను పూజ్యుడవు, ఉన్నత గతి ప్రదాయివి అయిన నిన్నే అనుసరిస్తున్నాము—శరణుపొందుతున్నాము

శ్వేతాశ్వతర ఉపనిషత్తులో శరణాగతి ప్రస్తావం చాల చోట్ల కనిపిస్తుంది ''ముముక్షుర్వై శరణ మహం ప్రపద్యే "[22] ''మోక్షార్థి అయిన నేను నిన్ను శరణు పొందుతున్నాను '' ఈ శరణాగతిని తైత్తిరీయారణ్యకం న్యాసవిద్య అని పేర్కొన్నది జిజ్ఞాసువైన అరుణి తన తండ్రి అయిన ప్రజాపతిని ఆత్మ శ్రేయస్సుకు సర్వోత్తమ మయిన ఉపాయం ఏదని ప్రశ్నిస్తారు ప్రజాపతి సత్యం, తపస్సు, దమం, శమం, దానం, ధర్మం ప్రజోత్పత్తి అగ్నిహోత్ర యజ్ఞం, మానసోపాసన, న్యాసం అనే విధానాలు వివరించి, వీటిలో సర్వోత్తమం న్యాస విధానమని తెలిపారు న్యాస మంటే భరన్యాసం—ఆత్మ సమర్పణం భరతా చార్యులు ప్రపత్తిని నిర్వచిస్తూ,

''అనన్యసాధ్యే స్వాభీష్టే మహా విశ్వాస పూర్వకమ్,
తదేకోపాయతా యాచ్ఞా ప్రపత్తి శ్శరణాగతిః''

ఇతర విధముల సాధ్యపడని తన కోరికలను దేవా నీవే యుపాయమై నెరవేర్చుమని ప్రార్థించుటయే ప్రపత్తి అన్నారు[23] భగవద్రామానుజాలు ప్రపత్తితో భక్తి సమాప్తి పొందుతుందన్నారు[24]

భక్తులు ఈ భక్తి ప్రపత్తులను వివిధ భావాలతో వ్యక్త పరచడం క్రమంగా పెంపొందింది భగవంతుని తండ్రిగా, తల్లిగా, మిత్రునిగా, సోదరునిగా చూచి మురిసిపోవడం వేదాలలోనే కనిపిస్తుంది ఋగ్వేద ఋషులు అగ్నిదేవుణ్ణి తండ్రిగ, బంధువుగ, సోదరునిగ, మిత్రునిగా కీర్తించారు ''అగ్నిం మన్యే పితరం అగ్నిం ఆపిం అగ్నిం భ్రాతరం సదమిత్ సఖాయమ్ "[25] కొన్నిచోట్ల తల్లిగాను పేర్కొన్నారు ఋషులు "త్వం హి నః పితా వసో త్వం

---

21 యజుర్వేదం 15 50 22 శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు 6 18 23 సర్వార్థసిద్ధాంత సౌరభం నం, 7 పుట 22 24 రామానుజాలు గీతాభాష్యం 18 66
25 ఋగ్వేదం 10 7 3

మాతా''[26] ఓ వసూ, నీవు మాకు తండ్రివి నీవే మాకు తల్లివి—అని ఈ మంత్రంలో తల్లిగాను తండ్రిగాను భావించారు వారు సరస్వతిని ప్రార్థించినప్పుడు ఈ మాతృభావం స్పష్టమయింది

"యస్తే స్తనః శశయో యో మయోభూః,
యేన విశ్వా పుష్యసి వార్యాణి
యో రత్నధా వసువిద్ యః సుదత్రః
సరస్వతి తం ఇహ ధాతవే కః "[27]

"ఓ సరస్వతి, నీ స్తనాలు ఎందరికి ఉన్నాయి అవి విశ్వ కల్యాణ కారకాలు వాటితో అర్థ్యులను పోషిస్తున్నావు నీవు రత్న గర్భవు వసు గర్భవు వాటిని మాకు ప్రసాదిస్తున్నావు మా పోషణకై వాటిని మా ముందు పెడుతున్నావు" అని వారు స్తుతించారు ఇట్టి తల్లి భావనగం యొక్కలను మనం పెక్కించిని చూడవచ్చును

అంతేకాక భక్తిలో భేదాలయిన శాంత దాస్య సఖ్య వాత్సల్య మధుర భావాలను కూడ వేదాలలో మనం తరుగావ వచ్చు భగవంతుని ఈ భావాలతో ప్రభువుగా స్తుతించిన మంత్రాలు చాలా ఉన్నాయి "త్రాతార మింద్రం అవితార మింద్రం"[28] రక్షకుడైన ఇంద్రుణ్ణి, పాలకుడైన ఇంద్రుణ్ణి

"హిరణ్యగర్భః సమవర్తతాగ్రే
భూతస్య జాతః పతి రేక ఆసీత్
స దాధార పృథివీం ద్యాం ఉతే మాం
కస్మై దేవాయ హవిషా విధేమ "[29]

"ఏ దేవుణ్ని మనం ప్రార్థిస్తాము! సృష్ట్యాదిలో గం తివదేవుణ్ని, సృష్టికి ఏకైక పతి అయిన వానిని, 'ద్యావా పృథివులను నిలిపి ఉంచిన వానిని ప్రార్థిస్తాం'' అనే మంత్రాలలో శాంత భావం గోచరిస్తుంది భగవంతుని పలు విధాలుగా స్తుతించి అనుగ్రహం పొందడానికి ప్రయత్నించడం శాంతభావం వీటిలో దాస్య భావమూ స్పష్టం "అస్మే తే సంతు సఖ్యా శివాని''[30] నీతు మాతో మైత్రి మంగళకరం కాని!, "భవాను సుమ్నే అంతమః సఖా వృధే''[31]

---

26 ఋగ్వేదం 8 98 11 27 ఋగ్వేదం 1 164 49 28 ఋగ్వేదం;
29 ఋ 10 121 1 30 ఋ 81 ఋగ్వేదం 6 18 8

మా సంతోషం కోసం, మా సాహాయ్యం కోసం నీవు మా దగ్గర ఉండు — అనే మంత్రాంలో సఖ్య భావం విశదమవుతుంది "శిశుం రిహంతి మతయః"[32] స్తోత్రాలు శిశువును ముద్దాడు తున్నాయి 'తం మాతా రేళ్హి స ఉరేళ్హి మాతరమ్'[33] అతనిని తల్లి ముద్దుపెట్టుకొంటున్నది, అతడు తన తల్లిని ముద్దుపెట్టుకొంటున్నాడు, "శిశుం న విప్రా మతిభీ రిహంతి"[34] విప్రులు-జ్ఞానులు భగవంతుని శిశువును తల్లి లాలించినట్లుగా తమస్తోత్రాలతో లాలిస్తున్నారు—అనే ఋక్కులలో వాత్సల్య భావం సువ్యక్త మవుతున్నది మధుర భావానికి పెక్కు ఉదాహరణలు ఋగ్వేదంలో లభిస్తాయి "జారః కనీనాం పతి ర్జనీనామ్"[35] యువతులను ప్రియునిలాగ, భార్యలను పతిలాగ నన్ను ప్రేమించు, "జారః కనీన ఇవ చక్షదానః"[36] ప్రియురాలికి ప్రియుడు వరమిచ్చేటట్లుగా మాకు వరాలిమ్ము, "పరిష్వజంతే జనయో యథా పతిమ్"[37] భార్య భర్తను కౌగిలించుకొనేట్లు అనే ఋక్కులు మధుర భావాన్ని సూచిస్తున్నాయని వేరుగ చెప్పనక్కరలేదు

వైదికఋషులు ఈ భావాలలోనే గాక భగవంతుని ప్రేమపాత్రంగా, అతిథిగా, మరెన్నో రీతులుగా కైవారాలు చేశారు

"విచక్రమే పృథివీమ్ ఏష ఏతాం
క్షేత్రాయ విష్ణుర్ మనుషే దశస్యన్
ధ్రువాసో అస్య కీరయో జనాస
ఉరుక్షితిం సుజనిమా చకార"[38]

పరమాత్మ పృథివిని మనుష్యులకు ఆవాసంగా చేయడానికి ఆక్రమించుకొన్నాడు దీన జనులు అతనిలో తమకు స్థిరమైన నివాసాన్ని పొందుతున్నారు అతడు ఈ క్షితిని మానవుల కోసం విశాలంగా చేశాడు, "విశ్వేషాం అతిథి ర్మానుషాణామ్"[39] అతడు సర్వమానవులకు అతిథి, "విశే విశే వో అతిథిమ్"[40] అతడు ఇంటింటికీ అతిథి, "ప్రేష్ఠం వో అతిథిం స్తుషే మిత్రమివ ప్రియమ్"[41] పరమ ప్రేమ పాత్రుడైన మిత్రుడిలాగ ఈ అతిథి అయిన భగవంతుని స్తోత్రం చేస్తున్నాము

---

32 ఋగ్వేదం 9 86 11 33 ఋగ్వేదం 10 114 4 34 ఋగ్వేదం 10 133 1 35 ఋగ్వేదం 1 66 4 36 ఋగ్వేదం 1 117 18 37 ఋగ్వేదం 10 43 1 38 ఋగ్వేదం 7 100 4 39 ఋగ్వేదం 4 1 20 40 ఋగ్వేదం 41, ఋ 8 84 1

"క్రతూయంతి క్రతవో హృత్సు ధీతయో
వేనంతి వేనాః పతయంత్యా దిశః।
న మర్డితా విద్యతే అన్య ఏభ్యో
దేవేషు మే అధికా మా అయంసత" [42]

మా హృదయాలలో వివిధ భావోద్వేగాలు తీవ్రమౌతున్నాయి ప్రేమ కాంక్షలు ఉదయించి సకల దిక్కులంతా వ్యాపిస్తున్నాయి ఈ భావాలకంటే ఉపశాంతి కారకాలు వేరే లేవు నా అభికామాలు—ఉదాత్తమైన ఆశలు దేవతలపైన—భగవంతునిపైన ఉన్నాయి" ఈ ఋక్కులలో భగవంతుని దీనబాంధవునిగా, అతిథిగా, ప్రేమ పాత్రునిగా భావించడం విస్తారంగా కనిపిస్తున్నది

విష్ణు - కృష్ణ - వాసుదేవులు

ఇంతకుముందే చెప్పినట్లు మానవునితోనే పుట్టిన కోమల భావమైన భక్తి వేదాలలో మొలకెత్తి ఉపనిషత్తులలో, పురాణేతిహాసాలలో విశ్వరూపం దాల్చింది ఈ భక్తి కాలక్రమాన వివిధ దేవతలు అధిష్ఠానంగా వివిధ రూపాలు ధరించి ఎందర్నో సంస్కారవంతులను చేసింది. ఆ రూపాలలో ఒకటి విష్ణువు ఆలంబనగా విస్తరిల్లిన వైష్ణవం విష్ణుభక్తి ప్రధానమైన మతం ఈ వైష్ణవానికి కూడ ఋగ్వేదంలోనే వేరులు వేయడం కనిపిస్తుందని పండితుల అభిప్రాయం "విష్ణువును పరదైవంగా భావించి భక్తితో ఆరాధించే ప్రత్యేక సాకార దైవారాధన ప్రధానమైనది వైష్ణవ మతం కాలాంతరాన ప్రాముఖ్యం వహించిన విష్ణువుకు, వైష్ణవ గాథకు మూలాలు ఋగ్వేదంలోనే కనిపిస్తాయి" అని ప్రొఫెసర్ డి సి సర్కార్ అభిప్రాయం [43] విష్ణు అనగా వ్యాపనశీలుడు, సర్వవ్యాపి అని అర్థం ఈ విష్ణువు నేడు వ్యాప్తిలోవున్న వైష్ణవ మతానికి అధిష్ఠాత అయిన దైవమైన విష్ణువు కాదని, నేటి సర్వాధిక్యమూ అప్పుడు లేదని, ఋగ్వేదకాలం ఇంద్రునికే ప్రాధాన్యం ఉండేదని, విష్ణువు ఇంద్రసఖుడుగానే వర్ణితుడని, మొదట్లో విష్ణునామంతో సూర్యుడే కీర్తితుడని, యజుర్వేద కాలంలో విష్ణువుకు ప్రాముఖ్యం కలిగి యజ్ఞస్వరూపు డయ్యాడని, తైత్తిరీయ, శతపథ బ్రాహ్మణాలలో, సకలాధినాథుడుగ, యజ్ఞస్వరూపుడుగ, ఐతరేయ బ్రాహ్మణంలో యజ్ఞ రక్షకుడుగా ప్రశంసితుడైనాడని, ఈ విధంగా

---

42. ఋగ్వేదం 10 64 2   43 ప్రొఫెసర్ డి సి సర్కార్: హిస్టరీ అండ్ కల్చర్ ఆఫ్ ది ఇండియన్ పీపుల్, పుట 461

విష్ణుపదం వివిధ రూపాలలో పరిణామం పొంది కాలాంతరాన వైష్ణవ సిద్ధాంతానికి అధి దేవతగా వెలుగొందినట్లు డాక్టర్ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణ, ప్రొఫెసర్ ఎం రంగాచార్య, వి టి శ్రీనివాసయ్యంగార్, ప్రొఫెసర్ హేమచంద్రరాయ్ చౌధురి మున్నగు విద్వాంసులు భావిస్తున్నారు [44]

ఈ విష్ణుపదానికి పర్యాయాలుగా నారాయణ, భగ, వాసుదేవ, కృష్ణపదాలు క్రమంగా వ్యాప్తిలోకి వచ్చాయి నారాయణ శబ్దానికి నారాః అయనం యస్య సః—నరులకు ఆశ్రయమైనః నారాణాం అయనం అని పండితులు చెబుతున్నారు మనుస్మృతి దీనిని మరికొంత విస్తరించింది

"ఆపో నారా ఇతి ప్రోక్తాః ఆపో వై నరసూనవః
తా యదస్యాయనం పూర్వం తేన నారాయణః స్మృతః" [45]

నారం అంటే నీరు ఆ నీరే నరులను పుట్టించేది అలాటి నారం స్థానం కావడంవల్ల నారాయణుడని చెప్పబడుతున్నాడు మహాభారతంలో నారాయణుని నిర్వచనం ఈ విధంగా ఉంది

"ఆపో నారా ఇతి ప్రోక్తా ఆపో వై నరసూనవః
అయనం మమ తత్పూర్వ మతో నారాయణోహ్యహమ్" [46]

నారమంటే నీరు ఆ నీరే నరులను ప్రసవిస్తుంది ఆ నీరు మొదట నాకు స్థానం కావడంవల్ల నేను నారాయణుడిని అయ్యాను—అని నారాయణుడే తనను వివరించినట్లుంది నరాణాం సమూహః నారం తదయనం యస్య సః—నరుల గుంపు నారం ఆ గుంపును ఆశ్రయించినవాడు, నరులందరిలోను ఉన్నవాడు అని వ్యుత్పత్తి చెబితే సర్వకాలాలకు సరిపోతుం దనుకుంటాను నీరు జీవికి మూలం గనుక ప్రాచీనులు నీటిని భగవత్స్వరూపమాశ్రయంగా భావించి ఉంటారు

భగ శబ్దం ఋగ్వేదంలో ఒక దేవతకు పేరు ఈ దైవం ఐశ్వర్య మిచ్చేదిగాను, రక్షించేదిగాను సర్వజ్ఞాన యుతంగాను, యుద్ధంలో సహాయకారిగాను వర్ణితం "తత్ సురః సవితా భగో ఇంద్రో నో రాధ సాగమత్" [47] సవిత, భగుడు ఇంద్రుడు సంపదలతో వత్తురుగాక అని, "భగ త్రాతః" [48] భగుడు రక్షకుడు అని, 'పూషా భగః ప్రభృథె విశ్వభోజా" [49] విశ్వభోక్త అయిన భగుడు సర్వజ్ఞుడని, "పూషా భగః సరస్వతీ ఋషంత" [50] భగో న కారే

---

44 సర్వ సిద్ధాంత సౌరభం, సం 7, పుట 88–97 45 మనుస్మృతి 1 10
46 మహాభారతం, శాంతిపర్వం 341 40 47 ఋగ్వేదం 4 55 10
48 ఋ 49 ఋగ్వేదం 5 41 4 50 ఋ

హవ్యా మతీనామ్" [61] భగుడు ఇతర దేవతలతో సమానంగా యజ్ఞాలలో హవిర్భాగం పొందు తున్నాడు. అని వర్ణనలున్నాయి. విష్ణు, భగ శబ్దాలు వేదంలో ఎక్కడా పర్యాయాలుగా లేవని వేదజ్ఞు లంటున్నారు.

కాని, ఈ పూర్వోక్త గుణసంపన్నులైన భగుడనే వైదికదేవుడు క్రమంగా విష్ణుపర్యాయుడైనాడని తోస్తుంది. ఇన్ని గుణాలనుబట్టి భగ శబ్దానికి తర్వాత తర్వాత ఆరు అర్థాలు రూఢమయ్యాయి, ఆర్టి గుణాలు గలవాడు భగవానుడుగా రూపొందాడు.

"ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య వీర్యస్య యశసః శ్రియః,
జ్ఞాన వైరాగ్యయో శ్చైవ షణ్ణాం భగ ఇతీరణ." [62]

సమగ్రైశ్వర్యం, వీర్యం, యశస్సు, సిరి, జ్ఞానం, వైరాగ్యం—ఈ ఆరూ భగశబ్ద వాచ్యాలని విష్ణుపురాణం నిర్వచించింది. విష్ణుపురాణం భ గ అక్షరాలకూ వ్యుత్పత్తి చెప్పింది.

"సంభర్తా చ తథా భర్తా భకారార్థో ద్వయాత్మకః,
నేతా గమయితా స్రష్టా గకారార్థ స్తథాయునే" [63]

భకారానికి సంభర్త, భర్త అని రెండర్థాలు. సృష్టి కార్యానికి ప్రకృతి సాధనంగా కలవాడు సంభర్త. సృజించిన దానిని భరించేవాడు పోషించేవాడు భర్త. అట్లే గ కారానికి సర్వాధారుడు, సర్వలయకర్త, సర్వ కర్త అని అర్థాలు, కనుక భగవానుడు భగవంతుడు అంటే సృష్టి స్థితి లయ కారుడని అర్థం. ఈ పదం క్రమంగా విభూతులు ఈ అన్ని అర్థాలలోను చేరింది. 'భగ శ్రీ కామ మాహాత్మ్య వీర్యయత్నార్క కీర్తిషు" అని అమరకోశకారుడు చెప్పాడు. భగవద్రామానుజులు "సర్వహేయ ప్రత్యనీక కల్యాణ గుణవత్తయా, పూజ్యా త్పూజ్యతమో యోఽసౌ భగవాన్ ఇతి శబ్ద్యతే" [64] అని భగవచ్ఛబ్దాన్ని నిర్వచించారు. సర్వహేయ విరుద్ధమైన కల్యాణ గుణాలు కలిగి ఉండడంవల్ల పూజ్యులకన్నా పూజ్యుడైనవాడు భగవాన్ అని చెప్పబడుతున్నాడు అని దీని అర్థం.

విష్ణు నారాయణ పదాలకు పర్యాయాలైన కృష్ణ వాసుదేవ పదాల విషయంలోను పండితులలో మతభేదాలు చాల ఉన్నాయి. కృష్ణ అనే పదానికి సామాన్యార్థం నలుపు. కాని, కృష్ణుని అపూర్వ లీలలకు ఆకర్షితులైనందువల్ల కాబోలు నిఘంటుకారులు దానికి "కర్షతి చిత్త

61 ఋగ్వేదం 1 8 40 8 62 విష్ణు పురాణం 5 6 72
63 విష్ణుపురాణం 5 6 73 64 రామానుజులు విష్ణు సహస్రనామ భాష్యం

పతి కృష్ణః" మనస్సును ఆకర్షించేవాడు, "సర్వం కరోతీతి కృష్ణః" సకలమూ నిర్వహించేవాడు ఇత్యాదిగా వ్యుత్పత్తులు చెప్పారు. వేదాలలోను, ఉపనిషత్తులలోను కృష్ణుని ప్రసక్తి లేకపోలేదు కాని, ఆ ప్రసక్తి ఇప్పుడు ప్రపంచమంతా వ్యాపించిన కృష్ణునిది కాదు. ఋగ్వేదంలో కృష్ణుడు ప్రతినాయకుడై ఇంద్రుని ప్రత్యర్థిగా ఉన్నట్టు ఒక విచిత్రమైన ఋక్కు ఉంది.

"అవద్రప్సో అంశుమతీ మతిష్ఠ
దియానః కృష్ణో దశభిః సహస్రైః,
ఆవత్ త మింద్రః శచ్యా ధమంత
మప స్నేహితీ ర్నృమణా అధత్త "65

వేగంగా వెళ్లగల కృష్ణుడు పదివేల మంది భటులతో అంశుమతి దగ్గర ఋనలు కొడుతూ ఉన్నాడు. మహాబలవంతుడైన ఇంద్రుడు అతన్ని పట్టుకొన్నాడు. మానవుల హితం కోరి ఇంద్రుడు అతని క్రూర సైన్యమును మట్టుపెట్టాడు. మరికొన్ని ఋక్కుల్లోను కృష్ణుడు ఇంద్రుని ప్రత్యర్థిగానే వర్ణితుడు. వీరిద్దరూ తరచు యుద్ధాలు చేసేవారని, ప్రతిద్వంద్విత్వం తీవ్రంగా ఉండేదని స్పష్టమవుతుంది.

"ప్రమందినే పితుమదర్చతా వచో
యః కృష్ణ గర్భా నిరహన్నృజిశ్వనా,
అవస్యవో వృషణం వజ్రదక్షిణం
మరుత్వంతం సఖ్యాయ హవామహే "66

ఋజిశ్వునితో మనకు హితం కలిగించడానికి, మనకు మిత్రుడు కావడానికి కృష్ణుని భార్యల గర్భాలను విచ్ఛిన్నం కావించిన వజ్రాయుధధరుడైన, వరప్రదాత అయిన మరుద్గణాలతో కూడుకుంటున్న ఇంద్రునికి మన హవిస్సులను ఇద్దాము.

ఈ యుద్ధంలో కృష్ణుడు గెలిచినట్టు కానరాదు. అయితే, ఛాందోగ్యోపనిషత్తులోని "తద్ధైతద్ఘోర ఆంగిరసః కృష్ణాయ దేవకీపుత్రాయోక్త్వోవాచ "67 అంగిరసుని పుత్రుడైన ఘోర మహర్షి దేవకీ పుత్రుడైన కృష్ణునితో ఇలా అన్నాడు—అని ఈ మంత్రంలో కనిపించే

---

65 ఋగ్వేదం 8.96.13 66 ఋగ్వేదం 1.101.1 67 ఛాందోగ్యోపనిషత్ 3.17.6

కృష్ణుడు ఇంద్రునితో పోరాడినవాడు కాదు మాటపదాపేండ్లు తెలిపినవారు[58] కాని, పురాణాల లోను ఇంద్రకృష్ణులకు సంఘర్షణ ఉంది ఆ సంఘర్షణలో కృష్ణుడే గెలిచాడు వీటన్నిటిని బట్టి విద్వాంసులు కృష్ణ పదం, కృష్ణ స్వరూపం కూడ మారుతూవచ్చిందని భావిస్తున్నారు హరివంశ భాగవతాదులలో వర్ణితమైన కృష్ణలీలలు ఋగ్వేదంలో కనబడే గోరక్షకుడై గోప శబ్ద వాచ్యుడైన విష్ణువుకు సంబంధించిన గాథలనుంచి బలపడి పలువురుగా వ్యాప్తిచెంది ఉంటా యని ప్రొఫెసర్ డి సి సర్కార్ అభిప్రాయపడుతున్నారు[59] కృష్ణుడు అనార్యజాతి నాయకుడై ఉండి, వైదిక కాలంలో ఇంద్రునికి ప్రతిద్వంద్వి అయి, పురాణకాలంలో అధికవ్యాప్తి చెంది, భగవద్గీతా కాలానికి తన స్థానాన్ని తిరిగి సంపాదించుకొని భాగవతులు వాసుదేవుని తోను, వైష్ణవులు విష్ణువుతోను ఏకత్వం పొందారని డాక్టర్ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్ భావి స్తున్నారు[60] ఏమైనప్పటికీ వేదయుక్తకాలం నుంచి ఉపనిషత్కాలం వరకు కృష్ణుడు వైదిక తత్త్వజ్ఞుడనే సంప్రదాయం ఉండడం స్పష్టం మహాభారతేతిహాసంలో కృష్ణుని చరిత్ర ఆర్యనాయకుడుగా, పరమార్థజ్ఞానోపదేశకుడుగా, ఆర్యజాతికి అధిదేవుడుగా గోచ రిస్తున్నది కాలాంతరంలో కృష్ణుడు శ్రీ విష్ణు పరిపూర్ణావతారమనే స్థితి కూడ మహాభారతం నుంచే తెలుస్తున్నది[61] అని డాక్టర్ రాధాకృష్ణన్ కృష్ణుని విశ్వాదార్యత్వాన్ని నిర్ధారించారు నవభారత నిర్మాతలలో ఒకరైన వివేకానందులు కృష్ణుని గూర్చి చెప్పిన మాటలు ఇక్కడ ఉట్టంకించడం సముచితం కృష్ణుడు వివిధ రూపాలలో ఆరాధింపబడుతున్నాడు అతడు పురుషులకే కాక స్త్రీలకు, పిన్నలకేకాక పెద్దలకూ ఆదర్శం ప్రేమ ప్రేమకోసం, విధి - కర్తవ్య నిర్వహణ విధికోసమనే మహాసత్యాన్ని ప్రపంచ చరిత్రలో తొలిసారిగా కనుగొని ప్రకటించిన ప్రథమాచార్యుడు"[62] అని వివేకానందుడు ఎలుగెత్తి కీర్తించారు

వాసుదేవ శబ్దం విషయంలోను పండితులు పెక్కు వాదవివాదాలు చేశారు భారత భాగవత హరివంశాలలోని కృష్ణుడు దేవకీ వసుదేవుల పుత్రుడు వసుదేవసుతుడు కావడం వల్ల వాసుదేవుడైనాడు "కాని ఈ పురాణములకు పూర్వగ్రంథములు వాసుదేవ పదమునకు కృష్ణ శబ్ద సంబంధము గానము ఆ పదము ప్రత్యేకముగ గోచరించును అందుచే నా వాసుదేవుడు కృష్ణ వాసుదేవునకు అన్యుడై యుండవలెను కాలక్రమమున వీరిరువురకును అభిన్నత్వ మేర్పడి

---

58 తిరుమల రామచంద్ర హిందువుల పండుగలు–పర్వములు, ప్రస్తావన 59 ప్రొఫెసర్ డి సి సర్కార్ హిస్టరీ అండ్ కల్చర్ ఆఫ్ ద ఇండియన్ పీపుల్ పుట 483 60 డాక్టర్ ఎస్ రాధాకృష్ణన్ ఇండియన్ ఫిలాసఫీ, సం 1 పుట 87 61 డాక్టర్ ఎస్ రాధాకృష్ణన్ ఇండియన్ ఫిలాసఫీ, సం 1, పుట 488 62 స్వామి వివేకానంద కంప్లీట్ వర్క్స్, సం పు 8, పుట 258

యొకరుగనే భావింపబడి యుండరని తోచును. ఈ విధమున శ్రీకృష్ణవాదము గూడ కాలాంతర పరిణామము నొంది వివిధ ప్రవంతుల గలిపికొని మహానదు లేర్పడుచందము, అనేక వ్యక్తుల చరిత్రముల స్వీకరించి ఒక మహోద్యమమై వైష్ణవమతమున ముఖ్యస్థానము నొందినట్లు వ్యక్తము"61

వైష్ణవమతం - ఆళ్వారులు

ఈ వైదికమైన విష్ణ్వారాధనం వివిధ సమయాల సంప్రదాయోపనదులతో పెనగొని, మహామతమై భారతదేశంలోని ఉత్తరాపథాన్నే కాక ఇతర ద్వీపాంతరా వ్యాపించింది. ఉత్తరాపథం నుంచి దక్షిణాపథానికి విస్తరించింది. నారాయణ్ గానున్ని భక్తి ప్రధానమైన భాగవత వైష్ణవమతం దక్షిణా పథానికి క్రీస్తు పూర్వం మొదటి శతాబ్దంలో వచ్చి వుంటుందని డాక్టర్ రాధాకృష్ణన్ అభిప్రాయపడుతున్నారు* క్రీస్తుశకం మొదటి శతాబ్దంలో వున్న హాల సాతవాహనుడు సేకరించిన గాథా సప్తశతిలో కృష్ణుని లీలను తెలిపే గాథలున్నందున, ఆ కథలు దక్షిణాన అంత ప్రచురం కావడానికి రెండు మూడు శతాబ్దాలయినా పట్టివచ్చునని భావిస్తే కృష్ణ భక్తి మతం అంతకు కొన్ని శతాబ్దాలకు ముందే దక్షిణానికి వచ్చి వుంటుందనుకోవచ్చు

ఈ మతవ్యాప్తిని ప్రొఫెసర్ హేమచంద్రరాయ్ చౌధురీ చర్చిస్తూ "ఉత్తర భారతం నుంచి దక్షిణానికి వలస వచ్చిన భాగవత సంప్రదాయానుయాయులలో నాథముని మొదటి వాడు కావచ్చును. ఆయన తమిళదేశానికి భాగవతమతాన్ని తీసుకువచ్చి వుంటాడు"64 దీనినే ప్రొఫెసర్ టి. రాజగోపాలాచారియార్ సమర్థించారు. వాస్తవానికి ఆళ్వారు దక్షిణా పథానికి వచ్చిన ప్రాచీన బ్రాహ్మణ మతప్రచారకులు. వారు వేదాంత తత్త్వపు భక్తితత్త్వాన్ని ప్రచారం చేశారు. ఆ ప్రచారానికి ప్రజాభాష వారి మీద ప్రభావం కలిగించారు"65

ఆళ్వార్ అనే తమిళ పదానికి భక్తుడు, భక్తి తన్మయుడు భక్తి నిమగ్నుడు అని అర్థం. "ఈ ఆళ్వారులు యోగీశ్వరులు, వీరు విశ్వపౌరులు. వీరు సకల మానవాళికి చెందే

---

61 సర్వ సిద్ధాంత సారకము, సం పు 7, పుట 61, 62 * డాక్టర్ రాధాకృష్ణన్ ఇండియన్ ఫిలాసఫీ సం పు 2 పుట 667, 64 ప్రొఫెసర్ హేమచంద్ర రాయ్ చౌధురీ మెటీరియల్స్ ఫర్ ది స్టడీ ఆఫ్ ది యర్లీ హిస్టరీ ఆఫ్ ది వైష్ణవ సెక్ట్ పుట. 112, 65 ప్రొఫెసర్ టి. రాజగోపాలా చారియార్ వైష్ణవైట్ రిఫార్మర్స్ ఆఫ్ ఇండియా, పుట 8

వారు "[66] అని ప్రొఫెసర్ టి ఎం పి మహాదేవన్ అనగా, "ఈ మహా భక్తులు భగవంతుని లోనే జీవిస్తూ, ఆధ్యాత్మిక మహాపురుష వర్గాన్ని నిర్మించారు "[67] అని డాక్టర్ రాధా కృష్ణన్ ప్రస్తుతించారు "అపార భగవత్ప్రేమసాగరంలో ప్రియాతిం గాంచిన పొందే ప్రేమ తన్మయతా సువర్ణ తరంగిణి ఆళ్వారు. ఆతడు సజీవ భగవద్గీత, ఆతడు నిశ్వసిస్తున్న ఉపనిషత్తులు, శాస్త్రాలు, ఆతడు సుందర దేవాలయం, భక్తి పారవశ్యాన్ని ప్రస్తుతించే పల్లవ "[68]

వీరు ఉత్తరభారతం నుండి దక్షిణాపథానికి ముఖ్యంగా తమిళనాడుకు వచ్చి వివిధ కాలంలో వున్న విష్ణు భక్తి మతాన్ని తమిళభాషలోనే ప్రచారంచేసి తమిళదేశాన్ని విష్ణు భక్తి ప్రవాహంలో ముంచెత్తడమే కాక తమిళ సాహిత్యాన్ని అమృతమయం చేశారు. ఈ ప్రవాహం దక్షిణం నుండి మరల ఉత్తర వాహిని అయి, ప్రవహించి పలువురు మహాపురుషులను అవతరింప జేసింది. ఈ ఆళ్వారులు మహాకవులు. భక్తి దృష్టితోనే కాక కవితాదృష్టితోను వీరి రచనలు కలకాలం నిలుస్తాయి. ఆళ్వారు పాశురాలు (సూక్తులు) భగవద్భావ పరిపూర్ణాత్మకం. హృదయ ధ్వానాలని డాక్టర్ రాధాకృష్ణన్ ప్రశంసించారు[69] "వారి పలుకులు అనుభూతి గాంభీర్యపు లోతులనుండి పైకివచ్చిన ముత్యాలు" అని ప్రొఫెసర్ కె శేషాద్రి అంటారు[70] 'భగవంతుని అనంత కల్యాణగుణ మహోదధిలోనికి దూరము చొచ్చి, ఆతనిలో ఏకత్వము కొరకు తృప్తినొందని ఆర్తిచే మందిపేయుచు ఆతని గుణానువర్ణనములో నిలిచియున్నవారు ఆళ్వారులు. వివేక హస్తమ్ములై దోషభూయిష్ఠులై క్రిందనున్న మానవులకు ఆదర్శోపదేశములందేక యథార్థ భక్తిని ప్రదర్శింప పరమాత్మునిచే ఆదేశింపబడి మానవాకృతి దాల్చిన నిత్య స్వతంత్ర భక్త శిఖామణులు ఆళ్వార్లు. వారు పరమాత్ముని అమూల్యముగ గ్రహించి యుండుటచే వట్టి భక్తి తన్మయత్వమునొందిరి. వారు శ్రీకృష్ణుని ఎక్కువగా కీర్తించిరి "[71] అని స్వామి రామకృష్ణానందుల వివరణము.

దక్షిణ భారతంలోని శ్రీ వైష్ణవ సంప్రదాయం ప్రకారం ఆళ్వార్లు పన్నిద్దరు. శ్రీ వైష్ణవులు అనుదినం వారిని

---

66 ప్రొఫెసర్ టి ఎం పి మహాదేవన్ ఎ సెమినార్ ఆన్ సెయింట్స్, పుట 8
67 డాక్టర్ రాధాకృష్ణన్ సెమినార్ ఆన్ సెయింట్స్, పుట 4 68 ఆరాధన పుట 46, ఏప్రిల్ 1966 69 డాక్టర్ ఎస్ రాధాకృష్ణన్ ఇండియన్ ఫిలాసఫీ, సంపు 2, పుట 666
70 ప్రొఫెసర్ కె శేషాద్రి సెమినార్ ఆన్ సెయింట్స్, పుట 161 71. సర్వ సిద్ధాంత సౌరభం సంపు 7, పుట 118–119

"భూతం సరశ్చ మహదాహ్వయ భట్టనాథ
శ్రీభక్తిసార కులశేఖర యోగివాహాన్,
భక్తాంఘ్రిరేణు పరకాల యతీంద్ర మిశ్రాన్
శ్రీమత్పరాంకుశమునిం ప్రణతోఽస్మి నిత్యమ్ "

అని స్మరిస్తూ వుంటారు వీరి తమిళనామధేయాలు వరుసగా ఇవి, పూదత్తాళ్వార్, పొయ్‌గై యాళ్వార్, పేయాళ్వార్, పెరియాళ్వార్ (విష్ణుచిత్తుడు), తిరుమళిశై యాళ్వార్, కులశేఖరాళ్వార్, తిరుప్పాణ యాళ్వార్, తొండరడి ప్పొడియాళ్వార్, తిరుమంగై యాళ్వార్, మధురకవి యాళ్వార్, నమ్మాళ్వార్ పెరియాళ్వార్ కుమార్తె అయిన ఆండాళ్‌ను (గోదాదేవిని) కూడ చేర్చడంతో ఆళ్వార్ల సంఖ్య పన్నెండవుతుంది

శ్రీవైష్ణవులు వీరి అవతారకాలం గురించి గురు పరంపర ప్రకారం ద్వాపరయుగమని అంటారు కాని, వారి రచనలు, వాటిలోని వర్ణనలు మున్నగువానిని బట్టి క్రీస్తుశకం తర్వాతేనని ఆధునిక చరిత్రకారుల నిర్ణయం ఇంతకూ "వివిధాళ్వారుల కాలం గురించి కచ్చితంగా నిర్ధారణ చేయలేము క్రీస్తు శకం 500 సంవత్సరాలనుంచి మూడు శతాబ్దాల కాలంలో జీవించి వుంటారని సామాన్యంగా అందరూ అంగీకరిస్తున్నారు " అని స్వామి స్మరణానంద అభిప్రాయపడుతున్నారు [72] మూలాళ్వారులనబడే పేయాళ్వార్, పొయ్‌గై యాళ్వార్, పూదత్తాళ్వార్, వారి సమకాలికుడైన తిరుమళిశై యాళ్వార్ ద్వాపరయుగంలో తొండమండలంలో పల్లవరాజ్యంలో ఉన్నారన్నది సహేతుకంకాదని, పల్లవులు క్రీస్తుశకం నాల్గోశతాబ్దంలో కాంచీపురాన్ని పాలించారని, పూదత్తాళ్వార్ రచనలో నేటి మహాబలిపురమైన మామల్లపురం ఆరని జన్మస్థానమని స్పష్టంగా ఉండడంవల్ల, ఆ మామల్లపురం క్రీస్తుశకం ఏడవ శతాబ్దంలో నిర్మితం కావడంవల్ల ఈ ఆళ్వారు, ఇతని సహచరులు ఏడవ శతాబ్దంలో ఉండివుంటారని ప్రొఫెసర్ టి. ఏ. గోపీనాథరావు అభిప్రాయం [73] కాని, ఆళ్వార్లు మూడవ శతాబ్దంనుంచి తొమ్మిదవ శతాబ్దం వరకు ఉండివుంటారని డాక్టర్ ఎస్ కృష్ణస్వామి అయ్యంగార్ అంటున్నారు [74] మరికొందరు పండితులు ఈఆళ్వార్లను మూడు వర్గాలుగా–ప్రథమ, మధ్యమ, అంతిమవర్గాలుగా విభజించారు పొయ్‌గై యాళ్వార్, పూదత్తాళ్వార్, పేయాళ్వార్, వీరిసమకాలికుడైన తిరుమ

---

72 స్వామిస్మరణానంద ప్రబుద్ధభారత, పుట 228, 1961 73 ప్రొఫెసర్ టి ఏ గోపీనాథరావు ది హిస్టరీ ఆఫ్ శ్రీ వైష్ణవాస్, పుట 10 74 డాక్టర్ కె కృష్ణస్వామి అయ్యంగార్ ఎర్లీ హిస్టరీ ఆఫ్ వైష్ణవిజం ఇన్ సౌత్ ఇండియా, పుట 80

శై యాళ్వార్— ఈ నలుగురు ప్రథమ వర్గంవారు నమ్మాళ్వార్, కులశేఖరాళ్వార్, మధుర కవి యాళ్వార్ పెరియాళ్వార్, ఆండాళ్— ఈ అయిదుగురు మధ్యమవర్గంవారు తొండరడి ప్పొడి యాళ్వార్, తిరుప్పాణి యాళ్వార్, తిరుమంగై యాళ్వార్— ఈ ముగ్గురు అంతిమ వర్గంవారు

పరమకారుణికుడైన భగవంతుడు అనాదికర్మవాసనాదోషదూషితాంతఃకరణులయి అప మార్గంలో ప్రవర్తిస్తేవారిని చూచి, వాళ్లను ఎట్లయినా ఉద్ధరించాలనే సంకల్పంతో భూలోకంలో మానవుడుగా రామకృష్ణాది రూపాలతో అవతరించారు అయినా, ఈ చేతనులు ఆసురభావం అవలంబించి తన ఎడల తగిన భక్తి విశ్వాసాలు చూపక అధోగతికి అభిముఖులుగా ఉండటం చూశారు వారిని ఎలాగయినా గట్టెక్కించాలనే సంకల్పంతో తనను పరివేష్టించిన నిత్యులయిన అనంత గరుడ విష్వక్సేన ప్రభృతులను, తాను ధరించిన శ్రీవత్స కౌస్తుభ వనమాలా వైజయంతీ పంచాయుధాలను పరికించారు వారు, అవి తనకున్న దివ్య శక్తిగణాలు, కంచి గనుక వారిని ద్రవిడదేశానికిపోయి, కావేరీ, తామ్రపర్ణీ, కృతమాలా (వైగై), పయస్విని (పాలార్) మున్నగు నదీ తీరాలలో ఇష్టమైన చోట్ల, ఇష్టమైన వర్ణాలలో అవతరించి సకల చేతనులను తరతేర్చుడని ఆజ్ఞాపించారు ఆ ఆజ్ఞ శిరసావహించి వారంతా సరోభూతాద్యాళ్వార్లుగా జన్మించి సర్వాధికార మైన ద్రావిడ వేదాన్ని సాంగోపాంగంగా లోకోపకారార్థమై రచించారు— ఇది శ్రీ వైష్ణవుల సాంప్రదాయికంగా ఆళ్వార్ల జన్మకారణం గురించి నమ్మే విషయం కనుక ఇది వైదిక విష్ణు భక్తి సంప్రదాయానికి ద్రావిడ దేశంలోవున్న విష్ణుభక్తి తత్త్వానికి సమన్వయంగా భావించాలి

మొదటి ఆళ్వార్లు

సరోయోగి

తొలి ముగ్గురు ఆళ్వారులలో పెద్దవారయిన సరోయోగి (పొయ్‌గై యాళ్వార్)[76] ద్వాపర యుగంలో సిద్ధార్థ నామ సంవత్సరాన ఆశ్వయుజమాసంలో శుక్లపక్షాష్టమీ మంగళవారంనాడు

---

76 ఈ ఆళ్వార్ నిత్యతనియ—

కాంచ్యాం సరసి హేమాబ్జే జాతం కాసార యోగినమ్
కలయే యః శ్రియఃపత్యు రవిం దీప మకల్పయత్

తిరునక్షత్రం తనియ —

తులాయాం శ్రవణే జాతం కాంచ్యాం కాంచన వారిజాత్,
ద్వాపరే పాంచజన్యాంశం సరోయోగిన మాశ్రయే

శ్రవణ నక్షత్రంలో కాంచీపురంలో ఉన్న యథోక్తకారిస్వామి సన్నిధిలో ఒక తామరకొలనిలోని ఒక తామరపూవులో సర్వేశ్వరుని పాంచజన్యాంశలో అవతరించారు. ఈయన చెప్పనలవికాని జ్ఞానభక్తి వైరాగ్యాలు కలవారై ఆశ్రితులను ఉజ్జీవింపచేస్తూ ఉండేవారు.

భూతయోగి

ఈ ముగ్గురిలో రెండవ వారయిన భూతయోగి (పూదత్తాళ్వార్) పొయ్‌గైయాళ్వార్ అవతరించిన మరునాటి దినం ధనిష్ఠా నక్షత్రయుక్త నవమినాడు సముద్రతీర మందున్న తిరుక్కడల్మల్లై (మల్లాపురం - నేటి మహాబలిపురం)లో ఒక బండిగురివిందపూవులో మహావిష్ణువు గదాంశలో జన్మించారు. భగవదనుగ్రహంతో పరమభక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యాలు కలవారై భగవంతునికి అంతరంగభక్తులై ఉండేవారు.[78]

మహాయోగి

వీరిలో మూడవవారైన మహాయోగి (పేయాళ్వార్) పూదత్తాళ్వార్ జనించిన నెలలోనే శతభిషా నక్షత్రయుక్త దశమినాడు మయూరపురంలో (నేటి మద్రాసులోని మైలాపూర్‌లో) మాధవస్వామి మందిర సమీపంలోని కోనేటిలో ఎర్రకలువలో అవతరించి, జనం తన్ను వెర్రివాడు అని అనుకొనేటిగా భగవద్భక్తిలో ఒడలు తెలియక ఉండేవారు. వీరు ముగ్గురూ సమీపస్థలాలలో, ఒకరి తర్వాత ఒకరు ఒకదినం వ్యత్యాసంతో జన్మించినా, ఒకరిని మరొకరు ఎరుగరు. ముగ్గురూ గ్రామైకరాత్రంగా తిరుగుతూ, భక్తి ప్రచారం చేసేవారు.

ఇలా తిరుగుతున్న వీరు ఒకమారు ఒకరాత్రి తిరుక్కోవలూరు (దేహళీనగరం) అనే ఊరిలో ఒక భాగవతోత్తముని ఇంటి అరుగుమీద చేరారు. ఆ అరుగు ఒకరు పడుకోడానికీ, ఇద్దరు కూర్చోడానికి, ముగ్గురు నిలబడడానికి చాలినట్టిది. మొదట సరోయోగి ఆ అరుగుపై చేరారు. పిదప భూతయోగి వచ్చారు. తర్వాత మహాయోగి సమీపించారు. ముగ్గురూ

---

78 ఈ ఆళ్వార్ నిత్యతనియ—

మల్లాపుర వరాధీశం మాధవీ కుసుమోద్భవమ్,
భూతం నమామి యో విష్ణోః జ్ఞానదీప మకల్పయత్

తిరునక్షత్ర తనియ—

తులా ధనిష్ఠా సంభూతం భూతం కల్లోల మాలినః
తీరే పుల్లోత్పలే మల్లాపుర్యాం ఈడే గదాంశకమ్

పరస్పరం కుశలప్రశ్నం తర్వాత విష్ణుభక్తుని తెలుసుకొని ఆ అరుగుమీదే సర్దుకొని నిలుచున్నారు. వారి ఓరిమిని పరీక్షింపదలచి సర్వేశ్వరుడు అదృశ్యంగా వారి మధ్యకు వచ్చి ఒత్తిడి కలిగించడం ప్రారంభించాడు. చిమ్మచీకటి. తమకు తెలియకుండా నాల్గవవారెవరో తమ మధ్య దూరుతున్నట్లు తోచి వారు ముగ్గురూ ఆశ్చర్యపడి, చివరకు అది భగవత్సన్నిధిగా గ్రహించి ప్రార్థించారు. వారికి పరమాత్మ సాక్షాత్కరించాడు. వెంటనే వారు ఆనందోత్సాహాలు పొంగి పొరలగా పాశురాలతో స్తుతించారు. పొయ్‌గైయాళ్వార్ పరవశించి

"వైయందగళియా వార్కడలే నెయ్యాగ
వెయ్య కదిరోన్ విళక్కాగ
శెయ్య సుదరాళియా నడిక్కే
చూట్టినేన్ ఇడరాళినీంగవే యెన్ను"

ధారుణి ప్రమిదగ పాలా
వారము ఘృత పూరముగను వనజాతహితుం
డారోపిత దీపముగా
నారతి నిడి సూక్తిమాల హరి కర్పింతున్ [77]

అని స్తోత్రం చేయగా, భూదత్తాళ్వార్ ఆనందతుందిలుడై

"అన్బే తగళియా ఆర్వమే నెయ్యాగ
ఇన్బురుగుశింద్దై ఇడుతిరిమానం బురుగి
ఙానచ్చుదర్ విళక్కేత్తినేన్
నానవాఱ్కు ఙానత్తమిళ్ పురిందనాన్"

మనముమ ప్రమిదగ భక్తిని
నునుపగు నెయిగాగ ప్రేమ నధికోజ్జ్వలమై
తనరెడు చిత్తము వత్తిగ
ఘనదీపము నెత్తితివుడు కమలాక్షునకున్ [78]

అని కొనియాడారు. వెంటనే పేయాళ్వార్ కనుల నుండి ఆనందబాష్పాలు రాలుతుండగా,

---

77 శ్రీ మేదేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులు శ్రీ మహాభక్త విజయం, గురుపరంపరా ప్రభావం, పుట 567 78 పూర్వోక్త గురుపరంపరా ప్రభావం పుట 567

"తిరుక్కండేన్ పొన్మేని కండేన్
తిగళు మరుక్కనణి నిఱముం కండేన్
సెరుక్కిళరుం పొన్నాళి కండేన్
ఎన్నాళివణ్ణ న్పాలిన్ఱు"

కంటిని మరమున లక్ష్మిని
గంటిని కనకంపు మేను కమలాప్తురుచిన్
గంటిని కర యుగమున నే
గంటిని చక్రాబ్జములను గమలాక్షునెడన్ [78]

అని శంఖచక్రాద్యాయుధ వాస్తురు లక్ష్మివిరాజిత వక్షస్కుడు అయిన కమలాక్షుని కీర్తించారు ఈ ఆళ్వార్లు ముగ్గురూ సంసార సాగరమగ్నులైనవారి అజ్ఞానాన్ని భక్తి యోగంతో తొలగిస్తూ, సమకాలం ఇహలోకంలో దివ్యమహిమలు చూపుతూ తుదకు శ్రియఃపతి ఆజ్ఞ ప్రకారం వైకుంఠ దివ్యధామం చేరారు

పైన పేర్కొన్న మూడు పాశురాలూ ఆ ఆళ్వార్లు ముగ్గురూ రచించిన తిరువందాది అనే దివ్య ప్రబంధాల మొదటి పాశురాలు అందాది అంటే అంతాది అనగా తొలి పద్యాలు మొదటి పద్యం చివరి పదం రెండవ పద్యం మొదటి పదమై ఉంటుంది ఒకదాని అంతంతో ప్రారంభమయ్యే రెండవ దాని ఆది అంతాది ఒకవిధంగా ముక్తపదగ్రస్తం ముక్తపదగ్రస్తమైన సమాసాలు,వాక్యాలు ఉన్నాయిగాని, కావ్యమంతా పద్యాంత పద్యాది క్రమంలో రచించే సంప్రదాయంలేదు ఈ ఆళ్వార్లు సాయించిన * మూడు అందాదులు వరుసగా మొదల్ తిరు వందాది, ఇరండాం తిరువందాది, మూన్ఱాం తిరువందాది అని ప్రఖ్యాతమయాయి తిరు ప్రతిదానికి చేర్చడం శ్రీవైష్ణవ సంప్రదాయం – సిరి అంతాది అని అర్థం

భక్తిసారులు

తిరుమళిశైయాళ్వార్ (భక్తి సారులు) ఒకరికి జనించి మరి ఒకరి బిడ్డగా పేరు పొందిన వారు కాంచీపురానికి తూర్పున ఉన్న తిరుమళిశై అనే క్షేత్రంలో భార్గవుడనే బ్రాహ్మణునికి కనకాంగి అనే అతని భార్యకు పుష్యమాసంలో మఖానక్షత్రయుక్త శుభదినంలో విష్ణు చక్రాం

---

78 ఆ గురుపరంపరాప్రభావం పుట 667 * అనుగ్రహించిన, ప్రసాదించిన అనడానికి శ్రీవైష్ణవ పరిభాష

కాన ఈయన జన్మించారు [౪౦] తిరుమళిశై క్షేత్రానికి మహీసార క్షేత్రమని, భార్గవ క్షేత్రమని నామాంతరం ఉంది ఈ ఆళ్వార్ ఆకారంలేని మాంసం ముద్దగా జనింపగా, తలిదండ్రులు అనాదరంతో ఒక పేప తుప్పలో పారేశారు కాని, ఆ మాంసంముద్ద లోకమాత అయిన లక్ష్మీదేవి అనుగ్రహంతో మనుష్యాకృతిపొంది సజీవమై ఏడవసాగింది ఆ ఏడుపును ఆ ప్రాంతానికి వేటకై వచ్చిన తిరువాళన్ (ఖడ్గుడు) అనే వెత్రపు పనివాడు విని పేపతుప్పలో పడివున్న శిశువును చూచి ఇంటికి తీసికొనిపోయి పిల్లలులేని తన భార్యకు అప్పగించారు ఆమె పెన్నిధిని కనిన పేదవలె సంతోషించి పుత్రప్రీతితో పెంచసాగింది ఆమెకు ఆ శిశువును చూడగానే పాలిండ్లలో చేపు వచ్చింది కాని ఆ శిశువు ఆమె పాలు కుడవక మలమూత్రాలు కూడ విసర్జింపక ఆరోగ్యంగా పెరుగడం తలిదండ్రులంతేకాక చుట్టుపట్ల వారికికూడ ఆశ్చర్యం కలిగించారు

ఈ వింత చూడడానికి ఒక వృద్ధ దంపతులు కాచిన పాలు పట్టుకొని ఒకనాడు ఉదయం వచ్చి పాలు తాగుమని ఆ శిశువును పలుమారు ప్రార్థించారు దానికి అంగీకరించి ఆళ్వార్ ఆ పాలు స్వీకరించారు, మిగిలినపాలు వృద్ధ దంపతులు ప్రసాదంగా పుచ్చుకొనేవారు ఆ పాలవల్ల ఆ వృద్ధదంపతులకు ఒక కుమారుడు కలిగారు అతనికి కణికృష్ణ అనే పేరు పెట్టారు

భక్తిసారులు పెరిగి సకల విద్యలూ నేర్చి విష్ణుసర్వోత్తమత్వమందే విశ్వాసం ఉంచి తిరువల్లిక్కేణి (నేటి మద్రాసులోని ఒక భాగం)లోని గజేంద్ర సరస్తీరంలో యోగాభ్యాస నిరతులై ఉండేవారు వృద్ధదంపతుల పుత్రుడైన కణికృష్ణుడూ భక్తిసారుల అనుగ్రహంతో విద్యావంతుడై కవిశిరోమణి అనే బిరుదుపొంది నారాయణపరాయణుడై ఉండేవాడు

---

౪౦ ఈ ఆళ్వార్ నిత్యతనియ –

భక్తిపంచమయ విగ్రహాత్మనే
శక్తితా రజత బుద్ధి హారిణే,
ముక్తి దాయక మురారి పాదయోః
భక్తిసార మునయే నమోనమః

తిరునక్షత్రతనియ – మఖాయాం మకరేమాసే చక్రాంశం భార్గవోద్భవమ్,
మహీసార పురాధీశం భక్తిసార మహం భజే

భక్తిసారులు మొదట శివభక్తులై శివవాక్కియార్ అని పేరు పొందారని, సమకాలీనులైన పేయాళ్వారుతో ఒకమారు శివకేశవ ప్రాధాన్యంపై జరిగిన వాదంలో పరాజయంపొందడం వల్ల వైష్ణవమతం స్వీకరించారని ఒక కథ ఉంది

ఒకమారు భక్తిసారులు బొంత కుట్టుకొంటుండగా శివుడు పార్వతితో వచ్చి, లలాట నేత్రం తెరచి అతనిని అవమానించబోగా, భార్గవవంశజులైన భక్తిసారులు తమ కుడిపాదంలో ఉన్న తృతీయ నేత్రంతో భయంకరాగ్నిని సృష్టించి శివుని ఫాలాగ్నిని అణచివేశారని మరొక గాథ మరొకమారు భక్తిసారులు తమ బొంతను చూచి ఆక్షేపించిన ఒక దేవరునికి తమ మహిమతో రత్నకవచాన్ని, మెడలోని పద్మాక్షమాలతో ముత్యహారాన్ని సృష్టించి ఆశ్చర్యం కలిగించారు

ఈ విధంగా భక్తిసారులు అద్భుతాలు చూపుతూ కాంచీపుర సమీపంలోని తిరువెక్క క్షేత్రంలోని శేషశాయి మందిరంలో స్థిరపడి సేవచేసేవారు ఇంతలో అతనిని వెదుక్కుంటూ కణికృష్ణుడు కూడా అక్కడికి వచ్చిచేరాడు ఆ శేషశాయి కోవెలలో సేవ చేసే వృద్ధదాసి శ్రద్ధాభక్తులకు కణికృష్ణుడు సంతోషించి, ఆమె నిరంతరం భగవత్సేవ చేయడానికి తగిన శరీరదార్ఢ్యం ప్రసాదింపుమని తన కవితా చాతుర్యంతో శేషశాయిని ప్రార్థింపగా, ఆ దాసికి నూతన యౌవనం వచ్చింది దానిని విన్న ఆ పట్టణ పాలకుడు కణికృష్ణుని పిలిపించి తనకూ పడుచుతనం కలిగేట్టు కవితతో శేషశాయిని కోరుమని అర్థించాడు దానికి కణికృష్ణుడు ఒప్పుకోలేదు "నా విషయంలో కవిత చెప్పడానికి ఇష్టపడని నీవు నా రాజ్యంలో ఉండరాదు" అని రాజు శాసించాడు కణికృష్ణుడు గురువైన భక్తిసారులకు ఈ విషయం విన్నవించి తనకు మరొక ప్రాంతానికి పోవడానికి అనుజ్ఞ కోరగా, భక్తిసారులు "నీవు లేని చోట నేను మాత్రం ఎందుకు!" అని రాజ్యం వదలిపోవడానికి ఉద్యుక్తులై శేషశాయిని సేవించి "దేవా, నీభక్తులు ఉండరానిచోట నీవును ఉండ తగదు మావెంటరా!" అని ప్రార్థించారు ఆ స్వామి భక్తపరాధీనుడు గనుక శేష పర్యంకాన్ని చుట్టి చంకనపెట్టుకొని బయలుదేరాడు మరునాటి ఉదయం అర్చకులు ఆరాధనకై గర్భాలయం తలుపులు తెరచి చూడగా స్వామి కనిపించలేదు పిదపరాజు తన తప్పుతెలుసుకొని, వారిని మరల కంచికి పిలిపించాడు వారితో పాటు శేషశాయికూడ తిరిగి వచ్చాడు భక్తిసారులు చెప్పినట్లు విన్నందున ఆ స్వామికి యథోక్తకారి అని పేరువచ్చింది

ఒకమారు భక్తిసారులు కణికృష్ణునితోపాటు తిరుక్కుడంద (కుంభకోణం) క్షేత్రానికి వెళ్తూ, దారిలో పెరుంబులియూర్ (బృహద్వ్యాఘ్రపురి) అనే క్షేత్రంలో వేదాధ్యయనపరుల

వీధిలో నడుస్తుండగా, వారు వీరెవరో అప్రాచ్యులని అధ్యయనం ఆపి, వాళ్ళు వెళ్ళిన పిదప మళ్ళీ ప్రారంభించవద్దన్నారు కాని, వారికి అధ్యయనం ఆపిన చోటు గుర్తురాలేదు. అప్పుడు వారు వారిద్దరూ మహానుభావులని గుర్తించి తమ అజ్ఞానాన్ని మన్నించ వేడారు. అప్పుడు భక్తిసారుడు ఒక నల్ల వడ్లగింజ తెచ్చి గోటితో ఒలిచి చూపించగా, వారికి తాము వదలిన "నైరృతం చరుం నిర్వపేత్ గృహే కృష్ణానాం వ్రీహీణాం నఖ నిర్భిన్నమ్'' అనే వాక్యం జ్ఞాపకం వచ్చింది[81]. భక్తిసారుల అద్భుతకృత్యాలు విని అక్కడ యజ్ఞం చేస్తున్న ఒక వైదికుడు అతనిని ఆహ్వానించి అగ్రస్థానం ఇచ్చి గౌరవించగా, అక్కడి బ్రాహ్మణులు నిందించారు. అప్పుడు భక్తిసారుడు తన వక్షస్థలంలో జ్వాలామయమైన సుదర్శనం చూపి దుష్టులను లొంగదీశారు. ఇలా ఆయన కుంభకోణంలోనే కొన్నేళ్ళు గడిపి విష్ణుసాయుజ్యం పొందారు.

భక్తిసారుడు నాన్ముగన్ తిరువందాది, తిరుచ్చంద విరుత్తం అనే రెండు దివ్యప్రబంధాలు రచించారు. ఇవి సకల వేదాంతార్థాలు ప్రతిపాదిస్తాయి.

తర్వాతి ఆళ్వార్లు

విష్ణుచిత్తులు

పెరియాళ్వార్ (విష్ణుచిత్తుడు) పాండ్యదేశంలోని శ్రీవిల్లిపుత్తూరు (ధన్వినవ్యపురం) అనే దివ్య క్షేత్రంలో వటపత్రశాయి ఆలయంలో పరిచారకులైన ముకుందాచార్యులకు విష్ణు రథాంశతో అనగా గరుడాంశతో జన్మించారు[82]. తల్లి పేరు పద్మావతి. ఇతనికి మధురాపతి అయిన వల్లభరాయనితో గల సంబంధాన్ని బట్టి ఇతడు 9వ శతాబ్దంలో జన్మించివుంటారని ప్రొఫెసర్ గోపీనాథరావు అభిప్రాయం[83].

---

81 యజుర్వేదం కాండ 1, ప్రశ్న 8, అను 9, వ 1

82 తిరునక్షత్ర తనియన్

మిథునే స్వాతిజం విష్ణో రథాంశం ధన్వినః పురే
ప్రపద్యే శ్వశురం విష్ణో: విష్ణుచిత్తం పురశ్శిఖమ్

నిత్య తనియన్

గురుముఖ మనధీత్య ప్రాహ వేదా నశేషాన్
నరపతి పరిక్లృప్తం శుల్క మాదాతు కామః
శ్వశుర మమర వంద్యం రంగనాథస్య సాక్షాత్
ద్విజకుల తిలకం తం విష్ణుచిత్తం నమామి

83 ప్రొఫెసర్ టి ఏ గోపీనాథరావు ది హిస్టరీ ఆఫ్ శ్రీ వైష్ణవిజం, పుట 28

విష్ణుచిత్తుడు చిన్నవాడు చదువు అంతగా అబ్బలేదు భగవద్భాగవత భక్తి అపారంగా అబ్బింది ఆయన భాగవతంలోని మాలాకారుడివలె తామూ పుష్పమాలికలతో స్వామిని సేవించాలని పెద్ద పూలతోట పెంచి, పూలమాలలు కట్టి వటపత్రశాయిని ఆరాధించేవారు

పాండ్యరాజయిన వల్లభరాయడు (వల్లభదేవుడు) పరమార్థపరుడై తత్త్వాన్ని తెలుసుకోవాలని నిర్ణయించుకొన్నాడు తన కొలువుకూటంలో ఒక స్తంభం నాటించి దాని కొనను బంగారు నాణెం సంచిని వ్రేలగట్టించి "ఏ మతస్థుడైనా పరతత్త్వ మిది అని యుక్తులతో ఉపపాదించి సిద్ధాంతంచేసి తనను ఒప్పించినవారు ఈ నాణెం సంచిని తీసుకోవచ్చు ఆ మతాన్ని నేను అవలంబించి, అతనికి శిష్యుడవుతాను" అని ప్రకటించాడు దానిని విని దేశదేశాలనుంచి వివిధ మతాలవారు వచ్చారు విష్ణుచిత్తుడు వటపత్రశాయి ప్రేరణతో ఆ సభకు వచ్చి ఇతర మతాలు ఖండించి విశిష్టాద్వైతాన్ని స్థాపించారు వల్లభరాయడు సంతోషించి, అతనికి శిష్యుడై అతనిని ఏనుగుపై ఎక్కించి ఊరేగించి గౌరవించారు

ఆ వైభవాన్ని చూడడానికి వచ్చే ఆప్తులవలె శ్రియఃపతి, లక్ష్మీదేవి సకల పరివారంతో ప్రత్యక్షంకాగా, వారికి దృష్టిదోషం కలుగుతుందని భయపడిన పెరియాళ్వార్

"పల్లాండు పల్లాండు పల్లాయిరత్తాండు
పలకోటి నూరాయిరమ్
మల్లాండతిండోళ్ మణివణ్ణా ఉన్
శేవడి శెవ్వి తిరుక్కాప్పు"

మంగళము! మంగళము! బహువేల వత్సరాల్
బహుకోటి నూరుల వత్సరాల్ మంగళము
మల్ల గర్వహరణా! మణివర్ణా! నీ
ఇంపగు అడుగులోయి కెంపునకు శ్రీరక్ష [84]

అని ప్రారంభించి, పన్నెండు పాశురాలతో, ఏనుగుకు ఇరువక్కలా వ్రేలాడే గంటలు పట్టుకుని తాళంవేస్తూ, మంగళాశాసనం చేశారు ఈ పల్లాండు మంగళాశాసనం ఇప్పటికీ వైష్ణవ దేవాలయా లన్నిటిలో ప్రతి పూటా పఠింపబడుతూంది

పెరియాళ్వార్ కృష్ణుని బాలమానుష లీలలను వర్ణిస్తూ 472 పాశురాలతో మరొక దివ్యప్రబంధాన్ని రచించారు దాని పేరు పెరియాళ్వార్ తిరుమొళి

84 శ్రీ తొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు సిరినోము, పుట 88

గోదాదేవి

ఆండాళ్ (గోదాదేవి) విష్ణుచిత్తుల పెంపుడు కూతురు ఒకనాడు విష్ణుచిత్తులు తన వనంలో పాదులు చేయడానికి భూమిని తవ్వుతుండగా, జనకమహారాజుకు సీతాదేవి లభించినట్లు గోదాదేవి లభించింది[86] విష్ణుచిత్తులు ఆమెను తన భార్యకు ఇచ్చారు బిడ్డలు లేనందున వారిద్దరూ ఆమెకు గోద అని పేరు పెట్టి అల్లారుముద్దుగా పెంచిపెద్దచేశారు

యౌవనవతి అయిన పిదప గోదాదేవికి శ్రీమన్నారాయణునిపై భక్తి పెరిగింది తన తండ్రి వటపత్రశాయికోసం ఏరుతున్న పూలదండ మొదట ఆమె తన కొప్పులో ముడుచుకొని బావిలో తన అందచందాలు చూచుకొని తిరిగి ఆ మాలను ఎప్పటివలె తండ్రికి తెలియకుండ పూలసజ్జలో పెట్టేది ఇది ఒకమారు తండ్రి కంట పడింది ఆయన "స్వామికి సమర్పించే పూలదండను నీవు ధరించడం ఉచితంకాదు అని మందలించి ఆనాడు స్వామికి పూలమాల సేవ మానుకున్నారు ఆ రాత్రి వటపత్రశాయి విష్ణుచిత్తులకు కలలో కనిపించి ఆండాళ్ ఉపయోగించిన మాలలే తనకు ఇష్టమని, వాటిని ఆవిధంగానే సమర్పించమని శాసించారు విష్ణుచిత్తులు ఆశ్చర్యపడినా స్వామి శాసనం గనుక అలాగే చేశారు అప్పటినుండి గోదాదేవికి చూడి కొడుత్తాళ్–తాను మొదట దండలు ముడుచుకొని పిదప భగవంతునికి సమర్పించినది–అని పేరు వచ్చింది భక్తులను ఏలుకొన్నది గనుక ఆండాళ్ అని పేరు వచ్చింది

గోదాదేవికి కృష్ణభక్తి తీవ్రమయింది అతనినే పెండ్లాడవలెననే సంకల్పం కలిగింది గోపికలు కృష్ణప్రాప్తి కొరకు కాత్యాయనీ వ్రతం ఆచరించినట్లు విని తాను కృష్ణుడవతరించిన మధురకు పోలేదు గనుక, వటపత్రశాయి మందిరమే నందగోపగృహంగాను, తన చెలులే గోపికలుగాను, తానొక విరహిణి గోపికగను భావించి ధనుర్మాసంలో తెల్లవారుజామున లేచి వటపత్రశాయిని దినమొక పాశురంతో ఆరాధించింది ఆ పాశురాల గ్రంథ పేరు తిరుప్పావై ఆవిధంగానే ఆమె కృష్ణవిరహాన్ని 148 పాశురాలతో వర్ణించింది దానికి నాచ్చియార్ తిరు

---

86 తిరునక్షత్ర తనియన్

కర్కటే పూర్వఫల్గున్యాం తులసీకాననోద్భవామ్,
పాండ్యే విశ్వంభరాం గోదాం వందే శ్రీరంగనాయకీమ్

నిత్యతనియన్

నీళాతుంగస్తనగిరితటీ సుప్తముద్బోధ్య కృష్ణం
పారార్థ్యం స్వం శ్రుతిశతశిరస్సిద్ధమధ్యాపయన్తీ,
స్వోచ్ఛిష్టాయాం స్రజి నిగళితం యా బలాత్కృత్య భుంక్తే
గోదా తస్యై నమ ఇదమిదం భూయ ఏవాస్తు భూయః

మొళి అని పేరు. దానిలోని ఒక దశకం పేరు వారణ మాయిరమ్. మొదటి పద్యంలో ఆయా వాక్యాన్ని కాని, పద్యాన్ని కాని పేర్కొనడం దివ్య ప్రబంధ పద్ధతి. కనుక ఈ దశకానికి వారణమాయిరం అని పేరు. దీనిలో గోదాదేవి భగవంతుడు తనను పెళ్ళాడడానికి వేయి ఏనుగుల బలగంతో వచ్చినట్లు కన్న కలను వర్ణించింది.

"వారణ మాయిరం సూళవలం శెయ్దు
నారణ నంబి నడక్కిన్ఱా నెన్ఱెదిర్
పూరణ పొఱ్కుడం వైత్తుప్పురమెంగుం
తోరణం నాట్ట క్కనాక్కండేన్ తోళీ నాన్"

వేయి ఏనుగుల పరివేష్టించి వెంటరా
నారాయణుడు తాను నడచి వచ్చిన యట్లు
పూర్ణకుంభములతో పురమెల్ల ఎదురువచ
కట్టినటు తోరణాల కలగంటినే చెలి [86]

పెరియాళ్వార్ యౌవనవతి అయిన తన పుత్రికకు పెండ్లిప్రయత్నాలు చేయగా మానవ మాత్రుణ్ణి పెండ్లాడనని, భగవంతునే పెండ్లాడుతానని గోదాదేవి తన నిశ్చయం ప్రకటించింది. పిదప తండ్రి నుండి దేశంలో 108 దివ్యతిరుపతులను (దివ్యక్షేత్రాలను) విని, శ్రీరంగనాథుని లోకోత్తర సౌందర్యాది గుణాలు విని అతనినే పెండ్లాడ నిశ్చయించింది. అది ఎలా పొసగుతుందా అని ఆలోచిస్తున్న విష్ణుచిత్తులకు శ్రీరంగనాథుడు స్వప్నంలో సాక్షాత్కరించి తాను పెండ్లాడుతానని, శ్రీరంగానికి ఆమెను పిలుచుకొనిరమ్మని చెప్పాడు. విష్ణుచిత్తులు ఆమెను శ్రీరంగానికి పిలుచుకుపోయి యథావిధిగా రంగనాథునితో ఆమెకు వివాహం చేశారు. ఆమె అప్పుడే రంగనాథునిలో లీనమయింది. విష్ణుచిత్తులు తాత్కాలికంగా దుఃఖపడినా, తాను, తన కూతురు ధన్యులమయ్యామని సంతోషపడి శ్రీవిల్లిపుత్తూరుకు తిరిగి వెళ్ళారు.

గోదాదేవి మహా కవయిత్రి. దానికి కారణం భగవద్భక్తిలో కరగిన ఆమె మనస్సు కవితగా రూపు కట్టడమే. ఆమె కవితకు, మచ్చుకు తిరుప్పావైలోని ఒక పాశురం చాలు.

"మారిమలై ముళంజిల్ మన్ని క్కిడందురంగుం
శీరియ శింగమఱివుత్తు తీవిళిత్తు

86 శ్రీ బొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు సిరినోము, పుట 78

వేరి మయిర్ పొంగ ఎప్పాడుం పేర్న్దు దళి
మూరి నిమిర్న్దు ముళంగి పురప్పట్టు
పోదరుమాపోలే నీ పూవై పూవణ్ణా
ఉన్ కోయిల్ నిన్ఱింగనే పోన్దరుళి కోప్పుడైయ
శీరియ శింగాసనత్తిరుందు యాం వంద
కారియ మారాయ్న్దరుళేలో రెమ్బావాయ్ ''

వానాకర గుహలోన నిండిని కాగి
లెంచి వెచ్చగ శయనించి యున్న
గండు సింగమ్ము మేల్కాంచి కినిగ చూచి
నెరి సువాసన జూలు నిక్కపొడువ
ఒళ్లు విదిలిచి నల్గడలను దృష్టి సా
రించి గాండ్రుమని గర్జింపుచు విలా
సలెక వచ్చెడి లీల స్వామి! నీ కోవెల
వదలి ఈ కొలువు సావడికి వచ్చి
సిరులు నెంపైన సింహాసనమ్ము పై
వేంచేసి నీవారి విన్నపమ్ము
లాలింపగావలె, అరసి కార్యమ్ములన్
తీర్పగావలె - ఇదే వేడికమ్ము [87]

తిరుప్పావై కొన్ని పదుల భాషలలోకి అనూదితమైంది. గోదాదేవి ఆధ్యాత్మికదేవి. మీరాంబ మున్నగు భక్త కవయిత్రులకు మార్గదర్శిని. ఆమె కవితను అద్భుతంగా మనసార హర్షించారు. "తన ప్రేమికుణ్ణి, తన మనస్సును ముడిచిన గర్విష్ఠిని కొలిచి పూలమాలం తోను, పిదప ఆముక్తమాల్యద (పాశుర) మాలలతోను అర్చించిన కేవలం గోదాదేవి" అన్నారు స్వామి పరమాత్మానంద [88]

కులశేఖరులు

కులశేఖరాళ్వారు మనకు చాల దగ్గరివారు. ఈయన రచించిన ముకుందమాలాస్తోత్రం తెలుగు దేశమంతటా చాల ప్రసిద్ధం. బమ్మెరపోతనగారు ఈస్తోత్రంలోని చాల శ్లోకాలకు

---

87 శ్రీ బొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు సిరినోము, పుట 27
88 స్వామి పరమాత్మానంద ప్రబుద్ధ భారతి, పుట 202 1964.

ప్రహ్లాద చరిత గజేంద్ర మోక్షాదులలో తెలుగు చేరాయి. ఈయన 9వ శతాబ్దంలో కేరళ దేశాన్ని పాలించిన దృఢవ్రతుడనే చేరవంశరాజు పుత్రులు. ఈయన పునర్వసు నక్షత్ర యుక్త మాఘశుద్ధద్వాదశినాడు కొల్లి (నేటి క్విలన్) పట్టణంలో జన్మించారు[89] కౌస్తుభాంశలో జన్మించడంవల్ల తలిదండ్రులు కులశేఖరులు అని నామకరణం చేశారు. కులశేఖరులు మహా భక్తులై ఆదర్శ ప్రభువులై కీర్తి పొందడంవల్ల ఈయన పేరు తర్వాత ఆ వంశం వారికి బిరుద నామమైంది. ఈ కులశేఖరులలో ఒకరు మహమ్మదీయ మతం స్వీకరించి మక్కా యాత్రకు వెళ్ళి మక్కాలోనే నిర్యాణం పొందారట. అతని సమాధి కూడ ఉన్నదట[90]

కులశేఖరులు విద్యావంతులై రాజ్యకార్యనిర్వహణ దక్షులు కాగానే తండ్రి దృఢవ్రతుడు ఆయనకు రాజ్యమప్పగించి తపస్సు చేసుకోవడానికి భార్యతో సహా అరణ్యానికివెళ్ళి పోయారు. కులశేఖరులు గృహస్థ ధర్మాన్ని, రాజధర్మాన్ని, పాలిస్తూ, భాగవత కైంకర్యపరులై ఉండే వారు. నారాయణుడే అనుగ్రహించి వైకుంఠం నుంచి సేనముదలి యార్వారును (విష్వక్సేనును) పంపి కులశేఖరునకు పంచ సంస్కారాదులు అనుగ్రహించారు. కులశేఖరులు దేహసంబంధులను విడనాడి రాజ్యాన్ని భాగవతాధీనంచేసి విభీషణునిలాగ రామపాదారవిందాలనే ఆశ్రయించారు. కులశేఖరులు రామభక్తి కుంచితమైన పెరుమాళ్ తిరుమొళి అనే 104 పాశురాల దివ్య ప్రబంధం రచించారు. దానిలో వేంకటేశ్వరునిపై తనకు గల అపార భక్తిని కూడ వెల్లడిగా పాడారు. అవతారాలలో రామావతారమంటేను, అర్చావతారాలలో వేంకటేశ్వరుడంటేను ఆయనకు అపరిమిత భక్తి. పెరుమాళ్ తిరుమొళిలో ఒక పాశురంలో

ఆనాద సెల్వత్త రంబైయర్గళ్ తరకుళ
వానాళుం సెల్వముం మణ్ణరసుం యాన్వేండేన్
తేనార్ పూం శోలై తిరువేంగడచ్చునైయిల్
మీనాయ్ ప్పిఱక్కుం విధియుడైయేనావేనే[91]

---

89 నిత్యతనియ,

ఘుష్యతే నగరే రంగయాత్రా దినే దినే
తమహం శిరసా వందే రాజానం కులశేఖరమ్

తిరునక్షత్ర తనియ

కుంభే పునర్వసౌ జాతం కేరళే కోళపట్టణే,
కౌస్తుభాంశం ధరాధీశం కులశేఖర మాశ్రయే

90 సర్వ సిద్ధాంత సారకం సంపు 7, పు. 184 91 పెరుమాళ్ తిరుమొళి 4 2

"భక్తులు నన్ను పరివేష్టింపగా స్వర్గరాజ్య సంపదను నేను కోరను భూలోకరాజ్యాన్ని కోరను తిరుమలలో తేనె కాలువలాంటి పూంతోటలోని బావులలో చేపనయిపుట్టే భాగ్యం కోరుతున్నాను" అని కోరారు. కులశేఖరులు ముకుందమాలాస్తోత్రంలో–

"నాహం వందే తవచరణయో ర్ద్వంద్వ మద్వంద్వహేతోః
కుంభీపాకం గురుమపి హరం నారకం నాపనేతుమ్
రమ్యా రామామృదుతనులతా నందనే నాపి రంతుం
భావే భావే హృదయ భవనే భావయేయం భవంతమ్"[92]

"స్వామీ! నేను నీతో సాయుజ్యం కోసం నీ చరణారవిందాలకు నమస్కరించడంలేదు. భయంకరమైన కుంభీపాకనరకాన్ని పోగొట్టుకోడం కోసమూ నమస్కరించడంలేదు. రమ్యమైన సుందరుల కోమల శరీరాలనే నందనవనంలో విహరించాలనే కాంక్షతో నమస్కరించడంలేదు. ప్రతి జన్మలోను నిన్ను నా హృదయంలో భావించుకొనడానికే నమస్కరిస్తున్నాను" అని తమ ఆకాంక్షను తెలిపారు. నిజమైన భాగవతుడు నిరంతరం భగవత్సంకీర్తనం కోరుతాడే గాని మోక్షాన్ని కూడ కోరడు. కులశేఖరులు ఆ కోవలోనివారు.

ఒకనాడు కులశేఖరులు శ్రీరంగ క్షేత్రమాహాత్మ్యం విని శ్రీరంగంలోనే ఎల్లకాలం వసించి రంగనాథుని నిత్యకైంకర్యం చేయాలని నిశ్చయించి ప్రకటన చేయించారు. ఆయన శ్రీరంగానికి వెళ్లితే తిరిగిరారని మంత్రులు ఆలోచించి ఏదో సాకుతో విఘ్నం కలిగించేవారు. ఆయన దినంలో కొంతకాలమే రాజ్యపరిపాలన వ్యవహారాలు చూస్తూ, తక్కిన సమయమంతా శ్రీవైష్ణవ గోష్ఠిలో గడిపేవారు. ఇది చూచి మంత్రులు సహింపక రాజ్యకార్యం కుంటుపడుతుందనే భావనతో ఆయనకు వైష్ణవుల యెడల వైరస్యం కలిగించాలని ఆయన పూజా గృహంలో ఉన్న రత్నహారాన్ని దాచి, శ్రీవైష్ణవులు అపహరించారని నింద మోపారు. కులశేఖరులు దానిని విశ్వసింపక నిజానిజాలు తేల్చడానికి ఒక కుండలో నల్లత్రాచును పెట్టించి తన వ్రేలి ఉంగరాన్ని ఆ కుండలోవేసి 'ఈ ఉంగరాన్ని మీరు చేతితో తీయగలిగితే మీ మాట నమ్ముతాను" అన్నారు. మంత్రులు ఇంక ముఖం వేలం వేసుకొన్నారు. అప్పుడు కులశేఖరులు "ఈ నీచులు అకారణంగా శ్రీవైష్ణవులపై అభాండాలు వేశారు. వారా తప్పు చేయలేదనడానికి నేను ఆ ఉంగరాన్ని తీస్తాను" అని అంటూ చేయిపెట్టి దానిని తీసి అందరికీ ఆశ్చర్యం కలిగించారు. అదిచూచి మంత్రులు భయంతో తమ తప్పు ఒప్పుకున్నారు.

---

92. ముకుందమాల।

కులశేఖరులు ఒకమారు రామాయణారణ్యకాండ పురాణం వింటున్నారు ఖరదూషణ యుద్ధ ఘట్టంలో

"చతుర్దశసహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్
ఏకశ్చ రామో ధర్మాత్మా కథం యుద్ధం భవిష్యతి?"

అనే శ్లోకం విని, రాముడు ఒంటరిగా పద్నాలుగువేలమందితో ఎలా పోరాడగలడని శంకించి అతని సహాయార్థం చతురంగ బలంతో బయలుదేరారట మంత్రుల ప్రార్థనతో పౌరాణికుడు వెంటనే తర్వాతి శ్లోకాలు చదివి ఖరదూషణాదుల వధ వినిపించగా కులశేఖరులు శాంతించి నగరానికి మరలి వచ్చారు

మరొకమారు సీతాపహరణ ఘట్టంలో పౌరాణికుడు చదివిన "జహార రావణ స్సీతాం బుధః రోహిణీ మివ" ఆకాశాన బుధుడు రోహిణిని అపహరించినట్లు రావణుడు సీతను అపహరించాడు – అనే శ్లోకం విన్నప్పుడూ కులశేఖరులు చతురంగ బలంతో రావణసంహారానికై లంకకు బయలుదేరారు ఆయన భక్తికి రామచంద్రుడు మెచ్చి ప్రత్యక్షమై తన పార్శ్వమందున్న సీతను చూపగా రాజ్యానికి తిరిగి వచ్చారు భక్తిపారవశ్యం అలాటిది

కులశేఖరులు ఇలా భగవద్దర్శన బుద్ధితో మరికొంతకాలం రాజ్యంపాలించి, పరమ విరాగులై దృఢవ్రతుడనే తన కుమారునికి రాజ్యం అప్పగించి, శ్రీరంగ యాత్రచేసి, అక్కడ కొంతకాలం నివసించి, తిరుమల మొదలైన దివ్య క్షేత్రాలు సేవించి, నమ్మాళ్వారు అవతరించిన తిరునగరికి వెళ్లి దాని సమీపంలోని బ్రహ్మదేశపురమనే దివ్యదేశంలో తమ 67వ ఏట పరమపదించారు

కులశేఖరులు విభక్తుంతో కొనసాగే ఉదాహరణ వాఙ్మయానికి ఆద్యులు

'కృష్ణో రక్షతు నో జగత్త్రయగురుః కృష్ణం నమస్యామ్యహం
కృష్ణేనామరశత్రవో వినిహతాః కృష్ణాయ తస్మై నమః,
కృష్ణాదేవ సముత్థితం జగదిదం కృష్ణస్య దాసోఽస్మ్యహం
కృష్ణే తిష్ఠతి శివలోక మఖిలం హే కృష్ణ రక్షస్వ మామ్'[02]

కృష్ణుడు మనను రక్షించుగాక! కృష్ణునకు నేను నమస్కరిస్తున్నాను కృష్ణునిచేత దేవద్విషులైన అసురులు చంపబడినారు ఆ కృష్ణుని కొరకు నా నమస్కారం కృష్ణునినుండే ఈ

---

02 కులశేఖరాళ్వార్ ముకుందమాల, శ్లోకం

జగత్తు ప్రభవించింది నేను కృష్ణునికి దాసుణ్ణి ఈ జీవలోకమంతా కృష్ణునియందే ఉంటున్నది ఓ కృష్ణా! నన్ను రక్షించు అని ప్రథమ మొదలు సప్తమి వరకు చెప్పి చివరకు సంబోధనతో ముగించే ఉదాహరణ కావ్య ప్రక్రియ ముకుందమాలతోనే ప్రారంభమైంది

మునివాహనులు

తిరుప్పాణి యాళ్వార్ (యోగిమునివాహనులు) శ్రీరంగం సమీపంలోని ఉఱైయూర్ (నిచుళాపురం)లో[౪౩] దుర్మతి నామసంవత్సర కార్తికమాసంలో రోహిణీనక్షత్రయుక్త పూర్ణిమ శ్రీవత్సాంశాన ఒక మాలదాసరికి కుమారులై జన్మించారు[౪౪] ఈ ఆళ్వారు మాలదాసరికి పుట్టలేదని వరి వెన్నులో జనించి ఆ మళ్లలో పడి వుండగా, మాలదాసరి చూచి సంతోషంతో భార్యకిచ్చి పెంచారని మరొక గాథ

తండ్రి భక్తుడు కావడంవల్ల తిరుప్పాణాళ్వార్ బాల్యంనుంచే ప్రహ్లాదధ్రువాదులలాగ భక్తులై ఇతరవిషయాలలో అనాసక్తులై ఉండేవారు ఈ ఆళ్వారుకు విష్వక్సేనులే పంచసంస్కారాలు అనుగ్రహించినట్లు ప్రతీతి తిరుప్పాణాళ్వారుకు సంగీతమందే మక్కువ ఎక్కువ కనుక ఏవో పాటలతో శ్రీరంగనాథుని కీర్తిస్తూ వుండేవారు పెద్దవారయిన తర్వాత మాలదాసరి ఇంటి నుంచి వెళ్ళిపోయి కావేరీ తీరంలో నివసిస్తూ ప్రతిదినం తెల్లవారుజామున కావేరిలో స్నానంచేసి మాలుడు కావడం వల్ల తమ కీ జన్మలో శ్రీరంగనాథుని సేవించే భాగ్యం లేదుగదా అని చింతిస్తూ, శ్రీరంగభూమిని తన పాదాలతో తొక్కరాదని, శ్రీరంగనాథాలయం విమానానికి ఎదురుగా దూరంగా నిలిచి వీణవాయిస్తూ భగవద్గుణగానం చేసేవారు

---

౪౩ దీనిని నిచుళాపురమని అన్నారు

౪౪ తిరునక్షత్ర తనియ

వృశ్చికే రోహిణీజాతం శ్రీపాణం నిచుళాపురే,
శ్రీవత్సాంశం గాయకేంద్రం మునివాహన మాశ్రయే

నిత్య తనియ

శ్రీలోకసారంగ మహామునీంద్ర
స్కంధాధిరూఢం కలయామి నిత్యమ్,
కళంక హీనం కమనీయమూర్తిం
కవీశ్వరం గాయకసార్వభౌమమ్

తిరుప్పాణాళ్వారు ఇలా కావేరీ తీరంలో భగవన్నామ సంకీర్తనం చేస్తూవుండగా, ఒకనాడు కావేరికి స్నానానికి వచ్చిన శ్రీరంగనాథాలయం ప్రధానార్చకుడు సారంగయోగి, మరికొందరు బ్రాహ్మణులు తిరుప్పాణులను దూరంగా తొలగిపొమ్మని కేకలు వేశారు. భగవద్ధ్యాన పరవశులై ఒడలెరుగని స్థితిలో ఉన్న ఆళ్వారు కదలకపోవడంతో ఉగ్రులైన బ్రాహ్మణులు ఆయనను రాళ్లతో కొట్టారు. ఆయనకు తలమీద, ఒంటినిండా గాయాలు తగిలాయి, నెత్తురు ఓడికలు కట్టింది. అప్పుడు ఆళ్వారుకు బాహ్యస్మరణకలిగి తప్పు చేసినట్లు గ్రహించి దూరంగా తొలగిపోయారు, మరల సంకీర్తనంలో మునిగిపోయారు.

ప్రధానార్చకుడు సారంగయోగి రంగనాథాలయానికి వెళ్లి గర్భాలయంతలుపులు తీసి చూడగా, రంగనాథుని లలాటంపైన, ఒంటినిండా గాయాలు, రక్తం కనిపించాయి. అతడు ఈ విషయం వెంటనే ఆ ప్రాంతం ఏలే రాజుకు తెలిపాడు. తమవల్ల ఏమి అపచారం జరిగిందో అని ప్రతి ఒక్కరూ చింతించారు.

ఆ రాత్రి శ్రీరంగనాథుడు సారంగయోగికి స్వప్నంలో సాక్షాత్కరించి "తిరుప్పాణి ఆళ్వారు నా ప్రియభక్తుడు. అతడు నీచకులని తలపవద్దు. అతనికి తగిలిన రాతిదెబ్బలు నాకు తగిలాయి. ఆయన వద్దకు వెళ్లి నేను రమ్మన్నానని చెప్పు. అతడు తాను మాలవాడినని రావడానికి సంకోచపడితే బలవంతంగా ఎత్తుకురా" అని ఆజ్ఞాపించారు. సారంగయోగి మేల్కొని రంగనాథుని ఆజ్ఞను పరివారం బ్రాహ్మణులందరికీ తెలిపి, వారందరితో కలిసి కావేరీ తీరానికి వెళ్లారు. తిరుప్పాణులు తమవద్దకు బ్రాహ్మణులు గుంపుకట్టుకొని రావడం చూసి, తమను వారు మరేమి బాధపెడతారో అని దూరంగా వెళ్లిపోయారు. ఇంతలో సారంగయోగి తిరుప్పాణులకు సాష్టాంగ దండప్రణామాలు చేసి రంగనాథుని ఆజ్ఞ తెలియజేశారు. "నేను పంచముణ్ణి. శ్రీరంగక్షేత్రాన్ని కాళ్లతో తొక్కను" అని తిరుప్పాణులు ఇలా చెప్పారు. రంగనాథుని ఆజ్ఞను ఎవరైనా మన్నించక తప్పదంటూ సారంగయోగి తిరుప్పాణులను బలవంతంగా తమ భుజాలపై ఎక్కించుకొని, శ్రీవైష్ణవులు ముందు దివ్యప్రబంధం అనుసంధిస్తుండగా, వెనుక వేద విద్వాంసులు వేదాలు పఠిస్తుండగా, వైభవంతో రంగనాథాలయానికి తీసుకొని వెళ్లారు.

రంగనాథాలయం ప్రవేశించగానే తిరుప్పాణులు భక్తిపరవశులై సాష్టాంగ దండప్రణామం ఆచరించి రంగనాథుని తిరుముడి మండలం మొదలు తిరువడి వరకు సకలావయవ సౌందర్యాన్ని వర్ణించి, కన్నుల తనివితీర సేవించి, అనుభవించి ఆ అనుభవాన్ని పది పాశురాల ద్రావిడ ప్రబంధంతో వర్ణించారు. ఆ ప్రబంధం పేరు అమలనాదిపిరాన్. దివ్య

ప్రబంధంలో పుట్టంగాని, రచనగాని ఆ పుట్టం, లేక రచన మొదట పాశురం—మొదటి పద్యంతో వ్యవహృత మౌతుంది తిరుప్పాణాళ్వారు ఆ ప్రబంధం చివరి పాశురంలో రంగనాథుని దివ్య సుందర విగ్రహం దర్శించిన పిదప మరొక వస్తువును చూడనని ప్రతిజ్ఞ చేశారు

''కొండల్ వణ్ణనై కోవలనాయ్ వెణ్ణెయ్
ఉండవాయన్ ఎన్నుళ్ళం కవర్న్దానై
అండర్కోన్ అణియరంగన్ ఎన్ అముదినై
కండ కణ్గళ్ మట్రొన్రినై కాణావే''

నలము త్రావిన మొయిలు దాయ గోపాలకుని
తెలి వెన్నలను మెసవ
కమ్మనగు ఆస్యంబు గల మహుని నా మనసు
దినుసు ప్రముచ్చిలువాని
అండాంతరిత జగములన్ని యేలెడివాని
ఆ రంగ పతిరాయను
ఆరయ జూచిన కనుల అమృతగ మానిన ఏనుం
అన్యమును కన నొల్ల [95]

తిరుప్పాణాళ్వారు ఈ విధంగా పాడుతూ అందరూ చూస్తుండగానే రంగనాథునిలో లీనమై పోయారు

తిరుప్పాణాళ్వారును పెరియనంబి (యామునాచార్యుల శిష్యులలో ఒకరు) ఈ విధంగా స్తుతించారు

''ఆ పాదచూడ మనుభూయ హరిం శయానం
మధ్యే కవేర దుహితుః ముదితాంతరాత్మా,
అద్రష్టృతాం నయనయోః విషయాంతరాణాం
యో నిశ్చికాయ మనవై మునివాహనం తమ్''

కావేరి ఒడి సరిగా శయనించిన హరి
ఆపాదమస్తక మ్మనుభవించిన తనివి
కనులతో అన్యమును గాననొల్లని వాని
మునివాహనుని నిత్యమును మదిని స్మరియింతు [96]

---

95 శ్రీ బొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు సిరినోము, పుట 71   96 పై సిరినోము, పుట 64

భక్తి ప్రధానం గాని కులం ప్రధానం కాదనే మహోత్కృష్ట సత్యాన్ని తిరుప్పాణులు తమ జీవితం ద్వారా ప్రపంచానికి చాటి ఆదర్శ ప్రాయులయ్యారు

విప్రనారాయణులు :

తొండరడిప్పొడి యాళ్వార్ (విప్రనారాయణులు) ముముక్షువులకు గొప్ప గుణ పాఠం 'బలవానింద్రియగ్రామో విద్వాంసమపి కర్షతి'—ఇంద్రియ సమూహము చాల శక్తి మంతమైంది ఎంతటి మనస్వి అయిన పండితుడైనా సులోలుడ్ని చేయగలదు అని వ్యాస భగవానుడు చెప్పిన సూక్తికి విప్రనారాయణుల చరిత్ర తార్కాణం ఈ చరిత్ర వైరాగ్య శృంగార పశ్చాత్తాప ముముక్షుత్వాది వివిధ భావరంజితం గనుక తెలుగులో కావ్య నాటక నృత్య నాటకాది వివిధ ప్రక్రియల్లో వ్యాప్తమైంది ఇది సాధకులకు గొప్ప హెచ్చరిక

విప్రనారాయణులు చోళదేశంలోని మండంగుడి అనే గ్రామంలో పరమ భాగవతులైన దంపతులకు నారాయణుని సంప్రసాదంతో నారాయణుని వనమాలాంశాన ప్రభవసంవత్సర మార్గశిర కృష్ణ చతుర్థి నాడు జ్యేష్ఠానక్షత్రంలో జన్మించారు[97] నారాయణ వరంతో కావడం వల్ల తల్లిదండ్రులు నారాయణుడు అని నామకరణం చేశారు విప్ర కులంలో పుట్టడం వల్ల విప్రనారాయణుడు అనే పేరు వచ్చింది

తల్లిదండ్రులు విధ్యుక్తంగా సకల సంస్కారాలు జరిపించగా, ఆయన గొప్ప విద్వాంసులయ్యారు విష్వక్సేనుడే పంచ సంస్కారాలు కావించి మంత్రార్థం బోధించడం వల్ల విప్రనారాయణులు భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్య సంయుతులై వివాహం మాని తమ ఊరు వదలి శ్రీరంగనాథుని సేవ చేయాలనే తలంపుతో శ్రీరంగం చేరారు పూర్వపు మాలాకారునివలె, పెరియాళ్వారు వలె రంగనాథునికి పుష్పమాలా కైంకర్యం చేయ సంకల్పించి శ్రీరంగానికి

---

97 తిరునక్షత్ర తనియ

కోదండే జ్యేష్ఠనక్షత్రే మండంగుడి పురోద్భవమ్,
చోళోర్వ్యాం వనమాలాంశం భక్తాంఘ్రిరేణు మాశ్రయే

నిత్యతనియ

తమేవ మత్వా పరవాసుదేవం
రంగేశయం రాజవదర్హణీయమ్,
ప్రాబోధికీం యోఽకృత సూక్తిమాలాం
భక్తాంఘ్రిరేణుం భగవంతమీడే

దగ్గరగా సుందరమైన పూల తోట పెంచి, ఆ తోటలోనె ఒక గుడిసె వేసుకొని నివసిస్తూ పూవ్వుమాలా కైంకర్యం చేసేవారు, శ్రీవైష్ణవుల యిండ్లలో మధుకరం ఎత్తుకొని శివయాత్ర కొన సాగిస్తూ, తోటపని పువ్వుకైంకర్యం తప్ప మరొకటి లేకుండా ఉండేవారు

ఇలా ఉండగా, శ్రీరంగానికి సమీపంలోని కదంబూరులో వసించే దేవదేవి అనే వేశ్య తన అక్క మున్న గుమారితో నిచుళాపురాధీశ్వరుడైన చోళరాజు కొలువు కూటంలో నృత్యగానాలు జరిపి తన ఊరికి తిరిగి వెళ్లుతూ, దారిలో విప్రనారాయణుల పూల తోట చూచి, దానిలో విశ్రమించి, అక్కడ చెట్లకు పాదులు త్రవ్వుతున్న విప్రనారాయణులను చూచి నమస్కరించింది నిరంతర భగవద్ధ్యాన పరాయణుడగు విప్రనారాయణుడు ఆమె వైపు చూడ లేదు దానికి దేవదేవి కోపించి ఆయనను ఎట్లయినా లొంగదీసుకోవాలని ప్రతిజ్ఞ చేసి, వెళ్ళి పోయింది మరుసటి దినం ఆమె కాషాయాంబర ధారిణి అయి యోగినివలె వేషం ధరించి, పూల తోటకు వచ్చి తాను వేశ్యనని ఆ వేశ్యా జీవితానికి రోసి, పశ్చాత్తాప పడి వచ్చానని ఆ తోటలోనే వుండి శేష జీవితాన్ని భగవత్సేవలో గడప దలచానని విప్రనారాయణులతో విన్న వించుకుంది అమాయకులైన ఆ ఆళ్వారు ఆ మాటలు నమ్మి, కనికరించి తోట పనిలో తనకు తోడ్పడుతుందనే ఆశతో ఆ తోటలో వుండడానికి అనుమతించారు తాను మధుకర వృత్తితో తెచ్చే అన్నాన్ని దేవదేవికి కూడ ఇచ్చేవారు

ఇలా కొంతకాలం గడిచింది విప్రనారాయణులలో మార్పేమీ కలుగలేదు కాని, దేవదేవి అతనిని నీడవలె వెన్నంటి పనిచేస్తూ అవకాశం కోసం ఎదురు చూచేది అలాటి అదను రానే వచ్చింది ఒక సాయంకాలం కారుమేఘాలు ఆకాశమంతా కమ్ముకున్నాయి జడివాన ప్రారంభ మయింది దేవదేవి విప్రనారాయణుల కుటీరానికి ఎదురుగా ఒక చెట్టు క్రింద ఆ వానలో తడుస్తూ నిలబడింది విప్రనారాయణులు హఠాత్తుగా తలయెత్తి చూడగా దీనాతి దీన దృష్టితో దేవదేవి తడుస్తూన్న దృశ్యం కనిపించింది ఆయన జాలిపడి ఆమెను కుటీరంలోపలికి రమ్మన్నారు, ఆమె వణకుతూ భయం నటిస్తూ కుటీరంలో ప్రవేశించింది ఆమె తడి బట్టలు చూచి విప్ర నారాయణులు కరుణించి తన పొడిగుడ్డ ఒకటి ఇచ్చారు ఆమె తన తడిగుడ్డలు మార్చి సేవ నెపంతో అతనిని సమీపించి క్రమంగా లొంగదీసుకొంది అప్పటి నుండి అతడు ఆమెకు దాసులయిపోయారు

ఆళ్వారు తన పువ్వుకైంకర్యం మరచారు, రంగన్నే మరచారు దేవదేవి అతనిని నెమ్మదిగా తన ఇల్లు చేర్చింది ఆళ్వార్ దేవదేవి వ్యామోహంలో ఏమిచేస్తున్నా లెక్కచేయక ప్రవర్తించారు తన ప్రతిజ్ఞ నెగ్గి విప్రనారాయణులు పాదాక్రాంతులయిన తర్వాత, దేవదేవి వైఖరి మారింది దానిని కనిపెట్టి దేవదేవి తల్లి ఆయనను రొక్కం ఇవ్వకుండ తమ యింట ఉండడం ఇక పొసగదని స్పష్టంగా చెప్పింది ఒక రాత్రి

"నీ పట్టె తిరుమణి నీ తిరు చూర్ణంబు
    గరుడకు వెండి బంగారు లౌనె?
నీ పట్టు గోచియు నీ దాసి వేషమ్ముల్
    వారకాంతకు పట్టుచీర లౌనె?
నీ ముష్టి గూడయు నీ తులసీ సరుల్
    వేశ్యకు పండుగ వేట లౌనె?
నీ వేద శాస్త్రముల్ నీ సంధ్య జపములు
    లంజె సొమ్ముకి బంగారం గము లగునె?

పెట్ట నోపితి లా యెప్పటి యట్ల యుందు,
పెట్టలేకున్న విప్రేయు పెండలకర,
మొదం రోయింతుంకు నొక్క మునుపె గాక
నీ సదాచారమేలయ్య దాసరయ్య?"[98]

అంటూ దయచేయ మంది మెడబట్టి ఇంటి నుంచి వీధిలోకి గెంటింది విప్రనారాయణుడు అంత అవమాన పడినా, దేవదేవి యింటి అరుగుమీద పడుకొన్నారు

రంగనాథుడు అతనిని ఎంతా పరీక్షింపదలచాడు ఒక బ్రహ్మచారి వేషంలో దేవాలయం ప్రవేశించి, బంగారు ఆరాధన పాత్రంలో ఒక దానిని తీసుకొని దేవదేవి ఇంటికి వెళ్ళి, దేవదేవి తల్లిని పిలిచి తాను విప్రనారాయణుని శిష్యుణ్ణని, తమ గురువు ఆ బంగారు గిన్నె ఇమ్మన్నారని అన్నారు బంగారు గిన్నెను చూడగనే దేవదేవి తల్లి, దేవదేవి ప్రసన్నులై మునుపటిలాగే విప్రనారాయణుని ఆదరించసాగారు

తెల్లవారింది అర్చకులు కోవెల తలుపులు తెరిచి, తిరువారాధనకు ఉపక్రమింపగా, బంగారు గిన్నె కనిపించలేదు వారు కలవరపడి దేవాలయాధికారులకు జరిగిన దొంగతనం గురించి తెలిపారు క్రమంగా ఇది నిచుళాపుర రాజుకు తెలిసింది కాకతాళీయంగా ఆసమయంలో అక్కడ ఉన్న దేవదేవి పరిచారిక విప్రనారాయణుడు ఒక బంగారు గిన్నెను తన యజమానురాలికి ఇచ్చిన సంగతి తెలియజేసింది రాజాజ్ఞపై భటులు దేవదేవి ఇల్లు పరిశోధించగా బంగారు గిన్నె దొరికింది దానితో క్రుద్ధుడైన రాజు విప్రనారాయణుని, దేవదేవిని చెరసాలలో త్రోయించి ఉత్తరువు చేశాడు

---

98 సారంగుతమ్మయ వైజయంతీ విలాసము, వ 108

ఆ రాత్రి రంగనాథుడు రాజు కలలో కనిపించి, విప్రనారాయణుడు నిర్దోషియని తానే అతనిని పరీక్షించడానికి అట్లా చేశానని చెప్పాడు రాజు దేవదేవిని, విప్రనారాయణుని వదలి పెట్టాడు విప్రనారాయణుడు తన చెడు ప్రవర్తనకు పశ్చాత్తాపపడి మునుపటిలాగే వైరాగ్యం వహించి, రంగనాథునికి మాలా కైంకర్యం చేస్తూ జీవితమంతా గడిపాడు రంగనాథుడు ఆయనను తొండరడిప్పొడి (భక్తాంఘ్రిరేణువు) అనే బిరుదంతో సత్కరించాడు

విప్రనారాయణుడు తిరుప్పళ్ళియెళుచ్చి (సుప్రభాతం), తిరుమాలై అనే రెండు ప్రబంధాలు రచించాడు తిరుప్పళ్ళియెళుచ్చి సుప్రభాత కావ్యంలో మొట్టమొదటిది వాల్మీకి రామాయణంలో విశ్వామిత్రునిది,

"కౌసల్యా సుప్రజా రామ పూర్వా సంధ్యా ప్రవర్తతే,
ఉత్తిష్ఠ నరశార్దూల కర్తవ్యం దైవ మాహ్నికమ్" 99

అని రామునికి మేల్కొలుపులు పాడించాడు తర్వాత కాళిదాసు అజమహారాజుకు సుప్రభాతం చెప్పాడు అది ప్రకృతానుప్రవృత్తంగా చెప్పినది

"తామ్రోదరేషు పతితం ద్రుమపల్లవేషు
నిర్ధౌతహార గుళికా సదృశం హిమాంభః,
ఆభాతి లబ్ధ పరభాగతయాధరోష్ఠే
లీల స్మితం సదశనార్చి రివ త్వదీయమ్" 100

"ఓ అజ మహారాజా! మధ్యన ఎర్రగా వున్న చెట్ల చిగురుటాకుల మీద రాత్రి తెల్లని మంచు చుక్కలు పడ్డాయి అవి కడిగిన ముత్యాలలాగ వున్నాయి అంతే కాదు, చక్కని తెల్లని పలువరుస కాంతితో వెలిగిపోయే నీ మందహాసంలాగా మెరిసిపోతున్నాయి" అని అజ మహారాజును మేల్కొల్పారు వంది మాగధులు విప్రనారాయణుడు ప్రత్యేకంగా రంగనాథుని మేల్కొల్పుతూ ఒక కావ్యం రచించాడు దానిలో పది పాశురాలున్నాయి

"సుడరొళి పరందన శూళ్ తిశై యెల్లామ్
తున్నియ తారకై మిన్నొళి శురుంగి
పడరొళి పశుత్తనన్ పని మది యివనో
పాయిరుళ్ గన్రదు పైంపొళిల్ కముగన్

99 వాల్మీకి రామాయణం బాల కాండ, సర్గ 23, శ్లోకం 2   100 కాళిదాసు రఘు వంశం సర్గ 5,

మదరిష్టై శ్రీకృతి పచ్చాకైగర్ నాలు
కైకత్తై కూర్ వదు యారుద మిదువో
అరులోక తిగళ్దరు తిరిగి యందుకెక్క
అరంగరమ్మా! పళ్లి యెళుందరుళాయే"

భాస్కరుని కిరణాలు వ్యాపించె వెనువెల్ల
గగనమున తారకల కాంతి మాయుచె కాక
ఆగి వెలవెల బారె నమ్మర కిరణంబు కూడ
విరిసె పెనుచీకటుల పెను వీక బెట్ట మ
ట్టిం చీల్చుకొని విరియు అందు గత్తుం కావు
లొంయ పేద విభాత ముంయాశిం మ్మృదిగో!
తరుణ తేజోంచిల సుదర్శనోద్యత కరా!
శ్రీరంగశాయి! లే! శెఖరల్పము వీడ "[101]

శ్రీరంగంలో రంగనాథాలయంలో ప్రారంభమైన ఈ సుప్రభాత సంప్రదాయం - విప్రనారాయణులు ప్రారంభించిన సంప్రదాయం - దేశంలోని వైష్ణవ దేవాలయాలన్నిటా పరిపాలాలయం మొదలుకొని అర్వాల వ్యాపించింది

దేవదేవి కూడ విప్రనారాయణుల సంపర్కంతో జ్ఞానభక్తి వైరాగ్యాలు ముప్పిరిగొనగా తన ఆస్తినంతా రంగనాథునికి సమర్పించి ముక్తి పొందింది

నమ్మాళ్వారు, మధురకవి యాళ్వారు:

నమ్మాళ్వార్, మధురకవి ఆళ్వార్ గురు శిష్యులు నమ్మాళ్వార్ జననం గురించి శ్రీ వైష్ణవ సంప్రదాయంలో వ్యాపించిన కథ యిది శ్రీ వైకుంఠంలో లక్ష్మీ సమేతుడై వేంచేసి ఉన్న శ్రీమన్నారాయణుడు ఒక సమయంలో తన ఎదుట బద్ధాంజలితో నిలిచిన అనంతుని కటాక్షించి, "భూలోకంలో బద్ధ జీవుల ముముక్షువులను చేయడానికి తామ్రపర్ణీనదీతీరంలోని తిరుక్కురుగూరు (ఆళ్వార్ తిరునగరి) అనే దివ్య దేశంలో విష్వక్సేనుని అవతరింప చేస్తున్నాను కనుక నీవు ముందుగా ఆ ఊరికి వెళ్ళి చింత చెట్టుగా పుట్టి ఉండు" అని ఆజ్ఞాపించాడు అనంతుడు ఆ ఆజ్ఞ శిరసావహించి తక్షణమే భూలోకానికి వచ్చి, ఈశ్వర సంవత్సర చైత్ర మాసంలో తిరుక్కురుగూరులో అక్కడి అర్చావతార మూర్తి ఆదిప్పిరాన్ (ఆదినాథుని) సన్నిధికి ఉత్తర భాగంలో రాత్రి ఆకులు ముడుచని చింతచెట్టుగా (నిద్రిత తింత్రిణిగా) జన్మించాడు పిదప నమ్మాళ్వార్ విష్వక్సేనాంశలో కల్యాదిలో అవతరించారు

---

101 శ్రీ పొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు సిరినోము, పుట 40

నమ్మాళ్వార్ ప్రమాది సంవత్సర వైశాఖ శుద్ధ పూర్ణిమనాడు తిరుక్కురుగూరులో జన్మించారు [102] తిరుక్కురుగూరు సర్వ సంపన్నమైనది దాని పాలకుడు పొర్కారి అతడు పరమ భాగవతుడు, భాగవతాగ్రగణ్యుడు అతని కుమారుడు కారి అతని భార్య ఉదయ నంగ కారి కొంతకాలం అత్తవారింట్లో ఉండి తన పట్టణానికి తిరిగివస్తూ, దారిలో ఉన్న తిరుక్కురుం గుడికి పోయి, అక్కడ వెంచేసి ఉన్న తిరుక్కురుం గుడినంబి అనే విష్ణువును సేవించి తనకొక పుత్రుని ప్రసాదించుమని ప్రార్థించారు స్వామి ప్రసన్నుడై "నేనే నీ గర్భంలో అవతరిస్తాను" అని చెప్పారు దానికి భార్యాభర్త లిద్దరూ సంతోషించారు తర్వాత ఉదయ నంగ గర్భం ధరించి కుమారుణ్ని ప్రసవించింది కారి చాలా సంతోషించి శిశువుకు విధ్యుక్తంగా జాత కర్మాదులు చేశారు

కాని, ఆ తలిదండ్రులకు పుత్రజననం వల్ల కలిగిన సంతోషం విచారంగా పరిణమించింది పిల్లడు పాలు తాగలేదు, ఏడవలేదు, కళ్లు తెరవలేదు కారి తన మంత్రులను పిలిపించి ఆలోచించారు వారు ''మన కీ వింత శిశువు తత్త్వం తెలియదు సర్వేశ్వరుడైన ఆదినాథుడికే తెలియ వచ్చును ఆయన సన్నిధికి తీసుకొనిపోవడం మంచిది అని విన్నవించారు కారి సరేనని ఆ శిశువును తన పరివారం వెంటరాగా దేవ సన్నిధికి తీసుకొని పోయారు అక్కడ ఆ శిశువు కళ్ళు తెరచి అందరూ చూస్తుండగా, పాకుతూ చింతచెట్టు వద్దకు వెళ్ళి దాని కింద పద్మాసనాసీనుడై కళ్ళు మూసుకొని యోగాధ్యానం చేయసాగాడు అప్పుడు కారి, తక్కిన వారు అతడు భగవదంశ సంభూతుడే అని నిశ్చయించి, అతని తపస్సుకు భంగం కలుగకుండ తగు ఏర్పాటు చేశారు ఆ శిశువు ఈ విధంగా పదహారు సంవత్సరాలు తపస్సు చేశాడు ఆ అసాధారణ తపశ్శక్తికి అతని చుట్టూ, ఆ ప్రాంతమంతా దివ్య తేజస్సు వ్యాపించింది

నమ్మాళ్వార్ ఇలా తపస్సు చేస్తుండగా, పాండ్య దేశంలోని కోళూరు అనే దివ్య దేశంలో నారాయణుడనే సామవేదీయ బ్రాహ్మణు డుండేవాడు అతడు మహావిద్వాంసుడు, భగ

---

102 నమ్మాళ్వార్ తిరునక్షత్రతనియ

వృషభే తు విశాఖాయాం కురుకాపురి కారిజమ్,
పాండ్యదేశే కలేరాదౌ శఠారిం సైన్యపం భజే

నిత్యతనియ

మాతా పితా యువతయ స్తనయా విభూతిః
సర్వం యదేవ నియమేన మదన్వయానామ్,
ఆద్యస్య నః కులపతే ర్వకుళాభిరామం
శ్రీమ త్తదంఘ్రి యుగళం ప్రణమామి మూర్ధ్నా

సర్వజ్ఞుడు ఆతనికి శ్రీ విష్వక్సేనుని గణాధిపులలో ఒకరైన కుముదుడు అనే వాడి అంశలో ఒక కుమారుడు కలిగారు. అతనికి మధురకవి అని పేరుపెట్టారు. తల్లిదండ్రులు 108 మధురకవి పుట్టిన దినం ఈశ్వర సంవత్సర చైత్రశుద్ధ చతుర్దశి శుక్రవారం. అతడు చిన్ననాడే వేదాధ్యయనం చేసి, వేదవేదాంగాలు అభ్యసించి తీర్థయాత్ర చేశారు. కొంతకాలం బదరికాశ్రమంలో తపస్సు చేశారు. మధురకవి యాళ్వారు నమ్మాళ్వార్ కన్న వయస్సులో పెద్దవారు.

మధురకవి తీర్థయాత్రలు చేస్తూ అయోధ్య చేరారు. ఒక రాత్రి అయనకు దక్షిణం వైపున అపూర్వ తేజస్సు కనిపించింది. అదేమిటా అని ఆయనకు సందేహం కలిగింది. ఇలా రెండు మూడు రాత్రులు వరుసగా ఆ తేజస్సు కనిపిస్తూనే వుంది. ఇక మధురకవి ఊరకుండలేక అదేదో తెల్సుకుందామని దక్షిణ దిక్కుకు అభిముఖంగా బయలుదేరారు. దారిలో తిరుమల, శ్రీరంగం, శ్రీవైకుంఠం మున్నగు క్షేత్రాలు సేవించి, తామ్రపర్ణి దక్షిణ తీరంలోని తిరుక్కురుగూరు చేరి ఆదినాథుని కోవెలకు వెళ్ళి ప్రదక్షిణం చేస్తున్నప్పుడు చింతచెట్టు కింద సహస్ర సూర్యతేజస్సుతో వెలిగి పోతున్న నమ్మాళ్వార్ కనిపించారు. కాని ధ్యానంలో వుంది. ఆ తపోధనుని విషయం తెలుసుకొన్న మధురకవి పరమానంద భరితులై నమ్మాళ్వార్‌కు దండప్రణామం చేసి ఆయన దృష్టి మరలించడానికి ఎంతో ప్రయత్నించి విఫలులు కావడం వల్ల ఒక పెద్ద గుండును అయన ముందుకు దొర్లించారు. ఆ పెద్ద చప్పుడుకు నమ్మాళ్వార్ కళ్ళు తెరిచారు. అప్పుడు మధురకవి కొన్ని ప్రశ్నలు వేయగా, నమ్మాళ్వార్ తగిన సమాధానాలిచ్చారు. "శెత్తత్తిన్ వయిత్తిలే శిఱియదు పిఱందాల్, ఎత్తై తిన్ను ఎంగే కిడక్కుమ్?" అచిత్తు కడుపులో చిన్నది పుడితే ఏమి తిని ఎక్కడ ఉంటుంది? - అచిత్తయిన దేహంలో అణు రూపంలో వుండే ఆత్మ చేతని ఏది తిని ఎక్కడ వుంటుంది? - అని మధురకవి ప్రశ్నించారు. దానికి నమ్మాళ్వార్ "అత్తై తిన్ను అంగే కిడక్కుమ్" - దానిని తిని అక్కడే పడి ఉంటుంది అంటే శరీర గతమైన సుఖ దుఃఖాలు అనుభవిస్తూ, శరీరంలోనే ఉంటుంది - అని సమాధాన

---

108 తిరునక్షత్ర తనియన్

మేషే చిత్రా సముద్భూతం పాండ్యదేశే గణాంశకమ్,
శ్రీ పరాంకుశ సద్భక్తం మధురం కవి మాశ్రయే

నిత్యతనియన్ - అవిదిత విషయాంతరః శఠారేః
ఉపనిషదా ముపగాన మాత్ర భోగః,
అపి చ గుణవశా త్తదేకశేషీ
మధురకవి హృదయే మమావిరస్తు

విన్నారు ఆ శాస్త్రీయ సమాధానానికి మధురకవి ఆశ్చర్యపడి ఆయన పరమ పురుషుడే గాని సామాన్యుడు కాదని నిశ్చయించుకొని సాష్టాంగ నమస్కారాలు చేసి

"పద్మాసనోపవిష్టం
పర పద యుగళే నివిష్ట చైతన్యమ్,
పరతత్త్వ బోధ ముద్రమ్
పరమాచార్యం పరాంకుశం వందే"

పద్మాసనాసీనుడు, పరమ పద వాసుడైన నారాయణుని పాద పద్మ యుగళంలోనే తన చైతన్యాన్ని ఉంచిన వాడు పరతత్త్వాన్ని బోధించే ముద్రతో—చిన్ముద్రాంచిత హస్తంతో-విరాజితుడు, శ్రేష్ఠుడైన ఆచార్యుడు అయిన పరాంకుశ మునికి నమస్కరిస్తున్నాను - అని స్తోత్రం చేశారు

ఆ సమయంలో శ్రీమన్నారాయణుడు వారిద్దరికీ ప్రత్యక్షమయ్యాడు నమ్మాళ్వార్ ఆ దివ్య మంగళ విగ్రహ దర్శన జనిత పరవశానందంతో తిరువిరుత్తమ్, తిరువాశిరియమ్, తిరువందాది, తిరువాయ్‌మొళి అనే నాలుగు దివ్య ప్రబంధాలను ఋగ్యజు రథర్వణ సామ వేదాల సారంగా రచించారు భక్తి, విరహం, వాత్సల్యం, వేదాంతం, మధుర భావం-ఒకటేమిటి మనస్సును కరిగించే ప్రతి సున్నిత భావము నారాయణ లక్ష్యమై వరదలై పారింది నమ్మాళ్వార్ పాశురాంలో "భారత దేశపు దక్షిణపు చివరన అవతరించిన నమ్మాళ్వార్ ముని పుంగవుని నుంచి వెలువడిన పారమార్థిక జ్ఞాన ప్రవాహం తన విశాల ప్రసారంతో చాలా దూరంలో వున్న గంగా తీరాన్ని కూడ కౌగిలించుకొని, దానిని సారవంతం చేసి పవిత్రం చేసింది" అంటారు ప్రొఫెసర్ టి పార్థసారథి[104] వేదార్థాలను, ఉపనిషత్సారాన్ని వివరించడం వల్ల దీనికి ద్రవిడ వేదమని పేరు వచ్చింది వేదోపనిష దర్థాలు వివరించే పాశురాలకు ఒక మచ్చు

"ఉళనెనిల్ ఉళ నవ నురువ మివ్వురువుకళ్
ఉళ నల నెనిల్ అవ నరువ మివ్వురువుగళ్
ఉళ నెన విల నెన విపైకుణ ముడైమైయిల్
ఉళ నిరు తకైమై యొడొళివిల్ పరందే"[105]

భగవంతుడు ఉన్నాడనువారికి ఉన్నాడు, లేడనువారికిని ఉన్నాడు ఉన్నాడనువారికి సకల వస్తువులలోను అంతర్యామిగా భగవంతుని అస్తిత్వం ఉంటుంది లేడనువారు ఆ దేవుని

---

104 ప్రొఫెసర్ టి పార్థసారథి వేదాంత కేసరి, పుట 108, 1965

105 తిరువాయ్ మొళి 1 9

అంతర్యామిత్వం మాత్రం గ్రహింపలేరు భగవంతుడు దృశ్యా దృశ్య రూపాలలో ఉంటాడు స్థూల సూక్ష్మ చిదచిద్విశిష్టమై పరబ్రహ్మమైన శ్రియఃపతి అంతటా ఈ రెండు రూపాలలో వ్యాపించి వుంటాడు [106] ఈ పాశురం

"అసన్నేవ స భవతి అసద్బ్రహ్మేతి వేద చేత్,
అస్తి బ్రహ్మేతి చేద్ వేద సంత మేనం తతో విదు రితి"

అనే ఉపనిషద్వాక్య పరిమళాన్ని వెదజల్లుతుంది

ఆళ్వారులందరి దృష్టిలోను పరమేశ్వరు డొక్కడే పురుషుడు. కనుక తమపై నాయికా భావం ఆరోపించుకొని తమకు కనిపించిన వివిధ పక్షులను, తరులతా గుల్మాదులను తమ విరహబాధ తెలిపి స్వామిని పిలుచుకొని రమ్మని శ్రియఃపతివద్దకు వాటిని దూతగా పంపుతారు నమ్మాళ్వార్ ఒక సారస పక్షితో తమ విరహం వెళ్ళబోసుకున్నారు, ఆ పక్షిని తమకు దూతగా పనిచేయమని ప్రార్థిస్తారు

"అంచిఱైయ మడనారా యళియత్తాయ్ నీయుమ్ నిన్
అంచిఱైయ శేవలుమా యావా వెన్ఱెనక్కరుళి
వెంచిఱై ప్పుళ్ళుయర్త్తార్క్కెన్విడు తూదాయ్ చ్చెన్ఱక్కాల్
వన్ చిఱైయిల్ అవన్ వైక్కిల్ వైప్పుండాల్ ఎన్ శెయ్యుమో" [107]

ఓ సారసపక్షీ, నావలె నీవూ ఆ శ్రియఃపతి వియోగంతో రాత్రంతా నిద్రలేనట్లున్నావే నా బాధ కళ్లారా చూస్తున్న నీవు చక్కని రెక్కలతో క్షణంలో ఎగిరిపోయి కనికరించి సర్వేశ్వరునికి నా దుస్థితి తెలియచేయవూ! శరణాగత త్రాణదీక్షాంకితుడైన నా స్వామి ఆశ్రిత విరోధి శిక్షణకే గరుత్మంతుని వాహనంగా స్వీకరించాడు గదా! ఒకవేళ ఆయన నా మాట పెడచెవిని పెట్టినా నీవు నాకై ఈ అవమానం సహించక తప్పదు సుమా! [108]

నమ్మాళ్వార్‌కు మరికొన్ని పేర్లున్నాయి ఆదిప్పిరాన్ ప్రసాదించిన పొగడ పూదండ ధరించడంవల్ల వకుళాభరణుడని, పరమతాలను నిరసించడంవల్ల పరాంకుశుడని, శఠులను మరుగ పరచడంవల్ల శఠగోపుడని పేర్లు వచ్చాయి ఆస్తికులందరూ పిలవడంవల్ల నమ్మాళ్వార్— మన ఆళ్వార్ అనే పేరే ఎక్కువ ప్రసిద్ధమైంది నమ్మాళ్వార్ ఆధ్యాత్మికానంద రసప్రవాహాలు పారించి జీవుల హృదయ క్షేత్రాలు పవిత్రంచేసి తమ 35వ యేట పరమపదం పొందారు

---

106 శ్రీ చరణరేణువు శ్రీ శఠకోపవాఙ్మధు పుట 27

107 తిరువాయ్ మొ॥ 1 4 1 108 శ్రీ చరణరేణువు శ్రీ శఠకోపవాఙ్మధు, పుట 52

మధుర కవి యాళ్వారు శఠగోపుల వాక్సుధను ప్రచారంచేస్తూ మరికొన్నేళ్ళుండి తనువు చాలించారు ఆయన శఠగోపులను స్తుతిస్తూ శరణాగతి పొందుతూ పదకొండు పాశురాలతో కణ్ణినుణ్ శిఱుత్తాంబు అనే దివ్యప్రబంధం రచించారు దానిలోని ఒకటి రెండు పాశురాలు

"కణ్ణినుణ్ శిఱుత్తాంబినాల్ కట్టుణ్ణ
ప్పణ్ణియ పెరుమాయన్ ఎన్నప్పనిల్
నణ్ణిత్తెన్ కురుగూర్ నంబి యెన్ఱక్కాల్
అణ్ణిక్కుమముదూఱుమెన్ నావుక్కే" [109]

కరకు చిఱుత్రాటిచే కట్టుబడు
మాయావి ఆ స్వామి నుతించెదె
పూని మా కురుగూరు పతి పేరె నుడువుతో
తేనెయౌ అమృతమౌ గద నాదు నాల్క [110]

"అరుళ్ కొండాడు మడియవరిన్బు అ
అరుళినా నవ్వరు మఱైయి న్పొరుళ్
అరుళ్ కొండాయిర మిన్దమిళ్ పాడినాన్
అరుళ్ కండీ రివ్వులగనిల్ మిక్కదే "[111]

కృపను కొనియాడ పరవశులగుచు దాసతతి
కృపచేసె గద ద్రవిడవేద మనుపొత్తు
కృప వేయిపాశురాల తీగి తమిళమున పాడె
కృప అరయుడు నా ప్రభుని దెంత ఉత్కృష్టమో! [112]

మధురకవి గురు మరణానంతరం యాభై సంవత్సరాలు జీవించారని కొందరు వ్రాశారు [113] మధురకవి యాళ్వార్ తిరుక్కురుగూరులో నమ్మాళ్వార్ల విగ్రహం స్థాపించి, తద్విరుదాంకిత గాథలు పొగడుతూ విజయ కాహళులు ఊదించుతూ ప్రచారంచేస్తుండగా కంబనాథ కవి నెమ్మ దొరకు అడ్డు తగిలారట - తమ గురువును జయిస్తేగాని విజయకాహళులు ఊదింప రాదన్నారట "మా గురువుగారు తమ ఊరు వదలి రారు ఆయన రచించిన దివ్యప్రబంధం లోని ఒక పాశురం తీసుకొని వెళ్లి మధురలోని సంఘప్పలకమీద ఉంచు ఆ పలకపై అది

---

109 కణ్ణినుణ్ శిఱుత్తాంబు పాశురం 1   110 శ్రీ వైష్ణవం శ్రీనివాసాచార్యులు సిరినోము, పుట 67   111 కణ్ణినుణ్ పా 8   112 శ్రీ వైష్ణవం శ్రీనివాసాచార్యులు, సిరినోము, పుట 60   113 ప్రొఫెసర్ టి ఎ గోపీనాథరావు ది హిస్టరీ ఆఫ్ ది శ్రీవైష్ణవాస్, పుట 4

మాత్రం వినిస్తే మా గురువుగారు అయిందినట్లే" అని మధురకవి నమ్మాళ్వార్ల ఒక పాశురం చెప్పారట. అప్పుడు వాగ్దేవి దానిని పత్రమే ముఖం మీద ఉంచి తక్కిన వాటిని కిందికి తోసి వేసిందట. అప్పుడా సంఘంవారు భయపడి నమ్మాళ్వార్‌ను ధ్యానించి ఇలా అన్నారట

"ఈ యాడువదో కరుడ క్కెదిరే, యిరవి క్కెదిర్ మిన్మినియాడువదో,
నా యాడువదో యురుముప్పులిమున్, నరి కేసరి మున్నాదై యాడువదో,
పే యాడువదో వళి యూర్వశిమున్, పెరుమానడిశేర్ వకుళాభరణన్
ఓ రాయిర మామరైయిన్ తమిళిల్ ఒరు శొల్ పొరువో ఉలగిల్ కవియే "

ఈగ గరుడుని ఎదుట ఆడినా? సూర్యుని ఎదుట మిణుగురు పురుగు ఎగిరినా? కుక్క పులి ఎదుట నడయాడినా? సుందరియయిన ఊర్వశి ముందు దయ్యం నర్తించినా? వేదాన్ని తమిళ భాషలో రచించిన నమ్మాళ్వార్ కవితకు లోకంలోని ఇతరుల కవిత సరిపోలినా?[114]

ఈ కంబనాథకవి ఎవరో! రామాయణం రచించిన కంబకవి కాకతీయ గణపతి దేవుని కాలంవాడు. గణపతి దేవుని ఆస్థానంలో సన్మానం పొందినవాడు. నమ్మాళ్వార్ క్రీస్తుశకం 9వ శతాబ్దంలో ఉన్నాడనడం సముచితమని కృష్ణస్వామయ్యంగార్ అంటున్నారు.[115] కనుక ఇలాటి కథలకు నమ్మదానికి వీలులేదు. ఏమైనా నమ్మాళ్వార్ తిరువాయ్‌మొళి ద్రవిడ వేదంగా పేరు పొందింది. వేదోపనిషత్సారాన్ని గుర్తింపజేసింది.

పరకాలులు

తిరుమంగై యాళ్వారు (పరకాలుం) జీవితం చాలా విచిత్రమైంది. భాగవతారాధనకు, భగవత్సేవకు దొంగతనం చేసినా తప్పులేదన్నది ఈయన భావం. అందువల్ల తిరుమంగై యాళ్వారు కైంకర్యమంటే దొంగతనమనే నానుడి కూడ వైష్ణవులలో ఏర్పడింది.

తిరుమంగై యాళ్వారు చోళదేశంలోని శ్రీరంగం సమీపంలోని తిరుక్కురయలూరు (కమలాపూర్వపురము) అనే పట్టణంలో 8వ శతాబ్దంలో శ్రీమన్నారాయణుని పంచాయుధాలలో ఒకటయిన శార్ఙ్గధనువు అంశలో జన్మించారు.[116] తంద్ర చోళరాజ్యంలోని తిరువాలినాడు అనే

---

114 శ్రీమేడేపల్లి వెంకటరమణాచార్యులు, మహాభక్తవిజయము గురుపరంపరా ప్రభావము పుట 607 115 డాక్టర్ ఎస్ కృష్ణస్వామయ్యంగార్ ఎర్లీ హిస్టరీ ఆఫ్ వైష్ణవిజం ఇన్ సౌత్ ఇండియా, పుట 84

116 తిరునక్షత్ర తనియన్

కృత్తికే కార్తికే జాతం చతుష్కవి శిఖామణిమ్,
షట్ప్రబంధ కృతం శార్ఙ్గమూర్తిం కలిహా మాశ్రయే

నిత్యతనియన్

కలయామి కలిధ్వంసం కవిలోక దివాకరమ్,
యస్య గోభిః ప్రకాశాభిః అవిద్యం నిహతం తమః

వరగణాకు పాలకుడైన నీలుడు ఇతనికి తిరువాలినాడుడైయార్ అనే అధికార నామధేయమూ ఉండేది ఇతడు శివభక్తుడు ఈ తిరువాలినాడుడైయార్ తన కుమారునికి నీలుడని నామకరణం చేశాడు నీలుడు మంచి అంగసౌష్ఠవం కలవాడు, ఆజానుబాహువు, శౌర్య సాహసాలు కలవాడు సకల శాస్త్రాలలోనేకాక ధనుర్విద్యలోను ఆరితేరాడు తండ్రి మరణానంతరం తిరుమంగైయాళ్వారును రాజా చూచి, తండ్రి పదవికి ఆయన అర్హుడని భావించి ఆ పదవిలో నియమించాడు

తిల్వారణ్య పట్టణానికి కోసు దూరంలో శ్వేతహ్రదమనే సరస్సు ఉంది తిల్వారణ్య వాసి విష్ణుభక్తుడైన వైద్యుడొకడు తిరువాళ్ళూరులో వెంచేసివున్న స్వామిని దర్శించి తిరిగి వస్తూ, దారిలో శ్వేతహ్రదం దగ్గర ఒక అనాథ అయిన పసిపిల్ల కనిపిస్తే ఎత్తుకొని వెళ్ళి తన భార్యకు అప్పగించాడు భార్య అత్యాదరముగా పెంచసాగింది ఆ బాలికకు కుముదవల్లి అని పేరుపెట్టారు కుముదవల్లి నవయౌవనవతి అయింది వైద్యుడు ఆమె వివాహ ప్రయత్నాలు చేయసాగాడు

కుముదవల్లి సౌందర్యం గురించి తిరుమంగై యాళ్వారుకు తెలిసింది ఆ ఆళ్వార్ ఆ వైద్యుని ఇంటికిపోయి కుముదవల్లిని చూచి ముగ్ధుడై తన కిమ్మని కోరారు వైద్యుడు, అతని భార్య ఆళ్వారు మాటకు ఒప్పుకొన్నా, ఆ కన్య "పంచ సంస్కారయుతుడైన వైష్ణవుణ్ణి తప్ప మరొకరిని పెండ్లాడను" అని నిష్కర్షగా చెప్పింది ఆళ్వారు వెంటనే ఒక వైష్ణవ గురువును ఆశ్రయించి పంచ సంస్కారాలు పొంది ద్వాదశోర్ధ్వ పుండ్రాలతో వచ్చారు "సంవత్సరంపాటు దినానికి వేయిమంది వైష్ణవులకు సాపాటు పెట్టి వారి తీర్థ ప్రసాదాలు తీసుకుంటే పెళ్ళాడుతాను" అని అన్నది దానికికూడ ఆళ్వారు అంగీకరించారు వారికి వివాహం జరిగింది

తాను ఒప్పుకున్న తదీయారాధనకు ఉన్న ధనమంతా కరిగిపోగా చోళరాజుకు చెల్లించవలసిన ధనంకూడా ఆళ్వారు తదీయారాధనకే ఖర్చుపెట్టారు, ఆ కారణంగా రాజుకు నియమానుసారం ధనం చెల్లించలేకపోయారు రాజు కోపగించుకొని ధనం వసూలు చేసుకొని రావడానికి కొంతమంది అధికారులను పంపాడు వారు వచ్చి, తిరుమంగై యాళ్వారు చేస్తున్న వైష్ణవ సమారాధనకు ఆశ్చర్యపడి సంతోషించినా, రాజాజ్ఞను పాలించుమని హితవు చెప్పారు ఆళ్వారు వారి మాటలు వినక వారిని అవమానపరచి పంపారు దానితో రాజు మరింత కోపగించి ఆళ్వారును పట్టితెమ్మని సైన్యం పంపాడు పరకాలుడు ఆ సైన్యాన్ని ఓడించగా రాజు మండిపడి చతురంగ బలంతో వచ్చారు, కాని పరాజితుడయ్యాడు రాజు అతనిని నయవంచనతో లోబరుచుకొనదలచి "నీతో నాకిక వైరం లేదు నీ పరాక్రమానికి మెచ్చాను నా వద్ద అనుకూలంగా ఉండు" అని కోరాడు ఆళ్వార్ ఆ మాటలు నమ్మి రాజధానికి పోగా,

రాజు "జీతం చెల్లించేవరకు నిర్బంధంలో వుంచండి వీరిని" అని మంత్రికి ఆజ్ఞాపించారు. మంత్రి ఆతనిని ఒక దేవాలయంలో మూన్నాళ్ళు బంధించాడు. మూడోరాత్రి రంగనాథుడు స్వప్నంలో కనిపించి కాంచీనగర ప్రాంతంలోని గుప్త ధనం చూపాడు. ఆ ధనంతో ఆళ్వార్ రాజుకివ్వవలసినది చెల్లించి తక్కినదానితో వైష్ణవ కైంకర్యం ప్రారంభించారు.

ఆ ధనం మాత్రం ఎంతకాలం వుంటుంది? అనుక అతడు వైష్ణవులు కాని వారి ఇళ్లు పెదసాదలు కానివారి ఇళ్లు దోచి, దారులు దోచి, వైష్ణవసమారాధన చేసేవారు. ఒకమారు ఒక వైష్ణవి చీకటిపడిన పిదప ఇంటిముంగిట్లో వెండిపళ్లెం కడుగుతుండగా ఆళ్వార్ కటారున గుంజుకొని పారిపోయారు. ఆ యువతి వైష్ణవురాలని తెలిసి పశ్చాత్తాపపడి దానిని మరల వారికి అప్పగించారు. శ్రీరంగనాథుడు ఆళ్వారును ఆ దారిమళ్లించి అనుగ్రహింపదలచి, తానూ రంగనాయకీ నవవధూవరుల వేషంవేసుకొని సపరివారంగా ఆళ్వారు కాచిన దారిన బయలుదేరారు. ఆళ్వారు వారిని పూర్తిగా నిలువుదోపిడీ చేశారు. వరుని చేతి వ్రేలికి ఉన్న ముద్దుటుంగరం లాగారు. అది బిగిసి రాకపోగా, వ్రేలు కొరికి లాక్కున్నారు. అప్పుడు ఆళ్వారు వరుణ్ణి చూచి, "ఈ ఉంగరం రాకుండ ఏమైనా మంత్రం వేశావా" అని ప్రశ్నించారు. "ఔను. ఆ మంత్రం నీకూ ఉపదేశిస్తాను" అని చెప్పి తిరుమంత్రం ఉపదేశించి నిజస్వరూపంతో ప్రత్యక్షమయ్యారు శ్రీరంగనాథుడు. తిరుమంగైయాళ్వార్ మనుమూర్తి రంగనాథుని భక్తి కవితా వేశంలో స్తుతించారు. పిదప శ్రీరంగంలో వసించారు.

రంగనాథస్వామి ఆలయానికి ప్రాకార మంటప గోపురాలు కట్టించాలని నిశ్చయించి, దానికోసం ధనసంపాదన యెట్లాగా అని ఆలోచించారు. నాగపట్నంవద్ద బౌద్ధాలయంలో బంగారు బుద్ధ విగ్రహం వుందని తెలిసి, దానిని మాయోపాయంతో తెచ్చి ముక్కలు చేసి, కరిగించి అమ్మి ఆ ధనంతో ప్రాకారగోపురాదులు నిర్మించారు. చివరకు పనివారికి కూలి ఇవ్వలేక వారినందరినీ ఒక పడవ ఎక్కించి కావేరీనదిమధ్యకు తీసుకొని వెళ్ళి ముంచివేసి, మోక్షప్రాప్తి కలుగుతుందని సంతృప్తి పడ్డారు. శ్రీరంగంలోనే సతీసమేతులై నివసించి, చివరకు తిరుక్కురుంగుడిలో ఉండి 105 సంవత్సరాలు జీవించి పరమపదం పొందారు.

తిరుమంగైయాళ్వార్ మహాకృతులు. శ్లేష చిత్ర మధుర విస్తర కవిత చెప్పడంలో అసాధారణ ప్రజ్ఞ గలవారు. ఒకప్పుడు ద్రావిడులైన ఆయన సంబంధర్‌కూ, ఆళ్వారుకూ ఎవిరా విషయంలో వాదవివాదాలు జరిగాయని, సంబంధర్ చతుష్కవి శిఖామణి అనే బిరుదు ఆళ్వార్‌కే తగునని ప్రకటించారని పండితులంటారు. ఈయనకు చతుష్కవి స్వామి (నాలుకవిప్పెరుమాళ్), కలియన్ (కలిఘ్నుడు), ఆలినాడర్ (తిరువాలినాడునైయార్-తిరువాలి ప్రాంతాధిపతి), పరకాలన్ (శత్రువులకు యముడు), మంగైవేందర్ (తిరుమంగకు రాజా) మొదలయిన బిరుదులున్నాయి.

తిరుమంగై యాళ్వార్ ఆరు దివ్య ప్రబంధాలు సాయించారు 1 పెరియతిరుమొళి (1084 పాశురాలు) దీనిలో ఆళ్వార్ భారతదేశంలోని దివ్య క్షేత్రాలు దర్శించి ఐదేసి పాశురాలతో ఆయా పెరుమాళ్లను స్తుతించారు నాలాయిర దివ్య ప్రబంధంలో దాం భాషా కాఠిన్యంగల ప్రబంధ మిది 2 తిరుక్కురుందాండకం (చిన్న దండకం - 20 పాశురాలు), 3 తిరునెడుందాండకం (పెద్ద దండకం-30 పాశురాలు) దండక మంటే శ్యామలా దండకం వంటిది కాదు సంస్కృతంలోని దండక వృత్తం కన్నా పెద్ద వృత్తం) 4 తిరువెళుక్కూత్తిరుక్కై (ఒక పాశురం), 5 శిరియ తిరుమడల్ (40 పాశురాలు), 6 పెరియ తిరుమడల్ (78 పాశురాలు మొత్తం - 1253)

తిరుమంగై యాళ్వారు సాయించిన పెరియ తిరుమొళిలోని రెండు పాశురాలు ఉదాహరిస్తాను

'వాడినేన్, వాడి వరున్దినేన్ మనత్తాల్,
పెరున్దుయర్ ఇడుమ్బైయిల్ పిఱన్దు
కూడినేన్, కూడి యిళైయవర్ తమ్మోడవర్
తరుమ్ కలవియే కరుది
ఓడినేన్, ఓడి యుయ్వదోర్ పొరుళాల్
ఉణర్వెనుమ్ పెరుమ్పదమ్ తెరిన్దు
నాడినేన్, నాడి నాన్ కణ్డుకొణ్డేన్
నారాయణా వెన్నుమ్ నామమ్ "

అనాది తీగవృక్షాన్నితోటి ఎండించితిని అట్లా ఎండించి, మనస్సుచే దుఃఖించితిని అధిక దుఃఖమును కలిగించు దుఃఖరూపమైన సంసారమందు ఉన్నుండి, యువతులైన స్త్రీలతో సంబంధపడితిని అట్లు సంబంధపడి వారిచ్చు సంసర్గమునే కోరి, పరుగులు పెట్టితిని అట్లు పరుగెత్తి ఉజ్జీవింపజేయునది అని చెప్ప అభిప్రాయమైన ఒకానొక అర్థము (వస్తువు) వలన జ్ఞాన మనెడి గొప్ప పదవి ఉన్నట్లు తెలిసికొని, బాగుగా ఆలోచించితిని అట్లు ఆలోచించి (అదృష్టవంతుడనైన) నేను నారాయణ అను తిరునామమును కనుగొంటిని (పెరియ తిరుమొళి, రెండవ సహస్రం మొదటిపత్తు మొదట పాశురం)

"పళ్ళియి లోది వన్దదన్ శిఱువన్
వాయిలో రాయిర నామమ్
ఒళ్ళియవాగిప్పోద వాఙ్గదను
కొన్దమోర్ పొఱుప్పిలం వాగి

పిళ్ళైయైచ్చీఱి వెగుణ్డు తూణ్ పుడైప్ప
    పిఱైయెయిఱ్ఱనల్ విళిప్పేళ్వాయ్
తెళ్ళియ శిఙ్గమాగియ దేవై
    తిరువల్లిక్కేణి క్కణ్డేనే

బడిలో చదివి వచ్చిన తనకుమారుని నోటివెంట సహస్ర నామములు ప్రవాహముగ వచ్చినతోడనె, అక్కడనే ఆ నామోచ్చారణమునకు తగినట్లుగా ఓర్పును చూపలేనివాడై తన పుత్రునిపై కోపించి, పరాక్రమించి స్తంభమును ఛేదింపగా, దానినుండి బాలచంద్రుని వంటి వంగిన కోరలును, అగ్నిమయములైన నేత్రములును, పెద్దనోరును గల విశేషమైన నరసింహావతారమును ధరించిన దేవుని, తిరువల్లిక్కేణిలో సేవించితిని (పెరియ తిరుమొళి, రెండవ సహస్రం, రెండవపత్తు 8వ పాశురం) *

గోదాదేవితోపాటు పన్నిద్దరు ఆళ్వార్లు రచించిన దివ్య ప్రబంధాన్ని నాథమునులు, వ్యాసులు వేదాలను వింగడించినట్లు నాలుగు భాగాలుగా వింగడించారు. ద్రావిడవేదమని దీనికి పేరుపెట్టి వేదంతో సమానప్రతిపత్తి కలిగించి, విష్ణ్వాలయాలలోను, ఉత్సవాలలోను ద్రావిడ ప్రబంధ పఠనపద్ధతిని ఏర్పాటు చేశారు. ఈ ఏర్పాటు వల్ల శ్రీవైష్ణవులకు సంస్కృత ద్రావిడాలు ముఖ్యమై 'ఉభయవేదాంతాలు' అనే విలక్షణ పద్ధతి రూపొందింది.[117]

దివ్యప్రబంధం మొత్తం పాశురాలు నాలుగువేలు కావడంవల్ల నాలాయిర ప్రబంధం అని దీనికి పేరు వచ్చింది. నాథమునులు నాలుగువేలను వింగడించిన పద్ధతి ఇది -

మొదట వేయి -

పెరియాళ్వారు (విష్ణుచిత్తులు)	తిరుప్పల్లాండు	12
"	పెరియాళ్వార్ తిరుమొళి	461[118]
ఆండాళ్ (గోదాదేవి)	తిరుప్పావై	30
"	నాచ్చియార్ తిరుమొళి	143
కులశేఖరాళ్వార్	పెరుమాళ్ తిరుమొళి	105
తిరుమళిశైయాళ్వార్ (భక్తిసారులు)	తిరుచ్చందవిరుత్తమ్	120
తొండరడిప్పొడియాళ్వార్ (భక్తాంఘ్రిరేణువు)	తిరుమాలై	45
"	తిరుప్పళ్ళియెళుచ్చి	10

* ఈ రెండు పాశురాలను మిత్రులు ప్రొఫెసర్ డాక్టర్ మదుంబై నరసింహాచార్యులు (మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం) వ్రాసిపంపారు. వారికి కృతజ్ఞత.

117 సర్వసిద్ధాంత సౌరభము సంపు 7, పుట 161 118 473 అని ఒక లెక్క

తిరుప్పాణి యాళ్వార్ (యోగివాహనుల)	అమల నాదిపిరాన్	10
మధురకవి యాళ్వార్	కణ్ణినుణ్ శిరుత్తాంబు	11
		947
రెండవ వేయి –		
తిరుమంగై యాళ్వార్ (పరకాలుల)	పెరియ తిరుమొళి	1084
,,	తిరుక్కురుందాండకమ్	20
,,	తిరు నెడుందాండకమ్	30
		1134
మూడవ వేయి –		
నమ్మాళ్వార్ (శఠగోపుల)	తిరువాయిమొళి	1102
నాల్గవ వేయి –		
పొయ్గై యాళ్వార్ (సరోయోగి)	మొదల్ తిరువందాది	100
భూదత్తాళ్వార్ (భూతయోగి)	ఇరండాం తిరువందాది	100
పేయాళ్వార్ (మహాయోగి)	మూన్రాం తిరువందాది	100
తిరుమళిశై యాళ్వార్ (భక్తిసారుల)	నాన్ముగన్ తిరువందాది	96
నమ్మాళ్వార్ (శఠగోపుల)	తిరు విరుత్తమ్	100
,,	తిరు వాశిరియమ్	7
,,	పెరియ తిరువందాది	87
తిరుమంగై యాళ్వార్ (పరకాలుల)	తిరు వెళుక్కూట్రిరుక్కై	1
,,	శిరియ తిరుమడల్	77½
,,	పెరియ తిరుమడల్	148½
		817

ఒకటవ, నాల్గవ విభాగాలలో పాశురాల సంఖ్య వేయి లేదు. రెండు, మూడు విభాగాలలో వేయికిపైగా వుంది. మొత్తం మీద నాలుగువేలు.

వైష్ణవమతం – ఆచార్యులు

వైష్ణవ సిద్ధాంత ప్రచారానికి ఆళ్వారుల తర్వాత ఆచార్యులు పూనుకొన్నారు. ఆళ్వార్లకు, ఆచార్యులకు చాల భేదం వుందనవచ్చు. ఆళ్వారులు ఆత్మసాక్షాత్కారం పొంది, ఆ దివ్యానుభూతితో భగవల్లీలలను, భగవత్ప్రాప్తి మార్గాన్ని వివరించినట్టివారు. ప్రకారాంతరంగా సిద్ధులు. వారి వాక్కుల భవభూతి అన్నట్టు "వాచమర్థోఽనుధావతి" ఆచార్యులు సాధకులు,

వారికి ఆర్తి వుంది కాని, భగవత్ప్రాసాదానుభూతి లేదేమో! ఆళ్వార్లలో హృదయానికి ప్రాధాన్యమైతే ఆచార్యులలో మేధకు ప్రాధాన్యం "ఆళ్వార్లను మహాత్ములై బ్రహ్మానుభూతి పొందిన వారు ఆచార్యులు పండితశ్రేష్ఠులై, ఆళ్వార్ల రచనలలోని వాక్యాల విషయాలను వివరించేవారు వీరు ఆళ్వార్లకన్నా కింది మెట్టు వారనటం సత్యం" [119] అంటారు ప్రొఫెసర్ గోపీనాథరావు కాని ప్రొఫెసర్ మహాదేవన్ దీన్ని ఒప్పుకోలేదు భారతదేశంలో మతం, తత్త్వవిచారం విడివిడిగా లేవు గనుక భారతీయ మతతత్త్వవేత్తలందరూ మహాత్ములే అని అంటారు ఆయన [120]

ఆళ్వారు తమ వైష్ణవ మతానికి శాస్త్రీయతను కల్పించడానికి ప్రమాణాలు చూపలేదు అలా చూపి ఇతరులను ఒప్పించడానికి ప్రయత్నించలేదు ఇతరులను ఒప్పించవలసిన అవసరమూ వారికి లేదు తాము నమ్మిన దానిని చెప్పేవారు, తదనుగుణంగా జీవితం గడిపేవారు వారి ప్రవర్తనకు ముగ్ధులైన వారు వారికి శిష్యులయ్యేవారు 'శిష్యులు కండి'! అని వారు ఎవ్వరినీ నిర్బంధించలేదు ఆచార్యులకు అలా ప్రమాణాలు చూపి ఇతరులను ఒప్పించవలసి వచ్చింది, దీనికి కారణం అధికారి తారతమ్యం ఆళ్వార్ల భక్తి మతప్రచారానికి అధికారులు ఎక్కువగా సామాన్య ప్రజలు ఆచార్యుల ప్రచారానికి అధికారులు సామాన్య ప్రజలకు ఒక మెట్టు పై దరగతి వారు కనుక వారు ఆ పై మెట్టువారిని తమ మేధతో వివిధ ప్రమాణాల పాండిత్య ప్రకర్షతో ఒప్పించవలసి వచ్చింది తమ మాటలకు గాని, ప్రాచీనుల కథనాల వివరణకు గాని వేదోపనిషదాదుల ప్రమాణాలు చూపితే గాని తెలివిగల జనం నమ్మని పరిస్థితి ఏర్పడింది దీనికి హృదయం కన్నా, మేధ అవసరం ఎక్కువ ఇంత మాత్రాన వారికి హృదయం తక్కువని కాదు యామునాచార్యుల స్తోత్రరత్నం గాని, రామానుజుల గద్యత్రయం కాని హృదయాన్ని కమ్మరించే మహోదాత్త రచనలే కాని, వారు ఇతరులను ఒప్పించడానికి మేధా విలసితాన్ని వినియోగించుకొన్నారన్నదే తాత్పర్యం వారు ఒక విధంగా మేధా హృదయాలకు సమన్వయమూ సాధించారనవచ్చు ఇలాంటి సమన్వయం, ఆళ్వారుల భావాలకు వేద ప్రామాణ్యాను సంధానం నాథమునులతో ప్రారంభమైందనవచ్చు

నాథమునులు

ఈయనది శఠమర్షణగోత్రం కనుకనే నేటికీ శఠమర్షణ గోత్రులకు వైష్ణవులలో ఎక్కువ గౌరవం ఉంది

---

119 ప్రొఫెసర్ గోపీనాథరావు హిస్టరీ ఆఫ్ ది శ్రీ వైష్ణవిజం, పుట 29

120 ప్రొఫెసర్ టి ఎం పి మహాదేవన్ ఎ సెమినార్ ఆన్ సెయింట్స్, పుట 9

నాథమునులు బహు దీర్ఘకాలం జీవించారని పూర్వులంటారు. క్రీస్తుశకం 920లో ఈయన పరమపదించినట్లు రామానుజుల సమకాలికులైన యామునాచార్యుల కాలాన్ని బట్టి అంచనా. ఈ నాథమునులు క్రీస్తుశకం 2వ శతాబ్దం తర్వాత దక్షిణ భారతంలో వ్యాపించిన భాగవత సంప్రదాయాన్ని ఉత్తరాపథం నుంచి తెచ్చిన ప్రముఖులయిన ప్రబల సంతతి వారని ప్రొఫెసర్ రాజగోపాలాచారియార్ అభిప్రాయం[121]. చోళ దేశంలోని వీర నారాయణ పురంలో ఈయన జన్మించారు. ఈయన తండ్రి పేరు ఈశ్వర భట్టు. నాథమునులకు ఎరామహాని పేరు పెట్టారు. ఈయన చిన్నవాడిగుండి కృష్ణ భక్తులు. ఆ గ్రామంలోని మన్నారు కృష్ణుని శ్రద్ధగా కొలిచే వారు. చిన్ననాడే ఊరు వదలి భారతదేశంలోని వివిధ పుణ్య తీర్థాలను సేవించుకొని తిరిగి వచ్చి శాస్త్రాధ్యయన నిరతులై ఉండేవారు.

ఒక నాడు నాథమునుల ఇంటికి ఇద్దరు వైష్ణవులు వచ్చారు. వారు "ఆరా వముదే" అనే తిరువాయ్‌మొళి పాశురం పాడటం విని నాథమునులు ఆశ్చర్యపడి, అది ఎవరి రచన అని ప్రశ్నించారు. ఆ గ్రంథం వివరాలు అడిగారు. కాని ఆ వైష్ణవులు చెప్పలేకపోయారు. నమ్మాళ్వార్ సన్నిధికి వెళ్ళితే ఫలం ఉండవచ్చునని తెలిపారు. దాని మీదట నాథమునులు నమ్మాళ్వార్ అవతార స్థలమైన కురుకాపురికి (ఆళ్వార్‌తిరునగరికి) వెళ్ళి అక్కడ మధురకవి ఆళ్వార్ శిష్యుడైన పరాంకుశ దాసును ప్రశ్నించారు. కాని అతడు తన అసమర్థతను తెలిపారు. కాని నమ్మాళ్వారును గురించి తపస్సు చేస్తే ప్రయోజనం ఉంటుందన్నారు. నాథమునులు ఆ విధంగానే తపస్సు చేశారు. శఠగోపులు నాథమునులకు సాక్షాత్కరించి తమ గ్రంథాలన్నీ తెలిపి, ఇతర ద్రవిడ దివ్య ప్రబంధాలు సేకరించి నాలుగు భాగాలుగా విభజించమని ఆజ్ఞాపించారు. ఈ కథను బట్టి నాథమునులు తపస్విలాగ నిరంతరం తిరిగి, తమిళ దేశమంతటా వ్యాపించిన పాశురాలను సేకరించి, ఒకచోట నాలాయిర దివ్య ప్రబంధంగా కూర్చారనటం స్పష్టం. ఈ విధంగా విష్ణుభక్తికి, ద్రావిడ ప్రబంధ సంప్రదాయానికి సమన్వయం కలిగించిన తొలి ఆచార్యులు నాథమునులు.

యామునులు

ఈ నాథమునుల కుమారులు ఈశ్వరముని. ఈ ఈశ్వరమునికి ధాత సంవత్సరం ఆషాఢ శుద్ధ పూర్ణిమ బుధవారంనాడు ఉత్తరాషాఢ నక్షత్రాన శ్రీమన్నారాయణుని సింహాసనాంశలో ఒక కుమారుడు జన్మించారు. అప్పుడు నాథమునులు సపరివారంగా తీర్థయాత్ర

121 ప్రొఫెసర్ టి రాజగోపాలాచారియార్ వైష్ణవేట్ రిఫార్మర్స్ ఆఫ్ ఇండియా, పుట 1

చేస్తూ యమునా తీరంలో ఉన్నారు కనుక, యమునా తీరంలో జన్మించినందున ఆ శిశువుకు 'యమునై త్తురైవన్' (యామునుడు) అని నామకరణం చేశారు[122]

యామునులు మహామేధావులు. ఏకసంథాగ్రాహులు. గురువులు చెప్పే పాఠాలను ఎప్పటికప్పుడు అప్పగించేవారు. అది చూసి గురువులు ఆశ్చర్యపడేవారు. తక్కిన పిల్లలు ఒక సంవత్సరం నేర్చే విద్యను ఈయన ఒక నెలలో నేర్చేవారు. ఈ విధంగా యామునులు పది సంవత్సరాల ప్రాయానికే సకల విద్యలూ మహాభాష్య భట్టర్ అనే గురువు వద్ద నేర్చారు.

ఆ కాలంలో అక్కియాళ్వాన్ అనే చోళరాజ పురోహితుడు దేశంలోని పండితులందరినీ వాదంలో ఓడించి, విద్వజ్జన కోలాహలుడనే బిరుదు పొంది తాను జయించిన పండితులనుంచి కప్పం పుచ్చుకొనడానికి రాజునుంచి అధికార పత్రం పొందారు. మహాభాష్య భట్టరు కూడ విద్వజ్జన కోలాహలునికి కప్పం కట్టేవారు. ఒకనాడు పాఠం జరుగుతుండగా అక్కియాళ్వాన్ భటులు వచ్చి మహాభాష్య భట్టరుకు తమ యజమానుని ఆజ్ఞ చూపి కప్పం ఇమ్మని కోరారు. ఆ గురువు వద్ద అప్పుడు ధనం లేనందున దైన్యంతో భటులకు సమాధానం చెప్పుకొన్నారు. ఇంతలో యామునులు కలుగ జేసుకొని, గురువు గారి దుర్దశకు చింతించి, భటుని చేతిలోని కమ్మను లాక్కొని ముక్కలు ముక్కలు చేసి పారేసి మరొక కమ్మపై

"న వయం కవయస్తు కేవలం
న వయం కేవల తంత్ర పారగాః,
అపి తు ప్రతి వాది వక్త్రక
ప్రకటాటోప విపాటనక్షమాః"

మేము కేవలం కవులమే కాము, కేవలం శాస్త్ర పారంగతులమే కాము. ప్రతివాదుల తలపొగరును అణచి వేయగల దిట్టలం - అనే శ్లోకం భటుని చేతికిచ్చి పంపారు.

అక్కియాళ్వాన్ ఆ శ్లోకం చదివి అగ్గి మీది గుగ్గిలమయ్యారు. రాజుకు ఈ విషయం వివరించి, తనతో వాదానికి యామునులను ఆహ్వానించ వలసిందిగా కోరారు. రాజు తన

---

122 తిరువష్ట్ర తనియ
తతో మాస్యుత్తరాషాఢా జాతం యామున దేశికమ్,
శ్రీరామ మిశ్ర చరణ సరోజాశ్రిత మాశ్రయే
నిత్యతనియ
యత్పదాంభోరుహధ్యాన విధ్వస్తాశేష కల్మషః,
వస్తుతాముపయాతోఽహం యామునేయం నమామ్యహమ్

పురోహితుని మాట మన్నించి మహా విద్వాంసుని గౌరవానికి తగిన పల్లకిని, అధికారులను పంపి యామునుని పిలిపించాడు యామునులు పల్లకి ఎక్కి రాజాస్థానం చేరి

"ఆశైలా దుద్రికన్యా చరణకిసలయన్యాస ధన్యోపకంఠా
దారక్షో నీత సీతా ముఖకమల సముల్లాస హేతోశ్చ సేతో,
ఆచ ప్రాచః ప్రతీచ్య క్షితిధరయుగళా దర్క సోమావతంసా
న్మీమాంసాశాస్త్రయుగ్మ శ్రమ విమల మనా మృగ్యతాం మాదృశోన్యః" [189]

పార్వతీదేవి చిగురుటడుగుల పెట్టడంతో ధన్యమైన హిమవత్పర్వతం మొదలు రాక్షస రాజయిన రావణుడు అపహరించిన సీతాదేవి ముఖకమలం వికాసానికి కారణమైన సేతువు వరకు, సూర్య చంద్రులు అలంకారంగా గల పూర్వ పశ్చిమ పర్వతాల వరకు పూర్వోత్తర మీమాంసా శాస్త్రాలలో పరిశ్రమించిన నిర్మల మనస్సు గల నాతోటి వాణ్ణి మరొకణ్ణి వెదకండి చూద్దాం- అనే నిరుపద్లోకం చదివారు అది విని ఆక్కియాళ్వాన్ చిరాకుపడి యామునులతో వాదించడానికి సిద్ధపడ్డారు కాని యామునులు చిన్నవారు కావడంవల్ల "నీవు విద్వాంసుడవైనా చిన్నవాడివి నాతో వాదించే శక్తి నీకు లేదు కనుక ఏవైనా మూడు లౌకిక ప్రశ్నలు వేయి వాటిని నేను ఖండిస్తాను లేకపోతే నేను వేస్తాను నీవు ఖండించాలి నీవు ఖండించకపోతే నేనుఖండిస్తాను అట్లే నీవూ ఖండించవచ్చు గెలిచినవాడు ఓడినవాని తలను పాదంతో తన్నాలి " అని నియమం ఏర్పరచారు, యామునులకు మొదట అవకాశమిచ్చారు

వారిద్దరూ వాదించ నుండగా రాణికి, రాజుకు ఎవరు గెలుస్తారనే వాదం వచ్చింది యామునులు గెలిస్తే రాణికి అర్ధ రాజ్యం ఇస్తానని రాజు వాగ్దానం చేయగా, పురోహితుడు గెలిస్తే తాను రాజాజ్ఞకు కట్టుబడి వుంటానని రాణి ప్రతిజ్ఞ చేసింది

అప్పుడు యామునులు సుదీర్ఘంగా ఆలోచించి మూడు లౌకిక ప్రశ్నలు వేశారు - (1) నీ తల్లి గొడ్రాలు కాదు, (2) ఈ రాజు సార్వభౌముడు, (3) రాజమహిషి పతివ్రత తాను ఉండగా తన తల్లి గొడ్రాలు కాదు, రాజు సార్వభౌముడు కాదంటే రాజు ఆగ్రహించవచ్చు, రాజు భార్య పతివ్రత కాదంటే, తలే ఎగిరిపోవచ్చు అని ఆక్కియాళ్వాన్ నిశ్శబ్దముగా ఉండిపోయాడు యామునులు తన మాటలను తానే ఖండిస్తానంటూ ఈ విధంగా చెప్పారు "సత్పుత్రుని కన్నప్పుడే తల్లి పుత్రవతి అవుతుంది నీ లోటి దుష్టుణ్ణి కనడం వల్ల నీ తల్లి గొడ్రాలు ఈ రాజు భూమిలోని ఏక దేశానికి పాలకుడు గాని సకల భూమి పాలకుడు కాడు కనుక సార్వభౌముడు కాడు పతి మతాన్ని అనుసరించినదే పతివ్రత ఈ రాణి భర్తకు

---

189 శ్రీ మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులు శ్రీ మహా భక్త విజయము గురుపరంపరా ప్రభావము, పుట 609

విరుద్ధమైన మతం అవలంబించడం వల్ల పతివ్రత కాదు ఆ మహా పతివ్రతగారి వాద చాతుర్యానికి సభ వారు ఆశ్చర్యపడ్డారు రాణి లేచి వచ్చి యామునుణ్ణి పుత్రవాత్సల్యంతో కౌగిలించుకొని ''నన్ను ఆళ వందీరో!'' — నన్ను ఏలుకొనడానికి వచ్చారా? - అని ఆనందబాష్పాలు కురిపించింది అప్పటి నుంచి యామునులకు ఆళవందార్ అనే పేరు వచ్చింది యామునుల కీర్తి దశదిశలు వ్యాపించింది రాజు రాణికి వాగ్దానం చేసిన అర్ధ రాజ్యం రాణి కోరిక పై యామునులకు ఇచ్చాడు యామునులు రాజ్యభోగాలు అనుభవిస్తూ వున్నారు కొంతకాలానికి యామునుల తండ్రి ఈశ్వరముని పరమపదించారు

యామునుల వంటి పండితుడు విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతస్థాపకులుగా ఉండడం మాని రాజ్యభోగాలలో వ్యవహారాలు చేయడం నాథమునుల శిష్యులైన రామ మిశ్రులకు (మణక్కాల్ నంబికి) కష్టమనిపించింది ఆయనను చూచి తగిన హితవు చెబుదామని అంతఃపురానికి వెళ్లారు ద్వారపాలకులు రామమిశ్రులను లోపలికి వదల లేదు అంతమాత్రాన ఆయన పట్టువదలక యామునులను తనవైపు ఆకర్షించడానికి ఆయనకు చాల ఇష్టమైన ఉస్తికూర తెచ్చి వంటవానికి ఇవ్వసాగారు యామునులు దానిని సంతోషంతో ఆరగించే వారే గాని, దాని వివరాలు అడుగలేదు ఇది పని కాదని రామమిశ్రులు నాలుగునాళ్ళు ఉస్తికూర తెచ్చి ఇవ్వడం మానివేశారు యామునులు రెండు నాళ్ళ తర్వాత ''ఉస్తి కూర ఎందుకు వండలేదు?'' అని వంటవాణ్ణి అడిగారు ''ఒక వృద్ధ వైష్ణవుడు దినమూ తెచ్చి ఇచ్చేవారు రెండు నాళ్లుగా తేవడంలేదు'' అని వంటవాడు విన్నవించాడు ''ఈ మారు వచ్చినప్పుడు ఆయనను నా వద్దకు తీసుకొని రా!'' అని పాచకునికి ఆయన ఉత్తర్వు చేశారు పాచకుడు అలాగే చేశాడు

రామమిశ్రులు యామునుల సత్కారం పొంది, ''పితామహగారయిన నాథమునులు నా వద్ద మీకిమ్మని ఒక నిక్షేపం ఉంచిపోయారు అది శ్రీరంగంలో ఉంది అక్కడికి మీరు వస్తే దానిని అప్పగిస్తాను'' అని అన్నారు యామునులు సరే అని ఆయన వెంట శ్రీరంగానికి బయలుదేరారు అక్కడ రామమిశ్రులు యామునులను శ్రీరంగనాథుని సన్నిధికి పిలుచుకొని పోయి, రంగనాథుని పాదారవింద యుగళం చూపి, ''ఇదే పితామహగారు మీకిమ్మన్న నిక్షేపం'' అన్నారు యామునులకు జ్ఞానోదయం కలిగి, ఇలాటి పరమపావనం వదలి క్షుద్ర భోగాలలో కూరుకుపోయానే అని చింతించి విరక్తులై పెద్ద కుమారునికి రాజ్యం అప్పగించి సన్యసించారు

యామునులు శ్రీరంగంలోనే స్థిరపడి, వైష్ణవ పీఠాధిపత్యం కూడ స్వీకరించి రంగనాథాలయ నిర్వహణం కూడ ఒప్పుకొని, శిష్య పరంపరతో విశిష్టాద్వైత ప్రచారం చేస్తూ, 120 సంవత్సరాలు జీవించి ఉండి పిదప పరమపదం పొందారు

యామునులు వృద్ధాప్యంలో తమ పీఠానికి భగవద్రామానుజులను అధిపతిగా చేయాలని తలంచారు కాని, ఆ కోరిక సిద్ధింపలేదు ఆళవందారు శిష్యులలో పెరియ నంబి (మహా పూర్ణులు), తిరుక్కోట్టియూర్ నంబి (గోష్ఠీపూర్ణులు), పెరియ తిరుమల నంబి (శ్రీశైల పూర్ణులు),

తిరుక్కచ్చి నంబి (కాంచీ పూర్ణులు), తిరుమాలై యాండాన్ (మాలాధరులు) ముఖ్యులు. వీరు అయిదుగురూ భగవద్రామానుజులకు గురువులయ్యారు. వీరిలో పెరియ నంబి (మహాపూర్ణులు) భగవద్రామానుజులకు పంచ సంస్కారం చేశారు.

యామునులు భక్తిప్రధానమైన వైష్ణవ మతానికి విశిష్టాద్వైతంతో, హరి సర్వోత్తమత్వ సిద్ధాంతానికి వేదోపనిషచ్ఛాస్త్రాది ప్రామాణ్యంతో సమన్వయం కుదుర్చడానికి ఏడు గ్రంథాలు వ్రాశారు – 1 సిద్ధిత్రయం, 2 ఆగమ ప్రామాణ్యం, 3 పురుష నిర్ణయం, 4 చతుశ్శ్లోకి, 5 గీతార్థ సంగ్రహం, 6 స్తోత్ర రత్నం, 7 మాయా వాద ఖండనమ్. వీటిలో చతుశ్శ్లోకి విశిష్టాద్వైత సారమైన నాలుగు శ్లోకాల స్తోత్రం. స్తోత్ర రత్నం విశిష్టాద్వైతాన్ని వివరించే మధుర భక్తిరస కావ్యం. దీనికి ఆళవందార్ స్తోత్రమని కూడా పేరు.

రామానుజులు

భగవద్రామానుజులు యామునాచార్యులు ప్రారంభించిన ఉద్యమాలన్నింటిని పూర్తిచేసిన మహాపురుషులు. "ఆస్తికతా సిద్ధాంతానికి జీవబ్రహ్మ విభేద సిద్ధాంతానికి క్రమబద్ధమైన రూపాన్ని ఇచ్చిన ప్రథమాచార్యులు రామానుజులు. ఆయన సామాన్య మనుష్యుల హృదయానికి సన్నిహితులై, వారి మనస్సులలో ఆశలు చిగురింపజేసి, వారికి శాంతి భగవదనుగ్రహాలను ప్రసాదించిన వితరణశీలురు" అన్నారు ఆచార్య పి నాగరాజారావు[124]. అద్వైతం ప్రకారం ఆత్మ బ్రహ్మలో ఏకమైపోతుంది. అలా వారు కోల్పోయిన ఆత్మను వేదాంతులకు రామానుజులు తిరిగి అందజేశారని మాక్స్‌ముల్లర్ పండితుని అభిప్రాయం. "రామానుజులు శంకరుల భావాలనే గ్రహించి, మహామహిత హృదయంతో, సువిశాల పాండిత్యంతో, అద్భుత తత్త్వవివేచనతో విశిష్టాద్వైతాన్ని సమన్వయపరిచారు" అని డాక్టర్ రాధాకృష్ణన్ అన్నారు[125]. జైన బౌద్ధాదులతో ఆస్తికత్వం సడలిపోయి, ఛిన్న భిన్నమైన హిందూ సంఘాన్ని విష్ణు భక్తి వియద్గంగతో పవిత్రం చేయడం రామానుజుల సంకల్పమని, అందువల్లనే వివిధవర్ణాలలో జనించిన ఆళ్వార్ల దివ్యప్రబంధాలకు వేదసమాన ప్రతిపత్తిని మరింత దృఢపరచి, ఆళ్వారుల విగ్రహాలను వైష్ణవాలయాలలో ప్రతిష్ఠింపజేసి రామానుజులు తమ విశాల హృదయాన్ని ప్రకటించారని, వివిధ దేవతారాధన విభిన్నత్వానికి కారణం కనుక ఆ ఆరాధనం నన్నిటిని ఏకంచేసి, సకలదేవతలకు ఆధారభూతుడైన శ్రీమన్నారాయణునే పూజించడం ముఖ్యమని ఏకేశ్వరోపాసన విధానాన్ని స్థాపించి ఆచరణ యోగ్యం చేసినవారని శ్రీ అక్కూరి గోవిందా

---

124 ప్రొఫెసర్ పి నాగరాజారావు ఇంట్రొడక్షన్ టు వేదాంత, పుట 81, 184

125 డాక్టర్ ఎస్ రాధాకృష్ణన్ బ్రహ్మసూత్ర, పుట 51

చార్యులు అన్నారు[126] రామానుజం పద్ధతిలో భక్తితత్త్వాల మేలికలయిక జరిగింది[127] అందువలన విశిష్టాద్వైతం మహోదారమై ప్రపంచంలో ఉండే సకల జాతుల మతాలను తనలో ఇముడ్చుకోవడానికి సంసిద్ధమైంది[128] అందువల్ల రామానుజులు వైష్ణవ సిద్ధాంత ప్రథమాచార్యులు కాకపోయినా, ప్రవర్తకులలో ప్రథములై వైష్ణవ సిద్ధాంత చరిత్రలో సుప్రశ్రేష్ఠులుగా పేరుపొందారు[129] రామానుజులు చైతన్య విలసితుడు, ప్రేమస్వరూపుడగు భగవంతుని మనకు ప్రసాదించారని శ్రీమతి అతిమాసేన్‌గుప్త ప్రశంసించారు[130] "రామానుజుల హృదయం గొప్పది శంకరాద్వైతానికి ఆళ్వార్ల భక్తిని జోడించి విశిష్టాద్వైతం నిర్మించారు అందువల్ల పూర్వాచార్యులు అందరూ ఆయనలో పునర్జన్మ పొందినట్లవుతున్నది ఆయన సిద్ధాంతంలో ఏకత్వ నానాత్వాలు అద్భుతంగా సమన్వయం చెందుతాయి' అని సమ్మతించారు స్వామి వివేకానంద

యో నిత్య మచ్యుత పదాంబుజ యుగ్మ రుక్మ
వ్యామోహత స్తదితరాణి తృణాయ మేనే,
అస్మద్గురోర్భగవతోఽస్య దయైక సింధోః
రామానుజస్య చరణౌ శరణం ప్రపద్యే[132]

దానాయని పాదపద్మయుగ్మమనే బంగారంపై వ్యామోహంతో తక్కినదంతా గడ్డిపరకగా భావించిన దయాసింధువు, మా గురువు అయిన భగవద్రామానుజుని చరణాలకు శరణు- అని శ్రీవైష్ణవులు అనుదినం ప్రార్థించే రామానుజులు నేటి మద్రాసుకు 17 మైళ్ళ దూరంలోని శ్రీ పెరుంబూదూరు (భూతపురి)లో ఆసూరి కేశవ యజ్వ అనే హారీత గోత్రులైన శ్రీవైష్ణవోత్తమునికి కాంతిమతిలో కుమారులై జన్మించారు[133] ఆనాడు పింగళనామ సంవత్సర చైత్ర శుక్ల

---

126 శ్రీ రామానుజ కీర్తికౌముది భాగం, పుట 54

127 ప్రొఫెసర్ టి రాజగోపాలాచారియార్ వైష్ణవైట్ రిఫార్మర్స్ ఆఫ్ ఇండియా పుట 103 128 ప్రొఫెసర్ మోనియర్ విల్లియమ్స్ హిస్టరీ ఆఫ్ రిలిజియన్స్ థాట్ అండ్ లైఫ్ ఇన్ ఇండియా, పుట 100 129 డాక్టర్ నికోల్, రామానంద టు రామ తీర్థ పుట 11 130 శ్రీమతి అతిమాసేన్‌గుప్త ప్రబుద్ధ భారత, పుట 506, 1959 131 స్వామి వివేకానంద, కంప్లీట్ వర్క్స్‌, సంపు 3, పుట 266, 132 కూరనాథులు, 133 కల్యాబ్దే దివ్య కుంభే యధనన విదితే వత్సరే పింగళాఖ్యే

చైత్రే మాసే గతేషు ద్వియుత దశదినే ష్వేధమానే హిమాంశౌ,
పంచమ్యార్ద్రా సమేతే సురగురు దివసే కర్కటాఖ్యే చ లగ్నే
శ్రీమద్రామానుజార్యః సముదిని నిగమాంతార్థ సంరక్షణార్థమ్

పంచమి గురువారం ఆర్ద్రా నక్షత్రం ఈ పింగళనామ సంవత్సరం కలియుగాబ్దాలు 4118 వాటిదని చెప్పడంవల్ల ఇది క్రీస్తుశకం 1017 అవుతుంది రామానుజులు తెలుగు మాతృభాషగా కలవారనే వాదం ఉంది కాని దీనికి బలమైన కారణాలు కానరావు రామానుజుల కాలానికి చోళ చక్రవర్తి కులోత్తుంగ చోళుడు ఇతడు రాజరాజనరేంద్రుని కుమారుడు రామానుజులు తెలుగువారయి వుంటే, అంతటి మహామహుని తెలుగువారు ఆదరించుకోకపోవడం జరిగేది కాదు రామానుజుల వంశంవారైన ఆసూరి వారు గండికోట వైష్ణవులలో నేటికీ ఉన్నారు, వారంతా ద్రవిడ సంప్రదాయంవారే

రామానుజుల తల్లి పేరు కాంతిమతి ఈమె యామునాచార్యుల శిష్యుడయిన పెరియ తిరుమల నంబి (శ్రీశైలపూర్ణుని) సోదరి మరొక సోదరి శ్రీదేవి ఈమెను పెరియ పిరాట్టి మహాదేవి అని కూడ వ్యవహరించేవారు ఈమె కుమారుడు గోవింద మిశ్రుడు పెరియ తిరుమల నంబి రామానుజులకు లక్ష్మణుడని మహాదేవి కుమారునికి గోవిందుడని నామకరణం చేశారు

రామానుజులు తండ్రివద్దనే వేదవేదాంగాలు చదివారు తండ్రి ఆయనకు పదహారోఏట వివాహం చేశారు భార్య పేరు రక్షకాంబ తండ్రి కొంతకాలానికి విష్ణుసాయుజ్యం పొందారు రామానుజులకు కూడా గొప్ప పండితులు కావాలనే శ్రద్ధ ఉండేది, కనుక అప్పుడు కాంచీపురంలో నున్న యాదవప్రకాశులనే మహాపండితుల వద్ద శాస్త్రాధ్యయనం చేయసాగినారు రామానుజుల పినతల్లి కుమారుడు గోవింద మిశ్రుడు కూడ ఆ గురువువద్దనే చదివేవాడు

ఒకనాడు యాదవప్రకాశులు పాఠంలో "తస్య యథా కప్యాసం పుండరీక మేవ మక్షిణీ" అనే ఛాందోగ్య వాక్యాన్ని వివరిస్తూ,[184] కప్యాసం అనే పదానికి మర్కట పృష్ఠ భాగమనే అర్థం చెప్పి, ఆ హిరణ్య పురుషుని నేత్ర యుగ్మం మర్కట పృష్ఠంవలె ఎర్రని ఎర్రకలువవలె ఉన్నదని వివరింపగా, రామానుజుల కళ్ల బాధతో కన్నీరు కురిపించాయి గురువుగారు కన్నీటి కారణ మేమని ప్రశ్నించారు రామానుజులు "భగవద్విషయకమైన శ్రుతికి తమరు అపార్థం కల్పిస్తున్నందుకు దుఃఖపడుతున్నాను" అని నిర్భయంగా పలికారు "అయితే నీవేమి అర్థం చెబుతావు?" అని ప్రశ్నించారు యాదవప్రకాశులు రామానుజులు "కం=జలం పిబతీతి కపిః — ఆదిత్యః తేన అస్యతే వికాస్యతే ఇతి కప్యాసమ్ కపి అంటే నీరు తాగేవాడు, సూర్యుడు అతనితో వికసింపజేయబడినది కం=జలం పిబతి కపిః నాళం తస్మిన్నాస్తే ఇతికప్యాసమ్ నాళంతో కూడినది కం=జలం, అనగా అపిపూర్వకః = ఉదకంలో ఉండేది" అని వ్యుత్పత్తులు చెప్పారు[185] మూడు వ్యుత్పత్తులవల్ల "గంభీరాంభస్సముద్భూత సుమృష్టనాళ రవికర

---

184 ఛాందోగ్యం 1 6 7 185 ఈ వ్యుత్పత్తులను ప్రాచీన వ్యాఖ్యాతలైన తంయుని నుండి తీసుకున్నట్లు ప్రొఫెసర్ టి రాజగోపాలాచార్యుల అభిప్రాయం వైష్ణవైట్ రిఫార్మర్స్ ఆఫ్ ఇండియా, పుట 47

వికసిత పుండరీకదళామలాయతేక్షణః " లోతైన నీటిలో పుట్టిన, మందికాడగల సూర్య కిరణాలలో వికసించిన తెల్లదామరరేకులవలె విశాలమైన కన్నులు గలవాడు - అనే అర్థం తేలింది. ఇది పాళాదర్శం కాదని యాదవ ప్రకాశులు తోసివేశారు. అప్పటి నుంచి అతనికి రామానుజులపై ప్రేమ నశించి మాత్సర్యం ఏర్పడింది. అతనిని చంపడానికికూడ ప్రయత్నించారు. కాశీయాత్రకు వారితో రామానుజులను తీసుకొని వెళ్ళి గంగలో త్రోసివేయ సంకల్పించారు గురువుగారు. కాని, రామానుజులు ఈ విషయాన్ని తన పినతల్లి పుత్రుడైన గోవిందుని నుంచి మొదటే తెలుసుకొని భగవదనుగ్రహంతో తప్పించుకొని కాంచీపురం చేరారు. గోవిందుడు తనకు గంగలో లభించిన లింగాన్ని యాదవప్రకాశుల ఆజ్ఞతో స్వీకరించి, కాళహస్తి సమీపంలోని మధురమంగళం గ్రామంలో ప్రతిష్ఠించి పరమశైవుడై పూజించాడు. పిదప అతడు కాళహస్తి దేవాలయానికి ధర్మకర్తగా వున్నాడు. అతనికి గంగలో అరచేతిలో లింగం లభించడం వల్ల 'ఉళ్ళంగై కొండాన్ద నాయనార్' అనేపేరు కలిగింది. యాదవ ప్రకాశులు యాత్రనుంచి కాంచీపురానికి తిరిగి వచ్చి, రామానుజులను చూచి మొసలి కన్నీరు కార్చి ఎప్పటిలాగే పాఠం చెప్పేవారు.

కాలక్రమాన గురుశిష్యు లిద్దరికీ అభిప్రాయ భేదాలు తీవ్రమయ్యాయి. ఒకనాడు యాదవప్రకాశులు "సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ" [188] అనే మంత్రానికి అర్థం చెబుతూ బ్రహ్మం సత్యజ్ఞానానంత స్వరూపుడని వ్యాఖ్యానించారు. రామానుజులు దానిని ప్రతిఘటించి, బ్రహ్మానికి సత్యజ్ఞానానంతాలు లక్షణాలేకాని అవి బ్రహ్మ కావని, ఆ పదాలు అసత్య జడ పరిచ్ఛిన్నముల నుంచి వ్యావృత్తం - అనగా అసత్యాజ్ఞాన సాంతత్వాలు ఆ బ్రహ్మకు లేవని తెలుపుతాయేగాని అవి బ్రహ్మస్వరూపాలు కావని వ్యాఖ్యానించారు. గురువుకు దాంతో కోపం వచ్చింది.

ఇలా ఉండగా, కాంచీపురరాజు కుమార్తెను బ్రహ్మరాక్షసి పట్టి పీడించసాగింది. ఎందరో మంత్రవేత్తలు వచ్చి ప్రయత్నించారు కాని, ఫలం దక్కలేదు. చివరకు రాజు యాదవ ప్రకాశులను కోరారు. ఆయన శిష్యగణసమేతుడై రాజనగరుకు వెళ్ళి మంత్రప్రయోగం చేశారు. కాని, ఆ బ్రహ్మరాక్షసి అతనిని ధిక్కరించి, అతని శిష్యుడైన రామానుజులకు లొంగుతానని చెప్పింది. అంతట రామానుజులు ఆ బ్రహ్మ రాక్షసిని సంబోధించగా, వినయంతో వెళ్ళిపోయింది. దానికి సూచనగా రాజద్వారంలోవున్న పెద్దరావి చెట్టు విరిగిపడింది. దీనివల్ల రామానుజుల ప్రతిష్ఠ పెరిగింది. యాదవప్రకాశులు మనస్సులో మాత్సర్యమున్నా పైకిమాత్రం రామానుజులను ప్రశంసించారు.

---

188 తైత్తిరీయోపనిషత్తు 2 1

ఏమైనా, రామానుజులను యాదవప్రకాశులు పంపివేయవలసిన పరిస్థితి ఏర్పడింది ఒకనాడు యాదవప్రకాశులు 'సర్వంఖల్విదం బ్రహ్మ తజ్జలానితి శాంత ఉపాసీత'[187] అనే మంత్రాన్ని, "నేహ నా నా స్తి కించన"[188] అనే మంత్రాన్ని అద్వైతపరంగా వ్యాఖ్యానించారు రామానుజులు భిన్నులై మొదటి మంత్రానికి సృష్టి బ్రహ్మంనుంచి జనించి, దానిలోనే వుంచి, దానిలోనే లయిస్తుంది గనుక సృష్టి బ్రహ్మం కాదని తత్పరివ్యాప్యమని అలాగే బ్రహ్మం కన్నా మరొక సృష్టి లేదని, అంతా దానిపైనే ఆధారపడి వుంటుందని వ్యాఖ్యానించారు దానిమీద యాదవప్రకాశులకు చాలా ఆగ్రహం కలిగింది తన సిద్ధాంతాన్ని ఖండించే శిష్యుడు తన నుంచి నేర్చుకొనేదేమీ లేదని, ఇక రామానుజులు తమ వద్దకు రానవసరం లేదని ఆయనను పంపివేశారు రామానుజులు సన్న్యసించిన ఎడప యాదవప్రకాశులు తమ తల్లి హితవుపై రామానుజులను ఆశ్రయించారని, ఆయనకు శిష్యులయ్యారని పరంపరగా వస్తున్న కథ కాని ఈ కథ తర్వాత కల్పించినదై వుంటుందని డాక్టర్ ఎస్ కృష్ణస్వామి అయ్యంగార్ అంటున్నారు రామానుజుల కాలంలో యాదవప్రకాశులనే సుప్రసిద్ధాద్వైతాచార్యుడు ఉండేవారనేది యథార్థమని, వేదాంతదేశికులుకూడ ఆయన వివిధ వాదాలను ఖండించారని, అలాంటప్పుడు యాదవప్రకాశులు పూర్వశిష్యుని మతాన్ని స్వీకరించి, ఆయనకు శిష్యుడుకావడం సంభవం కాదని తోస్తున్నదని డాక్టర్ అయ్యంగార్ వాదం[189]

రామానుజులు యాదవ ప్రకాశుల వద్ద చదువుకుంటున్న కాలంలో ఆయన గురువును ధిక్కరించి విశిష్టాద్వైత పరంగా వ్యాఖ్యలు చేయడం పండిత లోకంలో వ్యాపించింది కాంచీపురం నుంచి శ్రీరంగానికి యాత్రకు వెళ్ళిన కొందరు వైష్ణవుల వల్ల యామునాచార్యులకు ఈ విషయం తెలిసింది ఆయన సంతోషించి

"అసంత ఏ వాత్ర హి సంభవంతి
హసంతికాయా మివ హవ్యవాహాః,
అతైవ సంతో యది సంభవంతి
తత్రైవ లాభః సరసీరుహాణామ్ "

ఈ ప్రపంచంలో కుంపటిలో నిప్పు లాగ దుష్టులు ఉంటనే ఉంటారు సజ్జనుల పుట్టడం కుంపట్లో కమలాలు పూచినట్లే !- అన్నారు తర్వాత కొన్నాళ్లకు రామానుజులను చూడాలని శిష్యులతో కాంచీపురానికి వచ్చి, వరదరాజ స్వామిని సేవించి ప్రదక్షిణం చేస్తూ, తమ శిష్యులతో వస్తున్న యాదవప్రకాశులను చూచి, ఆ శిష్యులలో మెరుగు బంగారుమేదాయ, ప్రసన్న గంభీర ముఖం, ఆకర్ణాంత విశాల నేత్రాలు ఆజానుబాహువులు గల సమున్నత

---

187 ఛాందోగ్యమ్ 3 14 11 188 బృహదారణ్యకమ్ 4 4 29. 189 డాక్టర్ ఎస్ కృష్ణస్వామి అయ్యంగార్ ది గ్రేట్ ఆచార్యాస్ పుట 119

వ్యక్తే రామానుజులని తెలుసుకొని, ఆనంద బాష్పాలు కురిపిస్తూ, "అముదల్వన్ నివన్" ఈ మహా మహుడు మన సిద్ధాంతాన్ని ఉద్ధరింప గలవాడగుగాక! అని మనసులో ఆశీర్వదించి వెళ్ళిపోయారు

పిదప కొన్నాళ్లకు తమ అనంతరం విశిష్టాద్వైత దర్శనాన్ని నిర్వహించే వారు ఎవ్వరా అని ఆళవందారులకు విచారం కలిగి, రామానుజులను యాదవప్రకాశుని నుండి వేరు చేసి తనతో అప్తుని చేసుకోవడం ఎలాగా?—అని ఆలోచిస్తుండగా, రామానుజులు యాదవ ప్రకాశుతో అభిప్రాయ భేదాలతో విడిపోయినట్లుగా తెలిసింది ఆయన తన శిష్యుడైన పెరియనంబిని పిలిచి ఎట్లయిన రామానుజులను శ్రీరంగానికి పిలుచుకొని రమ్మని పంపారు

యామునాచార్యుని ఆనతిపై పెరియనంబి (మహాపూర్ణులు) కాంచీపురానికి వెళ్లారు ఒకనాడు వరదరాజ స్వామి కోవెలలో రామానుజులు స్వామికి తిరుమంజనం సమర్పించే సమయంలో యామునాచార్యుల స్తోత్రరత్నంలోని

"స్వాభావికానవధికాతిశయేశితృత్వం
నారాయణ త్వయి న మృష్యతి వైదికః కః,
బ్రహ్మా శివ శ్శతమఖః పరమ స్వరాడి
త్యేతేఽపి యస్య మహిమార్ణవ విప్రుష స్తే[140]

ఓ నారాయణా! నీవు అంతటకు అధిపతివి ఈ అధీశత్వం స్వాభావికం, అవధిలేనిది, అతిశాయి దీనికి వేదజ్ఞుడెవడూ కాదనడు బ్రహ్మ, శివుడు పరమ స్వరాట్టయిన ఇంద్రుడు అనే వీరందరూ నీ మహిమా సముద్రంలోని తుంపరలు మాత్రమే—అనే శ్లోకం పఠించి ప్రార్థించారు ఆ శ్లోకం విని రామానుజులు ఆశ్చర్యపడి, దాని కర్తృత్వం గురించి ప్రశ్నించారు మహాపూర్ణులు అది యామునాచార్యులదని, శ్రీరంగానికి తన వెంట వస్తే, వారిని సేవింప వచ్చునని అన్నారు కాని, రామానుజుల కోరిక తీరలేదు వీరిద్దరూ అక్కడికి చేరే వేళకే ఆళవందార్ పరమపదించారు అంత్య సంస్కారం కోసం వారి భౌతిక దేహాన్ని శిష్యులు కావేరీ తీరం చేర్చారు రామానుజులు అక్కడే వారి భౌతిక దేహం సేవించారు అప్పుడు యామునాచార్యుల కుడిచేతి మూడు వేళ్లు ముడుచుకొని వున్నాయి అదేమిటని రామానుజులు ప్రశ్నించారు యామునాచార్యుల అంతరంగ శిష్యులు బాగా ఆలోచించి, "యామునులు తరచు పరాశరుల నామధేయాలు పెట్టాలని, వ్యాసబ్రహ్మ సూత్రాలకు విశిష్టాద్వైత పరమైన భాష్యం రచించాలని, నమ్మాళ్వార్ల తిరువాయిమొళికి వ్యాఖ్యానం రచించాలని వారి పేరు కూడ శిష్యులకు పెట్టాలని అనుకునే వారు ఆ కోరికలే కాబోలు!" అన్నారు రామానుజులు ఆ కోరికలు తీర్చు తానని ప్రతిజ్ఞ చేశారు

---

140 ఆళవందార్ స్తోత్రం

"అహం విష్ణు మతే స్థిత్వా జనా నజ్ఞాన మోహితాన్,
పంచ సంస్కార సంపన్నాన్ ద్రావిడామ్నాయ పారగాన్
ప్రపత్తి ధర్మ నిరతాన్ కృత్వా రక్షామి సర్వదా,
సంగృహ్య నిఖిలానర్థాన్ తత్త్వ జ్ఞాన పదం శుభమ్
శ్రీ భాష్యం చ కరిష్యామి జన రక్షణ హేతునా,
శివేశ్వరాదీన్ లోకేశ్యః కృపయా యః పరాశరః
సందర్శయన్ తత్త్వభావాన్ తదుపాయ గతిం స్తథా
పురాణ రత్నం సంచక్రే మునివర్యః కృపానిధిః
తస్య నామ్నా మహా ప్రాజ్ఞ వైష్ణవస్యత కస్యచిత్
అభిధానం కరిష్యామి నిష్కృత్యర్థం మునే రహమ్"[141]

నేను శ్రీవైష్ణవ మతంలో వుండి అజ్ఞాన మోహితులైన జనాన్ని పంచ సంస్కార వంతులు గాను, ద్రావిడామ్నాయ విశారదులనుగాను, ప్రపత్తి ధర్మ నిరతులను గాను చేస్తాను—అని అన్నారు రామానుజులు యామునాచార్యుల ముడిచిన ఒక వేలు తెరిచింది సకల తత్త్వ జ్ఞాన రాశి అయిన శ్రీ భాష్యం రచిస్తాను—అన్నారు దానితో రెండవ వేలు తెరిచింది శివేశ్వర ప్రభృతుల స్వభావాలను, తదుపాయ గతులను తెలిపే పురాణ రత్నమైన విష్ణు పురాణం రచించిన కృపాళువైన పరాశరుని పేరును ఒక వైష్ణవునికి పెడతాను, ఆ మహర్షి ఋణ విమోచనం కోసం—అని అనగానే మూడవ వేలూ తెరిచింది

తర్వాత రామానుజులు కాంచీపురం చేరారు ఆళవందార్ల శిష్యులైన మహాపూర్ణ (పెరియనంబి), కాంచీ పూర్ణులు (తిరుక్కచ్చినంబి) ద్విజులు కారు కాని పరమ భాగవతులు వారి వద్ద, తర్వాత యామునాచార్యుల శిష్యుల వద్ద రామానుజులు వివిధ వైష్ణవ సంప్రదాయ విషయాలు, దివ్య ప్రబంధ రహస్యాలు గ్రహించారు తమభార్య ఆచార్యుల ఎడల ముభేదాన్ని పాటించడం వల్ల, తమ మార్గానికి అనుకూలంగా లేనందున ఆమెను వదలి, 32వ ఏట సన్న్యాసాశ్రమం స్వీకరించి యామునాచార్యుల పీఠాన్ని నిర్వహించడం ప్రారంభించారు శ్రీ భాష్యాది గ్రంథ రచనలో తన పినతల్లి కుమారుడైన గోవింద మిశ్రుని శైవం నుంచి మరల్చి వైష్ణవునిచేసి తన వద్దనే ఉండేట్టు చేశారు వ్యాస వేదాంత సూత్రాలకు విశిష్టాద్వైత పరంగా శ్రీ భాష్యం రచించారు దానికి శ్రీ భాష్యమని సంప్రదాయ నామధేయం కొంతకాలం తర్వాత రామానుజులు శిష్యులతో భారత దేశమంతటా దిగ్విజయ యాత్ర చేసి విశిష్టాద్వైతాన్ని ప్రతిష్ఠించారు ఆయన షష్టిపూర్తి నాటికి భారత దేశానికే మహా విద్వాంసునిగా పేరు గాంచారు యజ్ఞమూర్తి మున్నగు మహా విద్వాంసులను ఓడించి శిష్యులను చేసుకున్నారు

---

141 అనంతాచార్యులు ప్రపన్నామృతమ్, 8 65-76

ఒక సారి రామానుజులు అప్పటికి కాంచీ పురాధిపతి నుండి అపాయం కలిగించి చోళ రాజ్యం వదలి, హొయసళ రాజ్యం చేరారు. అప్పుడు ఆ రాజ్యం పాలిస్తున్న బిట్టిదేవుడు జైన మతావలంబి. అతడు రామానుజుల అపూర్వ ప్రభావానికి లోనయి వైష్ణవమతం స్వీకరించారు, విష్ణువర్ధను డయ్యారు. రామానుజులు మేల్కోట(తిరునారాయణ పురం)లో ౧౨ సంవత్సరాలు వేంచేసి వుండి, శ్రీ వైష్ణవ సిద్ధాంత ప్రచారం చేశారు. క్రీ.శ 1117 లో మరల శ్రీరంగానికి విచ్చేశారు. శ్రీరంగంలో తక్కిన అరవై యేళ్ళ వుండి మత ప్రచారం చేశారు. మత ప్రచారానికి 74 సింహాసనాధిపతులను నియమించారు.

చివరకు చేయవలసిన ఏర్పాట్లన్నీ చేసి, శిష్యులకు చెప్పవలసిన విషయాలు చెప్పి శ్రీరంగ నాథుని సేవించి పింగళ సంవత్సర మాఘ శుద్ధ దశమి శనివారం నాడు- 120 వ ఏట పరమ పదం చేరారు. మేల్కోటలోను, శ్రీ పెరుంబూదూరులోను ఆయన కాలంలోనే ఆయన విగ్రహాలు ప్రతిష్ఠించారు.

శ్రీ రామానుజుల ముఖ్య శిష్యులు కూరత్తాళ్వాన్ ఆయన లేఖకుడుగా వ్రాయగా రామానుజులు బ్రహ్మ సూత్రాలకు శ్రీ భాష్యమ్, వేదాంత సారః, వేదాంత దీపః, వేదార్థ సంగ్రహః, శ్రీరంగ గద్యమ్, వైకుంఠ గద్యమ్, శరణాగతి గద్యమ్, మున్నగు గ్రంథాలు రచించారు.

రామానుజో జగామాశు తద్విష్ణోః పరమం పదమ్,
మాఘశుద్ధ దశమ్యాం తు మధ్యాహ్నే మ దవాసరే

రామానుజుల అనంతరం ద్రావిడ, సంస్కృతాల ప్రాధాన్యాన్నిబట్టి తెంగలై వడగలై, అని రెండు శాఖలు ఏర్పడ్డాయి. వడగలై శాఖకు వేదాంత దేశికుని విఖ్యాతిగన్న వేంకటనాథుడు, తెంగలై శాఖకు పిళ్లై లోకాచార్యులు, మణవాళ మహామునులు నాయకత్వం వహించారు.

భగవద్రామానుజులు చేసిన గొప్పదని వేదోపనిషత్తులతోపాటు పాంచరాత్రాద్యాగమాలు, పురాణాలు ఆళ్వార్ల దివ్యప్రబంధాలు సమన్వయించడం [142]

విద్యావినయసంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తిని,
శుని చైవ శ్వపాకే చ పండితాః సమదర్శినః

అనే గీతోక్తిని అక్షరాలా పాటించి వర్ణవ్యవస్థను ఖండించిన భాగవతస్వామి అని నమ్మినవారు రామానుజులు. తమకనే వర్ణావరులైన తిరుక్కచ్చి నంబి (కాంచీపూర్ణుడు), మహాపూర్ణుని

---

142 డాక్టర్ బి కోటేశ్వరరావు అముక్తమాల్యదా దర్శనము, పుట 286

(పెరియనంబి) గురువుగా స్వీకరించి మంత్రోపదేశం పొంది, ద్రావిడామ్నాయం వారివద్ద అభ్యసించారు

రామానుజులలో మరొక గొప్పగుణం తాము నరకం చెందినా ఇతరులు తరించాలనే మహౌదార్యం. యమునాచార్యుల శిష్యులలో ఒకరు రామానుజుల ఆచార్యులలో ఒకరు అయిన తిరుక్కోట్టియూర్‌నంబి (గోష్ఠీపూర్ణులు) రామానుజులను మంత్రోపదేశానికి పద్దెనిమిదిసార్లు తిప్పారు. అయినా పట్టువిడవక రామానుజులు ఆయనవద్దకు మంత్రోపదేశాభిలాషతో వెళ్ళుతూనే వున్నారు, ఆయన అనుగ్రహించకపోవడం తన లోపమే అని భావించారు. చివరకు గోష్ఠీపూర్ణుల అనుగ్రహంతో మంత్రోపదేశం పొందారు. "ఈ మంత్రం విన్న మాత్రంతోనే జనం ముక్తి పొందుతారు గనుక ఎవ్వరికీ ఉపదేశించవద్దు" అని గురువు శాసించారు. రామానుజులు అలాగే అని తల ఊపారు, శ్రీరంగానికి బయలుదేరారు. దారిలో ఆలోచించారు. "నేనొక్కడ్ని నరకానికి పోతే ఏం? ఇతరులు ఎందరో తరిస్తారు గదా!" అని వెంటనే గోష్ఠీపురంలోని విష్ణ్వాలయ ద్వార గోపురం ఎక్కి మంత్రాన్ని ఉద్ఘోషించారు.

విశిష్టాద్వైత స్వరూపం

భగవద్రామానుజులు ద్రావిడ ప్రబంధ వేదోపనిషదాదుల సమన్వయంతో ప్రవర్తింపజేసిన విశిష్టాద్వైత మత స్వరూపం సంగ్రహంగా ఇది.

వర్షార్థ మష్టౌ ప్రయతేత మాసాన్
నిశార్థ మర్థం దివసే యతేత,
వార్ధక్య హేతో: వయసా నవేన
పరత్ర హేతో రిహజన్మనాచ (వి. పు.)

సంవత్సరం 12 నెలల్లో నాలుగు నెలలు వానకాలానికి అవసరమైన వనరులు మిగిలించ ఎనిమిది నెలల్లో సమకూర్చుకోవాలి. రాత్రికి కావలసిన అగ్గిపెట్టె పగటిపూట సంపాదించాలి, ముసలికి కావలసిన దగ్గుమందు, పెండ్లానికి కావలసిన వక్కపొడి పగలే తెచ్చిపెట్టుకోవాలి. పనిచేయలేని ముసలితనానికి అంతో ఇంతో యౌవనంలోనే కూడబెట్టుకోవాలి. వచ్చే పరానికి ఈ జన్మలోనే పాటుపడాలి.[148]

శాశ్వత జ్ఞానానందాదులు వుండేది పరలోకం. శాశ్వతమైనవి ఏమిటో చిదచిదీశ్వరులు శాశ్వతులు. జీవుడు భగవంతుడికి శరీరం. జీవునికి ప్రకృతి శరీరం. రెండింటికీ ఆత్మ

148 కుంటిమడ్డి శేషశర్మ, విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంత దర్పణము, పుట 4

శ్రీమన్నారాయణుడు ఆత్మలేనిదే శరీరం లేదు ఈ రెండూ భగవంతుని నుంచి వేరుపడవు మామిడిపండులోని తీపి, గుజ్జు, రంగూ, రుచి, వాసనా విడివిడిగా గుర్తింప గలిగిన స్వస్థితి కలవైనా వేరుచేయ వీలులేనివి అట్లే చిదచిదీశ్వరులు ఈశ్వరుడు ప్రధానుడు విశేష్యం శక్తిగలవి రెండు విశేషణాలు చిదచిత్తులకు స్వతంత్ర ప్రతిపత్తి వున్నా భగవదిచ్ఛ ప్రకారం నియమింపబడుతాయి ఏమంటే ఈశ్వరుడు—భగవంతుడు నియామకుడు, నాయకుడు, శరీరి, శేషి, ఆధారుడు మిగిలింది శేషం, శరీరం, నియామ్యం, ఆధేయం ఈ చిదచిత్తులందలి స్థూలావస్థలోను, సూక్ష్మావస్థలోను ఈశ్వరుడు విశిష్టుడు గనుక ఈ మతానికి విశిష్టాద్వైతం అనేపేరు వచ్చింది

సకల పదార్థాలు ప్రమాణమని, ప్రమేయమని రెండు విధాలు ప్రమేయం ద్రవ్యం అద్రవ్యమని రెండు విధాలు ద్రవ్యం జడాజడ భేదంతో రెండు విధాలు వీటిలో జడం కాలం, ప్రకృతి అని రెండు విధాలు అజడం నాల్గు విధాలు- ధర్మభూత జ్ఞానం, శుద్ధసత్త్వమ్, జీవుడు, ఈశ్వరుడు అద్రవ్యం పది విధాలు —త్రిగుణాలు పంచ తన్మాత్రలు, శక్తి, సంయోగం జడమంటే అమిశ్ర సత్త్వరహితం అజడమంటే స్వయంప్రకాశం ఈ జడాజడ భేదాయోగం ద్రవ్యం ఆరు విధాలు అద్రవ్యం పది విధాలు మొత్తం పదహారు విధాలు

చిత్తు జీవుడు ప్రత్యక్త్వం (స్వయంప్రకాశత్వం), చేతనత్వం (జ్ఞానాశ్రయత్వం) ఆత్మత్వం (శరీర ప్రతిసంబంధత్వం), కర్తృత్వం (సంకల్పజ్ఞానాశ్రయత్వం) మొదలయినవి జీవేశ్వర సాధారణ లక్షణాలు అయినా జీవుడు విభుడుకాడు జీవుడు దేహేంద్రియ మనః ప్రాణాదుల కంటె విలక్షణుడు వెంట్రుక కొసను నిలువుగా చీల్చి, ఆ భాగాలలో ఒకదానిని మళ్ళీ నూరుగా చీల్చినప్పటి భాగమంత అణుపరిమాణంలో వుంటాడు[144] నిత్యుడు ప్రతి శరీరంలోను భిన్నుడు పరమేశ్వరునిలాగ నిత్యసుఖి అయినా అవిద్యాకర్మవశాన సంసార నిమగ్నుడై దుఃఖిస్తుంటాడు

ఈ జీవులు నాలుగు విధాలు—నిత్యులు, ముక్తులు, బద్ధులు, కేవలులు నిత్యులు అనంత గరుడవిష్వక్సేనాదులు వీరు పరమేశ్వరునిలాగ శక్తిమంతులు ఆతనికి ఉభయ విభూతుల లోను నిత్య సన్నిహితులై సేవచేస్తుంటారు ఈశ్వరునిలాగే వీరూ అవతరిస్తారు ముక్తులు భగవద్భాగవతపరులై, నిత్యనైమిత్తిక క్రియలుచేస్తూ, భగవదాజ్ఞా కైంకర్యాలు కొనసాగిస్తూ, ప్రపత్తితో పరమేశ్వరానుగ్రహం పొంది, ఆయన సాన్నిధ్యం చేరి సుఖపడుతారు బద్ధులు దేహాత్మ భ్రాంతులు, అనివృత్త సంసారులు బ్రహ్మమొదలు కీటకంవరకు చతుర్దశ భువనాల లోను జనన మరణాలు పొందుతూ వుంటారు వీరికి పరమేశ్వర భావన వుండదు కేవలులు

---

144 వాలాగ్ర శతభాగస్య శతధా కల్పితస్య చ, భాగో జీవస్య విజ్ఞేయః- శ్రీమద్భాగవతమ్

సంసారం హేయమని భావించి, ప్రకృతికంటె పరుడైన ఆత్మస్వరూపాన్ని జ్ఞానయోగంతో ఆత్మస్వరూపం సాక్షాత్కరించుకొని, అదే భగవదనుభవమని విశ్వసించే జ్ఞానయోగులు వీరికి సంసారప్రాప్తి వుండదు ఆత్మ వుండేవరకు శరీరులై తిరుగుతారు ఇదే కైవల్యం

బద్ధులు శాస్త్ర వశ్యులు శాస్త్రావశ్యులు అని మరి రెండు విధాలు శాస్త్ర వశ్యులు మనుష్యాదులు, కానివి పశ్వాదులు శాస్త్ర వశ్యులు బుభుక్షులని, ముముక్షువులని రెండు రకాలు బుభుక్షువులు ధర్మకాములు, అర్థకాములని రెండు విధాలు అర్థకాములు దేహాత్మ భ్రాంతులు ధర్మకాములు యజ్ఞయాగ దాన తీర్థయాత్రాది పుణ్యకార్య నిష్ఠులు వీరికి స్వర్గాదులుంటాయి ఈ ధర్మకాములు దేవతాంతరపరులు, భగవత్పరులు అని రెండు విధాలు వీరిలో భగవత్పరులు ఆర్తులు జిజ్ఞాసువులు, అర్థార్థులు అని మూడు విధాలు ముముక్షువులు కైవల్యపరులు, మోక్ష పరులు అని రెండు విధాలు మోక్షపరులు భక్తులు, ప్రపన్నులు అని రెండు విధాలు

అచిత్తు సత్త్వరజస్తమో గుణాశ్రయ రూపం, సూక్ష్మావస్థలో అవ్యక్తం, నిత్యం జ్ఞానానికి విరోధి కనుక అవిద్య సృష్టి వైచిత్రి హేతువు కావున మాయ నిత్యక్రమంలో మార్పులు వున్నా నిత్యమైనది కనుక అక్షరం

ప్రళయస్థితిలో ఇది అవ్యక్త రూపంలో వుంటుంది ఈశ్వరుని ఇచ్ఛ వల్ల మూల ప్రకృతి నుంచి త్రిగుణాత్మక మహత్తు, దీని నుంచి అహంకారం పుట్టాయి ఈ అహంకారానికి సాత్త్విక రాజస తామస స్వభావాలున్నాయి రాజసాహంకారసహిత సాత్త్వికాహంకారం వల్ల ఏకాదశేంద్రియాలు, తామసాహంకారం వల్ల పంచతన్మాత్రలు, పంచభూతాలు పుట్టాయి పంచభూతాలు, అవ్యక్తం, అహంకారం శరీరోపాదాన కారణాలు

ఈ శరీరం నిత్యమని, అనిత్యమని రెండు భేదాలు భగవంతుని, నిత్య సూరుల శరీరాలు నిత్యాలు అనిత్య శరీరం కర్మకృతమని, అకర్మకృతమని రెండు విధాలు కర్మకృత శరీరం మనుష్యాదులది అకర్మకృతం పరమేశ్వరావతారాలు చతుర్దశ భువనాత్మక బ్రహ్మాండమంతా ప్రకృతే దేవతలూ దీనిలోని వారే ఇలాంటి ప్రకృతి జీవేశ్వరులకు భోగస్థానం

ఈశ్వరుడు చిదచిత్తులకు ఆత్మ, నియంత, శేషి, సర్వకార్యాలకు ప్రధాన హేతువు, ఫలప్రదాత, సకలకర్మారాధ్యుడు ఇతడు చిదచిత్తును నియమిస్తాడు ఇతనికి అవి శేషం ప్రళయకాలంలో ఈ విశ్వం అతనిలో లీనమై ఉంటుంది దానిని అతడు మళ్ళీ అనుగ్రహించి వ్యక్తం చేస్తాడు

అతడే జగత్తుకు ఉపాదాన నిమిత్త సహకార కారణ భూతుడు కాని, తాను తన ప్రాకృత స్వరూపం కాదు బాల్య యౌవన వార్ధక్యాద్యవస్థలు శరీరానికే కాని ఆత్మకు లేనట్లు లోకంలోని వికారాలు ఆత్మ రూపుడైన ఈశ్వరునికి లేవు అతనికి ఈ జగత్సృష్టి కేవల మొక లీల జీవులను ముక్తులను చేయటానికే ఆయన ఈ సృష్టి చేస్తున్నాడు ఆయన కేవలం కృపామూర్తి ఈ కృప వల్లనే ఆయన ఐదు విధాల అవతారాలు ధరించాడు పరావతారం, వ్యూహావతారం, విభవావతారం, అంతర్యామ్యవతారం, అర్చావతారం - అనేవి ఆ ఐదవతారాలు అతడు సర్వనియంత అతనికొక మూర్తి వుంది అది షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నం, నిఖిల కల్యాణ గుణాత్మకం చిదచిత్తులలో వ్యాపించి వాటికి చైతన్యం కలిగించే ప్రభువు అతడే

చిత్తు, అచిత్తు, పరమాత్మ తత్త్వత్రయం పరమాత్మ లక్ష్మీ సమేతుడైన నారాయణుడు తప్ప మరొకరు కారు లక్ష్మీదేవి భగవన్నారాయణాభిమతానురూప స్వరూప రూప గుణ విభవైశ్వర్యశీల కనుక నారాయణుడు శ్రీమన్నారాయణుడు

ఈ శ్రీమన్నారాయణుడు జగత్తును సృష్టించి, దానిలోని జడాజడాలకు అంతరాత్మగా వుండి, సర్వమూ రక్షిస్తున్నాడు అతడే ప్రళయంలో సూక్ష్మ రూపం పొందిన ప్రకృతితో, కరణ కళేబరాలు లేక ఏ పనికి చేతగాక ఉండీ లేనట్లు అచేతనప్రాయంగా పడి వున్న జీవాత్మలతో కలిసి వుంటాడు

ప్రళయంలో సూక్ష్మ చిదచిత్తులతో కలిసి వుండే పరమాత్మ, సృష్టిలో చిదచిత్తులతో కలిసి వుంటాడు ఆ పరమాత్మకు చిదచిత్తులు విశేషణాలు సూక్ష్మ దశలో గాని, స్థూల దశలో గాని చిదచిత్తులు అతనిని వదలి వుండవు కనుక తద్విశిష్టుడు పరమాత్మ ప్రళయంలో తనలో వుండుకొన్న వాటినే ఆవిష్కరించి, వాటికి అంతరాత్మగా, ఆధారంగా వుంటాడు అప్పటి అతనికి, ఇప్పటి అతనికి ఏ భేదమూ లేదు ఇదే విశిష్టాద్వైతం నిత్య సత్య తత్త్వాలు మూడైనందున, ఆ మూడింటికి వివాదం లేనందున, ఒక్కటే అనడం శ్రుతి విరుద్ధమైనందున రామానుజులు విశిష్టాద్వైతమన్నారు

ఈ విశిష్టాద్వైతం ఉత్తరాది దాక్షిణాత్య సంప్రదాయాల సమన్వయమని చెప్పడం దర్శిత దర్శనం ద్రావిడ ప్రబంధాలలోని వైష్ణవ తత్త్వం, వేదోపనిషత్తులలోని తత్త్వత్రయాత్మక విశిష్టాద్వైత తత్త్వం సమన్వితాలైనందున రామానుజులు ఉభయ వేదాంత ప్రవర్తకులయ్యారు

మరి ఈ సంసారంలోపడి కొట్టుమిట్టాడుతున్న జీవునికి ప్రకృతి బంధాలు తొలగించుకొని తిరుగులేని పరమపదం చేరుకోడమే పరమ పురుషార్థమైనప్పుడు, వరణన్న ఎత్తివందుకు సాధింప వలసిన ఫలమూ అదేనని గ్రహించినప్పుడు, దానిని పొందే మార్గాలేవి? సాధనాలేవి? ఉపాయాలేవి?

ప్రపత్తి లక్షణం

ఆ ఉపాయాలు జ్ఞాన కర్మ భక్తి యోగాదులు యోగమంటే ఉపాయం ఈ జ్ఞాన కర్మ భక్తి యోగాలు ఈ కాలంలో సాధ్యంకావు గనుక, రామానుజ మతానుసారం ప్రపత్తే సులభతర ముక్తి సాధనం ప్రపత్తిని న్యాసం, భరన్యాసం, శరణాగతి, ప్రపదనం అని అంటారు

"అహం మద్రక్షణ భరో మద్రక్షణ ఫలం తథా।
న మమ శ్రీపతే రేవే త్యాత్మానం నిక్షిపేత్ బుధః।[146]

నేను, నా రక్షణ భారం, ఆ రక్షణఫలం ఇవన్నీ నావి కావు, శ్రీమన్నారాయణునివే-అని వివేకవంతుడు తనభారం భగవంతునిపై వుంచాలని వేదాంత దేశికులు రంటారు ఈ ప్రపత్తికి ఆరు అంగా లున్నాయి

"ఆనుకూల్యస్య సంకల్పః ప్రాతికూల్యస్య వర్జనమ్,
రక్షిష్యతీతి విశ్వాసో గోప్తృత్వవరణం తథా
ఆకించన్య భరన్యాసౌ షడ్విధా శరణాగతిః,
(ఆత్మనిక్షేప కార్పణ్యే షడ్విధా శరణాగతిః)

భగవదనుకూల కర్మ వచనాలు చేయడం, భగవత్ప్రతికూల కర్మ వచనాలు వదలి పెట్టడం, భగవంతుడు నన్ను రక్షిస్తాడనే నమ్మకం, రక్షణానికై భగవంతునే అనుసరించడం, దీనత్వం ప్రకటించడం, తన భారాన్ని అతనిపై వేయడం—ఇవి ఆరు శరణాగతి అంగాలు పైన పేర్కొన్న వాటిలో భరన్యాసం ప్రధానమైన అంగి అని, తక్కిన ఐదు అంగాలని, కనుక పంచాంగయుతమైన న్యాసమని కొందరు ఐదు అంగాలే గ్రహిస్తారు

ఈ ప్రపత్తి అనుష్ఠానంలో మూడు విధాలు—స్వనిష్ఠ, ఉక్తినిష్ఠ, ఆచార్యనిష్ఠ అని పరిణతచిత్తుడైన ముముక్షువు స్వయంగా అనుష్ఠించేది స్వనిష్ఠ తనకు అర్థం తెలియకపోయినా

146 వేదాంత దేశికులు, న్యాసదశకం, శ్లో 1

ఆచార్యుడు చెప్పినట్లు చేయడం ఉక్తినిష్ఠ. ఆచార్యుడు తాను శరణాగతుడవుతున్నప్పుడు "వీడు నా పుత్రుడు, వీడు నా శిష్యుడు, వీడు నా సేవకుడు" అని తన్నాశ్రయించిన వారినికూడ, వారి ప్రమేయం లేకుండా రక్షించమని భగవంతుని ప్రార్థించడం ఆచార్యనిష్ఠ.

''మాం మదీయం చ నిఖిలం చేతనాచేతనాత్మకమ్
స్వకైంకర్యోపకరణం వరద స్వీకురు స్వయమ్[146]"

ఓ వరదా! నన్ను, చేతనాచేతనాత్మకమైన నా సర్వస్వాన్ని నీవే నీ కైంకర్యానికి ఉపయోగపెట్టుకో అని ప్రార్థిస్తారు వేదాంతదేశికులు.

ఈ శరణాగతి మరిమూడు విధాలు - ఆర్తప్రపత్తి, దృప్తప్రపత్తి, ప్రాయశ్చిత్తప్రపత్తి. అగ్ని పొగనిండిన ఇంట్లో వున్నవారు అప్పుడు గాదిప్పుడు బైటపడదామని చూస్తారు. నీటిలో ముంచిపెట్టబడినవారు ఊపిరాడక బైటపడేందుకు పెనుగులాడుతారు. అట్లే ఇలా మరణ తాపత్రయ సంకీర్ణమైన ఈ సంసారంలో ప్రకృతి బంధంలో శరీరకారాగారంలో తగుల్కొని ఇంక క్షణం వుండలేను, స్వగృహం పరంధామమేనని, భగవత్కైంకర్యమే తన కృత్యమని ఆరాటపడేవాడు "భగవంతుడా! నన్ను వెంటనే నీ సన్నిధికి చేర్చుకో!" అని ప్రార్థిస్తే, భగవంతుడు వాడి సర్వకర్మలూ పారమార్చి తన దగ్గరికి తీసుకుపోతాడు. ఇది ఆర్తప్రపత్తి.

దృప్తప్రపత్తి విశ్వాసంతో కూడిన ప్రపత్తి. "వైకుంఠానికి పోతే, అక్కడా నీవే. ఇక్కడ వుండినా చేసేది నీ సేవే. అట్లాంటప్పుడు ఎక్కడుంటే నేమి? మరణించేది ఇక ఒక్కసారే. మరుజన్మ నాకు లేదు కనుక ఇదే నాకు కడపటి చావు. మరి ఇది ఎప్పుడైతే నేమి? వచ్చినప్పుడు రానీ!" అని దేహావసానం వరకు నిబ్బరంగా వుండేవాడు దృప్తప్రపన్నుడు. వాడు చేసే ప్రపత్తి దృప్తప్రపత్తి. వేదాంత దేశికులు ఈలాటి నిబ్బరంతో ఇలా అంటారు -

"నిరంతరం నిర్విశతః త్వదీయ
మస్పృష్ట చింతా పద మాభిరూప్యమ్,
సత్యం శపే వారణశైలనాథ
వైకుంఠవాసేఽపి న మేఽభిలాషః
"త్వం చేత్ ప్రసీదసి తవాస్మి సమీపతశ్చేత్
త్వయ్యస్తి భక్తిరనఘా కరిశైలనాథ,

146 వేదాంత దేశికులు న్యాసదశకమ్, శ్లో 8

సంసృత్యర్ధే యది చ దాసభ్రాన్ పృక్తి
సంసార ఏవ భగవ న్నపవర్గ ఏవ " 147

ఓ హస్తిగిరి నాథా, ఒట్టు! నిజం! ఏలోటూ చింతా లేని నీ సామ్రాజ్యంలో నిరంతరం గడుపు తున్న నాకు వైకుంఠంలో నివాసమన్నా ఎలాటి అభిలాషా లేదు సుమా! నీవు ప్రసన్నుడవుగా వుంటే, నీ సమీపంలోనే వుంటే నీ మీద పరిశుద్ధమైన భక్తి వుంటే, నీదాస జనం వుంటే, ఈ సంసారం వైకుంఠమే సుమా! – ఈ నిబ్బరమే దృఢత్వం ఇది గర్వం కాదు

ప్రాయశ్చిత్త ప్రపత్తి చేసిన తప్పును సవరించుకొనడానికి చేసే ప్రపత్తి ముముక్షువు భరన్యాసం చేసిన పిదప ప్రారబ్ధ కర్మానుభవం కోసం జీవితం గడుపుతూ, పూర్వ పాపం చేత తెలిసీ తెలియక పాపాలు చేసే అవకాశం వుంది తెలియక చేసిన పాపాలను భగవంతుడు పట్టించుకోకపోవచ్చు కాని, తెలిసి చేస్తే వెంటనే ప్రాయశ్చిత్తంగా భగవంతుని క్షమించమని ప్రార్థించాలి ఇదే ప్రాయశ్చిత్త ప్రపత్తి "అయ్యో! ఎంత పని చేశాను? ఎంత అవివేకిని! తెలిసీ చేయరాని పని చేశానే!" అని ఆమతాపంతో భగవంతుని కాని, భగవంతుని దయా స్వరూపిణి అయిన లక్ష్మీదేవిని గాని మన్నించుమని ప్రార్థించాలి అట్లా చేస్తే భగవంతుడు ఆ తప్పును మన్నిస్తాడు ఈ ప్రాయశ్చిత్తప్రపత్తి అనుష్ఠించకపోతే, ఆ ఫలం ఈ జన్మలోనే ఏదో రూపంలో అనుభవించ వలసి వుంటుంది

ఈ ప్రపత్తి ఫలం మోక్షం ఈ ఫలం ప్రాప్తికి విరోధించే విషయాలు ముముక్షువు తెలుసుకోవాలి వీటిని విరోధి స్వరూపాలు అంటారు ఇవి ఐదు 1 ఈ శరీరం నేను, నేను చేసే పనులు నాకోసమే నేనే యజమానిని - అనే అహంకార మమకార స్వామ్యాలు ఆత్మ స్వరూప విరుద్ధాలు 2 శ్రీమన్నారాయణుని కంటె అధికుడు మరొక డున్నాడని, ఆతనితో ఇతరులు సమానులని, రామకృష్ణాద్యవతారాలు సామాన్య మానవులని, శిలా దార్వాద్యర్చా విగ్రహాలు వట్టి బొమ్మలని, వాటిని పూజిస్తే ఫలమేమిటని అనుకోడం పర స్వరూప విరోధం 3 కోరరాని కోరికలు కోరడం, ఫలా పేక్షతో కార్యాచరణం, భగవద్భాగవతారాధనకు గాక తన కడుపు నింపుకోడానికి పండుకోడం ధర్మ విరోధం 4 కొండం లాగ పేరుకున్న ఘోర పాపాలు క్షణంలో చేసిన ప్రపత్తితో నశిస్తాయా? అది ముక్తి నిస్తుందా?– అని సందేహించడం ఉపాయ విరోధం, దూది రాశి కొంతంతయినా ఒక్క మిణుగురు చాలదా? చీకటి కొంత గాఢ మైనా ఒక్క సూర్యకిరణంతో పోదా? కనుక ప్రపత్త్యుపాయాన్ని శంకించడం భగవంతుని శంకించడమే 5 అన్నిటికన్నా పెద్ద విరోధం భాగవతాపచారం భగవంతుడు తన ఎదం

---

147 వేదాంత దేశికుల వరదరాజ స్తవం

అపచారాన్నైనా క్షమిస్తాడు గాని భాగవతాపచారం క్షమించడు భాగవతాగ్రహపాత్రుణ్ని భగవంతుడు క్షమించడు

రామానుజుల తర్వాత ఏర్పడిన తెంగలై, వడగలై శాఖల వారికి శరణాగతిలోను అభిప్రాయభేదాలు ఏర్పడ్డాయి ఈ శాఖల నాయకులను ఇది వరకే పేర్కొన్నాను

తెంగలై సంప్రదాయం వారికి భక్తి ప్రపత్తులు మోక్షసాధనాలు కావు భక్తియోగం కృత్రిమం భిన్నం ప్రపత్తి అకించనత్వ మాత్రమై మనుష్యుని అసామర్థ్యం వెల్లడిస్తుంది ఇవి రెండూ కాక భగవంతుని నిర్హేతుక కటాక్షంతో విశ్వాసంతో జీవించడమే మోక్ష సాధనం భగవంతుని అనుగ్రహానికి హేతువు లేదు ఉంటే అది దివ్యమే కాదు అనుకే నిర్హేతుకం కటాక్షమే మోక్షహేతువు ఇది మార్జాల న్యాయమైనది సహేతుక కటాక్షం అంగడిలోని పాలు ముక్తిని మనుష్య సాధనాంతో పొందడం వైశ్యం ఇది స్వగతస్వీకారం భగవంతుడు తనంతట తానే జీవుణ్ని అనుగ్రహించడం పరగత స్వీకారం ఇది గొప్పది భగవత్సేవ కంటె భాగవత సేవ గొప్పది శ్రీకి శేషిత్వం లేదు ఆమెకున్నది అనన్యార్హ శేషత్వమే ఆమె కృపా మూర్తి ఆమె పురుషకార రూపిణి ద్రావిడ దివ్య ప్రబంధాలే ప్రమాణాలు

వడగలై సంప్రదాయం వారికి భక్తి ప్రపత్తులు మోక్షసాధనాలు, భగవత్కృప సహేతుకం నిర్హేతుక కృపాకటాక్షం అంగీకరిస్తే భక్త్యాదులు సాధనాలు కాకపోతాయి వాటిని వదలితే మానవులు భ్రష్టులవుతారు సకల శాస్త్రాలూ భక్త్యాదులే సాధనాలని తెలుపుతున్నాయి భగవదనుగ్రహమే ముక్తికి హేతువు కాని, ఆ భగవదనుగ్రహానికి అర్హతను జీవుడు సాధించుకోవాలి లక్ష్మీదేవి నారాయణుని లాగ విభువు శేష శ్రీవిశిష్టుడైన నారాయణుడే ముక్తి దాత తత్త్వతః పరతత్త్వం ఒక్కటే అయినా రక్షణకై ద్వంద్వమైనది ఈశ్వరి ఈశ్వరులు పువ్వు పరిమళం వంటి వారు లక్ష్మీదేవి అకారము (ఈశ్వరుడు) కాని మకారము (జీవుడు) కాదు న్యాయపాలకుడైన నారాయణుడు కృపారూపిణి అయిన శ్రీదేవి కలిసిన శ్రీమన్నారాయణ తత్త్వమే ఉపాసింపదగినది వేదోపనిషత్తులు, ద్రావిడ దివ్యప్రబంధాలు ప్రమాణాలు

ఈ రెండు వాదాలకు కారణం శ్రీమన్నారాయణుడే ఉపాయోపేయ భూతుడనే వాక్యం ఉపాయానికే ప్రాధాన్య మివ్వడం ముక్తికి హేతువని, భగవత్కృపా కటాక్షం సహేతుకమని వడగలై సంప్రదాయంవారి వాదం ఈ ప్రపత్తిని మర్కటకిశోరన్యాయంతో పోల్చారు వీరు తెంగలై సంప్రదాయంవారు ఉపేయమే ప్రధానమని, అది నిర్హేతుక కృపాకటాక్షమని

అంటారు. వీరు ప్రపత్తిని మార్జాల కిశోరన్యాయంతో పొందుతారు. తల్లిపిల్లి నడవలేని తన కూనను నోటకరచుకొని మరొక చోటికి తీసుకొని పోతుంది.

పంచ సంస్కారాలు

ఈ ప్రపత్తికి అధికారం సంపాదించుకోవడానికి చేసుకోవలసిన సంస్కారాలు ఐదున్నాయి. వాటికి పంచసంస్కారమని పేరు. ఈ సంస్కారం లేనిదే ప్రపత్తికి అర్హత లేదు.

''తాపః పుండ్రః తథా నామ మంత్రో యాగశ్చ పంచమః'' తప్తచక్రాంకనం, నొసట పుండ్రం, పేరు, మంత్రజపం, దేవపూజనం- అనేవి పంచసంస్కారం. ఈ సంస్కార పంచకంతో ఈ దేహం నేను, ఇది నాది- అనే భ్రాంతి తొలగిపోతుంది.

ఏ వ్యక్తి అయినా తన వస్తువును గుర్తించడానికి దానిపై తనపేరు,లేక పొడి అక్షరాలు చెక్కుతాడు. అలాగే "ఈ శరీరం నాది కాదు, పరమాత్మది, స్వామిసొమ్ము. సంసారసాగరం దాటడానికి తెప్పగా దీనిని నాకు అనుగ్రహించాడు. దీనిని అతని సేవకే వినియోగించాలి. దేహాత్మ భ్రాంతితో అనుచితమైన పనులు చేస్తే భగవంతుని సొమ్ము దుర్వ్యయం కావడమే కాక ఆత్మకూ అధఃపతనం తప్పదు. అందువలన సంసారతరణసాధనంగా ఆయన కైంకర్యానికి వినియోగించాలి" అనే భావంతో గుర్తుగా భగవంతుని శంఖచక్రాలగుర్తులను భుజాలపై వేసుకోవాలి.

నొసట పుండ్రం ధరించడం అనాదిగా భారతీయాచారం. శూన్య లలాటంతో ఏ పనీ చేయరాదు. అంతేకాక ఈ వ్యక్తి వైష్ణవుడు అని తెలియడానికి తిరుమణి తిరుచూర్ణాలతో ఆయా స్థానాలలో ఊర్ధ్వ పుండ్రాలు ధరించాలి. ఇవి కేవలం అలంకారంకోసం కాదు. శ్రీమన్నారాయణుడు ఆయా స్థానాలలో ఉన్నాడన్నదృష్టితో కేశవాది నామాలతో అనుసంధించాలి.

మనదేశంలో ప్రతివారికీ ఒక్కొక్క పేరు వ్యవహారంలో వుంటుంది. కులం పేరు, వంశం పేరు తమ పేర్లకు తగిలించుకోడం మనదేశంలో అలవాటులో వుంది. కాని, వైష్ణవులైన వారు భగవద్భాగవతుల యెడల పూజ్యభావంతో వుండాలి గనుక, కుల విద్యా ధన మదాలు వదలుకొని, తాను అందరికన్నా తక్కువవాడినని చెప్పడానికి వర్ణసంబంధమైన శర్మ వర్మగుప్తాది ఉపాధులు మాని, దాస అనే బిరుదం చేర్చుకోవాలి. ఈ దాసత్వాన్ని త్రికరణశుద్ధిగా ఆచరణలో పెట్టాలి.

ఈ దాసభావానికి పెద్ద లోటి కథ చెబుతారు పెరియ తిరుమలనంబి (శ్రీశైలపూర్ణులు) ఆళవందార్ల శిష్యులు ఆయన తిరుమలలో కైంకర్యం చేసేవారు ఒకమారు ఆయన తమ మేనల్లుడు, తమవద్ద శుశ్రూషచేసి చదువు కొంటున్నవాడు అయిన రామానుజాచార్యులకు పెరుమాళ్ళ తీర్థం యిచ్చారట రామానుజులు వారిని సేవించి "పెద్దలు మీరు దీనికోసం రావాలా? ఏ పిల్లవానితోనైనా పంపలేకపోయారా?" అని అన్నారట "ఔను నేనూ చూచాను నాకంటే పిల్లవా డెవడూ కనిపించలేదు నేనే వచ్చాను" అన్నారట తిరుమలనంబి ఇది త్రికరణ పూర్వక మైనదాసభావం ఇది గొప్ప సంస్కారంతోగాని కలుగదు

మంత్రజపం నాల్గవ సంస్కారం వైష్ణవులకు అష్టాక్షరి ద్వయం, చరమశ్లోకం అనేవి ప్రధానమైన మూడు మంత్రాలు ఓం నమో నారాయణాయ అనేది అష్టాక్షరి ఎనిమిదక్షరాలు వుండడంవల్లదీనికి అష్టాక్షరి అనే పేరు వచ్చింది ఇది పరమాత్మ జీవాత్మల స్వరూప స్థితి ప్రవృత్తుల తెలియజేస్తుంది ఓం పదం జీవాత్మ, లక్ష్మీ విశిష్ట పరమాత్మలను, నమఃపదం సేవను, నారాయణాయ అనేది జీవునికి నారాయణుడు తప్ప మరొకరు బంధువులు లేరనడాన్ని తెలుపుతాయి ఈ మంత్రానికి మూలమంత్రమని, తారకమంత్రమని పేర్లు శ్రీమన్నారాయణ చరణౌ శరణం ప్రపద్యే, శ్రీమతే నారాయణాయ నమః—అనేది ద్వయ మంత్రం పూర్వార్ధంలో ఉపాయ ప్రతిపాదనమూ, ఉత్తరార్ధంలో ఉపేయ ప్రతిపాదనమూ ఉండడంవల్ల దీని కీ పేరు వచ్చింది దీనికి మంత్ర రత్నమని పేరు

సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ,
అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మా శుచః

అనేది చరమశ్లోకమంత్రం అన్ని ధర్మాలూ వదలి నన్నే శరణుపొందు. నేను నిన్ను సకల పాపాలనుంచి విముక్తుణ్ని చేస్తాను శోకించకు—అని భగవద్గీతలో కృష్ణభగవానుడు అర్జునునికి ఉపదేశించాడు నీవు ఇలా దీనిని అనుష్ఠించు, దీని కిది ఫలం-అని ఇది ఫలవిధానం బోధిస్తుంది ముక్త్యుపాయాలలో కడపటి ఈ యోగం ఉపదిష్టమైనది గనుక ఇది చరమమంత్ర మైంది ఈ మూడు మంత్రాలకూ మంత్రత్రయమని పేరు

ఐదవ సంస్కారం యాగం పూజ, దేవపూజ అని దీని అర్థం ముముక్షువు భగవత్పూజ తప్పక ఆచరించాలి చేసే ప్రతి పనినీ భగవంతునికి అర్పించాలి ఏమి తినదలచినా, మొదట భగవానునికి నివేదించి, దానిని తీర్థ పూర్వకంగా పరిగ్రహించాలి ఈ దేవపూజే యజ్ఞం

ఈ పంచ సంస్కారం వల్లనే నిత్య నైమిత్తిక క్రియార్హత కలుగుతుంది పంచ సంస్కార సంస్కృతులైన పిదప శ్రీమన్నారాయణుని పొందే ఉపాయాలు అనుష్ఠించి, విరోధి పంచకాన్ని పరిహరించి అపునరావృత్తి రహితమైన మోక్షం పొందాలి [166]

ఆళ్వారాచార్యుల చరిత్ర గ్రంథాలు- భార్గవపురాణం

ఈ ఆళ్వారాచార్యుల చరిత్రను భగవద్రామానుజుల సమకాలికులు, రంగాధిపారోగ్యశాలా వల్లభులు (శ్రీరంగనాథాలయ మహానసాధ్యక్షులు) అయిన గరుడవాహన పండితులు దివ్యసూరి చరితమ్ అనే పేరుతో సంస్కృత కావ్యంగా రచించారు ఇదే తొలి ఆళ్వారాచార్య చరితమని పండితుల విశ్వాసం ఇది పద్దెనిమిది సర్గల మహా కావ్యం గరుడ వాహన పండితునికి కవి వైద్య పురందరుడనే బిరుదం వుంది పిదప మణిప్రవాళశైలిలో తమిళభాషలో పిన్నళగియ పెరుమాళ్ జీయర్ అనే వైష్ణవాచార్యులు గురుపరంపరా ప్రభావమ్ అనే గ్రంథం రచించారు ఇది కూడ రామానుజులకు సమకాలికమో, కొంచెం తర్వాతిదో అనంతాచార్యులనే పండితులు ప్రపన్నామృత మనే పేరుతో ఆళ్వారాచార్యుల చరిత్ర రచించారు ఈయన 16 వ శతాబ్ది వారు

తెలుగులో తొలి ఆళ్వారాచార్యుల చరిత్ర అముక్తమాల్యద కాని ఆళ్వారాచార్యుల చరిత్ర సమగ్రంగా రచించిన వారు తాళ్ళపాక తిరువేంగళనాథుడు ఇతడు 16 వ శతాబ్దం వాడు అన్నమాచార్యుల మనుమడు దీని పేరు పరమ యోగివిలాసము రెండవది ఆచార్య సూక్తి ముక్తావళి దీని రచయిత మంగళగిరి వాస్తవ్యులైన వంజారి కేశవాచార్యులు 18 వ శతాబ్దం చివరివారు ఈయన సమకాలికులు వంగల సీతారామాచార్యులనే కవి ఆచార్య రత్నమాల అనే పేరుతో ఈ చరిత్ర రచించారు

హేమనాయకుని తెనుగు సేత

ఆళ్వారాచార్యుల చరితం వర్ణించే ఈ భార్గవ పురాణం సంస్కృత భార్గవపురాణం ఉత్తర ఖండానికి అనువాదం రచయిత రాఘవ హేమనాయకుడు ఈయన కృష్ణా భీమా నదీ మధ్యగతమైన అత్యంత సారవంతమైన సురపురరాజ్యం పాలకుడు రచయిత మూల పురాణంలోని అధ్యాయాలను కూడ ఎప్పటికప్పుడు పేర్కొన్నాడు "అని నరుండు నారాయణు

---

168 మతవివరణలో నేను విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతదర్పణం, అముక్తమాల్యదా సౌందర్యాలలోని వాక్యాలు కూడా వాడుకున్నాను

వంత మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును, సంవాద రూపంబును, శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణోత్తర ఖండంబు నందలి ప్రథమాధ్యాయం బాలకించి నమ్మవింత్రై [169]

భార్గవపురాణం ఉత్తర ఖండం ప్రసక్తి గరుడవాహన పండితుడుగాని, ప్రపన్నామృత కర్తగాని, పరమ యోగివిలాస కర్తగాని ఎత్తలేదు అలాగని ఉండే పరమ ప్రమాణంగా భావించే వారు కనుక ఇది తర్వాత- అంటే ప్రపన్నామృతం తర్వాత రచితమైందని శంకిస్తున్నాను పిదప భార్గవపురాణానికి ఉత్తర ఖండంగా చేరి వుంటుంది సూతుడు ఆళ్వారులైన ఆళ్వారుల చరిత్ర చెప్పడం సంభవం-కాదు కదా! శ్రీ వైష్ణవులు భార్గవపురాణాన్ని ఉప పురాణంగా సమ్మానిస్తారు

సంస్కృత భార్గవపురాణం ఉత్తర ఖండం ప్రాత ప్రతులు మద్రాసు ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తక భాండాగారంలో పది లభిస్తున్నాయి - 14647 నుంచి 14768 వరకు, తర్వాత డి 16987, ఆర్ 8081 (బి) ఆర్ 6164 ఇవన్నీ తాళపత్ర ప్రతులు. 14648, 49, 61,62 తెలుగు లిపిలో ఉన్నాయి తక్కిన ఆరు గ్రంథ లిపిలో వున్నాయి 14648 కొండపల్లి కాయితం ప్రతి

పామ నాయకుడు సంస్కృత మూలాన్ని భక్తి ప్రపత్తులతో అనుసరించాడనడానికి రెండు మూడు పట్టాలు ఉదాహరిస్తాను

శుభమస్తు

మూలం

శౌనకాదయః —

సర్వధర్మార్థ తత్త్వజ్ఞ సర్వశాస్త్ర విశారద,
తత్త్వార్థ విదుషాం శ్రేష్ఠ సూత ద్వైపాయన ప్రియ

యాని యాని చ లోకేషు చరిత్రా ణ్యపవర్గిణః,
తవ ప్రసాదా దస్మాభిః శ్రుతాని పరతాం పర
కృతకృత్యావయం స్మామ పవిత్రీ కృత చేతసః,
యోగినాం తు చరిత్రాణి భగవద్భాస్య భాగినామ్

శ్రోత్రా న్యమృత కల్పాని త్వయా ధర్మోపదేశినా,
న తృప్తిం యాంతి చేతాంసి తస్మా త్తావి వదుస్వహః (? వదస్వహో)

---

[169] భార్గవపురాణం అధ్యాయం I 62

సూత —

సాధు పృష్టోఽస్మి మునయః భవద్భిః మోక్షకాంక్షిభిః,
చిరకాలా దిదం వక్తుం భవతా మస్తి (?) మే మనః
భవద్భి రేవ పృచ్ఛ్యతే మా మిదం ముని పుఙ్గవాః,
ఆసీ త్పురమహర్షేఽ యమధునా మమ చేతసి
వక్ష్యామి సర్వమేత ద్వః శృణుధ్వం తత్సమాహితాః,
భువి స్థితానాం సర్వేషాం క్షేత్రాణా ముత్తమం పరమ్
బదర్యాశ్రమం మహాపుణ్యం స్మరణాదేవ ముక్తిదమ్,
సర్వర్తు కుసుమోపేత వనరాజి విరాజితమ్
ప్రఫుల్ల స్వర్ణకమల సరోవర విభాసితమ్,
తస్మిన్ దివ్యాశ్రమే రమ్యే దక్షిణాస్య శిలా తలే
సమాసీనౌ జగన్నాథౌ నరనారాయణౌ పురా,
భూ లోక జన రక్షార్థ మవతీర్ణౌ మహామునీ
నానా విధ కథా స్పర్శాః కుర్వన్తౌ వాసతుః సదా,
తస్మిన్ కాలే మహాత్మానం నారాయణ మునీశ్వరమ్
హృష్టేన మనసా యుక్తో నరో వాక్యం త మబ్రవీత్

అనువాదం -

సూతం ధర్మార్థ తత్త్వజ్ఞ సకలశాస్త్ర
వేత్త తత్త్వార్థ విద్వత్ప్రణుత సూత
మౌని ద్వైపాయన ప్రియ మౌనిగేయ
యనుచు నభివాదనము చేసి యంతమునిని 1-37

అనయము భవదీయకథల
వినసి జగములందు వింటిరేకుని యద్ది
మును యే ధర్మ చరిత్రము
అనుపమ మతివాని వింటి మో మే మనము 1-38

బాగడొంద బవిత్రీకృత
మగు మనములు గల్గువారమై వివరింపన్
జగతి గృతకృత్యుల మయితి
మగణితమతి నేము నిస్తులానందులమై 1-39

అమృత స్వరూపంబులును, నిరంతరంబులును నగు భగవద్దాస్య భాగ్యంబులయిన యోగీశ్వరుల చరిత్రంబులు తత్త్వోపదేశ నగు నీచేతఁ జెప్పంబడినవి గావు గాన చరిత్రంబులు తృప్తి నొందకుండు కతన మమ్ముఁ గూర్చి వానిఁ జెప్పవలయు నను సూతుం డిట్లనియె 1-80

నిరతము మోక్షకాంక్ష గల నిర్మలచిత్తులు మీరు నన్ను సు
స్థిరతర సూక్తి ప్రశ్నమును జేసితి రెక్కుడు గాఁగ మీకు వి
స్ఫురణము దీనిఁ జెప్పఁగ సముత్సుకతన్ నాదు మనంబు కోర్కియై
తిరము దనర్చు చుండు చిరకాలముగా మునులార వేడుకన్ 1-81

దీని మీరలు నన్నమాన సంతుష్టిన
అడిగిన కతన నో యనఘులార
యిపుడు దృష్టమౌ నీ ప్రమోదంబు నా
చిత్తంబు నందెంత చేరిని నా స
మస్తంబు మీకుఁ బ్రేమమున వచించెద
వినుఁడు సమాధిక విమలమతిని
లోకస్థితమలై యనేకంబులగు క్షేత్ర
ములలోన నుత్తమంబులుగఁ దనర్చు

స్మరణమువలన మోక్షం బొసంగుచుండు
నతిశయంబు మహాపుణ్య మగుచితంబు
నమరు నెప్పుడు బదర్యాశ్రమ మనఘ సుభక
రంబునై సంతతంబును శుభంబు దనర 1-82

విచిత్ర ప్రసూన సంయుతంబును నందన బృంద ప్రకాశితంబును సుత్ఫుల్ల కాంచన కమల కాసార విరాజితంబును నగుట ధన్యంబగు బద్రికాశ్రమంబు నందలి చంద్రకాంత శిలా తలంబునందు సమాసీనులై భూభువన జన రక్షణంబునకై యవతరించిన మహామునులును జగదధీశ్వరులును నగు నరనారాయణులు చిత్రముల నానా ప్రకారంబులగు సకలకథా ప్రసంగంబు లగ్గడింపుచు వసియింపుచున్న తత్కాలంబునందు నరుండు మహానుభావుండగు నట్టి నారాయణ మునీశ్వరుం గూర్చి పరమహర్షయుక్తుండగుచు వినయంబుగా నవయసూక్తి నిట్లనియె 1-83

2 మూలం —

తుంసే మూల మేదిన్యా మద్పృశ్యర శుభామహా(?),
వారా టు మృంగళా పూర్వా చక్రరేఖేవ శారదీ

దృష్ట్వా మరకతశ్యామాం దివ్యాంశులక్షితామ్,
గృహీత్వా సమ్పరిష్వజ్య కేయ మస్యాః కథం భువి
ఇతి చిన్తాపర స్సోపి తదా ప్రాహాగతిః

తవేష్టాః కే వం లోకే పూజితాః (?తా తా)తవ సుప్రియాః (?యా),
వదస్వ దేవదేవేశ గుహ్యాద్గుహ్యతమం శివమ్
తచ్ఛ్రుత్వా భగవా నాహ ప్రియా మాలిఙ్గ్య సమ్భ్రమాత్,
త(?మ)త్కీర్తనపరా దేవి మమేష్టా మత్ప్రమాయతే(?)
ప్రసూనపూజా సంప్రీతి స్సర్వపూజాస్వనుత్తమా
మమ పూజాపరాణా ఞ్చ గుణకీర్తనకారిణామ్
సర్వాభీష్టా నహం దత్వా ప్రదదే శాశ్వతం పదమ్
తచ్ఛ్రుత్వా భగవద్వాక్యం భూదేవీ హరివల్లభా
ప్రసూనమాలికాపూజాం కరిష్యే ప్రతిప్రియామ్,
కీర్తనఞ్చ కరిష్యామి తస్మైవ గుణవర్ణితామ్
ఇతి సఙ్కల్ప్య మనసా త్వయి యోగేశ్వరేశ్వర,
విశ్వమ్భరా జగన్మాతా జాతా సీతా యథా పురా

అనువాదం –

అంతట దులసీమూలధ
రాంతికసీమను ఖనిత్ర మొనరచి మహా
స్వాంతుండు విష్ణుచిత్తుఁడ
వంతామరవిభుఁడు ద్రవ్వ నాసమయమునన్ ౯-౮౮

ఆషాఢ మాసంబు నందలి పూర్వఫ
ల్గుని తారగం శుభదినమునందు
శుభలగ్నమునను వసుంధరాంశను జెని
తులసికామూల భూతలమునందు
శారదాగమ పూర్ణ చంద్రరేఖయుఁ బోలి
వికచాబ్జవదన బాలిక శుభాంగి
పరికింపనగుట నాధరణిసురో త్తముఁ
డానంద కందళితాంతరంగుఁ

దగచు లక్ష్మీశ్వర సుగుణచరిత
మరకతశ్యామ సౌందర్య మహితసీమ
యతి చికురఫాల వరకరుణాలవాలఁ
గాంచి వాత్సల్యమొంది యుత్కర్ష మెంది 6-87

కరముంచే వాలాలిక
మురువున నెత్తికొని మోదమొం గొని తా నీ
తరుణి ధరణి నెట్టు కొరదపె
నరుదారఁగ వమురు నరని కక్కిర యవెన్. 6-88

వరద లోకమున భవ(త్రిప్రి)తి గలము
లివరు పితుఁ దాలు యెద్ది (ప్రియము
ఘనముగా రహస్యమునకు రహస్య మౌ
టినిఁ బల్కవలయు దివ్యమతిని. 6-92

అనవ్వం డా భవి వాక్యము
వివి భగవంతుండు శౌరి విస్మయముండా
వనితామతిఁ (ప్రియురాలిం
అనవ్వర వాలింగనంబు నలిపి వలించెన్ 6-98

వాతాప్తురాలవై వన్నెరఁవాయక
వాయిందుఁ దగుభక్తి నమ్మివట్టి
ధన్యవు గాన యుత్తమమగునట్టి ర
హస్యంబు నీకే నుదాహరింతు
వాంఛింపుము దేవి యఖిల పూజలయందు
ముఖ్యమై పింనిట్లి పుష్పపూజ
హాతుఁ బ్రేమయగుట మహి సుమ పూజావ
నైక మధ్యమభక్తి వాధ్యమతుల

వాకుగాఁ గోత్కృల వొసంగి యవల దివ్య
ధామ మగునట్టి పరమపదంబు నిత్తు
ననెడు హరిసూక్తి వాలింది యపుడు శౌరి
కిష్టరాలైన భూదేవి యెనుఁగు కివి 6 9[illegible]

ఇందిరాధీశ్వరునకు నభీష్టమై వ
సించు సుమమాలికాపూజ సేయుదాన
నహరహంబును దన్మహామహం గుత్తైక
కీర్తనము సల్పఁగలను విస్ఫూర్తి మించి ప-౯౫

అని మదిఁ దలంచింది ముదం
బున యోగీశ్వరుఁడగు భూసుర ప్రియం
దును గల్గ జగతిఁ బార్వం
బున సీత జగజ్జననియు బొడమిన యట్లన్ ప-౯౬

౮ మూలం –

గోదావరీ తటిస్థాయాం ధర్మపుర్యాం దయానిధిః,
యోగానంద ఇతి ప్రోక్తో నృసింహో నతివత్సలః
కృష్ణవేణీనదీతీరే కాకులే శ్వేతగిరినాయకః,
అహోబలే సువర్ణాద్రౌ హిరణ్యకశిపోంతకః
పాణ్డురఙ్గేరవిష్ణాఖ్యో విఠలః పరికీర్తితః,
శ్రీ వేఙ్కటాద్రిశిఖరే వనరాజివిరాజితే
అష్టోత్తర సహస్రైశ్చ పుణ్యతీర్థై స్సమన్వితే,
స్వామిపుష్కరిణీతీరే శ్రీనివాసః శ్రియోజ్జ్వలః

అనువాదం -

శ్రీగోదావరి తటమున
శ్రీగాంచిన ధర్మపురిని స్థిరతరలీలన్
యోగానంద నృసింహం
డాగమ వేద్యుండు దనరు వాత్సల్యనిధియై ప 178

దివ్యమగు కృష్ణవేణీనదీతటమున
వెలయు శ్రీకాకుళంబునం దంధ్రనాయ
కుండు దనుఁ గొల్చువారలకును ముదమున
భుక్తిముక్తులఁ గూర్చు సంపూర్ణమతిని ప 179

గారుడాద్రి నంట్ల గద్దె వహోబిలం
మున హిరణ్య కశిపుఁ బొలియఁ జేసి
నట్టి శ్రీనృసింహుఁ దర్క్యోగ్రతరవాహుఁ
దమరుఁ బరమపావనాహ్వయుండు ౬ 180

దివ్యసూరిచరితంలో గాని, పరమయోగివిలాసంలో గాని ధర్మపురి యోగానందుని, శ్రీకాకుళాంధ్ర నాయకుని ప్రసక్తి లేదు పరమయోగి విలాసంలో అహోబిలం, వేంకటాద్రుల ప్రసక్తి ఉంది [180] దీనిలో ధర్మపురి,శ్రీకాకుళ క్షేత్రాల పేర్కొనడంవల్ల మూలం తెలుగుదేశం తెలిసిన వారి రచన అయివుంటుంది

4 మూలం –

ఉపాయం సాధిచిన్త్యైవం విష్ణుర్వ్యాఘ్రరథాదికమ్,
ధృత్వా శ్వేతోర్ధ్వ పుణ్డ్రం చ కుంచిమఘమాలికాః
కాషాయవాసిని విష్ణురామ నత్యుత్రనే రతా,
మునే రత్రిక మాగత్య పపాత పదపద్మయోః
తాం దృష్ట్వా దుఃఖితాం దీనాం కులం గోత్రం చ జన్మ చ,
పృష్ట్వా విదితం సర్వం తయా కథితమేవయా
ఆత్మనః కృపయా నారీం కుంచిమనసేచనే,
కరణే రాజబాలానాం నది తీర మహామునిః
కుకురాఙ్గమాదా సానిత్యం తామ్బూలాదిభిః,
కున్తాదా కుక్తోషాన్నం సేవయా మాసవత్సరమ్

తదా వర్షతి పర్జన్యే వర్షకాలాఙ్గతే వధూః,
అశ్వత్థమూలే సంతస్థౌ తత్ప్రమాగమకాఙ్క్షిణీ
తతో విప్రోత్తమో దైవా దుర్గాయ ద్వార సంస్థితః,
దిశో వీక్ష్యమ్యుదై స్సన్నాస్త్రీ తిమిరేణ సమావృతా
తద్వృకేటశ్వర్ధ మూర్ధాం త్రియం వర్షేణ పీడితామ్,
వినాయ కృపయా వర్షకాలాం తాం మునిస్తమః

---

180 పరమయోగి విలాసము పుట 399–401

తతస్సా తస్య పాదాబ్జే లాలయన్తీ కరామ్బుజైః
రరామ తేన మునినా దైవాత్పరిణతేన సా

అథ తం మునిమాదాయ గృహం గత్వా నిశేషతః
భగిన్యై కథయామాస తత్సర్వం హర్షితా సతీ

అనువాదం -   సతీ

జనమున్ బిల్చియు దేవదేవి ముని నిచ్చన్ మోహితుం జేయఁగా(
మనమం దొక్క యుపాయముం దలఁచి సమ్యక్చాతురీ యుక్తయై   6 118

వరహేమ భూషణ వ్రాతము విదలించి
తులసీమణి మాలికలు ధరించి
తీరుగా మృగనాభి తిలకము పెట్టక
వన్నె సితోర్ధ్వ పుండ్రము దీర్చి
చీనిచీనాంబరశ్రేణులు కడనుంచి
దారు కాషాయ వస్త్రము గట్టి
శృంగారగాన విశేషముల్ చాలించి
హరినామ కీర్తనాయత్త యగుచుఁ

తనకు భక్తిని వైష్ణవ దాస్యమునకు
నుచితమగు వేషము వహించి యదియు బ్రహ్మ
భావమును గల్గునదియునై యతిమృదూక్తిఁ
దేవియల్ దిక్క వైరాగ్యమానసయగుచు   6 119

మునిపతిని సమీపంబున
కనుఁగొందఁగ నేగుదెంచి యతని యడుగులం
దును బ్రాలి యార్తి దీనా
ననయై వగపొందు నంగనన్ గని కరుణన్   6 120

కులము గోత్రంబు జననము దెలియనడుగ
విప్రవర్యున కంతయు విన్నవించె
నతని మోహింపఁ జేయఁగా వలవరించి
కపటవేషంబుతోడ నా కంజనయన   6 121

అంత నమ్మునీంద్రుఁ డయ్యింతి నాలించి
కరము ప్రీతిఁ దులసికావనంబు
సేవనం బొనర్చి చెట్టుకు పాదులు
సేయు మనుచు నాజ్ఞ సేయుటయును 6 123

ఆ లతాతన్వి మునివచనానురక్తి
నాశ్రమస్థలం సమ్మార్జనాదికములు
నంబుహరణాది సత్క్రియలాచరింప
క్రాంతయయ్యెను విడువక సంతతంబు

ఆ ముని భుజించు పిదప ద
యామతి నిజభుక్తశేష మగు నన్న మిడన్
నేమంబున భుజియించుచుఁ
గామిని వత్సరము వరనికర సేవించెన్ 6 124

క్షమ నటులప్రాంతాశ్వ
త్థమహీరుహ మూలసీమ దాఁపు గొనిన యా
కమలాయతాక్షి ముని సం
గమ మభిలాషింపుచుండెఁ గౌతుకమతియై 6 125

అంత దైవవశమున నదాత్తుఁడగుచు
నిదుర మేల్కని వాకిట నిలిచి సాంద్ర
కందరమ్ములఁ జీకటి క్రమ్ముకొనిన
యఖిల దిక్కులు పరికించి యవని సురుఁడు 6 126

అంతట వానలేఁ దడిసి యార్త్రి గడంగుచు పర్ణశాలికా
ప్రాంత ధరాతలంబునను రంభలు రావిమహీజమూలము
ర్యంతము దాపుగొన్న కమలాయతలోచనఁ గాంచి దాపిక
సొంతముఁ జేసి లోపలకుఁ బయ్యెనఁ దోడ్కొనివచ్చి వేడుకన్ 6 127

అట నటులయిన కతగుడెందినయట్టి
మానినీ రత్నంబు మానఁ జేరి
చలినెపంబున మునిచంద్రు పాదంబుల
పట్టనే యొక వింత పనులఁ జేసి

యటంచినా రనుచుఁ దదంఘ్రులు తన తల
నిడుకొని యొత్తుచుఁ గడు నివ్వెఱచు
బ్రాహ్మణోత్తము నాదు పద్మెద దడిసిన
దని తదీయకరము నందుఁజేర్చి

హాసలీలావినయ మందహాస రుచులు
గులుక తళతళ మిలుకల పలుకు తేనెఁ
జిలుకు సొగసులు దొలుకు నాతలికి విప్ర
పుంగవుని మానసము తరంగఁ జేయ 6 185

కనుఁగవ తళ్కులున్ గుచయుగంబున సౌరు ముఖేందు మండలం
బునఁగల నిగ్గు మిన్న సరిబోలిన తాను నొయారమున్ వచో
వినయ విలాస వైఖరుల విస్మృతి మించిన యంతిఁగాంచి యా
ముని హృదయంబు జల్లురఁ బువ్వుశరానను తాకిడోర్వకన్ 6 186

అంతయందు దైవవశమునఁ
జలిత హృదయుఁడైన మౌనిచంద్రుని తోడన్
వలరాజు కేళియం దా
జలజాక్షి కళావిలాస సౌఖ్యము గాంచెన్ 6 187

మూల భార్గవపురాణం 40 అధ్యాయాల గ్రంథం మద్రాసు ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తక భాండాగారంలోని కొన్ని తాళపత్ర గ్రంథాలలో అధ్యాయాల చివర వ్యాసప్రోక్తమని లేదు కొన్నిటి చివర ఉంది "ఇతి శ్రీమద్భార్గవే ఉపపురాణే ఉత్తర ఖండే నరనారాయణ సంవాదే మహాయోగి మాహాత్మ్యే వ్యాసప్రోక్తే చత్వారింశోఽధ్యాయః" (ఆర్ 2670-14662) డి 282-14548 నంబర్ ప్రతి చివర లేఖకుడు తనను గురించి చెప్పుకొన్నాడు

శ్రీమద్రామానుజముని ద్వారా పరమయోగినామ్,
చరిత్రం మహితం భద్రం లిలేఖ కృపయా హరేః

శ్రీరామానుజ ముని శిష్యుడు మహితమూ, క్షేమంకరము అయిన పరమయోగుల చరిత్రను హరికృపతో వ్రాశాడు

ప్రాచీన ప్రబంధకారులలాగే పాపనాయకుడు తన అనువాదాన్ని సాగించాడు పెంచి, తుంచి, కల్పించి

సురపురం రాజులను గురించి ఇటీవలం దాకా విషయాలు తెలిగాయి మన పెద్దలు "వారి వంశం వారు ఇంకా ఉన్నారట" అని, ఎవరో చెప్పినట్లు వ్రాశారు ఆ వంశంవారు ఇంకా క్షేమంగా వున్నారు శ్రీ కపటరాళ కృష్ణరావనే పరిశోధకులు దాదాపు 80 ఏళ్ల పరిశోధన చేసి, వివిధ చారిత్రకాంశాలు సేకరించి 'సురపుర సంస్థాన ఇతిహాస' అనే ఉద్గ్రంథాన్ని, స్థానిక మహా విద్వాంసులు పండితరత్నం శ్రీమాన్ పెరుమాళ్ళ గుండాచార్యులు (ఎం ఎ బిఇడి) "సురపుర సాంస్కృతిక ఇతిహాస" అనే గ్రంథాన్ని కన్నడంలో రచించారు వీరిద్దరూ సురపుర వాస్తవ్యులయినవారు ఆ గ్రంథాలను అనుసరించి భార్గవపురాణ కర్త అయిన రాఘవ పామనాయకుని వంశచరిత్ర ఇది [162]

సురపురం రాజుల వంశపరంపర -

సురపుర రాజ్య పాలకులను గోసం వంశం వారు అనే రూఢి వుంది గోవులను పాలించడం వల్ల ఈ పేరు వచ్చిందంటారు వీరి మూలపురుషుడు నరసింహ నాయకుడు ఇతని కుమారుడు వీర బొమ్మ నాయకుడు ఇతని కుమారుడు సింగప్ప నాయకుడు ఇతని పుత్రుడు ఎతేర నాయకుడు ఇతని పుత్రుడు కల్లప్ప నాయకుడు

ఈ కల్లప్ప నాయకుని నుండే ఈ వంశ చరిత్ర ప్రారంభమవుతుంది ఇతనికి 'బసవ శంకర', అనే బిరుదం ఉంది ఇతడు తుంబళ పట్టణంనుండి కంపిలి, గంగావతి, తావర గేరి మార్గంగా సకుటుంబంగా ముదుగల్లుకు వచ్చాడు ముదుగల్లు కిల్లేదారు ముస్తఫాఖాన్ కల్లప్ప నాయకుణ్ని పిలిపించినట్లు ఐతిహ్యం వుంది కల్లప్ప నాయకునికి ఏడుగురు కుమారులు వీరందరికీ హనుమప్ప నాయకులనే పేరు వీరు కృష్ణా భీమా మధ్య ప్రాంతంలో అక్కడక్కడ తిళ్ల సంపాదించుకొన్నారు కడపటి వాడైన చిన్న హనుమ నాయకుడు కక్కేరిలో స్థిరపడ్డాడు ఇతని వంశం వారే సురపురం, గుడగుంట రాజ్యాలకు మూలపురుషులు ఈ చిన్న హనుమ నాయకుడు చుట్టుపట్ల ప్రాంతాలను తన పరాక్రమంతో ఆక్రమించుకొన్నాడు

ఇతని తర్వాత ఆరు తరాల వరకు చెప్పుకో దగిన వారెవరూ లేరు ఇతనికి ఆరో తరం వాడయిన బలి సోమనాయకుడు కక్కేరి వదలి బదు బావి, గర్తి మొదలయిన ప్రాంతాలకు వెళ్లాడు కక్కేరి మొదటి పాలకులు ఇతనిని తరిమివేసినట్లు తోస్తుంది ఇతని కుమారుడు పెద్ద పామనాయకుడు ఇతరుల సాహాయ్యంతో మరల కక్కేరిని వశపరచుకొన్నాడు ఇతడు అప్పటి బిజాపూర్ సుల్తాను ఇబ్రాహీం ఆదిల్‌షా సరదారు అబ్దుల్ రహీం బహదూర్ ఖాన్ స్నేహం

---

162 కపటరాళ కృష్ణరావు సురపుర సంస్థాన ఇతిహాస, పెరుమాళ్ళ గుండాచార్యులు సురపుర సాంస్కృతిక ఇతిహాస

సంపాదించి కొన్ని అధికారాలు సంపాదించాడు ఇతనికి ఇద్దరు కుమారులు - పెద్దవాడు ఇక్కప్పదేశాయి, చిన్నవాడు హంచ్య (ఎచ్చి) సోమనాయకుడు ఇక్కప్పదేశాయి కక్కేరి గడ్డి అనే రెండు స్థలాల్లో వుండే వాడు ఇతనికి గడ్డి పెద్ద నాయకుడు, గడ్డి లింగ నాయకుడు అని ఇద్దరు పుత్రులు ఎచ్చి సోమనాయకునికి పిల్లలు లేరు ఇక్కప్పదేశాయి పెద్ద కుమారుడు గడ్డి పెద్ద నాయకుడు సురపుర రాజ్యానికి, గడ్డి లింగ నాయకుడు గుడగుంట రాజ్యానికి మూలపురుషులయ్యారు

చిన్న హనుమనాయకుని కాలంలో కక్కేరిలో సోమనాథ దేవాలయం నిర్మితమైంది అతని తండ్రి కల్లప్పనాయకునికి 'జనన శంకర' బిరుదం ఉండడం వల్ల, చిన్న హనుమప్ప సోమనాథాలయం నిర్మించడాన్నిబట్టి వీరంతా శైవసంప్రదాయంవారనే తెలుస్తున్నది సురపురం వారు మాత్రం శ్రీ వైష్ణవ సంప్రదాయం అనుసరించారు గుడగుంట వారు నేటికి శైవులే వీరి వంశక్రమమిది -

1 నరసింహ నాయకుడు
2 వీరబొమ్మ నాయకుడు
3 సింగప్ప నాయకుడు
4 జదేర నాయకుడు
5 కల్లప్ప నాయకుడు
6 చిన్నహనుమ నాయకుడు
7 హావి(పాము) నాయకుడు
8 పెద్దసోమ నాయకుడు
9 ఎర్రసింగమ నాయకుడు
10 మదకి నాయకుడు
11 వీరఘంప నాయకుడు
12 ఎచ్చిసోమ నాయకుడు
13 హిరే (పెద్ద) పామ నాయకుడు
14 ఇక్కప్ప దేశాయి

15 గడ్డి పెద్ద నాయకుడు (సురపురం) 16 గడ్డి లింగనాయకుడు (గుడగుంట)

సురపుర రాజ్యం చివరి రాజయిన (1842-1868 వరకు) బ్రిటిష్ ప్రభుత్వాధికారాన్ని ఎదిరించిన నాల్వడి వెంకటప్ప నాయకుని కాలంలో సురపురంలో వున్న కర్నల్ మెడోస్ టెయిలర్ సురపురం రాజులకు సమకాలీనులయిన మొగల్, బహమనీ, బిజాపూర్, విజయ నగర మహారాష్ట్ర, నిజాం రాజులతో గల సంబంధాలను తెలిపే ఎన్నో ఆజ్ఞాపత్రాలు మున్నగు వాటిని సేకరించి చరిత్ర వ్రాద్దా మనుకున్నాడు కాని, తన ఆత్మకథలో మాత్రమే సురపురం సంగతి తెలిపాడు ఆతని కథనం ప్రకారం "సురపురం సంస్థానం మూలపురుషులు కర్నాటకలోని రత్నగిరి పాలెగాళ్లు విజయనగర సార్వభౌములు తమ సామ్రాజ్యం ఉత్తరాన ముసల్మాను రాజులను ఎదిరించడానికి ఈ బోరవంశాల వారిని కృష్ణా తుంగభద్రా మధ్య ప్రాంతంలో నెలకొల్పారు వీరు విజయనగర సమ్రాట్టులకు లోబడినవారు" ఆనెగొంది రాజులు సురపురానికి వస్తే సురపురం రాజులు పాదచారులై నగరద్వారం వద్దే స్వాగత మిచ్చి సాష్టాంగ నమస్కారం చేసి గౌరవించే సంప్రదాయం ఇప్పటికీ వుండడాన్ని బట్టి టెయిలర్ చెప్పింది వాస్తవమనే తోస్తుంది సురపురం రాజుల పూర్వులకు ఏడు తరాలుగా బిజాపూర్ సుల్తానులతో సంబంధమున్నట్లు ఇస్మాయిల్ ఆదిల్‌షా కాలపు కైఫియత్తుల వల్ల తెలియ వస్తుంది కృష్ణరాయలు ఈ ఆదిల్‌షాను జయించి రాయచూరు, ముదుగల్లు కోటలను స్వాధీన పరచుకోవడం చరిత్రాత్మకం

పక్కప్ప దేశాయికి ఇద్దరు కుమారులని, వారిలో లింగనాయకుడు గుడగుంట రాజ్యానికి, పిడ్డనాయకుడు సురపుర రాజ్యానికి మూలపురుషులని ఇదివరకే ప్రస్తావించడం జరిగింది పెద్ద నాయకుడు మహాశూరుడు మొగల్ చక్రవర్తులు బిజాపూర్ రాజ్యంపై దండెత్తినప్పుడు పిడ్డ నాయకుడు తన వీర పదాతి సైన్యంతో బిజాపూర్ నవాబుకు సహాయకుడుగా ఉన్నాడు ఇతడు మొగల్ చక్రవర్తి ఔరంగజేబు ప్రశంసలు కూడ పొందాడు ఇతని పరిపాలన కాలం 1686-1666

పిడ్డ నాయకునికి సంతానం లేదు అతని అన్న లింగనాయకునికి ఏడుగురు కుమారులు పిడ్డనాయకుడు అన్న ఐదవ కుమారుడైన పామనాయకుని దత్తత తీసుకొన్నాడు ఇతడు సురపురాన్ని 1688-1887 వరకు పాలించాడు ఇతడు బిజాపురం, మొగల్ పాదుషాల నుంచి బహుమానాలు, వస్త్రాలు పొందడం వల్ల హసరంగి (పచ్చంగి) పామనాయకు డని పేరు పొందాడు ఇతడు బిజాపురం పాదుషాకు చివరివరకు సహాయకుడుగా వున్నాడు కాని, ఔరంగజేబు చివరకు బిజాపుర రాజ్యాన్ని ఆక్రమించు కొన్నాడు కాని పామనాయకుని పదాతి సైన్యబలం చూచి అతనితో స్నేహం అవసరమని, అతనిని శత్రువుగా చేసుకో లేదు అతనిని ఢిల్లీకి పిలిచి సత్కరించాడు పామనాయకుడు ఢిల్లీలోనే మరణించాడు

పెమనాయకుడు విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయం సీంకరించాడు దక్షిణదేశం నుండి వచ్చిన వైష్ణవులు ఇతని ఆశ్రయం పొందారు ఇతడు వాగినగిరిలో గోపాలస్వామి కోవెల కట్టించాడు, తన సైన్యాన్ని వ్యవస్థీకరించాడు

పంచ్చంగి పెమనాయకుని కుమారుడు పీతాంబర బహరి పిడ్డ నాయకుడు ఇతడు 81 సంవత్సరాలు జీవించాడు ఇతని పరిపాలన కాలం 1687-1728 ఇతడు బీజాపురం సుల్తానులకు, మహారాష్ట్రులకు సహాయంగా వున్నారని ఇతన్ని అణచివేయడానికి ఔరంగజేబు పెద్ద సైన్యం పంపాడు ఇతడు దానిని ఓడించాడు దానితో వేడెక్కిన ఔరంగజేబు పెద్ద సైన్యంతో వాగినగిరి సమీపంలో ఆరు నెలలు మకాం చేసి, వాగినగిరిని నాశనం చేసి, వేణు గోపాల స్వామి కోవెలను నేలమట్టం చేసి, దాని స్థానంలో మసీదు కట్టించి, వాగినగిరికి రహామాన్ బక్స్ అనే పేరు పెట్టాడు కాని పీతాంబర పిడ్డ నాయకుడు ఆరు సంవత్సరాల తర్వాత మరల సైన్యం కూర్చుకొని ఔరంగజేబు సైన్యాన్ని ఓడించాడు కాని, రాజ్యమంతా నాశనమైంది అతడుమల్లభావిగోలప్ప అనే యోగి ఆజ్ఞప్రకారం వాగినగిరినుండి ఇప్పుడున్న సురపురానికి తన రాజధానిని మార్చి, సురపుర పట్టణం నిర్మించాడు [169] ఔరంగజేబు ఇంతలో మరణించాడు దక్షిణాన మొగల్ ప్రతినిధి అయిన నిజాముల్ ముల్క్ స్వతంత్రుడయ్యాడు పీతాంబర పిడ్డనాయకుడు మహాశూరుడు, కొంత ప్రయత్నించి వుంటే దక్షిణ భారతంలో చాల వరకు తన రాజ్యాన్ని విస్తరింపజేసుకొనే వాడే కాని, వృద్ధుడు కావడం వల్లనో, మరే కారణం వల్లనో సురపుర నిర్మాణంలోను, గోపాలస్వామి కోవెల, చెరువులు నిర్మించడంలోను నిమగ్నుడయాడు

పీతాంబర పిడ్డనాయకుని అనంతరం అతని మొదటి భార్య కృష్ణమ్మ కుమారుడు ఇమ్మడి పెమనాయకుడు సురపుర రాజ్యాధీశుడయ్యాడు ఇతడు నిజామునకు అనుకూలంగా వుండే వాడు ఇతని కాలంలో బేటులు కొందరు తిరుగబడ్డారు వారిని ఇతడు కఠినంగా శిక్షించాడు ఇతని కాలంలో సురపురం కోట ద్వారాలు, దేవాలయ సరోవరం నిర్మాణమయాయి ఇతని రాజ్యకాలం 1727–1741 ఇతనికి ఇద్దరు భార్యలు పెద్ద భార్య కుమారుడు పిడ్డ నాయకుడు , రెండవ భార్య కుమారుడు వెంకటప్ప నాయకుడు

ఇమ్మడి పెమనాయకుని అనంతరం పెద్ద భార్య కుమారుడు ముమ్మడి పిడ్డ నాయకుడు గద్దె ఎక్కాడు ఇతడు (1742–1748) నాలుగు సంవత్సరాలు మాత్రమే రాజ్యం చేశాడు ఇతనికి సంతానం లేదు కనుక అతని అనంతరం సవతి తమ్ముడు వెంకటప్ప నాయకుడు పట్టానికి వచ్చాడు

---

169 పెరుమాళ్ళ గుండాచార్య, నగరవార దర్శన, పుట 181

ఈ వెంకటప్ప నాయకుని రాజ్య కాలం 1747–1762 ఇతనికి ఎడమ ముంజేయి తెగిపోయి నందున జనం ఇతనిని మొండగై (మొండి చేయి) వెంకటప్పనాయకుడు అనేవారు ఇతడు ఒక ఇనప ముంజేయి పెట్టుకొనేవాడు ఈ ఇనప చేతిని నేడు మహానవమి నాడు ఆ రాజ్యం వారసులు ఆయుధ పూజలో పెడుతారు దీనితోనే ఇతడు డాలు పట్టుకొని యుద్ధం చేసేవాడు

ఇతడు నాసర్‌జంగ్ పక్షం వహించి ఫ్రెంచి వారితో పోరాడి గెలిచాడు పుదుచ్చేరిని పట్టుకొన్నారు ఈ యుద్ధానికి పుచేరి (పుదుచ్చేరి) యుద్ధమని పేరు కాని నాజర్ జంగ్ ఎక్కువ కాలం నిజాంరాజ్యం ఏలలేదు నిజాముని హతమయ్యాడు వెంకటప్ప నాయకుడు సురపురానికి తిరిగి వచ్చి, తన రాజ్యాన్ని, సైన్యాన్ని సువ్యవస్థితం చేశాడు, తిరుపతిలో సత్రం కట్టించాడు

ముమ్మడి రాఘవ పామనాయకుడు

మొండి చేయి కృష్ణప్ప నాయకునికి పుత్ర సంతానం లేదు కనుక, గుడగుంట వంశం నుంచి కుమారుని దత్తు తీసుకోందా మనుకున్నాడు కాని, అతని దర్బారు అధికారులు దానికి ప్రతిఘటించారు, అతని సవతి అన్నదమ్ముల వంశంవారు ఉండగా గుడగుంటవారి తెందుకని వారు వాదించారు వేంకటప్ప నాయకుడు పుదుచ్చేరి యుద్ధానికి వెళ్ళినప్పుడు ఇతని పినతండ్రి రమణప్ప నాయకునికి సురపుర రాజ్య పరిపాలన అప్పగించాడు రమణప్ప నాయకుడు మహా భక్తుడు, శాంత స్వభావం గలవాడు

వెంకటప్పనాయకునికి పురుష సంతానం లేదు అతని సవతి తమ్ముడైన కృష్ణప్ప నాయకుడు, అతని సంతతివారు రాజ్యానికి వారసులు కాని, వెంకటప్ప నాయకునికి కృష్ణప్ప నాయకునికి మనస్తాపం కలిగినందున, అతడు సురపురం వదలి పోయాడు వెంకటప్ప నాయకుడు మరణించాడు కనుక అతని పినతండ్రి రమణప్ప నాయకుడు వారసుడయ్యాడు కాని అతడు చాల వృద్ధుడయినందున అతని కుమారుడు ముమ్మడి రాఘవ పామనాయకుణ్ణి సరదారులు గద్దె ఎక్కించారు ఇతడు ఇంకా బాలుడైనందున రమణప్ప నాయకుడే రాజ్య వ్యవహారాలు చూసేవాడు ఇలా అతడు ఐదు నెలలే కార్య భారం నిర్వహించాడు రమణప్ప నాయకుడు సురపురంలోని గోపాల స్వామి దేవాలయ నిర్మాణ కార్యక్రమం కొనసాగించాడు

రమణప్ప నాయకుడు మరణించిన తరువాత రాఘవ పామనాయకుడు రాజ్యభారం నిర్వహించాడు ఇతడు గొప్ప పండితుడు, కవి, వీరుడు, రణధీరుడు, ధర్మపరుడు, రాజనీతి చతురుడు ఇతడే భార్గవ పురాణ గ్రంథ రచయిత ఇతని ఆస్థాన విద్వాంసులు, గురువులు

ఆయన ఉత్కృపట్నం శ్రీనివాసాచార్యులు తమని జ్ఞాన రత్నాకరం అనే గ్రంథం ఆద్యంతా లలో ఈ విధంగా ప్రశంసించారు ప్రారంభశ్లోకమిది

అస్తి స్వస్తికరః కరాంచల చల ద్ధారాం ధరా మిండ్
క్షేత్ర గ్రామ లసద్వదాన్యకులంప్రస్తూయమాన స్తుతిః,
శ్రీమత్సామ నృపాలకః ప్రతిమత ధ్వంసాధ్వరాధ్వర్యవం
ప్రాదా త్కృష్ణ మహః ప్రదర్శనధియా వ్యక్తం ప్రవర్తామహే

గ్రంథ సమాప్తిలో

కౌండిన్య శ్రీనివాసార్యరి పరకృపయా స్వగ్రజానుగ్రహేణ
జ్ఞాతం యద్వ్యాఖ్యాతత్త్వం తదిహ బుధ జన ప్రీతయేవ్యక్త మూర్తమ్,
తేన ప్రీతః ప్రతీతః ప్రగుణ సురపురి రాజ గోపాల రూప
శ్రీమాన్ సామక్షితీశ్రియ మయ మధికా మాదరా దాదధాతు

ప్రతి శ్లో యత్నేన మత శ్లో వత్సాత్
ధ్యాతః ఫలం పూర్వ మదా దిదానీమ్,
శ్రీసామ భూపాల్కృతి తేన తారః
సర్వం ఫలం దాస్యతి దృష్టమాత్రః[164]

అభినవ నిగమాంతదేశిక బిరుదాంకితులైన శ్రీ ఉత్కృపట్నం శ్రీనివాసాచార్యుల ప్రశంసను అందుకొన్న రాఘవ సామనాయకుడు అన్ని విధాల గొప్ప వాడనడంలో సందేహం లేదు ఇతని పరిపాలన కాలం 1762—1774

అప్పటి దేశ పరిస్థితి, అంతటా యుద్ధ కల్లోల యుగం సురపుర రాజ్యానికి ఒకవైపు నిజాము, మరొకవైపు పీష్వాలు ప్రబలంగా ఉన్నారు అంతకు ముందు మహారాష్ట్రులతో ఓడి పోయిన నిజాము అలీఖాన్, మహారాష్ట్రులు పానిపట్ యుద్ధంలో అహమద్‌షా అబ్దాలీతో పరాజితులవగానే మరల తలయెత్తాడు కాని, మాధవరావ్ పీష్వా అతనిని అణచివేశాడు పూర్వపు బీజాపుర రాజ్యమంతా పీష్వా క్రింది రావడం వల్ల పీష్వా తన వ్యవహారం నిర్వహణకు రాస్తే అనే కొత్త పదవిని సృష్టించి ఆనందరావ్ భీకాజి రాస్తే అనే అధికారిని నియమించాడు తమ్ము వరూరులో ఇతనికి, సామనాయకునికి

---

164 జ్ఞానరత్నప్రకాశికనుండి ఈ శ్లోకాలను శ్రీమాన్ పెరుమాళ్ళ గుండాచార్యులు పంపారు వారికి కృతజ్ఞతలు

స్పర్థలు ఏర్పడ్డాయి. పీష్వా రాజ్యంలోని కొందరు సర్దారులు ఎదురుతిరిగి పామునాయకుని ఆశ్రయం కోరారు. వారిని తనకు అప్పగిస్తే ఏమీ చేయనని మాట యిచ్చిన రాస్తే అప్పగించిన తర్వాత మాట తప్పి చెరలో పెట్టాడు. దానితో పామునాయకుడు రాస్తేకు తీవ్రంగా ఒక లేఖ వ్రాశాడు. రాస్తే గర్వంతో పామునాయకుణ్ణి పట్టుకొనడానికి మరాఠీ దండును పంపాడు. పామునాయకుడు దానిని ఓడించి పీష్వా రాజ్యంలో ప్రవేశించాడు. మాధవరావు పీష్వా మరొక సేనాపతిని పెద్దదండుతో పంపాడు. పామునాయకుడు వానిని ఓడించి తరిమాడు. మాధవరావు అప్పుడు పామునాయకునితో ఒడంబడిక చేసుకొన్నాడు.

కాని కొంత కాలం తర్వాత నిజాము, మాధవ రావు పీష్వా హైదరలీ పైన దండెత్త దలచి దక్షిణానికి పోతూ దారిలో సురపురం రాజ్యంపై పడ్డారు. అప్పుడు పామునాయకుడు వారిద్దరి అధికారానికి లోబడే ఒప్పందం చేసుకోవలసి వచ్చింది.

ఈ ఒప్పందం జరిగిన తర్వాత కూడ ఐదుగురు నిజాము సరదార్లు సురపురం రాజ్యంలో ప్రవేశించి దాడులు ప్రారంభించారు. పామునాయకుడు స్వయంగా సైన్యం నడిపి వారిని బందీలుగా పట్టుకొని సురపురానికి తిరిగి వచ్చాడు. ఈ పోరులో అతనికి 600 గుర్రాలు, ఒక ఏనుగు, మందుగుండు సామగ్రి లభించాయి. తర్వాత [illegible]లానికి వారిని వదలి పెట్టాడు అతడు.

ఇలా వుండగా పామునాయకుని కులస్థులయిన వీర భటులు అతనికి విరుద్ధంగా పితూరీ చేశారు. వారిపై కఠిన చర్యలు తీసుకుంటే, రక్తపాత మవుతుందని గ్రహించి, నీతినిపుణుడైన అతడు, కొంతకాలం వేచివుండి వారిలో ముఖ్యులైన 186 మందిని బంధించి మరణ దండన విధించి, మళ్ళీ అలాంటిది తలెత్తకుండా చేశాడు.

పామునాయకుడు గోపాల స్వామి కోవెల నిర్మాణం పూర్తి చేశాడు. కోవెలలో వైఖానస ఆగమం ప్రకారం నిత్యసేవాదులకు, విశేషసేవాదులకు, ద్రావిడ ప్రబంధ, వేదాధ్యయనాలకు, దేవాలయ నిర్వహణకు, ఉత్సవాది కైంకర్యాల వారికి, ధర్మకర్తల వారికి, తక్కిన పరిచారకులకు జీతాలు, మాన్యాలు ఏర్పాటు చేశాడు. ఈ పద్ధతి నేటికి నడుస్తూ వుంది.

నగరుకు కొత్త కట్టడాలను కట్టించి, పట్టణాన్ని సుందరంగా తీర్చిదిద్దాడు, తన సైన్యాన్ని కూడ కట్టుదిట్టం చేశాడు.

పామునాయకునికి నిష్ఠి కరదప్ప దివానుగా వుండేవాడు. అతని తర్వాత నిష్ఠి వీరప్ప దివానుగా వున్నాడు. ఈ వీరప్ప సమర్థుడు, ధార్మికుడు. ఇతడు రాజ్యంలోని భూమిని

కొలిపించి మాల్‌గుజారీ ఏర్పాటు చేశాడు కొత్త జమాబంది పద్ధతి అమలు పరిచాడు ఇతడు పామనాయకుని కుమారుడు ఇమ్మడి వెంకటప్ప నాయకుని కాలంలోను దివానుగా వున్నాడు ఇతడు రాజ్యాన్ని పునర్వ్యవస్థీకరించడమే కాక, పెక్కు కట్టడాలు చెరువులు కుంటలు, బావులు, కోటలు, కొత్తళాలు నిర్మించాడు ఇతడు జన ప్రియుడు కూడ కావడం వల్ల నేటికీ ఇతని కథలు చెబుతూ వుంటారు నిష్టి వీరప్ప దువాయి (అర) అనే నాణెం కూడ ఏర్పడింది ఇతడు కొత్తగా మాల్‌గుజారీ భూమిశిస్తు నిర్ణయించడమే కాక, కల్లు, సారాయి పొగాకు, తమలం పాకులు, నూనె, వోరుప్పు మున్నగు వాటిపై సుంకాలు కూడ నిర్ణయించాడు సురపురానికి అమ్మకానికి తెచ్చే వస్తువులపై అమ్మకం పన్ను విధించే వ్యవస్థ చేశాడు

పామనాయకుడు వృత్తం జాగీర్ గ్రామాలు, గౌరవ జాగీరు గ్రామాలు పలువురు కవి పండితులకు, అధికార్లకు ఇచ్చాడు ఈ జాగీర్లలో తిరుపతి వేంకటేశ్వరునికి, సురపురం వేణు గోపాలస్వామికి, పరకాల స్వామి మఠానికి శంఖవరం గురువులకు, యెక్కపట్నం గురువు లకు, పురుషకారికి, రాజపురోహితునికి, పురోహితుని ఆశ్రితులకు, అహోబలస్వామి మఠానికి, రాజవైద్యునికి మొల్లమూల గురువుకు, విజయకాంద్ర వంశాలకు, గోపాలస్వామి కోవెల పూజా రికి—ఇలా పెక్కుమందికి జాగీరు గ్రామాలు ఏర్పాటుచేశాడు

పామనాయకుని ఆస్థాన పండితులు

పామనాయకుని ఆస్థానాన్ని పలువురు పండితులు అలంకరించారు వారిలో యెక్క పట్నం అణ్ణయాచార్యులు వారి అనుజులు శ్రీనివాసాచార్యులు ముఖ్యులు వీరు సురపురాస్థాన విద్వాంసులు కావడానికి ఒక కథ ఉంది అనంతపురం జిల్లా తాడిమర్రి సంస్థానం విజయ నగర సార్వభౌములకు పదాతి సైన్యాన్ని ఒనగూర్చే బోయపాళెగార్ల సంస్థానం పామనాయకుని కాలంలో తాడిమర్రి సంస్థానాన్ని కృష్ణనాయకుడు పాలించేవాడు శత్రువులు అతనిని గద్దె దింపారు పరాజితుడైన కృష్ణనాయకుడు పామనాయకుని సాహాయ్యం కోరాడు రణధీరుడైన రాఘవ పామనాయకుడు తాడిమర్రికి పోయి, కృష్ణనాయకుని శత్రువులను హతమార్చి, కృష్ణ నాయకుని గద్దె ఎక్కించాడు అప్పటినుంచి కృష్ణనాయకుడు, అతని తర్వాతివారు కూడ సుర పురం గోసల వంశంవారికి ప్రాణమిత్రులయ్యారు

అప్పుడు పామనాయకుడు తాడిమర్రి దగ్గరే ఉన్న యెక్కపట్నంలో నివసిస్తున్న అణ్ణయా చార్య సోదరుల విద్యావైభవం విన్నాడు పిదప యెక్కపట్టణానికి వెళ్ళి, అనేకవిధాలుగా వారిని ప్రార్థించి సురపురానికి పిలుచుకొనివచ్చి, తన గురువులుగా చేసుకొని, సురపురంలోని గోపాల

స్వామి కోవెలలో అగ్రతీర్థం, సాగిరు ఏర్పాటు చేశారు ఇప్పటికీ ఈ అగ్ర తీర్థ మర్యాద నడుస్తూంది (సాగిరు పోయినా)[165]

ఆత్రేయాచార్యులను అప్పాయ దీక్షితులని, పెద్దయ్యవార్లని శ్రీనివాసాచార్యులను అభినవ నిగమాంత మహాదేశికులని, చిన్నయ్యవార్లని జనం గౌరవంతో వ్యవహరించేవారు ఆత్రేయాచార్యులు 74 సంవత్సరాలు జీవించారు ఈయన రచనల వివరాలు తెలియవు ఆచార్య వింశతి, ప్రపదన వైభవస్తుతి, యతిరాజ వందకమ్ మొదలయినవి లఘుకృతులు లభిస్తున్నాయి శ్రీమద్భాగవతానికి విశిష్టాద్వైతపరంగా భాగవత చంద్రచంద్రికా అనే వ్యాఖ్య రచించిన గండికోట వాస్తవ్యులైన వీరరాఘవాచార్యులు తమ వ్యాఖ్యానాన్ని శ్రీనివాసాచార్యులకు చూపి పరిష్కరింపజేసుకొన్నారని వీరరాఘవీయమని ప్రసిద్ధి చెందిన ఈ వ్యాఖ్యానాన్ని ప్రచురించిన శ్రీ కృష్ణబ్రహ్మతంత్ర పరకాల మహాదేశికులు ఉపోద్ఘాతంలో తెలిపారు[166] శ్రీనివాసాచార్యులు రచించిన గ్రంథాలు అనేకం వీరరాఘవీయంలో ఉదాహరించిన గ్రంథాలు మాత్రం ఇవి 1 తత్త్వ మార్తాండః, 2 నయ ద్యుమణిః 3 హరిగుణ దర్పణమ్, 4 భేద దర్పణమ్, 5 దేవతా ప్రసాదదర్పణమ్, 6 ప్రతితంత్ర దర్పణం, 7 ప్రణవ దర్పణమ్, 8 తత్త్వ దర్పణమ్, 9 జిజ్ఞాసా దర్పణమ్, 10 షష్ఠీ దర్పణమ్, 11 సౌర దర్పణమ్, 12 గుణ మీమాంసా 13 సిద్ధాంతచింతామణిః, 14 పరబ్రహ్మ నిరాకరణానందః 15 తారతమ్య ఖండనమ్ 16 విజయ పతాకః, 17 సంగతిరత్న ప్రకాశికా, 18 జ్ఞానరత్న ప్రకాశికా 19 విరోధ విరోధినీ ప్రమాథినీ, 20 తప్తముద్రా విద్రావణ ప్రద్రావణమ్

ఈయన తెలుగులోను పెక్కు పాటలు, పద్యాలు రచించారు గండికోట శ్రీ వైష్ణవస్త్రీలలో ఇవి నేటికీ ప్రచారంలో వున్నాయి

రాఘవ పామునాయకుని పెద్దభార్య దేవదుర్గాధిపతి తిప్పనాయకుని కుమార్తె తిమ్మమ్మ ఈమెకు 1757లో కుమారుడు కలిగాడు ఇతని పేరు ఇమ్మడి వెంకటప్పనాయకుడు పామనాయకుని తర్వాత ఇతడు రాజ్యానికి వచ్చాడు ఇతని రాజ్యకాలం 1778–1802

రాఘవ పామునాయకుని కాలంలో సురపురరాజ్యం పరదాయాదాలకు గురి అయినా, స్థైర్యంతో మళ్ళీ చైతన్యవంతమైంది రాజ్యం అభివృద్ధిపథంలో ముందంజ వేయడంవల్ల

---

165 శ్రీ పెరుమాళ్ళ సుందరాచార్య నగరవార దర్శన, పుట 104

166 శ్రీమతి తిరుమల సుచరిత నగరవార దర్శన, పుట 280

సాంస్కృతిక పురోగతికూడ జరిగింది ప్రజలు ప్రశాంతంగా జీవించారు నిష్టి కరంప్ప, నిష్టి వీరప్పలు మంత్రిత్వం సఫలమైంది రాజు వీరవైష్ణవుడు, మంత్రులు వీరశైవులు ఈ మతసామరస్యం గణనీయమైంది

పామనాయకుని దేవేరి తిమ్మమ్మ 1772లో మరణించింది పామనాయకుడు 1771లో జబ్బుతో మంచంపట్టాడు జబ్బు దినదినానికి హెచ్చిందేకాని, తగ్గలేదు అతడు 1773లో (విజయ సంవత్సరం, ఆశ్వయుజ బహుళ తదియనాడు) పరమపదం చేరాడు ఆ సమయంలో అతని తక్కిన భార్యలు జల్లిపాటి లచ్చమ్మ, గలుగు వెంకమ్మ, వాలిహాళ్ళ పెద్దమ్మ, రామక్క, మంగమ్మ దగ్గర ఉన్నారు పామనాయకుని రాజ్యకాలం 1762–1773 అతడు 1739 సిద్ధార్థి సంవత్సర పుష్యశుద్ధ సప్తమినాడు రమణప్ప నాయకునికి లక్ష్మాంబకు జన్మించాడు 34 సంవత్సరాలే జీవించాడు సురపుర రాజుల చరిత్ర ప్రస్తుతం ముమ్మడి రాఘవ పామనాయకుని వరకే అవసరం గనుక సంగ్రహంగా తెలిపాను

సురపురం రాజ వంశావళి అక్కడక్కడేగాయి వరకు ఇదివరకు తెలిసిందే సురపురం రాజ్యస్థాపకులు మొదలు తక్కినవారి వంశక్రమం ఇది [167]

1 గడ్డి పెద్దనాయకుడు
(సురపురరాజ్య స్థాపకుడు)
రాజ్యపాలన కాలం 1636–1666

2 హసరంగి (పచ్చంగి) పామనాయకుడు
(ఔరంగజేబు నుంచి సన్మానం, బిరుదులు పొందిన వీరుడు)
1666-1687

3 పీతాంబర బహరి పెద్దనాయకుడు
1687–1726

4 ఇమ్మడి పామనాయకుడు
1737-1741

5 ముమ్మడి పెద్దనాయకుడు
1742–1746

6 మొండిగై (మొండిచేయి) వెంకటప్పనాయకుడు
1747–1762

167 కపటరాళ కృష్ణరావు సురపుర సంస్థాన ఇతిహాస

7 ముమ్మడి రాఘవ పామనాయకుడు
(భార్గవ పురాణకర్త)
1762–1778

8 ఇమ్మడి వెంకటప్ప నాయకుడు
(కిడిబి వెంకటాచార్యులు ఇతని ఆస్థాని)
1778–1802

9 ముమ్మడి పిడ్డనాయకుడు
1802–1818

10 ముమ్మడి వెంకటప్ప నాయకుడు
1818–1827

11 కృష్ణప్పనాయకుడు
1827-1842

12 నాల్గడి వెంకటప్పనాయకుడు
1842-1858

ఇతడు బ్రిటిష్ వారికి ఎదురుతిరగడంవల్ల బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ఇతనికి మరణశిక్ష విధించింది తర్వాత సురపురం నిజాం రాజ్యంలో చిన్న సంస్థానమయింది ఈ వీరవ్యాధవంశం వారు ఇప్పటికీ ఉన్నారు స్వాతంత్ర్యానంతరం అన్ని సంస్థానాలలాగ ఇదీ రద్దయింది ఈ రాజవంశంవారయిన రాజా వెంకటప్పనాయకుడు లోక్‌సభ సభ్యులుగా వున్నారు

వీర శూర వ్యాధ జాతి

సురపురరాజ వంశీయులు వ్యాధజాతివారు ఈ జాతి పరాక్రమానికి, నీతినియమాలకు గీటురాయయిన జాతి, వ్యాధ శబ్దం వ్యాధ-బ్యాధ-బేద అయింది కన్నడంలో బేద - బేద శ్రీలంకలో ప్రాచీన జాతి వెద్ద, ఈ పదమూ వ్యాధ శబ్ద భవమే తెలుగులో బోయ అయింది క్రమంగా వ్యాధ – బ్యాధ – బ్యాద అయినట్లే, వాహ–వాఅ-వా అ – బోయగా మారింది వ్యాధుల పరాక్రమాన్ని, సాహసాన్ని, శరీరసౌష్ఠవాన్ని, నిష్కాపట్యాన్ని గురించి గాథాసప్తశతిలో వర్ణనలు కొల్లలు రెండువేల సంవత్సరాలనుంచి ఈజాతివారు సేనానాయకులుగా దుర్గపాలకులుగా, తలారులుగా (నగరపాలకులుగా) కీర్తిపొందారు భారతదేశాన్ని పాలించిన ప్రతి రాజవంశమూ ఈ వ్యాధులను ఆదరించింది చాళుక్య, రాష్ట్రకూట, విజయనగర, మొగల్, కుతుబ్‌షాహి, బహమనీ రాజుల సైన్యాలలో ప్రబలంగా వున్న దళాలు వ్యాధులవి విజయనగర చక్రవర్తులు, ముఖ్యంగా కృష్ణదేవరాయలు వీరిని సేనానాయకులుగా, రాజప్రతినిధు

లుగా, వగరతలారులుగా, తనకు అంగరక్షకులుగా నియమించారు రాయల అంగరక్షకుల దొస్తే నాయకుడు గొంగ గు పాలుడు బోయతే దుర్గరక్షకుడై పాళెగారు వీరి మాతృభాష తెలుగు (ఈ విచిత్రమైన తెలుగు గురించి ప్రత్యేకంగా పరిశోధన జరగాలి)

ఈ వ్యాధుల మూలస్థానం దక్షిణాపథంలో నేటి కర్నాటకలోని గుల్బర్గ, బీజాపూర్, బెళగాం, రాయచూర్, బళ్ళారి, చిత్రదుర్గం జిల్లాలు, ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని కర్నూలు, కడప, అనంతపురం జిల్లాలు, తమిళనాడులోని ఉత్తర ఆర్కాడు, చెంగల్పట్టు జిల్లాలు వీరి రణోత్సాహం అసాధారణం ఈ బోయ పాళెగాళ్ళ ముఖ్యంగా సురపురంవారలు, తాదిమర్రి పాళెగాళ్ళ తమకు ఎదురుతిరిగినందువల్ల ఔరంగజేబు ఈ వీరి వారిని సైన్యంలో చేర్చుకోరాదని ఉత్తర్వు చేసింది[168] వ్యాధుల పరాక్రమం గురించి, పద్మంగి పామనాయకుని గురించి సుప్రసిద్ధ చరిత్రకారుడు ప్రొఫెసర్ జదునాథ సర్కార్ ముక్తకంఠంతో పొగిడారు – "అతని పదాతి సైనికులు గొప్ప గురికారులుగా, మహాధైర్యవంతులుగా పేరుపొందారు వారు యుద్ధంలో గాయాలను, మృత్యువును లెక్కపెట్టేవారు కారు'[169]

బేడ శబ్దం ఉచ్చారణ తెలియని ముస్లిం నోట్లోపడి వివిధ వికారరూపాలు పొందింది బేరడ్, బిర్యా, బిర్డి, బేందర్, బేదర్ అని అల్లే వాగినగిరి కూడ వాగిన్ ఖేరా అని, వాకిన్‌ఖేడ్ అని వికారరూపాలు పొందింది బేదర్‌కు ముస్లిములు బే+దర్ భయరహితులు అని వ్యుత్పత్తి చెప్పారు చివరకు డాక్టర్ రామరాజుగారి వంటివారు ఆయనను అనుసరించి తిక్కనవారు "బేదర్లు=నిర్భయులు" అని వ్రాశారు గతానుగతికంగా[170] వాక్-ఇన-గిరి = వాగినగిరి బ్రహ్మగిరి అని అర్థం

భార్గవపురాణంలో వంశావళి

భార్గవపురాణం ప్రథమాశ్వాసంలో రాఘవపామనాయకుడు వర్ణించిన వంశక్రమం ఇది ఈ అన్వయానికి ఆదిపురుషుడు గుహుడు అతని వంశం అనేకశాఖలుగా విస్తరించింది ఆ శాఖలలో కొన్ని వంశంలోనివారు

1 నరసింహ మహీపాలుడు

2 పడియర నాయకుడు

3 కల్ల మహీ వల్లభుడు

---

168 కపటరాళ్ళ కృష్ణరావు—సురపురసంస్థాన చరిత్ర, పుట 224–300 వివరాలు చూడండి

169 పై గ్రంథం పుట 28

170 డాక్టర్ బి రామరాజు మరుగుపడిన మాణిక్యాలు, ప్రొఫెసర్ సాళ్వ-కృష్ణమూర్తి చలాత్మకాపరిణయ పీఠిక, పుట 3

4 చినహనుమ ధరణీకాంతుడు

5 హావి నాయకుడు

6 పెదసోమ నాయకుడు

7 ఎఱ్ఱసింగ ధరణీధవుడు

8 మదిరి ధరాధ్యక్షుడు

9 పిరంబి నాయకుడు

10 బలిసోమ నాయకుడు

11 పెదపామ నాయకుడు

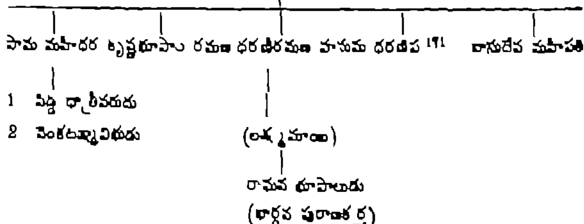
12 దేశాయి బక్క భూవిభుడు

13 గడ్డె పిడ్డ నాయకుడు

14 పెదపామ నాయకుడు
(పచ్చంగి పామనాయకుడు)

15 పీతాంబరావనీశ నాయుడు
(పీతాంబర బహరి పిడ్డ నాయకుడు)

ఈ పీతాంబరావనీనాథునికి ఐదుగురు కుమారులు

సురపురరాజవంశంలో పామ(హావి) నామధేయాలు పలువురు ఉండటంవల్ల గ్రంథ సంస్కర్తలు, పండితులు తికమక పడ్డారు అంతేకాక పిన్న పిన్నలయి యుద్ధాలలో మరణం వల్ల ఎక్కువకాలం రాజ్యం చేయలేకపోయారు అందువల్ల ఒకే తరంలో వారసులు ముగ్గురు నలుగురు కూడ రాజులయ్యారు పీతాంబర నాయకుని పెద్దభార్య కుమారుడైన పామనాయకునికి పెద్ద భార్య కుమారుడు పిడ్డ నాయకుడు, రెండవ భార్య కుమారుడు వెంకటప్ప నాయకుడు (వెంకట క్ష్మావిభుడు) పిడ్డ నాయకునికి

171 లేఖకుడు హనుమధరణీపతిని వదలి పెట్టాడు

సంతానంలేదు గనుక ఇతని సవతి తమ్ముడు వెంకటప్ప నాయకుడు రాజయ్యాడు ఇతడే మొండిచేయి వెంకటప్ప నాయకుడు ఇతనికి కూడ పుత్రసంతానం లేదు ఇతని ఒక పిన తండ్రి కృష్ణ భూపాలుడు (కృష్ణప్ప నాయకుడు) వెంకటప్ప నాయకునికి ఇతనికి (కృష్ణప్పకు) మనస్తాపంవల్ల ఇతడు సురపురం వదలి వెళ్లాడు అందువల్ల మరొక పిన తండ్రి రమణ ధరావరుడు (రమణప్ప) రాజసుడయ్యాడు అతడు వృద్ధుడు కావడంవల్ల రాజ్యం వద్దన్నాడు అతని కుమారుడు రాఘవ పామనాయకుడు రాజయ్యాడు పేర్లవల్ల, రాజ్యకాలం స్వల్పం కావడంవల్ల పలువురు చాల భ్రమ పడ్డారు "పిరాంబురావని పాలని ఐదుగురు కొడుకు లలో పామ మహీధవు డొకడు, ఇతని కొడుకు వెంకట క్ష్మాపాలుడు అతడే వెంకటప్ప కానో పుమ అట్లాగాక భార్గవపురాణ కర్త్రయగు రాఘువ భూపాల పామనాయకునకు వెంకటప్ప యను పుత్రుడుండెనేమో తెలియరాదు పామ మహీధవుని కొడుకైన వేంకట క్ష్మాపాలకుడును రమణ ధరణీ రమణుని కొడుకైన రాఘవ భూపాల పామనాయకుడును అన్నదమ్ముల పిల్లలగుటచే సమకాలికులే అగుదురు" [172] అని ప్రొఫెసర్ సాంబకృష్ణమూర్తి సందేహం ప్రకటించారు ఈ సందేహాల నివారించడం కోసమే పైన వివరంగా చరిత్ర ఇచ్చాను

రాఘవ పామ భూపాలు డిచ్చిన వంశావళిలో నరసింహ నాయకుని తర్వాత పరియర నాయకుడని తెలిపాడు తక్కిన దంతా సరిగావుంది ఇతర చారిత్రకాధారాలవల్ల నరసింహ నాయకుని తర్వాత పీర తిమ్మనాయకుడు, సింగప్ప నాయకుడు ఉన్నారు భార్గవ పురాణ వతారికలోని వంశావళి తెలిపే వచనంలో ఒక పంక్తి లేఖక ప్రమాదంవల్ల ఎగిరిపోయిందని తోస్తుంది "తన్మహీశానికి పీరవరుండగు పీర తిమ్మనాయకుండును, అన్వితునకు సింహ విక్రముడగు సింగప్ప నాయకుడును" అని చెప్తితే సరిపోతుంది

ఇంత స్పష్టంగా చరిత్ర ఉండగా, శ్రీ ఆరుద్ర "భార్గవ పురాణాన్ని వ్రాసిన సుర పురం అధిపతి పామనాయకుడు క్రీస్తుశకం 1696 దాకా జీవించాడు" అని వ్రాశారు" [173] ఆయన ఆధారాలు చూపితే బాగుండేది శ్రీ ఆరుద్ర పద్నంగి పామనాయకుడు, రాఘవ పామ నాయకుడు ఒకరే అని భ్రాంతిపడి వుంటారు పద్నంగి పామనాయకుడు కూడ 1696 వరకు జీవించలేదు అతని రాజ్యకాలం 1686-1687 అతడు ఔరంగజేబు నుండి మన్ సబ్‌లు స్వీకరించడానికి ఢిల్లీకి వెళ్లాడు దర్బారు మర్యాదల తర్వాత హఠాత్తుగా 27-12-1687న మరణించాడు [174] మరి 1696 వరకు జీవించిన పామనాయకు డెవరో!

---

172 ప్రొఫెసర్ సాంబకృష్ణమూర్తి అభిలాత్మకా పరిచయ పీఠిక, పుట 19

173 సమగ్రాంధ్ర సాహిత్యం సంపుట 12, పుట 47

174 ప్రొఫెసర్ జదునాథ సర్కార్ హిస్టరీ ఆఫ్ ఔరంగజేబ్, సంపుటం 4 పుట 337

కిరీటి వెంకటా చార్యులు

ప్రకృతాన్ప్రసక్తంగా అణ్ణయాచార్యుల కుమారులైన కిరీటం వెంకటాచార్యులను గురించిన అపోహలు, అసంబద్ధపు ప్రచారలను సరిదిద్దవలసివుంది కిరీటం వెంకటాచార్యులు ఇమ్మడి వెంకటప్ప నాయకుని లేక హిరియ (పెద్ద) వెంకటప్ప నాయకుని ఆస్థానంలో వున్నారు

ఇమ్మడి వెంకటప్ప నాయకుడు భార్గవపురాణ కర్త రాఘవ సోమనాయకుని కుమారుడు ఇతని రాజ్యకాలం 1779-1809 ఇతడూ మహావీరుడు మహాపరాక్రమవంతుడు నిజాముతోను, రఘునాథరావు పీష్వాతోను, టిప్పు సుల్తానుతోను, ఆంగ్లేయులతోను యుద్ధాలు చేస్తూ, సంధులు చేసుకుంటూ, సహాయపడుతూ 29 సంవత్సరాలు పాలించాడు ఎంతో రాజనీతిజ్ఞతతో అభినవ వేదాంత దేశిక బిరుదాంకితులైన, అణ్ణయాచార్యుల సోదరులైన శ్రీనివాసాచార్యులు తమ తత్త్వసూత్రాంతంలో ఇతని ఆధ్యాత్మికోన్నతిని వర్ణించారు ఇతడు దేశానికి చేసిన గొప్ప సేవ అప్పటి పిండారీల దండును అణచివేయడం పిండారీల బాధ విపరీతం కాగా, ఇతడు తన రాజ్య పరిపాలన భారాన్ని దాదిమరి కృష్ణ నాయకునికి అప్పగించి, తన వీర నాయక బృందంతో పిండారీల వెంటబడి తన రాజ్యం సరిహద్దుల అవతల తరిమి వారికి తొప్పాళ అనే పట్టణంలోని పెద్ద చెరువులోకి విసిరి పడవేశారు

అణ్ణయాచార్యులకు ముగ్గురు కుమారులు, శ్రీ ఆయన సోదరులైన శ్రీనివాసాచార్యులకు సంతానం లేదు కవి సప్తగిరి గారులా ఈ విషయంలో పొరపడ్డారు[175]

అణ్ణయాచార్యులు

శ్రీనివాసాచార్యులు	కిరీటం వెంకటా చార్యులు	బుచ్చి వెంకటాచార్యులు

శ్రీనివాసాచార్యుల రచన లేమీ లభించడంలేదు తక్కిన అన్నదమ్ములిద్దరి పేర్లు ఒకటే కనుకను చిన్నవారి పేరు బుచ్చి వెంకటాచార్యులన్నారు విశిష్టాద్వైత కిరీటాన్ని ధరించినందున పెద్ద వెంకటాచార్యులకు కిరీటం వెంకటాచార్యులనే పేరువచ్చింది[176] ఈయన 1 గణసూత్రార్థవాద: 2 శృంగార తరంగిణి 3 భావశతకమ్ 4 ఝంఝామారుతః (గదాధరీయఖండనమ్) 5 అలంకారకౌస్తుభమ్ 6 రసిక మానసోల్లాస భాణః 7 కూటవిఘటనమ్ 8 ఉషా పరిణయ నాటకమ్ 9 యతిరాజ దండకమ్ 10 హయగ్రీవదండకమ్ 11 అచలాత్మజా పరిణయము (తెలుగు) మొదలైన షణ్ణవతి (96) గ్రంథాలు రచించారు

---

175 బలుసు వెంకటయ్య, కవిసప్తశతి

176 పెరుమాళ్లగుండాచార్య నగరనాడ దర్పణ పుట 104

కిరీటం వెంకటాచార్యులు సంస్కృతభాషా విదులు, తెలుగు, కన్నడ, మహారాష్ట్రి, హిందీలలోను కవిత చెప్పగల దిట్ట. ఈయనకు, ఇమ్మడి వెంకటప్ప నాయకునికి కొంత మనస్పర్థ ఏర్పడింది. ఈయన శిష్యుల్లో ఒకరిపై రాజా వెంకటప్ప నాయకునికి కోపం వచ్చింది. అతడు గురువు వద్ద మొరపెట్టుకొన్నాడు. "ఈ విషయమై పట్టుదలకు పోవద్దు మనిద్దరికీ మంచిదికాదు" అని ఈయన తన శిష్యునికి సలహా యిచ్చారు. కాని, శిష్యుడు వినలేదు. చివరికి వెంకటాచార్యులు రాజాతో ప్రస్తావించారు శిష్యుని సంగతి. "మీరు గురువులు ఇలాంటి విషయాలలో జోక్యం చేసుకోరాదు" అని రాజా విన్నవించారు. రాజా తన మాట విననప్పుడు ఆ సురపురంలో వుండటం ఉచితం కాదని వెంకటాచార్యులు పూనా పట్టణానికి బయలుదేరారు. వెళ్తూ ఒక శ్లోకం వ్రాసి రాజాకు పంపారు. దాని భావమిది: మదోన్మత్తమైన మతంగజం తన శుండాదండంతో భృంగాలను విసిరి కొట్టి చెల్లా చెదరుచేస్తే, వాటికి అడవులో పూవులు ఆశ్రయ మివ్వవా?" అని. అది వరకే వెంకటాచార్యులు పేష్వాల దర్బారులో పండితులందరిని జయించి విశిష్టాద్వైత కిరీటం పొందటంవల్ల పూనాలో నానా ఫడనవీస్ వద్ద ఆయనకు పలుకుబడి బాగా వుండేది. పూనాలో స్థిరపడ్డారు. వెంకటప్ప నాయకుడు కిరీటం వెంకటాచార్యులను మళ్లీ తన ఆస్థానానికి రప్పించడానికి ఎంతో ప్రయత్నం చేశారు. కాని, ఆయన రాలేదు. పూనాలోనే 82 వ ఏట పరమపదించారు.[177]

ఇవ్వి వెంకటాచార్యులు సీతా పరిణయ నాటకమ్, శృంగార సారస్వతమ్, వేదాంత కారికావళి మొదలైన గ్రంథాలు రచించారు. వేదాంత కారికావళి సంస్కృతాంధ్ర వ్యాఖ్యానాలతో ప్రచురితమైంది.

శ్రీ వల్లపురెడ్డి బుచ్చారెడ్డి దాశరథిచరిత్ర పీఠికలో సురపురపాలకుడు మొండగై (మొండిచేయి) వెంకటప్పనాయకుని ప్రస్తావించి గద్వాల చరిత్రలోని హనుమప్ప కథ మొండగై వెంకటప్పకు అంటగట్టి వుంటారేమో నంటూ "కథయందలి జిగి బిగి చూచి, మాళవదేశములో జరిగిన సారంగధరుని కథను ఆంధ్రదేశమున అంటగట్టినట్లుగా హనుమప్ప కథలు కూడ మారుమారై యుండునా!" అని సందేహం వెలిబుచ్చారు.[178] కథలు యాదృచ్ఛికంగా ఒకటవడం అసహజంకాదు. మాళవదేశంలో జరిగినట్లు భావించే సారంగధరకథవంటి కథ, నూటికి నూరుపాళ్లూ పోలిక వున్నదిది. పంజాబులో పూరణ్ భగత్ కథ వుంది. దీనిని హీర్ అనే మాత్రా వృత్తంలో ఎవరో ప్రాచీన జానపద కవి వ్రాశారు. దీనిని గాయకులు సారంగి సాహాయ్యంతో రాత్రిళ్లు మైదానాలలో పాడుతారు. హిందూ ముస్లిం శిఖ్ఖులు అందరూ చెవులు

---

177 కపటరాళ కృష్ణరావు సురపుర సంస్థాన ఇతిహాస, పుట 282

178 దాశరథిచరిత్ర పీఠిక పుట 18

కొనుకొని దీనిని ఎంటారు. ఈ కథ సినిమాకూడ నేను 1939లో లాహోరులో చూచాను. హిర్ మన ఆశ్చర్యకరమైన వృత్తాంతం. నేను ఈ కథ విని ఆశ్చర్యపడి, గురు వర్యులు వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారికి వ్రాశాను. దీని విషయమై యాదవాద్రి మానవుల గాథయా పరిశీలించాలని వారు నాకు వ్రాశారు.

తను మొండిగై వెంకటప్ప నాయకుని మొండిచేయి కథ కల్పనకాదు. అతడు తెగిపోయిన తన మొండిచేతితోనే డాలు పట్టుకొని యుద్ధంచేయడానికి వీలుగా ఒక ఇనుపముంజేతిని తయారు చేయించాడు. దీనిని చేతికి తొడిగి బాహానికి కట్టుకొని డాలుపట్టుకొంటే, ఇనుపవేళ్ళ బిగుసుకుపోయేవి. దానితో డాలుకు పట్టు వచ్చేది. దీనిని చేసినవారి చాతుర్యం మెచ్చుకోదాలి. ఈ ఇనుపముంజేతిని సురపుర రాజవంశీయులు నేటికీ మహానవమి ఆయుధపూజలో తక్కిన ఆయుధాలతోపాటు పెట్టి పూజిస్తారు.[179] కనుక ఇది కథకాదు, కల్పనకాదు, వాస్తవం.

సురపురం వారు మొదట శైవులే కాని, పచ్చంగి పామునాయకుడు విశిష్టాద్వైతమతం పుచ్చుకున్నాడు. రాఘవ పామునాయకుని కాలంవరకు భారద్వాజ శ్రీవైష్ణవులే గురువులుగాను, పురోహితులుగాను వుండేవారు. కాని రాఘవపామునాయకుడు ఒక్కపట్నానికి వెళ్ళి అక్కడ వున్న మహావిద్వాంసులు, మహాతపస్వులు అయిన అణ్ణయాచార్య సోదరులను తన రాజ్యానికి పిలుచుకొని వచ్చిన పిదప భారద్వాజుల ప్రాభవం తగ్గింది. కాని వారికి దర్బారులో మర్యాదేమీ తగ్గలేదు. సురపురము రాజులకు గురుత్వము వహించిన సంబెరుమార్యయ్య కుమారుడు లోకయ్య తారాజులతో సంబంధ మున్నట్లు కనిపించదు. సంస్కృతాంధ్ర కన్నడ ద్రావిడ భాషా సాహిత్యములలో విశిష్టస్థానము వార్జించిన లోకయ్యకు రాజాస్థానమున పీఠము లేకపోవుట విచారణీయము. పితాంబరుని మన్నుడు పామునాయకుడు తనకృతి భార్గవపురాణములో తన పూర్వులకు గురువులుగా నుండిన లోకయ్య సంబెరుమార్యయ్యలను స్మరించకపోవుట మరియు చిత్రముగా నున్నది. దీనికితోడు కేశవయ్యయు తన తండ్రి రాజాస్థానమున పొందిన గౌరవములగూర్చి ఏమియుచెప్పలేదు. ఈ కారణమువలన రాజులకు, వారి గురువులకు పరస్పర విశ్వాసములు సన్నగిలి యుండునేమో యను సందేహము కలుగును. కేశవయ్య వంశములోని తరాలను పరిశీలించ దాశరథి చరిత్రకర్తయు, భార్గవపురాణకర్తయు సమకాలికులై యుందురని తోచును" అని శ్రీ వల్లపురెడ్డి బుచ్చారెడ్డి వ్రాశారు.[180] అక్కపట్నం ఆచార్య సోదరుల రాకవల్ల కేశవయ్య మొదలయిన భారద్వాజుల ప్రాభవం తగ్గడం నిజమేకాని, వారికి దర్బారులో

---

179 కపటరాళ కృష్ణారావు సురపుర సంస్థాన ఇతిహాస పుట 88

180 దాశరథి చరిత్ర పీఠిక, పుట 16

గౌరవమర్యాదలేమీ తగ్గలేదు దక్కుపట్టం వారికి, కేశవయ్యగారికి సమానమైన గౌరవ స్థానాలు ఉండేవని ఇప్పటి స్థానిక ఆచారాలనుబట్టి తెలుస్తున్నది [181] భార్గవ పురాణకర్త కేశవయ్య పూర్వులనేకాదు, తాను సగౌరవంగా పిలుచుకొనివచ్చిన అల్లయాచార్య సోదరులను కూడ తన కృతిలో స్మరించలేదు ఈ విషయంలో కృష్ణరాయలను అనుసరించాడు ఇక కేశవయ్య ౪౯ సంవత్సరాలు జీవించాడు కనుక ఇమ్మడిపామునాయకునికి, ముమ్మడి పెద్ద నాయకునికి, మొండగ్రి వెంకటప్ప నాయకునికి ముమ్మడి రాఘవపాము నాయకునికి, ఇమ్మడి వెంకటప్ప నాయకునికి, ఆరుగురు రాజులకు సమకాలికుడు పైన పేర్కొన్న మొదటి ముగ్గురి కాలంలో బాలుడుకాని, తర్వాతి ముగ్గురికాలానికి యువకుడు, వృద్ధుడు

భార్గవపురాణము

రాఘవపామునాయకుడు స్వతః మహావిద్వాంసుడు, సంస్కృతాంధ్ర కన్నడ భాషలలో కవి, అల్లయాచార్యులవంటి విద్వద్వరేణ్యుల సత్సంగంలో వున్నవాడు కనుక భార్గవ పురాణాన్ని ప్రబంధ పద్ధతిలో ప్రౌఢంగా విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయానుసారంగా ఎనిమిది ఆశ్వాసాలుగ ఆంధ్రీకరించాడు ఆశ్వాసంల కథలను — ఏ కథకాకథను — చిన్న భాగాలుగా తీర్చాడు మూల సంస్కృత భార్గవ పురాణం అధ్యాయానుసార ఎక్కడికక్కడే పేర్కొన్నాడు "అని నయందు నారాయణునివలన మహాయోగిమాహాత్మ్యమును, సంవాద రూపంబును, శ్రీమంతం బనునగు భార్గవపురాణోత్తరఖండంబునందలి ప్రథమాధ్యాయం బాలించి —ఇత్యాదిగా [182]

ఉభయవేదాంత సంప్రదాయజ్ఞుడైన పామునాయకుడు ప్రబంధప్రథమాశ్వాసప్రారంభంలో ఇష్టదేవతాస్తుతి సంప్రదాయాన్ని కృష్ణరాయలలాగ కొత్త పద్ధతిలో చేశాడు భగవత్తత్త్వం పైనుంచి కిందికి దిగివచ్చి లీలావిభూతి అయింది ఆ పరతత్త్వ లీలావిభూతి అయిన నాగినగిరి సురపురవేల్పుగోపాలుని కవి మొదటి రెండు పద్యాలతో వర్ణించాడు ఆ పరతత్త్వం మరికొంత కిందికి దిగి అనంత దయాంచి అనంతుడు — ఆదిశేషుడు ప్రథమజీవుడు విడవ తార్క్ష్యని, అనంతరం విష్వక్సేనుని పంచాయుధాలను - శంఖ చక్ర కౌమోదకీ శార్ఙ్గ సుదర్శన దేవులను ముక్తులైన పన్నిద్దరు సూరులను వర్ణించాడు "అవి ఇవిధయిగా సార్థంబగు దివ్య దేవతా ప్రార్థనంబు" కావించాడు కవి [183] సార్థమంటే అనుగ్రహ శేషభూతులైన అనం గరుడ విష్వక్సేనాదులను క్రమంగా వర్ణించడం ఇది సృష్టిక్రమం

181 తిరుమల సుచరిత, ఎం ఎ, ఎంఫిల్ సగరనాథదర్శన, పుట 287
182 భార్గవపురాణం ప్రథమాశ్వాసం ౬౧వ పద్య తర్వాత వచనం
183 భార్గవపురాణం ఆ 1, పద 12

కవి ఇలా ఇష్టదేవతాప్రార్థనచేసి పడుకోగా, కలలో వేణుగోపాలుడు కనిపించాడు "తన్నిద్ధర్మవర్తి మద్భక్తుం చరితంబు నాంధ్రభాషాప్రబంధముగజేసి మా కిష్టముగ సమర్పణము" గావింపుమని కోరాడు ఈ కోర్కెకు ముందు

"అస్మత్పితామహానర్ఘ శ్రీవిష్ణు
రాజుంబు(దెనుగున రసికులెన్న(
గృతి రచియింపించి కరకట్టి మాకంకి
తంబు(జేయించిన ధన్యమతివి"[184]

అని పామనాయని ప్రశంసించాడు ఈ విష్ణుపురాణం ఎవరు రచించారో పరిశోధించాలి

ఆశ్వాసాంతంలో పామనాయకుడు "ఇతి శ్రీమద్రాజగోపాలకృష్ణ కరుణాకటాక్ష వీక్షా లబ్ధ సాంపత్యధుర్య నవరతా వనీమండలాఖండసామ్రాజ్యధౌరేయ స్వసమర్థతాకృతపటహ ధణంధణారావ విపరీత పరస్పరాయా ధిల్లీశాధీశదుందుభిధ్వాన కోలాహల, హయమధ్యకాంతి జనకదండీకృత హరకంఠీకృత నందిపత్రప్రకాశకీర్తిప్రాభవ గోసం వంశ పయఃపారావార రాకా సుధాకర పీతాంబరనాయక పౌత్ర రమణమాంబ పుత్ర లక్ష్మమాంబా గర్భశుక్తి ముక్తాఫల రాఘవభూనాయకాభిధాన సౌందర్యతిలక సుమసాయక ఇమ్మడి పామనాయక ప్రణీతంబైన" అని చెప్పుకొన్నాడు బిరుదులు తరాత్వతివారు ధరించడం ఆచారంగనుక రాఘవ పామనాయకుడు తన ముత్తాత ఆయన పచ్చంగి పామనాయకుని బిరుదులు ధరించారనవచ్చు దీనిని గ్వాలర్ వి రామన్ మున్నగు పెద్దలు తెలిపారు

రాఘవపామనాయకుని కుమారుడు ఇమ్మడి వెంకటప్పనాయకుడు పారలాదితో పాటు కొన్ని బిరుదులు ధరించాడు "మహారాజాధిరాజ, రాజకంఠీరవ, రాజాధి శిరోమణి, గంగపారోరయ కరదిక్కోవాణిత కాంకోవ రేజు పుంజ (?) గొరాణిత, శ్రీమంత వెంకటప్పనాయక ఇహారి బలవంత బహద్దుర బిరుదాంకిత, ధిల్లీశాధీశ దమదమధ్వని రాహల, గనమధ్య సువర్ణ పంచకలశ, ఏకదంత, రామరాజ, సువర్ణరథ, రజకాలంగ, మకరధ్వజా, బిరుదావళి, నరసర రేగాయి మాహుతే మసరతలార, మాన లీహ సాదాద గుజ్జర్గా), దాయమ్మావర్ బిజాపుర, కిల్లివాగినగేరి సంస్థాన సురపుర[185]లో కొన్ని పారవి

184 లండే ఆ 1, ప 16

185 కపటాల కృష్ణారావు సురపుర సంస్థాన ఇతిహాస, పుట 188

అంకితం

పర్వంగిపాపనాయకుని ఆహ్వానంపై వేణుగోపాలస్వామి కోవెలలో అధ్యయనాధ్యాపనాలకు, పురాణ ప్రవచనానికి దక్షిణాదినుండి సురపురం చేరిన శ్రీవైష్ణవ బ్రాహ్మణ కుటుంబాలలో వాధూల గోత్రజులయిన నా మామగారు శ్రీమాన్ పెరుమాళ్ళ వెంకటాచార్యులవారి పూర్వుల కుటుంబం ఒకటి. శ్రీమాన్ వేంకటాచార్యులవారికి రామాయణ భాగవత మహాభారత విష్ణుపురాణాలు వాచోవిధేయాలు. విశిష్టాద్వైత వేదాంతంలోను వారు ఉద్దండులు. ఆరేడు దశాబ్దాల క్రితం వనపర్తి సంస్థానం దివాను శ్రీ వెంకోబనాయకుడు కృష్ణాతీరంలోని యాపర్లలో భారతదేశం నాలుగుచెరగులనుంచివచ్చిన పండిత ప్రకాండులతో నిర్వహించిన భాగవత సప్తాహ మహోత్సవంలో శ్రీమాన్ వేంకటాచార్యులవారు మధుర గంభీర కంఠంతో శ్రీమద్రామాయణం పారాయణం చేసి, శ్రీమద్భాగవతాన్ని ద్వైతా ద్వైత విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయానుసారంగా ప్రవచించి సన్మానితులయ్యారు. ఆ మహోత్సవంలోనే ఘంటాశతక కవి, ద్రావిడసన్మతి, శ్రీమాన్ తిరుమల బుక్కపట్టణం శ్రీనివాసాచార్యులవారు నిర్వహించిన వేదాంత విద్వత్ సంస్కృత పరీక్షలో శ్రీమాన్ వేంకటాచార్యులవారు ఉత్తమశ్రేణిలో ఉత్తీర్ణులై "వేదాంత కేసరి" అనే సన్మానపత్రం పొందారు. పిదప వారు 1886 లో అమరచింతాత్మకూరు సంస్థానంలో శ్రీమాన్ కోసూరి కృష్ణమాచార్యులు జరిపిన భాగవతసప్తాహమహోత్సవంలో సన్మానితులయారు. ఆ మహోత్సవం నిర్వహించిన విద్వద్వరేణ్యులు శ్రీమాన్ పుసులూరి శేషాచార్యులవారు శ్రీమాన్ వేంకటాచార్యులవారికి బహూకరించిన శ్రీమద్భాగవత సంపుటిలో ఈ శ్లోకం వ్రాశారు

అపార సంసార విచ్ఛిన్న భావాత్
కృష్ణామృతాబ్ధా వవగాహ్య కృష్ణః,
అదా దిదం భాగవతం తదర్థ
విదే మదే వేంకటసూరయే హరిః

శ్రీ వేంకటాచార్యులవారికి భాగవతం వేంకటాచార్యులనే ప్రతీతి ఉండేది. వారి దివ్యస్మృతికి ఈ పీఠికను అంకితం చేసి ఋణ విముక్తుడిని అవుతున్నాను.

మంగళాశాసనం

ఈ పీఠిక రచనలో సురపురం పుట్టినిల్లయిన నా అర్ధాంగి శ్రీమతి అనంతలక్ష్మి సురపురాన్ని గురించిన ఎన్నో సందేహాలు తీర్చింది. ఆమె సురపురపు పచ్చటి పొలాల పట్ల ఆమెకు నా మంగళాశాసన పూర్వకమైన కృతజ్ఞత

కృతజ్ఞతలు

మిత్రులు, ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయ పరిశోధనాలయ సంచాలకులు డాక్టర్ దాసరి వేంకట లక్ష్మీనరసింహారావు కవి పండిత పరిశోధకులకు ఈ రామకవి పాండిత్యవైభవాన్ని, కవితాకమనీయతను, నిర్మాణమాన్యతను గురించి వివరించారు గనుక నేను చెప్పడం అప్రస్తుతమవుతుందని భావిస్తున్నాను

ఈ గ్రంథ పరిష్కారంలో నావల్ల కలిగిన విలంబాన్ని సహించి నాతో ఈ ఉత్తమ సాహిత్యసేవ చేయించిన మిత్రులు డాక్టర్ దాసరి వేంకట లక్ష్మీనరసింహారావు సహృదయతకు కృతజ్ఞుడను

ఎ బి రెడ్డి ఆర్ట్ మ్యూజియం,
హైదరాబాద్-౪౪

భాషాసేవకుడు
తిరుమల రామచంద్ర

భార్గవ పురాణము

ప్రథమాశ్వాసము

శా. శ్రీలక్ష్మీరమణిన్ వివాహమునఁ దా జేగంట వీక్షింప నే
త్రాలోలాంబుజహృద్వయం బాగిని మిత్రామిత్రదీధితంబొట హ
ర్షాంచద్భూయున నందు రై వరదిశాయం బెంచ భాసిల్లు ని
ర్గోళానస్తుతిఁ బ్రోచుతన్ సురపురీగోపాలకృష్ణుం డిలన్ 1

మ. పరమాంగస్థితిఁ గల్గి వాగినగిరి[1] ప్రాశస్త్యిఁ గాపించి సు
స్థిర భక్తవ్రజ పాలకత్వమున నిశ్శ్రేయోఽధిక ప్రాప్తియై
యరుదారన్ విభవాప్తి ని సురపురాధ్యక్షస్థితిం బొల్చు న
ద్గురుఁ [2]దా నందుఁ బ్రోచు మమ్ముపుడు శ్రీగోపాలకృష్ణుం డొగిన్ 2

చ. అనయము నే మహామహుఁ డనంత పరస్థితి పూర్ణతాప్తియై
తన నఖిలావనీభృతిని కల్పమహోన్నతి యొప్పు శ్రీ భా
వన సమరాగరం బొరయు వాసవముఖ్యసురాళి నయ్యహం
తుని వినుతింతు సంతసమునొ నతిదాంతు జగన్నిగాంతునిన్ 3

చ. నెరయ సహస్రఫేదరక దీప్తులవైభవ శౌర్యరేఖయుం
బొరయఁ బవిత్రతాప్తిఁ గొని పూరితగోత్రత శక్తివైభవిం
బరపద సంపదం గలుగు భాసురశీలుని నాగవైరి శ్రీ
ధరతురగున్ బతంగపతి తార్క్ష్యు మహోన్నతిఁ బ్రస్తుతించెదన్ 4

---

1 మూ — దర, వాగినగిరి సురపురాధీశ్వరుం డౌరాజధాని సురపురమునకు ఐదామైళ్ళదూరమున నున్నది

2 మూ- దా నం

మ. తనవేత్రం బను కల్పభూరుహ మనంతప్రాప్తి కారుణ్య జీ
వన వృద్ధిం గాని నేరకాల మగుచున్ బౌరాళి పుణ్యంబుగా
వన సంభూత ఫలాంతరాంతర వసంప్రాప్తిన్ విరంబింపగా
ఘన వృత్తిస్థితి గల్గు సైన్యపతి వేడ్కం బ్రస్తుతింతున్ మదిన్ 5

మ. అల కారుణ్యరసంబు వృష్టియగు శౌర్యాబ్ధంబు చెన్నొందు నా యు
ష్మలితాశ్మధ్వని [1]గర్భలన్ బలం[2]ధుక్పర్వంబులన్ దిక్కులం
గల సొచ్చుల్యయ దామలూరు తతి సద్గాఢంబుగాఁ జేర్చి ప
ద్మ కంఠేశా పరిపేష[3] తాప్త పాకశంఖం బెన్నెదన్ (దా) మదిన్ 6

ఉ. అనఘుల విప్రమూర్తు [4]లితావ విదగ్ధ భూమరేఖ నా
దనరి యథస్మృతిక్రమ సధైర్య మహాశ్రమ బాలశౌర్య శ్రీ
వన రుహ పాణిజే యన భాసిలి భక్తజనాఘ సంతతుల్
దునిమెడి శౌరి నందకము తోషిత చిత్తుడనై నుతించెదన్ 7

ఉ. ఆదట మౌక్తికయుక్త బలాధ మదాంధ కరీంద్ర కుంభ ని
ర్భేదక మౌట భార్గవిని విస్మృతి రాలెడు మౌక్తిక ప్రవృట్
మోదము జేసి శౌరి యనిలోఁ జితఁబోసిన సేస గూర్చు కై
మోదకి మోదపూరిత సమున్నతి సంతత మాశ్రయించెదన్ 8

మ. ఘనుఁ గృష్ణుం గర మాశ్రయించి శరసంఘాతంబు వర్షంబుగా
దనుజానేక నిరాకముం గెరపి యుద్యత్సొంపు [6]మిన్నంది (యా)
రని విఖ్యాత గుణంబుగల్గు ముదిర వ్యాప్తిఁ దీండ్రించి ధ
న్వి విరాజద్ఘనుఁ డాఘ శార్ఙ్గము నుతింగావింతు భక్తాయుతన్ 9

---

1 మూ-గర్భలన్ 2 మూ-ధుక్ 3 మూ-వేగ 4 మూ-లితాన
5 మూ-పోలి 6 మూ-విన్నంది

క అతి విశదాభివృద్ధిఁగొని యత్యుత్తరాచల మహోచ్చతరోదయ
స్ఫురణము గల్గి సంతతము శోభిత సత్పరియాళి చైత్రిం
చ రసి తమోహర క్రియలఁ బొల్పగు విక్రమతం గరంగి య
చ్చెర కలుషౌఘముల్ గరఁగఁజాలు సుదర్శనదేవు నెన్నెదన్ 10

మ తమ దీప్తిచ్ఛట యత్యుదాత్త మహిమా తాత్పర్య ధుర్యాత్మగా
సమదర్శిత్వముఁ జేసి లోకతతులన్ సంతోషముం జేయుచున్
విమలాత్మస్థితి గల్గు నా మనము స వి ర) స్ఫూర్తిం గొల్పెడున్
గమనీయాంగుల శ్రీవరాత్మపరులన్ జన్మోద్ధరన్ సూరులన్ 11

వ అని యిట్లు భక్తుండైన సార్థకంబగు విష్వక్సేనతా ప్రార్థనంబు గావించి యేను తత్కం
బగు నాశ్రయావశ్యం బగ్రభగవాన్ వరియింపం దలంచి సుస్వాంతుండనై
యేకాంతంబున నసయంబగు శయనంబున శయనించి యున్న యెడ
నపరంబున 12

సీ తరతమ తీర్థ బ్రహ్మాదిరాజిర స్థితిఁ
విరతర విభవాప్తిఁ జెలఁగువాఁడు
కమలానురక్త సంగత శుభకర దీప్తిఁ
బరభోగ మహిమంబు పరఁగువాఁడు
తన చూడ్కులన నమస్త ప్రపంచ స్ఫూర్తిఁ
గల్గి లోకము లెల్లఁ గాచువాఁడు
స్ఫురదుంప నఖిల భూభువన శృంగారశ్రీ
ఎల్లను నక్షత్రంబుల ప్రబలువాఁడు

తే గీ సంఖ చక్రాదిక ప్రకాశిత భుజుండు
శేషశేషల్ప లక్షణ శ్రీ పతియుండు
శ్రీనివాసుఁ డనంతుఁ డచ్యుతుఁ డలఁదు
విమల మతిఁ జెల్గె నాదు స్వప్నమునఁ దోఁచి 13

చ. పరమ వివేకశాలిఁ దవు బ్రాహ్మణ పోషణ తత్పరుండవై
యరయుట నేను బ్రాహ్మణ ముఖాదివరాప్తి దనర్చు టున్నికన్
వరమతిఁ బ్రోవ నిచ్చలికి వచ్చినవాఁడను నొక్క సూక్తి ధ
న్యరతనఁ జేతు నీ కిపుడు వాంఛ ప్రమథరాధిపా వినా. 14

సీ. అస్మత్పితామహ మానవేంద్ర శ్రీవిష్ణు
రాయఁడు తెనుఁగున రసికు లెన్నఁ
గృతి రచియింపించి కతకర్త మా కంటి
తండ్రిఁ జేయించిన ధన్యమతివి
యరయఁ బ్రసిద్ధరైనట్టి మద్వృత్తాం
చరితంబు నాంధ్ర భాషా ప్రబంధ
మునఁ జేసి మా కిష్టముగ సమర్పణము గా
వించినఁ బ్రీతిమీర్నమున

తే.గీ. సకల పుణ్యాతరావాప్తి సంభవించు
నీ కనుచు సురపుర వాసులై కరంగు
దేవుఁ డా కృష్ణమూర్తి యద్భుతుఁ డయ్యె
మెయికొని మానసోత్సాహలం దనర 15

వ. ఉదయంచిన సాకల్యంబగు కాల్పుకరణీయవిధి నొనర్చి దండనాథ సామంత
ప్రభృతి వర్గంబులోఁ గూడ నాస్థానంగంబుగాఁ గొల్వుండి చతుస్సంఖ్య పార
ధూర్వహ ప్రశంసులగు విద్వాంసుల రావించి వారంతై తత్సంప్రష్న ప్రభావం
బెఱింగించిన సంతోష భరితులై యిట్లనిరి 16

చ. విరతవం ధర్మశీలుఁడవు నిరఘనాథ కటాక్షవీక్షణా
కరుఁడవు వైష్ణవాగమ వికాసిత ధీనిధి వౌట నీకు శ్రీ
హరి కలలోన వచ్చి సదయన్ వచియించిన రీతివల్ల ని
ద్ధరుణ కథాభివృద్ధి విరతస్థితిఁ గాఁగం దింక నెల్లెడన్ 17

1 మూ—ప్రభృతి

మ. అల పన్నిద్దరు సూరు లిట్టిగమునం దావంత సంధాయులై
కల భక్తామృతముఁ బ్రోచునట్టి కథ విఖ్యాతంబుగాఁ గావ్య మీ
తెలుఁగందున్ రచియింపు మంచు హరి సందీప్తంబుగాఁ బల్కుచో
నలరం దావక పూర్వ పుణ్యమునఁ గాదా యాస్థితిం గల్గుటన్ 18

వ. నీవు పరమ భాగవత భక్తి తాత్పర్య నిర్దయుండ వగుట భవదన్వయంబున నాది పురుషుండును శౌర్య విజిత గుహుండును నగు గుహుండు రామతారక భక్తి హృదయాంబుజుండగుట తద్వంశం బనేక శాఖాభేదంబుగాఁ బాదుకొన నందలి కోసం కులంబునందు నరసింహ మహీపాలుం డనవరత పుణ్యాహ్వాయ ధర్మశీలుండగుటఁ దన్మహీశానికి నిరత చతురుపాయకుండగు పడియప నాయకుండును నమ్మహామహునకుఁ బరహృదయభల్లుండగు తిల్ల మహీపల్లభుండును నమ్మేటికి రూపజిత రతికాంతుండగు చినహమము ధరణీకాంతుండును నవ్విభునకు భావితాత్మ ప్రభావ సంధాయకుండగు పోలి నాయకుండును నా గోత్రాధినాయకునకు నిందితారాలి సముదాయకుండగు పెదసోమ నాయకుండును నా రాజన్యున కుత్తుంగ సంగరాంగణ శౌర్య ప్రసంగ భవ్యుండైన యెఱసింగ ధరణీధవుండును నా నృపసార్వభౌమున కుద్దామ విక్రమ రక్షుండగు మదిరి ధరాధ్యక్షుండును నమ్మహీపతికి కంబుకాహాక పెరనాయకుండగు పెర బంబునాయకుండును నవ్వీరునకు సారరోస్సార విజితాహిత నాయకుండగు బలి సోమనాయకుండును నా రాజన్య కజ్జ్రస విభ్రాజమాన సాహససంధాయకుండగు పెదపాము నాయకుండును నా నృపోత్తమున కఖిల దేశాధీశ వర్ణిత కీర్తికాంతా విభుండగు దేగాయి ఱక్క భూవిభుండును నయ్యధిపునకు ప్రోద్ధవ భుజావిక్రమ పాలకుండగు గద్దె పెద్ద భూపాలకుండును నమ్మహాత్మునకు సమదశత్రు విపాలుండగు పెదపాము ధరణీపాలుండును నా భూవిభునకు ధీరాంబర తరుణాంబ వాలుండగు పీతాంబరపని పాలుండును నమ్మహాధవ వనధియందు సంతాన పంచక రుచి స్వరూపుంగ పాము మహాధవ కృష్ణ భూపాలారమణ ధరణీ రమణ వాసుదేవాధిప మహీపతులను సుతుల గల్గి రందు పాముభూపాలునకు విశ్వధాత్రీకు వెంకటమ్మధిపు లను తనయు లొప్పు రగుటఁ ధీరాంబుజనాథ సాధ్వీమణి తిమ్మమాంబా గర్భశుక్తి ముక్తాఫల రమణ భూపాం

1 ము — భూన
2 ము — రరమణ

సకలంరాము లక్ష్మణాంబా గర్భవసతి పిరిమళ్లి రాకాసుధాకరుండ నగుచు రాఘవ భూపాలకాభిధానంబున దిగంతకీర్తికాంతా మనోహరుండనై సకల ధర్మ ప్రతిపాలకుండనగుచు భవద్భుజా ప్రతాప శిఖిశిఖా పరంపరం బహిత భూభృన్నికాయంబు శలభ నిచయంబు మాడ్కి మిసిల్లాట నాటినాటాయెను పరాయణ తత్పరుండవు గాన భగవంతుం డానతిచ్చిన విధంబున భగవద్భాగ వతాచార్య కటాక్షవీక్షణానుగుణ్యంబుగనం జేసి మహానుభావుండ నగుట రామ మహీపాలా[1] యేతత్కృతిం గావించి వాగినగిరి యందధివసించి సురపురం బున వెంకొప్ప శ్రీమద్వేణు గోపాలమూర్తి కంకితం[2]బొనర్చు మని నతిరుచు చెప్పిన నేను ప్రాణనాథునిక మహాకవిమానానుగ్రహంబున సంతోషహృద యుండనై యిట్టివ్యంబు గావించుట కుత్సహించి కృతికర్త యగు శ్రీహరికి షష్ఠ్యంతంబులు రచియించెద

షష్ఠ్యంతములు

క. కరుణాకరున కనంతున
పరిపోషయిత్ర్యర్థభవ భవ ప్రముఖ సురో
ద్ధరణనకు గుణాష్టాంబుధి
కరుణ పవమానసుత భక్త పరిపాలనకున్. 20

క. మధుకైటభ సంహారికి
బుధ చాతక జాతకాశ్రయమునకు శుభశ్రీ
మధురాంగునకు ధరణీపద
మధుర క్రమ కృతికి విమత మానస్థితికిన్- 21

క. భవ పద్మభవ నుతికిన్
ప్రవిమల సురరత్న ఖచిత స్వపద పయో
భవ యుగళికి సంతతగత
దన విరతి వశీలోకి పొంచన మతికిన్ 22

---

1 మూ - రిం
2 మూ - బొనర్చ

క. దుస్తర పంచాదోర
ప్రస్తర టంకాయితాసి భవ్యకరుండున్
శ్రీస్తన కుంకుమ సంయుత
కౌస్తుభ వక్షునకు సర్గకర పిత్రునకున్ 23

క. సుర వారాశ్రిత పదమం
కరుహ యుగం కలిలోక కల్మషునకు సు
స్థిర వాగినగిరి సురపురి
చిరవాస వరిష్ఠునకును శ్రీకృష్ణునకున్ 24

వ. నిరంతరాభ్యుదయ కల్యాణ పరంపరా వాప్తిగా నా యొనర్పంబూనిన విష్ణు భక్తి ప్రధాన మార్గంబగు భార్గవ పురాణంబునకుఁ గథా ప్రారంభం బెట్టి దనిన 25

కథా ప్రారంభము

మ. ఘనతర ధర్మ తత్పరులు శిష్టదయాక కటాక్ష వీక్ష వ
ర్తనులగు శౌనకాదులు తదద్భుతసంగతు సూతుఁ గాంచి వె
మ్మనమున సంతసించి యురమార హితాత్మక భక్తి నెంచి య
ట్లనిరి మహత్త్వహో సముదంచిత వాగమృత ప్రసన్నతన్ 26

సీ.గీ. సూతం ధర్మార్థ తత్త్వజ్ఞ నోతం శాస్త్ర
వేత్త తత్త్వార్థ విద్యత్ప్రతీత సూత
మౌని ద్వైపాయన ప్రియ మానినేయ
యనుచు సంవాదమును జేసి యంపు మతిని 27

---

1 మూ—తారి
2 మూ-అని నిరం 3 మూ—వెంచి 4 మూ ధర్మాత్మ తత్త్వజ్ఞ

క. అనయము భవదీయ కథా
నినదము జగమందు నిండె కీర్తిఁ జెప్ప
ముని యే ధర్మ చరిత్రము
[1]ననుపమమతి వాని వింటి మా మే మనఘా 28

క. పొగడొందఁ బవిత్రతర
ముగ మనముల గల్గ వారమై వివరింపన్
జగతిఁ గృతకృత్యుల మయితి
మగణితమతి మేము నిత్యానందులమై 29

వ. అపార స్వరూపంబులును నిరంతరంబులును నగు భగవద్దాస్య భాక్కు-
లయిన యోగీశ్వరుల చరిత్రంబులు [2]తత్త్వోపదేశ వగునీచేతఁ జెప్పఁబడినవిగావు గాన
చిత్తంబులు తృప్తినొందకుండు నితన మమ్ముఁ గూర్చి దానిఁ జెప్ప మనుఁడు
సూతుఁ డిట్లనియె 30

చ. నిరతము మోక్షకాంక్షఁగల విప్రులు మీరలు నన్ను సు
[3]స్థిరతర సూక్తి ప్రశ్నము నొసఁగి రక్కడు గాఁగ మీకు వి
స్ఫురణను దీనిఁ జెప్పఁగ సమున్నతి నాదు మనంబు కోర్కెతోఁ
బరము దనర్చుచుండు చిరకాంక్షగా మునులార వేడుకన్ 31

సీ. దీని మీరలు నన్నడిగిన సంతుష్టిన
యదిగినవారల నో యనఘులార
[4]యిప్పుడు దృష్టిపూర్ణ ప్రమోదంబు గా
చిత్తంబునం దాట చేతిని నా స
మస్తంబు మీకుఁ జెప్పి మనమున గాంచెద
వినుఁడు సమాధిని విమల మతిని
లోకస్థితుల్లై యనేకంబులగు క్షేత్ర
మంత్రోక్త సత్తమంబుగఁ దనర్చు

1 మూ-అనుపమమతి 2 మూ-తత్త్వప
3 మూ-స్థిరతర సూక్తి 4 మూ-ఇపుడు తృప్తిమా

తే.గీ. స్మరణమువలన మోక్షం బొసంగుచుండు
పతిశయంబు మహాపుణ్య మతులితంబు
నమరునెప్పుడు [1]బదర్యాశ్రమ [2]మనగ సుకృత
రతియునై సంతతంబు శుభంబు దనర ౪౨

వ. విభుండు ప్రసూన సంయుతంబును నందన బృంద ప్రకాశితంబును నత్యుల్ల
సంచన కమలాసార విరాజితంబును నగుచు ధన్యంబగు నద్దివ్యాశ్రమంబు
నందలి చంద్రకాంతశిలాతలంబునందు సమాసీనులై ధు ధువవ జన
రక్షణంబునకై యవతరించిన మహామునులును జగదధీశ్వరులును నగు నర
నారాయణు లిరువురు నానాప్రకారంబులగు సకలశాస్త్ర ప్రసంగంబు లొగ్గడిం
పుచు వసియింపుచున్న కాలంబునందు నరుండు మహానుభావుం డగునట్టి
నారాయణ మునీశ్వరుంగూర్చి పరమార్థయుక్తుం డగుచు వినయంబుగా
నవయనూర్తి నిట్లనియె ౪౩

క. మునినాయక నారాయణ
యనయము మా కిప శరణమౌట నడిగెదన్
జనమోక్షసిద్ధికొఱకై
యనుపమ మతినై రహస్య మధికము గాఁగన్ ౪౪

క. తమ నీ మాయాప్రాభవ
ర్తమునందులఁ బ్రాణికోట్లు దగులుదురోఁ [3]బో
ధ్యమగాఁ బ్రతిక్రియ గలుగ
దమరఁగ వానికి ముక్తికై సులభముగాన్ ౪౫

---

1 మూ. బదర్యాశ్రమ 2 మూ. మనఘ

2 మూ.—బోధ్యమగా

తే గీ. అనఘ భవవార్ధిమగ్నులైనట్టి యీ స
[1]మస్త జీవ వ్రజములం గార్యాదరమున
సులభమగు మోక్షమార్గంబు గలుగునేని
దానిఁ బలుకుము దయచేసి ధన్యమతిని 96

కం. గురుమతిత్రై పల్కిన యా
నరువచనముఁ బ్రియముఁ జేసి నవ్యయశస్కుం
డురుమతి హరి విని మురిసెన్
నరుఁగూర్చి తదీయభక్తి వంచితుఁ డగుచున్ 7

మ. మను సర్వేశ్వరి లోకమాతయగు సంతోషాలయాదేవి నే
ర్పున వైకుంఠపురంబునందు హరి సంతోషాత్మునింగూర్చి దీ
నిని బ్రశ్నింపఁగఁ బల్కినట్టి కథ నే నీకూహఁగావించి సూ
క్తిని జెప్పొందఁగఁ జేతునంచుఁ గరుణా దివ్యప్రభాభాద్యుద్రై

ఆ. అల త్రిపాద్విభూతి యైన వైకుంఠంబు
విరజ కవలి దరిగ [2]వెలయు నెక్కి
పురి యయోధ్యగాఁగఁ బొల్చు నిత్యం బది
యంత నమృతమనని యావరించి 99

తే గీ. కంచు మణిసా[3]లయ నిస్తంద్రమంగు
రత్నమయ మందిరములు [4]హర్మ్యప్రసార

---

1 యతిభంగము 2 వెలయు 3 మూ — లేయ
4 ప్రాసాదములకు ప్రసాద ప్రయోగము

ములు విమానమ్ములును శుభములగు తోర
ణములు గోపురములు గల్గి యమరుచుండు

వ. సకలం కార్యకారణ కారణంబును నావరణ సప్తకంబును దశగుణోత్తరంబును చతుర్దశభువనాత్మకంబును నగు నండంబు గడచి పరమంబగు వ్యోమ శబ్దంబున[1] జేసి యభిధేయం బగుట బ్రహ్మాదుల కవాఙ్మనసగోచరంబై శ్రీమంతంబగు దివ్యలోకం బగుట సనకసనందన శతానంద శివాదులచే నె నీ ధ్యానంబు సేయుట యవశ్యం బగుట నద్రిత్యస్వరూపై శ్వర్య నిత్యానంత సిద్ధులును భగవత్పరిచర్యానుకరణ యోగ్యులును భగవదనుకూల్యైక భోగులును మహాత్ములు నగు దివ్యపురుషులచేత నత్యంతపూరితంబగుట తదన్యాదికంబేని యార్ద్రస్వభావంబును నింతపరిమాణంబును నింతయైశ్వర్యంబును నని పరిచ్ఛేదంబు చేయుట కశక్యంబుగాన నవ్వానరణ శతసహస్రావృతంబును దివ్యకల్పతరూపశోభితంబును దివ్యోద్యాన శతసహస్రకోటి సమావృతంబును నతిప్రమాణంబును నగుచు దివ్యతరం బగునొక్క తలంబున విచిత్ర దివ్యరత్నమయంబగు దివ్యాస్థాన మంటపంబు గలిగి దివ్యరత్న స్తంభ శత సహస్ర కోటి శోభితంబై నానాదివ్య రత్న కృత స్థలం విచిత్రంబయ్యు దివ్యాలంకారాలంకృతంబౌట పతితంబులును పరమానంబులును నగు పాదపస్థ వివిధ గంధ వర్ణంబులంగల్గు దివ్యపుష్పశోభమానంబులగు దివ్య పుష్పోపవనశోభిత సంకీర్ణ పారిజాతాది కల్పద్రుమోపశోభితంబులయ్యు దివ్యంబులగు గొన్ని యంతస్థ పుష్ప రత్నాది నిర్మితంబులగు దివ్యలీలా మంటపశత సహస్ర కోటులంజేసి శోభితంబులుగా నిరంతరానుభూయమానంబులై యపూర్వ పదార్థంబు నాపహించిన క్రీడాశైల శత సహస్రంబులచేత నలంకృతంబులయ్యు నారాయణ దివ్యలీలాంకృత నారాయణ దివ్యలీలా సాధారణంబులుగల్గి కొన్ని [4]పద్మవనాలయా దివ్యలీలా సాధారణంబులయ్యు గొన్ని శుకశారికా మయూర కోకిలాదులచే నైన కోమలంబులగు కూజితం

1 గ్రంథపాతమున్నట్లు తోచుచున్నది

2 మూ—పూరిత 3 మూ—నగర 4 మూ—పద్మ

ములచేత నాకులంబులగు దివ్యోద్యాన శత[1]సహస్రంబులచేత నావృతంబై మణిముక్తాప్రవాళకృత సోపానంబులను దివ్యామృతామృత రసోదకంబులను గల్గి దివ్యాండజ తరంబు(?)చేత నతిరమణీయ దర్శనంబులైన యతిమనోహర మధుర స్వనంబులచేత వ్యాప్తంబులైన యంతస్థ ముక్తామయ దివ్యక్రీడాస్థాన శత[2]సహస్రకోటి శోభిత దివ్య సౌగంధిక దివ్యరాజహంసావళీ విరాజితంబులగు వాపికా సహస్రంబులచేత సమావృతంబయ్యు నిరస్తాతిశయానందైక రసత్వంబునం జేసి యమంతంబులగు నదులు గల్గి ప్రకృష్టక్రీడోద్దేశ ప్రభాసమానంబై [3]యందందు నిర్మింపబడిన దివ్య పుష్పపర్యంకంబుల చేత శోభితంబయ్యు వివిధ కుసుమ మరందాస్వాద మత్త మధుకర నిరంతరోద్గీయమాన దివ్యగాంధర్వ పూరితంబయ్యు చందనాగరు కర్పూర దివ్య పుష్ప రసావగాహిత మందానిలసేవ్యమానంబగు వైకుంఠపురంబునందు కోటిసూర్య సమప్రభంబగు తదంతఃపుర వరంబున ప్రాకారము దన్మధ్యంబునందు మాణిక్య స్తంభ శోభితంబగు దివ్యమంటపంబు సమృద్ధి ప్రాపగుట నందు

తే.గీ. బాలసూర్య సమాకారమై పరగి కనకము
వంటి సింహాసనమున సహస్రదళ వి
శోభితంబయి భాస్కరు సొంపగు నమరి
కమలమొప్పారు నిత్యం కాంతి గల్గి 43

క. ఆ పద్మ కర్ణికయం దధివసించు
పద్మేశ్వరుండు జనార్దనుండు

---

1 మూ—సహస్ర
2 మూ—సహస్ర 3 మూ-యెందెందు

ప్రథమ విశ్వమునకుఁ బతి దేవదేవుండు
నారాయణుఁడు శ్రీ నాయకుండు
శ్రీ భూమి నీళావిభుండు దేవాధి
పతి యనంతుండు శశ్వంతశాశ
[1]సాహస్రదళ సమాసక్తామలాద్య స
హస్ర ధామం విచిత్రైక మూర్తి

ఆ.వె. ధూర్యసంఖ్య నిత్య ముక్త శేషాది సం
సేవితుండు భూత భావనుండు
సంతతంబు నిట్లు సంస్థితుండై దివ్య
భోగ విభవ మహిమఁ బొల్చు మీఁద 43

క. విమలార్యసేన చామర
సముచయ పరి[2]వీజితుండు సౌఖ్యపరుం డు
ద్యమముఁ దగుట [3]వనధి సుత యొక
సమయంబున విష్ణు శౌరి జగదధిపాలున్ 44

వ. పిమ్మట నమ్మహాత్ముండు తదీయ నేత్రారవిందమ్ములకుఁ బొనం పుణ్యా-
నంద సంధాయకుండగుచుఁ బ్రత్యగ్రోన్మీలిత పుండరీక సదృశ నయ
నుండును విమల పీతాంబరంబుండును నత్యుజ్జ్వల పీత వసనుండును
నచింత్యంబును దివ్యంబును నద్భుతంబును నిత్యంబును నగుయౌవన
స్వభావ లావణ్య స్వరూపామృత సాగరంబు గల్గు [4]మహాత్ముండును
నత్యంత [5]సుకుమారేషత్ప్రసన్న వదనాంభోజుండు [6]నిటాలంక దివ్య

---

1 మూ — సాహస్ర 2 మూ — వీచితుండు 3 మూ — వనిధి
4 మూ — మహాత్ముండు 5 మూ — సుకుమారంతేష
6 మూ — నిషాం

లతావళీ విభ్రాజితుండును సతతవికచమాన దాయతర సారసాక్షుండను [1]సవిభ్రమ భ్రూలతా సంయుతుండును ప్రవాళికాధరుండను అతిశుద్ధ స్మేరాననుండును మృదుల కపోలఫలకుండును మన్మథచాపసుందరుడను సుదగ్ర [2]పీనాంస విలంబమాన [3]వక్రకుంతలాలతావళీ విస్ఫురిత దర కంధరుండును శ్రియావతంసేందీవర శ్రీకరయుగంబు [4]గ్దాంతాంధ విమర్ద ప్రశంసాంకాను విలంబిత చతుర్బాహు విరాజితుండును నతిమృదుల విపులోరోభాలంకృతాకుంచిత కరతల దివ్యాంగుళీయక భాసమానుండును నత్యంతకోమల దివ్య నఖ పంక్తికా విభ్రాజితాసురక్తాంగుళ్యలంకృతుండును కల్యాణ సమున్మీలిత కమల సన్నిభ పదయుగళుండును వరకరతర కోటీర కోటి చూడావతంస గ్రైవేయ [5]క హార కేయూర కటక శ్రీవత్సకౌస్తుభ మౌక్తికదామోదరబంధన చామీకరాంబర [6]మేఖలా గుణ మణితర మంజీర రంజిత సువర్ణ దివ్యగంధ భూషా భూషితుండును శ్రీమద్వైజయంతీ వనమాలా విలసితుండును శంఖచక్ర గదా నందక శార్ఙ్గాది దివ్యాయుధ సేవ్యమానుండును నిజ్ఞామాత్రావక్లప్త భువన భవన సంస్థితి సంహారక శ్రీమంతుండగు విష్వక్సేను[7]నందును సమస్తైశ్వర్యంబు తెల్పిన స్వభావంబు వలన నిరస్త సమస్త సాంసారిక స్వభావులు భగవత్పరిచర్యైకభోగులును నిత్యసిద్ధులును నగు వనంత వైనతేయాదులచేత యథాశక్తి యోగింయనంశేసి యలు సంపాశ ధరాది కాలంబున దివ్యమును కోమలాలోకనంబు జేసి విశ్వంబును నాప్యాయనంబు సేయుచున్న మహానుభావుండును కించిదున్మీలిత వదనాంబురుహ వినిర్గతంబును వాఙ్మాధుర్యౌదార్య సౌకుమార్య సౌందర్యాద్యనవధిక గుణగణాలంకృతంబును నతిరమ్య దివ్యభావ గర్భంబును నగు[8]దివ్యలీలాలాపామృతంబున నఖిల జన హృదయంబులు పూర్ణంబులు గావించుచున్న

---

1 మా - సలేదు 3 మూ — పీనాంస
2 మూ - వక్రకుంతల 4 మూ — శ్రకా
5 మూ — కాహార 6 మూ — మేఖలి
7 మూ — నందను 8 మూ దివ్యలీలా

భగవంతుండును భక్తపరాయణుండును నగు నారాయణుం డనవరతా
నంద దివ్యలీలా విభూతి తత్పరుం డగుట నమ్మహానుభావుం గూర్చి సకల
జీవ దయాపర యగు పద్మాలయాదేవి యిట్లనియె 45

ఆ.వె. కలయ నఖిలలోకములకు సర్గస్థితి
హృతు లొనర్చు దేవ శతధృతిజ్ఞ
యుతను దానవారి యూర్థిఁ బాలింపుదు
రనవరతము భక్తి నాదరింప 46

తే.గీ. తన నిఖిల జీవకోటి దివ్యకర్మ ఫలముఁ
బక్వతవలన నుద్భవ పొందా హృ
తిస్వతంత్రమౌ నీ దయాదృష్టి వలనఁ
బ్రాప్తిఁ గావించు నిరతంబు పంకజాక్ష 47

క. కారణము గొఱకు కాకి
యారయ సృష్టి ప్రవృత్తుల నాచరింపుదు స
త్కారుణ్యమున నలిపితివి
వారికి విజ్ఞాన సిద్ధి వరశాస్త్రంబుల్ 48

క. నిగమోపనిషత్తుల నీ
వగణిత మతి వత్సలతను వలరింపుట నీ
ని గణింపఁగ నెను చదురు
జగతిన్ జ్ఞానంబు గల్గఁ జాలని వారల్ 49

త. స్థిరమతి రామకృష్ణ ముఖ దివ్య శరీరము దాల్చి నీవు త
న్నరయను బ్రోవ నిట్లు [1]ననంత సుశీలతరాత్రి వల్ల వి
స్ఫురణముగా నిరంతరముఁ దాల్చి హితంబు నొసర్చు వాఁడ వు
త్కర తత్కారిపై దువహకల్పక మూర్తివియై ముదంబునన్ 50

ఆ.వె. ఎపుడు శివమోక్ష హేతువు నగు నీవు
వర్తిలంగ నెల్ల ప్రాణులకును
ముక్తి కొఱకు నిట్లు మొనసి సంకల్పింపఁ
బడుదు వీవ జగతి శంకరాఖ్య 51

వ. అందఱు భవసాగరమునందు మునుంగుటయుఁ గొందఱు కొందఱుగుదాని ముక్త జీవు లగుటయు నీ మాయాప్రభావంబు నీకుఁ బ్రసిద్ధంబగుట నీవు [2]నీవే రచ్చరటం గలవు నీవ సత్య సంకల్పుఁడవు సత్యకాముఁడవు నాదు బ్రకృతియందుండు వస్తుగుటంజేసి నిగమంబుల [3]కన్పృతంబు గావింప వలదు దేవ దేవా భవదనుగ్రహంబువలన సమస్త జీవకోటులకుఁ బరమంబగు పదంబు గల్గు కొఱకు నిన్నుం బ్రార్థించెద మత్యాంతరంబగు దాని నురువ వలయు మహాత్మా సర్వశేషివగు నీకు భేద బుద్ధి యేల? ఈ లోకంబు నందుఁ గొందఱు బద్ధులును గొందఱు ముక్తులును నగుటకేమి దాని విచారింపఁదగు నిట్లు గావింపక సర్వజనులకు ముక్తి ప్రదుండవు గమ్మని యివ్విధంబునఁ బ్రార్థింపుచున్న శ్రీ రమాదేవి నవలోకించి పరాత్పరుండగు జగత్పతి భవనంబు నందుఁ బుత్రుల యెడ జనకున కంటె జనని కధికంబగు బ్రియంబు గంధని యత్యాదర కృపారసుండగుచు నామె కిట్లనియె 52

1 మూ. యనంతు 2 మూ - నెచెరెద్చు 3 మూ - కన్పుంతం

మ. అరవిందాసన ముఖ్యులందు దయచే నాహార్యగా మన్కి నీ
కరుణన్ నమ్మగుణించి పల్కితివి యుత్సాహంబుగా నీవు మా
కరయంగా మరిలేదు మీ పలుకు సర్వంబౌను నొక్కప్పుడే
నిరహంకారిగ నెట్టి భేదము కనున్ వీక్షింప మాయందునన్ 68

క. వారి వారి కర్మవశత భేదప్రజ్ఞ
మాకుం దనరుచుండు మఱి వారి
కిని మొదలుగాని సుకృతులుగా నీ గు
ణములు మీవు తెల్ప దమం మతిని

ఉ. అందు జనస్థితికర్మ పరిహార మొనర్పంగ రాదు సేవ చేం
దలంపంగ వారికి నాసంగెదన్ ద్వరగా నిష్కృతంబు సంశయం
బు వలదంగా ధరించె [1]సముదంచిత రాఘవ కృష్ణ ముఖ్య ను
తమ విభవాప్తి తత్తదవతారములై యుగయుగంబు లందునన్ 66

వ. యుగయుగంబునం ద్వితీయంబగు రూపంబులు ధరియించి శ్రీరం
గంబు మొదలుగాం గల్గు క్షేత్రంబులయందును గ్రామ గ్రామంబు
లందును ప్రతి గృహంబునందును వేనవ్వాది విగ్రహ రూపవంతుండనై యు
ండెదను దివ్యరూపంబున జగంబునందే సంస్థితుండనగుట కర్మవశంబు
వలన జనులు దుర్గతిం బ్రాపించి మత్పదంబు జెందనేరరేమి చేయుందగు
సకల ప్రాణికోటులకు సులభంబగు మోక్షసాధనంబు దెలియ నైతివేని
మాకథ ప్రీతిగాన నీ బుద్ధి కర్మలోకోపకారంబుగాంగొంట నేవే యుపా
యంబు గందు — దాని నెఱియింపంగలె నన వందయు నీవును కూరిమియు

1 మూ - సమంచిత

సిరియు చక్రంబును శార్ఙ్గంబును నందకంబును గౌమోదకియుఁ బాంచ
జన్యంబును విష్వక్సేనుండును ననంతుండును వైనతేయుండును సునందా
దులును మఱియుఁ బరిజనులుగాఁ మీర లంద అంశభాగంబున [1]భూలోకంబున నం
దవతరింపఁబడగు [illegible] యుగంబునందుఁ బొరసి సర్వాధికారులగు నరు
లకు సులభంబగు సన్నిధానంబువలన మోక్షం బొసంగుదురు ఉపనిష
న్మార్గోక్తంబును గుహ్యంబు కంటె గుహ్యతమంబును శుభంబును రహ
స్యతరయు సంస్థితంబును బరమంబును నగు నష్టన్యాసయోగంబు సర్వ
బంధవిముక్తికొఱకు సర్వులకును నుపదేశంబు గావించి యంత సకల పర్థాధి
కారంబు కొఱకు నిగమాగమంబులు సంగ్రహించి ద్రావిడభాషచే బ్రబంధ
ములు గావింపుదురు మహాగుణంబులగు నప్ప్రబంధములచేత దుర్మత
భేదనంబు చేసి పావన స్వాశ్రితంబులను సాత్త్వికంబులను గావించి
వాని శోధింపుఁడని యిట్లు దేవుం డాజ్ఞాపింప శ్రీ భూనీళాదులును బరిషత్తు
లగు ననంతాదులును వసుధయం దావిర్భవించి రని యిట్లనియె ౬౮

సీ. సకల దేశములందు శౌరిదాస్యనుషా
రమునెల్ల నిల్పించి రమ్యమతిని
ప్రకటింపఁగా నందఱకు నుత్తమము రహ
స్యమునగు న్యాసయోగము ముదమున
నుపదేశమును జేసి యుర్వియందు మహాత్ము
లై మోక్షదాయకు లయ్యె దివ్య
ధమున పేరఁట ప్రతి ద్వాపరాంతమునందుఁ
ప్రతిమహాయుగమున [2]జనుల బ్రోత

---

1 మూ – భూలోకంబున నవతరింప

2 మూ – వలన ౩ మూ – బహుళ.

తే.గీ. ముక్తి హేతువు లెంతు సముద్భవింప
చందురు లదుత్ర లన్యాఖ్య యోగములను
నంబులు సక్ర్ధ్రహిత మాత్రంబునవె ద
ఎల్పు పరమగతిని భక్తి తెల్పి యసమ 57

తే.గీ. అది మొదలుగాగ యీ లోకమందు జ్ఞాన
యోగము ప్రకాశితంబౌట యొప్పు కొరి
సర్వజనులకు ముక్తియొసంగు దన్ని
ష్ఠంత భాగ తుంచేల సేవ్య రగుచు 58

క. అని యిత్తెఱఁగు సమస్తం
బున [1]శివయగు సూక్తి మోక్షముంగొని నానా
యతులు దాటిన విధి నటు ది
ష్టనియె బ్రియము నంది ప్రశంసించు నయముగాన్ 59

క. ఎంతెంతెట్టుల లోకము
నందుఁ గొరవి నిత్యసూరులుగ నా రాగి వె
లందంబు నట్టుచుండురు
పెందుదు లకిరి ముక్తి స్థిరంకుమతులై 60

ఆ.వె. ముక్తి సాధనంబు ఎల్లాంబు పరమంబు
పావనానంబు పరమ భాగ
వత చరిత్ర మీవు మతి విస్తృతము చేసి
పల్కు నన్ను గూర్చి భవ్యచరిత 61

---

1 మూ. శివ

వ. అని వరుసఁ దు నారాయణునివలన మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును సంవాద
రూపంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవపురాణోత్తర ఖండంబు నందలి
ప్రథమాధ్యాయం బాలకించి సమ్ముంద్రై పరమభాగవత ధర్మ విపరింప
మనుఁడు తదీయ వచనంబు విని యప్పు డా నారాయణ మునీంద్రుఁడు
ప్రీతి సంతుష్టనిఖిలాంగుండగుచు వానిం గూర్చి మృదుతరోక్తి
నిట్లనియె 62

తే.గీ. అంత నాభూతకాలంబునందు వారి
యందు వైవస్వతాంతరంబందు ద్వాప
రాంతము మొదలుకొని తీ ప్తివంతి గరిమ
నెనయ నా భగవత్పంచహేతు[1] లిపుడు 63

క. సిరియ మ భూమియు నిరయుఁ
బొరి సేసేగాద్యు లని యొరమిరి మోక్ష
స్ఫురణకు సాధనములుగా
[2]బరుడించిన ద్రవిడదేశమునందుం దనరా 64

తే.గీ. శ్రీ త్రి మహిమంబు భక్తిముక్తి ప్రదతకు
దివ్యనంద నగాగాధ భవ్యభేదయ
పరివృతంబు నిరంతర ప్రాభవతకు
గాంచియను పట్టణంబు ప్రఖ్యాతిఁ దనరు 65

చ. గురుతర ధర్మధుర్భిత విమోచిత తీర్థ [3]సురక్ష ముఖ్య వి
స్ఫురణము గల్గి యప్పురిని చొల్పున బంగరుకోట మూర్తిగా
నరసి సువర్ణవర్తనము [4]హస్తిగిరీశుని భక్తిగోల్వ ని
ద్ధరఁ బొనరించి యాభ్యుతగఁ గాంచినదో యనఁ జొప్పు నెప్పుడున్ 66

---

1 మూ – పంచ 2 మూ – పుర 3 మూ - సురా 4 మూ-హస్త

క పరివృత నీలనీరద విభాసిత శైత్యము లల్లి నిల్ల వి
స్ఫురిత శిరోగృహాగ్ర పరిశోభిత కుంభ పయోజ లోచనో
త్కరముగ స్వస్థకేతన విలాసము పట్టన దామరాశియై
యరయ పురీ గృహేందిర లనంతపదస్థితి మించె నెంచఁగాన్ 67

వ కాంచన ప్రాకార సంయుతంబును సకలసంపదానిక్షేపంబును సమంత
తస్సమావృత ప్రకాశమాన మేరుసంకాశ ప్రాసాద నికరంబును నగు
పురంబునందలి [1]హస్తిగిరిశిఖరంబు మీఁదిభాగంబునందుఁ గనక కమల
సంకీర్ణ మత్తమధుకర నికర [2]ఝంకారితాలంకరణంబును విమలజల
[3]చలత్ప్రవమాన శతశిర సంచరిత సకలం జంతు సంతాన దురంత నందీ
పిత తాపహరయ నివారకంబును నగు సరస్సమలాకరంబునందు
బాలార్క ప్రభాభాసమానంబగు హేమనలినంబు వందుఁ బ్రవేశించి
యరవిందవదన పదారవింద మరంద నిషేవణంబువలన సద్యః ప్రవర్త
మాన నిఖిలావయవుండును భగవత్ప్రియుండును మహత్తర పాంచ
జన్యాంశుండును నగు మహానుభావుండు శుభంబగు ద్వాపరాంతంబు నందలి
శ్రవణనక్షత్రయుతాశ్వయుజ మాసంబునందు సకలదేహి ముక్త్యర్థంబుగా
సముద్భవింప దివ్యులు [4]దేవ దుందుభులు మొఱయింపుచు మహనీయం
బగు పుష్పవర్షంబు గురియించి రమ్మహాత్ముండు ప్రాదుర్భవించు సమ
యంబునందు యప్పరస్సంఘాతంబు నటియించె నంతదేవుండును సర్వేశ్వ
రుండును పరరుండును నళినభూతకారియు పుండరీకవిశాల నయ
నుండును శంఖచక్రగదా ధరుండును నీలజీమూత సంకాశ మం
తనుండును కోటిసూర్య సమప్రభాభాసమానుండును పీతాంబర
ధరుండును వనమాలా విభూషితుండును హారకేయూర కిరీట కంకణాంగద
శోభితుండును మహనీయకాంచితా దామ నూపుర ప్రకాశితుండును గరు

---

1 మూ - హస్త . 2 ము - ఝంకార

3 మూ చలోత్ప్రవ 4 మూల - దేహ

దాధిరాజుండును శ్రీమద్రమావతీ సహితుండును జగద్విభుండును ధవళ
చామర పరీత ధవళాతపత్ర పరిశోభితుండునునగు నచ్యుతుండు దయార్ద్ర
హృదయుండయి పౌరంబగు నర స్థిరంబున కరుగుదెంచె 68

క. అరయఁగ నల్పాయువు గాని
శర మ్మూఢాలయిఁ జేసి శ్రీహరి నిగమా
రత నీతి నిశ్చయంబుఁ
బరికింపఁగ వలది వేదపారగుఁ జేసెన్ 69

తే.గీ. ఆపి సరోయోగి యని య హాస్యంబు చేసి
ప్రభువులోకాధినాథుండు బాహువులను
స్పర్శ గావించి తన ప్రియభామ కొసఁగె
సంతసంబున నల్పాలు సత్యతో 70

క. స్థిరమతి వాత్సల్యంబునఁ
గర మా సిరి స్రావితంబుగాఁ దగు చనులా
లరుదార నొసఁగి యాతని
వరసి సుతుని పగిదిఁ బ్రోచె నతిమోదముగాన్ 71

చ. అతఁడు ప్రవర్ధమానుఁడయి యంచితభక్తి నిజాత్మ నెంచి నం
తతముగ వారి పాదసరసీరుహసీమను దండవత్ప్రణా
మ తనుఁడునై యధోక్షజుని మాధవు లోకవిభున్ మహాత్ము నం
స్తుతి రచియించె చిత్పరిశోభిత సత్య మృదూక్తి వైఖరిన్ 72

సీ. అతఁడు సంస్తుతిఁ జేయ నప్పుడు సంప్రీతుఁడై
దేవతేశ్వరుఁడు సుధీమతుండు
వరదుండు నిర్మలస్వాంతుండు యా గమ్య
తత్ప్రదంబు సకలంబు సుప్రభావ
మహిగమ్మ మతిశయంబుగు ధ్యానయో గంబు
మునివర్యుఁ గాసార భూతయోగిఁ
గూరిచి కరుణాన్వై కొని యుపదేశింపఁ
దన్మహామహుఁడు తత్పాద నళిన

తే.గీ. ములకుఁ బ్రణమిల్లి సంతోషమున వినీత
వంతుడయ్యెఁ బ్రసన్న తద్వదన నీర
సంభవ న్యాసముంగొని సమ్మదయాప్తి
హర్షితుఁడు గాఁ దనర్చె యత్యంత మతిని 73

క. మునిపతి కృతకృత్యుఁడుగాఁ
దనుఁ దెలియుచుఁ బరుని దేవుఁ దామరస దళా
క్షునిఁ గూర్చి కృతాంజలియై
యనియెన్ వ్యాసార్థ కాంక్షతా[1]యాతుండై 74

తే.గీ. అనఘ నీవు వచించిన ధ్యానయోగ
మరయు గుహ్యంబుఁ దాత్పర్య మనుట యెట్టి
దానినంతయు నతివిస్తృతముగ మాకు
యాధిగాఁ బల్కి వలయుఁ గారుణ్యబంధి 75

వ. అనుడు భగవంతుం డిట్లనియె, 76

---

1 మ — తాయ

క. అంగన్యాసము ద్వివిధముగా
బలకంబడు మానసముగ [1]వాచకముగ మి
క్కిలి వాక్కునఁ బల్కించి
వెలసిన దది వాచకము వివరింపఁబడున్ 77

క. లలి వాగర్థోచ్చారమె
యల పరమపదం బొసంగు నవయా ద్వితయై
యలరు మనోస్థగ మి
క్కిలి ని హారపము బగలిఁ గీర్తిర మగుటన్ 79

ఆ.వె. అందు నాద్యమైన న్యాసంబు ధరియింపు
మనను రెండవదిగ నందు నాత్మ
మైన ధారిదాల్పు మునుయఁ దర్పంబాంగ
ములు పఠింతు నేను [2]లలిత మతిని

వ. అనుకూల్య సంకల్పంబును బ్రాతికూల్య వివర్జనంబును రక్షింపు
మనియెడు విశ్వాసంబును [3]గోప్తృత్వ వరణంబును గార్పణ్యంబును నను
నివి యనుక్రమంబు వలన పంచాంగంబులు మహాన్యాసమను పెరుమంబగు
నాత్మన్యాసంబు [4]శేషత్వంబని పల్కంబడు భోగ్యభోగులు శేషశేషులని
వచియింపఁబడుట పూర్వంబునం దధయుండును నిర్దేశుండును నగుటాను
లుండును గోప్తుర్ సర్వేశ్వరుండును భూషణ ప్రియుండును నగు జీవాత్మం
గూర్చి యెనగు శరయున దేవుండు శేషరూపుండును సను శేషయమఁ
బ్రసిద్ధంబయ్యె — జీవాత్మయగు మదీయ పక్షంబునందలి కౌస్తుభంబే యె

---

1 మూ వాచకమగు 2 మూ వలిత
3 మూ గోప్తరవ 4 మూ శ్లేష

నవెదు [1]న్యసనంబు తత్త్వవేదులగు మునులంచెం దాత్మన్యాసంబని పల్కం బడియె ప్రధానంబు గూర్చి బుద్ధి తత్త్వంబు గదారూపంబుగంజేసి నాకు ధరియింపనగుట భూతప్రవృత్తీంద్రియాదియు శంఖరూపంబుగా ధరియింపు చుండు నుత్తమంబును ద్వివిధంబును నగు నహంకారంబు శార్ఙ్గ రూపంబును జేసి ధరియింపుదు మనస్తత్త్వం బేను చక్ర రూపంబునంజేసి[2] దాలుతుం బంచ యగు నింద్రియంబులు బాణ రూపంబులం జేసి ధరియింపనగుట విద్యా మయంబగు జ్ఞానం బెద్ది యది ఖడ్గరూపంబుచే నాకొఱకు ధరియింపంబడు నవిద్యామయంబగు జ్ఞానం బెద్ది యదివర్మరూపంబున ధరియింపంబడు పై బయంటి స్వరూపంబు వలన పంచభూతంబులు ధృతంబులయ్యె నిట్లు ప్రధానంబును బుద్ధియు నఖిలాత్మకంబగు భూతాదియు నింద్రియాదియగు నహంకారంబును మనంబును సకలేంద్రియంబులును విద్యావిద్యలును భూమి మొదలగు భూతాదియు నునవి మదీయహస్తకమలంబులయందలి విజ్ఞానధ్యానంబునంజేసి సన్న్యాసంబుగా నాత్మీయ న్యాసంబని న్యాసయోగ విశారదులం పల్కుదు రివ్విధంబున స్వాత్మను నా యురంబునందలి కౌస్తుభ రూపంబుచేత సన్న్యసించి సద్యస్స్వానందసుధారసం బహర్నిశంబు గ్రోలుచు నాయుధ రూపకంబులగు తత్త్వంబులచేతం బరివృతుండయ్యు మత్కరారవింద మాధుర్య మకరందంబు మిక్కిలి సేవించు బహిర్విషయ వైముఖ్యంబగు నాత్మన్యాసంబుగాఁ దలంపఁ దగు నని యిట్లనియె

తే. గీ. ఈ సమస్తంబు తెల్లగా నెఱిఁగి నీవు
సర్వసర్వేశ్వరుండవై సంతతంబు
నూహము వర్జింపు నాయందుఁ బాదుకొఁ జేసి
యలరుచు సమాధిఁ గ్రీడింపు మనుచరిత 81

---

1 మూ వ్యస 2 మూ దాలిత

క॥ అని చెప్పి కరుణ దయతో
త్రివ వాక్యముల్ బాధ్య వెట్టి ధీనిధి నేనుం
ఉవ నిఖిలక్షేత్రమహం
దనువొందఁగ యాత్ర సల్పు మరలిం పక్షిన్ 32

తే.గీ. అందు వర్తించు వెంసులై నవారి
కథికరము ద్వారపాంగ యత్మాదరంబు
తెసి ముఖవేశ విద్య యుస్థితిని చెవు
కంచ ఏకల మింపు పాశదుఁడ వగుచు 33

వ. ఇట్లు సాగీరథు నాశ్రయించి దేవతాధ్యక్షుండగు పుండరీకాక్షుండు లక్ష్మీ సహాయుండగుచు నిత్యముక్తుంగు సనందనాదులతోఁగూడి బ్రహ్మణ నిజనివాసం బగుం బనెను నట్లు నమ్మహాత్ముండు ననుట యోగిశ్రేష్ఠుండగు సంతు న...ంబగు కంయుష్ఠి నొంది క్షేత్ర యాత్రా పరుం డయ్యె నని మహాముగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవపురాణ ఖండం బైచెలి యుత్తర ఖండంబునందు సంవాదంబుఁ గావించి భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు నరుం గూర్చి ద్వితీయాధ్యాయంబుఁ జెప్పి వెండియు నిట్లనియె 34

సీ. అంత [1]సుపుష్పంబగు వనోత్కృతమయ్యు
ఘ్యాంబ ప్రాకారభూషితంబు
[3]సౌధ విహారంబు సరసీతటయుతంబు
నుం ...త్రామతి వ్యాపితంబు

---

1 మూ - సుపుష్పంబగు 2 మూ - వృత
3 మూ - సౌధ

సర్వదేవాంతు మోక్షదమునా మల్లప
రంబునం దము నీరరుహ కుముద
ములను దెంగల్వలం బలి సుల్పంబులు
నెనసి దివ్యంబుగా నెసఁగు నొక్క

తే.గీ. సరసి తలమున రాజహంస స్వనంబు
గలఁగి సురరాజ నీలప్రభాళి మెఱుచు
శుభము గామించి నిస్తుల స్ఫూర్తి నలరు
దివ్య నీలోత్పలంబు సంభావ్య మగుట 85

వ. అందు 86

క. కౌమోదకీ మహాంతుఁడు
తామరసాక్షాంఘ్రి పంకజ (?) ధ్యాన సుధా
ధీ మహిత వివర్ధితుఁడు [1]మ
హా మహుఁడు వసించి నిస్తులానందుండై 87

క. క్షితి తత్త్వ జ్ఞానాధికుఁ
డరఁడు పవిత్రాశ్రయుఁడు నగు మాసమునం
దతి శుభమగు దినమున నం
చిత మతి ఇక్కందె విమలచిత్తాయితుఁడై 88

వ. అయ్యవసరంబున

---

1 ము — మా

చ అనుపమ కోటిసూర్య తులితాభుఁడు సంతతనాటఁ దాౖగా
[1]వనుఁ దవిలెక్కరుండు ఎధవంద్యుఁ దనేక సుమాస్త్రదారుతా
స్తి విగఎరూపుఁ దచ్యుతుఁడు దెవుఁడు శౌరి చతుర్భుజుండు [2]శ
ర్వానయుండు గోముఖావయవభాసితుఁ దవ్యయుఁ డప్రమేయుఁడున్ 83

సీ సర్వజుతుఁడు శంఖ చక్ర గదా పద్మ
విభ్రాజమానుండు విశ్వమయుఁడు
సుముఖుండు సుభ్రూశ్రు సుజనస్తుతుఁడు పుండ
రీక విశాక్షుఁ డస్తోక గుణుఁడు
నారాయణుండు సునాసుండు విద్రుమా
ధరుఁడు సుదంతాఢ్యుఁ దరిజయుండు
సు[3]శ్రోత్రుఁ డకఘుఁడు సులలాటవంతుండు
సువిభూషణుండు విశ్వరయుతుండు

ఆ సుగుణ మాలి సుగంధ చుబుక కంధరుఁడు సు
నఖుఁ డమరకుతుఁడు వాసుదేవుఁ
డమృత దాయకుఁడు సదానందరూపుఁడు
దివ్య గంధలిప్తదేహుఁ డనఁగ 31

వ పుష్పమాలా విరాజితుండును దివ్యపీతాంబరధరుండును నగు వాక్షీధరుండు
నగణనని యగు ఎన్మతోఁగూడి విత్యముక్త పరివృతుం డగుచు సరస్తిరం
బున కరుదెంచి యుత్తముండును సిలోత్పలాంతరస్థుండును నగు నయ్యర్ప
కుం గ్రక్కొ[4]పోషణం బు జేయుటకై ప్రియముగు[5]కమలాహస్తకముఁయునం

1 ము - నను 2 మూ - తా
3 మూ - శ్రోతు 4 మూ - పోషణంబగు
5 మూ - కము

దొసంగిన నాలేమి బావింబుగా నత్యంతుంగొని హర్ష మానసయై
నృప్పయింపుచు నతని కమ్మరం బొసంగిన సమ్మహోత్సవంబు లక్షణంబు
ప్రవర్తమానంబగుటఁ దర్శనీయంబునం దాశౌరి యమ్మునీంద్రునకు
భూతాభిధానుండని ప్రవరమైన సరహస్యంబును సవిస్తరంబును బరమం
బను న్యాసాఖ్యంబును నగు యోగంబు యోగి ధ్యేయంబును భక్తుండును నగు
సమ్మహోత్సవ మొసఁగెఁ బాగా వింప మునిశ్రేష్ఠుండగు వాతండు జ్ఞానయోగ
రహస్యం బెఱింగి యతాండును నన్యుయుండును నగు వాని గూర్చి
సంబంధ జ్ఞాన భేదంబుగు వాని ప్రశ్నఁ జేసిన భగవంతుండు సంబంధంబు
లగు జ్ఞానభేదంబులయందు కర్తృ కార్యం యందలి [1]సంబంధంబు
శ్రేష్ఠం బని లోకంబునందుఁ బెక్కయిన కతంబున మునీంద్రా దాని వది
యింతు వినుమని యిట్లనియె ౬౨

తే. గీ. ధాత్రి రామావతారంబు దాల్చి నాదు
చరిత మతికంబుగాఁగ నాశ్చర్య మగుట
నిదియె విజ్ఞాన సిద్ధికై యొసఁగుచుండు
బూర్వకాలంబు నందు విఖ్యాతి మించి ౬౩

క. మనసువలన నీ చరితం
బును దశకంధర వధార్థముగఁ దెలియఁగ నీ
కను జీవునిగాఁ బరమా
త్మ నయిన నను రాముగాఁగఁ దలపఁగ వలయున్ ౬౪

సీ. ఉరుదీప్తియగు మదయోధ్య వైకుంఠంబు
[2]దగఁ బ్రపంచము దండకావనంబు
నందుఁ బ్రవిష్టుండనై పరమాత్మనౌ
నాకు లీలార్థమై సంభవించ

---

1 మూ — సమ్మంధ 2 మూ — దనప్రపం

సీతా సదృశముగాఁ జెన్నొందు రాక్షసు
రహిని మనస్సులో రావణుండు
మృగ రూపమైన ప్రకృతిచేత మత్ప్రీ
ఎము వల్లఁగొని తీర మను లంకఁ

తే.గీ. జేరి యుద్యాన సంస్థగాఁ బెంగు వనమం
నందు వరిక్షిత దా విపయాల్మ కోత్త
మాంగమును విఱరాజ్యము నసుభవింగె
మహిళ సుతాధుర్య సుచరిత్ర మౌనివర్య 95

తే.గీ. అప్పు డా సీత యౌవనమునందు నాదు
విగ్రహస్వరూపం బెట్టి విస్తృతముగ
వలుపుచు వసించునట్లు నీ ఎంఘమతిని
భక్తిరంజిల్లగా ధ్యానపరుఁడ నగుచు 96

మ. సతతంబున్ మునివర్య యివ్విధముగా సంబంధ విజ్ఞాన మం
చిత భక్తిన్ హృదయంబునం దరసి విద్విన్నైక భక్తాత్మ సం
తతినై నాదు గుణానుభూతియును[1] మత్ప్రీతియో లీలయున్
చతురత్వంబున మౌనివర్యులకు నిచ్చన్ బోధ గావింపుమీ 97

వ. ఉత్తమంబును రూపానుభవంబును మత్స్వరూపానుభవంబును స్మృథ్గుణాను
భవంబును జరమంబగు విధూత్యనుభవంబును మానులంగూర్చి నిరంత
రంబు స్థిరంబగు సమాధించేసి యుద్బోధకంబు గావింపుము సంసారసార
మగ్నులగు శరీరులకు పుత్కృరుణంజేసి యపయంబు తత్త్వం బధికంబుగా

---

1 మూ 'ను' లేదు

బోధింప నీ వనువర్తింపుము దివ్యంబులౌ మదీయక్షేత్రంబులం గూర్చి
యథాసుఖంబుగా సంచరింపుము భవత్పుణ్య స్పర్శంబున భూమి
యందు సంచరణం బొనర్చుచు దానిఁ బవిత్రగా సలుపుము మునీంద్రా
భవచ్ఛరీర స్పర్శ మారుతంబుచే నందఱు మర్త్యజంతువులు ధన్యులగుచు
నిన్నాశ్రయించెద రనియెడు పితృవచనంబు విని యప్పు డప్పుణ్యశీలుండు
వినయావనతుండై యాజ్ఞనుం బ్రతిపత్తిఁ జేసి యతనిచేత మిక్కిలి యను
జ్ఞాతుండగుచు ననవరతంబు యాత్రం గూర్చి చనియెనని మహాయోగి
మాహాత్మ్యంబను శ్రీమంతంబును నగు భార్గవపురాణంబునందలి యుత్తర
ఖండంబునందు సంవాదంబుఁ జేసి భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు
నయనకుఁ దృతీయాధ్యాయముఁ జెప్పె యిట్లనియె 98

మ. అట ధర్మావరణావృతంబు మణిహర్మ్యానేక సంకీర్ణమై
పటిమన్ నింగికి నంటునై యెసఁగు దేవయాల్చి విశ్వోత్కటో
త్కటమై యొప్పు మయూరి పట్టణము విఖ్యాతంబుగా సర్వ ది
క్తటముల్ స్వాత్మరుచిచ్ఛటం బరవఁగాఁ గన్పట్టు లోకంబునన్ 99

వ. అందు 100

క. అనుపమ కలహంస క్రౌం
చ మదభ్రమరావృతంబు చంచత్కోక మ
ధ్యమము లతాపాదపసంఘము
కమలాకర మొప్పు విమలకమలకముపై 101

ఆ.వె. అందుఁ బొల్చి నందరాజుఁ డా యాశ్రయు
జమున పుత్రము గాంచు శతభిషమున
శుభదినంబు నందు శుభలగ్నమునఁ బుట్టె
దివ్యతనుఁడు నిత్యభవ్యధనుఁడు 102

చ ఆమూ...మము త్రి సర్వమున కాన్పుమఁడౌ హరిగేవుఁ డాత్రిరా
పన యొ దయాన ...యకు పార్థిమాలి తోడ నయ్యెదన్
...పవి ఎంబలాసిల ... ... పతిన్ గొరగర్భ తక్షణం
బు... ...గినుంగొని నస త్రుల మోద పరిర చిత్తుఁడై 103

తే గీ పంకజా...ండు పరిపూర్ణ భావుఁడగుచు
రాలు ఎనెఱుఁడైన యత్నాలు పంచుఁ
గమ...తోఁ గూడి వాసార కరుణావృష్టి
గురియఁ గావించెఁ గుశల విస్ఫురణ మతిని 104

వ నర్స్వా...యమునం దటనివేళ మిక్కిలి వృద్ధిఁ బొందయుడిన శరీరంబుగల్గి
యౌవనం బునందు నతని పార్శ్వంబున వాలింగనంబుఁ జేసి మహాంతులలోన
మహాతుఁడగ్ని గమ్మని ఇవ్విధంబున వస్వర్ణ నామకుండగువమ్మహాత్మునకు
బ్రాహ్మండుండును పురుషోత్తముండును నగు సర్వగవంతుండు మహాత్మా
మయి గావించి న్యాసజె గం బుపదేశించి మునీంద్రా తత్త్వత్రయము
రచించెద వినుమని వెండియు నిట్లనియె 105

తే గీ గరిమఁ జిత్తు నచిత్తు ...రుఁడు గాఁగ
మూఁడు విధములు తత్త్వంబుఁ జొరయు చిత్తు
నిర్వికారంబు శాంతంబు నిర్మలంబు
వర్ణ్యను నిరంతసంబుగా నరయవలయు 106

క కవ ...వానందమయం
బను శాశ్వతమును నజాయు పౌరి నవ్యయమున్
దనకొఱకుఁ దా వెలుంగును
ననుగొందఁగ ...బై మునివర్యా 107

---

1 మూ ఐతిన్

సీ. ఆకారధిగా నహా మర్ధంబు విర్దేం
మను ధారు దాస్యైకముగఁ బ్రియంబు
నగుచు దివ్యతఁ జేసి యనుదినంబును బ్రతి
క్షేత్రంబు గూర్చి వసించు నెన్ని
దగు గుణంబుల గల్గి యరయ నటంతస్వాంత
దింబు మవ్యక్తమనియు పలింప
నలరు చిదాత్మం బహంకారమును ఎంచ
ఘాట 'బల్ విస్మయములా'ను నైదు

తే.గీ. నింద్రియంబుల పదునొకొం డెసఁగు బుద్ధి
తత్త్వ మవ్యక్త తత్త్వ మీ తత్త్వములను
నెంచి నిర్వికార్యాగా నెసఁగుచుండు
మహితగుణధుర్యు శుభచర్యు మౌనివర్యు 108

తే.గీ. అవియు త్రైగుణ్య విషయమై యలరి జడమ
నగు నచిద్రూప మని యరయంగ నగుటఁ
నిందు సర్వేశ్వరుండనై యే సనాత
నుండనగు నీశ్వరుఁడనుగా నొప్పుచుండు 109

వ. సర్వ వ్యాప్తంబును సర్వ శోధంబును నమలంబును నానందంబును నగు
ఆకారంబుతోఁ గూడికొన్న యనంతుండును నగుణుండును సాక్షియు
నాస్తయు సర్వంబునకు ధారకుండును స్వాధీన సర్వవ్యాపకుండును
శ్రీభూనీళాధినాయకుండును ప్రభుండును నిత్యలావణ్య సౌందర్య సం
యుక్త శుభ విగ్రహుండును నే నగుట నేతత్పదార్థ త్రితయంబునందు
ద్విపదార్థాత్మకంబగు జగత్తు మచ్ఛరీరంబనియు నీశ్వరుండనగు నేను

---

1 మూ. సలేదు

[1]శరీరియగు నరయఁజను మునీంద్రా యుత్తమంబగు తత్త్వంబగు
జ్ఞానంబు దెలియుము సకలజనులు దీని వెలుంగి పరమగతిం బ్రాపింపఁ
గలరని యిట్టిదంబైన సర్వంబగు రహస్యార్థం బమ్మహాత్ముని కొఱకు
నుచ్చరించు నాచార్యుండు నిఖిల చరితం బీ విజ్ఞానంబు బోధింపుచు నంత
తయు భూసంచారంబు గావింపుమని యాజ్ఞాపించి యప్పుడే గూడ నరని
హృదయ కమల కర్ణికా మధ్యంబునందుఁ బ్రవేశించినంత 110

సీ. [2]స్ఫురదింపఁ గాసారి భూత మహాత్మ్యము
కుంగు మునీంద్రులు బలుదుహోత్ర (?)
వనమునఁ గైకొని యనుదినంబును బృథివిఁ
దిరుగుచుఁ గలిగిన దీర్ఘము (?)
వరి పద్మములఁ [3]జేసి చరమహాత్ముండు
ధాత్రీధర గుహలఁ దనరుచుండు
రిలఁ బవిత్రగఁజేయ దిందిరేశ్వరుగు
ముల గొనియాడుచు తెలిపి వార

తే.గీ. అంబు పాపుని దాత్మ (?) [4]భోగైక భోగ్య
లగుచు సత్సంగతాంతులై యలఘుమతిని
న్యాస (?) గానుభావ [5]విద్యాను శౌర్య
కౌకరు బ్రత్యేక సరణులై సుకరులగుచు 111

వ. నిత్యముక్తులకు [6]ముక్త్యభోగ్యంబగు శ్రీవరు పదద్వయంబు నందరి
భావన గల్గి విని వృత్తాన్నపానాదులగుచు సత్కృతక్రమంబుల వర్ణించి
పుష్కరిణులై తద్వృదయంబగుట పవిత్రీకృత భూజనులగుచు నిత్యంబు

1 మూ. శరీర 2 మూ. స్ఫురదింప 3 మూ. చేయు
4 మూ - భోగైక 5 మూ - విద్యాను 6 మూ - ముక్త్య

రేలు గృహంబులు గల్గి తుల్యశీతోష్ణ సుఖ దుఃఖులై శరీరాదులందు నిర్మో
హంబు గల్గి భగవత్పాదాసక్తులై భోగాసక్తి బరంబు వలన భీతులై భగవ
త్ప్రియ బాంధవులుగాన పరమానంద సంభృతులై యంత లౌక్య కలం
బునం [1]దేశీకృతులై యానంద్రితులయ్యు దూరంబువలన దండ ప్రణా
మంబులు చేసి తద్దర్[2]శనాతిశయాహ్లాద [3]పులకీకృత విగ్రహులును బర
స్పరాలింగన తత్పరులును నానందాశ్రు విలోచనులును మాటిమాటికిం బెద్ద
దగ వచియించి దృష్టిం [4]బట్టి బెను పున్యలగు నంజలియుం దాసక్తి గల్గి
వినయానన మస్తకులంగుచు వారు ధన్యోస్మియని పల్కుచు నమీపంబు
నందుఁ గూర్చున్నవారై [5]యతిభక్తి వినయాన్వితులుగా నన్యోన్య ప్రశ్నం
చేయుచు రహస్యంబును శేషశేషిత్వ లక్షణంబును భగవత్పరతత్త్వంబును
నగు ధ్యానయోగంబు పరస్పరంబు వలన వినుచున్నవారై యనంతరంబు
112

సీ. సంతతం బన్యోన్య సత్సంగ వశమున
నిలఁ బరమానంద వృత్తిఁ జెంది
మాటి మాటికి వేఱు మహనీయ విస్ఫూర్తిఁ
దిరుగుచు నొక్కెడ దివ్యమైన
సిరిమించు వామన క్షేత్రంబునకు [7]యదృ
చ్ఛంజేసి వారలు నని రయమునఁ
దత్పుర ప్రాంతంబు దడయకఁ బ్రాపించు
యోగీశ్వరులయం దనూనవృత్తి

---

1 మూ - దేశీకృతులై
2 మూ - నాతిశ్రయా   3 మూ - పులకే
4 మూ - గఱపి   5 మూ - కృత
6 మూ - మరి   7 మూ - యధృచ

తే. గీ. నలిని యోగీశ్వరేశ్వరుం డచ్యుతుండు
సదధిపతి సకలాత్ముఁ డుత్సాహమూర్తి
వారికరుఁ జెఱిఁగియు నవ్వారి నెఱుఁగఁ
గోర్కులఁగంటుఁదగుచు వేర్కొని మునీంద్ర 113

తే. గీ. అంతటను జంచలాగ్ను లంపుటొంటి ధ
యంతరంబుగ నిస్తంద్రమై మహత్తు
గాంచు తఱిఁగాని జడివాన గడలు కొనఁగఁ
జేసె నక్కపాలాక్షుఁ దక్షుఁ సుజనుఁడు 114

క. ప్రకటితమోవృష్టికి నో
ర్వక యెగరముఁ జొచ్చి విష్ణుభక్తి హృదయుఁడై
యొక పుణ్యభాగ్ గేహ
వరకంఠి నరోమునీంద్రుఁ డధివసియించెన్ 115

తే. గీ. అంతట ననంత సంస్మరణానురక్తుఁ
డైన భూత మహాయోగి యరుగుదెంచి
సకలసృష్టిని వాగేహకివి విధిం
యోగి వినుతుండు నిష్కలాత్మాప గుణుఁడు 116

మ. సనయుం డా మహదాహ్వయుం డరట దేశయుఁత్ విహరించి స్వ
ల్పని గూఢంబగు దానిఁగన్గొని జహర్ష్యా[1]గంబునం దున్న నా
లవి వర్షాధర పీడితుం బ్రియమువేరన్ గాంచి బొందించు యా
త్రెపు ధామం బ నరోమునీశ్వరుఁడు విప్రవ్యాపునంతాముఁడై 117

---

1 పరా — గపు

వ. సకల జీవదయాపరుండుగానఁ గాసారయోగి ధామం బొసంగి చప్పు డా
మహాయోగి యచ్చట వృష్టిసిరంబునం దడిసి [1]సవాఁడగుచు హరిపదాంభోరు
హధ్యాన సంలగ్న హృదయులై సంతుది [2]తండగు నా స్థలంబునం
దధివసించిన యమ్మునిశ్రేష్ఠుం గూర్చి యాగేహి సేసుదెంచి తదవ
లోకనంబు సేసి నివర్తితుండగుచుఁ జొచ్చుచున్న మహదాఖ్యుంగాంచి వేది
వారు గృతాంజలులై ఎలాత్కారంబుగాఁ గరంబులంగై కొని గేహింజేర్చి
ప్రమోదంబున నమ్మునివ్యూ రేకావాస మాత్రయగు నాగేహి యందుఁ బర
దుఃఖా సహిష్ణులగుచు వార [3]లం దత్యంతయుగా సంతుదితావ్యతులగా
నీరథ్యాసులును నిశ్చలులును నిష్పందులును విపులంతర విఖ్యాతి పరులును
సమ్యగ్ధ్యాన సుధాపానులును సునిర్వృతులుంగా నూరకున్న యెడ విశ్వే
శ్వరుండగు దేవుండు గేహింజేరి తత్క్షమా చంశేచ్చుంజేసి తన్మధ్యంబు
నం దతిప్రవృద్ధుండయ్యె నని యట్లనియె 118

తే. గీ. ఆరయ సమ్మర్దము నఁద్రైనట్టి పంక
వాతుచేత మునులు దారు యంత్రమునను
దగిలికొని యున్న చెఱకుల దంట్లరీతి
నుండి రచ్యుత సంస్మృతి నూని మదిని 119

ఉ. ఆయెడ వార లద్భుతము నొందుచు నచ్చటఁ గ్లేశకారణం
బై యలరారు [5]నామునిని యమ్మురవైరిని నాత్మదృష్టిచేఁ
దాయక చూచి చూడకయె భాసిలుచుండిరి నిర్వ్యథ క్రిసం
ధాయక మానసంబు గాని సవ్యసచోన్నతులై వయంబునన్ 120

---

1 మూ — సలేదు 2 మూ — తలేదు
3 మూ - వారలయందత్యంబుగా 4 మూ - రు
5 మూ — నాపునియ

సీ. అంబుజాక్షుని ప్రియ దగు నరోగాని భగ
వంతుఁడని యెఱింగి భక్తిఁ జేసి
యపుడు భువి [4]స్థాలియగునట్టు గావింప
సంతోషమున వర్ధిల్లు నేయిఁ
జేసి భాస్కరుని భాసిల్లు దీపము గన్గ
నీరాజనముఁ జేసి నీరజాక్షు
నయమునను సమర్పణముఁ జేసి యోగి వ
ర్యుఁడు నిష్ఠ నుండ యా యుర్వరేశుఁ

ఆ.వె. దగు ధనార్జనమందు నధికతుష్టుండై
యంత దూరదాగి యమల వృత్తిఁ
క్షేమ మనెడి స్థాలి [1]వివరించి భక్తి నా
ఖ్యాయుఁ జేసి నిష్ఠ నంపరించి 121

వ. కృతాంజలి యగుచు వెండియు 122

క. తనదు హృదయకోశము ప
త్రిపఁ జేసి సమాధిచేత దీధితి [2]సుజ్ఞా
ప్తిని దీపముగాఁ గోర్కిం
గొని యదర్పణముఁ జేసె సుస్థిరమతియై 123

తే.గీ. ఆర్తి దీపం బొసంగుట సత్యం బమము
నర్క మైపోఁగ నంత నలిన నాభుఁ
డచ్యుతుఁడు దేవదేవుఁ డనాథమూర్తి
యిందిరా భూమి సహితుఁడై యష్టమూర్తి 124

---

4 ము - స్త్రాలి 6 ము — మున్గొలిందము
1 ము వివరించు 2 ము వి

వ. మహాత్ముండగు మహదాఖ్య పురోభాగంబు నందు విభుండు ప్రాదుర్భ
వించిన నతనిం గాంచి యనంతరంబ యమ్మహాయోగి శంఖచక్రగదా
ధరుండును వాలానురాగవంతుండును సుముఖుండును బుధపాళ ధర్మప్రవర్తకుం
డును దివ్యపీతాంబరధరుండును దివ్య చందన లేపితుండును దివ్యపుష్ప
మాలికాపూర్ణుండును శ్రీవత్స విరాజితుండును పీన వృత్తాయత
భుజుండును పుండరీక విశాలనయనుండును కోటిసూర్యప్రకాశుండును
కోటి మన్మథ సుందరుండును కిరీటకేయూర కుండలాంగద ధారియుం బర
మాత్ముండును నగు విష్ణుదేవు నవలోకించి విస్మయావనతుండయ్యు సంభ్ర
మాక్రాంత తనూరుహుం డగుచు నానందోద్రిక్త బాష్పాకులిత సత్కృతాంజలి
యగుచు మాటి మాటికిఁ బ్రణమిల్లి హర్షగద్గద వాక్యంబున నిట్లనియె 125

క. జలధి శయించు హరిన్నయి
నలర సిరిని లోకజనని యగు సి గృహిణిన్
జలజాప్త కోటి నిభరుచి
విలసిత మూర్తిని నతాఘ విస్తృత కీర్తిన్ 126

తే.గీ. సార రక్తపయోధరాకార రత్న
నూపుర విరాజితంబు ననూన జయము
శంఖచక్ర ధ్వజాంకుశ చ్ఛత్ర వజ్ర
చిహ్నితమ్మ ప్రాణి శరణ మక్షిత సుఖము 127

క. పరము భజించెద శ్రీహరి
చరణయుగము సుజనకల్మష గహన దహనం
బరభక్తి ముక్తిహేతువు
సరస మహాయోగి హృదయ సంలగ్నంబున్ 128

క బాలార్కుని కెన నరుణం
బై లసితంబైన కాంచనాంబరము మహా
శ్రీల నెసంగెడు దానిన్
జాలిం [1]ధరియించువాడ భక్తియుతుండవై 179

క పొరిం గింకిణీ వినాద
స్ఫురిత మణిగణ ప్రకాశమును గల కాంచిం
గరము ధరించెద భయ భ
క్తి రచిత బత్తింబుఁజేసి దివ్యాకారా 180

కం స్ఫురణంగాని నీ యురమునం
దరయఁగ వాత్సల్యతత్త్వమగు శ్రీవత్సం
బురమతి ధరియించెద నీ
కరుణారస దృష్టిఁ జేసి కంజదళాక్షా 181

మ మిగిఁ జెన్నొంది కరీంద్ర పుష్కరనిబద్ధంబులై కంబు చ
క్రగదా పద్మధరంబులై విభవమున్ దార్కొన్న నీబాహులన్
నిగమోక్తిన్ ధరియించువాఁడ మదిలో నిరతాసంయూత వం
ద్య గుణాతీత జగన్నివాస పరమాత్మా భక్తసంరక్షకా। 182

క శరదిందు సమానంబై
యిరవొప్పిన దీప్తిఁ దనరి శ్రీకర నయన
స్ఫురణము గల నీ వదనము
స్థిరబుద్ధి ధరియించువాఁడ శ్రీరమణీశా 183

---

1 మా. ధృతి 3 ము. ప్రకాశముగల

తే. గీ. విశద పీఠంబు విస్తృతి వెలయు నీడు
కన్నులను మెఱుపుం మాడ్కిఁ గదలు కుంద
లయుం బింఛిల్ల గంధకరంబులును ధ
రించువాఁడ నమంబు సేయుమా యతఁడు 184

తే. గీ. దివ్యము మహాప్రకాశంబు భవ్యమగుచుఁ
బొల్పు మాణిక్యమంటపంబును భజింతు
భక్తి హృదయంబు వెనుఁగాను బ్రణతిఁజేసి
దేవదేవ గిరీశ వందితపదాబ్జ 185

సీ. కరుణాంత దీప్తి సంతతిత కోటీర వి
రాజిత పాద పూర్వమగు జన్మ
ముల నొనర్చు నరిం పుణ్యయుతంబు వం
మిందిరానాయకు నెల్లలోక
ములకుఁ బ్రభుని హరిఁ బుండరీకాక్షుని
మజ్జనకు నరింయ్య మధువిభేది
భవవార్ధి లంఘనోపాయ సన్మయ గుణ
భరియించి రత్నాద పద్మములను

ఆ. వె. గరిమమొంది యేను సద్భక్తిఁగై కొని
[1]నిరత మస్మదార్య కరుణఁ జేసి
యీ సమస్తములను గృతకృత్యుఁడ నగుచు
ధన్యుఁడుగఁ దనర్తుఁ దత్త్వదృగను 186

---

1 మూ-నిరత

వ. ముకుంద దర్శనంబు వలన నాహ్లాద పరిపూర్ణ రసాత్మకంబును నానంద
గద్గదంబును నగువాక్యం బిట్లు నపుడీరితంబగుట నత్యాసార భూత
యోగీం[1]ద్రులు జగదీశ్వరు నవలోకించి తద్దర్శనంబువలన నమితంబగు
నానందంబు భరియింప నగరుహంబులంజేసి(?)యంచితులై ప్రపంచంబు
స్మరియింపక పారవశ్యగతులైన యప్పుడు సంపూర్ణమతులును మువ్వురు
నగు నమ్మునులకుఁ బాహ్యంబగు హరి యచింత్యంబును నవ్యయంబును
నగు నట్టి విశ్వరూపంబు దర్శింపంజేయ మువ్వురు సత్త్వమయంబును
నానందమయంబును శుభంబును నగు రూపంబుఁగూర్చి ప్రణమిల్లి
యాయోగిశేఖరు లానంద మగ్నులై యిట్లని స్తుతియించిరి 187

సీ. జయ రమేశ చతుర్దశ భువనైశ్వర్య సా
ప్రాముఖ్య ధురంధర మధువినాశ
జయ సర్వ సురగణ సార్వభౌమా[2] యఖి
లేశ్వర యద్రిజాతేశ వినుత
జయ భక్త జనస్తోత్ర సాఫల్యమయ విగ్ర
హా జయ నీలమేఘాంగ శౌరి
జయ కనకాంబర జయ కమలావర
ధ్యాన మనోజ్ఞ భుజాంతరతలం

తే.గీ. నాథ జయ సర్వకల్మష నాశ నామ
కీర్తన యనంత యచ్యుత కృష్ణ యోగి
మానసాంబుజ కర్ణికా మధ్య వాస
జయ విమల పద్మపత్ర[3]విస్తారనయన 188

---

1 మూ-ద్రుడు 2 మూ-మా తర్వాత ం అక్షరమున్నది

3 మూ విస్తార -

క. జయ ఖండిత దుష్టదనుజ
జయ విక్రమ దేవదేవ జయ సర్వజగ
న్మయ నిగమాంత విహార ని
ర్ద్వయ భువనవ్యాపి   మురశౌరీ 139

చ. జయ కమలాసహాయ మునిసన్నుతపాద జనార్దనా హరీ
జయ పరమేశ నీ వెపుడు సర్వజగంబును ప్రోచు[1]చుండ్గ మే
మయమతి(?)భక్తిగైకొని త్వదంఘ్రి సరోజము మిక్కుటంబుగా
నయతరనిష్ఠతో   వసువొందెద మెప్పు దద్యుతా 140

వ. ఇట్లు మహాయోగీశ్వరేశ్వరులు హృషీకేశు స్తుతియించి నిగమసారార్థ
సంగ్రహంబులును నద్భుతమంటపసోపానంబులును నద్భుత చింతామణు
లును శుభంబులును నగు మాదుప్రబంధములు గావించి రంత దేవుండును
నామ్నాయవేద్యుండును దయాపరుండును విశ్వమయుండును నగు విష్ణుం
డనవరతం బాయోగీశ్వరుల హృదయకమలంబులయం దధివసించె నట
మున్నవారు యోగంబుచేత దివ్యయోగసామ్రాజ్య వైభవం బతిశయంబుగా
భరియింపుచు జగతియం దెయ్యెడ సంచరింపుచుండురని మహాయోగి
మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవపురాణంబు నందలి యుత్తర
ఖండంబునందు భక్తిపరాయణుండగు నారాయణుండు సంవాదంబుఁ జేసి
నరునకుఁ జతుర్థాధ్యాయంబుఁ జెప్పె నెండియు నిట్లనియె 14

సీ. అంతట నాయోగు లందఱు పుణ్యభూ
    ములయందుఁ దిరుగుచు నెలమి మెఱసి
నీ యాత్రయంబగు నాయొప్పి బిరుదంబి
    యాత్మీయ మానసాబ్జాదు లగుచు

---

1 మ. టుచ్కు

ననుఁగూర్చి ప్రణమిల్లి నమ్యంబులై దివ్య
మంగు సంస్తవముం ముఖ్యమైన
స్తోత్రంబు సలిపి మర్త్యామరాయణు
లై కొంత సమయంబు నతుల భక్తి

తే.గీ. ఎందు వసియించి యిచ్చట నిరవుకొనిన
జనములంతు వార లధిక విజ్ఞాన మనువ
దింపు తత్త్వత్రయం బుపదేశ మిచ్చి
చిత్త మొగి యోగముకొనుటఁ జేసిరంత 142

క. జగతి విశాల మనోహర
మగు మూఁడు గుహలను జేరి యతిశయముగఁ జెం
పగుఁ దమ్ము గద్దియం గాని
యొగిఁ జేరా[1]సనము వరతుకోత్తరు లగుచున్ 143

తే.గీ. ఆసనమువందుఁ బ్రాఙ్ముఖు లగుచు మువ్వురు
భక్తితోడఁ బ్రాణాయామ పరత నొంది
పూని యష్టాక్షరీ మంత్రమునను రేచ
కంబు పూరక కుంభముల్ గరపి రంత 144

తే.గీ. మంత్ర మధ్య[2]మూర్ధ్న్యగ్రమ మహిమవలన
సారముగ కుంభకోద్భవ మారుతమునఁ
గలయ హృదయాంబుజం బున్ముఖముగఁ జేసి
యచ్యుతధ్యాన పరు లౌచు నతుల మతిని 145

---

1 మూ. తీర్థ 2 మూ. మధ్య

క. విదితంబుగ తత్పద్మము
మది(గల విజ్ఞాన మనెడు మార్తాండునిచే(
బొదలి వికసింప(జేయుచు
మదమున వర్తిలిరి యోగపూరిత మతులై 146

తే.గీ. తప్త ధర్మ ప్రభ [1]గుణంబు తత్ప్రయోగ
తర్జితోపాధికంబును(గరము చంద
లోద్భవ ద్యుతి దామరాగోత్కరంబై
తి(గాను నరి(గూడికొని యున్న దేవదేవు 147

సీ. తరుణార్క సమతేజు(దామరసాక్షు భూ
నీలా సమాయుక్తు నిర్మలాత్ము
దేవతేశు(గిరీట దివ్యహారణ్మయా
కృతి(బీతవాసుని(గృష్ణరూపు
భూరిచందనదామ భూషితు(గేయూర
కంకణాంగద సమా[2] కలితు శంఖ
చక్ర నందక ఖేట శార్ఙ్గేషుపాశాఢ్య
దామహార్జితాంగు శుభప్రదాయి

తే.గీ. దా(సూరోత్ఫుల్లకల్యనిత్యప్రభావ
హార విద్యోతమాన విస్తారవక్షు
వజ్రసురపీఠముల మాలి(బికీర్ణ
మేఖలా స్ఫూర్తి కటిభాగు విహార వాసు 148

1 మా. గుణంగు 2 మ. తవిక

సీ. సామజ రాట్కర సన్నిభోరు యుగళ
[1]బాదర్శదారుతరాకృతి న్వ
నామయుగ్మ నయన సరసిజాంచిత పాద
యుగుఁ [2]గపోలద్వయయుతు ననంతు
సంతత భ్రూద్వితయ సౌందర్య జిత సూన
బాణకార్ముకుఁ దక్షిణత్రతతిలోం
కుండల కర్ణయుగ్మ సదవలోకనో
ల్లోల సులోల వినీల కుర

తే.గీ. తార విస్తారితాక్షుఁ దైవవరుఁ
డారు దంతస్ఫుర ద్విద్రుమాధర లోహి
తాధరు సుహాసుఁ మహాత్ము వచ్యుతునిఁ బ్ర
ణామ కరణంబు ముకు పద్మఁ గరుణసద్మ 149

వ. ఇట్లు పరిశుద్ధంబగు స్మితంబు గల్గి పీరంధ్ర కృపావలోకనంబున
జెన్నొందు హృషీకేశు ధ్యానించి ప్రత్యగాత్మ నద్వైత చిత్తంబునందలి
[3]యత్యంత ప్రకాశక కౌస్తుభ స్వరూపిగాఁజేసి, తదురఃస్థలానంద
దుగ్ధాబ్ధి సంస్థితులుగా మనంబు సన్నుతించి యాది దంపతులగు లక్ష్మీ
నారాయణుల చరణంబులను కమలంబులయందు మధురంబగు మరంద
రస సుధా పూరం బనయంబుఁ గ్రోలుచుఁ బరవశంగరు లగుచు సత్త్వ
స్వరూపంబులగు తత్త్వంబులచేత ([4]భాసితంబులగు) తత్కార పంక
జంబులయందు సంస్థితంబగు మకరందానంద రసం బాస్వాదనంబుఁజేసి
నిర్భరానందులై యివ్విధంబున సమాధియుక్తులగుచు నుత్తమంబగు నేత
ద్యోగంబుధరియించి బాహ్యప్రపంచంబు మఱచి చిరకాలంబు సమాస్థితులై
యందు నప్పు డేను భక్తి విశేషంబు సహింపనివాఁడ నగుచు మద్భక్తుల

[1] మూ. బాదర్శ [2] మూ. యుగ కపోలద్వయయనంతు
[3] మూ. యత్యంత కర్ణాక ''క'' వర్ణమున్నది [4] మూ. లేదు

మతిప్రియులగాన నాశ్రితుం బ్రవరు సమీపంబునం దధివసింప నొక్క
సమయంబున 160

మ క్రతు విధ్వంసి సురేంద్ర మిత్ర పృథుఁడై కంఠీరవ సంహారుఁడా
శ్రితుఁ డా సనకాది మౌనివరు లర్థిం గొల్వ నేతెంచె నం
చిత విజ్ఞాన విశారదుండగుచు విద్యున్నాయకుండై త్రివ మా
ళిత వా యాశ్రమము గుతించి యతులాశీః ప్రభావాధ్యుఁడై

ఆ వె తప్ప నేను లేని యీ యాశ్రమము గాంచి
[1]మునులఁ బ్రచ్ఛిఁజేయ దవమఁ దలఁదు
తడయ కేఁగుదెంచెఁ దత్సూర్యాకారుఁడై
మత్సమీపమునకు మహితమతిని 1 2

వ అంత 163

క వనుఁగూర్చి ప్రమోక్ష తక్తిన్
వినయాన్వితుఁ డగుచు స్తుతులఁ జేర్కొని కమలా
సనుఁడు పదోవిద్యుఁ డి
ట్టనియెం గేల్మోడ్చి విముఁ[2]గు మృదువాక్యతిన్ 164

తే గీ భూత భావన యచ్యుత పూజ్య దేవ
వివిపదము వీడి యిచ్చట దెరపుకొనుట
కేమిపని యందు నాహిత వేర్పడింప
మనుచు వచియించినాని సత్యాదంబువ 165

1 మూ మునులఁ బ్రచ్ఛిఁజేయ 2 ము వినుఁగు

సీ ఇం దనుత్తమముగా నెసఁగు యోగముదాల్చి
మద్వృత్తులగు వీరు మహితగోష్ఠ
వసియింపుదురు నాదు ప్రాణభూతులుగట
నిర్భటనే వసియింతు వాఁర
ధారుణి యోగ విద్యానుశాంతుల కవ
శ్యతి మగు వీరి దర్శనము వచ్చి
వట్టి నీ వరయవో నరయంగ నాచేత
నల్పుఁ దగినవాని సారసభవ 166

తే గీ యా క్షణంబున వసియింతు నౌ క్షణార్థ
మవని వారక్త సంగమం బభింపావ
హారము కైవల్య సాధనం బనుఁడు బ్రహ్మ
నన్నుఁ గూర్చి వచించె విష్ణుఁ డియగుచు

ఆ వె యోగసిద్ధు లగుచు నొప్పు నీ భక్తులు
చూడ[1] రెట్టు లయినఁ జూడ్కిఁ జేసి
నన్ను వీరలాను ననంత శ్రీ పురుషోత్త
మా యటన్నఁ బల్కె దలఘుమతిని 167

వ మనంబున యోగంబు ధరియించి బ్రహ్మానందం బనుభవింపుచుఁ బ్రపంచం బతిక్రమించు చూడ్కిఁ గంటారం కవలోకనం జేమి వని యనినఁ జతుర్ముఖుండు మహానుభావా నిశ్చయంబుగ వీరి యోగంబు పరీక్షింప విధోపాయంబులచేత భగ్నంబుఁజేసెదఁ బ్రసన్నుండ వగుచు నాకు యోనంగుము దీనంజేసి వీరి మాహాత్మ్యంబు బ్రకటంబుగాఁ జేయఁబడుగాక యనుడు లక్ష్మణుండనందుఁ బ్రహ్మాష్టంత నగుచు నే నానతిచ్చిన నిట్లు మదనుఁ

1 మూ రెట్టనయిన

కుందగుచ్ఛ పటుహాసుండగు పరమేష్ఠి యప్సరోగణంబు రావించి
మదనుం గూర్చి యిట్లనియె 158

సీ. అప్సరసలఁగూడి యస్త్రాస్త్ర నీవు ప్ర
యత్నంబుఁ గాని తీవ్ర మరిగి వీరి
యాగంబులకు విఘ్న మొనరింపు మని యట్లు
లకలుఁ బంపించిన యా¹సురేశ
వనితా సమేతుఁడై చని వివిధోపాయ
సంపూర్ణమగు సుత్రాపానసత్క
గేయంబులను బరికింప దృఢవ్రతు
లైనట్టి మౌను లావరించి

తే.గీ. వారి కన్నులు దెరపింప బంపులేక
మగుడి ధాతకడకుఁ బోయి మధురపటిమ
నంతయు వెల్లడిగఁ జేసిన నాతఁ డధిక
రోష మానసుఁడై యంత యూధిగాంచి 159

తే.గీ. వ్యాఘ్రసింహప్రముఖమౌ హస్త రచిత
మును సృజించి భువి రాల భూరికరత
సహిత వర్షంబుఁ గావించె సత్వరముగ
దింపుగాఁ దనకోపంబు దీర్పఁదంగ 160

క. ధర నవ్వర్షంబు భయం
కర మగుటయు దానిచేతఁ గడు శ్రమరుచున్
త్వరితములై మృగములు ని
ర్భరముగ నిమ్మైయను గుహలఁ బ్రాపించె నొగిన్ 161

1 మూ. సురాశ

వ. ఆ గుహాలయంబున శరీరధారులును యోగస్థులును నగు మునీశ్వరులం జా
మృగంబులు దారుణంబులగు పాదవిక్షేపంబులచేత మర్దనంబు గావించె
[1]దాని యందుఁ గొన్ని శరభంబులు క్షుధా సంపరిపీడితంబులగు దంత
సంఘట్ట పీడనంబులచేత నాయోగివర్యుల భక్షించెఁ దత్క్షణ సంస్థిత
లయ్యు వారందఱు ధ్యానసుధా పరిపూరితులై దానిచేతఁ గోపింపఁబడిన
వారగుచు సుఖంబుగా నుండి రత్యాహార దోషంబుచేత శరభంబులు
పెక్కులు పీడింపఁబడిన వగుచుఁ గృశీభూతంబులును నిరుచ్ఛ్వాసంబులును
నగుచుఁ బ్రాణాంతికము నొందిన వయ్యె నిట్లు హతంబులగు మృగంబులను
శిష్యులగు నమ్మునులను నవలోకించి విరించి విస్మితుండై వారలఁ
బ్రశంసచేసి దివ్యలోకమయంబులగు వారల కాయంబుల నిరీక్షించి దేవ
మహర్షులతోఁ గూడఁ బ్రదక్షిణ నమస్కారంబులు గావించి యా యోగ
ప్రభావం బెట్టిదో మాటిమాటికిం బ్రశంసించి యనుత్తమంబును
యోగదార్ఢ్యంబును నగుఁ దత్ప్రభావం బిట్టిదని నరసిన వాఁడయ్యెఁ
బనుదెంచి నాతు ప్రముఖ్య వారలకగు యోగలక్షణము ప్రశ్నఁజేసి నా
కీయోగం బొసంగుమని ప్రార్థించిన నేను శేషశేషిత్వ లక్షణంబును
లోకంబునందు జ్ఞానులకు యోగుల కత్యంత రహస్యంబును నగు యోగం
బతనికొసంగిన పిదప దేవతాసనంబున మహర్షులతోఁ గూడ సంతు
ష్టుం డగుచు నాయనుమతింగై కొని పరమంబగు నిజధామంబుఁ బ్రవేశించె
నంత 162

క. అదురార బ్రపంచితీయగు
రతి నా మునివరులైన యోగి ధన్యులు దా మూ
ర్కరమతి నానష్ట గదపి
స్ఫురణతనై మత్పదముఁ జేరి రొగిన్ 163

---

1 మూ. దానియందు

క. ననుఁ గూర్చి మ్రొక్కి స్తుతియింపఁ
గానియాడి ప్రియంబు వలన గుణనిధులగు న
మ్మౌని వరులు నాదు పంపున
ననిరి సుపుణ్యమగు నైమిశవన స్థలికిన్ 164

తే. గీ. అంత వసియించు హరిదేవు నల్లు దాఁకఁ
బడు ననంతునిఁ గన్గొని వందనములఁ
గరపి యందున్న మునులఁ గాంచుటకు ధ్యాన
యోగ మువదేశ మిచ్చి రనూన మతిని 165

వ. అనంతరంబు 166

క. పొగడొందు హరిక్షేత్రం
బగు సాంగ్రామమునకు నరిగి హరిఁ బ్రణతిన్
బొగడి వెఱఁజేరి చేసి
జగతిని ధన్యుల మటంచు సలుపుదురు నతిన్ 167

ఉ. ఆ మునివర్యు లంతట రయంబునఁ దోయి యమోఘ్యఁ జేరి వి
ద్యామ [1]యుందత్వ [2]నిర్ణయ మహాత్ము రఘూత్తము లోకపాలను సు
త్రామ సురాంఘ్రి పద్మయుగుఁ దామరసాక్షునిఁ గూర్చి మ్రొక్కి లోఁ
బ్రేమము మీఱ భక్తి గురిపించుచు స్తోత్ర మొనర్చి రర్థితోన్ 168

---

1 ము- య 2 ము నిర్ణయము

క. హరి సంబంధ జ్ఞానము
[1]పరము విమలంబు భక్తిప్రభావ్యమ్ము సు
స్థిరమతి నందు వసించిన
పురుషుం డౌనెఁ గతి సమయమున మునివరు లనఘా 169

తే.గీ. దర్శిఁ దీర్థాంబున సరయూతటమున
మందు దదియగు నొక్క విప్రుండుఁ దమ్ముఁ
గూర్చి యాచింప వానికిఁ గోరినట్టి
సంధనము లిచ్చి రతఁడు నానాసమొంది 170

వ. దర్శిఁదండగు నతఁడు కవేర పదార్థంబు లొసఁగి యనంతరంబ యయ్యోగి వరుఁడు మధుర కేతెంచి హరియు [1]ప్రభుండును, విభిలు గుణగణాలంకరిష్ణుండగు బాలకృష్ణుంగూర్చి ప్రణిపత్తిఁ జేసి సంస్తుతించి యంత మాయాపురాధిష్ఠితుండగుచు దేవుండగు మధుసూదను యథావిధిగం బూజించి పిమ్మట వారణాసింజేరి భక్తిగరి యనుం భజియించి యందు వసియించిన నరులకు జ్ఞానయోగం బుపదేశించి యవంతి కరిగి యుపవాసంబుం గని భక్తిమున మిక్కిలి పూజించి ద్వారవతియం దధివసించిన దేవుండగు యాదవేంద్రు సపర్యగావించి యవల నంద్రవణమునందున్న గోపాల సఖుండగు హరింగూర్చి ప్రణమిల్లి యట బృందావనంబుఁ జేరి నందనందనుండగు నచ్యుతు నర్చించి కాళియహ్రదంబున కేతెంచి యందు భక్తి మందారుండగు గోవిందు నానందయుగా నభివందనం బొనర్చి గోవర్ధన మహీధర శిఖరంబు నందలి గోపవేషుం గూర్చి నమస్కరించి పిదప భవష్యంబు నందలి భక్తనేత్రుసేవ యతిశయంబు గావించి తదనంతరంబు 171

---

1 మా॰ తరము

తే.గీ. భవ్యతీరముగు గోమంత పర్వతమునఁ
తెలఁగు శౌరిని సంస్తుతిఁ జేసి యవల
యత్నముఁవలనఁ జని హరిద్వారమునను
జరఁగు జగదీశు సపర్యఁ జేసి 172

క. కరము ప్రయాగఁ దనర్చిన
హరిమాధవు దేవదేవు నమరస్తుతును
త్కరముగఁ బూజించి యచట
నరనుత వర్తిలి కొంతసమయము భక్తిన్ 173

సీ. ఆప్రయాగకుఁ బోయి యందుఁ దనరు గదా
ధరు సన్నుతించి యుదారమతిని
గంగా సముద్ర సంగమమున వర్ధిల్లు
విష్ణుని మ్రొక్కి యభిజ్ఞుఁడగుచుఁ
జిరకాల మచ్చటఁ జెన్నొంది యందున్న
వారల హరిభక్తి పరులఁ జేసి
గురుతరంబగుఁ క్షీరకూటంబునకుఁ జని
యచ్చటి రాము నధిక భక్తి

తే.గీ. వినుతిఁగావించి నిస్తుల విమల హృదయుఁ
డగుచు రమ్యనందిగ్రామమందుఁ గల్గు
రాఘవజ్ఞాని దేవేశుఁ బ్రణతిఁ జేసి
యచ్యుతారాధనాసక్తుఁడగుచు నంత 174

చ. కలయఁగ సర్వపావనము గాంచు ప్రభాసమునందు జేరి యం
దులఁదగు విశ్వరూపి పరితోషయితామరకోటి సేవయున్
సలిపి యనంతరంబున విచక్షణశీలుఁడు మాసి పాల ర
మ్యాలఁ జని రాత్మకారిని సపర్య యొనర్చుచు భక్తియుక్తుఁడై 175

తే గీ ఘనతఁ జెన్నొందు శ్రీకూర్మమునఁ [1]దనర్చు
కూర్మరూపిని సేవించి కోర్కి దీర్ప
తదనుసారిగ ధాత్రి సత్తమము గాంచి
యింపెసంగెడు నీలాద్రి కేగుదెంచి 176

క దూరంబుగఁ దద్భూధరం
బారూఢిగఁ గాంచి వార లతిభక్తిని బ
ల్మారుఁ బ్రణమిల్లుచును గం
భీరతఁ దత్క్షేత్రమునుఁ బ్రవేశించి రటన్ 177

వ ఇంద్రనీల శ్యామలతనుండును [2]పీతకౌశేయ వాసనుండును గిరీట హారకే యూర కుండలాంగద ధారియు గ్రైవేయ కాంచీ కటక కంకణాది విభూషితుండును పుండరీక విశాల నయనుండును దీర్ఘాయత భుజాయుగళుండును బింబాధరుండను కౌస్తుభమణి భ్రాజమానుండును శ్రీవత్సకృత లక్షణుండును బలభద్ర సుభద్రా సమాయుక్తుండును సర్వేశ్వరుండును బురాణ పురుషోత్తముండును నీశ్వరుండును [3]సంస్మృతాశేష పతిత పావన వ్రతుండును రమానాథుండు నగు జగన్నాథు నవలోకించి విధ్యుక్తంబుగాఁ బ్రణమిల్లి [4]వేదాంతానవహంబులగు స్తవంబులచేతఁ గొనియాడి తదీయ సేవాసక్త మనస్కులగుచు నా యిరువురు కొన్నిదినంబు లందు [5]వసియించి పురుషం బనుత్తమంబను మంత్రంబును నైనయష్టాక్షరం బుపదేశించి యభీష్టితంబగు సిద్ధివంబు నొసంగిరని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును సంవాదరూపంబగు శ్రీమంతంబును నగు భార్గవపురాణంబునందలి

---

1 మూ. దర్శ
2 పు. పీతకౌశేయవాసుండును 3 మూ. సంస్మృ
4 మూ. వేదాంతా 5 పు. వసియించెన

యుత్తరఖండంబునందలి పంచమాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు
నారాయణుండు నరునకుం జెప్పిన చెందియు నతం డవ్వలి కథాక్రమం
బెట్టిదని నతని కతండు వివరించిన విధంబు సూతుండు శౌనకాదుల కిట్టనియె
178

మ. లలితామూల దయాపయోధి పటుశౌలంకార యోగీంద్రహృ
[1]జ్జలజక్షేత్ర నివాస దానవగిరిశస్త్రైక ప్రోత్రక్రియా
జ్వల దివ్యాంఘ్రి పయోజ యుగ్మ యుత భాస్వత్పర్యటాతాంత క
ల్పలసత్ప్రాభవ భావ భావభవ రూపారూప నామక్రియా 179

క. శరచర శిఖి హరి వటు భృగు
వర రఘువర రామ బుద్ధ వాజీశ్వర భా
స్వరరూప రూపవిజిత
స్మర స్మరణామృత పదాను సంధాయి హరీ 180

మాలిని. శరణభవ సుతాంగా సత్యరూపాను[2]షంగా
వర విభవ నివేశా వాగివాద్రిష్ఠ వేశా
సురనగర విహారా సూరిలోకప్రచారా
విరచిత గుణ హారా వేణుగోపాల బాలా 181

గద్య. [3]ఇది శ్రీమద్రాజగోపాల కృష్ణ కరుణా కటాక్ష [4]వీక్షణాపాది పాండిత్య
ధుర్యానవరతావని మండలాఖండ సామ్రాజ్యధౌరేయ స్వసమర్థతాకృత
పటహ ధణంధణారావ విపరీత పరస్మృతియా ధిల్లీదాధీశ దుందుభి ధ్వాన
కోలాహల హనూ[5]మద్ధ్వజాంక కనకదండికృత హేర కలిత్రుత సందీపిత
ప్రతాప కీర్తి ప్రాభవ కౌసం వంశపయః పారావార రాకాసుధాకర పీఠాం

1 మూ జలజా 2 మూ షంగా 3 మూ ఇతి
4 మూ వీక్షణా 5 మూ మధ్వజా

ఇరనాయక శ్రోత్రరమణ భూపాలపుత్ర లక్ష్మణామాత్య గర్భశుక్తి ముక్తా
ఫల రాఘవ భూనాయకాభిధాన సౌందర్యనిధి సుమసాయక ఐహరి హేమ
నాయక ప్రణీతంబైన శ్రీ మహాభార్గవ పురాణంబునందు ఐదవాశ్వాస
మందు నారాయణుం గూర్చి నరుండు ప్రశ్నఁజేయుటయుఁ ఐదవపద
వర్ణనంబును వాసుదేవ ప్రభావంబును లక్ష్మి ప్రశ్నంజేసి నారాయణానుమతి
వలన శేషశాయి లింగరూపంబునుఁ దౌరవ మద్యోగింపుటయుఁ గాసార
భూత మహాదాన్వయ సంజనంబును దత్తసన్నుతగుమ భగవంతుండు
తదుపదేశకుండగుటయు వాసుదేవుండు మహాయోగులఁ గూర్చి విధిం
ప్రాణంతు న్యాసయోగం బుపదేశంబు గావింపుమని యనుటయుఁ దత్త
పాదంబున వార లట్ల వలనే సేయుటయుఁ దదనుమతింజేసి వారు తీర్థాట
నంబు సల్పుటయు వర్షాగమనంబున నొక్కెడో వారు ముప్పురుం గూడు
టయు వారిభక్తి దెలియ కౌతుక భగవంతుఁ దప్పుడు ప్రత్యక్షంబగుటయు
సమ్మోహయుముల హరిం గూరిచి మానసపూజ గావించుటయుఁ దదాజ్ఞం
గొని వారు నారాయణాశ్రమంబున కేతెంచుటయుఁ దత్త పో మాహాత్మ్యం
బును బ్రహ్మవైభూతకంబున నరోభూత మహాదాన్వయుల సకల
పుణ్యక్షేత్రముల సేవించి నీలాచలంబునందలి జగన్నాథుని సభివర్ణించు
టయు నను నైత్యభావంబుగల ప్రథమాశ్వాసము సంపూర్ణము

భార్గవ పురాణము

ద్వితీయాశ్వాసము

క	శ్రీవనితా భూ[1]పీశా
ధారాళందానువర్తి వాగినగిరి వా
సా వాసవ వందిత శ్రీ
రీ వైభవశీల సురపురి గోపాలా 1

వ	అని సకలగుణ నికర ప్రజ్ఞాధురంధరుండగు నయ్యందు వివిధ వివిధో[2]ప
లాలన పరాయణుండగు నారాయణుం గూర్చి ప్రణమిల్లి మహాత్మా మహా
భాగులగు యోగులు నిఖిలపుణ్యక్షేత్రంబులు సంచరింపుచు నీలాచలంబు
నందలి సుభద్రా ప్రాణనాథుండగు జగన్నాథుం జూచింది యవల నెటు[3]గని
రని యడిగిన నతం డిట్లనియె 2

తే గీ	క్షితిని నంతటఁ దన్మహాక్షేత్రముల్
మయి యతిశయంబు గాంచు సింహాచలంబుఁ
జేరి యందున్న నరసింహసారసాక్షుఁ
బుణ్యమూర్తి జనార్దనుఁ బూజచేసి 3

క	ఘనమతు లవ్వలఁ దులసీ
వనమున[4]వర్తిలెడ గతిని వనజాక్షుని దే
[5]వనుతుని భక్తపరాయణు
వినుతించిరి యాత్మభక్తి విస్తృతి గాఁగన్ 4

---

1 మూ భూపీశ 2 మూ ధోసలా 3 మూ నెటురని నడిగిన
4 మూ వర్తిలి 5 మూ వనుతిని

తే. గీ. అంతఁ గృతశౌచమునమందు హరుని బయిని
వృషభవాహుఁ బూజగావించి పిదపఁ నధిక
పుణ్యముఁ బరమమగు స్తోత్రభూధరంబుఁ
జేరి రాధూధభక్తి సంస్ఫూర్తి లగుచు 5

తాపారభూత మహదాహ్వయుఁడు సింహాచలాది క్షేత్రముల సేవించుట

చ. మునివరు లాస్థలంబున సమున్నతిఁ గల్గ నృసింహరూపి దే
వునిఁ బరమాత్ము నచ్యుతుఁ బ్రభున్ మధుసూదనుఁ దద్గుణాత్మకం
బునగు సుధారసంబుఁ బరిపూరితభక్తిని గ్రోలుచున్ ముదం
బునఁ బ్రణమిల్లి నిష్ఠఁగొని పుణ్యతరోక్తి నుతించి రక్షితోన్ 6

తే. గీ. హర్ష నిర్భర మానసుఁ లగుచుఁ గొన్ని
దినము లందుండి యచట వర్తిలిన వరుం
కాశ్రితప్రియుఁ డగు శ్రీశునందు భక్తి
దృఢముగాఁ బాదు కొల్పిరి దివ్యమతిని 7

వ. అనంతరంబు నయ్యోగివర్యులు గోష్ఠి దినాంతరంబునందలి గుహాపార
మాహాత్మ్యక్షేత్రంబునందుఁ బ్రత్యక్షంబుగా స్మరణంబువలన ముక్కాలి
మూర్తి నొసంగు దేవుండును నారాయణుండును నగు హరింగూరిచి ప్రణ
మిల్లి స్తుతియింపుచుఁ దద్గుణంబు లభివర్ణింపుచు మహాయోగంబు ధరియిం
పుచుఁ జిరకాలం సమాహితులై యందున్న వరుం డనవరతం బపవర్గ
మార్గంబు దర్శింపం జేయుచున్నంత శ్రీకూర్మాధీశుండును వాంఛ్రనాయ
కుండును నగు నచ్యుతుం గూర్చి దండంబుఁ బెట్టికొనియాడి యవం ధర్మ
పురింజేరి యందలి యోగానంద నృసింహుం గూర్చి మ్రొక్కి స్తుతియించి
యధివిష్ణు పదంబు నందలి పిఠుండును వణుండును లక్ష్మీనారాయణుండగుఁ
గృష్ణుంగూర్చి నమస్కరించి యభివాదించి భక్తివలనఁ బూజగావించి
పిదప నహోబలంబున కేగెంచి హిరణ్యాసుర మర్దనుండగు జనార్దను

సేవించి [1]యంతటఁ గాంచురంగంబునందున్న విరంస్వామి సపర్య
గావించి తదనంతరంబున శ్రీవేంకటాచలంబుఁ జేర వేంచేసి 8

కాసారభూత మహదాహ్వయులు వేంకటాచలంబున కరుదెంచుట

సీ. సౌవర్ణమయ సముజ్జ్వలము విచిత్రాతి
చారు[2]శిఖాప స్ఫుర ద్వారపరము
నానామృగాకీర్ణ వనరాజి విరాజి
తంబు పొన్న సహస్ర ధన్యకీర్ణ
పరివేష్టితంబయ్యుఁ బరికింప నూరుయో
జనములం [8] విరుపు యోజనములైదు
వెరలపు గల్గి భావింప మర్త్యుల కతి
లాఘవ హరంబు నాహ్లాదకరము

తే.గీ. భుక్తి ముక్తి ప్రదంబు సంపూర్ణ ఫలము
[4] సర్వ తీర్థాధిపతియగు స్వామి పుష్క-
రిణి గలిగి శేషరూపమై గణుతికెక్కు
కరుదు శ్రీవేంకటాచలం బనుదినంబు 9

క. వింసిత ఫలోపభోగా
కలనము భక్తాఘహరము గాఁదగు శేషా
చలము నిబిడర్షి సేవిత
మహము శుభంబైన దాని సరసిరి భక్తిన్ 10

క. వనజాక్షునకు వికుంఠ పు
ర నివాసం బెట్లు ప్రీతి రంజిలు నట్లం

---

1 మూ యట 2 మూ తుట 8 మూ విధుదు
4 మూ సర్వతీర్థాధిప యగు శ్రీ స్వామి పుష్క-

¹ దనరెడు నాగిరిఁ బలుమరు
వినుతింపుచు బ్రొక్కి భక్తి విధ్యుక్తముగాన్ 11

తే.గీ. అని శేషాచలావరోహణముఁ దెలిపి
²దాపున వరుల గాంచించి దాని మూల
మునఁ గలుగు భక్తి తీర్థంబునను వసించి
దలఁక నిష్ఠను జిరకాల మచట మౌని 12

క. జ్ఞానుల మహాత్ముల యోగం
బను గ్రొత్తది యోగ విత్తమాయి సమాధిన్
ఘనతాత్ముని యనుభవ మేఁ
పునఁ జేయుచు నుండి దార్క్య పూరిత తుష్టిన్ 13

సీ. దీవకార్యంబందు దేవదేవుఁడు శ్రీని
వాసుండు దా మునివరుం బ్రేమ
నపుడు వర్తిల్లి శ్రీమలావయవోజ్జ్వలుం
డు గమించు లోకేశుఁడు గుణ మూర్తి
సుప్రసన్నుఁడు కోటి సూర్యప్రతీకాశుఁ
డాద్యంత రహితుఁ డనంతుఁడు హరి
వీరతాక్షుం డింద్ర నీలనిభశ్యాముఁ
డక్షయ శరార్చితాంఘ్రి తలుఁడు

---

1 మూ. దనరెడు 2 మూ దాపున 3 మూ దార్క్యంత

తే గీ దైత్య సంహారి కోటికందర్ప సుంద
రుండు భాసుర పీతాంబరుండు మేఘ
రాగుణ విరాజితుఁడు భోగి భోగశయనుఁడు
శంఖచక్ర ధరుండు విశ్వప్రభుండు 14

తే గీ అట్టివాఁడు కటిహస్త సంయుతుం డగుచు నిదియ
పరమ [1]పదమని దర్శింపఁ బ్రజలు కేలు
దమ్మి గలవాఁడు రుచిరతా[2]దామ హార
కటక కింకిణి భూషా ప్రకాశకుండు 15

వ కేయూరాంగద కోటీర కోటి మణిప్రభా భ్రాజమాన దిగంతరుండును
విస్ఫురత్తటిత్ప్రభా మండల కుండల యుగళ మండితుండును దివ్యచందన
లిప్తాంగుండును వైజయంతీ విరాజితుండును శరదిందు సన్నిభస్మేర
ముఖకమల శోభితుండును మీనరాంఛన తార్క్ష్యకేతుషట్ భ్రూ యుగ్మ
ప్రకాశితుండును గరుడావలోకనాలోల పుండరీకాయతేక్షణుండును దివ్య
కుసుమ [4]సుషమా నిరసనాళ కుశోభాసితుండును ఖంతుస్కంధలవిద్యోతమాన
కపోలభాగ భాసితుండును బింబప్రవాళ సంతాన సుందరాధర యుగాంచి
తుండును మల్లికా కోరక హీర సన్నిభదంత పంక్తి సముద్దీపితుండును
గర్భావరణ మకుట ప్రభాసంసక్త రుచిరరాండును దివ్య కౌస్తుభ ప్ర
భాసన్నిభ సంఘటితుండును మణిగ్రైవేయకానుబంధ బంధుర కం
కంధరుండును లక్ష్మీనికేతన విపులవక్షస్సు దామ సూత్రాఖ్య కౌస్తుభ కుసు
విస్తీర్ణాంబుండును వాణానుదామాయుండును నాభిసంస్థిత పంకరుహుండును

1 మూ వదని 2 మూ దామహా
3 మూ కోష వాన 4 మూ సుషుమ
5 మూ నామ

రంభాంచితోరుయుగళుండును సుజాను ద్విక[1]రాంచితుండును సర్వాధి
కారియు సులలిత శరణ్యాంఘ్రియుగాంచితుండును విహంగరాజ పక్షవిక్షేప
విచలిత కాంచనాంబరుండును శతపత్ర సంకాశ చామర సమీర చల
దాతపత్ర కమలవాసుండును ననంత విష్వక్సేనాది నిత్యముక్త సమావృ
తుండును బ్రహ్మరుద్రాదిదేవతతి పరిసేవితుండును సర్వేశ్వరుండును బూర్ణ
మండును జగత్త్రితయ వగు శ్రీపతి ప్రాదుర్భవింప మునిహృదయ కము
దృశ్యమానుం డగుచు నదృశ్యుండైన నప్పుడా మహాయోగులు మిలితాక్షుల
గుచు నాదేవేశు నవలోకించి మాటిమాటికిం బ్రణమిల్లుచు నిగమగోచరంబు
లను బహుస్తోత్రంబులను నగు ప్రబంధంబులచేతఁ గొనియాడిన శ్రీని
వాసుండు సంప్రహృష్టుం డగుచు స్వహస్తంబున వెక్కిలివిస్పృశియించుచు
దయచేతనగు పూర్ణావలోకనంబుల నమ్మునులం గనుఁగొని యిట్లనియె

కాసారభూత మహదాహ్వయులకు వేంకటాచలాధీశ్వరుఁడు
ప్రసన్నుఁడగుట

ఆ వె భక్తులార యోగివరులార మత్ప్రియులు మీ
రలు మదీయ మూర్తి దెలిసి మీరు
వెంటనంటి నేను వేడ్క వచ్చెదఁ గాటి
గోవు గ్రేపుఁ గూర్చి పోవు కరణి 17

ఆ వె సకల జీవకోటులకు ముక్తి కొఱకు మ
కాంక్షితంబు నమృత వారి సుఖము
వాడు తత్త్వము నగు ధ్యానయోగం బెఱు
దేశమిచ్చి పరము దెలుపఁ గోరి 18

క ఇది మొదలుకొని జగంబుల
పదపడి విహ్వాశ్రయించు వారికి మోక్షం

1 మూ రాంచి 2 మూ నమ్మునిం 3 మూ రాసుల

యి దనరుఁ గోర్కు లొసంగెడ
కుదమున సంశయములేక మునివరులారా 19

సీ. ఆ దేవదేవుఁ డచ్యుతుఁ డిట్లు నా
జ్ఞాపించి వేంకటాచలముఁ జేరి
నంత నా యోగినాయకులు మువ్వురు భక్తి
తీర్థంబునందు వర్తిల్లి యచటి
వారికి నందు వఖ్యాగతులగు వార
లకు ముముక్షు రహస్య మకలంకంబు
నధికతరంబగు న్యాసయోగం బంత
యు విశేషముగ నిచ్చి యొప్పు దుర్కి

ఆ.వె. నప్పు డొక్క భూసురాగ్రేసరుండు త
త్త్వము నెఱుంగు కోర్కెఁ దనర వచ్చి
వారిపాదములకుఁ బ్రణమిల్లి భక్తిఁ ద
దాశ్రితుఁడయి ప్రవిమలాత్ముఁ డగుచు 20

క. ఇంయంగ జీవ పరమా
త్మల సంబంధంపుఁ దెలివిఁ దంచు నతని వి
త్కులి గారవించి మౌనీం
ద్రులు నుడివిరి నయతరోక్తి తోషిత మతులై 21

తే.గీ. అతుల మైనట్టి సంబంధమైన జ్ఞా
యాదిగా దేవ దేహి స్వరూప[1] కముఁ

---

1 మూ. కనుగు

దెలియ దేహాత్మ దానికి దేహమయ్యె
దేహి హరి యచ్యుతుండయ్యె ద్విజవరేణ్య 22

వ ఈ రీతి శరీరంబు భగవంతుని మోక్షసాధనం బగుట నేతద్విజ్ఞానంబు దెలిసి విధ్యుక్తంబుగా [1]నిరంతరంబు భాగవతార్చనంబు గావింప దద్దేహో[2]త్తమా శాశ్వతి యగు ముక్తిఁ బ్రాపింపఁ గలవని యిట్లు వల్కిన వరం దేము రిత్తుం డగు భాగవతార్చనంబుఁ జేయఁ దాం ద్రవ్య సంగ్రహణంబునం దాసక్తుండ నని వలుకుచు భక్తి శ్రద్ధాన్వితుఁ డగుచు వెండియుఁ దత్పాద సేవనంబుఁ జేసిన నప్పుడు సర్వజ్ఞుం డగు యోగు లతని యాశయం బెఱింగి వారాయణా కరుణచేతను నక్షయంబగు పాత్రం [4]బిచ్చి ధనపాత్ర సంరక్షణార్థంబు సుదర్శనంబను చక్రం బొసంగి యది దాని వం[5]శపారం పర్యంబుగా ధర్మసిద్ధికొఱకు భగవతాది సంపత్సారస్వతాత్మకుండగు పుత్రు నతని కిచ్చిన యాగీశ్వరుం వలన నిట్లభీష్టంబు గాంచి భూసురుండు భూమియందలి శ్రీరంగాది సర్వక్షేత్రంబులయందు నిరంతరం బెందెందు హరి యర్చగం దండందు మహాభాగవతులకు విధి పూర్వకంబుగా వస్త్రం బొసంగి తత్రత్యపేచ్ఛఁ జేసి తద్వైష్ణవంబులు శిష్యులకు శత తద్విధిని వసాధారణ వైభవంబుగ నే నవగాహింతు నని హరిం గూర్చి మనువుచుఁ బరుషంబు ధర్మ కీర్తనంబువలన జ్ఞానవంతుం డయ్యెదునని యమ్మహాం డు నిత్యంబు చతుర్విధంబగు నన్నంబు వైష్ణవులచేతఁ జేయించి వస్త్రం బులును గంధ పుష్పంబులును మహాభరణంబులును దను ధనసంపూర్ణం బగు నేతత్సంపాద్యంబు భాగవతకు నమర్పణము గావించి తద్వైష్ణవంబు మొదట హరి భక్తుల కొసంగి యథాక్రమంబుగా బ్రాహ్మణ క్షత్రియ విట్

1 మూ నిరంతంబు 2 మూ తి 3 మూ ని
4 మూ బిచ్చిన 5 మూ పార పర్యంతంబుగా

¹శూద్రుల కొసంగి యట్లనె నిరతంబులగు సర్వ వర్ణంబులకు స్థాన భేదంబు వలనఁ బ్రత్యేకంబుగా నొసంగి చతుర్విధాన్నంబును వస్త్రంబును గంధ పుష్పంబును భూషణంబును పర్వ్యపాద్యాది యాపంబునం జేసి పూజావందన పూర్వకంబుగా నభయం బొసంగి యశేష జనుల కభీష్టంబులగు వివిధ పదార్థంబు లిచ్చి వెండియు

క నిరతము సకలంబు లయిన
హరి యర్చావిగ్రహములయందు ద్విజుఁడు దాఁ
గలుపు సమస్తంబులుగా
నెరసిన పక్షోత్సవములు నిత్యోత్సవముల్. ౨౪

ఉ ధరణి సమస్త దిక్కుల నుదారత విస్ఫూర్తిఁ గాంచు దేవమం
దిరము లనేకముల్ మతి విశీర్ణములై యలరార నిట్లు భా
స్వర మతి భూసురుండు ప్రతిసంవత్సర ముత్సవమున్ రచించె [2]
హరి కరుణావలోకన సుధాంబు పరీత మనః ప్రభావుఁడై ౨౫

తే.గీ ఇవ్విధంబునఁ బరకాల పెంపు మీఱ
భక్తి భావన వర్లమ బ్రాహ్మణుండు
పరమ భాగవతార్చనఁ గలిపి సకల
ములు కనకమయములు సేసె లలితమతిని ౨౬

వ ³అట్లు సంబంధంబున సంసిద్ధులగుచు దుర్లభంబగు ముక్తిఁ బ్రాపించునట్టి
వైష్ణవాగ్రగణ్యుండగు హరిదాసాభిధాను చరితం బెవ్వఁడు విను సరిం దప్ప

---

1 మూ విట్పా 2 మూ విపి 3 పు అ

దానపరుం డయ్యెడు నని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును
నగు భార్గవపురాణంబునందలి యుత్తర ఖండంబునందు సంవాదంబుఁ
జేసి శ్రోత్ర పరాయణుండగు నారాయణుండు నరునకు షష్ఠాధ్యాయంబుఁ
జెప్పె నా విట్లనియె 27

కాసారభూత మహదాహ్వయులు హస్తిగిరీశుని దర్శించుట.

సీ. అంతట మౌని నాయకులు మువ్వురు శ్రీని
కేతనంబగు గిరిఁ గేలుమోడ్చి
ప్రణమిల్లి భక్తి సంపత్తిఁ బ్రదక్షిణం
బొనరించి యాదవాచలముఁ జేరి
నారాయణునకుఁ బ్రణామంబు గావించి
యతని యథావిధి నర్చనంబుఁ
జేసి యర్చ్యావాస స్థిరయందు నధికంబు
నగు ఘటికాద్రికి నరిగి యందు

ఆ.వె. ఘటికయందుఁ బాపఁ గావింప నప్తమో
నుంకు మంగళముఁ బసూన గరిమఁ
దోఁచినట్టి దేవుఁ దోయజ నేత్రు న్నృ
సింహుఁ బ్రాపుఁ జేరి సేవఁ జేసి 28

తే.గీ. అంతఁ గాంచీపురముఁ జేరి యందుఁ దనరు
వర్ణి యరుణాచలముఁ గాంచి యధిక భక్తి
బ్రొక్కి ప్రియ హృష్టదేహులై రూఢి దాని
చెక్కిరి తత్పరిలమగ మౌను లిష్ట మతిని 29

---

2 పు. భక్తి

3 పు. పాఠ 4 పు. దేశాయనేత్ర

సీ. పుణ్యకోట్యర్కకాంతి భువనప్రభావంబు
దివ్యమాణిక్య సందీపితంబు
నగు నవ్విమానంబునందలి దివ్య సిం
హాసనం బందున నధివసించు
నద్ది మహాత్ముకు నమర వందితు గురు
వరదు విరాజితు వరధిశయను
దేవరాజుఁ గపర్ది దివిజనాథార్చితుఁ
బద్మాలయామనః పద్మమిత్రుఁ

ఆ.వె. పుండరీకనయను బార్థదయాకరు
జగదధీశు దైత్యజనవినాశు
మౌనివరులు గలరి మన్మథ మన్మథుఁ
గోటిశేఖరాభ స్ఫురితతేజు 80

మ. కరిశైలేంద్ర విభున్ జగత్పతి రమాకాంతున్ శుభాధారు భా
స్కార సంస్థానుఁ జరాచరాంతరవ్యాప్తప్రకోటిసంతాను శ్రీ
ధరు లోకేశు సమస్తలోకతను [1]సంధ్యకోటి సూర్యప్రభా
కరుదానందమయాంఘ్రి పంకజ నహిగ్రైవేయక ప్రస్తుతున్ 81

సీ. సౌశీల్య సౌందర్య దారు వత్సల ముఖ్య
గుణ వారినిధి లోకగురు మహాత్ము
దేవు బాలన్య భూతియగు ప్రసన్నాస్య
బింబఫలాధరుఁ గంబు కంఠు

---

1 సంధధాతువు ఆత్మనేపదముగాన సంధ్యానేక అని సవరించవలెను లేక సమస్తలోకతను సంధ్యున్ గోటిసూర్యప్రభున్ గరుణా అని సవరించవచ్చు

విస్త్రతలోచను విమలస్మితు ననంతు
దానవు దాహు మహానుభావు
శరదిందుమండల సన్నిభ ముఖపద్ము
దీర్ఘనాసికు దేవ దేవు నతరు

తే గీ ఘనతర[1] శ్రీ[1]ల భానత్[1] గాహి కుండ
లప్రభా విస్ఫురత్కపోలఫలకుని సు
దారు సుభ్రూలలాటాంచితాసికాం
క గళహార విరాజిత గళుని హరిని ౪౨

తే గీ ఘనతరోరస్థ్సలోద్భాసి కౌస్తుభుని స
విశ్వసృద్భ్రాజమాన నాభికమలుని న
నంత గాంభీ గుణావ్యేత్రక పీత
వసను జంఘాలోచను విమలదీప ౪౦

వ చరాచరాపూరిత మనోహరోదరుండును గరికర సన్నిభోరుయుగ
ళుండును గక్ష్మలశాదింభుతాసయుగ్మంతును[1] వృత్తానుపూర్వసం
దీపితామోహరాకు తంభుండును [2]శరద్భామరస్రభమర పద్మ రుహ చరణ
కమలంబును భాసురకిరీట హారాంగదకంకణ ప్రభృతి భూషణాలం
కృత దివ్యరూపుండును శ్రీభూమి సనాథితాయుతుండును శ్రీమ ద్వైజయంతీ
వి ఱరితా ఘటుండును సకల ఎూహక క్ష్మాపాలుండును నగు హరి
నలోకించి యానంద సొయిపెదూతుండగుచు [7]నమస్కృతి చేసి యటు
చింతనం దేఋజ గాచెం ఎూచానికి దండయు లిఖి సెదాంత

---

1 మూ స్రొ 2 మ తరోస్థరాద్భాసి 3 మూ సు
4 మ హ్య 5 మూ ంయు 6 శరదా సరసమోరుహా 7 మూ నరు

గోచరంబులగు సంస్తవంబులచేత సంస్తవంబు లొనరించి తదీయ సేవా
కాంక్షితులగుచు వారలం దధివసింప రంత మహాబలుండును గాంచీ
పురాధీశ్వరుండు విష్ణువర్ధనుండును బ్రేమ గర్భితస్వాంతులై వారి
సన్నిధి కేగుదెంచి సంతతం బమ్ముని శ్రేష్ఠుం గూర్చి ప్రణమిలి ప్రీతి
పూర్వకంబుగా సర్వోపచారములచేతఁ బూజించి యనుగ్రహంబు వడయుచు
[2]నుండు నవసరంబున 34

చ. అతని సమగ్ర శత్రుబల మహా బలవంతులు బాహువిక్రమో
న్నతు లగువార లప్పుడు ఘనంబగు రోషముఁ జెప్పి చుట్టుకో
డుపతి యుగ్రులై సమద సింధురవాజి రథాంగసైనిక
ప్రకరములతోడఁ బట్టణముఁ గాని భయానక దండయాత్రలన్ 35

క. ఆ విమతులఁ గన్గొని యా
ద్రావిడ నాయకుఁడు తురగదంతి బలములన్
లేవఁ బురికొల్పి కయ్యము
గావించె దదీయ బల వినాయమూలోదన్ 36

మ. సకలాశేష మనః పుటి ప్రకటన ధన్యత్రిపుర [3]హేషార కౌ
తప్రత బంధా [4]ఖురోత్థ పాంసుపటల చ్ఛన్నార్క[5]చంద్రర్క్ష రూ
పకులై ద్రావిడరాజ రావంబు బల కుండ దిక్క్రమా[6]దిత్యులై
ప్రకట స్ఫూర్తిని శత్రు సైన్యములఁ బోరం దాల్చె యుద్ధంబునన్ 37

---

1 మూ. సి 2 మూ. దు నవసరంబున
3 మూ. బంధా 4 మూ. ఖురోద్ధ
5 మూ. చంద్రార్కః 6 మూ. ధృత్యుక్తై

సీ. చటుల పదాతి మస్తక ఘర్షిత పదంబుఁ
దెగఁగింది [1] విడివడు సింధురములు
పృథుతర పరిపంథి హృత్పుటంబు లగల్చు
ఖురగతి మట్టాడు ఘోటకములు
పరిచెహ ఘర్షణాప్తి చక్రస్ఫూర్తి
రావంబుఁ బరగింద రథ చయంబు
పటుతర గాత్రవ ప్రహారంబుల హరింపఁ
గా హుంకరించెడు కాల్బలంబు

తే.గీ. గర్జి ద్రావితరాజ సంగ్రామరంగ
మండలం బొప్పె నప్పు డుద్దండ పటహ
దండధారావ కాహళ ధ్వాన మయ్యుఁ
గాంచు లోకంబునకు భయంకరత రోధ ౪౪

కాహారభూత మహదాహ్వయుఁడు కాంచీరాజున కభయమిచ్చుట

వ. ఇట్లు ప్రదీప్త మహో[2]మండలాఖండతరం దళిత విక్రమంబుగైకొని సముద్దండ కోదండ మౌర్వీకా టంకార రవంబుగం జేసి విపాటితాశాంత దంతావళస్వాంత పుట పటలాంతరగుచు నవ్వు కల్పాంత పావక శిఖుఁ దీంద్రించు నిశిత నారాచ పరంపరం సందీపితాటోప ప్రతాప విమత వీర [3]తుంబుఁ ఖాకాళ గావించి బంధుర మదాంధ సింధుర ప్రేంఖితీయ కంఖాళ సమర్హోత వాహా సేనా వితానంబు రిపుచమూ పద్గంబుపైఁ బురికొల్పి ఘోరంబు సేయ నెద లోకంబున కకాలవిలయ సమయ భ్రాంతి సంపాదకంబగు పరిపంథి రాజలోకం బనన్య సంభ్రమంబుగా గుమిగూడి

---

1. మూ విడు 2 మూ ఖండలామండి 3 మూ తుండంబు

విజృంభించి యనంతరకటాహ నిర్భేదంబుగా [1]సార్చుచుం బేర్చి కార్చిచ్చు
నడవి రేలుకొను తెఱంగున గాంచీపురాధీశ సేనం బరిమార్చి నా నరే
శ్వరుండు సంక్షీయమాన స్వబలుండయ్యు బలవంతుండగుటఁ దానొక్క
రుండు శత్రువులతో యుద్ధంబుఁ జేసి సంగరంబున మత్తంగంబుగ
నశ్వతురంగబలంబు నంతయుఁ బొలియింపం జేయునంత భీమప్రతాప
వంతులగు మహీకాంతులు పైఁబడి పోరికిం బిలిచిన బహుకాలంబు వారితోఁ
గూడ సాహసంబు గావించి యుదారంబులగు దర్పహారంబులచేత జర్జరీ
కృత తనుండగుచు నిమ్మ [2]క్షి పొరలు దూతపాత నిబ్బరంబుఁ బ్రవే
శించి యమ్మహాంబుధు కాసారభూత మహదాహ్వయులగు యోగివర్యుల
సన్నిధి కేగుదెంచి యహిత భయంబున్నఁ దదీయ పదారవిందంబు
శరణంబు నొందిన వార లతనికోల కభయం బొసంగి భయపడిన యతని
రక్షింపవలయునని చక్రిం బ్రార్థించిన దత్ప్రార్థనీయుండగుచు నచ్యు
తుండు తచ్ఛత్రువధకాంక్షం జేసి చక్రంబు బ్రేరేపించిన 39

ఉ. శాత తమాస్త్ర బింబరుచి చక్రము చక్రము వేగ మేఁగి యు
ద్ధత శతకోటి కోటి నినదంబు గడంగ నృపాలవర్యులన్
వితత పరాక్రమ స్ఫురణఁ జేర్చి హరించి జయంబు మేర్కొ నా
క్షితిపున కిచ్చి క్రమ్మఱను జేరె ననంత భుజాంతరంబునన్ 40

కాంచీరాజు శత్రుజయముగాంచి కాసారభూత మహదాహ్వయుం
స్తుతించుట

తే.గీ. అంత నారాజు వారి సత్కాంత భక్తిఁ
బూజఁ జేసి [3]సనాతనంబును మహత్వ
మును సత్కృత మార్గము నెఱిఁగి మునుల యాజ్ఞ
వినసి యా దీన రాజ్యంబు నేలుచుండె 41

---

1 మూ. నేర్చుచుం 2 మూ. దైన
3 మూ. సనాతనంబును

తే.గీ. అంత నమ్ముని యందఱుం దధివసించు
కమలలోచను సేవించి మవతరంపు
స్తుతులు స్తుతియించి భగవంతుఁ జూచు కోర్కి-
యందు సతృప్తు లగుచు నత్యంత మతిని 42

తే.గీ. వమ్మట యథోక్తకారిని విధియుతంబు
గా సమర్పించి యవలఁ బ్రత్యాతిఁ గాంచి
భక్తి వల్లను నీరాజనమ్ములిష్టు
హరిని జూచి యొనర్చి రాహ్లాదు లగుచు 43

క. ప్రకటిత మతి నతిఁ బాంధవు
లతు రూతమైన యనంతు [illegible] భూవా
యతు [1] వరునిఁ జేరి మ్రొక్కడి
యతలంత స్థితిని భక్తి వంపర నవంన్ 44

తే.గీ. శౌరిని మహోన్నతు మహాత్ముఁ జక్రధారి
శ్రీహరిఁ ద్రివిక్రముని నుపాసించి పిదప
దేవతామానికి నివాసు దివ్యకాయు
శ్రీ నృసింహునిఁ గరుడాద్రి బ్రతివేరు 45

ఆ.వె. సేవచేసి వారు స్థిర నొక్క తలమునం
దున్న యష్టభుజునిఁ దోయజాక్షు
హరిఁ బ్రవాళ వర్ణ నక్షనికేతనా
సహితుఁ గూర్చి మొక్కి సంతసమున 46

---

1 మ. వసని

వ. విరాజితుండును మహాయశఃపుంజుండును నగు నర్పేవ్యు నుపాసించుచు నవంత
రంబ యమ్మునీశ్వరులు దీపాఢ్యుం గొనియాడి యవ్విధంబున జిరకాలం
బం దధివసించి కాంచీపుర నివాసులకుఁ బరతత్త్వంబు బోధింపుచు
న్యాసయోగం బుపదేశించి యట నప్పురంబున దాసిలోన మంగళ శ్రీగృధ్ర
సరస్తీరంబునందు నెలకొన్న సకలలోకేశ్వరుండగు విజయరాఘవుం
భజియించి యంత వీక్షారణ్యంబుఁ జేరి హృత్తాపనాశ[1]తటస్థుండగు
వీరరాఘవుం బూజించి దివ్యంబులగు స్తవంబులచేతఁ గొనియాడి
తదంఘ్రి పంకజద్వయంబుఁ గూర్చి ప్రణమిల్లి యటపై [2]దోత్రాద్రి
నెక్కి సంశ్రితామర భూరుహంబగు నృసింగరాయను నారాధించి పిమ్మట
గిష్ఠంబయిన కరిగి యందల గజార్తిఘ్నుల నరసి యవ్వల బలి
పురంబుఁ బ్రవేశించి మహాబలి సమర్పించి యంతటఁ బురస్థితుండును
జగత్పతియు నగు భక్తిసారుం గూర్చి వినమ్రీకృత మస్తకులగుచు
మిక్కిలి ప్రార్థించి తరువాత దేవేశుండును నవ్యయుండును నగు నైంద్ర
పురాధీశు నుపాసించి గోపురియందలి గోపతి నధికముగా సమర్చించి
యుత్తమంబగు శ్రీ ముష్ణ క్షేత్రంబున ఁ దృష్టలోచనిర్ఝరులగుచు దర్శ
నంబువలన ముక్తిదాయకుండగు వరాహరాజు సంసేవించి సంపూర్ణ
మానసులగుచు మహా పుణ్యంబగు మహిళాఖ్య క్షేత్రంబునందలి పద్మ
లోచనం గూర్చి నమస్కరించి యనుత్తమంబులగు స్తోత్రంబులచేత
స్తుతియించి యనంతరంబ 47

కాసారభూత మహదాహ్వయులు శ్రీరంగంబు ప్రవేశించుట

క. ధరణిని బ్రత్యక్షమయిన
పరమపదము నిఖిలలోక పావన మధికో
త్కరమగు శ్రీరంగము ముని
వరులు ప్రవేశించి రతుల భావాన్వితులై 48

1 మూ తటి 2 మూ స్తో

సీ. అతి భాసురము ప్రణవాకారము మహోన్న
తంబు నామ్నాయ వరంబు కాంచ
నాద్రి పోల్కి సింపనగు రంగ సంస్థితం
బగు సద్విమానంబు వదలి కర్త
దూరంబుగాఁ గాంచి వారు ధారుణి నేత్ర
వత్ప్రణామముఁ జేసి సత్ప్రసక్తిఁ
గల్గి వినయ సముత్కలితులై యుత్తమం
బగు నా రథం బెక్కి యందుఁ దనరు

ఆ.వె. భుజగ శయను శౌరిఁ బరమ శ్రీ రంగ నా
థుని వనేకకోటి తోయజాప్త
సన్నిభ ప్రభునిఁ బ్రసన్న ముఖాంభోజుఁ
బుండరీకనయనుఁ గాంచ నదను 49

సీ. మకుట కుండలదీప్త సుకర ముక్తామణి
హార విరాజిత వమర వినుత
విష్ణుం బీనోరస్కు విభ్రాజిత స్వర్ణ
వసను వక్షఃస్థిత వారిరాశి
తనయతోఁ గూడ నుద్యద్విద్యుదంచిత
పీం మేఘముఁ బోలి నెఱయు వానిఁ
గరుడకంధరు దివ్యకాంతి గుణ ధరుని
నతులిత పారిజాతాంఘ్రము యజ్ఞు

తే.గీ. సూత్రకోటీరుఁ బరమ పవిత్ర దీక్ష
తనువిఁ బ్రసృతాన్య కరపద్ముఁ దత్త్వ సద్ము
స్వామి నీలకువల దళ శ్యాము గౌరి
హారి వస్త్రోపధాను మహానుభావు 50

తే.గీ. వాసుదేవునిఁ గోమలా[1] వయవ దీప్త
నముల లింగాధరుని యుదగ్రాంశు నతని
ధన్య సృష్టి స్థితి వ్యాప్తి స్వతంత్రు నన్య
యుని సఘోషణ నవ్యక్తు వనజనాభు 51

క. పురుషోత్తముని మహాత్ముఁ
సరసిజ గర్భార్చితాంఘ్రు సంసిద్ధు ము
వ్వరు వనుల వినుతిఁ జేసిరి
గురుతర వాక్యంబుఁ జేరకొని సద్భక్తిన్ 52

సీ. దండంబు నీకు సుధారాశి మందిర
ప్రణమతి నీ కమలా రంగశాయి
జోహారు నీకు భాసుర పైతవోల్లాన
హరి నీకు [2]గేల్మోడ్పు లక్ష్మీనాథ
గుణవారినిధి నీకుఁ బ్రణతి రమాధీశ
వినతి నీ కమ్యర విశ్వరూప
కంధి బంధన నమస్కారము నీకుఁ ద్రి
విక్రమ నుతి నీకుఁ జక్రపాణి

తే. యింద్రవంద్య చిదచిదీశ్వర నీకు మ్రొ
క్కిదము దేవ నీదు కీర్తనంబు
సల్పెదము మహేశ ౩గదీశ భావింతు
మెప్పుడు నీ చరణము లిద్ధచరిత 53

---

1 మూ వయదీప్త 2 మూ నక్షి

సీ. దైత్య సంహార నీకు దండంబు హరిదేవ
ర భవా యవంతి సరసిజాక్ష
పద్మాసనస్తుత్య ప్రణతి నీ కొనుము స
ద్భక్తప్రద నతి నీకుఁ బద్మపాణి
వనమాలి [1]కు వందనము వ్యాఘ్ర ని
వాసి పంకజాక్ష భక్త వరద
సత్య స్వరూప ప్రసన్నుఁడ వగుము శ్రీ
రంగనాయక గణరాజ వినుత

తే. గీ. శంకరార్చిత శ్రీపాద పంకజాత
యమరపాల ప్రశాంత ప్రపన్నార్తిహారి
కాంతి కోటిల దేహ సంహారనాథ
[2]మా కనుగ్రహంపవు కమ్ము లోకధారి 64

కాపారకుమార మహాద్యాయులు కావేరి తటంబునం దధివసించుట

వ. అని యివ్విధంబున దేవదేవుంగొనియాడి తదీయ కరుణావర్ష సంప్లుతులై యందున్నవారలంచేతఁ బూజింపబడిన వారలగుచుఁ గించిత్కాలం బధివసించి యనుత్తమంబును [3]సరహస్యంబును దాత్పర్యసహితంబును నగు ధ్యానయోగం బచటి వారల కందఱ కధికారానురూపంబువలన నెఱింగించి యాశ్రితులకు వార్త ప్రవర్తియుఁ [4]దృష్టులకుఁ దృష్టాంతరంబును ధ్యాన[5]కాములకు ధ్యానంబును

---

1 మూ. మాల విద్ధచరిత్ర 2 మూ. మ కనుగ్రహంపవు నమ్మ
3 సరహస్య 4 మూ. దృక్తులకు 5 మూ. కాలము

యోగ తాంత్రికుండు యోగంబునుంగా దాని [1]నాదేశింపుడు రంగనాయకానుభవేచ్ఛా పరులై కావేరి కన్యకా తీర సంఫుల్ల నందనాంతర నివాసులై యుండునపుడు క్షుధా పీడితుండును [2]వివర్ణమూర్తి శిథిలావయవుండును సంచారక్షమ వర్జితుండును [3]కుష్ఠరోగియు నగు నొక్క విప్రుం డరయలగు జనక్లేశంబుచేత వారి ప్రతాపం బాలకించి తద్భక్తిచేతఁ బరిపూర్ణంబగు మనంబు గలవారగుచు స్వశిష్యులం జూచి యిట్లనిరి 65

క ఆయతివర గురుఁ గీ
త్రయ[4]సుభగ పీఠమునందు రంజిలఁ దచ్ఛా
దయుతాంత ఋగరిఁ జేర్చుఁడు
దయ నను ఋమలార మీ రుదంచిత మతులై 66

క అనుచు దను లతని వాక్యము
విని వారి వలపను గట్టి [5]వేడ్కని తచ్ఛా
దనలీన లక్షణమగు న
మ్మునివాన సమీపదేశమున్ జేర్చిరా గిన్ 67

వ అంత 68

ఉ అతఁడు మాటిమాటికి ద దంఫిర్రి వరాగమునఁ గ్రమ్మికొన్నవాఁ
డై తదనూన వేద్ధమునంద యతిక్షతఁజేసి హేయ సం
[6]పీతుఁడు రోగియౌ వతఁడు విస్మృత దివ్య శరీరధారియై
ఖ్యాతి గమించె ధారుణి సుమాంచిత సన్నిధుఁడై మహోన్నతిన్ 69

---

1 మూ నాదేశిం 2 ము వివర్ణమాన 3 మూ కుష్ఠుయోగి
4 మూ సుభ ది కటంబు 5 మూ దే 6 మూ స్పే

సీ. అట వారి కడ కేగి యతఁడు తత్పాదంబు
లను (గూర్చి యుఁ బ్రాలి లలిత మతిని
మరి మరి తెలి సుస్థిర భక్తిని గృతార్థ
హంగాంజలి యగుచు సదల బాష్ప
పర్యాకులాంగుఁడై భక్తి నా యోగి
వరులను గొనియాడి వారి చరణ
ములయందు భాసక్తి గల చూడ్కిఁ గైకొని
వ్యాప్త మనంబునఁ [1]దుష్టి నొంది

ఆ.వె. పల్కె మీ పదాబ్జ పాంక ప్రభావంబు
సద్వ్రతంబు సంపదావహంబు
గాన దర్శనంబు గా నాదు కుత్సితాం
గంబు దివ్యముగుచుఁ గదలఁ గొనుట 60

కాపారభూత మహాదాహ్యాయులు తుష్టతృప్తియుఁడగు
యోగిదాసున కనుగ్రహం బొసంగుట

వ. భాగవత సదారవింద పరాగం బఖిలార్థ సాధనం బగుట నిఖిలాపన్నాశకరంబును బరంబును పావనంబును మహత్తరంబుగాఁ దనరు నదియ లోకంబునందు ముక్తి నొసంగు సాధనంబు దానికంటె నితరం బగు సాధనంబు లేదని పెద్దలతప్పఁ బొగడుచున్న యతని సౌహార్ద దయా రసంబు వం గనుంగొని మహాత్ములును హరిప్రియులును నగు మునీంద్రులు కరుణాంతఃకరణులై [2]స్మృతియించుచు మరి యమ్మహాభాగ్యపదంబు దనంచి రంత సదియ యోగియు దాసావహ్యయుండును నగు పురుషశ్రేష్ఠుండు సంతతంబు వారలకు శుశ్రూష సేయ నిశ్చయించుచు నంత నిటియుండియుండెనుఁ బాతురంగబలయుతుండును భార్యాసహితుండును శ్రీమంతుండును లోకాధిపతి యను రాజు పుత్రకళత్ర సంయుతుండగుచు శ్రీరంగనాథ సపర్య కొఱకు తత్క్షేత్రంబున కేఁగుదెంచి తత్రాంతరంగాధినాయకుండగు

---

1 మూ. దృష్టి 2 మూ. స్మృతి

శ్రీరంగనాయకు సంసేవించి వివిధంబులగు రత్నంబులును విచిత్రంబులగు వంబ
రంబులును మహత్తరగు స్వర్ణంబును కటకంబును నను నను త్తమంబును నసంఖ్యం
బును బ్రియతోన్నపార్జితంబును నగు వస్తువు సమర్పించి తద్భృత్యులకుఁ గనకమణి
వసనాదికంబగు ద్రవ్యం బొసంగి యపు యోగీంద్ర సేవ కౌతుకుఁ దద్గ్రామం
బున కరుగుదెంచి మహిమాన్వితులు చెప్పుచున్న నప దారం నిరీక్షించి
కుటుంబిని కుమారికలతోఁ గూడఁ దత్పూజ గావించి యప్పుడు 61

యోగిదాసుఁడు చోళరాజకన్యకా శతమును బరిణయమగుట

సీ. ఆ రాజ పుత్రిక లరిరమణీయ కం
దర్ప సన్నిభు యోగిదాసుఁగాంచి
మన్మథ నిర్భిన్నమానసులై వాని
యందు విలగ్న[1]మైనట్టి యాత్మ
ననువొంది యచ్చట నధివసియింప వా
రలచిత్త మెఱిఁగి యారాజు మదన
సుందరుండగువానిఁజూచి యమ్మోహుఁ
గూర్చి దండము పెట్టి గురుమనివఁ

తే.గీ. దనరఁ గృతాంజలి యగుచు వినుతిఁజేసి
తమ్ముములవల్ల వాయోగిదాసకులము
గలయ విస్ఫురిత గోత్రంబు దెలిసి ప్రీతి
నరది కొసఁగెను[2]ధారఁ గన్యాశతంబు 62

క. పౌర నరట యోగిదాసుఁడు
గరమునఁ బాణిగ్రహణము గావించెను ద

---

1 మూ. మానసలైనట్టి 2 దార

ధరతీగతుమారికలను
బరిపూర్ణానంద విమల భవ్యాత్ముండై ౬౩

మ. అనవద్యుండయి యమ్మహీపతి సముద్యల్లీలమై సర్వమా
తనరాజ్యం బట యోగిదాసునకు సత్యస్ఫూర్తిగా నిచ్చి వే
డ్కను వానిం జతురంగ సైన్యముల తోడన్ వేగ మార్కొయ ప
ట్తనముం జేరఁగఁ బంపి తా నచట సుధ్యాత్మ స్థితిన్ వర్ధిలెన్ ౬౪

తే.గీ. ఘోర వైరాగ్యుఁడగుచు నా జనవరుండు
సంతతంబా హరిప్రియ నామఁ గూర్చి
భక్తి పూశావఁ జేయుచుఁ బ్రమతి మోక్ష
మొందె దేహాంతమందు నానందుఁడగుచు ౬౫

ఆ.వె. అంత యోగిదాసుఁ డంగనాసహితుఁడై
బాల సమేతుఁ డగుచుఁ బట్టణంబుఁ
బొంది రాజ్య భోగములు చిరకాలంబు
ననుభవించె [1]సుఖరతాప్తి యగుచు ౬౬

క. అరయ నొకప్పుడు సుగీ
శ్వర సేవ యొనర్పు కోరికను శౌరిప్రియుఁ డు
త్కర మతిని యోగిదాసుఁడు
స్థిరభక్తిం జేరె వేడ్క శ్రీరంగంబున్ ౬౭

---

1 మూ సుఖ

తే.గీ. అందుఁ దగు యోగి రాజ పదారవింద
[1]బ్రతితాపనియందు విశేషభక్తిఁ
దివురు నా యోగిదాసుఁ జింతిత ఫలము
నసఁగి పౌనులు సంప్రీతి నలవరింప 68

క. కర మనవద్యుఁగ వాతని
నెఱిఁగి మునులు వాని కొసఁగి రింపుగ భక్తాం
ఘ్రి[2]రజస్సమర్చన యుత
స్ఫురణము హరిభక్తిరతము పుత్ర శతంబున్ 69

వ. అంత 70

క. మును లాతనిఁ బంపించిన
ననుపమమతి యోగిదాసు డతి మోదముతోన్
జనియెఁ దన పట్టణమునకు
ఘనతర చతురంగ బల నికాయము తోడన్ 71

వ. అనంతరంబు

శా. ధీమంతుండగు యోగిదాసునకు నందీప్త ప్రతాపంబు ను
ద్దామ [3]శ్రీ విభవంబు పుత్రశత సత్ప్రాభవంబున్ గల్గెబో
భూమీనాథుఁడు పెద్ద కాలము మహాభోగానుసంధాయియై
ప్రేమన్ యౌవన సంపదం దనరె గంభీర ప్రతిష్ఠారతిన్ 72

వ. నిగమ నిగమాంతవేత్తలును ధనుర్వేద విశారదులును నగు వారం జిరం
బగు కాలంబుచేత యౌవనంబు నొంది సంతతంబు విష్ణుభక్తి పరులును
తదీయారాధనోత్సుకులుగాఁ దనరుచు మహీ విభుండు పుత్రశతంబునకు

1 మూ. భి. తాపని 2 మూ. రజస్సేవార్చనయుత 3 మూ. బలప్రమో

రాజ్యశతం బొసంగిన మహాబలులగు రాజపుత్రులు తమతమ రాజ్యంబు లెంది ధర్మంబున సకలం బగుధరిం బాలింపుచు హర్షయుక్తులై యనయంబు భగవద్భాగవత పూజనంబు గావింపుచుఁ బ్రబలదేశ [1]నల్లె యలరింపు చుండి రంత ధీమంతుండును నిరపేక్షుండగు యోగిరాజుండు మోక్షార్థి యగుచు రంగ క్షమాతలంబు వందున్న యయోధ్యం సన్నిధి కేఁగు దెంచి నిరంతరంబు శుశ్రూష గావింపుచు దత్కృపావలోకన వీక్షితుం డగుచుఁ దత్పాదసేవకుండయి వారంవలన న్యాసమార్గం బవగా హించి తదనుగ్రహం బవలన దుర్గమంబగు పరమ స్థానంబు ప్రాపించె నేతద్యోగిదాస చరితం బెవ్వ రెవ్వండు వినఁగలండు వాఁ డిహలోకంబు నందలి సుఖం బనుభవించి దేహాంతంబునందు పరమం బగు చెందునని మహా యోగి మాహాత్మ్యం[2]బిమ్మంతంబునగు భార్గవ పురాణం బునందలి సప్త మాధ్యాయంబు సంవాద రూపంబుగా భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు నరునకుం జెప్పెయు వెండియు నిట్టనియె 74

కావేర భూతమహదాహ్వయులు సకలలోక తీర్థాటనంబు సేయుట

తే. గీ. ఇవ్విధంబున ఋరణా మెలమి మౌని
పుంగవుల భక్తిఁజేసి శ్రీరంగమున వ
సించు యప్పురి వెడలి విశేష మతిని
భూరితర మార్గమునఁ గూర్చి పోవ నెదుట 75

క. విమలాని శ్రీరామ క్షే
త్రము నడుమ వసించు హరిని ధరణీ నాథున్
గమలాక్షు గానక్రియు
సముదంచిత భక్తిఁ బూజ సల్పిన పిదపన్ 76

---

1 ము నట్లనె వం 2 రూ

తే. గీ. శ్రీనివాస స్థలమున వసించు దేవుఁ
యార్తజన భక్త కల్పవృక్షోత్తముఁ డాతఁ
భక్తిఁ గావించి యవల సువర్ణ భవన
వాసిని హరి సువర్ణన్ సపర్యఁ జేసి 77

క. పొగడొందఁగ నటఁ జన్నం
బగు వ్యాఘ్రపురంబునందు నలరు మహో దా
హం గిరిశ వందితు శ్రీహరి
నగధరు నర్చించి రతులితాహ్లాదమతిన్ 78

తే. గీ. అంత నాకాశనగరంబునందుఁ గల్గ
హరిని భక్తపరాయణు సంస్తుతాత్ము
శ్రీహరిని భక్తవల్లభు నారాధనంబు
సల్పి యవ్వలఁ దోషిత స్వాంతు లగుచు 79

క. ననతాత్మ భక్తి తత్పరు
లనఘులు మౌనివరు లుత్పలావర్తకమం
దానరసి శౌరిని నచ్యుతు
మనుఁ బూజయొనర్చి విగతకలుషాత్మకులై 80

తే. గీ. అంతటను బుణ్యవరియుగా వరి భ్యాలిఁ
గాంచు మణికోటియందులఁ గల్గుదేవుఁ
బుండరీకాక్షుని మహాప్రభుని నుతించి
యవలఁ గృష్ణపురినిఁగూర్చి యరిగి యందు 81

క. తనరు మహాకృష్ణుని పద
వనజంబులఁ గూర్చి మ్రొక్కి భక్తిని యతిసిం
గొనియాడి మౌని పుంగవు
లనుపమ హృదయానురాగులై యటఁ జనుచున్. 82

క. అమలంబగు విష్ణుస్థా
నము చేరి యచటి మహాత్మ్య వసదగాథన్
గమనాధినాథు నచ్యుతు 83
సముదంచిత భక్తిఁ బూని సన్నుతి సేర్మిన్

వ. అంతట నుత్తమంబగు శ్వేతహ్రదస్థానంబందలి గాంతమూర్తిని సమర్చించి పిదప నగ్నిపురంబుఁ బ్రవేశించి యచటి సురప్రియు సమారాధించి యనంతరంబు భార్గవస్థానంబనందలి భార్గవుం బ్రార్థించి వైకుంఠాఖ్యం బగు క్షేత్రంబునందలి మాధవుని పదారవిందంబులు సేవించి యటఁ బురు షోత్తముం జేరి భక్తసులభ సర్వసంపద గావించి యవల చక్రతీర్థంబునందలి సుదర్శనుంగూర్చి శరణంబుఁ జెంది మహాపుణ్యంబైన కుంభఘోణంబునందలి శార్ఙ్గపాణి చరణకమలంబులం గూర్చి ప్రణమిల్లి కొనియాడుచు నట్టి వాసి భూత స్థానం బాశ్రయించి శార్ఙ్గధనువంబుఁ జేసి, యంత పద్మనుల కపిష్ఠలంబున కేఁగుదెంచి గజార్తిఘ్నుం గూర్చి నమస్కృతిఁ గావించి యంతటను మనోహరంబగు చిత్రకూటంబునందు వెలుగొందు దుత్త మోత్తమంబగు గోవిందుఁ గాంచి ధ్యానంబు జేసి తరువాత శ్వేతపర్వ తంబునందలి పద్మలోచనుంగూర్చి నమ్రులై యథాన్యాయంబుగాఁ బూజించి పిమ్మటఁ బార్థస్థలంబునకుం బోయి యందు పరబ్రహ్మ నుపాసించి యనంతరంబు కృష్ణకోటియందలి మధుద్విషు సేవించి మహోత్సుకులగు వారలు పరిపూర్ణ మనోరథు లగుచు నందపురి యందలి మహానందు నభివందనముగావించి మథురపురి కరిగి యచట వృషాశ్రయు నాశ్రయించిన వారగుచు నంత 84

తే.గీ. అరుణమణి సంగమగ్రామమందుఁ జేరి
సంగమాహ్వయు సేవించి సదయు లమ్ము
నీంద్రదులు శరణ్యపురికేఁగి నిష్ఠభక్తి
శరణము గాఁ గొందిరి శరణ్యు హరినిఁగూర్చి 85

క. విమలంబగు సింహాక్షే
త్రమునకుఁ జని యందుఁ గల్గు ధరణీధరహరిన్
గమలాక్షు మహాసింహునిఁ
గమనీయ సుపాశ్రయంబు గావించి యటన్ 86

క. ధరణీమంటప సంస్థితు
హరి మల్లారిని నుతించి రనఘులు మౌనీ
శ్వరులు సమాహ్లాద హృదయు
లురుతర సుఖి[1]తాత్ములగుచు నూర్జితరతిన్ 87

క. ఘనమగు నిబిడ క్షేత్రం
బున హరి మహాత్ము నిఖిల పూజ్యుని దేవే
శుని నిఖిలాకారుని హరి
వనజాక్షుని సంశ్రయించి పరమోత్సవులై 88

క. లలి నట ధానుష్కంబునఁ
గల జగదీశ్వరునిఁ బూజగావించి మఱి

---

1 సుఖా లాత్మ

క్షాల యగు మోహనపురి యం
దలి యచ్యుతుఁ గాంచెమేఘా దర్శించి రాగిన్ 88

ప అంత 80

తే ఇల సరోభూత మహదాహ్వయులు సుభక్తి
నలరఁ బద్యంబు సమర్పించినట్టి మధురఁ
వేరి సుందర పదసరసీరుహంబు
సంస్రయించి మునీంద్రులు సంతసమున 01

క భూసుర మరి వృషభాద్రిని
వాసము గావించినట్టి పరమస్వామిన్
దాసవనుతుఁ బూజించిరి
ధీ సంపద గర్గ నిఖిల దివిజస్తుతులై 02

వ అంత శ్రీ మద్వరగుణ క్షేత్రంబు నందలి వాదు మహసించి ప్రేమార్ద్రిం బను గమలంబును వగు వనంబు గంటార లగుచుఁ బిదపఁ గురుకాద్యంబగు మహోత్సవంబు నందలి రమానథు నారాధించి ప్రియాన్వితు లగుచు గోష్ఠి పురంబునందలి గోష్ఠీపతి నభివాదనంబు గావించి దర్పసంస్తరంబగ వేఁగుడెంచి రయానంగూర్చి వందనం బొనర్చి ధన్విమంగళశైలవంబునందలి శౌరిం బూజ గావించి క్రమరక్షణంబునం దధివసించు బలాధ్యుఁ బిక్కిలి సపర్యసల్పి కురంగంబు నందలి పూర్ణుఁ బ్రార్థించి యవల రక్షీణంబు నందలి విష్ణుం గూర్చి మాటిమాటికిం బ్రణమిల్లుచు దివ్యంబులగు సంస్తవంబులంగొనియాడి తామ్రవతి యందు సమావిష్టుండగు నచ్యుతు వర్ణిగావించి పుణ్యంబగు పవంతకయిపం బందుండు జగత్పతియగు పద్మనాభుం గూర్చి నమస్కరించి స్తుతిఁ జేసి పరమానంద నిర్భరులగుచు మహీతలంబున నివ్విధంబున నగశిఖరంబులును మోక్షదంబులును విష్ణువాసభూతంబు

లును దివ్యంబులును నేతదాదృశంబులును నగు క్షేత్రంబులం గూర్చి సంచరింపుచు యోగివరులు సంసారధ్వాంత[1]వర్తులగు తత్తన్నివాసులకుఁ గృపాస్పదులగుచు సంతతంబు ధ్యానయోగ ప్రదీపంబున బ్రహ్మాది దుర్లభంబు నగు మోక్షంబు దర్శింపఁ జేయుచు యదృచ్ఛచేతఁ గొంతకాలం బధివసింపుచు ననంతరం బొక్కసమయంబునఁ గ్రమ్మఱ వేంకటాద్రి కరుదెంచి యెందియు తత్తీర్థంబునం దధివసించి యథాసుఖంబుగా సమాసీనులగుచు మనమిర్వు రనుత్తమంబగు నశేష క్షేత్రయాత్రలు గావించితిమి శ్వేత ద్వీపాదియాత్రఁ గావింపలేదని మిక్కిలి చింతించి యున్నరు 93

క. వారు మహా యోగము వి
స్ఫారమతింగొని యధోక్షజస్మరణము పొ
ల్పారఁగ శ్వేతద్వీపముఁ
జేరిరి నిస్తుల మహత్త్వశీలాస్పదులై 94

క. పొరిఁ దారకసంజ్ఞికమై
పరగం గా నందు నుండు పరమగు బ్రహ్మం
బరసి శిరస్స్పృష్టాంగముఁ
గరపి రథికసుతులఁ జేసి గౌరవఫణితిన్ 95

సీ. అంతట క్షీరాబ్ధి కరుదెంచి శ్రీభూమి
పుత్రీపతిని హరిని విశ్వరూపుఁ
బన్నగశాయిని భవహారకుని దివ్య
మగు నలంకారంబు నలరువాని

---

1 మూ వర్త

లోకపాలకు సర్వపాతాళ సన్నుతుఁ
డందరికాఁగు సంపూర్ణదక్షుఁ
గాంచి యతిసుతిఁ గావించ వినయ స
మన్వితు లగుచు నమ్మౌనివరులు

ఆ. పూజఁ జేసి మోదమును భక్తి తాత్పర్య
సూక్తి నెన్ని యపుల సూర్యమంద
లంబు గూర్చి చనిరి లక్షణాఢ్యు లగుచు
గౌరి కరుణ నెంచి సంగసమున ౯౬

తే.గీ. అంతలి హిరణ్మయుండేపు నయుణాక్షుఁ
డెక్కిని యతని పక్షపాతిశాతు
దిగంతేశో విరాజితు దివ్యమూర్తి
నాదరమున నెఱఁగొందు వక్షవాని ౯౭

క. కంఠాలాఢ్యాసీనుని
పతినాథుని సర్వమండన విరాజితు మి
త్రాలి గని పూజారకమున్
సరిపసు దుర్యంత్రలోచన రమ రుచాంత్రై ౯౮

ఉ. బిగమాధ్యమంగు స్తుతులం
గొగడి తడి యాంగ్లపు పద్మము దలఁచి యట న
మ్మాగురు మునీంద్రులుఁ జేరి
యగలితమగు సర్వలోక మగలిత భక్తిన్ ౯౯

ఉ అందుఁ దనర్చు విష్ణుఁ బరమాత్ముని విశ్వవిభున్ బ్రభున్ సదా
నందు రమాసమేతుని యనంతు విధాతృమహా సేవితున్
గంధనిభాంగు నచ్యుతునిఁ గౌస్తుభ భూషణదివ్యసుందరున్
మందరధారిఁ గేశవు సుమానుత పాదపయోరుహంబులన్ జూచిన్ 100

క సక[1]లాలంకృతి సంయుతు
మకరధ్వజు జనకుఁ గాంచి మోదిశ్వరు డా
త్వర భావంగుచు మ్రొక్కెరి
[2]వికసీకృత భక్తి హృదయ విమలాంబుజుఁడై 101

తే గీ దివ్య సన్నుతుల నుతించి దివ్యదీప్తి
లవల సామోదలోకంబు నందుఁ జేరి
యందు వర్తిల్లు ననిరుద్ధ నమలమూర్తి
నరసుని సుషాపతిని గూర్చి సంస్తుతించి 102

వ అతని నమస్కరించి సంప్రహృష్ట తనూరుహుం డగుచు నటఁ బ్రమోదకం
బగు లోకంబు నందలి ప్రద్యుమ్నుం గొనియాడి దివ్యస్తుతులంచేత సంస్తు
తించి యోగీంద్రులుఁ బ్రహృష్టులగుచుఁ దదన్యామోద లోకస్థుండును
విభుండును నగు సంకర్షణుం గూర్చి మ్రొక్కి పరిపూర్ణమనోరథుం డగుచు
స్తోత్రింబు గావించి యవల నానంద నిలయంబును మహత్తువగు వైకుంఠ
నిలయంబుగాంచి యందు దివ్యంబగు సింహాసనంబునందుఁ బ్రకాశించు
సనాతనుండును గోటిసూర్య ప్రతీకాశుండును గోటిమన్మథ సదృశుండును
దివ్యపీతాంబర ధరుండును దివ్యకుసుమగంధ సమన్వితుండును శ్రీ భూసీ

---

1 మూ సకలాలంకృతి 2 మూ వికస్వ

శేషశాయి యుక్తుండును ఛత్రచామర శోభితుండును ననంతగరుడాది నిత్య ముక్త సంసేవితుండును నగు వాసుదేవుం గూర్చి పునః పునః ప్రణామం బాచరించి మహాహర్ష పరిపూరితు లగుచు నిగమాంత సంస్థితంబులగు స్తోత్రంబులచేత స్తుతియించి పూజాదికంబు గావించి శరణ్యంబగు తత్ప దయుగళంబుఁ గూర్చి పరంబగు శరణంబు నొంది యిట్లు భగవంతుని దివ్యలోకంబు దర్శించి తత్కృపా సంభృతు లగుచు నెందియు ముదంబునఁ జనరెండి యివ్విధంబున నిరంతరంబు భగవద్ధ్యానంబులు విలోకింపుచుఁ దిరుగుచు నిం యం దధివసించిన వీరం దివ్య చరితం బెవ్వ రాలకించుదు వార లాయురారోగ్యంబులు పరమైశ్వర్యంబు ప్రాపింపం గలరని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబువం సంవాద రూపంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణోత్తర ఖండంబు నందలి యష్టమాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు నరుననుంజెప్పె క్రమ్మఱ నిట్లనియె 108

సీ. అంతటఁ గాంచిమహా పురంబునకుఁ బ్రా
గ్భాగ మం[1]దత్యంత భవ్య మగుచుఁ
బార్శ్వ పారావారమునకుఁ బశ్చిమ భాగ
మందు నానా మహీ [2]జాత శోభి
తంబౌట నద్భుత దైవ పురోపమం
బగు మహాసౌరాఖ్య పురవరంబుఁ
బొలుపొంద మనుష్యయంత్ర భగవంతుఁడు
విశ్వస్రష్టుఁడు బ్రహ్మ విబుధనుతుఁడు

తే.గీ. ఇటతిఁ దన్ క్షేత్ర మొకటి కద నకలముంగు
క్షేత్రములోన కద నుంది స్థిర మనిన

1 మూ. ఎది 2 మూ. జాతి

వాని సారంబు దెలియుటకై నయముసఁ
[1]దూరెఁ బాతుర్య మెసఁగ సంతోషి యగుచు 104

భక్తిసారుని జననము

క మున కరమున [2]దా క్షేత్రం
బున గం మహా సార యగుట భూరి మహిని దా
ని నెఱింగి పద్మ భవుఁడి
ట్లని తద్ఘా మంబు దాని కంసర పఱచెన్ 105

తే గీ [3]ఆదియు మొదలుగ ధారుణి యందు నవ్వ
రము మహీసార సంజ్ఞచే నమర దదభి
ధాన విఖ్యాతి పూతామృత ప్రదాయి
నిగఁ బ్రకాశించు నిత్యంబు షగి గడంగి 106

సీ అట పావనంబగు నవ్వరముననుండు
దేవేశుఁ డధిపతి దివ్యమూర్తి
కైవల్య మార్గానుకాంక్షి విరించి ప్ర
భృతి సురభార్గవర్షితతి భక్తి
నిత్య సంసేవ్యుండు నత్యసంధాయుండు
దనరుట ముక్తిప్రదంబు సర్వ
భూరుహ సేవితంబు మునీంద్ర జీవనం
బును దివ్యమును ఋజ్యముగఁ దనర్చు

---

1 మూ దూర్చె 2 మూ ముగుషే
3 మూ ఆది మొదలు ధారుణి

తే.గీ. దత్పవిత్ర మహానందు ధన్యుఁడౌచుఁ
భార్గవ [1]మునిరుఁ దతులప్రభావ ధుర్యుఁ
డాత్మ విద్యా విశారదుఁ డయమనిష
[2]నూని తపమాచరింప నుద్యుక్తుఁడయ్యె 107

తే.గీ. అట మహాగ్రీష్మమునను బంచాగ్ని మధ్య
సంస్థితుండయి హిమవేళ జలమునందుఁ
జేరి వర్షర్తువున బహిస్స్థమ నుండి
తపము గావించె నాతఁ దుగ్గార మతిని 108

క. తంమష్టాక్షర మంత్రము
స్థిర మతిఁ జరియింపు చతఁడు శ్రీహరి యర్చన్
గరపుచ దుస్సహమును   న
చ్చెరువుగ ఘోరముగఁ దపము సేయుచుఁదనరన్ 109

క. అల దుస్సహమైన తపో-
నలమునఁ దప్తుఁడయి దివిజనాథుఁడు క్రోధో-
ద్విగ్నుఁడై దానికి విఘ్నము
సలుపుట కుద్రిక్తుఁడగుచు సత్వరలీలన్ 110

తే.గీ. అప్సరసలందు శ్రేష్ఠయౌ నట్టివతిని
[3]తదనన్యముఁ గవలాంగి సుక్రుఁ బిలిచి

1 మూ మునీశ్వరు 2 మూని 3 మూ తనరాంఘ్రి

యాశివు భార్గవుఁ దపము హరింప నా స
రోమమునఁ గూర్చి నవ్విభుఁ డీతోఁ దనియె 111

చ పరమతి బ్రహ్మపుత్రుఁడు భార్గవమౌని యొనర్చె నెక్కుడై
పరఁగుఁ దపంబు విష్ణు మహిమస్థితిఁ జేయ మటంచు వేడ్కమై
స్ఫురదభితుఁడై వ యద్దిసురపుంగవుఁ డంపిన నా మహాంగి నం
స్మర యయి భార్గవాశ్రమరసాస్థలి కొయ్యనవచ్చె నున్నతిన్ 112

తే.గీ. పల్కి యా భార్గవునిఁ గాంచి వామనయన
శ్రేష్ఠరూపంబు గావించి ఋషికులేంద్రు
ప్రేమ పీతాక్ష్యతిత కల్పమ్ముఁ గలుపుచు
లలిత గాంధర్వ గానంబు సలిపి యపుడు 113

క కలయఁగ నహందేష్టితమై
కలరవము దనర్చు నధికగాంధర్వము వి
క్కిలి విని ముని దనతపమున
కలవడు విఘ్నంబు[1] దక్షి నతిసంతసుఁడై 114

వ అమ్మునివరుండు సూపనాను దాని నిర్విణ్ణుండై యత్యంతప్రీతియం దాసక్తుండగు
చుండు కలవాఁడగుచు దానితోఁగూడ రమియించి పిదపఁ దపోవ హర
ణంబు వలన దీనాత్ముండును బశ్చాత్తాపంబు నంతేసి దుఃఖితుండును
నయ్యెఁ బరిశుద్ధ భావంబు గతంబయ్యెనని పల్కి నిష్కృతి యందుఁ
గృత నిశ్చయుండగుచు భగవచ్చరణ కమల శరణాగతహృదయుండై

---

1 మూ. దక్షినపుడు

యాత్మ విద్యా విశారదుండును సర్వభూతదయామయుండును నగుచుఁ
దీర్ఘయాత్రాపరుండయ్యె నప్పు డక్కనకాంగి భార్గవస్య సంకల్పంబు వలని
సద్యోగర్భంబునం జెసి పరమ శోభనంబగు కలిద్వాపర సంధి కాలంబు
నందలి పౌర్ణమాసియందలి మధ్యాహ్నంబునందుఁ బ్రాంతంబునను యోగి
పుంగవుండును శ్రీపతి ధ్యాన సుధాపాన సంసక్తచిత్తుండును సుజ్ఞలుం
డును నగు తనయుం బ్రసవంబుగాంచి యట నొక్క లతాగృహంబు నం
దక్కుమారుఁ జేర్చి కార్యసిద్ధి వడసి దివిజలోకంబు గూర్చి [1]చనిన పిమ్మట
సర్వత శ్రేష్ఠుం డా లతానికేతనంబునందు సామస్వరంబున రోదనంబు
గావింప నంత నఖిలేశ్వరుండును మహిసార పురీశ్వరుండును నగు వాసు
దేవుండు శ్రీ భూమి సహితుం డగుచు ప్రత్యక్షంబుగాఁ దన్నికుంజంబున
కేఁగుదెంచి ప్రియతోఁ గూడ సంతుష్టుం డగుచుఁ గటాక్ష వీక్షణామృత
ధారల ననఘుఁడగు నా శిశువును సంతృప్తుంగావించి తిరోహితుండగుటయు
నట్లుండు సంప్రాప్త [2]స్వాంతుఁ డయిన యనంతరంబు 115

మ. హరిదాసాఖ్యుఁడు వేఁటలావికుఁడు నత్యంతప్రాభవోపేతుఁ డు
త్కరతేజుం డనపత్యుఁ డుత్తముఁడు బ్రహ్మజ్ఞాను మోదుండు శ్రీ
హరిభక్తుండు మహానుభావుఁడగు వాఁ డారూఢుఁడై యవ్వన
స్థిర కేతంబున ద్వారాన్వితుం డగుచు విద్విన్నామ సంస్కారుఁడై 116

ఆ.వె. శోకసంభ్రమములఁ బరగింపు దా వేత్ర
మందిరాంతరమున మఱియు బాలు
పగపు వాలకించి వచ్చి మోదమున వ
ర్ధకుని గాంచి పూర్ణభావుఁడగుచు 117

---

1 మూ. చనిపిమ్మట 2 మూ. ఎంతు

తే.గీ. దీప్తి విద్యోతమానుని దివ్యలక్ష
ణాంకితునిఁ గాఁగఁ బలరతి నరసి యద్భు
తంబు నొంది వరుండు పదస్థుఁ డగుచు
నింపు మీఱంగఁ దనమది నిట్టు లనియె 118

సీ. ఈ శ్వేతవన మేద నీ విద్య బొంగెఁ
విగ్రహం జేత ఘాపించి చూడఁ
దలిదండ్రు లెవ్వ రీ స్థలమున నెట్టుల
యధివసించుచునీ యర్భకుండు
క్షితిని యెవ్వనిచేత శివింపఁబడు వీఁడ
టని యవ్వనంబునం దమ్మహాండు
చింత గావింపు దా శివునకు బరక
ముఖ్యంబు లేకున్కి మోద మందు

తే.గీ. చంద్ర మనపత్యుఁడ నగు నా కతిశయంబు
నగు నపత్యంబు దైవ మొసఁగెఁ బ్రియమున
నని మనంబున నిశ్చయుఁడై గ్రహించె
నుత్తముని బాలుని నిగమోక్తిశాత్ము 119

వ. అంత 120

క. పురమున నర్భకు విడిచొని
శిర మాఘ్రాణించి సంతసిలు చిత్తముఁ దెం
పరయ లతాగృహము వెడలి
పరమానందాశ్రు భరిత భవ్యద్భుతుండై 121

ఆ.వె. గృహముఁ జేరి తనదు గృహిణిఁ గొనఁగ వారు
గౌరి పాదలోలు సత్కీలు
వేలావితుండు విభవసంపన్నుండు
స్ఫూర్తి యుతుఁడు నిత్య కీర్తితుఁడు 122

సీ. అటు యశోద సరసి నత్యుదిత సంస్పృష్ట
యై పూర్ణశశి మాడ్కి నవతరించు
సుతునిఁ గ్రై గొని పరిశుద్ధ సుగంధ జ
లాభిషేక మొనర్చి యతులమతిని
స్తన మధ్యమునఁ జేర్చి చన్నివ్వ నమ్మహాఁ
దెదుటఁ గల్గిన దేవు నింటిరేశు
జగదధిపాలకు సందర్శన మొనర్చి
తత్పదాంభోరుహ ధ్యాన మనెడు

తే.గీ. సుధ గ్రహించుటవలనను సుస్థిరముగ
తృప్తి తృష్ణయుఁ దాని యౌత్సుక్య మొంది
తల్లి చనుబా లొసంగినఁ ద్రావ కహర
హంబు వర్ధిష్ణుమానుఁడై యలరె [1]తనిని 123

తే.గీ. ఇట్లు దినదినంబులు నన నెల్లజనుల
హృష్టపుష్టాంగు డనయంబు వృద్ధినొందు
వానిఁగని విస్మయముఁ జెంది పరమదేవుఁ
గాఁ దలంచిరి సంతోషకారులగుచు 124

---

1 మూ. విభు

వ. అంత 125

క. ధర నందుండిన యొక భూ
సురుఁడు మునిరివాఁడు దనదు సుందరితోడన్
దొరిఁ బుత్రార్థముగాఁ దాఁ
జిరకాలము గడపెఁ ద ప్తదిత్తుం డగుచున్ 126

భక్తిసార తపోమాహాత్మ్యము, కణికృష్ణ జననము

వ. తత్ప్రభావంబు విని ద్విజశ్రేష్ఠుం డతని దైవంబుగాఁ దలంచుచు నొక నాఁడు గోసంబంధంబగు పయంబును పాత్రంబునఁ గ్రైకొని యొక్కనాఁడు వేళలా విక గృహాంతంబు ప్రవేశించి పటుశ్రద్ధయమఁదగు జనార్దను వగిది రమ్యంబగు తన్మందిరంబు నందలి శోలయంద బాలార్కసంకాశుండగు నయ్యార్యు నవలోకించి యోగనిద్రాపరాయణుండగు నయ్యోగీంద్రు స్తుతియించుచుఁ దదీయ చరణంబుల కెఱఁగి పురోభాగంబున దుగ్ధపాత్రంబు లిడి మహాత్మా! భక్తవాంఛ ముపత్రిదుండ వగుటఁ గుచేలుం డొసంగిన పృథుకప్రసృతి శ్రీధరుండు సంగ్రహించిన విధంబునఁ బ్రీతిదినంబు భక్తిపూర్వకంబుగా దీని గ్రహింపుమని యట్లు నుడివినఁ గరుణాసాంద్రుండగు యోగీంద్రుండు సమీపిన పద్మాసనుం డగుచుఁ బ్రియంబుగ క్షీరాన్నంబులు గ్రోలి నివ్విధంబునఁ బ్రీతిదినంబు భక్తిపూర్వకంబుగా వారిచేత సమర్పితంబగుదానిఁ ద్రావుచు నొకనాఁడు నమ్మహానుభావుండు భక్తశేషంబు వారల కొసంగిన నద్భక్తింజేసి మహాత్ముని భక్తశేషంబుగైకొని దంపతులు పానంబుఁజేసి తత్క్షణంబ నవయౌవనంబు నొందిరట నమర ప్రభావంబున నొక్కసుకుమారుండు ప్రియంబున వారికిఁ గుమారుండయ్యెఁ గణికృష్ణుండని యురయంబడి యమ్మహాండు శమాదిగుణ సంయుతుండును నారాయణ చరణ కమలాసేవకుండును దదీయ పూజా నిరతుండును విద్యావిశారదుండునుంగాఁ బ్రీతి

శింటెచంత భార్గవయోగీంద్రుఁడు వర్షసప్తకం బా గృహంబునం బధివ
సించి,[1] దాని పిడ యోగ సంశీలనమ్మున యగుచు వ్యారయోగంబు కొం
కుత్తముఁడగు మహదాహ్వయము వాఁగ్రయించి యనంతరంబు 187

ఆ.వె. అంతనివల్ల దాని నరసి సంతుష్టుఁడై
యతఁడు వైశ గహ్వరాంతరంబు
పొడుకొని వయమునఁ బద్మాసనాసీనుఁ
డగుచు యోగ మూని నతుం మతిని 188

యో గ వి ద్యా మ హి మ ము

క. కరఁగి యమాద్యష్టాంగయు
తుఁడునై యత్యంత నిష్ఠతోఁ బరమాత్మున్
జరరాగరహితంబును
మృతవంద్యుని సంస్మరించి నిగుడించుచు నంతన్

సీ. పరికింపఁగఁ గపాలభాతి ధౌత్రాదిక
షట్కర్మములఁ జేసి సమత గల్గి
యలరు నా జాలంధరాది ముద్రలు పది
విధ్యుక్తముగ సల్పి విమల మతిని
దగ నిరాద్యంతస్థ ధమనులు పదుగాఁ
జూచుచుఁ దీపక స్ఫూర్తి మరి
యమవొందు శీతలయును భ్రమరయును భ
స్త్రికయును కుంభ మూర్ఛికయు నవల

1. మూ వాని 2 మూ లేదు

తే. గీ. పతిరతియు నుచ్ఛ్వయు వసిత యంతరయును
నవెడు నెమ్మది భేదంబు లరసి యాత్మ
నిల్పి వేదంబు లగు వాని నిష్ఠగతి య
భ్రక్రమంబుగఁ జేసి యుద్భాసిలం 180

క. అకలంక మతిని యమ్మువం
దొక మదిగా నిల్పి యుజ్జ్వలోత్సాహంబై
ప్రకటం బగు కేవల సుం
ఖకళ నలిపి యతుం సౌఖ్యపరుఁడై యవలన్ 181

వ. సంయుద్ధంబగు సమ్మారుతంబుచేత నాసన లింగ సంస్థాన హృదయ నాభి లాలు మూంక లలాట మధ్యమ స్థానంబగు నాధారాదికి చతుష్టయ షట్క ద్వాదశ షోడశద్విశ దళయు లగుట నయ్యారు పద్మంబు లూర్ధ్వంబు గావించి యోగీశ్వరుండు సమాహితుం డగుచు నట నాభి పంకజంబున కధో భాగంబున గుండలి నధికరించి కోణత్రితయ సంయుతంబగు వివాసనాళా కందంబునం దమ్మారుతంబు పూరంబు గావించి యుపస్థిత స్థలంబగు నాధారపద్మ రమ్యధన్విత్రికోణాంతర మధ్యంబునందు రేఫాక్షరాంతర్భిన్నయం బగు పావనాగ్నిం బ్రజ్వలింపం జేసి తదధోభాగ సంస్థితంబగు వాయువేగనంబుఁ జేసి సుషుమ్నా నాడి నావరించికొని యందలి కుండలి నధికరించిన స్వకీయాష్టపవనంబులచేత గాఢం[1]బుగాఁ దన్ముఖం బార్చు నంబుజేసి నిలుకడగాఁ లాఘవంబువలన తదాధారగుహ లంఘించి నై పృథ్వ్యంబువలన బరయగు సుషుమ్నరమ్యం బ్రవేశించి యనిర్వేద్యం బను బ్రహ్మవిష్ణు శివాఖ్యయంబుచు నేకవిం మహారత్న పాదంబును వ్రజంబు భంగి దృఢంబగు గ్రంథి త్రయంబు భేదించి యపుడు దదు

---

1. దూ బగు

పరిస్థితంబును నుత్తమంబును దివ్యంబు నగు తుర్యాంబుజం బూర్ధ్వంబు
గావించి తత్క్రమం బధ్యస్థంబును ననుపమంబును నీప్సితంబును నగు
సుధారసం బధోముఖంబుగా స్రవియింపంజేసి ముదంబున నిజహృదయ
కమలంబునందుఁ బూరించి యోగసామ్రాజ్య సౌభాగ్య భూషణం బగుచు
నమ్మునీంద్రుండు మనఃపద్మస్థాచ్యుతధ్యానమగ్నుండును బరవశ
గరుండును దదీయచరణకమల సంలగ్న చిత్తుండును నగుచు నమృత
రసంబు గ్రోలుచు బాహ్య ప్రపంచంబు మఱచి బ్రహ్మానంద
పరాయణుండై యిట్లు నత్త కులాచల గుహాంతరమున వేఱువేఱుగా
నూఱు మహేంద్ర యోగంబు గైకొనియుండి గోవింద నిలయంబులగు
క్షేత్రంబు లనవరతంబు సంచరింపుచు నఖిల సిద్ధాంతంబు లరసి వివిధంబు
లగు శాస్త్రంబు లాలోడనంబు గావించు మర్మంబులఁ బేధించి సిద్ధాంత
కరుఁడు విశిష్టం బగుచు విష్ణుసిద్ధాంత సామ్రాజ్య పరిపాలన నిపుణుం
డయ్యె నంత 182

తే. ఇట్లు మునివరుఁ డున్నతో త్కృష్టుఁడు
శౌరి భక్తానురక్తుండై జగతి నతని
కెలమి విశ్వ స్వరూపంబు వీక్షణంబు
సల్పఁ గావించె నవ్వ దుత్సాహ మతిని 183

క. అగణిత మగు నైశ్వర్యం
బగు నా రూపంబు గాంచి యానందాత్మ
త్రిఁ గాని నిగమాంత గోచర
మగు నుతుల నుతించె యోగి యతులిత భక్తిన్ 184

తే.గీ. ఇట్లు భక్తి రసావేశ మెనయ నట్టి
భావ భావనవల్లభు భక్తిసారుఁ
డనెడు నామంబు గల్గి విఖ్యాతిఁ బొందె
నప్పు డుర్వరయందు మహర్షి వరుఁడు 185

భక్తిసారుఁడు భర్గుగర్వ మపహరించుట

ఉ. అంతట నొక్కనాఁ డొక వనాంతర సీమ మహర్షి యిందిరా
కాంతుని పాదపద్మమునఁ గల్గు సుధం గలయంగఁ గ్రోలు సు
స్వాంతము గల్గి వర్తిలుట సజ్జన పూజ్యుఁడు భూమిభృత్సుతా
కాంతుఁడు శంకరుండు త్రిజగన్నుతుఁ డం దరుదెంచె నయ్యెడన్ 186

తే.గీ. అవని వృషభాధిపారూఢుఁడైన హరుఁడు
భవుఁడు చండీశ్వరుండు దా పార్వతీ స
మేతుఁడై కాంచె మునిరాజు మిహిరతేజు
ఘనగుణసమాజు సజ్జనకల్పభూజు 187

ఉ. అంతఁ బ్రకాశమానుఁడగు నమ్ముని నాయకుఁగాంచి పార్వతీ
కాంత మహామహన్ సతత కంజదళాక్ష పదారవింద సు
స్వాంత మహాత్మ రాజిత రసాధర వాసుని భూతనాథు ధీ
మంతుని శూలిఁ జూచి నిజమంతరభక్తి వచించె నీయెడన్ 188

తే.గీ. ఇట్టివాని యందు యోగీశ్వరుండు
గన్నుగవ మోడ్చుకొని యొంటిగా నయంబు
వీడి యున్నాఁడు బాహ్యంబు వీడి తరుణ
సూర్య సంతాపఁ దనుచు నస్తోకమతిని 190

క. ఇతని ప్రభావము చరితము
నతి ముదమున నిప్పు డెఱిఁగి యవలం బ్రయాణ
స్థితి గలవగ మూర్తియమై
కుతుకంబుగ దీనిఁజేయు గుణరత్న నిధీ 140

క. అని పార్వతి నుడివిన న
య్యనలాక్షుఁడు సంతసంబు నందుచు యోగీం
ద్రుని సామర్థ్యం బరయఁగ
వనముఁ బ్రవేశించి పల్కె భవ్యతరోక్తిన్ 141

ఆ.వె. ఏమి కోరెద నో మహానుభావా! నీవు
నధికమైన వరము నడుగ నిత్తు
నాదు దర్శనము వృథా దనందు గాన
భువన మందు సుజన నివహములకు 142

సీ. అనవుండు తద్వాక్య మాలించి మునిరాజ
నయన సముల్లసనంబుఁ జేసి
ముంగల వర్తిల్లు భూతనాయకుఁ గాంచి
యర్థవత్తైన వాక్యంబు నుడివె
నేను నిస్సంగుండ నిరపేక్షుఁడను నాకు
ఏ చేయవలసిన చింత లేని
లేదు మహేశ్వర నీదుస్థానంబున
కేగు మటన్న మహేశ్వరుండు

ఆ.వె. తన్నృపదూతిని సుధర్ముని నిరపేక్ష
కుని దిగించి వెండియును తపుండు
పల్కె నిస్పృహుండు ప్రశాంతవక్త్రుఁ డిట్టుల
హేళనంబు సేయఁగాల దనుచు 148

ఆ.వె. సిద్ధమై యదృచ్ఛచేతఁ బ్రాప్తంబైన
దానిఁ గొనఁగవలయు ధన్యచరిత
యడుగు మనుచు నయ్యమాధిపుఁ డాడినఁ
దన ప్రయోజనంబు దలఁచి యతఁడు

తే.గీ. అంత కంఠోపస్థితమైన సూఁది
గొని తదంతనె యా దింబున పసించు
నిష్ఠ సూత్రంబు గల్గుట శేష పరంబు
చేరుకొనియెద మాకిమ్ము విమలమతిని 146

క. అనఁ దా వాక్యము విని హరుఁ
డనుపమ రోషప్రయుక్తమగు నేత్రుండై
ఘనతర కాండహను డో
ల్కొని పెల్గుచుఁ బల్కె పరివికీర్ణతరోక్తిన్

తే.గీ. ఏల నాతోడఁ బరిహాస మెలమి చిత్ర
మైన వాదు మహత్త్వ మీ వఱయఁగాం
వేల యా ముని వరికింపు మిపుడు నా ప్ర
భావము సమస్త జన భయ ప్రాపకంబు 147

వ. నీవు సమర్థుండవైతివేని నన్ను రక్షింపు మ్మని పల్కుచు సరలాక్షుండు కోట్యగ్ని సదృశంబగు దృతీయాక్షంబు దెఱచిన నగంబు తదీయలోచన మహానలం బ్వాలచేతఁ బరిపూర్ణం బౌట భక్తిసార యోగీంద్రుండు నిర్భయుండును, నిర్వికారుండును నగుచు భయంకరంబుగాఁ బ్రకాశించుచున్న కీలల కర్ణంబుగాఁ దన పాదంబు పొడిచిన సమ్మహాత్ముని చరణ కమలంబు నందలి మహానేత్రంబు వలన ననేకకోటి చండాంశు సన్నిభ ప్రభావిభ్రాజమానంబును నద్భుతంబును నగు ననలంబు పొడమి తత్సముద్భూత కీలాజాలంబు లపారంబులుగా సమాంతంబు లందంతట పావరించిన సకల దివిజులు కంపితులుగాఁగ హరనేత్ర సముద్భూతానలంబు శాంతి నొందింప నర్హుండు[1] విస్మితుండై తద్విభుంగూర్చి యిట్లనియె 148

తే. దేవ దూతుడు నీవు సందీప్తమతిని
విదితాత్మకులగు వైష్ణవుల మహత్త్వ
మీ ప్రభావం బనదృశమా నెంచి నా ప్ర
భావమున కన్న వెక్కుడు భవ్యమతిని 149

వ. మహాత్ములగు హరిభక్తులు గతాహంకారమత్సరు లగుట విశుద్ధ సాత్త్విక గుణు లగుచుఁ బ్రయత్నంబువలనఁ బూజనీయులు గానఁ బ్రశాంతులును విమలాత్ములును నిఖిలధర్మస్థులుఁ బావనులును నగు వారలకు భూతలంబునఁ గృద్ధులై రేని సర్వంబులుగారు సురలచేత నేమియని వార్యులగు వారు సకలలోకోత్తమోత్తములని యిట్లు ప్రియము(చెప్పి)యానందుభక్తిసారుంగూర్చి ప్రణమిల్లి వైష్ణవకథ యగ్గలించు రజతాచలంబునకుం జనియె నది మొదలుకొని యా లోకంబునందు మహామునియగు భక్తిసారుం డక్షి సంజ్ఞ[3]కాగ్ని వలన

1 మ. యు 2 మూ. విస్మయిం 3 మూ. సర్వాది

నటపోరుండని వినుండియు నని మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబు నగు
భార్గవ పురాణంబున నందలి యుత్తరఖండంబు నందలి నవమాధ్యాయంబు
సంవాదంబు చేసి భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు నరునకుం జెప్పి
వెండియు నిట్లనియె 160

ఆ.వె. అంత నొక్క సమయమందు యోగీంద్రుఁ డ
బ్జాక్షపాదపంకజానురక్త
మగు మనంబు గల్గి యమ్మంత్ర పారంబు
నందు మిగుల వాంఛ నుపచరించి 161

సిద్ధుఁడు భక్తిపార సమగ్రహము పొందుట

తే.గీ. కఠినముగ దంత ద్రుఢముగాఁ జేయు దాతఁ
దవ్యనాంతర సీమయం దధివసింప
నప్పు డొకయోగివర్యుండు వ్యాఘ్రవాహుఁ
డగుచు దివి నీ నుదగ్నిఁ గనుగుచుండి 162

క. తన భక్తిసారు సేయం
యునఁ దదుపరితలంబునందుఁ దోఁగాలక ని
ల్చి సమోహ గమనముగ పులి
యనుపమ మౌ తత్ర్పతాప మద్భుత మగుటన్ 163

శా. ఉల్లంఘింప వశక్తమౌను మతి యత్యుత్సాహమున్ పెరి ఏ
న్నల్లం బాముఁ బిప్పమంబునకుఁ దో నయ్యోగి యవ్వేళ రో
షోల్లోల స్థితి యొదుఁ దురర్గరిగా నాప్పెరు నప్పుడ్పున్
మల్లాడింపుచు [1] బొకుండం పెదిపె కంఠద్వి శ్రమారంభుఁడై 164

---

1 మూ బాకుం

సీ. తరుణారుణమై తిర్య గూర్ధ్వ మండలుండై
యుపనిష ద్యో గిపుంగవునిఁ గాంచి
దిగి వచ్చి తన్ముని దివ్యపదాబ్జము
లకు నమస్కృతిఁ జేసి లలిత మతిని
చతురప్రకారత సంస్తుతులను సంస్తు
రించి భక్తిని బ్రమోదించి యతఁడు
మృదుతరోక్తి పలికె మునివర్య నీవు మ
[1] హానుభావుఁడవు [3] నా మహత్వ మతులం

ఆ.వె. మదిని నేను గ్రొవ్వి యజ్ఞానమువలన
వియ్యకపరిఁ [4] దోప నెరపినట్టి
దోషమును క్షమింపు దుర్దోషపరిహార
భవ్య గుణ విచార భక్తిసార 165

క. ఇల సిద్ధపురుడగు యోగికిఁ
దలఁపంగా ఛిద్రకంథ దాల్పఁగ యోగ్యం
బెంతటు మహాత్ము డాదగు
పలుకు వినుము కరుణఁ జేసి భావుక మతివై 166

సీ. ధరణి నమూల్య రత్నభరితది రాంత
నాంతరి యగుచు నత్యంతమైన
యాత్మ్యంధ వాదేల నెలమి సంపాదింపఁ
బడియె వాదే సమర్పణము సేయఁ

---

1 ఒకమాత్రహెచ్చు 2 మూ నీ
3 ము మను 4 మూ ద్రో

అదిన ఘుటిక రసప్రౌఢత్వ మగుట
ఏఏ రెండుఁ గ్రైకొను మిష్టమతిని
రని చెప్పి వాని వారిని బ్రోవ నిడి సమా
హితుఁడౌటఁ గస్తూరి బుచ్చి వరేల్పు

తే గీ రసముఁ గంధము ఘుటికయు ననెడి వీని
వలన ఫలసిద్ధి యనుఁడు సర్వము నుడువ
కౌతుక మెక్కుడయ్యె సత్కారముల నిని
యోగి పద్మంబు నమ్మహాయోగి గూర్చి 167

వ మహాత్మా! ధాత్రియందెవ్వండు మనుజుం డిక్కాంధ[1] ధరియింపఁగలఁ డతండు
మృత్యుజరల నొందక యమరత్వంబు బ్రాపింపనయ్యెడుఁ గానఁ బాద
రస ఘుటికా సంగ్రహంబు పూర్వంబునకు మహాయాసంబగుట దాని
విధము మొదటఁ బాదరసంబుగొని యుక్తంబుగు నౌషధీరసంబులచేతఁ
బ్రత్యేకముగా శోధించి యట దానికి రసపంచకంబును షట్త్రింశ రస
వర్గంబును నుత్తమంబగు ధృతి బీజంబునుం గావించి యుక్తంబులగు
రత్నంబులు గ్రాసముగా నొసంగి యంత నష్టాదశ సంస్కారములచేత
సాంగంబగుట దృఢవ్రతులగు [2] తపస్వులచేత దుర్లభమగు నీపారస
ఘుటిక నే నొందనగుట దీని స్పర్శంబువలన తక్షణంబ యనుత్త
మంబును గోటిలోహంబును నగు సువర్ణము గావింపఁగల దని పల్కి
యతం డాశ్చర్యంబుఁ దద్వచనంబు విని స్వయమాకుండగుచు నిజాంగము
నందుఁ దరుణార్క సన్నిభంబగు కంచుకము దర్శింపంజేసి సిద్ధుం
గూర్చి యిట్లనియె 168

1 మూ ధ 2 మూ తపస్సు

సీ. నలువొందు రసపాదసమువంటు పీఠుఁ గ
ట్టమచేర [1] యహంకృతి సలిపె నకట
యాయాన మని చెప్పె యమ్మునీంద్రుఁడు భక్తి
పొంటంతు తనదగుఁ బర [2] రణము
ముదిత గావించి సత్కృత్యులై యాదరం
బుగ దాని గొనఁగి సంపూర్ణమతిని
దాని ప్రభావం బమానంబుగాఁ బల్కఁ
బరికింప దీని సంస్పర్శమునకు

ఆ.వె. దక్షిణంబు భూమిధరమేని స్వర్ణవి
కారమౌను దీని ఘనుఁడు మనుజుఁ
డెవఁడు దాల్చు నాతఁ డెంపు వక్షయ సూక్ష్మ
యోగనంబుఁ జెందు నతిశయముగ 160

చ. వసుధ విచిత్ర సుందరత వర్ణము గాఁగం దెల్పరాంబున్
రసికతఁ బొల్చు యుత్తమత రంజిల విస్తరతం బొనంగఁగా
నొసఁగు సమస్తకార్యముల నూతన దివ్యములౌచుఁగల్గా సా
ధ్వస భవ సాగరంబు గడచం దనరార నయంబు పేరుకన్.

క. అని దాని ప్రభావము సొం
పున నుడివిన భక్తిపాత మునివరుఁ గని భ
క్తిని సాగిలి దండం బిడి
వినయాన్వితుఁడగుచు సిద్ధ విభుఁ డిష్టమతిన్ 161

తే.గీ. స్థిరముగా మించు పాదస్పృతిక గ్రహించు
కొని ముదంబునఁ బలుమారు మున్ని ప్రశంస
సల్పె చెంతట భక్తి మహాన్వితుఁడై ప్ర
దక్షిణముఁ జేసి పులినెక్కి త్వరిత గతిని 162

---

1 మిశ్రమునూనము 2 పరా యుగము

ఆ.వె. తత్పరీక్షఁ జేయఁదగు కోర్కి గలబుద్ధి
చేతఁ జిత్రకూట శిఖిఁ జేరి
[illegible] పదాంబు[illegible] [1]వృత్తికతే దాని
సంస్పృశించె సిద్ధజన విధంబు 163

ఆ.వె. అట్లు చిత్రకూట మన్నతంబుగ దివ్య
కనకరూప మగుటఁ గాంచనాద్రి
కరణి నొప్పు దానిఁ గాంచి విస్మయ మొంది
యమరు లరుగు [2]దెంచి రతుల మతిని 164

వ. అట్లు సమీచీనంబుగాఁ బరీక్షించి సిద్ధుం డాశ్చర్యమానసుండగుచు జగంబు నందలి నరుల విచారం బెఱింగి (2) యోగమాహాత్మ్యంబుచేత సమ్మహీధర బిలంబునందు దృఢంబుగా స్థాపనంబు గావించి యట వెండియు భక్తిసారుండై తదీయ పద పంకజంబులఁ గూర్చి దండంబు వెట్ట లేచి క్రమ్మఱ శిరంబు వంచి చేసి భక్తిప్రవణ హృదయుండగుచు యోగీంద్రుం గొనియాడి [3]భువనంబునం దనమునగు తత్పరత పరాగ మాహాత్మ్యంబుఁ బ్రశంసించుచు తత్స్పర్శంబువలన గిరిశృంగంబులు సువర్ణంబులగుట తప్పెరువుపడి విష్ణుండు నిక్కంబుగా లోకేశ్వరుండు తద్భక్తుల [4]పావనులు వారి పాదపరాగంబు పురుషులకు సకల ... హేతంబును భోగమోక్షైక సాధనంబును నగు పుణ్యంబగుట వారుపాద స్పర్శంబువలన నహల్య శాపవిముక్తయైన తెఱంగున భగవచ్చరణ రజస్సంస్పర్శంబువలన మహీధరంబు కాంచనంబయ్యెఁ జేయఁ బడియె నట్లగుట విశ్వంబున భగవద్భక్తుం డధికుండుగా వరయోపలయునని మున్ముందు ప్రదక్షిణంబు గావించి స్తుతియించి నమస్కరించి యంతఁ దదాజ్ఞఁ బడసి నిజనికేతనంబుగూర్చి చనిన పిమ్మట యోగీంద్రాగ

1 మూ. వృత్తవు   2 మూ. దెంతు
3 మూ. భువనం బునందసమునంబగు   4 మూ. పై

గవ్యాంబును మహోద్యుతియు నగు భక్తిపాదుండు డె గంబు ధరియించి చిరకాలంబు[1] గుహాంతరంబునం దధివసించి యున్న యట్టి యోగి పుంగవులగు కాసారభూత మహదాహ్వయులు తద్గుహా ప్రాంత సరణిం గూర్చి పోవుచు గుహానిర్గతంబును దయార్క ప్రభవంబును నగు తేజం బవలోకించి యందొ[2]క మహాయోగి యోగంబుగ్రైకొని యున్న వాఁడని తెలిసినవా రగుట వారలలోన భూతాఖ్య మహదాహ్వయులు గుహం జొచ్చి ప్రదక్షిణంబు గావించి యుత్తెచ్చువలనఁ జోయిరి సరోయోగి యొక్కరుండు గుహావాసియగు యోగీంద్రుం గాంచుకొని కిచ్చ గలవాఁ డగుట నంటఁ జొచ్చి మూలంబుగా నిలయందు నమస్కరించిన యోగ ధారకుండగు భార్గవుం డమ్మహాత్ముం గనుంగొని

తే గీ ధరణిపై మాటిమాటికి దండవత్తు
గాఁ బ్రణామంబు సేసి [3] యుత్కృమగ లేచు
డో సరోయోగి యట్లు నా సుగుణమతిని
దండము నొనర్చె పలుమా ఱుదాత్తమతిని 166

సీ. అరయ నకోశన్య సమాధిస్థు లౌట లో
మాంచిత గాత్రులై యలవు మతిని
వారూర్ధిఁ బ్రణమతి యందు నిర్భరు లౌచు
నలుహొంది విహ్వలానంద బాష్ప
నేత్రులై విస్తం నిపుణులై ప్రేమనం
సిక్తాత్ములై సుఖాసీనులైన
మనుల యథాక్రమంబుగఁ బూర్వవర్తన
మగు కుశలంబు సత్కాదరమున

1 మూ బున 2 మూ దొక
3 మూ యోత్కృ

తే. గీ. నడిగి సౌవర్ణ[1]భావ సమన్వితులకు
సారసాక్ష పదాబ్జ పూజా [2]స్మరణ ప
రాయణులను ననన్యోపాస్యపాయులను ద
దీయ కీర్తన రతులనై విప్రమతిని 167

తే. గీ. తద్గుణానుభవస్వాద తత్పరులగ
భద్రమైన మయూరాఖ్య పట్టణమునఁ
గొంతకాలంబు వసియించి సంతసమునఁ
బూర్వసాగర తీరంబు పొంది యపుడు 168

క. ఒగి యోగవిద్వరుల పెం
పుగ వారు సరస్వతుంబు పూలంబై లు
ల్లగతిని వర్తిల కినర
[3] నగకంధరఁ బాదుకొని యనర్గళమతులై (?) 169

క. తన యోగానందాంబుధి
మునిఁగిన దా రగుహ్య క్షేత్రలోషక్ష షాలి బిం
త్రవమునఁ గిందిర్యాలం
బను పొంద వసించి రధికమైన తపమునన్ 170

సీ. అంత దీర్ఘాచరణాత్ముండగుచు సరో
మునిరాజ భార్గవముని గురించి
యంజలి గావించి ప్రార్థించుచు వచించె
ననఘ నారాయణారాధ్యావతార
ములు దనర్చి నక్షత్రములు గూర్చి యేనుఁబో
యెద నిట్లు మున్ను రమేశుఁడైన
భగవంతు నానతిఁ బడసిన వాఁడ స
ర్వక్షేత్రముల నున్కిఁ బరయు నట్టి

1 మూ. ర్థ్రి భావ సమా 2 మూ. స్మర 3 మూ. నగకందము

తే.గీ. ¹ఫలమందిన్న శతాధిక ఫలము పెద్ద
కైన వారలఁ జూచుట చంద్రు విధుల
గాన మధుసూదనుని యాజ్ఞ గడచ వలయు
నెలవు చూచిమ్ము కరుణ భాసిల్ల మదిని 171

వ. సకల లోకంబులచేత నేయుపాయంబుచేతనైన మనమానిందఁబడని
మహాత్ముఁడవగుట మహామునులారా యాజ్ఞ యొసంగుట శివ యత్నంబవని
యివ్విధంబున సకలంబకని బ్రార్థింపుచున్న సమ్యోగివర్యుండు దద్విశ్లేష
³కారకుండగుచుఁ బ్రేమ విహ్వలంగుండయ్యె మహాత్ముం డంపించి యతి
దూరంబుగా వెంటఁజని యందనోష్కంబుగాఁ బ్రణామంబు లర్చ వెండియు
నంత పర్యంతంబు లక్షింపఁబడునంత పర్యంతం బవలోకించి వచ్చి
భార్గవుం డంత యోగనిష్ఠం గైకొని భగవద్ధ్యాన మానసుండగుచుఁ జిర
కాలం బధివసింప నంత నొక్కదినంబున నా భక్తిసారయోగికి మూర్తిద
యగు కేశవమూర్తిక రేకపోవుట నూర్ధ్వ పుండ్రంబులేని వాఁడు ² బహాది
కంబు చేయరా దీ సమస్తంబు కృష్ణ భూమి యగుట నొక్కడనేని యది
లేదని చింతింపుచు యోగీంద్రుడు యోగనిద్రాగతుండగుచు నిద్రింప
నింద్రనీల శ్యాముండును మహాద్యుతియుఁ గోటికందర్ప సుందరుండునుఁ
దరుణారవింద చరణయుగళ విరాజితుండునుఁ బ్రకాశిత ⁴ప్రభాధో
విద్యోతమాన నూపుర క్వణ శోభితుండును స్ఫురత్తరుణ ⁵తరణి
సన్నిభ ⁶శ్లక్ష్ణ పీతకౌశేయ వేష్టితుండును నానారత్న విచిత్ర ప్రభా ం
బర్యాంచిత గుణావృతుండును ముక్తా గుచ్ఛాగ్ర లలితాలంకార విలసత్క
ర పంకజుండును నిజపాదపద్మ శరణ సందర్శిత కరాంబుజుండును
సర్వాహాయుగళ ప్రకాశిత శంఖచక్ర విభ్రాజితుండును విశాలోన్నత
పీనవక్షఃస్థలం శ్రీవత్స లక్షితుండును స్ఫురత్కౌస్తుభముక్తాహారోపశోభి
తుండును, మణిగ్రైవేయ లలితకంబుకంధర విరాజమానుండునుఁ బూర్ణ
సుధాకర ప్రతికాశ వదన కమల విరాజితుండును సుచారునాసికాగండ

1 మూ వాలముల 2 మూ కాతు 3 మూ వానిచేత
4 మూ ప్రబోధ 5 మూ తరుణ 6 మూ శ్లిష్ట

ప్రాలంబాట విభ్రమమానుండును [1]స్ఫురత్కోటీర మకరకుండల ద్యోతి
రాననుండును గృపాకటాక్ష ప్రసారిత పుండరీకాయతేక్షణుండును రత్న
సింహాసనాసీనుండును శ్రీనికేతుండునై ప్రకాశించు శ్రీ వేంకటాచలా
ధీశ్వరుండె స్వహస్తంబున నమ్మునిని వాయకు నొత్తియించి కృపచేత
నుపలాలించుచు మధుర వాక్యముల నిట్లనియె 172

తే. గీ. అరయ నా యాజ్ఞచేసి యాదరసిల్లి
నమ్మరి పాండుర మృత్తిక నమ్మర భుజాల
కేసి దుర్లభగా నుండు శ్రీని దాని
సంగ్రహింపుము మునికుల సార్వభౌమ 173

క. అనయ మదా మాత్ర ధారణ
మున మామకి పదములగల్గు ఘనిలెవముల గం
దని భగవంతుడు పల్కిన
ముని వాఘుడు మేలుకొని నమున్నతమతియై 174

వ. దివ్యరూపంబులగు సుతులచేత శ్రీధరుం గొనియాడి యట దిగ్గియం దిగ్గి
యత్యంత మృదులయు శ్వేతయు ఘనయు [2]భావనయు నగు మృత్తిక
నమ్రధమంబుగాఁ గైకొని ప్రమ్మున కీరంబున కరుదెంచి తరువులాలంబునం
బాదుకొని పద్మాసనాసీనుం డగుచు యోగివర్యుండు శాస్త్రోక్తం బుగా
ద్వాదశాంగంబులయందుఁ గేశవాది ద్వాదశ నామంబులచేత సమీరితం
బుగా నూర్ధ్వపుండ్రంబు ధరియించి [3]యష్టాక్షర మంత్రంబు జపియిం
పుచుఁ గొన్ని మాసంబులం దధివసియించి పిమ్మటఁ గాంచీపురంబున
కేఁగుదెంచి యందలి ఫణిరాజ పర్యంకశాయియగు పురుషోత్తముం గాంచి
నమస్కరించి తద్భక్తిచేత స్తుతింజేసి యోగానందపరుండయ్యె నంత

1 మూ విస్ఫురత 2 మూ శశ 3 యష్టాం మంత్రంబులు

గావించెనని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును సంసారరూపంబును శ్రీమంతం
బును నగు భార్గవపురాణంబు నందలి యుత్తర ఖండంబు నందలి దశమా
ధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు నరునకుఁ జెప్పిన
ందియు నతం డవలి కథాక్రమం బెట్టిదని నతని కతండు వివరించిన
విధంబు సూతుండు శౌనకాదుల కిట్లనియె 175

మ. హరి దాసార్చిత పాదపద్మ ఫణిరాడ్గ్రైవేయకాంభోజ భూ
షణ గాఢ స్తుత విగ్రహాగ్ర [1]వి. యాస్త్రేక ప్రభాప్రదా
నరకధ్వంస సరోజనాభ ప్రముఖా [2]హ్వాన్నానీక మాధ్వీం ని
ర్భర మత్త భ్రమరాయమాణ పదభృగ్బృందేశ కంఠీరవా 176

క. సుర వార ముక్తి ప్రద భా
స్వర మండలవాస భువన పరిపాలక శ్రీ
హరి వాగీశగిరి సురవర
వరభక్త సురద్రుమాప ధమ్మిలాపా 177

ఉత్సాహ. నిత్య ముక్త సేవితాంఘ్రి నీరజాత విస్ఫుర
ద్దైత్యనాథ భూమి భృత్పుకార తార నాయకా
నిత్య నేత్ర పింఛమేఘ దివ్యగాత్ర సంతతా
సత్య మానసాబ్జ భృంగ ధీరవారదప్రతా 178

గద్య. [1]ఇది శ్రీ రాజగోపాల కృష్ణ కరుణా కటాక్ష వీక్షణ లబ్ధ పాండిత్య
ధుర్యానవరతానవనీమండలాఖండ సామ్రాజ్య ధౌరేయ స్వ సమర్థతాకృత
పటహ దంతదండతాడన విపరీత పతన క్రియా ధిల్లికాధీశ దుందుభిధ్వాన
కోలాహల హనూమద్ధ్వజాంక కనకదండీకృత హార కంఠీకృత సందీపిత

---

1 ము. ఒయూవ 2 మూ. భృ 3 మూ. ఇతి

వస్రాభ కీర్తి పరిభావి కోసలంబగు ఎయుం పాలవారి రాజ సుధాకర సౌందర్యశీల సుముఖాయక మహారి వ మహాయశ ప్రఖ్యాతంబైన శ్రీ మహా భార్గవ పుంగవుం పంటుం గానారభూంత మహాదామ్నాయుల పురుషోత్తమ క్షేత్రంబు నాని యముక్రమముగా శ్రీ శైలంబున పరుదెంచుచును నందలి భక్తి తీర్థంబునం దధివసించు నమ్మహాత్ములకు శ్రీవేంకటాచలాగ్రేశ్వరుండు ప్రసన్నుండగుటయు ననంతరంబు వారలు హస్తిగిరియం దర్శింపుచును గాంచిరాజాశ్రయంబున మహాయోగ్యనుగ్రహంబువలన నమ్మహీపతి పుత్రులయిన గాంచుటయు పుష్పరు శ్రీరంగంబు ప్రవేశించి తత్స్వామి సందర్శనంబునంజేసి మహర్షులు కావేరీ తటంబునం దధివసించుటయుం గుప్తపుత్రులయిన కమ్రగృహంబు నంగుటయుం ... శరకవ్యా పరి యంబును సరోమని ప్రభులు సంపలౌక కీర్తనంబు కావించుటకు భక్తిసార [1] జననంబును దత్తపో మాహాత్మ్యంబును అనీకృష్ణ ఎననంబును యోగవిద్యా మహిమంబును భర్గ గర్వాపహృతియు సిద్ధుండు భక్తి సారానుగ్రహంబు గాంచుటయును వెండియు వరం బడసి సందర్శించునట్టు సరోయోగి భక్తిసారు సందర్శనంబును భక్తిసారునకు భగవంతుండు శ్వేత మృత్తిక నొసంగుటయు నమ్మహాత్ముండు క్రమ్మఱ గాంచి యం దధి వసించుటయు నను కథలంగల ద్వితీయాశ్వాసము సంపూర్ణము

1 పు. జననంబున

భార్గవ పురాణము

తృతీయాశ్వాసము

క. శ్రీరమణ భువనపాలన
లోకాత్మకశాంతవదన గుణగణనిలయా
శోకహ భాగీరథీ వా
సా కంజదళాక్ష సురపురాధ్యక్ష హరీ 1

వ. అట్టి సకల గుణ గణ ప్రశస్త ధురంధరుండగు నరుండు వివిధ విబుధోప
లాలన పరాయణుండగు నారాయణుం గూర్చి ప్రణమిల్లి మహాత్మ
శక్తిసార మునిముఖ్యుండగు భవిష్యత్ ప్రభావం బెట్టిదన్న వరని కతం
డిట్లనియె 2

తే.గీ. అంత భవిష్యత్ప్రసంగమ్ముతో నవని సురుఁడు
మనుఁడు వేదాంత పారగుఁ డనఘ మూర్తి
శౌరి విమల పదాస్వాద చంచరీకుఁ
డగుచుఁ దీర్థాటనముఁ జేయు చనవరతము 3

క. సుశీల మతియై ముని వరు
వశిష్ఠుండగు శక్తిసారు నద్భుత కథలన్
తన మనమున విని ని
ర్వ్విరూఢిఁ దదంఘ్రిభక్తి రక్తుఁ డగుచున్ 4

తే.గీ. అమ్మహాత్ముని సేవయం దాత్తమైన
యాత్మ గర్గిన వాఁడగు చిత్పుటవటుఁ
నిరుగుమును గాంచిపురిఁ జేరి దివ్యమతిని
నందు వర్తిల్లు భార్గవ బాలకుండు 5

తే.గీ. అంత తద్దర్శనాత్ప్రత్యయమందు నెంతొ
యైన సుఖమునఁ బొరయుచుండగుచు భక్తి
సారుని మహాత్ముని జేరి సంతసంబు
చేఁ ప్రణామంబుఁ జేసి విస్తీర్ణమతిని 6

క. పలుమాఱు మ్రొక్కి ప్రియమగ
ద్గళుఁ డగుచును సంప్రహృష్ట తనురుహుఁడై య
క్షిద్వం మతిని వార్షబాష్ప
కుల వీక్షణుఁ డగుచు నతఁ డకుంఠిత భక్తిన్ 7

తే.గీ. శిరమునం దంజలి పుటంబుఁ జేసి యిట్లు
లనియె గంభీర వాక్యంబు లతనిఁ గూర్చి
భక్తిసార గుణశ్రేష్ఠ పరమ యోగి
రాజ నారాయణాంఘ్రి సరోజ మధుప 8

క. కరము దృఢవ్రతుఁడవు నీ
మనమునకు [1] నేఁ బుట్టినాఁడ సుజన వినుత ని
న్నరయుట ధన్యుఁడనైతిని
ధరయిన్ ఫలితార్థుఁడనైతి దాసుఁడ నేనున్ 9

గీ. ఇపుడు నా జన్మ సఫలంబు నిలుప నాదు
భాగ్యము మరులవ్వ ని పాద పద్మ దాస్య
మొసఁగి మాకుఁ గరుణఁ జేసి రసిక మతిని
భక్తజన సన్మతాకార [2] భక్తిసార 10

---

1 మా. నేమట్టి   2 మా. భక్తసార

కం. అని యిట్లు పొగడి యప్పు
డ్డని వెడ చూర్కుం డిసించి మునినాయకుఁడేఁ
పున పీనితోడఁ దన కుల
జనులు తరింపుదురని మదిని స్మరించఁ దలఁపుచున్ 11

ఉ. ఎవ్వతర పంకజమ్ము నికాయము గల్గ సరంబుయందు నిం
పున ధరణీసురోత్తము సమున్నతి స్నాతుఁగఁ జేసి ప్రేమమై
యనఘుఁడు మౌనివర్యుఁ దను పొందఁగఁ బంకరుహాననస్థుగా
నానరిది సత్కృపారస మనూనతఁ గ్రమ్మ ననుగ్రహార్థుఁడై 12

తే.గీ. అందు హృత్కర్ణికా మధ్యమునందనయు
నిందిరా సహితు ముకుందు నీప నమ్య
తుని నిజపరము గురుని గొరినిదలంచి
ధరణి [1] సుర కిరమున నాక్క ఠరముఁ జేర్చి 13

వ. అగ్నిరుం దను త్రయంబు సుస్వరవర్ణార్థ సంయుక్తంబును మంత్రరాజంబును
నగు శ్రీమదష్టాక్షరమంత్రం బుపదేశంబు చేసి పిదప యోగం బొసంగి
నెమ్మ నార్మనముఁ గావించెఁగాన విష్ణుభక్తుల చార్పల్యంబు తపక్షణంబు
సఫలితంబు అాద్భుతం బభావంబు గాన నంత నా బ్రహ్మణుఁడు కృతకృత్యుం
డగుచుఁ దత్పదారవిందంబునకుఁ బ్రణమిల్లి సంతతంబు సేవఁజేయ
నిశ్చయింపుచున్నవాఁ డగుచుఁ దత్సాన్నిధ్యంబునం దధివసించె నట
భార్గవ యోగీంద్రుండు తత్సమీప గుహాంతరంబునందు పవలీకృతుం
డగుచు యోగనిష్ఠం గైకొనియున్న తత్సమయంబున నొక్క [2] వృద్ధాం
గన యితరులకు ననతిశోభంచేత భక్తిపాఠ మాహాత్మ్యం బారజ్ఞించి గుహా
ప్రాంతం బునకేఁగుదెంచి ప్రత్యహం బగ్గుహా మధ్యంబునందు గోమయమున

---

1 మూ సుత 2 మూ హృద్యాంగన

నలికి ముగ్గులు పెట్టి గంధ పుష్పాక్షత ధూపదీప ఫలాదులచేత యథా విధివిలసన సమీచీనంబుగా సల్పింది నీరాజనాది ప్రణామంబుల చేత భక్తి పూర్వకంబుగా వలాదు[1]లఁ గొన్ని దినంబులు గడపి యమ్మునివరు యతని నుపాసింప నంత భక్తిసారుండు యదృచ్ఛచేతఁ గన్నులు దెఱచి రమ్మంచు నా సమాధి గాంచి [2]యచ్చోటి నరసి కరుణాన్వితుండగుచు నిట్లనియె 14

ఆ వె నీదుసేవచేత నేను సంతుష్టుఁడ
నైతి నధికవరము నడుగు ముజ్జ
గముల నెద్ది యర్థివా దాని నొసఁగెద
నతుల మహిని సంశయంబు లేక 15

వ అంత 16

క అని పల్కిన [3]మలిన గిరో
జ నలినముఖి వృద్ధురాలు సద్భక్తిని ప్రొ
క్కిన దొరచు నమ్మహాత్మునితో
ననియె మృదుల వచన నిస్తులామోద మలర్ 17

ఆ వె శ్రీకి విశ్రుష్ట హేయయుతమగు దేహఁ
దొలఁగఁ జేసి మా కతుంబు వస్తు
యంబు వారు [4]యౌవనంబు నొసంగుము
కరుణఁ జేసి భక్తరక్షణ యూ 18

1 మూ దుంగు 2 మూ చోప్పట
3 మూ మలిం 4 మూ యవ్వన

క. అనఘం దద్వాక్యము విని
యనఘుండగు భక్తిసారుఁ డలిగా ని తె
ట్లను పరిపూతంబగు న
ట్లను గాఁగం బని పలికె లలిత ఫణితిన్ 19

ఆ.వె. భక్త వత్సలుండు పల్కిన చొప్పున
భరతవారి సంభవమున నార్త
యౌపవసం బు తెంగి యనుచు దివ్య హేం
దల్కి భాగ్య యగుచు ధన్య మతిని 20

క. పతి రాజు లక్ష్మి యాజ్ఞాని పద
ములు మోచుకు ప్రమొక్కి పంబనిభాక్షి కృతాం
జలి పుటయై వినుతించెన్
గిరియగ సంహృష్ట యగుచు గౌరవమతిన్ 21

వ. అంత నొండియు 22

క. వినుతించు దానిచే న
మ్మని ప్రీతుండగుచు మోదమున నొసఁగె ధరా
వన పత్నిత్వంబై తెం
పునగు పరమభాగ్య మధికముగ నా సతికిన్ 23

తే.గీ. తత్ప్రయోగాత్మ రుచిరతౌదార్యగుణ వి
శేషయై మందిరమున వసించియున్న
సమయమున గాంధిరా పురీశ్వరుఁడు పవి
హార నక్తమనస్కుఁడై యతిరయమున 24

కం. సరసిజని రాఁ జంద్ర వదనఁ
గరిగామినిఁ గనకగాత్రిఁ గంబుగళాఢ్యన్
గురుకుచ స్తనిఁ గన్యకను
వరపాయకముగ నయ్యనఘుఁ డుంచున్ 25

సీ. పరిపూర్ణుఁడగు సుధాకరుఁ గాంతి నిరసించు
 సరసంపు మందహాసంబు గల్గి
నీలోత్పలంబుల డాలు డీలు గతింప
 మీఱిన కనుదోయి తీరు గల్గి
కాంచనశైల ప్రకాశంబు పైకొన్న
 చక్కని పాలిండ్ల సౌరు గల్గి
కాంచుకారల చిత్రకమంబు లగలింపఁ
 గా మించు రాయంచ గతులు గల్గి

తే.గీ. భంగి భాసించునట్టి మెఱుంగుఁదీవ
తగి నెదుర్కొను నమ్మౌని సిరిఁ గడంగి
మదనమంత్రాధిదేవత మాడ్కిఁ దనరు
నీరజాక్షిని నా ధాత్రిపతి యుంచు 26

తే.గీ. దేవ చోదనమునఁ దెలియఁగఁ గాంచి
స్మర వినిర్భర హృదయుఁడై సంతసమునఁ
యిన్నిసాయకతే సంపూర్ణములని
దానిఁ గరఁగారు రతిసల్పి ధన్యుఁ డగుచు 27

కం. అంత నవ్వియందు మహీ
కాంతుఁడు నతిఁ జేర్చుకొని సుఖస్థితి నిజస
ద్ధాంతమున మనియెకొని యా
కాంతను చిరకాల మేలె కంతుని కేళిన్ 28

చ. తన గృహసీమయందు నటి తామరసానన భూషితాంగియై
దనరుచు నామెతోడ వసుధా రమణుం డంగజాత్వరం
బున ఁ గాంచి యాపాసుపునఁ బుష్పశరాసను కేళిలో సుఖం
బున నభివృద్ధిఁ గాంచె నతిగాఢముతో వసుంధరీశుఁడున్

తే.గీ. అంత కొంత కాలమున యౌవనాఢ్య
లోకసుందరి యా మృగలోచనను గు
ణాంబి విస్మృతగాత్రి ధరిత్రి విభుండు
పలికె సంతోషవిస్ఫురద్రు యమునతిని 80

వ. తల్లి పై శ్రీగురుహోదరమందు మన్నియు సమాన వయస్కుల మగుట వి
యం దక్షయంబగు వయస్సును నా యందు క్షయంబగు యౌవనంబును నొట
దేవీ యనుగ్రహంబుచేత లభించిన విస్మయం బయ్యెడు నని యట్లు నుడి
విన విమలాంగి భక్తిసార సేవంజేసి యక్షయంబగు యౌవనంబు
ప్రాప్తం బయ్యెనని వచింప వెలుంగిన్ ధరేశ్వరా విష్ణుభక్తుల వారిత యందున
వారికి లభ్యంబుగాని దేమి యైహికంబేని యాముష్మికంబేని యుండదేని
దుర్లభంబుగా దట్లగుట నీవు నెమ్మనంబున శ్రీకృష్ణుతోఁ గూడ భక్తిసార
మునీశ్వరు నారాధించి పరమంబగు శ్రేయస్సుఁ బ్రాపింపఁగలవనెడు నేతి
ద్వాక్యం బాకర్ణించి మహీశ్వరుండు దురహంకారసంయుతుం డగుచు
నతాంగులగు దూతల నాహ్వానము జేసి శేషపర్యంకశాయి మందిరంబున
నుండు శ్రీకృష్ణుని మత్సన్నిధికిఁ దోడ్తెం డనుండు నృపతివచనం
బాలించి యా దూతలు త్వరితంబుగాఁ జని యమ్మహాత్ము నతని సద
నంబునకుఁ దోకొని వచ్చిన వాని విధ్యుక్తంబుగాఁ బూజగావించి యా నరే
శ్వరుఁ డిట్లనియె 81

---

8 మూ టుక్తు

తే.గీ. త్వద్గుణ మహాత్మ్య దర్శింపఁ దవదుకోర్కి-
సమయమున్నాఁడ నేను మహానుభావ
యమ్మునీంద్రుని కమలావరాంఘ్రిపీఠమం
మధుకరుని నిందుఁ దోకొమ్ము మహిత మతిని   ౪౨

సీ. భువిని మహాభాగవతప్రవరుగా విన్నఁ గ
నలుఁ బల్కుచుందు రుత్తముల మనీషఁ
బరఁగు గంభీరార్థ పదయుతయగు నొక్క
కృతి మాకుఁ జెప్ప వాఙ్స్మృతిఁ గడంగి
యాభరణంబు లనర్ఘ వస్త్రములు వ
స్త్రంబులు నీకు నొసంగెద నని
పల్కెడు వారాలఁ బరికించి సంపూర్ణ
భావుఁడై యధిక తపస్వియైన

ఆ.వె. కృష్ణయోగి దేవకృత రత్నయమునఁదై
వినిక పదరిదేఁ దృతికిరించి
పల్కె మధురుండు భగవత్పదాంబుజ
ధ్యానమగ్నచిత్తుఁ గమల గుణుఁడు   ౪౩

వ. శ్రీకృష్ణారవిందభవభవేంద్రప్రముఖ నిర్జరుండును మహాయోగీశ్వ-
రేశ్వరుండును నగునట్టి భక్తి సారముఖ్యుండు నరపాలాంతికం బుద్దేశించి
యెట్లు రానేర్చు దుర్మతి విభూతి ద్వయనాథు బహుళంబులు కీర్తింప
చున్న మద్వార్థ్యంబు దురాత్ముండవగు నిన్నుంగూర్చి యెట్లు పల్కునగు
భగవంతుండుండెరి ఏ విచ్చఁదగిన వస్తువులు నిక్కంబుగా నిఖిలలో
హమయంబు లనుఁ గుటిలానసుం దగుచు మత్కృతియందు మీరు బహు

వర్ణింపఁ బంతఁదగ దని పలికి తత్క్షణంబ యంతఃపురంబుఁ బ్రవేశించె
నని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబను శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణంబు
నందలి యుత్తరఖండంబునందు సంవాదంబుఁజేసి సత్పరాయణుండగు
నారాయణుండు వరునకు నేఁదశాధ్యాయంబుఁ జెప్పె వెండియు నిట్లనియె 84

చ. మనుజుడు మహాతపోనిధి ప్రభాసిత చిత్తుఁడు గృష్ణయోగి ధ
ర్మనపతి వల్కె పల్కుచిని సౌమ్యము మీరఁగ రోషభాసితా
ననుఁడయి యాత్మదేశికు మనఃప్రతిభావ్యుఁడేని భక్తి నా
తని పదపంకజమ్ముల కుదారత మ్రొక్కి వచించె నిట్టులన్ 85

క. నిగమాంత విశారద యా
జగతిం దధముఁ దగుట సకలాచ్ఛాదక భ
క్తిగా వినిందు నిప్పు
డగు నిం కలమేని నిర్వహింపదు నియతిన్ 86

తే.గీ. దాని మూల దర్శనము మనపాపహేతు
కంబగుట నేను దేశాంతరంబు గూర్చి
యిప్పు డరిగెద నానతియిమ్ము మునికు
లోత్తమ మహానుభావ యనూన చరిత 87

క. మునివరుఁడు భక్తిసారుఁడు
మనమతి యవ్వచనముచిని కరుణానిధి వి
మ్న నెరసి సహింప నిమునము
ననుపుగ నే నీవువెంట నరుదెంతు నిలన్ 88

శ్రీకృష్ణుఁడు గురు దేవతా సమేతుఁడుగా దేశాంతరంబు వెడలుట

వ. ఇందు వసియింపరాదు గాన భుజంగ శయనుతోఁగూడ నే నరుగుదెంతునని పల్కి శేషపర్యంకశాయి సన్నిధికేఁగుదెంచి యద్దేవుం గూర్చి విధివంతం బుగాఁ [1] బ్రణామంబు లాచరించి కృతాంజలి యగుచు నిట్లనియె. 39

సీ. శ్రీపతి శౌరి యాశ్రితవత్సల మురారి
సర్వలోకేశ్వర జగదధీశ
కేశవ భుక్తి ముక్తి ప్రదానోదాత్తకీర్తి
భుజగ భోగశయాన పుణ్యచరిత
మునిబృందనుత జగన్మోహనాకార య
క్ష గంధర్వసంసేవితాంఘ్రి పద్మ
బుధసేవిత పురాణ పురుషోత్తమ ముకుంద
యామ్నాయవేద్య ప్రాణ్యంతరస్థ

తే.గీ. కృష్ణయోగి మహాత్ముండు కీర్తిపరుఁడు
నేఁడు నృప [3] పరుషోక్తి గతించి యుంత
దేశమున కేఁగుచున్న వా డిదె యెన్క
నేను బోయెద మనమున నిశ్చయించి 40

వ. నిమిషంబేని నిమిషార్ధంబేని క్షణంబు నిన్నెడఁబాయ సహింప భవద్వి యోగం బసహ్యంబుగావ సర్వేశ్వరా నీవు శ్రీభూమి సహితుండవగుచు ఫణీంద్రశయనంబుతోఁ గూడి నన్నుద్దేశించి పయనంబుగా రమ్మని పల్కిన వచనంబు విని యటఁ గురువాక్యంబున భక్త నిత్యానపాయి గావున భక్తవత్సలుండగు భగవంతుఁడు లక్ష్మీభూమి యుక్తుం డగుచు శేషతల్పంబుతోఁగూడ గమనోన్ముఖుండును యాశ్వర్యులును నగు నా గురు శిష్యుల వెంబడిన నరిగె నంతనాఁగం యుతిదేవతలును దర్శనార్థ

1 మూ. కృతప్రణామ 2 మూ. మదాత్తం 3 మూ. పుర

హృదయుండవు స్వస్థానంబులఁ బరిత్యజించి కమలాపతిం గూర్చి సని
రత్పురాష్ట్రి దేవవిప్రులు యగుచు సత్యంతంబుగా నిష్ప్రీతి యగుట ధర
సార్ద్రిమ నేఫిర యగుచుఁ గంపింప దిగ్గజ తమం[1]బావరింప నాశిత్యంబు
ప్రవృత్తిం దలఁప దిప్పుడు సంధరమసంబుఁ బర్వ నట భావిహాసన
సూచకంబగు విస్మయంబు నవలోకించి మహావిభుఁడు భయాతు
చిత్తుం డగుచు నగవచ్ఛక్తి పేరనంబు దీనికిఁ గారణంబని యెఱింగి
మంత్రివానప్రవంబుతోఁ గూడ నక్షపాలు సంతికంబున కరుగుదెంచి
తచ్చరణాబ్జంబుల కెఱఁగి యిట్లనియె 41

క. శరణాగతవత్సల ని
ర్భర సుభద భక్తిసార పరమదయా సా
గర నీ ప్రభావ మెఱుఁగక
గణపితి నే నతిశయాపచారము జగతిన్ 42

తే.గీ. రాముఁడ నరహంకృతి తత్పరుండ
రాజ్య సంపన్మదంబున గర్వంబు గాంచు
నెస దుష్టాత్ముఁడను హీనమానసుఁడను
దుష్టబుద్ధిని నను గావు శిష్టచరిత 43

చ. కరుణ నిశాంత విగ్రహుండగానఁ గృపాంబుధి నేను నీయెడన్
గలిపిన యట్టి దీని సహింప దలిర్పు క్షమించు లోకముల్
నిస్పురణుఁడ నౌచు గ్రమ్మఱ మదీయపురంబున కేఁగుదెమ్మట
న్న రహిని సంతసించి మునినాయకుఁ డాతనితోడ నిట్లనెన్ 44

---

1 మూ దాత 2 మూ యతిభంగము 'స్థిరమతి' యని సవరింపనగు

ఆ.వె. కృష్ణయోగి నాకుఁ బ్రియుఁడు తన్మూర్తి సం
తోషపెట్టి నీవు తోడి తెమ్ము
నాకుఁ జూడ కోర్కి దనరు నిండెఁ బెం
టన్న నతని వాక్య మాలకించి 45

చోళ మహీపాలు ప్రార్థనంబున నది కృష్ణ భక్తి సారులు
స్వధామంబు బ్రవేశించుట

తే.గీ. ధ్రువముగఁ బోయి మునికులతిలకుఁ గృష్ణ
యోగి పదములఁ బడి కరయుగము చేత
దృఢముగాఁ దత్పదాబ్జ యుదీర్ణ భక్తిఁ
బట్టుకొని యశ్రువులు రాల భవ్యమతిని 46

వ. దీనుం డగుచు గద్గద వాక్యుండైన నిట్లనియె 47

తే.గీ. మునిని శరణాగతిని యోటు మునిసురేంద్ర
వైరిబరిగ శరణాగత వత్సలురు భ
వత్సలులు జగమున భక్తులకుఁ గృ
పారసముఁ జేసి బ్రోతురు సంయమిని 48

వ. అపరాధ సహస్రంబు లెన్ని క్షమియింప వలయుఁగాన నెన్నుఁదెంచిన వాకు
నీవ శరణంబు పగుటఁ గ్రమ్మఱఁ గాంచీపురి కేతెమ్ము నన్ను బాలింపు
మని మఱిచిన క్షమానిధియఁ గృష్ణయోగి [1] నయుండం దగుచు మెఱి
గురుంజేరి భక్తిచే బ్రార్థించిన ధన్యవిత్తగు భక్తిసాయం దానంద కందళిత
హృదయాంతరంగుఁ డగుచు శిష్యదాసానుదాస మహీపతులతోఁ గూడ
వెండియుఁ బురోత్తమంబు బ్రవేశించె శేషపర్యంకశాయి యిందిరతోఁగూడ

---

1 వరా అపారసహస్ర,

స్వకీయాంగ ధామంబుఁ జేరె నప్పుడు భూమియు దేవతలును దమతమ తావులఁ జేరికొనియె నంత మహాముని యగు భక్తిసారుండు నారాయణాం తికమున నుండెంచి ఎన్నో ప్రకారంబులగా స్తుతియించి యుత్తమోక్తి నిట్లనియె

భక్తిసారుఁడు భగవత్ప్రార్థనము గావించుట - దశావతార వర్ణనము

సీ. పావకభాసినంబుఁ దనరు వంశపుటింఁ
 మలాసనాంచితకాయములును
విరుగఁ జేసెడి నీవు గెప నాకోర్కి భా
 వించెదు తీరిగెదు స్థిరమతిన
స్వాంతవాదామగోచరుఁడవౌ నిన్నెట్లు
 స్తుతియింపఁగలను దైవతనుతాంఘ్రి
శేషతల్పశయాన శ్రీధర యాశ్రిత
 వత్సల వరదసత్ప్రదాయి

తే.గీ. యా భవమునందు నాయిష్ట మెంచి నన్ను
నధిక గౌరవమున రచించి తమల చరిత
రూఢిగా భక్త వాత్సల్యరూపమునను
నిత్యముఁ దవర్పుచుందువు నిపుణమతివి 60

తే.గీ. జగదధీశ్వర నీ సద్గురుండు నితర
మైనవేలుపు లోకంబునందుఁ గల్గ
దహివ పర్యంకమునఁ దొంటియట్ల లక్ష్మి
తోడ వసియించి ప్రోవు భక్తులను నీవు 61

క. అని దేవెరఁ బలుకగనే
తను విశ్వాపించి ధరణీధవు భూపతిపా
లనమున నునిచి ప నివిరుఁడు
వనజాక్షుని సన్నిధిని నివాస మొనర్చెన్ 62

తే.గీ. ప్రభువు భగవంతుఁ డజరుండు పన్నగేశ
వేల్పుఁడు పార్థసూతుఁడు దైవకీతనుజుఁ డీవి
చిత్రమున భువనంబున మించెఁ దాను
శ్రోత్రకాంతి యనెడు పేర సముదయముగ 53

సీ. అట నమ్మహాముని యగు గర్తసాలుండు
హరి సన్నిధానంబు నందు నిల్చి
యారూఢి నిగమాంతసార తత్త్వార్థంబు
ప్రతిపాదకంబుగాఁ బ్రాఁచి యుత్త
మంబుగా నగుఁ బ్రబంధంబు లోకం బన
యెల్ల జనులా దరింపంగ కొఱకుఁ
గాంచి సంతోషకారియై యగ వి
భూతి శ్యామునితో సమున్నతిఁ గాని

తే.గీ. దేవరాడ్వృష్టి సిద్ధులఁ గీలుకొల్పి
విమల మతి సప్తశతహాయనములు గడపి
భక్తి జనులఁ బ్రోవ శుభప్రదముగ
నెలవు వసియించె నిస్తులానందుఁ డగుచు 54

వ. అంత నాయోగివర్యుండు దక్షిణదిగ్యాత్రాసంసక్త వ్యాపారుం
డగుచుఁ దత్పురస్థిత చక్రతీర్థ భోగిరాజ పర్యంకశయనుండునుఁ దత్ప్రి
యసతీసుందరుండును మధుహరియుఁ దదంతికస్థుండును నామయుండును
నగు నారాయణుంగూర్చి ప్రణమిల్లి మానసంబునందు నతనిని నిల్పికొని
యుష్మనితోఁ గూడఁ గాంచీపురంబునకుం జేరి యుత్తమం బగు దక్షిణ దిశంబోవ
సరసవనంబుం గడచి విరాజమానరాజమాన సారసప్రఫుల్ల విమలకమలో
త్పలయు భుక్తిముక్తిప్రదయు మహాపాతకపావనియు నగు శిపసా
వగంబెంట యందు నిత్యక్రియలొనరించి ఎదప కుంభఘోణంబుఁ
ప్రవేశించి యంత 55

సీ. ఘనతరరత్న సంకలిత గోపుర ప్రా
        [illegible] యుతంబు హీరగణ ప్రదీప్త
విపులమాణిక్య మంటపసీమ దివ్యమౌ
        ఫణిలోకనాథ తల్పంబునందు
శయనించువాని నిగమస్తుతుని కటిప్ర
        సారితాజాను విస్తారవృత్త
చటుల ఘనాని దైవసార్వభౌముని గృతా
        జ్ఞాంకితంబు[1] రుచి బాయహస్తు

తే గీ. శంఖచక్రాంకిత పంకజాత యుగళ
కమలహస్తా సరి కుచాగ్రప్రసారి
త పదయుగ్మాని దివ్యపీతవసనధరు
దివ్య భావన భూషిత దివ్యగాత్రు 66

తే గీ. [illegible] దివ్యపుష్ప
వందనాపేతుఁ ద్రిభువన స్వామి నుర్వ
నన్ను ముఖపద్మ భక్తివ్యాప్తరసనాళిఁ
బుండరీకాయతేక్షణుఁ బూజ్య చరితు 67

వ. వినాలోకస్సుందరునుఁ గమలభవాది సంస్తుతుండును నగు శార్ఙ్గపాణి నవలోకించు యానందబాష్ప పరిపూరిత లోచనుం డగుచుఁ బ్రణమిల్లి భార్గవుండు గృతాంజలిపుటుం డగుచు స్తుతియించి యిట్లనియె 68

సీ. వేదచోరహరణ విపులమత్స్యాకృతి
        యగు నీకు మ్రొక్కెద నబ్జనాభ
గురుమతి పూర్ణ షాడ్గుణ్య మూర్తి యవ
        నైకుఁ గేల్మోడ్చెద గర్భలాత్మ

1 వరా రుచిర

శ్రీకంఠ వసు నికేత సంస్తుతిఁ గాత్ర
మధువైరి నీకు నమస్కరింతు
దీపింపఁ గమలస్వయంభువుఁడ పేరు నీకుఁ
ప్రణతి మఱి గావింతుఁ బంకజాక్ష

తే.గీ. మందరాచలంబు ధరించి మదన జనక
నీకు సాష్టాంగ మెఱఁగెద లోకపాల
యమహిరణ్యాక్ష సంహర్తవైన కిరిశ
రీర నీ కానతి రచింతుఁ గృష్ణగాత్ర 59

క. హరి ప్రహ్లాదభయవిదా
శిరయోగ్రశరీర శౌరి శ్రీధర దైత్యే
శ్వరహర నరసింహాకృతి
కరుణాకర నీకుఁ బ్రణతి గావింతు నిలన్ 60

తే.గీ. స్వాత్మ చరణామృతప్రపందాయ వామ
[1]నాయ యని నీకు మ్రొక్కెద నలినమిత్ర
యనఘ భృగురామ క్షత్రియాత్రావిభేది
నీకు వందన మొనరింతు నిర్మలాత్మ 61

క. రావణ[2]దశకంఠచ్ఛే
దావిర్భవ బాహు ప్రతిమాద్భుతుఁడవగు నీ
కే వందన మొనరించెద
భూవరవర రామచంద్ర భోగమహేంద్రా 62

---

1 మూ నాఁచని   2 మూ ంరి ర

క. నియతి హలాగ్రకృష్టా
వయి (2) వగు బలరామ ...కుఁ బ్రణామంబు చేతున్
ధయహారి గోపకాంతా
చయ సంసర యాదవేంద్ర సన్నుతికున్ 63

క. గణుతింప మోటకారో
హణ లిలఁద వగుచుఁ గీటకావళి యుద్ధాం
గణమునఁ [1]పాలించు నీ కేఁ
బ్రణమించెదఁ గల్కిరూప రమ్యాలాపా 64

వ. అశేషంబులగు వెరసిత్యర్థంబులందేం బ్రేమయు నొంది నాకొఱ కొరకి
పద్మాననియిద్ధంబుగ స్తుతియింపుచుండు వరసింగసుంగొని కార్యపాణి
కరుణాంబుధి యగుచు ... కొంకించుక పైరెత్తి సర్వాకంబునం దేఁక సంతు
ష్టిం గావించిన శక్తిసాంద్ర సింద్రమును దుత్తమయు నిఖిలనిగమాంత
తత్త్వార్థ రహస్యకథనాచిలయు వగు కృతిఁ జేసి యోగంబుగైకొని వసి
యించి యట చక్రపాణిని హృదయాబ్జంబునం దిడుకొని యచ్చోటువాసి
గార్హంపరంబున కేతెంచి యందు నిజతేజము సంక్షేపించికొని ఒర
పత్తుగా సమ్మహాత్ముండు మార్గంబునం దరుగ నొక్క విప్రపుంగవుండు
శిష్యులకు నిగమంబు జెప్పుచు సూర్యగ్రహార్యంబు గసుంగొని తద్రూపాఖ్యం
బరయఁ గూరకుండెను- 65

తే.గీ. ఆ పథిక మగు మహా యాగ[2] మంబు
నుదుట నుద్యత్తి మంచు నయానవృత్తి
నమరకయు భాగవతపోష్య నవఁ జేసి
[3]బ్రహ్మురి విస్మయంబ్బొ [4]మహత్తరుల యెడఁగి 66

---

1 పాలించు = పాలియించు = పాలనఁజేయు 2 మూ హ
3 మూ ఛబ్రూరి 4 మూ నుత్కరర

ఆ వె. ఎవరు ప్రశ్న సేయ నెసఁగినవారలు
వారికృతి వినవ్వగా రచింప
నృపుఁడు గురుఁడు చింత వలపెడు మునిగం
బాఁడు నగుచుఁ దనదుఁ జోఁడి మడఁగి 67

వ. అప్పు డార్ధ్వపుంప్రధయుండగు శౌక్ర్యపుటపుందు సహట ... వారా
రత్రప్రభావం బరయక నాపేత నష్న సేయుం బడియెఁ దన్మహిమంబు నంతేసి
[1]మత్ర్యుతి నష్టయగుట నకటాక్షపాదాంబుజాంక్షుల కెవ్వండు ప్రార్థాంబు
సేయు వరకు శా వ్రతస్థానంబు నష్టంబు గాక పోనే యని పర్కి
యధ్యాపనుంబు సప్పంతోఁ గూడఁ జని వటంబికంబు చేరి యమ్మునీంద్రు
పాదమ్ముల కెఱఁగి సద్వినుం డగుచు సంస్తుతించి కృపానిధీ బ్రహ్మ
యోగివి గాన నరదాగర వత్సలుండ వగుట షమియింపుము మామ నిగ
మంబు లోసంగుమని యిట్లు ప్రార్థించిన మౌనీశ్వరుండును భగవద్ధ్యాన
తత్పరుండును నగు నమ్మహానుభావుండు మౌనవ్రతత్యాగంబు వలన
వాని నుతివి కృష్ణ ప్రసాదం నథం బంచేర చేసింది విప్రుండు యాదుపై దివఁ
దత్ప్రభావంబున ద్విజుం డందఱుఁ దమతమ ప్రకృతి నొంది యతనిం
గూర్చి నమస్కరించి క్రమం బగ్గడింపుచు ని నివాసంబునకుం జనిరని
మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబు నగు భార్గవపురాణోత్తర
ఖండంబునందలి ద్వాదశాధ్యాయంబు సంవాదం బు చేసి భక్తపరాయణుం
డగు నారాయణుండు నరునకుం జెప్పె వెండియు నిట్లనియె 68

క. ఇంకా భూసుర లరిగిన
పొలుపొందఁగ భక్తిసారముని పద్యం ర
వ్వలఁ దన్నగరాధీశ్వరు
నరిహాకుగ్రహము ప్రదక్షిణం బొనరించెన్ 69

---

1 మూ. మర్త్యు

క. ముని యేయే కడఁ జన హరి
యనుపమ చరిత్రతగఁ[1]దై యతని చెంతం
జను స్నిగ్ధ స్మితరుచితో
జనమంత నాయా హరిత్తు సందర్శించెన్ 70

హరిపాదుఁడను విప్రుఁ డధ్వరంబున
భక్తిపాదున కగ్రపూజ గావించుట

ఆ.వె. అప్పు డొక్క భూసురాగ్రణి హరిపాదుఁ
డనెడు వాఁడు యజ్ఞమును రచింప
యత్నుఁ డగుచునుండి యచ్యుతుఁ బరివ్రా
ట్యాజ్ఞుఁ బూజఁజేయఁ దలఁచి మదిని 71

సీ. నగరి సవిస్మయంబుగఁగాంచి చని మహి
ష్ఠుని భక్తి సత్రము మునిని యేను
హో స్వామి! యరయుచున్నాఁ డొకో
యని చింత గావించు యనిమిషుఁడు
బయలుగ కేతెంచె పరమభాగవతోత్త
ముని దయాంభోనిధి మునివరేణ్యు
సురుచిర తులసీ పయోజాక్షమాలికా
ద్వయధారు విష్ణుభావ చరితు

తే.గీ. నూర్ధ్వపుండ్రాంకితతను సమున్నతాత్ముఁ
బాని పాదాయుగంబు భక్తిఁ బ్రమొక్కి
ధన్యమతిఁగాని సాష్టాంగ దండము నిడి
[2]ముకుళిత ద్ధాంజలి యగుచు వినయమొప్ప 72

తే.గీ. అప్రమాదంబు స్తుతియించి ధరణిసురుఁడు
మాటిమాటికి బ్రార్థించి మహిమ మించి
యధ్వరంబున నయ్యని కగ్రపూజ
నొప్పుటకుఁ గోరి యగుచు మహోత్సవంబు 73

1 మూ. గొంఁడు నయ్యతని చెంతను స్నిగ్ధ 2 సముత్సుకమగుచో
'మూర్ధబద్ధాంజలి'

చ అనఘుని యజ్ఞశాలకద తమ్ముని వందుకొని ప్రోవిచిత్తు న
ఘన సుతుఁ బుణ్యమూర్తి సరసస్థితుఁ దోతొనివచ్చి యమ్మహం
ఘనలం ర్థ పీఠపునిగా రచియించి తదంఘ్రి పద్మముల్
గనకపుఁ బాత్రయందు నిడి గారవ మొప్ప [illegible] 74

క విమల సుగంధ జలంబుల
క్రమముఁ దత్ప్రియశాసనంబు గావించి సగం
ధ్యములఁ దగుమ గంధపుష్పా
ద్యముల యథా[1] విధిని నర్చ నొనరించి యటన్ 75

తే గీ హర్ష పర్యాకులేక్షణుఁ డగుచు పొంగి
చంద్రుఁ డా భక్తిసారు సుర్వాహరి
తపస్తతరయైన సద్భక్తిఁ బ్రణతి సేసి
పలికె వి[2]ప్రుండు విమల వాక్ప్రౌఢి గదుగ 76

క భగవత్ప్రియ సుచరితముని
యగణిత మతి యోగ[illegible]ర మహాభాగ విహం
గగమన పదవిరజ [illegible]
గ గరళ గళ గర్వహారి కలుష విదారీ 77

ఆ వె గరిమ మీఱఁ [3]బుణ్యక్షేత్ర గతుఁడవైన
నీవిచట కేఁగుఁదెంచుట నిర్మలాత్మ
యప్పుడును నర్వ నా జన్మ మెలమి సఫల
మయ్యె నా జన్మ పావనంబయ్యె ననఁగ 78

---

1 మూ విధి నర్చనలం 2 మూ అంచరయు దేవి పంక్తి లెను
3 మూ దేనునల్పు జన్న

వ. యక్షగాంధర్వ దున్నట్టి విప్రులందఱు కృతార్థులైరని యట్లు సభయందుఁ
ఎల్ల వారనిం గన్గొని యా యుత్కృష్టం బెత్తు సహింపని వార
లగుచు రోషావిష్ట[1] చేతస్కులై క్రోధ చక్షుస్సుచే నయ్యంచితపద భక్తు
నవలోకించి నిగమనిగమాంతర కీర్తితులును నిఖిల శాస్త్ర ప్రవీణులును వ్యాస
సమానులును నగు నిమ్మహాత్ముం డిదివి విష్ణుదివ్యాభిమాని యగు నొక్క
నరుం గూర్చి పూజాదికం బెట్లు గావించితివి దురాత్ముండవు గాన
ద్విజాపమానకుండ వగుచు నీ యపమానంబునందుఁ జేసి యావు బహిష్కృ
తుండ వగుదు వని పల్కి యందఱు నిర్గతులైన నప్పుడు భూసుర
శ్రేష్ఠుండును దీనుండును భగ్న మనోరథుండు నగుచు నతపాద ముఖం
బాలోకింపఁజేసి యాఱటున్న యెడ భక్తవత్సలుండుగాన నమ్మహాను
భావుండు విప్రు మూరడింపుచు హృదయకమల సంస్థితుం[2]డగు దేవు
వీక్షించి నమస్కరించి స్తుతియింపుచు నిట్లనియె— 79

తే. గీ. షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్న సంధిరాః
కనకాంబర యోగిహృద్వర్గ మిత్ర
పుండరీకాక్ష కాసార భూంతరాగి
మధు[3] చక్రప్రద నిస్తులామోద చరిత 80

వ. విద్యాశ్రీమద గర్వితులును భగవద్భక్తి దూషకులును నగు నవ్విప్రులు
నిరాకరింపుచు వీరు బహిర్గతుండై ప్రకాశింపుమని యట్లు ప్రార్థింప
చున్న యయ్యోగిపుంగవు నెదుట ఫణిలోక నాయక పర్యంకశాయనుండును
శ్రీభూమీకర సంస్పర్శకో[4]మల వేదీప్యమాన చరణ సరసిరుహంబులును
స్ఫుర[5]త్కటి తట బద్ధభాసమాన బాహుదండంబులును శంఖ చక్ర
గదా శార్ఙ్గ నందక సంయుత హస్తకమలంబులును శ్రీవత్సమణి
నవ్యాస చందనాంచిత వక్షఃస్థలంబులును హారద్యుతి ప్రకాశమాన గండ
మండల భ్రాజిత కుండలంబులును నుదార సుమ విద్యోతమాన దాంపేయ

1 మూ చే 2 మూ డిసు 9 మూ శ్రి
4 మూ నిద్ర 6 మూ కద

శోభ భాసురుండును నాకర్ణ విస్తీర్ణ సముత్ఫుల్ల విశద కమల నయనుండును
సుందర దరహాస చంద్రికా పూరబింబా¹ధర సమన్వితుండును శరదిందు
సన్నిభ ముఖమండల ప్రకాశితుండును సుభూ²ంచితాసితాలకాసక్త
ఫాల ఫలకుండును చారుకోటీర హారకేయూర మంజుమంజీర కంకణాది
విభూషితుండును మహేంద్రేంద్ర సేనేంద్ర ప్రముఖ నిత్యసూరి కమలాసన
వాక సురేంద్రాది సురాప్సరోగణ వసిష్ఠ వ్యాస వాల్మీకి ముఖ్య భాగవ
తోత్తమ సనకాది యోగి సంసేవితుండును జగదీశ్వరుండును శ్రీకోటరజా
రమణ సంతాశచ్ఛత్రచామర శోభితుండును నగు హరి సభామధ్యమంబున
గాంచువారల కందఱకుఁ బొడగట్టినప్పుడు ద్విజోత్తములందఱుఁ బ్రకంపితా
ధీరధీతులును విస్మయాకులిత చిత్తులును నగుచు మాటిమాటికి దండంబు
పెట్టిన భక్తిసారుండు తద్భృత్య దేవతాగణంబుల సంస్తుతించి లక్ష్మీవ
కరుణ నొందఁ బ్రాంజలు లగుచు ద్విజులు మదపరాధము క్షమియింప
మని పల్కిన వాక్యం బాలకించిన నాడు నవిప్రపుంగవులు బ్రహ్మ
నిష్ఠా గరిష్ఠుండగు నాభార్గవ నందనుంగూర్చి ప్రణిపత్తిచేసి చరణంబులం
గూర్చి పలుమాఱు శరణంబు నొంది యిట్లనిరి 81

సీ. ³ఏము హీనమతుల మింపొంద దురభిమా
నులము గర్వితుల మనూన చరిత
యథానుభావ సమాహాత్మ్యంబు సమర్ప
రులము⁴ కామక్రోధ కలితమతుల
కాశయులము దుర్మదాంధుల ⁵మపరాధ
మత్యాభాక్కులము నమూర్ధ వృత్తు
లముగాన నీ మహిమ మెఱుంగలేకయె
శిశ్వరేశ్వర యుండివరేశపాల

1 మూ ధార 2 మ కోటీర మణి
3 మూ ఏమహీన 4 మూ లముసదా 5 మూ మహాప

తే. గీ. కమల మరసిన నీకపకార మేమి
సలిపినారము సత్ప్రవర్తులుఁగ నగుట
క్షమ యొనర్పుము కారుణ్యజలధివగుచుఁ
బరమ విష్ణుదాసాకార శ్రీశక్తిసార 32

ఉ. దారుణ దుఃఖవహ్ని దరికత్త భవాంబుధి మున్గ నట్టి వి
స్తార జలార్తవృత్తుల మహత్తులమై తగు మాకుఁ [1]ఘోరనా
శీరము నీదుపాదములు విష్ణుపదావనుఁ దెంచి [2]నిస్తుల
స్ఫారతఁ బ్రోవఁగాఁ గదము ధర్మమతిన్ మునిరాజశేఖరా 33

క. అని యిట్లు భూసురులచే
తను బ్రార్థితుఁడగుచు నతఁ డుదారదయాలో
కనమున వారలఁ గన్గొని
మనమున సంతోషవార్ధి గదలుకొనంగన్ 34

శక్తిసారుఁడు బ్రాహ్మణుల ననుగ్రహించుట

వ. పఠింపుచున్న నిఖిలదేవతలకుఁ బరిదారకంబు గావించు కొలుకు యోగి
వర్యుండు హృదయ కమలకోశసంబున దేవుం జేర్చి బ్రహ్మాష్టంబయ్యె
నంత బ్రహ్మాదిదేవతలు తత్ప్రభావంబు నుగ్గడింపుచుఁ దమతమ నివాసంబు
గూర్చి చనిరి విప్రపుంగవులు హరిపాదుం గూర్చి నమస్కరించి [3]కొని
యాతి మత్కృ[4]తాపరాధంబు క్షమియింపుమని పల్కి భూసురుం బ్రార్థించి
ప్రహృష్టులగుచు యజ్ఞంబు యథాక్రమంబుగాఁ బరిపూర్ణంబు గావించి రత
ద్విజు లధ్వరాంతంబునందు హరిపాదు హరిప్రియుఁ గావింప బ్రాహ్మ
ణుం దవభృథస్నానంబు సేసి మహీసురులతోఁగూడ శక్తిసారాంతికంబున

---

1 మూ ఘోరనాశికని 2 మూ నిస్తుత
3 మూ చ 4 మూ త్కృపా

కేతెంచి పరమంబుఁ దత్పాద తీర్థంబు గ్రోలి [1]తత్ప్రసాదంబువలన వద్య
తంబగు వార్త వృత్తాంతంబంతయు నెఱింగి మోదంబునఁ బ్రణామంబు
గావించిన యోగీంద్రుం దతనిఁ గౌఁగిలించుకొని యభీష్టంబగు వరంబొసంగి
యందన ప్రేమ నమ్మాపించి కణికృష్ణ సహితుండగుచు నాయోగి పరి
వ్రతుండై శ్రీరంగాది దివ్యక్షేత్రంబులం దనయంబు సంచరింపుచు యోగ
సమాధిచే నుండె వెవ్వఁడు కలుషా[2]పహంబగు నీ భక్తిసార చరిత్రంబు
వినుచుం బలుకుచున్ భక్తిం జేసి పఠియింపుచు నుండు నతండు పుత్రపౌత్ర
సంపత్తులచేత నుత్తమంబగు నాయువునొంది [4]యంతంబున యోగులకు
దుర్లభమగు ముక్తిం జెందునని మహాయోగిమాహాత్మ్యంబను శ్రీమంతంబను
నగు భార్గవ పురాణంబునందలి యుత్తరఖండంబు నందలి త్రయో
దశాధ్యాయంబు సంవాదరూపంబుగా భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు
నరునకుం జెప్పిన నమ్మహాఫలంబిట్టిదియె

క. నారాయణ మునివర నీ
[5]తైరవి ప్రమొక్కెదెద నో భగవానని
హారాధి భక్తిసారు న
పార మహత్త్వంబు వల్కితొ చిత్రముగాన్ 66

క. పరమశ్రేయః కాంక్ష
మరయంగఁ బవిత్ర [6]మనగు నమృతప్రద ము
త్కరమునగు యోగి[7]వర్యుని
చరితము విని నాకుఁ దృప్తి గాంచదు సేవా 67

---

1 మూ యతనితత్ప్ర 2 మూ వహం
3 మూ ద్రాం 4 ము నందలి
5 మూ తైరవి ప్రమొక్కెదరనో గల్పనని 6 మూ మనఁగ నమృ
7 మూ వరు

క. లలిఁ గ్రమ్మట భగవద్భ
క్తుల వైభవ మనువదింపు గురునాయక యం
చలముకొనెదు నానరులకుఁ
బలికె విభుం డవ్వయుండు భగవంతుఁ డొగిన్ ౮౮

సీ. [1]పరమహో నీ యీ శివరచరిత్రము గూర్చి
నీదేశ తెన్నగా నేను బ్రశ్న
చేయంగఁబడితి విశ్రేయస్సునకు భగ
వద్భక్త చరిత శ్రవణముతంటె
నితర సాధనము లే దిది సత్యమో యిప్పుఁ
గూర్చి వచింపెద గురుమునీశ
శ్రీగంగ భక్త దారిద్రంబు విను ద్రావ
షట్టి యనెడు నది ప్రాంతమందు

తే.గీ. హర్షమగు పాండ్యదేశంబు నందుఁ గల్గు
నట్టి సంపత్సమృద్ధిగా నలరుఁ బుండ
రీక నగరంబు సంతత శ్రీకరంబు
భక్తసందాయకము ముక్తిదాయకంబు ౮౯

వ. అందు ౯౦

శారి నాథనాయకా దంపతులు తపం బొనర్చుట

తే.గీ. ధరణిపైఁ గురురాజుచే ద్వాపరంబు
నందుఁ బాలింపఁబడి కురుకని తనర్చు
నందు వసియించు పురుషుండ వాడ్యుఁ డమృత
జలధివాకాసఖుండు రాక్షసహరుండు ౯1

---

1 మా. పరమంత్రైనయోగి ర్ కింబు

చ. సురనిభులౌచు మౌని మతిశోభిత పాదపయోరుహంబు సు
స్థిరతర మూర్తి నచ్చట వసించిన మానవులెల్ల విష్ణుత
త్పరులగు టమ్మహా మహిమ భాసిల వారలలో మహామహుం
డురుతర మూర్తి నిర్మల గుణోన్నత భాగవతాగ్రణిం డిలన్ ౬౨

తే.గీ. అర్థిజనాథ సద్భక్తుఁ డమల గుణుఁడు
వనరి యనుపేర నమరినవాఁడు పరమ
తత్త్వభాగవతుండు సద్ధర్ముఁ డతని
వంశ సద్భవమయ్యె సుజ్ఞానం డతండు ౬౩

తే.గీ. అతనివలన మహామహుండైన ధర్మ
ధరుఁడు జనియించె నా మహోత్కృష్టువలనఁ
జక్రపాణి యనెడువాఁడు జననమొందె
నమ్మహాత్ముని కయ్యె రత్నదామాహ్వయుండు ౬౪

క. అతనికిఁ గర్గ మునోన్నత
మతిమంతుఁడు సద్గుణుండు మధువైరిపదా
బ్జాతుఁడగు పాటలలోచనుఁ
డతులం యశోధరుఁడు వైభవామరపతియై ౬౫

తే.గీ. అమ్మహాత్మున కయ్యె నుదార గుణుఁడు
నిర్మలాచారి [1]సత్కారి ధర్మచారి
యగు మహా మహుఁ డాతని కుదయ తనయుఁ
డనఘమతి భగవత్కార్యుఁడైన ఘనుఁడు ౬౬

---

1 మూ. నిఖిల 2 మూ. విధుండనద్ధర్మ 3 మూ. సత్కారి

తే.గీ. అఖిల గుణములం బ్రాకరుఁడగుచు వాఁడు
సంతతము వృద్ధిఁ బొందుట జనకుఁ డతుల
సద్గుణాఢ్య సంయుతు ధర్మచరితుఁ
బుత్త్రిఁ బరికించి విభవసంపూర్ణ మతిని ౯౭

చ. అతనికి రూపయౌవన సమంచిత లక్షణ లక్షితాంగియౌ
సతిని వివాహమున్ సలుప స్వాంతమునందునఁ జింతచేసి సం
చితశుభమూర్తి ధార్మికుఁడు శిష్టుఁ డతండు సమీప వర్తిగా
స్థితుని [1]సుధర్మ వర్య సముదీర్ణగుణున్ వివాహ్య ధీమతిన్ ౯౮

క. [2]కంజాక్ష వత్సునిఁ గని
మంజుల గాత్రినిఁ బ్రేమ సేసి మధురాధర శ్రీ
కంజాక్ష[3]భర్త్రఁ బెండ్లి నా
గిం జేసెను నాథనాయకుని [4]గౌరిశిఁ దాన్ ౯౯

వ. గుణశాలియగు పుత్రునకు వివాహంబు గావించ భగవద్భక్తుండగు సత్యాకారి
విష్ణుభక్త యగు భార్యతోఁగూడఁ జిరకాలంబు ప్రవృత్తుండై క్రీడించి
ధర్మవత్సలుండగుట సర్వ ధర్మములం దనపత్యుండై సుతార్థంబు చింతిం
పుచుఁ దపంబుచేత రమానాథు నారాధించెదనని నిశ్చయించుకొని
భార్యతోఁగూడ గృహంబు నిర్గమించి పుణ్యయు నగ్రప్ర[5]సిద్ధయు
నఘనాశినియు దర్శన శ్రవణంబులవలన ముక్తి నొసంగునట్టి రామపక్షి
తరంగిణిం జేరి యందు యథాన్యాయంబుగా స్నానంబు చేసి విధ్యుక్తంబుగా
హరిం బూజించి హృదయకమలంబునందలి శ్రీపతిం భజియించుచు

---

1 అతనిపేరు కమలాప్రపుష్కుఁడు 2 మూ కంజాక్ష
3 మూ భర్త 4 మూ గౌరిశి 5 మూ సిద్ధి

నిత్యంబు సమాధించేసి [1]యుత్తమంబగు మంత్రరాజంబు జపియింపుచుఁ
పరమంబగు తపంబున[2] నిట్లు సంతప్తుండగుచుఁ గుయతాధీశుఁడును భక్త
వత్సలుండును నగు పద్మాక్షుండు రమాసహితుండగుచు నెదుట నిల్చిన
నమ్మహామహుం గనుంగొని తత్క్షణంబున లేచి మాటిమాటికిం బ్రణమిల్లి
ప్రాంజలియగుచుఁ గారి పరమేశ్వరుంగూర్చి స్తుతిపూర్వకంబుగా నిట్లనియె

సీ. ఇందిరాధీశ గోవింద నీకుఁ బ్రణతి
వాత్సల్యముఖ గుణవార్ధి నీకు
పతి సహస్ర శీర్ష శతధృతి వందిత
నీకు నమస్కృతి నిర్మలాత్మ
విశ్వపతి మహేశ వినుత యాత్మేశ్వర
నీకు సాష్టాంగము లోకనాథ
హరి జగద్దేహవౌ ఎట్టి నీకు జోహారు
విశ్వరంభుఁడవైన విభుఁ గాలి

తే.గీ. నీకు నుతి యక్షరాయ సుశ్లోక నిగమ
రూపిణే శాశ్వతాయ నరూపకాయ
సుందరాయ పరేశాయ యనుచు నన్ను
దాయ యని నీకు మ్రొక్కెద దైవరాయ[3] 101

క. నారాయణ నీకు నమ
స్కారమ్ము ననంత శక్తి గల్గియు బ్రహ్మం
బై రంజిలు నీకై శ్రీ
ధ్యారఁ బ్రణామం బొనర్తు నంబుజనాభా 102

1 ము. యనంతము 2 ము. 3 మూ. దైవమానస 4 మూ.

సీ. అమల విభూతిద్వయాధినాయక విశ్వ
శేషివయిన నీకుఁ జేతువినతి
వనజాక్ష యోంకార వాచ్యుఁడవగు నీకు
మ్రొక్కిడియెద దైవముఖ్య వినుత
హరి స్వతంత్రుండవౌ వచ్యుత నీకు న
మో నమో యని భక్తిఁ బొగడువాఁడ
కరుణాపయోధి భక్తఫల ప్రదాయి ప్ర
సన్న కల్పక నీకుఁ బ్రణతిఁగాంతు

తే.గీ. భూమినీళాధి నాయక పుణ్యచరిత
నిత్య ముక్తైక భోగ్యాయ నిరుపమాయ
తే యని నమస్కృతి రచింతు దివ్యరూప
వైభవాకార సద్భావ వాసుదేవ 108

తే.గీ. వామనా భగవచ్ఛబ్ద వాచ్యుఁడవగు
నీకు మ్రొక్కెద సర్వాప్తనిగమరూప
యాత్మనాథుఁడ వగు నీకు ననుదినము న
మో నమోయని కొనియాడి మ్రొక్కువాఁడ 104

క. అని యిట్టులఁ బొగడెడు నా
తనిఁ గని భగవంతుఁ డఖిల తత్త్వుఁడు నిగమాం
త సుతుండు భూతభావనుఁ
డనఘుఁడు సంతోషకారి యగుచు నయమతిన్ 106

క. కరుణావలోకనంబులఁ
బరిపాలింపుడు పదింటఁ బరమస్వతంత్ర నీ
గిరిశృంగ నైరి సు
స్థిరమతి నీయాతపంబు చేరఁ గుమారా 103

శఠకోపముని జననము

వ. ని కోర్కి యెట్టిదనగుడు నట్లనె యగుండగు కుమారు నొసంగెద నని పల్కి దేవుం డంతర్హితుండగుట సంభ్రాన్తమానసుండగు కారి సభా ర్యుండగుచుఁ గురుకంబేరి శ్రీమందిరంబునకు నేతెంచి రమా సమం గూర్చి ప్రణమిల్లి యట్లగమ్ములు నిజగృహంబు ప్రవేశించె నంత భగవత్ప్రియుండును మహాద్యుతియునగు సేనేశ్వరుండు భగవంతుతోఁ జెప్పి నాథనాయకి గర్భంబునం దావిర్భవించె నంతట సంవత్సరంబు పూర్ణంబగుడు సాధ్వియగు నాథనాయకి కల్యాదియందుఁ దొంబది రెండు దినంబులు సనుట [1]సుభగంబునగు వైశాఖ మాసంబునందలి భృగువాసరంబునందు శ్రేష్ఠంబగు విశాఖాసహిత కర్కటలగ్నంబునందు నుత్తమంబగు పుత్రుం గాంచె నపుడు భూవరాహుండును మాధవుండును భక్తపరాయణుండును నగు నారాయణుండు సూతికానికేతనంబున నేతెంచి మహాత్ముండగు నవ్వాలునకు విజ్ఞానం బుపదేశించి స్వధామంబున కరిగె[2] నంత భుజంగాధీశుండు సింధుకన్యాధవాజ్ఞంజేసి [3]కారి గృహాంతరంబునందు దివ్య మహీరుహాకృతి యగుచు నదివసించె నవ్వాలుండు శౌరికారుణ్య లబ్ధజ్ఞానామృతంబు గ్రోలుచు జననిస్తన్యంబు గ్రోలక యవలోకనంబు సేయక

1 మూ సుభగంబునగు 2 మూ నట్ల
3 మూ హరి

కోదసంబు గావింపక నిరంతరంబు కరచరణారవిందాబుజవనంబులా నల్పక సంప్రాప్త పుష్ప సర్వాంగుండును నిర్నిద్రాక్షుండును గతశ్రముండును స్వాపలోపము తనుండును దినదిన ప్రవర్ధమానుండును శంఖ చక్రాంకిత భుజుండును హరిపదాశ్రితాశయుండును నై యివ్విధంబున వసియింపుచున్న యనసరంబున 107

ందియ పరౌటిక గుణసం
గలిగు మహాభాగు నమల ఘను దత్పుత్రున్
దలిదండ్రులు గని విస్మయ
మలరి హృదయ మగుచు బ్రియము పర్వగ నంతన్ 108

పదరు పోయిన పిదప పుత్రునకును
మారుతను పేరు ... యమ్మహార మతిక
గొన్ని మాసము లరిగిన మున్ను కుండు
తతియగు నమ్మహాత్ము దర్శింప యపుడు. 109

...వి యేమి హేతువో యని
పరపతి ...పగిది దాదాని తొట్లం
...యుం... వుని
... స్వామి సన్నిధియందున్ 110

... ...పో
... ...ందు దనయుని ...
... ...తీ...
... ... మొత్త... పలికి రచ్యుతులోడన 111

తే.గీ. అనుపము నలౌకికుని నీ వుదార మతిని
యిచ్చు నిర్వాణ సేవ గ్రహించి కొనుము
జడుఁడు జితుఁడేల యనుమను సార్థ వయను
లెని యాదంపతులఁ గాంచి యాదరించి 112

సీ. హరి యిట్లు పల్కి మీ యాత్మజాంచల మహా
యోగి మత్సేవఁ దుద్భవించె
లోక రక్షార్థ మలౌకిక స్థితితోడఁ
గన మర్త్యమాత్రుండు గాఁడు సుమ్ము
యటుగాన మీరు హర్షాత్ములై యాత్మజా
రక్షింపుఁ డన రమారమణుమాత్రిఁ
దపయు నపార్థకృతతనుని యా హరి మంది
రమునకే పోషింప రమణితోడ

తే.గీ. సతతము బాలార్క నిభుఁడు పర్యంకతల
యానుఁడు హరిపదాంబుజ ధ్యానమగ్న
మానసుండయ్యెఁ దద్దేవ మందిరంబు
గలయఁ జరియించుచును నొక్క కాలమునను 116

వ. అందుఁ జింతా రహిత మూలాధార కోటరంబు ప్రవేశించి బద్ధ పద్మాసనాసీనుండును నిమీలిత నయనుండునై హృత్పద్మంబున నిద్ధ పద్మరాగ పాద పద్మాలోకనంబు సేయుచు బాహ్యంబు నవలోకింపక యోగసమాధి నధివసించె నిట్టివిధంబున షోడశ వత్సర కాలం బమ్మహాత్ముండగు హరిసుతుండు హరిసమాలోకనాహ్లాద నిర్భరుండై యుండె నని మహాయోగి

మాహాత్మ్యంబును శ్రీ మంతంబును నగు భార్గవ పురాణోత్తర ఖండంబు
నందు సంవాదంబు చేసి భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు నవనవ
చతుర్థాధ్యాయంబు చెప్పి యిట్లనియె 114

తే.గీ. అంత నారని మౌనంబు నవనయించు
గొలకు వక్షయుగంబును దెలుపఁబలుకఁ
వాని భగవంతుఁడగు హరి భానుకోటి
దధి విభాతి గరుడాధిరూఢుఁడగుచు 115

సీ. అఖిలజగన్మాతయగు లక్ష్మియును భూమి
యును గూడ హేమాంతరోజ్జ్వలుండు
చక్ర గదా పద్మ శంఖ ధరుండు కే
యూరాంగద కిరీట హార కుండ
లాలంకృతుఁడు వన మాలా విరాజిత
కౌస్తుభవక్షుండు కలిత మంజు
మంజీర [1]కింకిణిత మహాహాటాంబు శోభితుఁ
డగుచుఁ దా వచ్చి యయ్యచ్యుతుండు

తే.గీ. నెమ్మి నవమాంశమైన నిత్య ముక్త
జను మహాత్ములతోఁ గూడి యతుల లం
కరి మందిరం బ్రీతో నా త్రైక
వి ఎక భూరుఁడగుచు భావింపించె 116

---

[1] వే.ప్ర.

క. వచ్చిన [1]హరిఁ గని కన్నులు
విచ్చి మహానందమునను వెసలేచి యతం
డచ్చోట మాటి మాటికి
మెచ్చిన భక్తిని దండము లిచ్చు నుతించెన్ 117

వ. అంత నతండు మౌనంబు విడిచి నిటలతట ఘటితాంజలియై యిట్లనియె
శ్రీసర్వేశ్వర కమలాకర కమలాలాలితంబులును నూపురోజ్జ్వలంబులును
రక్తారవింద సుందరంబులును పద్మరాగమణి ప్రభవంబులును వజ్రధ్వజాం
కుశ పంకజ కల్పవృక్షాది వాంఛితంబులును ఇంద్రమండలఖండాభ
నఖరాజి విరాజితంబులును సువృత్తాకార రుచిరాంగుళీ శోభితంబులును
సుపార్ష్ణి పార్శ్వలలితంబులును ప్రవాళాంకుర కోమలంబులును సంరక్త
నీల వర్ణపరివృతంబులును బ్రహ్మరుద్రేంద్ర మకుటమణి నీరాజితంబు
లును సర్వామరార్చిత కల్పపుష్పవిభాసితంబులును తులసీకోమల
దళ ప్రభాపటల భాసితంబులును లక్ష్మీవక్షోజ కాశ్మీరచందనాలం
కృతంబులును ననవరత భక్తివినత శంకరాలోక శంకరంబులును
ఇందిరా కపోల నయన వదనాధర వక్షోభిమర్శితంబులును ప్రపన్నార్తి
హరంబులును సమాధి మహిత మహాయోగిజన హృత్పద్మ స్థాపితంబులును
సమాక్రాంత లోకత్రయంబులును గంగాజనకంబులును సత్ప్రపన్న
జనాభీష్ట ప్రదంబులును భక్తజన కామధేను కల్పతరు చింతామణి సమా
నంబులును శరణ్యంబులును వరేణ్యంబులును ధన్యంబులును నగణ్యంబు
లును నిరాకారంబులును వదాన్యంబులును నగు భవచ్చరణంబులు
శరణంబుగాఁ జొచ్చెదనని వినుతించినఁ గరుణాబ్ధియగు నయ్యనంతుం డనంత
వేద శాస్త్రోదితం బమ్మౌనికి దివ్యాగ్రగణ్యమైన ప్రాపితాకృతిం బ్రసన్నుఁడై
నట్లుగాఁ గృపా కటాక్షంబున వీక్షించి యమ్మహామునివరుండు పరమ
పదంబు గూర్చి చనిన యనంతరంబున 118

---

1 మూ. హరిగన్నుల

శఠకోపముని దివ్యప్రబంధంబులం జేసి హరియర్చావతార విగ్రహముల నాకర్షించుట

ఉ. ఆ మురదైత్యసంహరు కటాక్ష వశంబునఁ జేసి సర్వవి
ద్యామయమైన భారతి శుభాకృతి యాతని జిహ్వయందు ను
ద్ధామత నిల్వఁ దత్త్వమయి తన్ సుమనుల్ గొనియాడ నర్థిఁ బ్ర
జ్ఞా మహిత ప్రచారగతి నంతత నిర్మల వృత్తి నందటన్ 119

సీ. ఆరూఢి వేదమయంబులు దివ్యముల్
శ్రీ హరి భక్తి విజృంభితములు
సమ్మతానంత కల్యాణ గుణావళి
మణి పయోరాశులు మౌనివర్య
ములు పరతత్త్వార్థములు నిరవద్యముల్
బహువిధ చేతన పావనములు
హరిపాదభవయగు నా గంగయును బోలెఁ
గడు పవిత్రములు మోక్షప్రదములు

తే.గీ. దివ్యతరములౌ నగు ప్రబంధములు చేయ
వింత శఠకారిసుతకృత కృతులఁ గాంచ
నమరి యర్చావతార రూపమున సర్వ
సంస్థితాత్మక మూర్తు లచ్చటికి వచ్చె 120

శఠకోపముని యర్చావతార విగ్రహముల విభవమ్ముం గనుట

మ. అటఁ గొందారయు కోటరాంతరమునం దాదాసముంగాంచు నా
ఘనచక్రం జేరి తదీయ సంస్తుత పృథక్ ప్రత్యక్ష మొప్పొంది యు
త్కటరీతిం దగు దివ్య సత్కృతులఁ జేరన్ భక్త సందర్శన
స్ఫుట సంహృష్టము లౌచుఁ దెందె రిల నమ్మూర్తుల్ స్వధామంబునన్

తే గీ వాని మధ్యంబునను శ్రీనివాసు శేష
శైలవాసు జగద్గురు శౌరి నహంత
రిప్రబంధమ్ముల నుతించి రహిఁ దనర్చు
హర్ష వికసిత మానసుఁడగుచు నపుడుఁ 122

తరకోపుండు చిందామహీరుహ కోయిరావాసుండగుట

తే గీ బారుతర తర్పరాఖ్య నిష్యంద మధుర
సామృతముఁ గ్రోలుచను సమాస్వాదమునను
దగ్గుణాస్వాద మత్తుఁడై తత్ స్థలంబు
నందు హర్కారి నందముఁ డధివసించె 123

సీ ఆ సమయమున సకలావహంబగు తామ్ర
పర్ణీ నది తీర భాగమునను
నమరు కోలగ్రామ మందు వర్తిల్లె మ
హీసురశ్రేష్ఠుండు భాసురుండు
హరిపదాంభోరుహ [1]ధ్యానస్థితాత్మ యు క్త
ముఁడు తద్విత శ్రేష్ఠ భూసురులకు
దేశికుండును విజితేంద్రియుఁడు[2] ను బర
తత్త్వార్థ విదుఁ డతి సాత్త్వికుండు

తే గీ వాడికేసరిదాముఁ డనార్యగుణుఁడు
సామవేద పరాయణుఁడౌ మహాత్ముఁ
డీ ప్రభావంబు గలవాని గృహిణియైన
నతి యనెడు పేర విలసిల్లు సాధ్వియందు 124

1 మూ ధ్యానో ద్యోతిత 2 యూ ప్రాజ్ఞుడు పర

మధురకవి జననము

క. సేనేశ గణాధ్యక్షుం
డైన కుముదనాముండు హరి హితుఁడు భూ
నూన మగు చైత్రమునఁ జి
త్రా నక్షత్రంబునం దుదారత బొడమన్ 125

సీ. జన్మించె నతఁడు దా జన్మప్రభృతి లబ్ధ
వర భగవద్దాస్య వైభవుండు
విమల యోగమహత్త్వ విఖ్యాత పరమత
త్త్వార్థ నిర్ణీత యష్టాక్షరాఖ్య
మంత్రరాజ జప సమాసక్త హృదయుండు
హరిపదాంభోజ నిష్యంద మధుర
సాస్వాదనపరుఁ డగుచు రమాధీశ
మాధుర్య కవితా సమగ్ర రచన

తే.గీ. మధురకవ్యాఖ్యఁ దనరి యమ్మహాగణేంద్రుఁ
డతి కృపానిధి యతఁడు వేదార్థవేది
యఖిలవేద ప్రశస్తి యఖిల భోగ
ముల విరక్తుఁడు గురుభక్తి కలితుఁడగుచు 126

ఉ. అందు వసించు శేషశయనాంచిత శౌరిని హృత్పయోజమం
దందముగా భజించి మఱి యచ్చటనచ్చటఁ గల్గు విష్ణు స
న్మందిరముల్ సుతీర్థములు మాటికి సేవ యొనర్చుచున్ జగం
బుం దఖిలార్థి మేలొ యైన పవిత్రిఁ బరిభ్రమించుచున్ 127

క. యమునను బవిత్రతరతో
యమునను గృతదురితసంచయమునను నదుపా
యమునను గృతసుకృత నితా
యమునను గందాని సవినయమునను వచటన్ 127

క. మఱియు నవిద్యా బంధని
బరవిద్యా ప్రదయుఁ గృష్ణపద విన్యాస
స్ఫురిత ప్రాంతయు నగు నత
తర[1]యగు కాళిందిలో యథాన్యాయముగాన్ 129

క. స్నానంబొనర్చి తత్తీ
రానవదేశమున హరిపదాంభోజమున్
మానస యోగ సమాధిన్
ధ్యానింపుచు నియతి వాతఁ డందు వసించెన్ 130

ఉ. అంతటఁ గొన్ని నాళ్లరుగ నవ్వరు దక్షిణ దిక్కునందు దు
ర్వాంతముగాఁగ ధామనిధామ సహస్ర నిఘోష్యలంబు న
త్యంతము దివ్య మద్భుతము తప్పరకోపమునీంద్రు తేజ మ
క్లైంతయుఁ గాంచి విస్మయ సమేధిత మానసుఁ డౌచు మేరుకన్ 131

క. కనినిరి యెవ్వని రుచియో
వనజదళాక్షునకె కాని యందు నరులం
దనిశము హరిసదృశుం డగు
మునిశేఖరుఁ డందు నుండఁ జూలా నధికుఁడై 132

---

1 మూ మ

మధురకవి శఠకోప సందర్శనార్థం బయలుదెంచుట

సీ. అనుచుఁ జింతించి తదాలోకనముఁ జేసి
యతని పాదాబ్జంబు లాశ్రయింతు
[1]నని మనమున నిశ్చయ మొనర్చి తత్క్షణ
మునఁ దార్క్ష్య నిభ వేగమునఁ గవీంద్రుఁ
డా దిక్కునకు నవ్య మనస్కుఁడై పోవ
మార్గ సంస్థిత నదీమహీధరములు
పల్లెల వనంబు శైలాగ్ర చిత్రం బగు
తన్మహామహిమకు దారి యొసఁగెఁ

తే.గీ. గాన భాగవతుల తెవ్వరేని చేయ
కుందురె సహాయ మట్లౌట గురు మనీషి
యైన యమ్మధురకవీంద్రుఁ డతులభక్తి
ప్రీతిఁ గురుకాఖ్య నగరంబుఁ జేరవచ్చి 188

వ. అందలి బృందారకకోటిరంజనం బధివసించు మహాపురుషుండును బద్మా
సనాసీనుండును బద్మపత్రనేత్రుండును ప్రసన్నవదనకమలుం
డును దీర్ఘబాహాయుగళసమంచితుండును విశాలఫాలఫలకుండును
విస్తీర్ణ భ్రూయుగ శోభితుండును గంభీర నాసాభాసురుండును బింబోష్ఠ
ద్వయ విరాజితుండును సముజ్జ్వలాదర్శ సంకాశకపోల విలసితుండును
తిరస్కృత కుందకోరకదశనలసితుండును మహాహనుండును గూఢ
జత్రుండును కంబుకంధరుండును మందస్మితదంష్ట్రికా నిస్తంద్ర
వదనచంద్ర మండలుండును సముదగ్రకుండల స్కంధుండును విపుల
తర వక్షఃస్థలుండును పీనదున్నత కుక్షిస్థ నాభిగహ్వర భ్రాజమానుండును

1 మూ. మానసము

సమస్థిరోరు యుగ్మంబును బృహచ్ఛ్రోణికటితటంబును సంశోభిత జానుజంఘాద్వయంబును రోమపాళితలాంఛితంబును స్ఫురదరుణా రవిందచరణ సుందరంబును జ్ఞాన ముద్రాముద్రితంబును జటామండల మండితంబును కరుణాలవాలహృదయంబును బాలభానుప్రభాభాస మానంబును సమాధిసమాయుక్తంబును నగు నమ్మహానుభావుం గనుం గొని యానంద సమాకులేక్షణుం డగుచుఁ బ్రణమిల్లి యతని పదారవింద యుగళంబు నిజనేత్రాంబుకణంబుల మిక్కుటంబుగా సంప్రోక్షింపుచు బహువిధస్తోత్రంబుల స్తుతియింపుచుఁ గృతాంజలి పుటుండై యున్న యవసరంబున 184

తే.గీ. ఆతనిచే నిట్లు సంస్తుతుం డగుచు యోగి
ఘనకృపాదృష్టి వీక్షింపఁగా నతండు
తన్మహాజ్ఞానవంతుఁడై తత్ప్రభావ
మహిమము నెఱింగి వాక్య మిట్లనుచుఁ బల్కె 185

చ. గురుతర యోగివర్య ! గతకోప దయాబ్ధి మదీయ దేశికా
యురుతర వేదసారములు నుత్తమముల్ పథదంబులున్ భవ
ద్విరచిత సత్ప్రబంధములు విస్తృతి గాంచఁగ నాకుఁ జెప్పి పెం
పరయఁగఁ దెల్పుమీ పదపదార్థములందుఁ గల్గు భావముల్ 186

మ. అని ప్రార్థించిన వా పరాంకుశులు భవ్యప్రీతిచే నాతనిం
గని శిష్యోత్తమ నీవు కోరినది చక్కంగా మహాగోప్యమై
యెనయుం దానటులైన నే దెల్పెదను నీ కేకాగ్రచిత్తుండవై
వినుమా రీతి యథాక్రమంబయిన వథావిర్భూతిగాఁ దెల్పెదన్ 187

శఠకోపముని మధురకవి ననుగ్రహించుట

సీ. అని యిట్లు పరతత్త్వ మనుచతుర్వ్యూహముల్
విను సనాతనములు విభవములును
నలర నంతర్యామి యతి పదార్చలును వి
రములు పర్యాయ విగ్రహము లగుట
నిల శ్రుతి స్మృతి పురాణేతిహాసాగమ
ములు నన్నిటను [1]నివి దెలుపుచుండు
నతిశయస్ఫూర్తిగా సన్మతత్కృత ప్రబం
ధము లట్లు ప్రతిపాదనము నొనర్చు

ఆ.వె. ననుచు నీ రహస్య మంతయు శఠకోప
మునివరుండు ప్రేమమున పవిత్ర
రముగ శిష్యుఁగూర్చి విమలతరోక్తిని
యాదరత ననుగ్రహంబు చేసె 138

తే.గీ. అట మధురకవి యనుపేర నమరు మౌని
యతని పదపంకజములకు నతి యొనర్చి
తద్దయు నమస్త్రములగు నర్థంబు లొంది
యా గురుని శ్రాశ్రయించె నేకాంతుఁ డగుచు 139

చ. సతతము భక్తి కీర్తనము సల్పుచు నా గురువర్యు నందు నా
యతమతిఁ జేర్చి తన్మతమునందు వసింపుచుఁ గాలమున్ సమా
ధ్యుత గతిగా నిమేషము నరిం గనుగొంచు స్వకర్మ భక్తుల
[1]న్నత మగు జ్ఞానమున్ మొద లనందగు పీఠిఁ దొలంగి విష్ణలోన్ 140

---

1 మూ. విది   2 మూ. వ్నతియగు

భగవంతుండు ప్రసన్నుం డగుచు శరకోప మునికి వకుళమాలిక నొసంగుట

వ ఏకాంతమానసుం డగుచు నారాయణుండే పరమం బగు దైవంబును నతండే పరమగతియు నతండే పరమం బగు జ్ఞానంబును నతండే యుత్తమం బగు ధనంబును నతండే పరమ యగు విద్యయు నతండే పురాణుండును నతండే సర్వార్థంబును నని విశ్వాసంబువలన సంధింపుచు నతని యందాత్మభరంబు నునిచి యహర్నిశం బంద యధివసింప మహాయోగియగు నవ్వరాంకుశుం డతనిచేత శుశ్రూష సేయంబడిన వాఁడగుచు సంతోషంబుగా భగవంతుం డొసంగిన వకుళమాలికచేత భూషితుం డగుట యది మొదలుకొని లోకంబులయందు వకుళాభరణాహ్వయుం డగుచు దృఢయోగ సమాధిం జేసి శ్రీకాంఘ్రికమలధ్యాన సుధారసం బనవరతం బనుభవింపుచు నతిం బనులఁ గృతకృత్యులఁ గావింపుచుఁ దింతామహీరుహచ్ఛాయ యందుండె నిలయందుఁ దత్కృత దివ్యప్రబంధంబు లేనరులు పఠియింతురు వారు సుదుర్లభంబును సత్యంబును పరమంబును నగు పదంబుఁ బ్రాపింతురు ఓబుధ పావనంబగు నీ శరకోప చరితం బెవ్వఁడు భక్తిం జేసి వినుచుం బఠియింపుచు వ్రాయుచు శ్లాఘనంబు గావించెనేని వాఁడు పుత్రపౌత్ర సంపదలను నిరామయంబగు నాయువుఁ గాంచి యంతంబున దివ్యంబును బరంబును వైష్ణవంబును నగు నట్టి పదంబు నొందునని మహాయోగి మహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణోత్తర ఖండంబు నందలి పంచదశాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు నరునకుం జెప్పిన నతండు 141

మ సురలోకార్చిత పాద పద్మయుగ రక్షోనాయక ధ్వాంత భా
స్కర యోగి ప్రకరాత్మ నీరజదళాగ్రజ్యోతి వ్యాప్తాప్త సం
సరణాంభోనిధి తారణ ప్లవ రమా సర్వాంగసంభోగ ని
ర్భర గంగాజని కర్తృకాంఘ్రి ఘనవక్షా వస్థిత ప్రాభవా 142

క. సకలాగమాంత సంగా
వకుళాభరణాంతరంగ వాసశుభాంగా
యకుద్ధం కరుణాపాంగా
ప్రకటాసుర మదవిభంగ [2]పతగ తురంగా 143

మా॥ వరకముర విఫాలా నవ్యకస్తూరిఫాలా
సరసగుణ విశాలా దారుణావర్గభేలా
సురపుర వరశీలా సుందరీ చిత్తలోలా
విరచిత భక్తలీలా వేణుగోపాలబాలా 144

గద్య. [1]ఇది శ్రీరామ గోపాలకృష్ణ కరుణా కటాక్ష వీక్షణాంబు పాండిత్య ధురా నవరతావనీమండలాఖండ సామ్రాజ్య ధౌరేయ న్యసమర్థతాకృతాకృత పటహ దండ్ధణారావ విపరీత పతస్ర్కియా ధిల్లికాధీశ దుంధుభిధ్వాన కోలాహల హనూమద్ధ్వజాంక కనకదండీకృత హారకంకీకృత సందీపిత ప్రతాపకీర్తిప్రభావ కోశలవంశపయఃపారావార రాకాసుధాకర సౌందర్య జిత సుమ సాయక మహిపాలనాయక ప్రణీతంబైన శ్రీ మహాభార్గవ పురాణంబునందు భక్తిసాధనంగూర్చి శ్రీకృష్ణుండు భక్తిం జేసి శుశ్రూషగావింపుటయు శ్రీకృష్ణ నర కోశరా జపమతి గావింపుటయు శ్రీకృష్ణుండు గురుసమేతుం డగుచు సకలదైవతోద్దిష్టంబుగా దేశాంతరంబు సనుటయు సదో్ప్రశ మహిపాల ప్రార్థనంబునం జేసి శ్రీకృష్ణ భక్తిసాధుల సకలదేవతా సంఘంబుతో వెండియు స్వధామంబు ప్రవేశించుటయు భక్తి సాధుండు భగవత్ప్రార్థనంబు గావించుటయు విప్రుం డద్వరంబున భక్తి సాధు నిగ్రహంబు గావించుటయు విప్రుం డౌపంబును భగవద్దర్శనంబును

---

1 మూ ఇతి

భక్తిసారానుగ్రహంబున గారి నాథనాయకి తపంబున భగవదాజ్ఞం జేసి వారియందు విష్వక్సేనాంశజుండైన శఠకోపముని సముద్భవించుటయు భగవత్ప్రసాద ప్రభావంబునం జేసి పరాంకుశమునీంద్రుండు దివ్య ప్రబంధంబుం జేసి హరి యర్చావతార విగ్రహంబుల దాక్షిణింపుటయుఁ గ్రమ్మఱ వాని నిజధామమ్మునం దనుపుటయు శఠకోపుండు చింతామహీరుహ కోటరావాసుం డగుటయు మధురకవి జననంబును దపోవిఘ్నం బగు మధురకవి పరాంకుశ సందర్శనార్థం బరుగుదెంచుటయుఁ బరాంకుశుల మధురకవి కనుగ్రహం బొసంగుటయు భగవంతుండు ప్రసన్నుం డగుచుఁ బరాంకుశులకు వకుళమాలిక నొసంగుటయు శఠకోపమునీంద్రులు మధురకవి సహితులగుచు నిజనివాసంబున నుండుటయు ననెడు నేకకృత్యంబులుం గల తృతీయాశ్వాసము సంపూర్ణము

భార్గవ పురాణము

చతుర్థాశ్వాసము

క. శ్రీధర రథాంగధర గం
గాధర నుత సాధువేణు ధరాధర ధా
శ్రీధర శ్రీ వాగిన ధా
శ్రీధర శరధిం సురపురి గోపాలా 1

వ. అవధరింపుము సకలగుణనికరప్రశ్లాఘురంధరుం డగు నయుండు నారా
యణున కిట్లనియె 2

తే.గీ. అనఘ నారాయణ మునీంద్ర యఖిలలోక
పూజిత మహాత్మ శరకోప మునివరేణ్యు
చరితమంతయు వాలిక సాదరముగ
వినగ నయ్యెను వవ్వం విస్తరింపు

చ. అతులము విష్ణుభక్తచరితామృతమున్ మధురంబు దివ్యమా
ధృతి భవదాస్యదుగ్ధ జలధిం జనియించిన దాని గౌతుక
స్థితి శ్రవణాంజలిం గొనియు దృప్తి నొసంగక యున్నవాడ నం
చిత దయతోడ నాకు మతి చెప్పగదే హరిభక్త సత్కథల్ 4

క అని నరుఁడు పల్క నారా
[1]యణ మౌనిఁ బ్రశంసచేసి యతనికి మఱి యా
ఖ్యాన మీ వాక్యము సత్యం
బనఘా తుష్టుండ నయితి నవ్యాఖ్యానమునన్ 6

సీ శ్రోతంబును శ్రోత చేతఃప్రియంబులు
ఘోర సంసార ఖేదఘ్నములు
మోక్షకాంక్ష ప్రాప్యములు పావనమ్ములు
కరము బ్రహ్మానంద కరము లైన
హరిభక్త చరితంబు లాలించి యెవ్వఁడు
తుష్టి నొందఁడు వలాదుండు దక్క
యోగనిష్ఠాపరు లర్థిఁ గాసారాది
మునివరుల్ హరిభక్త ముఖ్యజనుల

తే గీ సేవచేతను మును కుంభేశ్వరుండు
మనుజపతియయ్యె నట పరమంబు నైన
పదముఁ బ్రాపించె నమ్మహాభక్తు చరిత
మేను వచియింతు వినుమని యిట్టు లనియె 6

కుంభేశ్వర ప్రాదుర్భావము

క కేరళ దేశంబులోఁ
బారిత సంపదం గోంపురిమన విదితం
బౌ రాజధాని వెలయున్
ధారుణిఁ ద్రైలోక్య విశ్రుతస్థితి యగుచున్ 7

1 మణ ప్రాసము 2 మూ ము

తే.గీ. ఆ పురవరంబుఁ బాలించు నధిక యశుఁడు
సత్కృతీనుఁడు దుర్లక్ష
(గ్రంథపాతము) 8

ఉ. . . . .
హస్తముల్ మొగిడ్చి నృపకేసరి పల్కె దయానిధుల్ క్షమా
సారులు మీరు మిమ్మెఱుంగఁజాలని మంత్రి కృతాపరాధమున్
జేరి క్షమింపరే శరణుఁ జెందితి దాసుఁడ నంచు వేడినన్ 9

క. వారలు వికసిత ముఖులై
కారుణ్యమూర్తు లవనిపుని నిర్మలోచన్
శ్రీరమణుం డని దీవెన
గారూఢి నొసంగి రా ధరాధిపుఁ డంతన్ 10

గీ. ద్వారపాలురఁ గాంచి రోషాయతాత్ముఁ
డగుచు మున్నెన్నఁ డెప్పుడి యట్టి భాగ
వత విరోధంబుఁ జేసిన పాపకారు
లజ్ఞమతులగు మీరు దండార్హు లనుచు 11

సీ. ఆ దురాత్ములఁ దీక్ష్ణమైన దండన సేయ
నాజ్ఞ యొసఁగిన నతిదూర
కారుణ్యపరులు భాగవతులు ప్రార్థింప
నా ప్రార్థనము నరపాలుఁ డంది

ద్వారపాలకుల భూవర్యుఁడు విడిపించి
యంతఃపురంబున కరిగి యందు
నా వైష్ణవులను సింహాసనాసీనులఁ
గావించి తత్పాదకమలములను

ఆ. వె. గనక పాత్రముల సుస్థితిఁ జేర్చి య
క్షోదకముల హస్తయుగము చేతఁ
గడిగి పావనంబు కల్మషాపహమును
బరమమైన తీర్థవారి గ్రోలి 12

వ. కళత్ర పుత్ర మిత్ర బంధు భృత్యులకు గ్రహింపఁ [1]దచ్ఛేషంబున శిరంబున మార్జనం బొనర్చి గంధ పుష్పాదులు దాల్చి వస్త్రాభరణ ధనాదుల సంతుష్టిం గావించి కులశేఖరుండు వారితోఁ గూడ నంతఃపురంబు వెడలి దేవసభాసమానంబగు నాస్థానంబుఁ బ్రవేశించి యలంకృతంబగు భద్రపీఠంబు నారధివసింప నంత తదీయముఖారవింద విష్ణుండ గోవింద కథామృత పానంబున నానంద భరితుండై యుండె నని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును గ్రమంబును నగు భార్గవ పురాణోత్తర ఖండంబు నందలి షోడశాధ్యాయంబు భక్తపరాయణంబగు నారాయణుండు వరుసతోఁ జెప్పి వెండియు నిట్లనియె 13

క. ఈ విధి భూవిభుఁ డుండిన
చో వాని యమాత్యు లర్థ సూచకులు కళా
కోవిదులు వచ్చి సమయము
భావింపుచున్న వారి భావ మరయుచున్ 14

---

1 మూ. తచ్ఛే

తే.గీ. చెప్పు వంశీన మని యున్నఁ జెప్పఁ దగిన
మంత్రు లిట్టని రా రాజమౌళీంద్ర
నీవు సర్వజ్ఞుఁడవు మహనీయమతివి
నీవ రెండవ హరివి ధరావరేణ్య 15

సీ. అనిగంబు [5]సేయునట్టి మహామైత్ర
దార్చన మదిగా మహాత్ముఁ డగుచుఁ
దగు మమ్ముఁ జెంతుఁ గర్తవ్యంబు ముక్తి తు
పాయంబు ధర్మ మాన్యైన రాజ
ప్రజలఁ బ్రోచుచు శిష్టరక్షణంబును దుష్ట
శిక్షణంబు నెఱింగి చేయవలయుఁ
[1]చతురుపాయంబులు [2]శక్తిత్రయము [3]షడ్గు
ణంబులు [4]పంచాంగ నయము తెలిసి

తే.గీ. యరసి [5]సప్తాంగ రక్ష సమర్థుఁ డగుచు
యాగమ విత్క్రమ మెఱిఁగి [6]భోగాష్టకంబు
ననుభవించుచుఁ బోషించి యాశ్రితులను
వర్ణ ధర్మాళిఁ బాలింప వలయు జగతి 16

---

1 సామ దాన భేద దండములు
2 ఉత్సాహ ప్రభుత్వ మంత్రములు
3 సంధి విగ్రహ యాన ఆసనద్వైధీభావ ఆశ్రయములు
4 ఉపాయ సహాయ దేశకాల విభాగ ప్రతిక్రియా కార్యసిద్ధులు
5 స్వామ్యమాత్య సుహృత్కోశ రాష్ట్రదుర్గ బలములు
6 గృహ శయ్యా వస్త్రాభరణ స్త్రీ పుష్పగంధ తాంబూలములు

చ. ఏవవిధమైన భక్తియు మనస్థితిగాఁ గమలాక్షుఁడైన శ్రీ
ధవుని యెడం [1]గురింపుచు నుదారత వృద్ధుల నర్వ వేద శా
స్త్ర విదుల ధారుణీసురుల సాత్త్వికులన్ భయభక్తిఁ గొల్వఁగాఁ
దవిలి నమర్చఁ జేయు నృపపుంగవుఁ డార్య చరితశోభితా 17

తే.గీ. సత్త్వమయమున శుభములౌ సత్క్రతువులు
వినుచు మంత్రుల మంత్రకోవిదుల సూక్ష్మ
మతుల మన్నింపుచును దీక్ష సహిత దండ
మెఱిఁగి చేయంగవలయు మహీశునకును 18

క. మనుజుల పాలింపుచు వే
దృక్ను సత్యపు న్యాయ రీతిగాఁ బలారధనం
బును సార్థపంబుఁ జేయుచు
జన పాలుం డందు నధిక సౌఖ్యపరుండై 19

వ. తగు సమయంబున నధికతరంబగు ధర్మార్థకామములం బనుభవింపుచు బలం
బగు వరంబులగు [2]నదుపాదులం యందవీయకత్వంబు నందు
సప్రాస్తకంబు నెఱుంగుచు మూఁడు మూఁడగు పరస్పరానుబద్ధాత భావం
బుం జేసి తీర్థ స్వభావంబు లరయుచు రాజ్యశక్తి చతుర్విధంబగు రాజ
దోషంబుల వర్జింపుచు దశవిధ దుస్పత్రివర్గ తత్పరుండును
నవ్విధంబున వింశతివర్గతత్పరుండును నగుచుఁ గృత్యంబునుఁ బ్రకృతి
మండలంబును దైవంబును మానుషంబునుం ద్రివిధంబగు వ్యసనం
బ్రబోధించి వర్తింపుచు ధర్మంబైన భూపాలనంబు సేయుచు జిత
శత్రుండును జితేంద్రియుండునునై యివ్విధంబున నే రాజు నసుయించు
నతఁడు చతుస్సముద్రపరీతంబగు ధరాతలంబు నాకంబు నాఁబంధ
బంధుమం బోలి యనుభవించు నిట్లు హితకాంతుల మగు నస్మద్విజ్ఞాపనంబు
విని రాజధర్మంబులఁ బ్రవర్తింప నెల్లప్పుడుం దత్పరుండవై

---

1 కురియుఁపుమ ఉండపలెను   2 పురాణములు

యందరు మిథ్యాపగతులు హితంబును బ్రత్యక్ష సౌఖ్యప్రదంబు
నుత్తమంబును నగు రాజధర్మంబు బోధింప నెఱుంగరని చెప్పిన 20

చం. అన విని మంత్రివాక్యములు హాసముఖుండయి ధారుణీశుఁ డి
ట్లను నిల వైష్ణవోత్తములు యెవరేని హితోపదేశ మిం
పున నొనరింప వారు హితబోధనమున్ ఘటదుల్ విముక్తిదుల్
వను లనిపల్కి మంత్రులకుఁ గార్యము లేర్పరఁ జెప్పి యంతటన్ 21

మ. ధరణీనాయకవహో వైష్ణవులతోఁ దత్త్వార్థసంలగ్న హృ
త్సరసీజం బగుచున్ వసింప నచివుల్ తద్వైష్ణవ శ్రేణికిన్
నరనాథాగ్రణి యానతీద మనువందం జేయఁ బాపాత్ములై
యరయంజొచ్చిరి పెక్కుపాయములు విద్వేషణాసక్తులై 22

సీ. అంతట నొక్కనాఁ డవనీశ్వరుఁడు మహా
తేజుఁడు సుముఖుండు రాజరాజ
పరిరక్షకాంచవప్రీతుఁడు మహాభాగ
వరమహోరత్నాంఘ్రి పాళి తయుఁడు
దప్పుఁడు విస్తీర్ణ ఫాలభాగుండు వి
శాలవక్షుఁడు సుజన సుముఖు
డా యుగభుజుఁడు దీర్ఘాయత బాహుద్రుఁ
డబ్జగళుండు మహాభుజుండు

తే.గీ. సుభ్రువు సునాసికుఁడు బృహచ్ఛ్రుతి కలిత
లుఁడు బింబాధరుండును గంబుకంధ
రుండు గంభీరనాభిపుటుండు సుంద
హాస హరిరం రుచిరదంతాంచితుండు 23

తే. గీ. దివ్యమాల్యాంబరధరుండు దివ్యగంధ
ధానులేపియుఁ గేయూరహారమకుట
కంకణాంగద కుండలక రభూష
ణాంఘ్రిమంజీర భూషితుఁడై విభుండు 24

కం. అతుఁమణి స్తంభ సమం
చింతామణిమంటపము నందు సింహాసన సం
గతుఁడుమ నృపమండల సే
వితుఁడును నయవేది మంత్రివితతివృతుండై 25

కం. హితులు పురోహితులు కవి
ప్రతతియుఁ బౌరాణికులును బరివేష్టింపన్
క్షితికంనాథుఁడు తారా
న్వితుఁడగు చంద్రుఁడుఁ బోలె విలసిల్లె నటన్ 26

వ. అయ్యవసరంబున భాగవతశ్రేష్ఠులుం గృపానిధులును ననన్యదేవతాకై
విశిష్టులును జగత్పవిత్రులును సర్వేశ్వరైకకర్మనిరతాశయులును శ్రీమ
దష్టాక్షరీ మంత్రానుష్ఠాన నిష్ఠాగరిష్ఠులును ద్రావిడామ్నాయ బోధకులును
శమాదిగుణసంపన్నులును జీవాత్మ పరమాత్మలయందు శేషశేషిత్వ
తత్త్వజ్ఞులును తత్త్వత్రయ పరిజ్ఞాతలును స్థిరచిత్తులును దృఢవ్రతులును
నగు కొందఱు వైష్ణవ శేఖర నిరీక్షించి కులశేఖరుండు విస్మయంబునఁ
బ్రత్యుత్థానప్రణామస్తుతి పూజనంబుల యథాన్యాయంబున నొనర్చి వారిం
వలని గోష్ఠివలనఁ దత్త్వరహస్యంబు తెలియుంగుచు హరిగుణశ్రవణంబున
యామద్వయంబు పరమాహ్లాదనిర్భరుండై యుండి స్నానంబొనర్చి
కొలువు నిజభూషణంబుల సింహాసనంబునందు నిలిచి వెండియు హరికథా
సక్తచిత్తుండై యమ్మహాత్ములవలన నుత్తమంబగు గోవిందచరితామృతా
స్వాదంబుఁ జేయుచు సత్సల్లాపతుష్టహృదయుండై యుండి యంతవ వైష్ణ
వులకుఁ బ్రియమిల్లి మంగాని యనుజ్ఞాతుండై యమ్మహారాజ
శుద్ధాంతంబుఁ బ్రవేశించెనని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును

నగు భార్గవ పురాణోత్తర ఖండము నందలి సప్తదశాధ్యాయము భక్త
పరాయణుండగు నారాయణుండు నరునకుం జెప్పె నెండియు నిట్లనియె 27

రాజమంత్రులు వైష్ణవులయెడ చౌర్యంబు కల్పించుట

ఉ. అంతట మంత్రులందఱు సభాంతరసీమకు వచ్చి యందు భూ
కాంతుని భూషణంబు లట గన్గొని యా నృపభూషణాళి గే
హాంతరమందు దాఁచి యపుడా మహిభర్తకు వైష్ణవాళి పై
నింతయు ద్వేషముం గలుగ నేర్పడఁ జేయుద మందు దుర్మతిన్ 28

సీ. అన్యోన్యముగ వార లాలోచనము సేసి
నరనాయకుని భూషణములు దాఁచి
యమగృహంబుఁ జేఁగ ధరణీశ్వరుం డంత
స్నాతుఁడై మంత్రరాజము జపించి
జానకీ లక్ష్మణ సహితుని బ్రహ్మాది
సేవితు రాము నర్చించి యర్ఘ్య
పాద్యాది విధులచేఁ బ్రణమిల్లి సర్వవే
దార్థంబు లను స్తుతు లాచరించి

తే. ముంచు హరి నివేదితాన్నంబు షడ్రసో
పేతముగ నలంది ప్రీతితోడ
సఖులుఁ బౌరవరులు జనపతి పరివార
జనులతోఁ బలికె సంభ్రమమున 29

తే.గీ. నరుడు సింహాసనమున భూషణము లేదు
పెట్టి [illegible] నిమ్మని పలుకఁడు వలుక
[illegible] సభ కేఁగి యచట
కనక [illegible] మరలి వచ్చి 30

1 మూ [illegible]

క జగతిం గూర్చి దివ్యము
లగుభూషణములు తదవనియందుం జే సం
బాగిం దెలిపిన వారల పలు
తగఁజూచి మతి ఎది నరేంద్రుఁ డతిమహితుండై 81

క పుర రక్షకులను మంత్రుల
నరపిని రావించి యది నొసంగుచు నభయం
బిరమైన నాదు సొమ్ములు
పొరిం దస్కరు లెవరు గొంపుఁబోయిరి పగటన్ 82

తే గీ ఒప్పుఁగా మీరు కావలియున్నచోట
దొంగతన మెం గలుగు నిందుల మరియ
భూషణంబుల వేగ నిప్పుడె యొసంగ
కున్నఁ బ్రాణాంతదండ మే నొగి నావత్తు 83

కుంభీరుఁడు శపథము చేయుట

క అని యిట్లు నృపతి పలికిన
విని యందఱు గంపమొంది భీతిని దీనా
ననులై యభిభాషింపుట
కును శక్తులు గానిచో నతండితరులలన్ 84

సీ అంత మంత్రులు నిల్చి యధిపతిప్రోం గృ
తాంజలులై మ్రొక్కి యంద ఱనిరి
నృప భవదాజ్ఞచే నింత కాలము చోర
బాధ యొకప్పుడైనను సమస్త

ధాత్రీ తలంబున దనరదు గాన నీ
తండము భయగతులగుచు ధాత్రి
నందుచున్నారు చోరాన్వేషణం బగు
తర్క మిం దెట్టులఁ గలుపవచ్చు

తే.గీ. నిలువు రాజు లనేకులు గలరు రాజ
గృహములు గల వెపుడు నివారింపఁబడిన
ద్వారములు నయ్యు నిట్లు మీవంటి వారు
గలుగనేరరు పరికింపఁగా నిజముగ 85

తే.గీ. శ్వేత మృత్పాత్ర ధారణ స్థితిని జేసి
తావకీన నికేతనద్వారమునను
యరయు నిటువంటివారైన నరుగుదెంచు
రెంపి వారింపఁబడరు ధాత్రీశ వింత 86

క. కన నీ చిత్రం బెట్లుం
డిన ¹నుండని భూమిపాల ఎక్కుమగ గలం
వను మా మది వైష్ణవులం
దును సందేహంబు వొరము నూహస్థితిగన్ 87

క. వారలు గూరను శిష్యులు
వేరొకరు గ్రహింప రధిప వినుము మిత్రంగిన్
వారిఁబరి శోధించియు
మీరే గ్రహియింప వలయు మీమాంసమునన్ 88

---

1 మా నుండిని

మ. అని దుర్వాక్యము దుష్టచిత్తుఁ డతిపాపాయత్తుఁడౌ మంత్రి తా
డిన నాలించి నృపాలశేఖరుఁ డకుంఠితాత్మ చేతస్కుఁడై
చను కర్ణంబులఁ గేల మూసికొని విష్ణున్ సంస్మృతిం జేయుచున్
గన నెట్లో భరియింతు నీ మాటలు ప్రత్యక్షంబుగా నేనిటన్ 39

క. నిలువవలదు నా సన్నిధి
ఖలులారా పొండు మీరు కమలాక్షుని భ
క్తులయెడ నింద గలుగు వా
రలతో భాషింపరాదు రహి నెవ్వేళన్ 40

గీ. వారిఁ జూచినఁ బాపంబు వచ్చు ననుచు
నవనివిభుఁడు పరాఙ్ముఖుఁ డయ్యె నంతఁ
గుపితుఁడై యున్న యతనిఁ గన్గొనియు మంత్రు
లప్పు డిట్లని రవని సాష్టాంగ [1]మెఱఁగి 41

మ. తగు దండార్హుల నాతతాయిరతులన్ దండింపు మన్యున్ యథో
క్తగతిన్ భూవర యంచు మంత్రు లన నాతం [2]డిట్టినన్ వెడ నిం
తగ శ్రీవైష్ణవులందుఁ గల్గినను నిందం దాఁపి యా మీఁద మం
త్రిగణంబుం గడు తీక్ష్ణదండమున దండింతున్ ప్రసిద్ధంబుగాన్ 42

తే. గీ. అటులఁ గాకున్న వైష్ణవు లందు భక్తి
గలిగి నృపుఁ డపరాధము గలుగునట్టి
మంత్రులను దండనమొనర్చె మహిని యెంచుఁ
బాలనిందింపరే నన్ను సజ్జనులు 43

---

1 మూ. మెఱిగి 2 మూ. దిట్టుచున్

సీ అని మనంబున నిశ్చయమ్ముఁ జేసి నృపతి యి
ట్లని పల్కె నా మంత్రి జనముతోడ
వదని నే యనుమునుండు నప్పాతకము హరి
స్మరణచే నణఁగును శౌరినింద
చేసిన పాపంబు శ్రీ వైష్ణవస్తుతి
నణఁగ నణంగు వైష్ణవుల నింద
నెప్పాపము ఘటించు నప్పాప మేమిట
నైనఁ బోవదని మహర్షు లనిరి

తే గీ యట్లు కావున మీచేత నాచరింప
నైన మహనీయ విష్ణుభక్తాపరాధ
మునఁగలుగు నెందు మిమ్ము పావనులఁ జేయ
[1]తఱికి(డాలనే యె మహాదండమైన, 44

తే గీ అయిన వైష్ణవులందుఁ జౌర్యంబు లేమిఁ
బ్రకట మొనరించి దండింతుఁ బైన మిమ్ము
భువిఁ బ్రసిద్ధంబుగాఁగ నిపుడు యథార్థ
తైన మిమ్ము దండింపక నలరుకాఁ(డ 45

వ హరిభక్తియుక్తులును మహాత్ములును ధర్మసంపదాధారులును బరస్త్రీ పర
ధన పరాఙ్ముఖులును త్రిలోక పవిత్రచరిత్రులును గామార్థానపేక్షితులును
సర్వలోకమిత్రులును క్రోధ లోభాది త్యక్తులును జ్ఞాన వైరాగ్య
ప్రభావులును నగు నీ వైష్ణవులయందు దుష్టబుద్ధులగు మీ చేత నాకో

---

1 పా॥ తఱికి

హితంబగు చోరత్వం బేను పరిహరించువాఁడనై నిశ్చింతంబగు నంతరంగం బుతోఁ బ్రమాణం బొనర్చెద స్వామికార్యంబు భృత్యునకుఁ గర్తవ్యం బగుఁగదా యని పలికి సవిషంబును ఘోరంబునగు సర్పంబును స్వర్ణ ఘటికం జేర్చి ఘటాంతరంబునందు నిడి యప్పు డమ్మహీవల్లభుండు సంహృష్టహృదయుండగుచు [1]సుహృత్తులను రాజబంధువర్గంబులను బురో హితులను సమస్త పౌరజనంబులను రావించి యిట్లనియె 46

తే.గీ. అఖిల జనులార నాదు వాక్యంబు వినుఁడు
సత్య మేను వచించెద శౌరి భక్తు
లలర లోకంబులందు నొకప్పుడేని
చౌర్య కర్మంబుఁ జేయ రుత్సాహ లగుట 47

క. క్షమ సత్యము సత్యము స
త్యము సత్యంబిదియె సంశయము లేదని య
విమలాత్ముఁడు కులశేఖరుఁ
డమల మతిఁ జూచు వారి కందఱ కనుచున్ 48

వ. మహోన్నత ఫణా వ్యాప్తయుఁ గుంభాంతర్గత సంస్థితయునగు స్వర్ణ ఘట కరంబునంగొని తత్సర్పంబెత్తిన వాఁడయ్యె నిట్లమ్మహారాజు గావించు కర్మంబు నుద్వీక్షించి సకల విద్యాధరులాకసంబునం జనుదెంచి యమ్మహాత్ము నవలోకించి తన్మహాద్భుత కృత్యంబుఁ బ్రశంసింపుచుఁ బరమంబగు విస్మయంబు నొంది దుందుభులు మొరయింపుచుఁ బుష్ప వర్షంబులు గురియింప నప్సరోగణంబు నృత్యంబు సేసెనని మహాయోగి మాహా

---

1 పా. స

త్న్కంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణోత్తర ఖండంబు నందలి
యష్టాదశాధ్యాయంబు భక్త పరాయణుండగు నారాయణుండు నరునకుం
చెప్పి మఱియు నిట్లనియె 49

ఉ అంత సమస్తదేవ నికరార్చితుఁడున్ సకలేశ్వరుండు శ్రీ
కాంతుఁ డనాది పూరుషుఁడు గంధవహస్తుతుఁడాశ్రిత ప్రియ
స్వాంతుఁడు రంగభర్త కరుణాంబుధి శ్రీ రఘురామమూర్తితో
నెంతయు దృష్టిగోచరత నింపెసలారె నృపాలు వెంగటన్ 50

సీ భానుకోటిప్రభా భాసమానుని హరి
స్మృతమేచకాంగు ననంతవీర్యుఁ
గరుణాపయోధి రాకాచంద్ర మండల
నలిన విరాజితానను మహాత్ము
హస్తి హస్తాయత హస్తుఁ దటిత్ప్రభ
వసను వపార వైభవు ప్రఫుల్ల
సితపద్మ పత్ర విస్తీర్ణాంత లోచను
నర్ధ చంద్ర విశాల [1]ఫాల భాగు

తే గీ మదిత బాలేందురేఖా సమోర్ధ్వపుండ్ర
రమ్యమాణిక్య మకుటాంతర స్థ నీల
కర్ణకుండల మండిత ఘనకపోలు
([2]వికచ నీ రేజసంస్పర్ధి వివులనయను) 61

1 మూ ఫాలు
2 మూ లేదు

సీ. విలసితస్మరచాప విభ్రమభ్రూయుగుఁ
జంపక నాసు[1] నిశ్శ్వసన నళిన
గంధసమ్మోద సంగత చంచరీకు మ
హా హసుఁ బీనోన్నతాంసు దీర్ఘ
కర్ణుని శ్రీవత్స కౌస్తుభ హారవ
ద్గురు మహోన్నతవక్షు గూఢ జత్రు
నరుణ ప్రవాళబింబాధర మందస్మిం
దరహాస స్ఫురత కుందదంతపంక్తి

తే.గీ. కలిత ప్రశస్తశిరోజాంచ కంబుకంఠు
నమిత హేమాంగ భువనోదరాగ్రభాగు
యె స్వదయజాత వాతపయోజ నధిక
బహుమతి విభాసితోదర బంధనాభుఁ 52

తే.గీ. అసమసంధ్యాభ్ర సమహేమ వసనలసిత
కాంచికాంచిత కటి భాగు ఘన సుసూక్ష్మ
కలిత మధ్యుని రోమరేఖావిభాసు
సురనదీరమ్య సైకత శ్రోణియుగళు 53

కుం[illegible]దరునకు నారాయణుఁడు ప్రసన్నుఁ డగుట

క. స్మరలీలావన మధ్య
స్థిర రంభా సన్నిభోరు దీపితుని రమా
కరకమల రక్తరుచి భా
స్వరమణి కృత సుకోమలాను జంఘా యుగళుఁ 54

---

1 మూ నిశ్వసన 2 ము 'స' లేదు

చ సకల జగచ్ఛరణ్యుని విశాల శరద్వికచాబ్జ పాదయు
గ్మకుని మణిస్ఫురన్మకుట కాంతి విరాజిత సర్వదిక్తటున్
ప్రకట శరాసనాగ్రయుత బాణకరున్ గలితాబ్జ హస్త పా
యకు నిజపృష్ఠభాగగత హాటక రత్న నిషంగయుగ్మునిన్ 65

సీ వైజయంతి దివ్యవనమాలికోజ్జ్వల
మణికంకణాది భూషణ భూషాంగుఁ
గాశ్మీరకస్తూరికాగంధ చర్చితుఁ
గందర్ప శతకోటి సుందరాంగు
శంపాలతాభంగి జగదాకృతియు జగ
న్మాత దయాలోకనముఁ జేసి
సకల భూతశ్రేణి సంరక్షణముఁ జేయ
జనకజతో నుండు సదయ హృదయు

ఆ వె వ్యగ్రమున్ము దాస్యము నొందుచు సమాహి
తుఁ డగుచున్న లక్ష్మణుఁడు సపర్య
ననుదినంబు సలుపఁ దనరు విభుని లోక
పాలకుని మహానుభావు నమలు 66

చ అమృత పయోధి ఫేన రుచిరాభ్ర మణిదండము చేత మించు పొ
ద్మమ మగు చామరంబున సమంచిత పూర్ణ సుధాంశు మండలో
పమ ధవళాతపత్రమున భాసిలు ధన్ము భరతాగ్రజేంద్ర వం
ద్యు మహిత చర్యు భక్తజనతోషకు నిస్తుల ముక్తిదాయకున్ 67

తే. గీ. అక్షయు ననంతు నవ్యక్తు నప్రమేయు
నఖిల జగదాకృతి పరేశు నాద్యు విశ్వ
సంభవ స్థితి లయ కారు సకలభర్తఁ
బరమఁ బురుషోత్తమునిఁ బరాత్పరుని విభుని 58

క. ఈ విధమున వెలుఁగొందెడు
నా వరదుని నవ్యయాత్ముఁ డగు రాఘవు నా
భూవరుఁడు గాంచి యా స
ద్భావుండై తిరుచేరఁ బ్రణమతిఁ జేసెన్ 59

తే. గీ. అతని సందర్శనమువల్ల నధిక సుఖ త
లాప్తియై పులకాంచితుఁడై ప్రహర్ష
బాష్ప చకితాక్షుఁడైన యప్పరమ భాగ
[1]వత వతంసుని రామభూవరుఁడు గాంచి 60

వ. తనకు దండ ప్రణామం బొనర్చిన మహామండలాఖండలు నెత్తికొని
కౌఁగిలించి కృపాకలన సహిత మధుర భణితి నిట్లనియె 61

కులశేఖరుఁడు నారాయణుని స్తుతించుట

సీ. వైష్ణవోత్తంస భూవరశేఖరత్న క
ల్యాణగుణాఢ్య మహానుభావ
నాథ భక్తవరుఁడ నాకంటె నధికులు
గాఁగ నెంచితి వడిగాన నేనుఁ

---

1 మూ. వతాంశుని

దుష్టుఁడ నైతి సర్వజ్ఞుఁడవైన వరము
నేఁడు మెచ్చెదని మ్రొక్కితోడ
శ్రీ రాముఁ డనఘ వాన్నపతి చేతులు మోడ్చి
వినయంబు దోఁప నిట్లని నుతించె

తే.గీ. రామచంద్ర లోకాభిరామ కమల
నయన యోగీంద్రచిత్తాబ్జ నలినమిత్ర
శ్రీనిధి విశాలకీర్తి భాసిత దిగంత
విక్రమౌదార్య కారుణ్య విభవశాలి 62

తే.గీ. ఆది పాలన సంహారకాభిధేయ
బ్రహ్మ రుద్రేంద్ర ముఖ్య సుపర్వవినుత
[1]ప్రకట సుందరాంగ భాస్కరవంశ జలజ
భాస్కర మహాత్మ నీకు నమస్కరింతు 63

క. నరనుత దశరథ భూపా
శ్వర తనయా [2]కోసలాత్మజాగర్భభవా
వరతాటకాద్రి వజ్రా
దరము వినతి నీకుఁ గౌశికక్రతుపాలా 64

క. అహిభూష చాప హంతా
ద్యహ తాటక బలాఢ్య భూమిజనయ పాణి
గ్రహణోల్లాస సముజ్జ్వల
విహ మ్రొక్కెద నీకు భార్గవ శతమద హరా 65

క. జనకోక్తి గౌరవము వం
నను గురురాజ్యాభిషేచనము విడిచి నిషా
ద నృపతి యగుగుహుఁ డిచ్చే నుతిఁ
గను నీకు నమస్కరింతు ఖచరస్తోత్రా 66

1 మూ. జలజ 2 మూ. కోసలాగర్భ

క. చరణ కమల సంచార
స్ఫురితాఖిల గహన విజయ భూరి ఖరాద్యా
సుర సంహారణ్య నము
ద్ధర దావానల మనున్ వతుల్ సేతు మతిన్ 67

క. కుహనా కురంగ రూపుని
మహిత భుజా శౌర్యధుర్య మారీచుని దై
త్యు హరించిన నీ కోరికి
నహరహము, నుతించువారి నతిశయ భక్తిన్ 68

క. కని తిర్యగ్యోని జనిం
చిన పక్షి జటాయువునకుఁ జేకొని మోక్షం
బనువొంద నిచ్చిన దయా
వన రాశి నీకు మ్రొక్కువారఁ మహాత్మా 69

తే.గీ. శబరి యనెడి తపస్విని సారభక్తి
స్వాదు ఫలములు గాఁజూచి సంగ్రహించి
యొసఁగిన భుజించి కరుణ దయ్యనిదఁ బ్రోచి
నట్టి నీకు నమస్కార మాచరింతు 70

క. లీలా విలోకనంబున
[1]నోలిన్ వాలమ్ము వేసి యొక బ్రేటున నా
వాలిన్ నిర్మూలించిన
శ్రీలలితున కే నమస్కరించెద నీకున్ 71

---

1 మూ. లోలి

క. అగ్రజు నిగ్రహ మొనరిచి
సుగ్రీవు ననుగ్రహించి శుభకర రాజ్యా
నుగ్రహము సేసిన కృపా
విగ్రహునకు నీకు నేను వినతి యొనర్తున్ 72

సీ. ముద్రాంకిత కపీంద్ర ముద్రికాభరణైక
భద్రదాయక భక్త హృద్రతాక్ష
శరణార్థి పౌలస్త్య భరణాభయ ప్రద
కరుణాభరణ దీన శరణ చరణ
యాదకాంబుధి మంద్రాంత మధ్యనిబద్ధ
సేతు విఖ్యాతి సంజాత మహిమ
లంకాపురీ కృతాలంకార హరణ ని
శ్శంకారచిత సాహసాంక సమర

తే.గీ. సకల దనుజ దవానల శమన జలద
కుంభకర్ణాఖ్య మదకుంభి కుంభివైరి
ఖండనోద్దండ రిపుఘాతఖండన ప్ర
చండ నమస్కరింతు నీ కంజలి గొని 73

క. కుంఠిత దశకంఠ మహా
కంఠీరవ ఘోర కంఠ గళ ఖండన సో
త్కంఠ శరధా[1]కృతివ యగు
కంఠేకాల నుత నిను గావింతు నతుల్ 74

---

1 మ ప్రతి వసు

క. హరవిధి శక్రముఖామర
చిర విమల విభీషణాభిషేక ప్రీతం
భరితానంద నిగుంభన
మతిమతి నీ కొలుతు నే నమస్కృతిఁ జేతున్ 76

క. నామాంకితాయుధ భాసిత
భూమీసుతతోడ నెక్కి పుష్పకమున స
త్ప్రామోదస్థితి వెలసిన
శ్రీమంతున కే నమస్కరింతును నీకున్ 76

సీ. సాకేతపురవాస జనమానసాంభోజ
తరుణార్క సౌఖ్యప్రదాననిపుణ
యసమాన దివ్య సింహాసనారూఢత
నిరవొందు సర్వలోకేశ్వరేశ
భరతాది నిజ సహోదర ధరిత చ్ఛత్ర
చామరాదిక పరిచ్ఛద విశేష
తపన నందన వాయుతనయ[1] జాంబవదాది
రమణీయ సేవా విరాజమాన

తే.గీ. యఖిల రాజన్య నికరంబు లాశ్రయింపఁ
బరమ సామ్రాజ్య వైభవస్ఫురణ వెలసి
దేవతలు సన్నుతింపఁగఁ దేజరిల్లు
నీకు మ్రొక్కెదనయ్య లోకైకనాథ 77

1 మూ. సుగ్రీవాది

ఉత్సాహ వందనంబు నీకు రాజవర్య జానకీవరా
వందనంబు నీకు భక్తవర సంతతాదరా
వందనంబు నీకు లోకవందితా కృపాకరా
వందనంబు నీకు రామభద్ర దేవ శ్రీకరా 78

చ. శ్రుతులును దేవతల్ వెదకి చూడ నగమ్యుఁడవైన నీవు ప్ర
స్తుతము మనుష్యమాత్రుఁడను క్షుద్రుఁడనై తగువారు గోచర
స్థితిఁగనవైతి విప్పు డటుచేసి కృతార్థుఁడనైతి సత్కృపా
యతమతిఁ బ్రోవు నన్ను భరతాగ్రజ శ్రీ రఘువంశశేఖరా 79

క. అని పల్కి నృపతి యారా
మ నన్నుగ్రహమునను దివ్యమును వేదాంతా
ర్థ నిరూఢ సంగ్రహంబును
దనరఁ బ్రబంధంబు నపుడు దాఁ జేసె యోగిన్ 80

తే.గీ. దాని రామున కర్పించి తద్విదుండు
భక్తిని గృతాంజలి యగుచుఁ బరమ మూర్తి
యైన యద్దేవుఁ గూర్చి యుదార ఫణితిఁ
బలికె సంతోష భరితుఁడై భవ్యమతిని 81

క. కరుణాకర దేవా నను
వర మడుగు మటంచు నీవు వచియించుట నే
వర మేను గోరుదు సురే
శ్వర యంతయు మున్నె నా కొసంగుట చేతన్ 82

క. నీ యందలి సద్భక్తియుఁ
జాయక మీ భక్తులందుఁ బ్రబలిన భక్తిన్
ధీయుక్తి నా కొసంగుము
శ్రీయుత కరుణాలవాల శ్రీజనపాలా 83

తే.గీ. అవ్వరము దక్కఁగ నితరం బేమి గోర
నీ సర్వేశ్వర యటంచు నిట్లు నృపతి
ఎఱుకడో హరి సంతోష మానుఁడగుచు
నట్ల వరమిచ్చి నవ్వుచు ననియె మఱియు 84

తే.గీ. భ్రాంతి నీలాంశ జాతయౌ నీ తనూజ
నా కొసంగుము ధరణీనాథ నీకు
నేను జామాత నయ్యెద నీవు నాకు
మామ నగుమని యా రంగధాముఁ డనిన 85

క. జనపతి యా హరి వాక్యము
విని నే ధన్యుండనైతి వెస నా జన్మం
బును గులము పవిత్రంబై
తనరారె మహాత్మ యని ముదంబు దలిర్పన్ 86

నీలాంశజాతయగు కులశేఖర తనయను నారాయణుఁడు వివాహమాడుట

వ. అని ధరణీశ్వరుండు పురమంతయు సాంద్రసుగంధ చర్చనం
బున మణితోరణంబులను ముత్తెపు ముగ్గుల రత్నదీప భా
జనములచే నలంకృత మొనంగఁగ మంగళతూర్య ముఖ్య ని
స్వనములు ఘోరగిల్లఁగ వివాహ విధుల్ సమకూర్చి యంతటన్ 87

సీ. సతికి మంగళంబుల స్నానంబు గావించి
    ధవళ దుకూల వస్త్రములు గట్టి
లలితకుఁ గస్తూరి తిలకంబు గావించి
    పవనవామోద గంధము లలంది
కరతటికి మణిహేమ తాటంక కంకణ
    కంఠహారాద్యలంకారము లిడి
కలికికిఁ గన్నులఁ గాటుక ఘటియించి
    చెలువంపుఁ బసుపున నలుఁగు పెట్టి

ఆ.వె. సకల సౌందర్యరసము సాక్షాత్కరించి
యా కుమారిక యయ్యె నా నింపుమీఱ
పరమ శోభనవతికి నా పద్మముఖికి
సలిల శృంగార వైభవ మొనరించి 88

క. ఆదరమున నా నరపతి
వేదోక్త కృతాగ్ని హవన విధు లొనరంగా
నా దేవిని వైవాహిక
వేదికపై మనిచి దివ్య విభవము లమరన్ 89

క. ఆ రాజు కన్య నిచ్చెను
వారికి విధిపూర్వకముగ వైభవ భృతికిన్
శ్రీరంగపతికి భవ సుర
సీరుహ భవ ముఖ సుకర్మ సేవావృతికిన్ 90

ఉ. అంతట రంగరత్న విభవాంచితలీల మనోహరాంగి య
త్యంత విలాససంపదల యందముగం దగు నట్టి ధారుణీ
కాంతుని పుత్రియై తగిన కన్యక ధన్యకలాపశాలి వ
[1]ల్లింతి వివాహమై శుభము లింపుగ నా రమణీ సమేతుఁడై 91

తే.గీ. ఆ నృపాలుండు మంగళార్ఘ్య సకల
భూరితర వస్తువు లొసంగి పూజసేయ
హరి ప్రవేశించి ప్రీతుఁడై సురలతోడఁ
బరమ మైనట్టి నిజ దివ్యభవనమునకు 92

సీ. అంత నా నృపమంత్రు లతి విస్మయావిష్ట
చేతస్కులై యా మహీతలేశు
సతు ప్రభావంబు దారసి భూవరా
పరులెల్లఁ గైకొని యల్ప యరగి
ముందట నిడి భయంబున ప్రణామము చేసి
తమ యపరాధ మంతయును దెల్పి
యట కరతార్థులై యతియంబు వేడిన
నారాజు వారల కందఱకును

తే.గీ. దయ నభయ మిచ్చి రక్షించి తనతనూజు
మనుఘు గుణవంతు బలవంతు వినయవంతు

---

1 మా. ల్లెంత

రాజ్యమున నుండి తాను నిరంతరంబు
వెలయ వైష్ణవసేవఁ గావింపుచుండె 63

కలశోదరుఁడు రామాయణకథా శ్రవణంబునం జేసి
దశకంఠునిపైఁ గోపంబు వెట్టి లంకకుఁ జనుట

వ. అనంతరం బమ్మహీకాంతుండు శ్రీమద్రామాయణ పారాయణుం డగుచు ననవరతంబు రామాయణ కథం గూర్చి మహాత్ముండగు రాఘవు సుఖ చర్యలయందు సుహృష్టుండును, దుఃఖ చర్యలయందు దుఃఖితుండును నగుచు రామునియందలి ప్రేమాతిరేకంబునఁ బరవశాంతఃకరణుం డగుచు నిర్విఘ్నంబున వసియించుచున్న రాజా నవలోకించి యటఁ గౌరాశి తుం డిమ్మహానుభావుం డీ సీతాపహరణంబు సహింపఁడని చింతింపుచు మాయాసీతం గొనిపోయెనని యుగ్గడింపుచు నా వైష్ణవుం డుండె నంత నొక్క నాఁ డవ్విప్రవర్యుండు గ్రామాంతరగతుం డగుట నతని పుత్రుం డనుత్తమంబుగ రామాయణంబుఁ జెప్పి నృపతి మనంబు గూర్చి దశకంధ్రు చేత నడువఁ బడని సీతాపహరణంబు నతనికి యథార్థంబుగ నెఱింగించిన [1]నారాజ శక్తి సంపూర్ణ హృదయుం డగుచు దాని విని ప్రత్యక్షంబు మాడ్కిఁ దెలిసి కాలరోష సమాకలితుం డగుచు మదీయజనని యగు జానకిన్ దుష్టాత్ముండెట్లు హరియించు నిప్పుడ యారక్కసు శిరంబుల కరవాల ధారం ద్రుంచి వైదేహిని పలికి ఖడ్గంబు గైకొని రవితురంగ సన్నిభంబగు తురంగరాజంబు నెక్కి లంకాభిముఖుఁడై పోవుచున్న యవసరంబున 64

1 నారాజ కుమారుండు

ఆ.వె. అనుచుఁ దెల్ల విస్మయానందమానసు
లగుచు భరతుఁ గాంచి యతిముదమునఁ
గుహుడు సర్వజనులఁ గురియించి కుశలోక్తి
ధ్వని నుతించి రాఘవుఁ డేగెఁ జెంది 95

సీ. భరతుండు జానకీ భారమ్ము శోకంబునఁ
గలుగు క్రోధంబునఁ గలవితాత్ముఁ
డగుచు మహాత్రగు నవిలంపు వేగంబుఁ
గొని రాము లంకాపురిని గుటించి
చేవ వత్తితి రఘుపుంగవ్నుం దంటోట
నయనుండు రాముఁ డున్న తగుటుండు
జానకీ లక్ష్మణ సంయుక్తుఁడై పుష్ప
కారూఢుఁ డగుచు నయోధ్యవని చాఘు

తే.గీ. భక్తిచేఁ బరితోషిత స్వాంతుఁ డగుచు
భరతుఁ జేరంగవచ్చి యత్యాదరమునఁ
బీన వృత్త భుజాయుగ్ప్రేమఁ గౌఁగి
లించి యట్టుఁ బలికె నుతించితముగ 96

హను మంతుడు కాలనేమిని మార్గమధ్యమున
వాని కాంతవధించుట

క. కులశేఖర మంత్రిప్రియ ని
శ్చల యోగీశ్వర మహాయశా దనుజేంద్రున్
గొలియించి సీతఁ గ్రక్కొని
యలరఁగ నిట వచ్చుచుండె రఘు మోదమునన్

వ మహీపాలా నీ వియ్యుద్యమంబువలన నడుగవలదని చెప్పి యాత్రిత వత్సలాంతగు నన్వేషం బతని నిబ్బృతారాధుం గావించి యవ్విమానంబులోఁ గూడ నప్రాకృత జనాకీర్ణం[1]బగు వైకుంఠంబుఁ జేరె మహానుభావుండును హరిప్రియుండును నగు విక్కుల సోయ చరిత్రం బెవ్వ రనయంబు వినుచుం బఠియింపుచు లిఖియింపుచు నుండురాఁ వైహికాముష్మిక సుఖంబులను [2]బొందుదురని శ్రీమంతంబును నగు భార్గవపురాణోత్తర ఖండంబు నందలి యేకోన వింశాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు నరునకుఁ జెప్పి వెండియు నిట్లనియె ౪౮

చ నర విను మేను జెప్పెద జనస్తుతమై తగి సర్వదేవతనో
త్కర పరిరక్షణాఢ్యమగు ధారుణిలో నవలిప్తయయ్యో సా
దరమతి లక్ష్మి భక్తజన దైన్యములన్ హరియింప నా రమా
చరితము నుత్తమం బఖిల పాప్రహరంబు వేడుకన్ ౪౯

సీ కల్యాణగుణపటి కంజాత సంజాత
కటుదానవారిక విభవ సమేత
సరసీరుహాక్ష వక్షస్స్థలాలంకార
కీర్తి ప్రచార విస్ఫూర్తి సార
త్రిజగతీమాత వర్ణిత వైభవఖ్యాత
నతకల్పవల్లి కాంతామతల్లి
సతతలోకేశ్వరి శాశ్వత మహితరి
భక్తమన పద్మ [3]భవపద్మ

1 మా యనువగు
2 మా లేదు
3 మా సద్మ

తే.గీ. మహిని సంసార బంధ నిర్మగ్ను లగుచు
గ్రుక్కుచుండెడి జనములఁ జూచి వారి
నందఱను నుద్ధరించుట కార్య మెంచి
యవతరించిన సిరికళ యాంకింపు 100

పద్మినీకన్యకోత్పత్తి

సీ. ఝుంకార షట్పదాలంకార సావన
కేళింకార పరివార సంకులంబు
మల్లికా జాతిమతల్లికా మాధవి
వల్లికా సముదాయ వేల్లితంబు
మందార తరు సుమస్కా దారర మరంద
సందోహ నిస్తులానందవనంబు
కేకా శారికా కీరికా పాలికా
నేక నిస్వన మాలికాకరంబు

తే.గీ. మంజుతరకంబు సంతాప భంజనంబు
చైత్ర సంక్రాంతి సౌరభాంతరంబు
సమత దివ్యకరంబు క్రమాపగా త
టాంత లక్ష్మీకరంబు పద్మాకరంబు 101

వ. పెండియు నా సరోరుహాకరంబు సరోరుహాకర కారకం బగుట సమృతా
కరంబు దంబు విరచించుచు నిశాంచుపూర ప్రతిబింబితంబులగు
నంబురుహ మిత్రామిత్రబింబ ప్రముఖ గ్రహతారకా కదంబంబు నున్న

లోకంబున నాలోకంబు లోనంగి ఘుమంగ భువనంబునకు వెలుంగు లొసంగం
గమకించు తెలుంగు సంగీతకింప నిందీవరారవింద నిష్యంద మకరంద
బిందు కుండుంబులుంగు మిళింద బృందంబులు పనుమానసా ఘటించు
ంగు తటనికట విటపి పటలం బుల కటు నిటు జనకదీయ మేచక రుచి
భారచక్రంబు లంబుచర్చితయగు చందేపక విదుర్చు కచరుచి నిచయంబుల
బచరింప తైర్థ్యంబు రాజు నీరంపు చీకటి తరంగల తెరల తెలుగుల
సలిల కమల పాళి వెలికి ఘటియించు మెఱుంగు [1]లెతింగింప స్వకీయ
[2]పత్ర ప్రాకటకం బై కౌను కొకనదనికరంబులును విపరీత మధుకర
ప్రకరంబులై యళ్ళాకరంబుకికిం గళ్ళాగ్రదీపిత దీపికలు నొసంగు
మంగళారాత్రికల రొంపు సంపాదింప నింపొందుచు [3]నతి ఎము గగనంబు
మాద్రికా దరకతారకానికాయంబై వాసుదేవాగానంబు పగిది పతగరాజాహీన
ప్రవృత్తి ధుర్యంబై యంభోజసంభవ సభా భవనంబు భాతి భాషా ప్రశంస
హంసావతంస సంసరణంబై కందర్పహార మందిరంబు పోడిక్కుగ్రాంచ
భేదసంబారాంచితంబై చాచకీరాత సేవిత వితానంబులిం సనిలకుమార
[4]ప్రేరితంబై కుముదవన సరంభాది సంరంభయ్యాయ్య సంఫుల్లహల్ల
కహ్లార రాజీవ రాజీవిరాజితంబును ఘవృవరాగ పరంపరా పటవాస
వాసనా వాసితా గాంతరంబును కోయష్టిక టిట్టిభ కులకుక్కుట కారండవ
ముఖ సలిలాంతమ మండల ప్రశాంత మండలంబును వగు నమ్మడుంగు
నందు 102

---

1 మూ లెతింగింప
2 మూ ప
3 మూ యతి
4 మూ ప్రేరిత

తే. గీ. అమరి ఫాల్గుణ మాసంబునందు శోభ
నంబయిన యుత్తరర్షంబునను సమస్త
లోకసేవిత స్మరమాత శ్రీకరాంగి
పొడమె నొక దివ్య కాంచనాంశోభమునను 103

సీ. సుందరగాత్రి పూర్ణేందు నిభ వదన
జలరుహపత్ర విశాలనయన
ఘన చతుర్భుజ పీతకౌశేయ శోభిత
కరయుగ కలిత కోకనదయుగళ
విద్యుత్ప్రతాన భాసిత దీప్త సంకాశ
రమ్య లావణ్య హిరణ్య వర్ణ
హారిణి పృథుశ్రోణి హరిమధ్య బింబోష్ఠి
పద్మ పాదతల ప్రభాసమాన

తే. గీ. శ్రీయుత భ్రూలతాద్య చాంపేయనాస
నీలకుంచిత కుంతల నిమ్ననాభి
కంబు కంధర హార కంకణ కిరీట
కుండల లలాట భూషిత గుణ సమేత 104

తే. గీ. దివ్యచందన పరిలిప్త దివ్యపుష్ప
గంధ శోభిత సుకుమారి కమలపాణి

కార్యాలంకృతయును నాథుఁ గంటి పీఠి
యందు వెలుఁగొందుచున్న యయ్యవసరమున 105

క. నరసింహాసన ముఖులగు
సురలు తపోధనులు నగు ఋషులు గంధర్వా
ప్సరసలు గుంపులు గొని యు
త్వరమతులై వచ్చిరట ఉదారస్ఫురణన్ 106

తే.గీ. అపుడు సుమవర్షములు గురియంగఁజేయు
చును జయారావములు మొరయింపుచును ధరిత్రి
యందు సాష్టాంగ దండంబు లాచరించి
వివిధనుతుల నుతింపుచు వినయమంత 107

బ్రహ్మేంద్రాదులు లక్ష్మిం గీర్తించుట

క. సురసంఘపూజ్యుఁడు జగద్ధా
త్రీరమణి నా లోకజనని దివ్యగుణమణిన్
వారిఁ గరపుటాంజలిం గొని
సరసం బగు భక్తిచేత సన్నుతిఁజేసెన్ 108

తే.గీ. సర్వలోకేశ్వరేశ్వరి సర్వలోక
జనని శ్రీదేవి దేవి జయము వెలయ
మోదమున నిశ్చలా భవా వేఁడుకొంటి
మ్రొక్కెదను నేను బహువారములను భక్తి 109

ఉ. నీవు సహస్రలోచనుఁడు నీవు సహస్ర శిరోధి యుక్తవున్
నీవు సహస్ర పాదవును నీవు సహస్ర కరాంచి తాతవున్
నీవు హిరణ్య వర్ణవును నీవె హిరణ్మయ వాది లక్ష్మి విన్
నీవె సమస్తమాత హరిణీ నినుఁగూర్చి నమస్కరించెదన్ 110

క. క్షమలోఁ జంద్రాహ్వయవై
రమణీయస్థిర సువర్ణ రచితస్రజవై
యమరి సకల సంపత్ప్రద
సుమహిమ గల నీ కొనర్తు శుభమతి వినతుల్ 111

క. ఇల నీ కటాక్ష వీక్షణ
ములచేఁ దగ నీ యనేక భువనంబులలోఁ గిన్
గలుగుచు వర్తింపుచు ను
జ్జ్వలతర సౌఖ్యంబు నొందు సమ్మదలీలన్ 112

మ. హరివక్షః స్థలవాస నీ దగు విలాసార్థంబు నీచేత నా
హరి సంప్రేరితుఁడౌచు నీ సకలలోకాలిన్ సృజించున్ స్థితిం
బరఁగ రక్షార్తినిఁ జేయు నిదయిన నేత్రోదంచిలస్పందిత
స్థిరలీలన్ గద లోకపావనదవుల్ దిర్జిత్పురాదిస్థితుల్ 113

సీ. అనఘ గంధద్వారయును దురాధర్షయు
నిత్యపుష్టకరీషిణియు నటంచు
సర్వ భూతేశ్వరి శారి నిల్యాన పా
యనియని నిన్నుపాసనము చేసి
యశంబు సర్వలోక విదితులును ధనం
బును పశ్వంగ గోవులును మదోత్క
టంపు మాతంగ సంఘములఁ గౌశేయ వ
స్త్రములును వివిధ రత్న వ్రజము

తే.గీ. భూమిని సనెక విభవంబు పుత్త్ర పౌత్త్ర
సంతతిని నిగమంబుల శాస్త్రములను
బుధ్యలోకాదులను [1]జ్ఞానమును సమృద్ధి
నొందుదురుగాదె నీ దయఁ జెంది జనని 114

తే.గీ. అఖిలలోక శరణ్య కల్యాణ సుగుణ
వారధి శరణంబు గాంతు రేజనులు నిన్ను
వారు గాంతురు పుణ్యము వైష్ణవంబు
నవ్యయంబును శాశ్వతంబైన పదము. 116

---

1 షూ. జ్ఞానములను

క. దాతవు కర్తవు నీ
ర్భాతవు రక్షక నీవ స్వాతంత్ర్యంబున్
నేతవు భర్తవు హరి
ప్రాణేశ్వరి సర్వసంపదాకృతి నీవే 116

సీ. సముద్ర యాత్మజ నీవ సంహారిణివి నీవ
కమలేక్షణా సదాగతియు నీవ
యమరు రోహిణి నీవ యఖిల సంస్థయు నీవ
పరగ బ్రహ్మదార్ఢ్యం బ్రకృతియు నీవ
యీవ సమస్త లోకేశ్వరివియు[1] నీవ
దితరంబులేదు[2] లేశించుకేని
కనవచ్చు నెయ్యది వినవచ్చు నెయ్యది
యంత దిదదద్వస్తువులను నీవ

తే.గీ. యఖిలమును నావరించి దశాంగుళాతి
రిక్తత వెలుంగు నెయ్యది నిక్కతోడ
దెలియ దత్సర్వమును నీవ దివ్యమూర్తి
యఖిల లోకైకమాత శ్రీహరిసమేత 117

శా. ఏదే రూపము లీశ్వరుండు హరి దానే వేషం బాల్పు నే
నాయా రూప సమానరూపములు నాయావేషంబుల్ దాల్చు సు

---

1 మూ. ని

2 మూ. లేదు ఛకెం

సిపాగంబుగఁ బల్యసద్ధము వయస్సులాదులంగూడి సౌ
ఖ్యాయత్త స్థితి నందఁ జేయుదుగదా యాత్మీయు గోవిందునిన్ 118

క పంచ స్వరూప [1]ముఖమం
దంచితుఁడగు విభుని విష్ణు నానమయములం
బంచోవిధ నరూపితుఁడై
నంచలముగ నెసియఁ గలవు సహచారిణివై 119

క చేరనుం జెన్నఁ బ్రోవ ధ
రాతలమున నవలంబు రంగేశునుకున్
ఖ్యాతిగఁ బ్రియవగు దేవి
యా తతిఁ బ్రాపించు బ్రోవ నీటగలిగితివే 120

సీ అని శ్రీదేవి దార్చ్యల్ గుణాంభోధి
యిది మొదలుగఁ జేసి యిహగంబు
ఎందు నీ కరుణా సుదార్ద్ర ఐశ్వర్యరంగ
ముందు బెల్లతివులను స్థాపి
తంగుచు సకలశేషులను లోకంబుం
బాదిరంపతులౌనట్టి పెమ్ము
గేహభావన నుపాసింపుచు నొగి భవ
[3]బంధ విముక్తులై పరమపదముఁ

---

1 మూ. ప ఖయం

2 మూ. బంటి

3 మూ. బంధు

తే గీ తొండరుడు గాన వేడుకఁజేసి నన్ను
భక్తునిగ నీదయారసాపాంగములను
వీక్షణము సేయు మతులితశ్రీ వెలంగ
నవరతి విహంగ హరిసంగరాంతరంగ 121

తే గీ దైవవందిత పాదపద్మసుగ ధృతక
రాంబుజాతసుగా నగదంచితసుగ
శ్రీధరుని పత్నిగా నరసిజముఖిగ
విట్ల నిను గొత్తు [1]నీ భూమి నింపెసంగ

పాండ్యరాజు శ్రీరంగంబున కరుగునెడఁ బద్మపీఠకన్యకను జూచుట

వ అని యిట్టివిధంబున శ్రీదేవిం గొనియాడి ప్రీతమానసుం డగుచుఁ బ్రజా
పతి తదాజ్ఞఁ గైకొని రంగక్షేత్రంబున కరుదెంచి విశాలప ుణ్యంబగు
శ్రీరంగనాయకు నవలోకించి నమస్కరించి యథావిధిం బూజించి వెలుంది
పరించి యప్పటనికి యత్నజనసంఘ విజ్ఞాపనంబు చేసె నత్యుత్తమంబున
రాజునుష్క సత్తముండగు పాండ్య ధరణీమండలాఖండలుండు రంగనాథ
సేవార్థంబు గాఁ బొపుచు మహోత్సవంబున పద్మాకరంబు గనుంగొని
విస్మయంబునంది [2]కత్తీరంబు జేరనరిగి యత్యాసారంబునందు 123

సీ పుటపాక భర్మ విస్ఫూర్తిఁ జెన్నగు మేని
కాంతి జగత్రము కాంత మడఁపఁ
బాలేందు మండలంబు హసించు వెమ్మోము
నరచకోరములు కానంద మొసఁగ

1 మూ ని
2 మూ య

దళదరవింద సుందర విలోకనములు
ప్రీత జన దైన్య విచ్ఛిత్తిఁ జేయ
సముదీర్ఘ బాహా కాంచన కల్పలతికలు
ధన్య సంచయ వాంఛితం బొసంగ

తే.గీ. సరస సౌవర్ణ పంకజాంతరమునందు
నాలవాలంబున వినోదకేళి సల్పు
చును ప్రకాశించు శ్రీదేవి శోభనాంగి
గాంచి యారాజు విస్మయాక్రాంతుఁడగుచు 124

తే.గీ. రూపలావణ్య కాంతుల రూఢిమించు
నమ్మహాదేవి నెక్కుడా నరసి యంత
నధిక సంస్తుతులను గొనియాడి మ్రొక్కి
భక్తి తాత్పర్య హృదయ స్వభావుఁడగుచు 125

మ. కరు విశ్వాసమయింతు భూవిభుఁడు విధ్యుక్తంబుగా బద్మమం
దిర లక్ష్మి న్నళినీలోకదారమున వర్ణించుచుం గాంచి సుం
దరతం బొప్పగు నామెఁ గాంచన విమాన ప్రస్థితం జేసి మం
దిర సీమం గొనివచ్చె హర్షయుతుడై దివ్య ప్రభావాఢ్యుఁడై 126

క. పద్మమునఁ గలుగుటను వా
పద్మనిభేక్షణకు భూమిపాలుఁడు తగన్
పద్మిని యనుపేరిడె వా
త్సద్మంబున నిండుకొనిన పరమ ప్రీతిన్ 127

పాండ్యరాజు పద్మినీకన్యను భార్యగ కొనంగి పుత్రీభావమునఁ బెంచుట

క. తన భారతీయోఁ డా నా
మనుజేశ్వరుఁ డక్కుమారి మన్ననఁ దోఁపన్
దిన దినము పోషింపఁగఁ
గనుఁగొన నల్లారు ముద్దుగా నెసఁగు నతివన్ 128

మ. అమరన్ యౌవనపూర్ణిమోదయముగా నవ్వాశికన్ బాల్యమం
దమమున్ దూరె మహేందు మండలము నుద్యల్లీల దీపించె దృ
క్కు ముదంబుల్ వికసించె గావలసె వక్షోజాద్రులౌం దారకో
ద్గమ రోమాంచిత మేర్పడన్ హసితరేఖాచంద్రికల్ రంజిలన్ 129

ఉ. సారసగంధి కావ్య గురనస్థితిఁ జేఁకటుండ్ హసించు వే
షాఢ్య మహేంద్రరత్నరుచి మండలిఁ గైకొను దేమి చిత్రమో
యారయ నెట్టివారికిఁ [1]బరార్థము లెక్కుడు [2]వాటఁజూడఁ జే
కూరిన చిత్త వస్తువులు గోఁగఁగనెత్తురె చిప్పరార్థులై 130

తే.గీ. విదితముగ బాల ఫాలంబు విదియనాటి
యమృతకరరేఖ నుమ్ముటు లనక యున్నఁ
దరళ మౌక్తిక తారకోదార మైన
గాత్రమంతం సాంగత్య మంది యున్నె 131

---

1 మూ పదా

2 మూ నాటు జాడ

క. ఒప్పారెఁ గర్ణంబులు
దంచఁగ శ్రీరూపమునఁగఁదనరుట దృష్టా
కలితోక్తి వినువె యమ్మురా
కంసకుఁ బాపౌట విభవకర సంవృద్ధిన్ 182

శా. రాజీవద్వయ మింతి నేత్ర సమతన్ రాజిల్లి తోయస్థితి
ప్రాణం బూనినదో సదా యమకృత వ్యాప్తిన్ బయల్మిండి యం
బోజంబుల్ దళమెక్కి తాము సరికిం బోఁబోవ నాహాఁటకిన్
[1]దేహంబు వ్వెదఁబాయఁజొచ్చె నటు గాదే పంకజాతోద్ధతుల్ 183

క. సఖియ విలోకనములు [2]వం
మకరాంకుని చెక్కెములు సుమా తగి మిగులం
తకిలి కఠోరతలంబు
మకరములు బెంతు రేం మతి తాకున్నన్ 184

క. కలిత సమస్త సుగంధము
లలిమిఁగనఁ జెంప్రవసూన మీ వెలి వాసా
కలనం జుయుపొందినదో
నలరెఁ గటాక్షాలి వాలికాలి యరుగదన్ 185

క. హరి వాయ తాయ్మి మీ పం
కరుహానన రామునౌటి గారెక గదా

---

1 మూ. దేహంబు వెదఁబాయ 2 మూ. గం

కళ నేవంటి యయలుం
గలుగ వెంబడి రసముగా రాలు నాగిన్ 136

క రదములు మౌక్తికములుగా
రదనచ్ఛద మబ్జ రాగ రమ వహియించెన్
[1]మొదంరసులె యటుపైవం
బడయడి సరసుల వచింపఁ బని యేమిఁ కిన్ 137

చ దర వివరం బిసియని యుదారత బైలున కొత్తి యింతి కం
ధర యెువందుచోఁ గమం నాగము లప్పం పాలుఁ జేసి యా
శ్చర్యముగ బాహువుల్ దవరఁగా నరుణన్ గిరులన్ నిశాకర
స్ఫురణము నాలుకావముసుఁ గొందఁగ జాదుఁ గుచంబు లెయ్యెడన్ 138

మ వలిపాళిమంత నిమ్ననాభి యను పున్నాగ ప్రసూనంబునం
దలిసంధుంబులు ప్రాలి పైఁ గుచగురుద్భామోద సౌభాగ్యముం
దిలకింపం బడఁబాచు [2]కల్గం సహాతియాళి వాసుధ్రమం
బొలయం బాలగ దానిఁ గూర్చి చనువా నొప్పారు నూగారగన్ 139

తే గీ కలితకాంచన మణిమంటికాధవంబు
తెసఁగఁ రసనా విలాసంబు సొనసియున్న
భామినీ మధ్య గగన మేర్పడియెఁ బ్రకట
కల్గుణం యుత్తమగు నాకసం బనంగ 140

---

1 మూ మొదలరసులె యెటుర్రైవం
2 మూ కచ్ఛం

తే.గీ. సైకతము ధాత్రియను గాంచ జఘనము నకు
దీటు రాదేక నిట వర్తింపె నొకచొ
దరిని నొక్కట చలనంబు లసరె బలువ
తోచె సాదృశ్యరీతినేని మురిగిందరము 141

తే.గీ. వనిత యూరుల గని బుసంతె రంభ
యటవ యుగ్మల గని కాలు బవి[1]సి కారె
యువిద పదముల గని చిగు ర్చ్ఛ[2]రలె సిరులు
మొదలి యాలంభకారకత తుదు నగునె 142

తే.గీ. కాంతిపరని తారకాకాంత మనగ
విగత దోషంబునను హీర నికర మనగ
గంధి కుందలి కుసుమ నికాయ మనగ
ధామినీమణి పదనఖ పంక్తి దనరు 143

సీ. పదములు పద్మముల్ ప్రపదముల్ కూర్మముల్
జఘనంబు లక్ష్మత సైకతములు
నాభి జలావర్తవంబు రోమాళి సి
రోత్పలావళి పథ లాగ్రకరణము
ఉరత వక్షోరుహంబులు చక్రవాకముల్
గళము శంఖము భుజంబులు బిసంబు
లాస్యంబు కమలము లసిత పటాక్షముల్
భృంగముల్ హాసంబు తీ[3] సురేఖ

---

1 మూ యు 2 మూ భృంగ 3. మూ వ

తే.గీ. నయనములు మీనములు రదనములు మౌక్తి
కములు క్రొమ్మించు తీగెలు సరిని నాఁగఁ
బాలిక సౌందర్య రస సుధా స్ఫూర్తి నెసఁగి
సరసిజేక్షణ నవ [1]వయస్సంపదఁ గాంచె 144

క. నాళీక నాభియగు నా
నాళీక దళాక్ష యౌవనంబున నిటు లా
నాళీక నవ సృష్టియొ
నాళీకాస్త్రుని ప్రభంజనా నెసఁగు రతిన్ 145

పద్మినీకన్య రంగనాథుని భర్తగా వరించుట

క. ఆ మానిని లో మానని
ప్రేమాదరఁ ప్రసక్తి పెంపొంద మదిన్
వేమింటి రసతుఁ బతియని
కామించెన్ రంగనాథుఁ గమలానాథున్ 146

సీ. శ్రీరంగనిలయు నెంచి గణించినంతనే
మది బ్రీతి నర్తింప మపులఁ దెనుచు
ఎతఁడాయె యనుచు నేర్పడఁ జెప్పినంతనే
రోమ రేఖాంచితారూఢి నెసఁగుఁ
పద్మనాభుఁ డటంచు భాషించినంతనే
వీక్షణాళం [2]బీత పేర్కొఁజేయుఁ
పద్మాప్రియుఁ డటంచుఁ బల్కినయంతనే
యచ్యుతప్రియ నే నటంచుఁ దలఁచు

---

1 వ్రా. యవ 2 వ్రా. చే

తే. గీ. హరియటంచు వచించు యంతలోన
తాను ఇచ్చిన వనమ సత్కర్షఁ దాను
రంగపతి మోహలగ్నాంతరంగ యగుచు
దాలిచామది యటుల ప్రఖ్యాతి నెసఁగ 147

వ. మఱియును నయ్యంగనామణి రంగనాథ సమాకృష్టాంతరంగయై తదీయ
దర్శనస్పర్శనాలింగనానంగ నానావిధ లీలావధాన సువిధాన విభ్రమ
సంభావనా గుంఫన వివశస్వాంతయు స్వాంతభవ [1]స్వ సముద్దండ
దోర్దండ కుండలీకృత కోదండ నిర్గళ త్కాండ ప్రకాండ పరంపరా
విపాట్యమానధైర్య కంకట వికంకట హృత్పుటయును పుటపాక నిభాక
వియోగ వేదనాతిశయాతి పాక సమాపాదిత పాండిమాది వివిధ వైవర్ణ్య
లక్షితావయవ లక్షణయును క్షణమాత్ర చలీకృత శయనాసనాద్యవస్థానయు
నగుచు వర్తింపుచు నతని యనంతకల్యాణ గుణంబులు గీర్తింపుచుఁ
జెలికత్తెలతోఁ దత్కృతులు వచియింపుచుఁ దత్పరిచర్యలు రచియింపుచుఁ
దల్లీలా చరిత్రంబులు పఠియింపుచుఁ దదన్యాప్రవణంబుల ధరింపుచుఁ
ద్రూపంబులం దలంపుచు నతని భజియింపుచు నివ్విధంబున నిరంతర
తత్పరాయణయుఁ దదధీనానన్యధ్యాన విస్మారిత సర్వస్వయునై యుండి
యయ్యవసరంబున 148

సీ. ఉత్తరంగోత్తరం మదాత్తమౌ లసదుది
త్తము రంగనాథార్పితంబు గాఁగ
పద్యంబుఁ బల్కెను నందెడు తనజిహ్వ
శౌరి చర్యోక్తి లాస్యదముగాఁగ

---

1 మూ. స్వ 2 మూ. ర్ధ

జలసంయుతేతర భాసిలు తన చూడ్కి శ్రీ
హరిరూప దీప్తియం దిరవు గాఁగ
నిరత శబ్ద స్ఫూర్తి నెనయు మిఁదన వెన్క
నలినాక్ష వామ పినఁ ు గాఁగ

తే గీ క్షప్తి యుక్షప్తియును లెవి క్షప్తఁ జేసి
యద్భుత ధ్యాన పరవశ యగుచు నింతి
విశ్వలస్థితిఁ జేష్టలన్నియును దక్కి
శివ యాత్రానవశేషయై శితిఁ దవర్చె 149

పద్మినీకన్య విరహము — సఖులచింత

క ఈరీతి నుండు నాతాం
తారత్నముఁ జూచి తోడి తరుణులు చింతా
భారంబునఁ దమలోఁ దా
మారూఢి వదించ రతులిరాశ్చర్యమునన్ 150

చ కనుఁగొనఁగా ధరిత్రి నృప కన్యక లెందఱు లేరు యవ్వనం
బును మెయిఁ గల్గనేని దమ [1]పౌల్పవచింతురు గాన నింద న
వ్వనజదళాక్షి చిత్తమున వర్తిలు కోర్కి నొకప్పుడేని సూ
క్తిని గతియించి పల్కదు సఖీమణులార యదేమిచిత్రమో 151

చ పరవశమైనదో తరుణి భావము నొక్కని యందు లేక యు
త్కరముగ నిగ్గు లోఁ బొదమఁగా వదియించుటలేదొ యింత నీ

---

1 మూ పొత్రి

నరతి యెటువ్వదో తెలియఁజాలము భామినులార మీఁద వె
త్రుఁ గగనో యటంచు బదరీసతి వారలు పల్కు సత్రపన్ 152

మ. దివస గ్రీష్మము కాంతిఁ జెందఁగను రాత్రి ప్రావృడుద్భూతిగా
రవి దారాయతిఁ దోట నక్షత్రని నిద్రాసక్తి సంధ్యాంబర
చ్ఛవి లాస్య¹న్ ,యనించ నేఁగె నన నిచ్చున్ వార్ధిలోఁ జొచ్చెఁ దై
నవ మేఘంబు ²లిసంగెనాఁ దగె భువిన్ గాఢాంధకారద్యుతుల్ 153

క. సాయం పురుషుఁడు రజనీ
ప్రేయసిఁ గంయునెర పీడు పేసలి మెలఁగో
నా యొప్పె నిరుల తర్గ
తాయత మల్లీ సుమంబుల నెరసె³ నుడుల్ 154

సీ. విరహాంధుర ధైర్య ధరణీధరంబుల
భేదింపవచ్చిన భిదుర మనఁగ
పర విహాగుల గెల్వ విజయంబు గైకొన్న
గంధర్వాంతకుఁ దెత్తు ఖడ్గమనఁగఁ
బధిక సంఘముల హృత్పంకజాకర
మూలంబు లెత్తు మహామనఁగఁ
గాంత జనంబులపై వేఁట వచ్చిన
యంబరాధ్య సింహంబనంగ

---

1 మూ ప్రవ్ 2 మూ లొసంగె 3 మూ నడుల్

తే.గీ. శుభ్ర కాంతుల రాణించి సొంపుమించి
వెన్నెలంచేత దీపించి వెక్కసించి
యలర నుదయించి జగము నాక్రమించి
సాంద్ర మండల ద్యుతిఁ దోఁచెఁ జంద్రుఁ డపుడు 166

వ. మఱియు నిశాకర మండలంబు నండగొని యనంత కరండంబున నిందు కాని సాంద్రతర చంద్రిక లింద్రలోకంబునం బ్రవహించుచుం జీఁకటి యగుచు నిరవధిక మహాబిలంబు వెడలి యెల్లెడల నావహించు మందాకినీ ప్రవాహంబు రంబు విడంబింపుచుఁ బ్రచండతర చండకిరణకరకాండప్రభూత తీవ్రాతపవ్రాత పాత సంతాపంబు శాంతింప భువనభవనంబున సంభో ధవృందు నిండారం గుప్పునఁ గప్పిన గప్పురంపుంబిండి చొప్పున చొప్పా రుచు బంధురాంధకారంబుఁ గంధర్వ ఘూకావిష్టులై బాయక ప్రేక్షమ ■ దూతికోపదిష్ట ప్రదేశ గమనాభిలాషిణులగు నభిసారికా చిత్త ప్రాస నివారకార్ష్యంబు కాల హుంత్రిక మంత్రితంబై తదీయ ఘూత్కార పూరి తంబగు ఘూరితర ఘూడి రతోత్రేణంబు నింపు నింపుచుఁ గళంక కలిత సంపూర్ణ శశాంక మండలంబు మీఁద మీఁద పుండరీక ప్రకాండంబుగాఁ దారకానికాయంబులు పదుద్భూత బుద్బుద ప్రకరంబులుగా మనుష్యాది జంతు సంతానంబు లం మనుష్యాది నికాంతర్గత జంతు జాలంబుగా నచ్చటచ్చటఁ నిండి రవశేషితంబులై యనంగిత తమంబు లగాధ నిబాధ ప్రదేశంబులంగల పంక సంకులంబుగా నుత్పొంగు జగత్కల్లోలార్ణవాక్షీణ కుక్షిగత క్షీరంబుల సొంపు సంపా దింపుచుం జెంపారి మలయమారుత ప్రేరితంబగు మదనవేదనానలంబు

పుడిగొన నద్వైతం గొమ్మడి కీలాలంబు నేకాకారంబైన మహో[1]లంబై
వెల్లివిరియ విరహాలోకయైనయ ప్రాయశ్చితంబులెం చరుడింప నమృత
వాసమయంబైన 166

ఉ ఇంతులు గొంద కాంతలకు రెంతయు మంతనమందుఁ బద్మినీ
కాంతకు నంతరంగమునఁ గల్గిన చింత యెఱింగి కాంత య
శ్రాంత దురంత తాప పరి శాంతికిఁ దోకొని పోయి రా సతిన్
ప్రాంత లతాంతకాంత వనవాటికి శీకర సమీర పేటికన్ 167

క ప్రమద వనంబున కీ గతి
ప్రమదాజన మరిగి యచటఁ బటు మంజు మరు
త్ప్రసర విధు మధు మధుకర
సముదయమునఁ గలిగి లలిత సౌఖ్యము నొందన్ 168

చ చలువల పయ్యెపై నళులు కంజదళాసనఁ జేర్చి యున్నచోఁ
గలువలంతెని తక్కఁ బటాఁకగ నోఁకిన వింత గుండఁగాఁ
గళవళ మొందు మానసము గల్గి పవ మహాగంధులెల్ల ని
ష్ఠురమహాశైరిఁ గూర్చి యరనస్థితిఁ బక్కఁ దుదంచితోన్నతిన్ 169

శా శ్రీరంగోధి తనూభవయున్ మిగులం బత్మి దేవతాఁ బుద్ధి వి
స్ఫార స్వచ్ఛ రుచుల్ తలంగి బుధసంతానవ్యస్థితించెడి వి
స్తారంబౌ పద్మాంకితాప్తిఁ దగి యా సర్వజ్ఞ లక్షణంబవం
దారోహించిన నీకు నేఁచఁదగునె యర్థిం బకోరేక్షణన్ 170

1 మూ కం 2 మూ ...లి
3 మూ [illegible]ం 4 మూ యాన

సీ. సారసాస్య యటంచు సారె వేధింపకు
 సువంయగంధి యా కోమలాంగి
చక్రస్తని యటంచు సాహసింపఁగఁబోకు
 బాల చకోరాక్షి యా లతాంగి
యలరాహు రోమాళి యనుచు రోషింపకుఁ
 [1]దారకానన యా యుదారి మధ్య
తిమిరకుంతల యంచుఁ దివిరి బాధింపకుఁ
 చంద్రికాహాస నా చారు వదన

తే.గీ. యా సుధా మధురాధర కీ ప్రియాంగి
కీ కళారాశికిని మఱి యెఱుక గలిగి
యున్న నీ విట్లు గినియుట యుచితమౌనె
యమలగుణపాత్ర పద్మగాత్ర కుముద మిత్ర 161

మ. నిను సత్యంపు గుణంబువాఁడ వని సందీప్తంబుగా లోక మేఁ
పునఁ బల్కంగ మగ్రాగ్రదీప్తిఁ గొని యా పూఁబోఁడులం బ్రాపెఁగాఁ
బని యేమో మును తారవేటు మహా సంతర్భాల నేత్రానలం
బున రూపారిన వాని చెల్మి గనియుం బోఁ బాడి నీ కీ యెడన్ 162

ఉ. కఠినుండ వీ వని పల్కుదురు లోకులు నేఁడు తాపసి
వ్రాతము చిత్రముం గలఁప వచ్చుట సిద్ధగుణంబు గాదు ని

---

1 మూ. తారకానన
2 మూ. ద్రోఁగాచగా

ఖ్యాతిగఁ బార్శ్వమున్ విస్ఫురితంబయినట్టి విషాణ నెక్కుటన్
ఘోరరణమందు నాసొంగుఁ బొల్పగు నీతఁ డయోరుపోహిలా 163

క. అని యాబాల సుధాకరు
[1]మనవిగ వేడుకొని మేనమామ గుణంబుల్
గని పొంకంబు వెలింపన్
జనియాని మరునిఁ గూర్చి పలికిరి బాలుర్ 164

చ. సుకము నీదు బాణ మని నిల్చిక ముఖ్యగ యిట్టి ంం
యరుఁడు భయం బు పొదుకొనఁగాఁ దరుణీమణు లింతవారు నీ
కర నిజవంకబాణజనిత నిరాయములన్ మనసుల్ గలంప నో
సంసిజ బాణ వెద భుజసాహస మిచ్చుటఁ బాప నేయమా 165

సీ. మనకై ప్రియుఁడు శిశిరంగారించుగా నిటు
పైఁ బాపఁజెల్లనె పద్మ బాణ
భుజగరోమావళియో పొందఁతి నేఁమదుకే యు
ద్ధతిఁ గాని మందమారుత తరంగ
గణయావ యగు దీని గతిఁ జేయుట
తెల్లగు నీకుఁ బంక్రదేవు దాడ
రామాభిరామ యారామపై నీ గ త్రిఁ
వేర్చుట తెలిసి పికలాస్య

1 మూ మనివి

తే.గీ. నీ మహత్త్వ మీ మహనీయమ మిందు
సాగ దల్పాధికన్యాయ సరణి యగుట
ఖ్యాతిగాఁ గముకుఁ జెట్టి వైరి చేసి
కముంముకి కెంచ ధర్మమే సుమశరాన 166

చ. తెలియఁగ ని గుణంబు మధువృత్తి నెసంగును నీదు ధర్మమా
పొలుపుగ మధ్యమస్థితిని జొల్చును నీ బలమా యొకింతయున్
నిలుకడగాదు నీ శరము నిట నటంగును నీదు రూపమా
తెలియఁగరాదు ఎన్న సుదతీమణి నేఁడెద నెట్లు దల్పురా 167

క. ఎన నెంత దారికొనియు
నిను గెల్వఁగ రాదు కామినిమణు లెదీ
మనసెత్తి కోర్కె చేర్తురె
మనసున [1]యా కోమలాంగి మన్నింపఁగదే 168

క. అని మదనుని నిందింపుచు
వనితలు మందారవిందము వచ్చినచోఁ దెం
పును బెంపుఁగ మరదానిం
గని తదుపాంతసంస్థ గావించి రొగిన్ 169

క. మారాకుగ [illegible]
మా రాఁగ సకియ సేవ మాహ్యాదయె వే
మా రావ గతుంబో [2]మా
మా రా సఖమణి యమా మనుఁగుట కాదే 170

---

1 మ. యా 2 మా. మం

క. సంతతము ప్రాణాంతక మై
యంతయుఁ బ్రియమైన వాడవై యెదలను దు
ర్దాంతపు విభ్రమముం గాని
కాంతం దయ పెట్టెదవు సుగంధ సమీరా 171

తే. గీ. మరుని తేరాడునా లేక మలయపర్వ
తమున గల సర్ప ఫూత్కార విషప
కీల (పర) మునో గాని నీతిమాలి
వెడియం నెపెదవు నీవు శీతపవన 170

ఆ. వె. ఆ సమీరు దూరి యట వేలు లా నారి
విరహతాపమూన వివశయై
కేలుమలు గూర్చి సేద యంతయుఁ దీర్చు
యుచితలం లరయుచున్న వేళ 173

మ. తనరం బద్మిని బాధఁ జెందె నను వార్తల్ చెప్పఁగా మిత్రతన్
దన తన్నన్మను మన్నుగా ననుప సద్భావంబునన్ దూత వ
చ్చిన చందంబున వేగుఁజుక్క గనిపించెన్ వెంటనే తానునుం
జనె నాఁ బద్మహితుండు దోఁచె నుదయాంచ[1]చ్ఛైలం శృంగంబునన్ 174

క. అంతటఁ దద్వృత్తాంతం
బంతఁ దెలిసి రంగభర్త యత్యంత దయా
స్వాంతంబున నెంతయు వా
కాంతామణి పైఁ బ్రేమ గడలుకొనంగన్ 175

---

1 ము. త్రై

శ్రీరంగభర్త పాండ్యనగరమున కేతెంచి పద్మినిని బరిణయమగుట

సీ. జలజాసంభవునితో సకలదేవతలతో
సనకాదులగు దివ్య మునులతోడ
వరుస ననంత విష్వక్సేన ముఖ్యులై
తనరిన పరివార జనముతోడ
సమితానుభావులై యలరు కాసారాది
పరమ మహాయోగి వరులతోడ
గరుడుని నెక్కి రంగస్వామి సంతోష
భరితుఁడై నిపుణానగరముఁ గూర్చి

తే.గీ. ఎక్కెఁ బరిణయ మకుట మున్నాసి యగుచుఁ
జేరి సంతటఁ బాండ్య ధాత్రీరమణుఁడు
భక్తి దళుకొత్తఁగా జగత్కర్తఁ గూర్చి
యెదురుగా వచ్చి పదముల కెఱఁగి నంత 176

వ. అయ్యుర్వీశ్వరుండు దేవుని సర్వోపచారంబులన్ బూజించి బ్రహ్మపురోగ ములగు సురలును గాసారాది యోగీశ్వరులును దక్షిణ సమస్తపరివా త్రము దాయంబుల నరయున చెదుర్కొని యథోపచారంబులఁ గావించి యందు సుందరంబును సువర్ణమణి బంధురంబును నగు నొక్క దివ్యమంది రంబునన్ భగవన్నాథుండగు రంగనాథు నునిచి నిత్యంబు కస్తూరికా ఘనసార చందన ప్రముఖ నిఖిల పరిమళ మిళిత సలిల చర్చిత ప్రతోళికా ప్రతి నికేత నాంగణ ప్రయుక్త ముక్తాఫల రంగవల్లికా సంగతంబును వియచ్చరత్కర ప్రకర గరుత్పరంపరా సంపత్సంపాదక వారిస్మితి తోరణ నిబద్ధ ద్వార బంధంబును నుభయపార్శ్వ సంబంధ రంభా స్తంభ సంభార సంభావిత వేదికాప్రదేశంబును రాజమార్గ విరర్గళ సంచర ద్విలాసినీనికర కర రాజీవ విరాజిత రత్న నీరాజన భాజనరాజంబును సముత్తంభిత శాతకుంభ కుంభ సంభాసిత రమ్య హర్మ్య నిర్మిత పతాకాపతాకాయమానను సుధాధౌత సౌధ వీథికా వసత్పురవాసినీ ప్రసర

కరాంభఃపి కింజార ప్రోక్షిత శుభాక్షత ప్రసూన లాజాది సువస్తు విస్తారితంబులై మృదంగ భేరీ తూర్య పటహ కాహళ వీణావేణు పణవాది మంగళ వాద్యసంఘ సంజనిత ఘుమఘుమారావ దంతురిత దిగంతరంబు సంగా పురంధ్రీ సమలంకరించి తదనంతరంబ వరాంగనలకు మంగళోచిత విధు లొనరింప నప్పుడు 177

సీ. వానిత మంగళ స్నానంబు లొనరించి
చారుకౌశేయ వస్త్రములు గట్టి
చేటుగా మృగనాభి తిలకాదులు ఘటించి
సురభి లేపన సముత్కరము నుంచి
సుమమాలికాదులు సొంపు మీఱ ధరించి
గంధ పరాగ ఎద్ గంధ్యాఁ యాని
కనక కుండలహార కంకణాంగద కట
కాది భూషణము లలవరించి

తే.గీ. కలిత [1]చతురిమఁ బరిచారికా జనంబు
చేరి శృంగారమొనర్ప సిరులు దెసంగ
రంగ భర్త్రయుఁ బద్మిని రమణి యుతులు
మెచ్చ నిలిచిరి కల్యాణ వేదికందు 178

తే.గీ. అంత వేదికపై నగ్ని నావహించి
వేద ఘోషము[2]లును యథావిధి నెసంగ
హోమ మొనరించి మాంగల్య యుక్తముగను 179
బ్రాహ్మణాశీర్వచనము లపరింప

---

1 పా. చాతురిమ 2 ము లను

కం. ఆ పాండ్య ధరాధిపుం
డా పద్మినిఁ బద్మ దళ నిభాక్షు కొసంగెన్
శ్రీపతికిని శ్రీరంగ
క్ష్మాపతికి ననంతభాగ్య సౌభాగ్యస్ఫూర్తిన్ 180

తే.గీ. అగ్ని సాక్షికముగను నా హరియు నపుడు
పద్మిని పరిగ్రహించె యా కామకేళిఁ
బాంధవ్య విధుల్ దీర్చి పరవస్తు పరికరముల
నర్థిఁ దా కింపుఁబడి ప్రీతి నతని నిచ్చె 181

మ. ఆరాధించి భవాది దేవతలతో నా లోకనాథుండు దా
శ్రీరంగంబున కేఁగి వేదమయమై చెన్నొందు సౌధంబునం
దారామన్ జగదీశ్వరిం గలసి క్రీడానందమున్ జెందె దా
శ్రీరంగేశ్వరు భర్తగాఁ గొనిన యా శ్రీదేవియుం బ్రీతిమై 182

వ. ఇంత నా జగజ్జనని యగు లక్ష్మియును సర్వాతిశయంబైన భూతలస్థితులగు చేతనుల నమృత ప్రవాహంబులగు కటాక్ష వీక్షణంబుల నిరీక్షింప నది మొదలుగా నీ లోకంబున సకల జీవులును సమాహితులై కాసార భూతాదిముని యోగీశ్వరులు నై యుండి మహాజ్ఞాన యోగంబున శ్రీపతి నుపాసించినవారై పరమ పదంబును బ్రాపించిరని మఱియు నీ రంగనాథ మహిమ యగు నీ పద్మినీ కథ భక్తియుక్తులై యెవ్వరేనియుం జదివిన వినిన వ్రాసిన వారల గృహంబునఁ గుబేరతుల్య వర్ధంబులు లక్ష్మి యధి

ఏసంచు నని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ
పురాణోత్తర ఖండంబు నందలి వింశతితమాధ్యాయంబు భక్తపరాయ
ణుండగు నారాయణుండు నరునకుం జెప్పెను 183

మ ప్రవరారాంబక రాయకానుభవ లీలాభూత సీతాహృతి
ప్రవణప్రోద్ధ దశాస్య వేదకర రోషప్రాప్త సాధుత్వ మా
ర్గ విగాహాద్భుతకృత్య కోలముగ ఖ్యాపాంబ సాహాబ్ధ్యుతి
ప్రవణ ప్రాపిత మోక్షపైభవ సదాశక్త్రాదర ప్రాభవా 184

క సురుచిర పాండ్యకుమారీ
సరస మనోహర ధైర్య సంఘ విహారీ
కరుణా సుధాబ్ధి లహరీ
నిరుపమ భక్తానుసారి నిగమ విహారీ 185

భుజంగ ప్రయాతము
పరాత్ప్రకృతి వ్రాత సంభావనీలా
కరారామ కాంతార కాలాగ్ని కీలా
మహాత్రస్త దావత్రయ ప్రేష్య పాలా
మురారీ హరీ శౌరి గోపాలబాలా 186

గద్య: [1]ఇది శ్రీ రాజగోపాలపృష్ఠ కరుణాకటాక్ష వీక్షణాక్షు పాండిత్య ధురా
నవరతావనీ మండలాఖండ సామ్రాజ్య ధౌరేయ సత్కవిమర్దనాప్రద పటహ
ధణంధణారావ విపరీత పరత్రతియా ఢిల్లిసాధీశ దుందుభిధ్వాన కోలా

1 ము ఇతి

వాల హనుమద్ధ్వజాంక కనక దండీకృత హీరకంఠోత్కృత సందీపిత ప్రతాప కీర్తి ప్రభావ కోలాహల పయః పారావార రాకాసుధాకర సౌందర్యశ్రీల సుమనోమయూ విహారివాహ నాయక ప్రతీతంబైన శ్రీ మహా భార్గవ పురాణంబునందు కుంభోదర ప్రాదుర్భావంబును రాజ మంత్రులు వైష్ణవుల యెడఁ ఔర్వ్యంబు గల్పించుటయుఁ గుంభోదరు తపంబునఁ దన్మహీపతికి నారాయణుండు ప్రసన్నుండగుటయు భగవద్గుణాను కీర్తనంబున శ్రీ వివాహంబునఁ గుంభోదరుండు రామాయణ శ్రవణం బునం జేసి దశరథుండనఁ గోవెంబువెట్టి హింసించినపో మార్గమధ్యంబున వాసుదేవుండతనికిఁ బ్రసన్నుండై పుష్పకంబునఁ గుంభోదరు నిడికొని పరమపదంబు గూర్చి చనుటయుఁ బద్మిని కన్యకోత్పత్తియు బ్రహ్మేం ద్రాది సురాప్సరోగణంబులు లక్ష్మిం గీర్తించుటయుఁ బాండ్యరాజు శ్రీరంగంబున కరుగునెడ సరసీమధ్యంబున నందలి కమలాకరంబున రమాంశ జాతయగు కన్నియం గొని పుత్రీభావంబునఁ దన భార్యకొసం గుటయుఁ బద్మిని కన్యకా వర్ధనంబును శ్రీరంగ భర్త విరామహేంద్ర రాహారయోగి ప్రభృతిగణ సహితుండగుచుఁ బాండ్యనగరంబున కేతెంచి పద్మినీ కన్యకం బాణిగ్రహణంబు చేయుటయు ననెడు నేతత్కథలుం గల చతుర్థాశ్వాసము సంపూర్ణము

భార్గవ పురాణము

పంచమాశ్వాసము

క. శ్రీకాంతానయనోత్పల
రాకా హిమధామ కోటిరవిసుకధామా
ప్రాకట వాగిన గిరి శా
కీకరుణాకర సురపురి గోపాలా 1

వ. ఆ సకలగుణనికరప్రశస్తాధురంధరుం డగు నయుండు వివిధ విబుధోపలాలన
పరాయణుండగు నారాయణుం గూర్చి యిట్లనియె 2

క. నారాయణ నిఖిల జగ
త్కారణ కారణ దయామృత పయోనిధి సం
సారాంబుధి తారణ ని
కై రచి సాష్టాంగ వినతిఁ గావింతు నినున్ 3

క. ని వలన నేను వింటిని
శ్రీ వైష్ణవ భక్తి రతుఁడు చిరపుణ్య యశో
శ్రీపతి యగు కులశేఖర
భూపాలకు చరిత సకలమును విదితముగాన్ 4

తే గీ అఖిల పాతక సముదాయ హరము నగుచు
మహిత కల్యాణ విభవ సంపాది యగుచు
దివ్యమైనట్టి పద్మినీదేవి కథయు
వింటి మునిలోక సంప్రీతి విస్తరిల్ల 5

ఉ ఏ యెడ నె విధంబునను నే సమయంబుల సంతతాద్భుత
శ్రీ యుతచర్యులై యవతరించిరి యోగివరేణ్యు లాదినా
రాయణ పాదపంకజ పరాయణులై భగవత్ప్రదాప్తి సం
ధాయకులై మహాత్మ్మ లిల దన్మహితాత్మ్యముఁ దెల్పవె తగన్ 6

మునివాహన జననము

వ అను వరుం గూర్చి సమాదరంబుగా నారాయణ మౌని యిట్లనియె 7

క తమసా నదికిని దక్షిణ
మమును రమణీయమై భవాన్ప్రద మగు శ్రీ
రమునందు సర్వసంప
త్సమృద్ధిఁ దనరారి యఖిల జనమాన్యంబై 8

క మగరాం కేలిమిద్దెంల
బగరచ్పు దారువులఁ గనక పంకజ రాగా
ధ్య గృహ నివహముల నిచురా
నగరము చెన్నొందు నశ్రనగర నిభంబై 9

---

1 మూ మహాత్ము

మ. అల నాథోపరి చంద్రకాంత ఘటిత కుంభాళిక్ సదా చంద్రకాం
తుల నీరన్ గమరింప నాసిరి సుధాంధోవర్త్మ పై కుంభ రాఁ
గిరి యగ్రాన్ మెయిఁ జిమ్ము పర్వతతి వాకీర్ణంబుగా సంతతో
ద్యాన కల్ప క్షితిజాలి లాతయుతమై ఏ త్రిమ్ము నా త్రొవు లింప్ 10

సీ. అమరావతి పురి కాధార భూతమౌ
గురుతరోన్నతి మిన్ను కొట దనర
క్షితి భోగవతి గభీరత మెల్ప నగరంబు
పాదుగా నెలకొన్న పరిఘమేయఁ
గనకాద్రి శృంగగోపురములందుఁ దెన్నొంది
విలసిల్లుగతి నాథ విసర మమర
వర్షి రత్న ప్రాకారవందు దాఁచిన ఏం
మహనీయ మణికుక్షిమము లెంపు మెఱయ

తే.గీ. నఖిల వస్తువు లింపొందు నాపణములు
ధనదు గృహరాజి లివి యనఁ దనరుచున్కిఁ
చెలగు జగములలోఁ గల్గు సిరులకెల్ల
దాపురంబన నా నిధుల పురంబు 11

క. ఆ పురికి సమీపంబునఁ
బ్రాపిర ఎథలిఁ దగు మహానది ధరణ
వ్యాపార స త్రణ న రే
ఖాపూర్వ నిదాన వారి కావేరి[1] తగన్ 12

---

1 మూ ధరన్

ఆ వె. పరమ పావనంబు భవ్యావసనమును
దివ్య ధామనంబు సేవ్య మగుచు
నవ్య సౌరభంబు నవ్యయ పదమై
శ్వ్రీ దనరు నన్నదీతటమున 13

సీ. అందు కార్తిక మాసమందలి రోహిణీ
నక్షత్రయుక్తమై పెయ్యనుగాంచు
శుభదినంబందుల సురుచిర లీలతో
హృదయంబు నందు రమేశు దలచి
మొనసి శ్రీ వత్సాంకమున వైష్ణవాంభోధి
చంద్రమ స్ఫూర్తిచే సంభవించి
అన్న ప్రభృతి రంగశౌరి పాదాంబుజ
ధ్యాన యోగామృత[1]పాయి యగుచు

తే గీ. దనుదినంబును వర్ధమానాంగుడగుచు
వరుసతో రోదనాసన వర్తనంబు
చేసి సహజ విశేషుడై చెలగె నతడు
[2]సకల జగములు విస్మయం బందుచుండ 14

---

1 మూ. పాని
2 మూ. జపములు

తే.గీ. వెరస దేహాత్మలకును విభిన్నుఁడయును
శేషశాయికి నగుతన శేషతయును
నెఱిఁగి యధ్యాత్మ విషయాంతరైన మెంమి వాఁ
డుంద వైకుంఠ కృతి యక్కండు నగుచు 16

మునివాఁడు కావేరీతటమున గానంబు చేయుట

సీ. మొనసి రంగక్షేత్రమున భగవన్మూర్తి
గా మదిఁ దెలిసి యుద్ధామ రుచిఁ
జేసి యాతండు దర్క్షేత్రంబుఁ జేరక దీ
ప్యన్మంద వాటపీ వాటిఁగలుగు
నట్టి కావేరి యం దాహూతిగా నవ
గాహనం బొనరించి కౌతుకమునఁ
దన్నది దక్షిణ తటమున రమ్యప్ర
దేశంబు నందు వర్తిల్లి దాను

తే.గీ. కొలుచు శ్రీరంగమున కట్టెదురు నగుచు
మఱియు హృదయ పయోజాల మధ్యసీమ
భగవదంఘ్రి సరోజముల్ పాదుకొలిప
యుమదినంబును దర్శరుఁ డగుచు నంత 16

తే.గీ. క్షితివి ధ్యానంబుఁజేయుచుఁ గీర్తనంబు
సేయుచును భక్తిచే నమస్కృతులు చేయు
చును ననేకంబుగా మహాస్తుతులు చేయు
చును బ్రమోదయుతుండయి దనరి యతఁడు 17

కం. ఆనందవంతు లై యా
మౌని సుధీమణులు దా సమంచిల మతియై
సూర్యాంశ జనకుని నిజ
మానసమున నిలిపి భక్తి మంతుం డయ్యున్ 18

తే.గీ. పాడిచే ప్రియంగాని పరమ హర్షి
యైన యా ఋషి శౌరి యనంతములుగఁ
దనరఁ గర్ణాట గుణము లత్యాదరమున
రాతిరిఁ బగలుఁ బాడుచు ఖ్యాతి మించు 19

సీ. పిటియ పిలి గంభీరనాద వినోద
సరిత గానంబు నుత్సాహులం
సేయంగఁ జేతనాచేతన సమితి ది[1]
ర్విణ్ణంబుగా దాని వినుట కతనఁ
గరము బ్రహ్మానంద పరిలీనతా ప్తిమై
యుండుట దివిసుర లాత్మ్ కరమునఁ
జిత్రంబు పెద్ద ఫాసిల దివిజర్షి గా
నము కంటె నెక్కుడున్నతి వహించు

తే.గీ. వృత్తి గలుగుటఁ బరికింప నీ సమస్త
భువనములచేత వాఖ్యాతిగాఁ దారలు మెచ్చఁ
బ్రాణికోటు లనఁగ నెంచి వార లిమ్ము
హొత్తు గీతంబు వారించి యరిదిఁ గనుచు 20

1 ము. దిర్విణ్ణంబుగా

చ. అనుదిన మీ మహేశ్వరుఁ దుదార గతిన్ రచియింపు గీత మెం
పున వినువట్టి వారలకు భూరితరాద్భుత సౌఖ్య సంపదం
దనరుట సత్య మిట్టిగరి దామరసాక్ష కటాక్ష వీక్షణం
బునఁ బరియించునట్టి సంపుటము వ్యర్థము గాఁ దవశ్యమే 21

తే.గీ. ధన్యతరమైన దివ్యగాంధర్వగాన
మునను నా గాయకుఁడు మోదమును నందు
నా సమయ మధివసియించె నత్యమతిని
యంబుజాక్ష పదాంబుజధ్యానుఁ డగుచు 22

తే.గీ. నిజతటంబున వెలయించి నిష్ఠ నతఁడు
సన్మధురస్వరమున గానంబుఁ జేయఁ
దాని వాలించి కావేరి తన్మయతను
స్తంభి[1]తోదక యగుచు నిశ్చలత నిలిచె 23

సీ. అతి కఠోరంబులై యున్నరాతి శిలల్
ద్రవియించి పేటి వెల్లువలఁ బాఱె
బాం మనోహరము గాఁ బాదపశ్రేణుల
స్రవియించె మధువు సుస్వాదువుగను
బొప్పులు దెప్పు తొగ్గి పరమాస్థితిచేతఁ
గనవు మేయకఁ దప్పుకొంచు లయ్యె
మొగి పక్షులాహారమును వీడి తలెత్తి
యనితర బుద్ధిచే వినఁ గడంగె

---

1 మూ. తో–త

తే.గీ. మతియును సమస్త జంతువుల్[1] మాదిసూటను
దన్మయములుగఁ జేష్టలు దక్కియుండె
నమ్మహాగాయకుండు చేయునట్టి దివ్య
పరమ భగవద్విషయగాన వైభవమున 24

ఉ. కృతయుగమందు ధ్యానమునఁ ద్రేతను యజ్ఞవిధానలీల సం
తతము సమర్చనా విధిని ద్వాపరమందు నరుండు గాంచు నా
యతమతితోడ నే ఫలము నా ఫలమున్ గనుచుండు నార్త సం
గతమగు భక్తిలోఁ గలియుగంబున శ్రీహరికీర్తనంబునన్ 25

మ. అని యా యర్థము సంస్మరించి మదిలో నా గాయకాగ్రేసరుం
డనుమోదంబున వల్లకిం గొనుచు దివ్యంబైన గానంబుచే
వనజాక్షునిఁ దారుచుం బొగడుచున్ వర్తించి యా రీతి న
త్యనురక్తిన్ హరినామకీర్తన పరుండై యుండె నశ్రాంతమున్ 26

రంగభర్త మునివాహనుని గానమును లక్ష్మీదేవికిఁ దెలిపి యాతని గానమును బ్రశంసించుట

శా. ఆ రీతిన్ మధుర స్వరాంచితము దివ్యంబున్ మహాశ్చర్యదం
బారూఢ ప్రవణానురంజితమునౌ సద్గాన మాలించి యా
శ్రీరంగక్షితిభర్త హర్షపులకశ్రేణీ పరీతాంగుఁడున్
సారామోద భరార్ద్ర మానసమయానందుండునై యెంతయున్ 27

తే.గీ. తన సమీపంబునందు సవినయముగను
జేరి సరసవిలాస విశేషగుణను
జెలఁగు శ్రీదేవి మక్కువ వీక్షించి యిట్లు
లనియె నాశ్రితవత్సలుఁ డగుచు శౌరి 28

---

1 మూ. మానసులు

క. మునివాక్యము గాహర
మంత్రింబు గాన విష్ణు దాలింపుము సొం
పుగ దీని విన్న మాత్రనె
యగణిత మగు సౌఖ్యపద ము నందుదురు జనుల్ 29

తే.గీ. ఇట్టి మద్భక్తి గానామృతంబువలన
శుభతరావాప్తి గావించు సుందరాంగి
గాన ప్రియురాలు నీవొక్క నయతరము గ
దీని నాలించవలయును దివ్యమగుట 30

లక్ష్మిదేవి మునివాక్యమును సాయుజ్యమిమ్మని రంగభర్తను గోరుట

క. అని హరి పలికిన[1]నప్పుడు
వనజాయత నేత్రయైన వనజాలయ యా
వని వాక్యము విని సంతస
మున విభు నమ్మోముఁ జూచి ముకుళితకరయై 31

తే.గీ. పుత్ర వాత్సల్యమువలనఁ బూర్ణ హృదయ
యగుచు నిట్లనెఁ జెల్వ సుదార భక్తి
దేవదేవ జగన్నాథ నిఖిలనాథ
భక్తహృత్పంకరుహమిత్ర పద్మనేత్ర 32

సీ. స్మరియించు నీ పదాంభోరుహంబులఁ గూర్చి
భక్తి బట్టంబునఁ బరఁగు వారు

---

1 వ. యపుడు

నీవు నిర్మలమూర్తి నిశ్చలస్థితిని ధా
నిలు యోగదృష్టి నీక్షించువాఁడు
భవదీయ దివ్య శోభనగాన పరములు
సొంపుగాఁ బాడుచు సొక్కువాఁడు
ఎంచి నీ యనంత కల్యాణ గుణములు
తివిరి యేవేళ నుతించువాఁడు

తే.గీ. నిరతగాథలు పాడఁ వినినవాఁడు
శమదమాదులచేత జెలంగువాఁడు
నీ కృపాదృష్టి పాత్రుఁడై నెఱయువాఁడు
నితఁడు సామాన్యుఁడె జగదీశ్వరేశ 93

తే.గీ. అధిప మీ ప్రియగాయకుండైన నితని
నటఁట బాహ్యప్రదేశమునందు నునుచు
టుచితమె మీ సమీపమందుండు పటులఁ
జేయఁగాఁ దగు మీ దయార్ద్ర దనర్ప 94

రంగభర్త లక్ష్మీదేవి పలుకులు విని మునివాహని
దోర్త్తర దీర్ఘబాహుఁడను సారంగముని నంపుట

క. అని యాగతి వినయోక్తుల
వనజాలయ విన్నవింప వనజాక్షుఁడు దా
విని సంతుష్టాంతరుఁడై
తన మనమున నిటుల జేయు తలంపున నంతన్ 95

తే.గీ. లోకసారంగ విఖ్యాతు లోకవిదితు
ననఘుఁ దీక్షాపరతఁ గాంచుమని మహాత్ముఁ
గాంచి యా రంగనాథుఁడు ప్రీతితోడ
నాతనికి మృదుమూర్తుండు నానతిచ్చె 96

సీ. అనఘు కావేరీ మహాతీర్థ సంస్థితుఁ
బరమ పవిత్రు మహాప్రీతి భూతు
యోగివర్యుని నిత్య యోగి సంసేవితు
గాయకోత్తము విఖ్యాత చరితుఁ
గరుణాపయోనిధి ఘనుని సన్మద్భక్తు
నిగమాంతవిజ్ఞాను నిర్మలాత్ము
[1]వినయవిముఖు మహావిర్భవ ప్రాభవు
భక్తివైరాగ్య బోధ ప్రచారు

తే.గీ. నామహాముని నీవు స్కంధాధిరూఢు
గాఁగఁ గావించుకొని నీవు గారవమునఁ
జేరఁ దోకొని రమ్ము యర్థాని వగుచుఁ
గరము నా కతిసంతోషకరము గాఁగ 97

సారంగముని మునివాహనుఁ దన స్కంధమున నిడుకొని తెచ్చుటచే మునివాహనుఁడను పేరు కలుగుట

వ. అని యివ్విధంబున జగదీశ్వరుండగు భగవంతుండాజ్ఞాపింప నమ్మ
హాత్ముండు సంప్రవృత్తతనూరుహుండగుచు నేత్రాద్భవజలంబుల నించిరే నాను
బ్రహ్మేంద్ర బ్రహ్మాదులకేనిఁ గలుగుట దుర్లభంబు గాన నమ్మహాయోగి

1 మూ. వినయవము

భాగ్యంబు నత్యాశ్చర్యంబు గదా యని పొంగు పృథ్వింబుగా నెన్నికొని పల్కుమ న స్మృతి సమితంబున కతిరయంబునఁ బని విధ్యుక్తంబుగా నతనిం బూజించి వాక్పుచనంబు విన్నవించి నిజభువాశోహాలంబునందు భీతుం డగుచు సింగని పలుకు నగ్గాయకు బలాత్కారంబునంజేసి గ్రహించి స్కంధంబునం దిడుకొని సారంగమునిపుంగవుండు రంగభర్త సన్నిధిం గొనివచ్చిన 38

తే గీ అని మొదలుకొని మునివాహనుఁ డనెడుపేరఁ
దనరి గాయకుఁ డంత నుదాత్త భక్తి
రంగవిభుఁ గాంచి ప్రణమిల్లి రమ్యమతిని
హర్ష రోమాంచ కంచుకితాంగుఁ డగుచు 39

మునివాహనుఁడు హరిసకలావయవ మనన తత్పరుఁ డగుట

క కర బద్ధాంజలి పుటుఁడై
పరమానంద ప్రవాహ భరితాత్మకుఁడై
యురుభక్తి నతఁడు దామో
దరు సకలావయవ మనన తత్పరుఁ డగుచున్ 40

క వరుస మనో భృంగము దేఁ
బరమార్థ విశేషసాంద్ర పరిమళయుతమై
నిరతము మనోహరంబగు
హరి చరణాంబుజ మరంద మాస్వాదించెన్ 41

తే.గీ. వివిధ సద్రత్న ఖచితంబు విపులకటక
యుగళ మన్వేషణముఁ జేయ నొప్పుఁ బూడ్కి
యందు సురరాజమణి మాడ్కి నలరుచుండు
సంకదంబ్రనగంధిత భ్రమర మనఁగ 42

ఉ. పాయక వాయుపూర్వము విభాగం హూర్ణతమైన కాంతి జం
పా యుగళంబు సర్వంబక కారణమున్ స్ఫురియించి భక్తి పెం
పై యుబారు చిత్రము నిరంతర వైభవ సౌఖ్య రూప సం
ధాయక మౌచు సంతత ముదార సమాధిగ మందు నెక్కుడై 43

క. గరుడ స్కంధ విభూషణ
మురుతర మూర్త్యయంబు నొప్పుటయం దు
త్కరముగ నిల్పిన హృదయము
చిదానందామృతాంబునిధి సుఖియించున్ 44

తే.గీ. భవ్య పుటపాళ భర్మ విభ్రాజమాన
మగుచు భక్తితమోహరం బగుచుఁ గోటి
భాస్కరద్యుతి యైన యంబరము నందు
దృష్టి గావించ మించె నా ధీవరుండు 45

క. గురుతర కాంచీదామ
స్ఫురిత కటి తటమునందుఁ జ నిచిన వ్యా
ప్తిరద చిత్తము మూర్తింగాని
పరిపూర్ణ సుఖాప్తి నందుఁ బ్రాపించె నొగిన్ 46

మ. అరవిందాసన భృంగ సద్మ సరసీజాతాల నాళీ సుధా
సరస శ్రీరమణుండు జెంకిన పుణిస్వాంత మొప్పారు ని
ర్భర గంగాలహరీ పరంపరం నుత్సాహయుగా మించి యు
త్కరమౌ హంసలు మార్కొ ప్రవృత్తర నాళ్ళికిడు గావించుచున్ 47

క. సిరి తాదాసరాగా ని
ర్భరముగు హరి ముదగ్గంధయుగ్మ రమ్య సుఖ
స్ఫురణము గ విస్మయించుచు
గరిమం గను సతని మనసు కౌతుక మందెన్ 48

తే.గీ. కౌస్తుభ విభాసితంబగు కంఠకంర
సీమయందుఁ బ్రియుత్త్రహా చిత్త మొప్పె
గళపరిత కనక సూత్ర కలిత మౌక్తి
కం బనంగ నిర్మలద్యుతిఁ దనర్చి 49

క. ఉరు పీన వృత్త కుచ ని
ర్భర ధూతాదామ సీమ సరసవిహార
స్ఫురణము గాంచిన హృదయము
పరగు న్నందన సుఖంబు భాతి ముదముగాన్ 50

ఆ.వె. అనుపమ ప్రసన్నమగు హరిముఖ మను
చంద్ర మండలంబు సరసవృత్తి
నమరు నమృత పరిమళము గ్రోలి చిత్తంబు
కరముఁ దగు చకోరకంబు మాగ్కి 51

సీ. లసదు నిర్మలకాంతి దళదీశా కాపిసి
ఏదరాత్మవంబకు దివాకరుండుగఁ
ధవ సమున్నత సముద్యద్ద్యుతి ద్యోతిల
సౌవర్ణ గిరి శృంగ సరణి గాఁగఁ
దనయందుఁ గలిగిన ఘనమణి శ్రేణిక
నారూఢ మగు రోహణాద్రి గాఁగఁ
దనయందు దగు సుమ తారకావళి కు
ద్ధామమౌ సంధ్యాంబరంబు గాఁగఁ

తే.గీ. ప్రకాశ మున సంఘ మనఘను మణివిధాన
కిరి యగు హరి రత్న కిరీటమునను
స్థిరముగా మానసముఁ జేర్చి ధీరుఁ డతఁడు
పరవశస్థితి నానంద భరితుఁ డయ్యె 52

మునివాహనుఁడు రంగనాథ సాయుజ్య మొందుట

వ. అవ్విధంబున యోగివర్యుం డగు మునివాహనుం డాపాదమస్తకాంతంబును దర్శనంబు చేయుచు సర్వేశ్వరుండును లక్ష్మీశ్వరుండును నగు శ్రీరంగేశ్వరు నందు లయింపఁ దలంచె నంతంబున నెవ్వరేని శ్రీధరగాయకుండును మహాత్ముండును నగు నీ మునివాహనుని చరిత్రంబు నిత్యంబును వినుచుం బఠియింపుచుం గొనియాడుచుఁ జదివింపుచు నుండ్రు[1] వార లక్షయం బగు నచ్యుత పదంబుఁ బ్రాపింతు రని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబగు నీ భార్గవపురాణోత్తర ఖండంబు నందలి యేకవింశాధ్యా యంబు భక్తిపరాయణుం డగు నరునకుం జెప్పె నంతియు నిట్లనియె 53

1 వు దు

తే.గీ. అద్భుతంబై నపరమగు నట్టి చరిత
మొగ్గడించెద నీకు సమున్నతముగ
నవని సహాహితాత్ముడ వగుచు వినుమ
హేమకూట నరాహ్వయ హోనపర్వ 64

మ. అతులాలాప శుకీ పికీ సముదయోద్యానచ్ఛటం బొల్పి సం
తతమున్ నిర్మల నీరమున్ గలిగి మత్తక్రౌంచ శ్రేణి శ్రద్ధా సమం
చితమై యొక్కెడ నొక్కఁ గ్రుంకిడినతో శీతాబ్జముం గావించుచున్
క్షితి హేమాహ్వగ మింపుఁ బద్మకుముద శ్రీగంధ విస్ఫూర్తిమై 65

చ. అమల పయోజగంధ సముపార్జిత మత్త మిళింద బృంద రా
వము లెంతయుఁ గృతి సన్నిధి వశస్థితిఁ జాడు సదా వనేందిరా
సముదయ కల్పవృంద మవఁ దారతరోన్నతి మించి స్వర్గ ది
గ్భ్రమము కొసంగుఁ గాంచు జనపాళిక నా నది సారనీరమై 66

క. రతి హరిదర్పణమున వి
స్ఫురణం బగు మేనఁ బొందు వృత తలనంగాఁ
బొరి నద్భుత సముదయముల
వరయన్ హేమాహ్వగా మహానది జగతిన్ 67

తే.గీ. అన్నదీ తీరమున తపోమూర్తిఁ గాంచు
దోషమండల మతులిత శోభనంబు
నిర్జరాది సమాశ్రయ యతుల సుఖము
దివ్యదేవోద్యానంబు ధన్యతరము 68

శా. ఆ రాజ్యంబున నందు మండన సమాఖ్యం బొల్చు గ్రామంబు భా
శ్రీ రత్నోజ్జ్వల భూషణంబు మణి సందీప్తప్రభా స్వర్ణ సౌ
ధారామ ప్రచయాభిరామము రతీశాత్మద్విదాపాత భా
వోరుస్త్రీరయు సర్వభాగ్య మహిమం బుత్కృష్ట తేజస్ఫురిన్ 59

సీ. ఆ పురంబున నుండు నవనీసురోత్తము
లందఱు హరిపరాయణులు నిగమ
పారంగతులు దివ్యభావులు సకలశా
స్త్రవిశారదులు సదా సత్యశీలు
రానందవార్ధి మగ్నాంతరంగులు సత్కో
ర్కరగుణుల్ సమలోష్ట కాంచనాశ్మ
మతులు సంతత శాంతియుతులు తృణీకృత
బ్రహ్మలోకాదిక భాగ్య రతులు

తే.గీ. సతత హరిచిహ్న చిహ్నితుల్ వితత యశులు
తపన తేజులు నిజవర్ణధర్మ నిరతు
లతిథి భాగవతార్చనాయత్త చిత్తు
లఖిల సమదర్శనులు వినయాభిరతులు 60

క. కలియుగ నందును వర్తిలు
కలి కల్మష నాశ నిపుణ గమలాధిపున్
లలితమతి భక్తి గొని ని
ర్మలురై భజియింతు రెపుడు సత్యస్ఫూర్తిన్ 61

తే. గీ. హరి సమర్పిత యత్నుఁడై యలవరించు
చును జితేంద్రియుండగుట నుత్సుకత మించి
ధర్మమున ముక్తి నిచ్చగాఁ దనరు వారి
లో గొలందఁడు మహాత్ముఁ డనూన గుణుఁడు 62

క. నిగమాంతజ్ఞాన పరుం
డగణిత గుణసంపదాఢ్యుఁ డమలాత్మకుఁడౌ
జగతీసురవర్యున కిం
పుగ పత్నియు ధర్మవతి పుణ్యమతిన్ 63

విప్రనారాయణ జననము

తే. గీ. సాధ్వి యెలమి మార్గశీర్షమున జ్యేష్ఠ
యందు వృశ్చికలగ్నమున శుభమగు దివమునఁ
గాంచె వనమాలికాంశ సమంచితాత్ము
భవ్య గుణయుతుఁ దనయు సంభావ్య చరితు 64

తే. గీ. సూతకాంతమ్మునందు విఖ్యాతిఁ గాఁగ
నవని నారాయణుం డను నాహ్వయంబు
సుతున కొసరించె జనకుండు సుస్థిరముగ
నిర్మలానంద చిత్తుఁడై నియతి మించి 65

వ. అంత 66

క. పంచమ సంవత్సరమున
నంచిత మతియైన సుతున కత్యుత్సవమున్
మించగ నుపనయనము గా
వించెన్ జనకుండు విప్ర వితరము లెస్సన్ 67

విప్రనారాయణుండు విరాగియగుట

క. నారాయణాభిధానం
బై రంజిలు నిమ్మహాత్ముం డఖిలాత్మకుండై
గౌరి యకారణ కరుణన్
గారవమున నధికభక్తి గం౼ం దగుచున్ ౬౮

సీ. ఘనమూలప్రౌ హేతుకంబు దుస్తర మగు
సంసారమందు నసారమైన
దృష్టి గావించి తాని పదార్థవింధంబు
విషము నిజముగాం బొంక సీమ
[1]మోహము దారేషణ పుత్రైషణ ధనేష
ణాదులౌ విషయంబు లన్నియు విడి
చిదచిదీశ్వర తత్త్వ నిశ్చిత్తు పంక్తాంశి
శౌరిం బారతంత్ర్య భక్తి గాంచి

తే.గీ. యంతరింద్రియ బాహ్యేంద్రియములం నెల్ల
గెలిచి వైరాగ్య బోధ సంసిద్ధిం దగుచు
నిత్య నిరుపాధిక సుభక్తి నియతి నుండె
పద్మాక్ష పరాయణుండు నారాయణుండు ౬౯

విప్రనారాయణుండు శ్రీరంగమునకు వచ్చి రంగేశుని సేవించుచుండుట

తే.గీ. అంత నా భూమిసుర వర్యుం డతం భక్తి
భావవంతుం డగుచు దయాసార జలధి
యైన శ్రీరంగనాయకు నధికతేజ
క్షేత్రమున కేంగుదెంచి యభిమతిని 70

---

1 మూ మొనపి

మ. కనిరాప్ విప్రవరుండు కాంచనమణి ప్రాకార సద్గోపుర
స్వన దుద్యాసి పతాకికా నికర భాస్వన్మందిరోపేత స
హ్యనగోద్యాన నదీ పరీత విలస ప్రాసాద వైకుంఠ దీ
ప్ర విరాజిత ప్రతిభానుషంగ విభవాభంగంబు శ్రీరంగమున్ 71

తే.గీ. రంగభర్తను గాంచి యుత్తుంగ భక్తి
నహరహం బమ్మహాత్ము సమర్చ సేయు
చెప్పు భూరంబు లందు దయారసంబుఁ
గలిగి యాక్షేత్రమునను వర్తిలి యతండు 72

క. నిరతంబు భక్తి రంగే
శ్వర భక్తారాధనంబు సలుపుచు సత్కా
ర్యం బను దత్కైంకర్యముఁ
గలుపుచు నచ్యుతపదానుగత చిత్తుండై 73

విప్రనారాయణుఁడు భక్తాంఘ్రిరేణువను పేరందుట

క. భగవద్భక్త [1]గృహంబులఁ
దగు మధుకర వృత్తిఁ గొనుచు ధరణిస్థలి నా
నిగమసురవర్యుఁడు సొం
పగు మతి భక్తాంఘ్రిరేణు వను పేరొందెన్ 74

సీ. అల గోవింద భక్తాంఘ్రిరేణు సమాఖ్య
భాసిలునట్టి యా భూసురుండు
రమణీయముగను శ్రీరంగేశ్వరునకు స
మస్తకైంకర్యంబులందు నెట్టి

1 మూ. గృహంబున

యుక్తమై శ్రేష్ఠమై యింపొందఁ బెంపొందఁ
బంచమాంతరము విరాజించి హరికి
నిరవొందు మాలికా కరణమై యుక్తంబు
శ్రేష్ఠంబునని తనహృదయమందుఁ

తే.గీ. ఆలు నిశ్చయ మొనరించి సంతసించి
యయ్యుపాయముఁ జింతించి హరి గుణించి
వైవిధ్యంబు నలంగాఁ బెంచి పుష్ప
రించి [1]యచ్చోటు పెడల నెంచె యంత 76

క. అప్పటికి బర్హిమస్థలి
నచ్చుగ బ్రమథనాథ మహి ద్వీపంబున్
మచ్చుట యుబనది యచటకిఁ
తెచ్చిర సేవించి ప్రీతచిత్తం డగుచున్ 76

భక్తాంఘ్రి రేణువు తులసీమాలంచే రంగేశు నలంకరించుట

క. నానా వృక్షసమన్విత
మై నిరుపమ మగుచు రమ్యమైన వనంబున్
హాసీశ్వరుఁ డార్యముఁడ
దా నాలోకంబు చేసి ధర్మాత్మకమతిన్ 77

చ. నిరతము నా వనంబునకు నీరము నాటిగ గట్టు కర్మముల్
గలుపుచ దాని బెంచి సవిలాసత నందోక పర్ణశాల వి
స్ఫురణ రచించి గౌరిపదపూర్ణ మనంబున పెంచి యచ్చటన్
స్థిరతర భక్తి గైకొని మహా సమాధి సంపదాప్తియై 78

1 మూ. యచ్చోట

తే. గీ. ప్రొద్దుకడ మేలుకొని విప్రపుంగవుండు
మొనసి విధ్యుక్తముగ స్నానమును రచించి
మంత్రరాజస్మరణము నెమ్మనఁ జేసి
యవలఁ దులసీవనంబున కరుగుదెంచి 79

క. హరి వల్లభయగుఁ దులసిని
పరిపూర్ణ నిజాత్మ భక్తి భావింపుచు ని
ర్భరముగ సంస్తుతుంచే
నరయం గొనియాడి వినయమానసుండై 80

సీ. ఆయాధి బ్రహ్మేంద్రియమునకు హెచ్చిన
దాపత్రయాదికాలోప మణఁచు
నుత్తమాంగమున సమున్నతిఁ దాల్చినఁ
బంచమహాపాతకములఁ బాపు
బ్రహ్మ భాగమున భూషణముగా ధరియించ
మనుదినం బధిక భాగ్యంబు గలుగు
నింతిరేఁ పదారవింద తీర్థయుతంబు
గా గ్రహియింప మోక్షము నొసంగు

తే. గీ. దీనిఁ దన్నె వరేణి భక్తిని దలంచి
లేని వారలు కతుల సంతానభూతి
చేయఁగాలేదె యీ తులసీమతల్లి
యనుచుఁ గొనియాడి విప్రవరాయణుండు 81

ఆ.వె. ఏప్పదివ్య సౌరభంబు గొను మఱు
లంబు దులసికాదళ[1]ప్రతానము
సంగ్రహించి పావిత్ర్యమందు పట దళా
ద్యంతరంబులఁ జేర్చి యంచుమతిని 82

ఉ. చందన పారిజాత హరిచందన [2]నీప కదంబ కేతకీ
కుంద నమేరు నాగ తరు కోటుల పాటల కోవిదార మా
కంద కురంట కాంచనములు ఆది తరుపు పూలు గోసి మె
లంచగ మంత్రరాజము నిజాత్మఁ దలంచె ధరామరుం డిలన్ 83

తే.గీ. తులసికాపుష్ప సంయుతోత్తమ విశాల
మాలిక నొనర్చి దాని సమంచితముగఁ
జెన్నెయం దిడుకొని రంగపతు సమీప
మునకు నేతెంచె విప్రపుంగవుండు 84

సీ. ఎద పయోజమున వాసిల్లి శృంగమరీచిఁ
ఎన్నగునయ్యఁ బైకొన్నవాని
వాత్స కటాక్షామృతాళిఁ దాపత్రయా
శిఖాగ్ని నాయింపఁ జేయువాని
తలసుమ్ము పెన్నెల శ్రీ భూమినయన చ
కోరమ్ములకుఁ బ్రీతిఁ గూర్చువాని
హ్రాశిత హృన్మయూరానందమునకు నీ
లాంబుదంబగు శరీరంబువాని

1 మూ. ప్రతతంబు
2 మూ. నిద

తే. గీ. హారకోటీర కౌస్తుభహార కంక
ణాంగదాది విభూషాప్త కంధరుండు
శంఖ చక్ర గదా ఖడ్గ శార్ఙ్గ హస్త
పద్మములవాని శ్రీరంగభర్తఁ గాంచె 85

తే. గీ. భక్తిని బ్రదక్షిణంబుఁ జేసి ప్రణతి సల్పి
యంత నుత్తమములగు వేదాంత సంస్త
వంబులను సంస్తుతించి మోదంబుఁ గాంచె
సంచితస్ఫూర్తి నా యోగిచక్రవర్తి 86

శా. నానా వర్ణవిచిత్రమై పరిమళానంద ద్విరేఫాళియై
సూనశ్రీయుతసద్గంధయుతమై సొంపొందు నమ్మాలికన్
శ్రీనారాయణు పాదపద్మముల భక్తిన్ దా సమర్పించి త
ద్ధ్యానానూన సమాహితాత్ముఁడయి సత్యప్రాభవోపేతుఁడై 87

వ. వెండియు నవ్విప్రపుంగవుండు దామోదరుం గూర్చి చని పరమానంద
పూరితుం డగుచు నయ్యింతిరేక మందిరంబు వెడలి నియతుం డగుచు
శ్రీవైష్ణవుల గృహంబులయందు మధుకరవృత్తిం జేసి యన్నంబు
సంగ్రహించుకొని నిజాశ్రమంబున కేతెంచి యందు 88

భక్తాంఘ్రిరేణువు నిరంతరము హరిసేవా తత్పరుం డగుట

క. పరమాత్ముఁడైన హరికై
వరనుతుఁ డన్నము నివేదనము సేసి సము
త్కరుఁ డగుచుఁ బిదప భోజన
ము రచింపఁ దదీయ భక్తిపూరిత మతియై 89

సీ. స్వప్నంబు నందైన సత్యవృత్తం బెందు
నితర దైవతభక్తి నెనయకుండు
సమున గనిన పదార్థ మంతయు హార్య
హేయము గాదని [1]పలుకుచుండు
హృదయంబులోఁ దాచు హరి నారి పేరిట
నంబుగాఁ బారతంత్ర్యంబు గొండు
[illegible] తపమునందు నిరతుడై యుండు వ
సింబు నెమ్మది నిసి బోసలుచుండు

తే.గీ. రహిఁ దృతీప్రత ధాతృపురందర స్థ
లి విరాగత నిలిపై తనరుచుండు
భాగవత సేవనాసక్తిఁ బ్రబలుచుండు
రాతిగుణుండు విప్రనారాయణుండు 60

మ. తులసీ సీమఁ జెఱంపుచున్ ఘనత నౌత్సుక్యంబుగాఁ జేయుచున్
[illegible] గోవులను [illegible] యథేచ్ఛాభి నిందింపుచున్
[illegible] పయోదపానవ సుధాస్వాదంబునం జేసి యి
[illegible] వృత్తిన్ హృదయంబునన్ [illegible] రేఖం దాగెన్

క. నిరతంబు మది నిరోచన
స్ఫురణము నందెప్ప హరిని గాచిన యట్లన్
[2]స్థిర తర మానసుఁడై యా
ధరణీసురచక్రవర్తి దనరెన్ స్ఫూర్తిన్ 62

---

1 మూ యుడు 2 మూ స్థిరమానసుండై యా

తే. గీ. విష్ణు సన్న్యస్త హృదయుఁడై విప్రవరుఁడు
తులసికాసేవనాదిక కలిత కర్మ
మును దినశేషకం గడపి పొలుపమీఁతె
ఁగరి సాయంతనమయిన సంధ్యవార్చి 93

క. అం నుతులం బనకుం జపి
పటు భక్తి మురారి పాదపద్మ స్మరణా
స్ఫుట మతి సమస్త రాత్రి
జటులస్థితిఁ బెం వంల్రు డు గడపెన్ 94

ఆ. వె. ఇట్టు లంతరమున మునీంద్రుండు నద్వయ
మంత్రరాజమును చమండితో త్రిఁ
దాల్చి బుద్ధిఁ జారరంధ్రియగా శేష
శేషి భావ నిష్ఠఁ జెంఁగి యుండె 95

క. అనయం బాతఁడు కర్మం
బున మనమున వాక్కునను సమున్నతిఁ గొని యా
వ్యసనాళుని గైంకర్యం
బున రతుఁడై యితర వృత్తిఁ బో నుపాంచెన్ 96

తే. గీ. ఆపనిఁ గైంకర్య భోగానుభవముఁ జేయు
చును సమాహితుఁ డగుచు విస్ఫూర్తి నుండె
నిర్మలాంతఃకరణము సందీప్త తేజ
మైన హరికర్పితంబుగా నంపదింఁ 97

క. దారుమలియుఁ నమ్మనివరుఁ
విరయఁగ ని లాంతరాత్ముఁడగు శౌరియెడన్
బరర్ సేఁసు చిట్టు
విరుపాధిక భవరాప్తి నియతిఁ దనరుటన్ ౯౮

భక్తాంఘ్రిరేణువు వైరాగ్యమును గూర్చి లక్ష్మీనారాయణుల సంవాదము

సీ. అట భగవంతుఁడైనట్టి శ్రీరంగనా
యకుఁడు దర్భవటే నధికభక్తుఁ
గాంచి యమ్మని విరాగత్వ ప్రభృతి గుణ
మ్ముల ప్రియ కెఱిఁగింప బంధురదన
యా గుణంబుల విని యతి యంబుగు విస్మ
యమునొంది తనదు నాయకునిఁ గూర్చి
యీ దృఢం బైనట్టి యమ్మునీశ్వరునకు
భోగంబు లందున బుద్ధి పోదను

తే.గీ. లేదా యని ప్రశ్నఁ జేయు నా లేమ మోముఁ
జూచి చిఱునవ్వు దళుకొత్తి సూక్తిఁ జేసె
పలికె జగదీశ్వరుండు సుప్రభుండు
శ్రీయుతగుణుండు శౌరి నారాయణుండు ౯౯

చ. అనయము విప్రుఁ డెందును గుణాఢ్యుఁడు మత్ప్రియభక్తుఁ డైన యీ
యనఘుని తెంపుతోఁ విషయయందు మనోరథము లే
దనుపగ నెను వీని విషయాభిరతాత్మకుఁ జేయువాఁడనై
పను దళుకొత్తఁగాఁ దగదు నారగుణాయ నయంబుగాన్ 100

ఆ.వె. అమ్మృదూక్తి పంకజాంయ విని సన్మ
కావనార్థ యగుచు ననవరతము
సేవక ప్రియుండగు శ్రీవత్సలక్షణుఁ గూర్చి
కడు వినోదమైన నుడువు నుడివె 101

సీ. క్షితియందు నమ్మునిశ్రేష్ఠుండు నీ మాయ
నతిగమించినవాఁడు నధ సుతుండు
మహనీయమూర్తి నీ మాయాకారంబు వెం
దఁడు భవద్భక్తుండు నారదుండు
ధరిప్రియాంగన పల్కె నా దేవదేవుండు
భక్తమందారుండు భవహరుండు
భార్గవిని గుఱించి పల్కె నో పద్మాక్షి
విను మతిదుస్తరంబనగు నామ

తే.గీ. మాయ యెంతు నానంద ముఖ విశేది
పాకశాసన నిర్జర ప్రభృతి వివృతి
తరముగా నుండు నరి శరోత్కర మునిఁ
దెప్పి కౌతుకి యగుచు నక్కృపిఘుండు 102

నారాయణానుమతంబున నారద యవ్వరవ వేశ్యాకులంబున
దేవ దేవిగా నుద్భవించుట

క. పలుకులు తేనియలుంగాఁ
గలువల రాయుండు మోముగా మానినినం
బున్నైన [1]డీల ఘనవం
గలిగిన సౌందర్య పటిమ గాంచిన దానిన్ 103

1 మూ. డీల

చ నిరతము భావభావముల నిస్తులమైన గతిప్రసక్తులన్
సురుచిర మందహాసములు సుస్థిర దేహ విభాసు[1] బద్ధరన్
గురుతర నర్మ సూక్తుల నటుంచిత గానవాని యోగులన్
విరచనఁ జేయఁగాఁ దగిన విస్మృతిరేఖ దనర్చెఁ గామినిన్ 104

ఆ వె అప్పుడంతలోన నతిసుకుమారయౌ
సౌఖ్య దానిఁ బొంది యార్తితోడ్కఁ
దైవ మంగళార్థ యత్యంత మధురోక్తి
నాదరించి ప్రేమ నలరించింది 105

క ధర నర్తకి కులమునం
దయితర సౌందర్య గుణసమున్నతిదై నీ
వ్వర రహిని జనింపుమని య
చ్చర మతిప్రి యూరటిచ్చె దానికి వేడ్కన్ 106

మ అట భూతాంబు జగయునం దరమి యత్యద్భుత సౌందర్యనం
దటకానేక విలాస భావములఁ బ్రకాశించుచుగా పొందె వి
స్ఫుట బాహీర కంకణాంగద మణి భూషాద్యలంకారయై
చటులస్ఫూర్తి సఖీజనుల్ గొలువఁగాఁ జారుప్రభా పూరయై 107

ఆ వె అవని దేవవేశి యమ నంత్రి గాంచు నా
రామ నగిరితీర రంగగాయి
సేవఁజేయుకొనుచుఁ బోవుచు మార్గంబు
నను మనోహరమగు వనముఁ జేరి 108

1 మూ బద్ధరిన్

వ. అందు 109

సీ. ఆరూఢతర నిర్మలాంతఃకరణమున
శ్రీధర ధ్యానంబు సేయువాని
సరసమౌ వాక్కున సరసిజాక్షుని నామ
సంకీర్తనంబులు సలుపువాని
భక్తి తత్పరమైన భావంబు గొని కాయ
మునను నచ్యుత సేవ గలుపువాని
హరి మాలికా తిరువార్షంబు దన కర్ణ
ములు నిత్యము నొనర్చు చలయువాని

తే.గీ. పద్ధతి నితాంతనైక భాగవత వ
ర్యపదారాధనాసక్తత నుండువాని
విప్రకులవర్యుఁ బరమపవిత్రచర్యు
వాక్య నారాయణాఖ్యు నయ్యతివ గాంచె 110

దేవదేవి తనయగ్రజతోఁ బందెము వైచుట

ఆ.వె. భగినిఁ గూర్చి యిట్లు పలికె విలాసిని
యగుచుఁ బంకజాక్షి యన్మదీయ
రూపరేఖఁ జూచి రాధిగా నెవరేని
మోహపడరె హృదయములు గరంగ 111

ఉ. ఈ ముని రాజశేఖరుఁ డహీనతపోనిధి సంస్థితాత్ముఁ డు
ద్దామగుణుం డకాముకుఁ డుదారకుఁ డింద్రియ నిగ్రహంబునందు వి
ద్యామహితాత్ముఁ డార్యజనతానుత పద్ధ చరిత్రశాలి య
క్కి మహిళావరాంఘ్రి సరసీజ మరంద మిళింద మున్నతిన్ 112

తే॥ తాన ని విప్రవరు నిఁ గామప యిఁ
 జప నవిలా[illegible] [illegible]భిదేత [illegible]
 భావహావ్యథ వసపదం చేసు
 గాంచి చంచియెం యిందువదన 113

క॥ అని దెవి పలికిన
 విని స్వర్గ ఫణి యనుచు నంది యా [illegible]
 గని పృథు [illegible]
 [illegible]గిఁ ఉమం ఠంకర్తె రు దరవే 114

ఉ॥ నన నెవి నీగగామి శిలాకృతి నందు నట్టి యా
 [illegible]నిని హాలాహలనిధి మగ్నుని జేయఁగ వట్టి [illegible]రసం
 [illegible]ము గాని ని విత [illegible] కార్యన మోహితుఁ జేసితేని స
 త్వాయుం [illegible] గలుపనప్పర నికొలి చేసు దాస్యమున్ 115

క॥ అని పగిది పలుకు [illegible]
 సు విని యా కేసరి పూర్తిమధురతో
 క్తిని వామె [illegible] పలికెన్
 [illegible]మతిఁ జేసి దేవచోదిత యగుచున్ 116

ఆ॥ [illegible] చేసు మోహింపఁగఁ
 [illegible] గలను [illegible] చేయలేక
 [illegible] దాస్యంబు
 [illegible] గాఁగ 117

1 ప్రా యగ్రగణ్యన భగిని
2 ప్రా మధుంతరో[illegible] మాత్ర ఎక్కువ

మ. అని యవ్వారవధూటి యిట్లు ఘనతో నెన్నోన్న మెంతే దృఢ
త్వ నిరూఢిన్ శపథంబులాడికొని యంతన్ బ్రేమతోడన్ సఖీ
జనసంఘ నిల్పియు దేవదేవి మునిసన్నిధిన్ మోహితుం జేయఁగా
మనమం దొక్క యుపాయ మెంచె సమ్యక్చాతురీ యుక్తయై 118

దేవదేవి భక్తాంఘ్రిరేణువు పట్టాలకు వచ్చుట

సీ. పరహిమ ధూళి ప్రాకంబు లేపించి
తులసీ మణి మాలికలు ధరించి
తీరుగా మృగనాభి తిలకంబు పెట్టక
నవ్య సితోర్ధ్వ పుండ్రంబు దిద్ది
లోచనాంబుజ క్షేత్రంబు తిరమొంది
దారుకాషాయ వస్త్రంబు గట్టి
శృంగార గాన విశేషంబు దాల్చి
హరినామ కీర్తనాయత్త యగుచుఁ

తే. గీ. దనరు భక్తిని వైష్ణవదాస్యమువలె
సుదిరమగు వేషము వహించి సుదియ నమ్ర
భావమును గల్గి సదియునై యతిమృదూక్తిఁ
దేనియల్ చిల్క వైరాగ్యమాన యగుచు 119

క. మునిపతిని సమీపంబున
ఘనమొందఁగ నేఁగుదెంచి యంజలి యదుగులం
దను బ్రాలి యార్తి దీరా
ననరై పగలొందు నంగవం గని కరుణన్ 120

తే.గీ. కుంభు గోత్రంబు జననంబు దెలియ నడుగ
విప్రవర్యున కంతయు విన్నవించె
నతని మోహింపఁజేయఁగా నెలపరించి
కపట వేషంబుతోడ నా కంజ నయన 121

ఆ.వె. అంత నమ్మునీంద్రుఁ డయ్యింతి లాలించి
కరము ప్రీతిఁ దనసితా ననంబు
సేచనం బొనర్చి పెట్టుఁ బాదులు
సేయు మనుచు నాజ్ఞ సేయఁగా నను 122

తే.గీ. ఆ లతాపస్వి మునివరదానురక్తి
నాశ్రమస్థం సమ్మార్జనాదికములు
నంబు హరణాది శుశ్రూష లాచరించు
శ్రాంత యయ్యును విడువక సంతతంబు 123

క. ఆ ముని ఘటించు పిదప ద
యామతి [1]నిజభక్తశోకమగు నన్ను మిరన్
నేమంబున ఘటియించుచుఁ
గామిని వత్సరము నతనికడ సేవించెన్ 124

ఉ. అంత మునీంద్రుఁడు చిత్తము లవాంశమునైనఁ జలింపకున్న నా
కాంత తదీయసంగతికి గాఢ నిరాశవహించి దుఃఖిత
స్వాంతమునం బునర్గమనవాంఛ యొనర్చుచు నుండె నాక్కగే
హాంతికసీమ కయ్యెడం బాత్మ విలక్షితయోచు నెంతయున్ 125

---

1 ము నిజశేష

ఉ అప్పుడు రంగభర్త కరుణాంబుధి దేవకిభావమంద మా
కప్పురగంధి పుష్పమునఁ గన్పడి యో చెలి యంతలోనె నీ
యిప్పుడ యీ ప్రతిజ్ఞ ఫలియింపఁగఁ గల్గును సంశయంబు లే
దెప్పుడు యత్న నిందు వసియింపుము ప్రీతి వహించి చెప్పినన్ 126

క అంతమున మేలుకొని య
య్యింతియు నానాత్రి శౌరి హిత సూక్తులకున్
సంతసిలుచుఁ గైకొని కుం
భాంతరమున దాఁచియున్న యాభరణంబుల్ 127

క మిసమిసమను సొగసులు గల
యనర్ఘ్యమగు పతకము సుమమాలంబడు మిసమిస్
బిసరుహలోచన యవయవ
విసరంబునకు భూషణములు వెస నమరించెన్ 128

సీ కంతుని బాణసంగతి మీఱు పన్నుల
    కరకరల బెనుచిత్రములు గలుప
శరదిందుచంద్రికా సన్నిభమందహా
    సంబు ప్రాణేశుకు మోదంబు గూర్పఁ
బాదంబు మెట్టిన పర్యంకపుఁ దావిగా
    నకరదంబంబు లెక్కొనఁ దొరఁగ
[1]మధురతఁ దిల్కెడు పాటల కాలికా
    సమితికి వింతగాఁ జదువుఁ జెప్పఁ

---

1 మూ. మధురంబు

తే. గీ. ఘటు మంజీర కేయూరహార కటక
కుండలాది విభూషణ కోటిఁ దాల్చి
యంతె సంతోషదమనమునంది యరుగుదెంచు
మెఱుఁగు వీఁగయునొలి తా సంసిద్ధ 129

క. అప్పు డంబరమున శ్రీకర
పటలాదయుగ పింద్రప్రభలగు గర్షం
బపరిమితమగుచు నిరతం
ద్రష్టఁ జేరు వర్షఁ గురిసె ధరుణపలంబున్ 130

వ. అంతయుఁ దద్వృష్టి మండలంబు పరిహరించితంత్రె యద్రిశ సీతాద్రి నిచయం
బు దారుణ ధః ర్ధరాయ మనంబులగు తటిల్లతా వితానంబులును నిఖిల
ప్రాణిభయంకర విజృంభితంబులగు గర్జితంబులును జలాంతర్లక్ష్యమాణ
మహౌర్వ ప్రభలు నంతరంగ ఘోషంబులునుంగా నుప్పొంగి సముద్రం
బులాండం బాత్రిపించుగతి నెందుఁజూచినం దానయై యుదారనీరధారా పరం
పరల నిరామయాపతప్త గాయత్రియగు ధాత్రిని నార్ద్రభావంబు నొందింప
నడి గగవాపుతాపలోకంబునంజేసి రోమాంచ కంచుకిత యయ్యెనన
నఖిల సస్యనికరం బంతటం బ్రయుంబుగాఁ జేయుచున్ బ్రకాశింపుచుండె
నా సమయంబున 131

దేవదేవి భక్తాంబ్రు రేణువును మోహింపఁ జేయుట

క. ఘన మహా ప్రాంతా
[1]గ్ర మహీరుహమూల సీమ దాఁపునఁగొనిన యా
కమలాయతాక్ష మునిసం
గమ మభిలాషింపుచుండెఁ గౌతుకమతియై 132

---

1 మూ. శ్వర్ధ

తే.గీ. అంత దైవవశమున నుదాత్తుఁడగుచు
నిదురమేల్కాంచి వాకిట నిలిచి సాంద్ర
కందరంబులఁ జీఁకటి గ్రమ్మికొనఁగ
నఖిల దిక్కులు బరికించు యవనిసురుఁడు 183

ఉ. అంతట వానచేఁ దడిసి యార్తి గడంగుచు వర్షశాలికా
ప్రాంత ధరాతలంబునను రంభలు రావిమహీజ మూల మ
త్యంతము తావుకొన్న కమలాయతలోచనఁ గాంచి [1]తాపిత
స్వాంతముఁ జేసె లోకులకుఁ బయ్యెదఁ దోఁకొని వచ్చె నేడుగన్ 184

దేవదేవికి ధర్మాంబ్రమిరేఖవు పలుఁదగుట

సీ. అట ము! ఎదబున కరుగుదెంచిన యప్పు
డానిపీరత్నంబు మాని చేరి
చలి నెపంబున మునిచంద్రు పాదంబుల
పట్టినే యొక యింత పట్టుఁజేసి
యంసిలా రనుచుఁ దదంఘ్రులు దన కౌర
నిడుకొని యొత్తుచుఁగదు నివురుచు
బ్రాహ్మణోత్తము నాదు పయ్యెద దడిసిన
దని ఆడియకరము నందుఁజేర్చి

తే.గీ. హావభావాభినయమందు హాసరుచులు
గులుకఁ జిలిబిలి బిల్లుల పలుకుఁ దేనెఁ
చిలుక సొగసులు దొలఁక నా కిలికి విప్ర
పుంగవుని మానసంబు గరంగఁ జేయ 185

---

1 మూ. తాపిత

చ కనుగవ తళ్కులన్ గుచయుగంబుల సౌరు ముఖేందుమండలం
మున గల నిగ్గు మిన్నుసరిపోవని రౌను నాహారమందు వహో
వినయ విలాస వైఖరుల [1]విస్మృతి మించిన యింతిఁ గాంచి యు
వ్విళుని హృదయంబు పల్లరవఁ బుష్పబాణుడు దారి కోర్కెనుప్ 136

క ఇలయందు దైవవశమునఁ
జలిత హృదయుఁడైన యౌనిచంద్రుని దాఁచన్
పలుపాటకోయం దా
బలుకాంత కాంతావిలాస సౌఖ్యము గాంచెన్ 137

వ అని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీ మంచంబును నగు భార్గవపురాణో
త్తరఖండంబు నందలి ద్వావింశతి తమాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు
నారాయణుండు నరునకుం జెప్పి వెండియు నిట్లనియె 138

తే గీ అంత నత్యంత నిజపు స్వాంతుఁడైన
మౌని కాంతునిఁ దొచ్చాని పెందిరమున
తరిగి భగినికి సర్వవృత్తాంతమును నె
ఱింగఁగాఁ జేసి ముదితాంతరంగ యగుచు 139

క నారాయణాఖ్య మునితో
పారుని తోని వసించి మానిత సౌఖ్య
శ్రీ రంజితలోఁ గనుఁగొని
యారూఢ రతియ జనని యనహాత్మకయై 140

---

1 మూ విశృతి

ధన మిప్పుడు జాల కిట మా
తినయను గింబార రతి నుదారరుచి వెలుగన్
జనదు పయిఁడిమ్ము లేకు
వ్ర నిపుడు వేగమె నికేలనం వెదల మొగిన్, 141

క. అని యిట్లాడిన దాగ్రహ
మును వెదలి ద్విజాండు చింతవారమిన మునితా
ఁబను దాహ్య వేదికాంతర
మున నధివసియించె దైన్యమున నా రాత్రిన్. 142

సీ. ఆ సమయంబున నఖిల లోకాధ్యక్షుఁ
డును భక్తవత్సలుండును దయాళుఁ
డును నగు రంగేశుఁ డనుమోదమున జగ
జ్జనని యో కవ ప్రియసతినిఁ జూచి
నవ్వెన నక్తతి నాథుని హసనంబుఁ
గాంచి యిట్లనియె నా కమల పాణి
స్వామి యూరకయ హాసముఁ జేయఁ బనియేమి
వివరింపు మనిన నా విభుఁడు పల్కె.

తే.గీ. సాంద్ర విజ్ఞాన పరుఁడు జితేంద్రియుండు
భవ్య వైరాగ్య పరుఁడు మద్భక్తుఁడైన
యిట్టి విప్రాంఘ్రిరేణుఁడ యొదవ సర్వ
దీయమాయా వశంగత స్థితిఁ గలంగె 143

క. నెలఁతాతి కాంచి యపుడుం
వలఁగొని మోహమున దాని వాకిలి దైటన్
దలఁచిన చేటిక మిడన్
నెలకొని యున్నాఁడు నేడు నిరతగంధీ 144

క. ఆతనిఁ గనుంగొని నవ్వితి
నతిలా యపుడేను నిన్ను నమ్ముని గను మం
చితమతి నని వాంఛూక్తులఁ
ఇతి చెప్పిన విని ప్రమోద భరితాంతరయై 146

తే.గీ. వారకాంతా గృహాంగణ వాటి యందు
గాలి విరహార్తి దీనుఁడై యున్నవాని
మునివరునిఁ గాంచి యా భగవ్వనిని గరుణఁ
బ్రాంజలి యొనర్చి హరిఁగూర్చి పలికె నిటుల 148

సీ. తనయుండు భవదీయమైన సత్కర్మంబుఁ
జేయు చుండెడి ధర్మశీల దనయు
విజితేంద్రియు మునీంద్రు పితరాగుని ఘను
నేకాంత భక్తి దాస్యైక భోగి
కావు పాదపద్మసుధారసాస్వాద
దాయత్త చిత్తుఁడై యలరు నిట్టి
మానురోత్తమమౌని కామునకుఁ జేయ నేరికిఁ
బంకరుహాక్ష కృపాపయోధి

ఆ వె. భక్తవరద మున్ను బల్కి యుంటివి నాకు
వాక్యమునను విప్రవర్య నిటుల
జేసితివి దయంబు జేకను నా విధి
కర్హుఁ డగుచు నిమ్మహామునీందు 147

క. ఏ మాయా వరధిఁ గడవ
నే మహితాత్ములగు యోగు లెవరు దగుదు రీ
రామరసకాండము లిత
కామాదుల నైక శక్తి గలిగిన వారే 148

ఉ. తావక పాదనావఁ గొని తథ్యముగా భవదాశ్రితుల్ సదా
భావిత మైన మాయ యను వార్ధిఁ దరింతురు గాన సర్వర
క్షావహ నీదు భక్తు వరకల్పకు నీ మునివర్యుఁ బ్రేమచేఁ
బ్రోవుము దేవదేవ సురపూజిత విగ్రహ కల్మషాపహా 149

క. అని పలికెడు రమయం దా
వనజ దళాక్షుండు లోకభర్త ప్రియముఁ జే
సి నిరుపమోక్తి వచించెన్
ఘనతర సంతోష వార్ధి గడలు కొనంగన్ 150

శ్రీరంగవిభుఁడు నారాయణమునికొఱకు దేవదేవికి రత్నదర్శనం బిచ్చుట

ఆ వె. అకట నేను జేయునట్టి దంతయును వి
లాసమునకుఁ గాఁ దలంప వలయు
మహిమ మదేకభోగ్య మద్భక్తుఁడగు నిమ్మ
హాత్ముఁ బొంద దగము నవ్వుదేవి 151

తే గీ ఎప్పు డి గౌర మొదలింతు నిమ్మునీంద్రు
లర్థియాని యని యట్లు రమావరుండు
నను విధివడఁ దర్పింపు ధూరి రత్న
కిరీటంబైన బంగరుఁ గిన్నెఁ గొనియు 162

సీ క్షీరోత్పత్తి భాసురమైన మోమున
సహరించు బ్రహ్మతేజముతోడఁ
దగ నుత్తరీయ వస్త్రముఁ గూడి భాసిల
నెతమించు నొంటి జన్నిదము తోడఁ
బుడారకుఁ గూర్చి కట్టి చేపట్టిన
ద్రవిడ ప్రబంధ పుస్తకము తోడ
సిరుణాళిమెఱుంగు నెరయు పదంబుఁ
బసగాను రావరి పిం తోడఁ

తే గీ గాంచనంపుఁ [1]బవిత్రమునంగరముతోడ
మెఱసి కటిసూత్ర పీతమౌ మంజిరోడ
ధర్మ భయహారి శ్రీరంగ పద విహారి
గారి యప్పు డిక వటు వేషధారి యగుచు 163

తే గీ వేఁడు గృహ ను తెరెంబు వెడలిఁ గాంచి
విప్రనారాయణుండు పంపించె నవుడు
స్వాంతమున పొసంగి యా యంబుజాక్షి
వార్త మొనరించు నయోక బాబరింట 164

1 వు ఎవిత్రపుంగరము పవిత్రమంగరమని వ్యవహారము

చ. కరము ధరామరుం గదియఁగాఁ జనుదెంచి ప్రియంబు చేసి సం
స్మరమతి నాతని న్గొని విచిత్ర మఠంబున నారు నగ్రహం
బరమునఁ జెప్పి యంతయు బ్రియంబునఁ బాన్పునఁ జారి చీర ప
స్ఫురిత సువర్ణరత్న పటమూనిత మాల్యసితాంబరస్ఫుతిన్ 165

నృపాలుఁడు రత్నచషకాపహరణ నింద నారాయణమునిపై వైచుట

తే.గీ. అంత రాత్రి సనిన నుదయంబున నరుల
నర్చకులు రంగవిభుఁ జేరి యర్చిత కనక
మయపవిత్ర సుపవిత్ర పాత్ర మొకటి
యంతయు నృపున కెఱిఁగించె రతి రయమున 166

సీ. అప్పు డా నృపుఁ డుపాయంబున పెక్కులు
గావించి తెప్పించె కనకపాత్ర
చోరత్వము రంగేశ సద్భక్తుఁడైన య
ట్టాంధ్రసిరేలు పసీంద్రుఁడనుచుఁ దెల్పి
యూర్ధ్వమంది రోషాయత్త చిత్తుఁడై
యా మహాపతి యథాన్యాయముగను
నతని దండింపఁ గల్యాంత మొదవెఁ
నౌట నక్షుం యెఱ నతుండైన

తే.గీ. వర్ప్రంతగలవాఁ డౌల వానురేఁపుఁ
డును ప్రహ్లాద పుత్ర ధర్తుం మహాప
దాది మును విడఁగాఁ జేయునట్టి యనుఁడు
గాన నప్పుడు కద్రదక్షతాకాంక్షఁ జేసి 167

---

1 ము. మగుట

రంగేశుఁడు ప్రత్యక్షమై నారాయణమునిపై విందను లోకాద్భుత

వ. అంత నా పురాణపురుషోత్తముండును దిరస్కృత నీలజీమూత కోమల శ్యామలతనుండును సుందరసితారవింద ప్రభాభాసుర లోచనుండును శతకోటి సూర్యబింబ భ్రాజమాన దివ్యతేజోవిరాజితుండును సంధ్యా ప్రభా సంవర్ధితాంబరరుచిరాంచిత పదాంబుజుండును వికసిత కోకనదచ్ఛాయా సమంచిత కరచరణయుగళుండును శ్రీవత్స కౌస్తుభ విస్తృత వక్షఃస్థలుండును చందన చర్చితాంగుండును వైజయంతీ వనమాలాలంకృతుండును కిరీట హార కేయూర కటకాంగదాది భూషణ భూషితుండును శంఖ చక్ర కౌమోదకీ నందక శార్ఙ్గ ప్రముఖాయుధ శోభితుండును సముత్తుంగ విహంగ పుంగవతురంగుండును సరోజసంభవ సంక్రందనాది ప్రభృతి సురనికర సేవితుండును జగత్పతియు నగు శ్రీరంగభర్త లక్ష్మీ సహితుండై యటఁ బ్రాదుర్భవించి యా రాజుం గాంచి యిట్లనియె 168

ఆ. ఈ మహాత్ముఁ డౌను మామకభక్తుండు
పరమునందు నేను పూజ్యుఁ డనఁగ
లోక్య మీ చరిత్ర యందు పూజనీయుం డగు
నన్ను దలఁచి చింతనాత్ముఁ డగుట 169

క. [1]మాత్రర్థము రాత్రిదివము
పాత్ర మొనఁగి తిరిగి కొలుచుఁ బరమప్రీతిన్
ధాత్రీశ్వర యీ పంక్తిని
నెత్రకు నిది మణి దివ్య నియతిం గనుమీ 160

---

1 మూ. మాత్రమునకు తల్లికి అనర్థమువలెను మాత్రర్థము అని దిద్దుకొనిన పేర్కతల్లి కొఱకు అను నర్థము పొసగును ఛందోభంగము నుండదు

తే గీ నన్నుఁ బాలించు మాధ్వుని నరవరేణ్య
మద్భ్రియుం దగ నిధరామరు సపర్య
ననుదినము సల్పి జగతిఁ బ్రఖ్యాతిఁగాంచి
ధన్యతర సంపదావాప్తఁ బరఁగ వలయు 161

క అని నృపునిఁ బల్కి యా మౌ
నిని గరపంకజములచేఁ గవిసి యతని హృ
ద్వనజమున ఁ బ్రోచెంతయు
ననతాషుఁడు ... 162

నృపాలుఁడు సంతుష్టుఁడై భక్తాంఘ్రిరేణువును గౌరవించుట

సీ అంత నమ్మహిపాలుఁ డధిక సంతుష్టుఁడై
యా యోగి వర్యు మహానుభావు
నాంధ్రోక్తాంతరాధ్యాసినుఁ గావించి
స్వర్ణమయంబు వహించి సత్వరమున
[1]సత్వంత నిష్ఠాకమన్విధుఁ సుగుచు మం
గళ తూర్య ఘోషసంఘంబులతోఁ
బట్టణం వేఁగించి భక్తితో దాతని
పదములఁ బాలించె సౌమతిని

తే గీ వనం నా విప్రవరుఁడు హృష్టాంతరంగుఁ
డగుచు శ్రీ రంగనాథు ననంతశాయి
నంబుజాక్షుని గూర్చి దండంబు వెట్ట
వినతుఁ లొనరించి యాలగద్విభుని గనియె 163

---

1 మూ తనిష్ఠా

తే.గీ. కాం వాదేల నీ నిక్షిప్తంపుఁగర్మ
పను రచించిరి పితలు నిట్లనుగ్రహింప
ధ ్న లీలాకరుండవై పొలుచు నీ వి
దేవి ఏలు గతించిరి వింటిరో 164

క. అని భక్తాగ్రణియుఁ డా
యన పలికిన రంగభర్త యధికదయాళో
క ్పనమున గనుంగొని త
న్మునిగారిల నిట్లు పలికె పదము లలర్పన్ 165

సీ. ఆ గింద్రి ఎద్దార ౌ గిత్ప దాత్రి
మిది యుత్తమము మున్న కృష్ణయాపి
త్రైను నెనాగరించుు నట్టి గోపి విహా
రాది కృత్యం వెట్టి లటుల నవని
బరమ పవిత్రంబు పఠియించువారికి
విను వారికిని మహాపాతకహరము
నఖిల సంపత్ప్రదం బపవర్గదాయకం
బగు గొకింతయు సంశయంబు లేదు

తే.గీ. నిరవధిక సాధుజన వర్ధనీయ మగుచు
నతిశయంబు ప్రఖ్యాత మగును గాన
ఇత్త వైకల్య మియుఁ జెందవలదు
బ్రాహ్మణోత్తమ యని రంగభర్త మఱియు 166

క. అనుదినము నీకొసర్చిన
ఘనతులసీ కుసుమ మాలికా కైంకర్యం
బున నే సంతుష్టుఁడ నై
తిని సత్యంబుగాఁగ ధీరవరేణ్యా! 167

ఆ.వె. నీ కభీష్ట మెద్ది నేఁడు తద్వరమును
వేఁడు మిత్తు నీకు విప్రవర!
యనిన రంగపురాధీశు వాక్యంబు
విని నితాంత హర్షమున నతఁడు 168

భక్తాంఘ్రిరేణువు ప్రాబోధకీ గీతములతో వారిని స్తుతించుట

తే.గీ. శ్రీవధూనాథ భక్తాంఘ్రిరేణు వనెడు
పేరు సత్యంబు సేయుము ప్రేమ నాకు
నిడియె పరమగు వరమగు నింతకన్న
నన్యమును వేఁడ నేనని యాతఁ డనిన 169

సీ. ఆ దేవుఁ డౌఁగాక యని తదీప్సిత వరం
బొసఁగిన యంత నయ్యోగివరుఁడు
భక్తాంఘ్రిరేణుండు పరితుష్ట చిత్తుఁడై
లోకామృతపదంబునై యతిశయమునఁ
దెలుఁగుఁ[1] బ్రాబోధకీ శ్రీమాలికను పేరఁ
దనరు దివ్యప్రబంధము లనుపమ
వేదాన్వయ ప్రతిపాదకంబులు గాఁగఁ
గడు మనోహరములుగా నొనర్చి

---

1 తిరుప్పళ్ళి యెళుచ్చి, తిరుమాలై

తే గీ శ్రీరంగరాయ వేర్పరచి దాని
సర్వదంబుగా జేసి యధికనిష్ఠ
గాఢ్యవిధపను దులసికా పుష్పమాలి
కాకైంకర్య మొనరింపు చనుదినంబు 170

వ భగవద్ధ్యానానంద కందళితహృదయారవిందుం డగుచు నం దధి
వసించి శ్రీరంగనాథ మందిరంబు నెల్లవేళలు నెఱతనుండగు భక్తాంఘ్రిరేణు
వం డను పరమభక్తు వేర్వేరు వినుతుం డరియింపుచుండు నతండు
సకలంబుగు శ్రీ పద్మ నియమంబు నందలి శాస్త్రతైర్యంబు ప్రాపించు
మహాయోగి మాహాత్మ్యంబున శ్రీమంతుండును నగు భార్గవపురాణోత్తర
ఖండంబా నంద ప్రవర్తించి తిరు మార్గాయనంబున భక్త పరాయణుండగు
నారాయణుండు నరునకుం జెప్పె 171

మ మునివాహస్తుత పాదనీరజ మహాపూర్వాతి భక్తాంతరం
గ నిరాఘాట విహార భీమాంబు[1] వక్త్రకుల్యాద సారస్ఫుర
ద్వచన శారప్రియ హైమవద్దధిప హృత్పంకేరుహావాస ని
ర్వ్యూఢ నిరూఢ ప్రతిభా విలాస రఘువంశాంభోధి చైత్రాఖ్య ర్యా 172

క ప్రసిద్ధ భక్తాంఘ్రి రేణో
మాహాత్మ్యం భక్తిరస సమంచిత తులసీ
సూనక్రమ మాలికా ఘం
రానాలంకృత శరీర సతమందారా 173

---

1 మా. వక్త్ర ద్యాదనా దస్ఫుర

పంచచామరము

రమా ముఖాంబుజాత మిత్ర రామణీయ విగ్రహా
శమాది షట్క సంపదార్య సారమానసాంతరా
యమేయ ధామ దివ్యనామ మాత్రతామసద్రుమా
క్షమా సఖీ విపద్విదారి సర్వరక్షకా హరీ 174

గద్య. [1]ఇది శ్రీ రాజగోపాలకృష్ణ కరుణా కటాక్ష లబ్ధ పాండిత్య ధురీణ నవరత్నావళీమండలాఖండ సామ్రాజ్య ధౌరేయ స్వసమగ్రతాత్పర పటహ ధణంధణారవ విస్ఫురిత పతనక్రియా ఝల్లరికాభేరీ దుందుభి ధ్వాన కోలాహల హాహాహూహూమద్ద్వారాంత కనకదండికాప్రకర హార కల కృతసంవీక్షిత ప్రతాప కీర్తి ప్రతాప కోసలపం పయఃపారావార రాకాసుధాకర సౌందర్య జిత కుసుమ సాయక మహీపాలనాయక ప్రణీతంబైన శ్రీ మహాభార్గవ పురాణంబు నందు మునివరు లనంటుచు పరంజు కావేరి లందంబునందు మనోహ రంబుగా గానంబు సేయుచుండగ లక్ష్మీదాక్షిణ్యమునందేసు రంగధర్త ముఖిరాజు రచ్చించి సాయుజ్యం బొసంగుటయు భక్తాంఘ్రిరేణు నామ్నుం డను మహాత్ముని గాత్ర్రాగ్యంబును లక్ష్మీనారాయణ సంవాదంబును నారాయణానుమతంబునం జేసి వేశ్యకులంబునందు దేవదేవి యుద్భ వించుటయు దేవదేవి నారాయణమునితో రమించుటయు శ్రీ రంగవిభుండు నారాయణమునికొఱకు దేవదేవికి రత్నపతకం బిచ్చుటయు ముని నిందాపహరణంబును హరిస్తోత్రంబును నన్నది పంచమాశ్వాసము సంపూర్ణము

---

1 మూ ఇతి

భార్గవ పురాణము

షష్ఠాశ్వాసము

క. శ్రీసిరా మహిళా హృద
యానంద విధాయి పన్నగాధిపశాయీ
మానిత వాగీశగిరి శౌ
రీ నిరుపమ సురపురీ గోపాలా. 1

వ. అవధరింపుము సకల గుణనికర ప్రజ్ఞాధురంధరుం డగు వరుండు
నారాయణాన కీర్తనియె 2

సీ. పుణ్యాంబు ంథము సంపూర్ణంబు నగు హరి
పత్రాంఘ్రిరేణుని భవ్య కథయు
నాలకించితి నే మహాత్మ వరమ పదా
వాపాపహార మద్భాసిగాను
ప్రవణుండవలెవ మోక్షదములా విష్ణుంబు
లగుచు సర్వజనుల కలిల కలుష
హరణయుంగు చర్య లత్యంత ముదమున
వింటిని నీవు వినుడుగాగ

తే.గీ. లోక గురుండవు సద్వృత్తలోక నమంద
వతులిత జ్ఞాన నిస్ఫులాయత్తమతివి
నిర్జరనుతాంఘ్రి కమలుండ వూర్జితాత్ము
డవు చిరంతన మునినాథ భవవిభేద 3

క. అని నరుఁడు పల్కు వాక్యము
విని ధర్మపరాయణుండు వివిధ నిగమ సం
జనితార్థుఁడు నారాయణుఁ
డనఘుండు వచించె నిస్తులానందుండై 4

తే.గీ. విష్ణు నందు[1]వి వ్యస్తమౌ వృత్తిగల్గి
సకల లోకంబులందుఁ బ్రఖ్యాతిఁ గాంచె
విష్ణుచిత్తుం డనెడు పేర విమల మతిని
నిఖిల ధర్మంబు లెంచు నిర్ణేత యగుచు 5

క. హరిసమ్యక్స్థిరుండును
ధరణీసురుఁ డఖిల శాస్త్రతతు లాగమముల్
పురహరునివలన నేర్చెన్
హరి మాహాత్మ్యము దక్కఁ దూష్యమందున్ 6

క. హరి కరుణఁ జేసి యతులం
బరుదగు నైశ్వర్య మందు ననువందుచుఁ దాఁ
బరమ పదముఁ బ్రాపించెన్
స్థిరతరమతి నంత్యమందు శ్రీపతిపదముఁ దాగెన్ 7

క. వినుము నర యొక్క చిత్రం
బును గలిగిన దాని వగుచుఁ బుణ్యం బగు ని
మ్మునివర్యు విష్ణుచిత్తుని
ననుపమ సూక్తిని వచింతు నాహ్లాదముగన్ 8

---

1 మూల

విష్ణుచిత్తుఁడు గరుడాంశుఁడై జన్మించుట

క. అపారరహము హైమ హర్మ్యము ని
వహములు సహకారవన నివాసి తతులా
వాహములు మహానందై
మహియం దలరారు పాండ్యమండలమందున్ 9

మ. అరవిందోత్పల పుంజ మందిర మిళిందానంద పద్మాకరో
త్కరమై యాపరణాంత్య శృంగములఁ బ్రఖ్యాతంబుగా బ్రాలి వి
స్ఫురణాంగాంచు సమస్తతార నిచయంబుల్ రేలు తద్వప్ర ర
[1]త్నరుచుల్ గా జగతీస్థలిం దవరు నీ ధన్వీపురం బున్నెడన్ 10

సీ. ఏ వీటిగిల్లా నహిన రత్నాంచిత
సౌధంబు లంగనకు స్థానమయ్యె
నే యూరగల గభీరాయత [2]ఖేయంబు
పాతాళ సతికి నోపదమ య్యె
నె ప్రోలు హేలాంబున్నెందు నింతులు తెలుపెంబు
లచ్చరకాంతల పెచ్చు లుడిపె
నె పురిఁ బ్రాపించు గోపురపాళులు
గోపురి తేపగు దాప లయ్యె

తే.గీ. ధర్మసౌధ వృతా పరిభ్రామమాన
బంధుర వతాకికా సముత్పద్యమాన
పవన చలిత ఘనాఘన భావ్యమాన
దిస్తు లౌన్నత్య ధరము ధన్వీపురంబు 11

---

1 మూ త్క 2 మూ ఖ్రే

క దివ్యంబై సకలంబున
స్తవ్యంబై భవ్యమగుచు స్వర్గాపమునా
భావ్యంబై వైష్ణవ గణ
సేవ్యంబై ధర్మపురము చెలు వొందు మహిన్ 12

క ఆ పురమున దీపించున్
శ్రీపతి వటపత్రశాయి శ్రీరమణ మూర్తి
ప్రాపకుఁడు నృంలోక
వ్యాపకుఁ డఖిలామరర్షి వరసేవితుఁడై 13

సీ వేద వేదాంగ సంవిద్యానసాంగులు
ధ్యాన పారాయణ తత్పరులును
స్నాన సంధ్యాద్యనుష్ఠాన నిష్ఠా గరి
ష్ఠ ప్రతిష్ఠా ఖ్యాతి సంయుతులును
సకల స్మృతీతిహాస పురాణ శాస్త్రోప
నయ కావ్యార్థ విచక్షణులును
సమలోష్ఠ కాంచనాస్మమతి ప్రసక్తి పై
రాగ్య వార్ధైక విరాజితులను

తే గీ అహరహము యజ్ఞశీలురై[1] యతిలి రాగ
పర సమర్చ నౌపచర్యలఁ బరగుచుండు
రందు శతసంఖ్యలాగను సహస్రసంఖ్య
లగను హరిభక్తులగు ద్విజులు [2]దగుచుమంట 14

---

1 మూ రే 2 మూ దగుదురందు

క. వారల కగ్రేసరుఁడై
యారూఢిన్ యోగవిద్య నరసినవాఁడై
ధీరుఁ డఖిలాత్త యజ్ఞుఁడు
పూరిత మతి నొక్కఁ డలరు మునినాథాఖ్యన్ 16

సీ. హరియందు సన్న్యస్త మగు మానసము గల్గు
నా మహామహుని భార్యాలలామ
చక్కందనము నందు సకలలోకములందుఁ
గల కాంతల హసించు కంజనయన
పతిపాద భక్తి పెంపార నాచరింపుచు
స్థిరవృత్తిఁ గన్న పతివ్రతార్య
నయవినయాది గుణ వ్రజంబులకు నా
ధారమౌ హృదయంబు దనరుసాధ్వి

తే.గీ. తనదు కలనైన నమ్మోదితరకథాను
లాపములు వినుటను దప్పులంగ వీని
యుత్తమ కులాంగనామణి యుచిత వచన
రచన నిరవొందు మత్తమరాళగమన 18

క. ఇలయం దామానిని యం
దలరంగా వ్యక్షమాన మందరి స్వాతిన్
లలిత శుభలగ్న దినమునఁ
గలయఁగ గర్భాంకురుండు గలిగెఁ దనయుఁడై 17

విష్ణుచిత్తుఁడు స్వామికిఁ బుష్పమాలికా కైంకర్యము సేయుట

ఆ.వె. ఆతఁడు విష్ణుచిత్తుఁడను నామము వహించి
జనము భట్టనాథుఁడని వచింప
సతతంబు విష్ణునందుఁ జిత్తము నిల్పి
యెపుడు నిరతవృత్తి నెసఁగుచుండు 18

సీ. పరిమళం బఖిల దిగ్భాగంబులఁ బర్వఁగా
దివ్యంబులైన ధూపములచేత
సుజన సంచయ తమస్స్తోమంబు దొలఁగింపఁ
బ్రబలిన యష్టి దీపములచేత
నురుతర శాల్యన్న సూపాజ్య భక్ష్యాది
షడ్రస నైవేద్య సమితిచేత
హరికిఁ జిత్తంబునం దానంద మొనర్ప
నమరిన వృత్తగీతములచేత

తే.గీ. సుప్రదక్షిణ వందన స్తుతులచేత
భవన మార్జన ¹సౌధ లేపములచేత
సవ్యకరదీపికారోపణములచేత
విష్ణు నారాధనము సేయు విప్రవరుఁడు 19

వ. వెండియు నతండు సార్థకంబులగు తీర్థయాత్రల వికసితంబులగు కం
రంబులను వికచా²పాదితంబులగు తులసీ వనమాలికాదులను దద్వృత్తి
సముపార్జిత ప్రకారంబులగు చతుర్విధాద్యలంకారంబులను హరిం దృష్టిఁ
జేసి యంతటం గుసుమపరిపూరిత మహీరుహంబులను దుస్స్రుమంబు

1 మూ. శోధ 2 మూ. పా

లను బరిరంభించు వసంతు గావించి దానికిన్ జలసేచనం బొనరింపుచు
విచిత్ర మాలికా హరణంబులను దీక్షితాచరణంబులను శ్రీవైష్ణవ పూజా
చరణంబులను ననవరతంబు సమాహితుండై యుండె నంత 20

సీ. విరతియు నింద్రియ నిగ్రహంబునఁ జేసి
పరహరి పరిచర్య ముఖ్య మనుచు
భావించిన నెఱింగి భట్టనాథుఁడు బహు
చేష్టాకరణముల స్థిరము గాంచు
కైంకర్యమును సమత్కారముగాఁ జేయుచు
బలిమి త్రివర్గంబునను దొలంగి
శేషసాన్నిత్య విశేష విజ్ఞాన సం
చిత భగవద్ధ్యాన్య శీలుఁడుగ

తే.గీ. కూడి [1]దాస్యశిరోపాయ రూపమునను
హరిని లోకాధిపతిని సమాశ్రయించి
యమ్మహామూర్తియందు సన్న్యస్తభరము
నెపసి తత్త్వనివేశిత హృదయుఁ డగుచు 21

తే.గీ. నిరత మాత్మభరంబున నిర్భయుఁడుగ
నిర్భరుఁడుగ దృఢవ్రత నిశ్చయుఁడుగ
సమయ మిట్టులఁ గడపుచు సరసిజాక్ష
సేవ యందుఁ బరాయణస్థితిఁ గడంగి 22

1 మూ. దాసపా

మ. సరసత్వంబున యోగివర్యుఁడు యథేచ్ఛాలాభసంతుష్టుఁడై
హరి పాదాబ్జ మరందపాన మధుపాయత్తాత్ముఁడై యందు న
త్తరి దీయం దగు పాండ్యరాజ మధురాస్థానంబుఁ బాలింపుచున్
ధర వర్తిల్లెను గీర్తిసంపదల దధ్యక్షుండు నై వేడుకన్ 23

పాండ్యధరావరు వర్ణనము

సీ. ధర్మ విఖ్యాతుండు [1]తత్త్వవిజ్ఞానుండు
తత్త్వజ్ఞ సేవన తత్పరుండు
ప్రాలేయగిరి సీమ పర్యంత కీర్తి సాం
ద్రా వ్యాపకస్ఫూర్తిఁ దనరువాఁడు
సంతత షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్న ప్ర
భావ మహత్త్వ విభ్రాజితుండు
సకల భూత దయారస ప్రాభవ స్ఫూర్తి
నిబిడటాక్షమున గణింప నెఱుఁడు

తే.గీ. గరిమఁ గల్గైన బలికిఁ బొంకని ఘనుండు
దుస్తరారి వితానంబు ద్రుంచు పేరఁ
దఖిలలోక ప్రసిద్ధ విద్యాచణుండు
రాజమాత్రుండె పాండ్యధరావరుండు 24

తే.గీ. శిరిసిఁ దత్త్వ సుమ కాంక్షఁ జేసి తత్త్వ
విదులఁ బాలింపుచును బృథివీ వరుండు
దనరు నప్పుడు తీర్థ యాత్రాపరుండు
భూసురాగ్రణి యొక్కఁడు ముఖ్యతముఁడు 25

---

1 మూ. తత్వవిజ్ఞానుండు

పాండ్యధరావరునకు వారక యాత్రిక విప్రుని వలనుంతోఁ దత్త్వ చింతకలుగుట

తే.గీ. అమ్మహాత్ముండు తత్పురి కరిగి యతిథి
పూజనం బగు వా రాజముఖ్యుఁ గాంచె
నృపతియును వానిఁ బురస్కరించి పూజ
ఁ నలు గావించె నిస్తులానందుఁ డగుచు 26

క. అనఘా నా కెఱుఁగఁజెప్పు మవనీస్థలి ని
న్నును దత్త్వజ్ఞునిగా నా
త్రికవ పేర్కొని పల్కె దయ సుధీ జను లక్షిన్ 27

క. అనఘుండ భావిమ వాక్యము
విని విప్రుఁడు నిప్రయార్థ విముఖాంతరాలో
చనుఁజేసి పండితులా
నెవని మహాత్ముఁడన వనిమె నింపు దలిర్పన్ 28

ఉ. అనయము రాత్రియై పగటి యందును వృష్టి దినాళి వృష్టితో
నెనిమిది మాసములే పయసు నింపగువేఁ బరా ద[1]ర్థమై
తనుఁడు పదార్థ సంగ్రహము సత్పరుఁడరిని యుక్తి సిద్ధికై
యునవసంపద యర్థ హాసంగ నావశ్యదగున్ వివేకిన్ 29

క. అని ద్విజుఁ డాడిన విని య
జ్ఞుఁపాలుం డెంతో యాప సల్పి ప్రియముగన్
ఎనిది పురోహితుని బలిచి
యనియె నతనిఁ గూర్చి యాధరామరు సూక్తిన్ 30

---

1 మూ దరా

తే.గీ. నేను యత్నంబుఁ జేసెద నిపుణమతిఁ బ
రార్థ మైన దైహిక సుఖంబు వ్యర్థమగుట
సాధనం బొనరించెద శాశ్వత మగు
బ్రహ్మపదము బ్రహ్మాది దుర్లభము శుభము 81

క. ఇహపరహిత కాముఁడనై
మహిఁ దనరిన యట్టి నిపుణ మహిమ గురుఁడ వో
మహితాత్మ పలుకుము కథా
వహితము పాయంబు నేరుపరి సదయముగాన్ 82

క. అని యిట్లు పలుకు భూమీ
పుని వాక్యము విని ద్విజుండు సుగుణాంచితుఁ డిం
పునఁ బ్రతి వాక్యము నుడివెను
మనమున సంతోష మంది మహిత ప్రౌఢిన్ 83

తే.గీ. అవనిపాలక యా సమయంబునందు
నీకు నీ బుద్ధి యుదితమై నెగడుఁ గాన
నిందు ననియెదు పురుషుల కెట్టి మఱియుఁ
గారణము నేరదు విజ్ఞానమున దలంప 84

సీ. నిగమాంత విజ్ఞాన నిపుణులందే సుహా
సనముఁ జేయఁబడిన ఘనుని విభునిఁ
బరుని దైవతము నుపాసించి దుర్లభ
[1]యగు ముక్తిఁ జెందు నీ వన్న యనఘ

1 మా. యముక్తి

దా మహాత్మునిఁ గూర్చి యాగాల మఱియుఁ గృ
తాంజలి యగుచు సాష్టాంగ వినతి
గావించి పల్కె నో కరుణాపయోనిధీ
వేదాంత వేత్తలే విమలుఁ గూర్చి

తే గీ ధ్యాన మొనరింతు రఖిలాగమాంతవేద్యుఁ
[1](డాది మధ్యాంతరహితుం డనంతుఁ డెవ్వ)
డే మహాముఁడు పరాపరేశ్వరుఁడు పు
రాణ పురుషోత్త ముఁ డెవండు రమ్య చరిత 85

తే గీ సరవి నెవ్వాని భ్రూ విలాసమునఁజేసి
సరసిజ భవాండ భాండులు దిరుగుచుండు
డెవ్వఁ డెవ్వాఁడు సకల సుధీనుతుండు
సంతతాహ్లాదయుతుఁడు ప్రజ్ఞాన ఘనుఁడు 86

క సంసిద్ధవ రుద్రార్కమ
సరసిజభవ శక్రవహ్ని సమయ సమీరా
ద్యమర నిర్జరంబు లెవ్వని యాఁ
గర మెవ్వని యాజ్ఞ వశగులుగా వర్తింపన్ 87

తే గీ ఎవఁడు పరతత్త్వ మనుపేర నెసఁగువాఁడు
నిత్యుఁ డీశ్వరుఁ డెవ్వాఁడు నిగమపారుఁ
డెవనిఁ దెంచి ఋషులు పాప మెనయకుండు
రమ్మహాత్మునిఁ బల్కె నిశ్చయముఁ జేసి 88

---

1 మూ ఈ పాదము లేదు

పాండ్యధరావరుఁడు తత్త్వనిశ్చయమునకై శుల్కంబు గట్టుట

క. అని విని పలుమా టాలో
చనఁ జేసి ద్విజాళిఁ బిల్చి సంపదగంటాఁ
దనయుండు విష్ణుదేవుం
డనుమానించుట నిందు సంశయము లేదనుచున్ 39

సీ. అమ్మహాత్ముఁడు పరంబైన తత్త్వంబు నా
త్మాధిపుఁ డఖిల లోకాధినాథుఁ
డందురు గాత్రికరంబగు పదంబని కొంద
ఱట్లు దత్పుత్రపౌత్రాది జనము
నది నిమిత్తముఁ జేసి యవనిస్థలము గల్గు
మహావేదవేదాంత పారగులను
రావించి తత్సమస్తావనీసురులచే
నెద్ది సత్యత నిశ్చయింపఁబడును

తే.గీ. నట్టి తత్త్వంబు నీవు సమార్జయించి
భక్తిఁ గైకొని సాధింపు పరమ పదము
ననిన మతిమంతుఁ డగు విభుఁ డధిక శుభము
నలరెడు పురోహితుని వాక్య మాలకించి 40

చ. అంత వసంత సంభ్రమగు యట్ట ధవం బనువొందు పుష్కలా
ర్కంమలి యైన యా నృపతి పర్యాయదు సుమ్మత తోడఁ బసం
డుం గంయంగఁ గట్టి పరితోషకుఁడై జగతీతలం బనన్
గల నిగమార్థ కోవిదనికాయములన్ గుతయించి యద్దితోన్ 41

క. ఘనులార (¹రండు తత్త్వం)
బును నిశ్చయముగ నొనర్చి భువి నీ పల్కం
బును గొమ్మని దాచింపం
బనిచె సకలదేశముల నృపాలుడు జనులన్ 42

తే. గీ. అంత నది విని వేదవేదాంతవేత్త
లైన భూసురు లందఱు నత్యాదరమున
నరసహస్రాధికములగు (²సంఖ్యలొప్ప
రమ్య) తరమైన మధురాపురమునఁ జేరి 43

వ. అందు రాజసభాభవనమునఁ బ్రవేశించి యా క్షితిపాల దేవుం బ్రభూతులై తమతమ సిద్ధాంత పద్ధతులం జేసి పరస్పరముగా సంవాదంబుఁ జేసి రట్లు ఏకాదశ ³(శాస్త్రవాదం) బొనర్చుచు బ్రాహ్మణోత్తము లచియ పరంబగు తత్త్వంబుని నిశ్చయింపకుండుటం జేసి యమ్మహీశుండు సంశయాత్ముండై యుండె నీ యాఖ్యానంబు మాహాత్మ్యయుత ప్రమోదం బను నగు భార్గవపురాణోత్తర ఖండంబు నందలి చతుర్వింశతి తమాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు నయనకుం జెప్పి వెండియు నిట్లనియె 44

వటపత్రశాయి విష్ణుభక్తుని గాంధర్వరాజు వద్ద తయగు మది
ప్రోత్సహించుట

సీ. అప్పుడు ధన్వి పురాధీశ్వరుఁడు వా⁴[రి]
వటపత్రశాయి శ్రీ⁵(వా)మమందు
రమణీయ గుణ సదారాధన తత్పరు
విమల మనీషిని విష్ణుభక్తు

1 మూ లేదు 2 ము లేదు 3 మూ లేదు
4 మూ లేదు 5 మూ లేదు

యోగివర్యునిఁ గాంచి యోగి విలాసార్థమై
కృపచేత నా జగదీశుఁ డనియెఁ
చాంద్యభూపాల సభకుఁ బోయి బ్రాహ్మణ
పుంగవుం[1]డా నీవు పూర్ణ మతిని

తే.గీ. రచిని మహాప్రియ[2]ముగ మత్పరత్వ తత్త్వ
మును బ్రకాశింపఁ జేసి ప్రమోదమునను
పల్కుమ గ్రహింపు మనుచు విష్ణుచిత్తు నెల్లు
నయతరోక్తిని రంగనాథుఁ డనఁగ 46

క. కరముఁ బ్రమదయుక్తియై భూ
సురుఁడు కరంబులు మోడ్చి సురనుతుఁడౌ యా
హరికొంతు విన్నవించెను
గురుతరముగ తనకు మదిని కోర్కి యనంగాన్ 48

సీ. స్వామి శ్రీప్రాసాద సమ్మార్జనమొ కాక
యభిషేకజల ఘటాద్యాహరణమొ
మధుర సౌరభవనమాలికా కరణమో
సౌవర్ణ పల్యంకికావరణమొ
గరుడభూషిత పతాకాపరిగ్రహణమో
ధర్మ రత్నచ్ఛత్రాతపత్రభృతియొ
దివ్యమంగళ కరదీపికారోపమో
లత సితవ్యజనాది ధారణంబొ

1 మా లేదు 2 మా మత్పరత్వంబు

తే.గీ. లేక తావక [1]గృహగేహళి సమీప
వేదికాద్వార రక్షణప్రత్రి కంటా
కించిలోచనం నను వాడి గాకు మీర
లంపి నవ్వుడు మీకు దుర్యశము గాదె 47

క. దురహంకృతులను ధాత్రి
ఎరుంగ నశకు అనఁగరాదు వటపత్ర [2]శయా
సరవి భవద్గృహమంటప
ము రహిని విడరాక యెట్లు రోపఁగ వచ్చున్ 48

తే.గీ. నీదు త్రైలోక్యపాలనఁ దొలంగి నిమిషమేని
యందు నెట్టు సెలవు యిక యెల్లవేళ్ల
ధరణి నీ దివ్య నామకీర్తనము విడిచి
వాద మేటికిఁ జేతు నవ్వారగాఁగ 49

శా. నీ త్రైలోక్యరక్షాదక్షతె నిరతము సీక్షింపగాఁ నేరన
స్తోత్ర ప్రౌఢిమ వేదశాస్త్రములు చేతోరాగ మందేమి సం
శ్రీకర్త్యంబు గణింప కీ నృపసభాసీమన్ మహా పండితా
నీకం బెట్టు గెల్చువాఁడ నృహరీ నిస్తంద్ర వాగ్వైఖరిన్ 50

తే.గీ. వాద హోరైన వారలఁ బండితు
లైన యితరు లుండిరేనిఁ బంపు
పంకజాక్ష యన్న నాళికలోచనుఁ
దలఁచి గూర్చి యిట్లనియెఁ బ్రీతి 51

---

1 మా గృహళి సమీప 2 వు శా

సీ. యోగీంద్ర నాఁడు యూహింప నిదియె మ
ద్భాగ్యము గైకొను మిప్పు డతిశయముగ
సర్వాగమంబులు శాస్త్రంబులును నీ కొ
సంగెద భూసుర సంతసమున
దానక మానస తామరసంబున
వారాశి [1]నుండి యయ్యంబు నిత్తు
నీ కిటు నెనయన నీ వేగము శ్రీమతిఁ
గైకొని పాండ్యభూపాలుని సభకు

తే.గీ. నేను నీ యెడ నీవెంట నేఁగుదెంతు
గోవు వత్సంబును గుఱించి పోవు వగిది
నమృత వటపత్రశాయి యట్లాడి నపుడు
విష్ణుచిత్తుండు సంతోష వివశుఁ డగుచు 52

విష్ణుచిత్తుఁడు మొదట నిరాకరించినను స్వామి ప్రోద్బలమునఁ
పాండ్యరాజు సభలో వాదించుట కంగీకరించుట

తే.గీ. అచ్యుతునిఁ గూర్చి ఓన్నమ యని ద్విజుండు
రమ్యతరమైన మధురాపురంబుఁ గూర్చి
వచ్చెదో మధ్యమున వేగవతిని దాఁటి
రహిఁ బ్రవేశించెఁ బాండ్యేశు రాజధాని 53

క. ఆ విద్వజ్జన కోలా
హలమగు వాదాల సభకు [2]యత్నమతి న్ని
ర్భలుఁ డగుచు సంతరాత్మన్
వెలయఁగ నిశ్చయముగఁ బ్రవిష్టుం డగుచున్ 54

---

1 మూ. నూఁడి 2 మూ. ప్రా 3 మూ. ఒక.

సీ. సురుచిర దివ్యకేయూరాలిత దీర్ఘ
బాహా సమున్నతోజ్జ్వల కిరీటు
నారూఢ హృష్టపుష్టాంగ కోమలుఁ బృథు
వక్షు విశాలాక్షు వరగుణాఢ్యుఁ
బూర్ణచంద్రాస్యు సుదీర్ఘఘనస్మితు
సుదరద నిరస్తు త్రికోర్కక్షుంద్రు
కంబు శతాంత భుజాయుగ్మ సుకపోలుఁ
గమలాక్షు వనమాలికావృత

తే.గీ. కంధరుని [1]సత్యగుణి శరణాగతావ
నమంతి నియమాది గుణాధియుక్తు
హృదయ పద్మస్థ భగవదంఘ్రిత నమర్చ
నాశయు జితేంద్రియునిఁ గాంచి యప్పుడుండు 65

వ. అంత సమాహితుండై దా
సంతసమున లేచి యాద్యశ్రేష్ఠుని ర
త్నాంతరిత పీఠిఁ జేరిచి
యెంతయు సాష్టాంగ మెరఁగి యుంపదలిర్పన్ 66

తే.గీ. పరమ హర్షితుఁ డగుచు సప్రాఙ్క్షుఁడు
శ్రుతి యథావిధి వరలిఁ బూజింప నదటి
నిగమ నిగమాంగకోవిదుల్ విపులమతులు
భూమిసురు లంద జనహితఁ బొంది రంత 67

---

1 మూ. సత్యదుని

క. ధరణీశ్వరుఁ డా మనుమని
మురువునఁ బ్రణమిల్లి కేలుమోడ్చి వినయుఁడై
కరము సపురోహితుండై
స్థిరసూక్తి వచించెఁ దత్త్వజిజ్ఞాసుండై 58

తే.గీ. మహిత నిగమార్థ విద్వర మౌనివర్య
భక్తవత్సల సంతత భవ్యచరిత
దివ్యమతి పరతత్త్వమో దేవ యెవ్వఁ
డమరవంద్యుఁడు మాఁకు వేదముల యందు. 59

విష్ణుచిత్తుఁడు పాండ్యరాజు సభలో
నారాయణపరతత్త్వమును జాటుట

క. అను ధరాధీశ్వరు విని
విని విప్రవరుండు హృదయవిమలాంబుజవా
సుని శ్రీధరుని దగ స్మృతి
వినుతించి పలికె లోకవిభు సత్కృతుఁడై 60

క. నారాయణుఁ డె పరమ పరుఁడు
నారాయణుఁ డవ్యయుండు నారాయణుఁడా
నారాయణుండు పరముఁడు
నారాయణు పరుఁడు ధాత్ర నానార్థములన్ 61

1 మూ. ను

క. అనాది బరబ్రహ్మము
నారాయణుఁ డవ్యయుండ నంతుఁడు భవ్యా
కారుఁడు తత్త్వము పరమో
దారుఁడు దేవాదిదేవుఁ డమృత ప్రదుఁడౌ 62

తే.గీ. ఇతని నామంబు సంతతం బెవ్వ రైనఁ
దనరి జీవితములతోఁ బ్రధానము నగు
హేతు వంతటఁ బ్రహ్మ[1]స్మృతై యేఁపు మీఱ
యంతటను నిండి యుండు నారాయణుండు 63

తే.గీ. అతఁడె విశ్వంభరుఁడు బతి యాత్మ విభుఁడు
సర్వశేషియుఁ బరమాత్మ సర్వగతుఁడు
సర్వ నేత్రుండు సర్వజ్ఞుఁ డవ్యయుండు
సర్వగుఁడు సర్వవిభవుండు సర్వమయుఁడు 64

సీ. ఆత్మ విభుండు విలక్షణుం డాద్యంత
రహితుండు శాశ్వతుఁ డహీనయుండు
పురుషోత్తముఁడు గుణపూర్ణుఁ డనంతుఁ డా
తఁడు పరమంబగుఁ దత్త్వ మరయ
సత్యంబు సత్యంబు సంశయంబును లేదు
నారాయణునికంటె వేఱు గాంచ
పరమగు దైవం బభావంబు భావంబు
విశ్వంభరాధీశ విప్రవర్య

1 మూ స్మృతై

ఆ. వె. యిఱియ యిడియఁ జూడ నెంచి సర్వంబు నే
ర్యంబు గాఁగ నే నుదారసూక్తిఁ
బలికినాఁడ నమమఁ బరమ వ్రతుం డిట్టి
పాటి గుఱించి మఱుపు నవసరమున 65

పాండ్యరాజు సభలోఁ గట్టిన శుల్కము తెగిపడుట

క. లలితమతి విష్ణుచిత్తుఁడు
పలికినదో పతిరయంబునఁ బరఁగి సువర్ణ
స్థితం శుల్కము దెగిపడుటయు
నంత పుష్పాల వృష్టి గురిసె నాకమునుండి పయిన్ 66

చ. దివి సురదుందుభుల్ మొరసె దివ్యసతుల్ నటియించి రప్పటిన్
భువిని సమస్త మానవులు భూషణఁ జేసిరి సర్వదేవతా
నివహము కన్న శ్రీధరుఁడు నీరజనాభుఁడు లోకపాలకుం
డవిరళము త్రి యెక్కుఁడని యానతిఁ బల్కె సుదాత్త ధరిన్ 67

పాండ్యరాజు విష్ణుచిత్తుని సన్మానించుట

తే. గీ. అప్పు డారాజు నిస్తులాహ్లాద నిర్భ
రుం డగుచుఁ దత్పరత పంక్తిరథములందు
నాకగతి భక్తిఁజేసి సాష్టాంగ [1]మెరఁగి
యతిశయస్తోత్రములఁ గొనియాడి మఱియు 68

వ. మహోజ్జ్వలంబులగు భూషణ వస్త్ర గంధ పుష్పమాలికాదులచేత మునీశ్వరు
సంతృప్తుంగావించి యౌపవాహ్యంబగు మహానాగంబునం దధిరోహణంబుఁ
జేయించి సమున్నతంగ మంగళతూర్య ఘోష సహితంబుగాఁ బరివారంగ
బలంబులతోఁగూడఁ బరిపర్యటనం బొనరింపునప్పుడు సర్వేశ్వరుండును

1 మూ ఒగి

కోటికందర్పసుందరుండును మహానుభావుండునగు శ్రీవిష్ణుదేవుండు లక్ష్మీ సహితుండగుచుఁ బ్రయాణమునందగు పతగేంద్రు నారోహించి పద్మభవ భవేంద్రాది సురముని పరి¹వృతుండగుచుఁ దక్షణంబున గజస్కంధాధి రూఢుండగు నమ్మునిఁ గనుంగొనుట కిచ్చగింపుచు మహాభాగవతాగ్రభా గంబు నందలి యంతరిక్షంబునందుఁ బ్రాదుర్భవించిన నద్దేవుం గాంచి భక్తి సుహృష్ట హృదయుండగుచుఁ దదీయసౌందర్యామృతంబు గ్రోలి తన్మంబా కృతచేతస్కుండగుచు నీరజాపతి వైభవ సౌందర్యాభర్వ వేషంబులకు దృష్టిదోషంబయ్యెడునని చింతింపుచుఁ దన్నీరాసార్థంబుగా నతనికి మంగళాశాసనంబుఁ జేయుచోఁ బుద్యుక్తవంతు డగుచు గజగండంబు నందుఁ దాళంబు గావించి యానంద సంభృతుండగుచు సామగానస్వరంబు నం జేసి యిట్లనియె 69

విష్ణుచిత్తుఁ డొనరించిన మంగళాశాసనము

సీ. మంగళం బచ్యుత మధుకైటభ విదారి
  మంగళం బీశ్వర మదన జనక
మంగళం బంతరాత్మక లోకనాయక
  మంగళంబు రమానుషంగ పక్ష
మంగళం బ్రాకృతోత్తుంగ మూర్తిప్రద
  మంగళం బజ భవామరనుతాంగ
మంగళంబు సుపర్వమందార సమరూప
  మంగళం బఖిలాంతరంగ నిలయ

తే. మంగళంబు మహాపాపభంగ చరిత
మంగళంబు సువర్ణపతంగ గమన
మంగళంబు దయారసాపాంగ విభవ
మంగళము దైత్యనాశ పతంగవాహ 70

1 ము. ప్ర 2 మూ. హ

మ. శత దారాధార మహోగ్ర బంధన భుజాదండంబులం గల్గి నీ
కతి భక్తిన్ రచియింప మంగళము మార్తాండప్రభా కోటి సం
భృతతేజంబున దైత్యజాలకలనా హేతుత్వమం గాంచు బ్రా
స్తుతమౌ చక్రము గల్గి నీకొసఁగు జేయున్ మంగళం బయ్యెడా 71

తే.గీ. ఆదిపూరుష నీదు కౌమోదకికిని
కంబుమునకును నందక ఖడ్గమునకు
మంగళం బాచరింతు నీ మహిమ యైన
మానినీమణి లక్ష్మికి మంగళంబు 72

చ. శ్రితజన సేవితంబులు విరించిముఖామర హైమ మౌళి ది
వ్యతమణి బంధుర ప్రకర వారిజమూర్తి ప్రభవీయ పాదముల్
మతిని దలంచి నీకొసఁగు మంగళమే నొసరించు వారు సం
చితమగు నీ కృపారస విశేషమునే మురదైత్యసంహరా. 73

ఆవె. మనమునందు దత్తమహిమానుగుణ్యత
శేషశేషితా స్థితిఁ దెలుగునట్టి
నిర్మలాత్ముండు నియతిఁ గావించెదు
నీకు మంగళంబు నే నొనర్తు 74

క. అనియిట్లు హరికి మంగళ
మును మౌని యొనర్చి దివ్యముల పద్యము లన్
దనరెడు ప్రబంధములు దే
వునికొఱకు రచించె భక్తిపూరిం మతియై 75

ఆ.వె. అనుచు నిట్టు పలుక నధికసంతుష్టుఁడై
కరుణచేత నతనిఁ గాంచి శౌరి
యాత్మ పద్మ కర్ణికాగ్ర స్థలంబున
వాసిఁ జేసె భక్తవత్సలుండు 76

విష్ణుచిత్తుఁడు మహావైభవముతో ధన్వీపురముఁ జేరుట

తే.గీ. అంత బహువస్తువుఁ జేసి యధిపుచేతఁ
బూజితుండయి యమ్ముని పుంగవుండు
తదనుమతిఁ గొని వేడ్కచే ధన్వీపురముఁ
జేరెఁ బరివృతుఁ డగుచు సుదారలీల. 77

క. పురజను లందఱు భూమీ
సుర వైభవ మాలకించి సుస్థిర మతులై
పురవర మమలంకృతి గణపి
హరి నాతని సేవఁ జేయఁ బరి వెడలి రొగిన్ 78

క. ఆ పురజన పూజితుఁడై
యాపృథ్వీసురుఁడు గజ సమారూఢ గతిన్
దీపింపఁ జొచ్చె నిజపుర
మేపున భగవద్దయానమేత హృదయుఁడై 79

తే.గీ. శార్ఙ్గ ధన్వుని పటుమంత్రకాయి మంది
రముఁ బ్రవేశించి యమ్మునిరాయఁ డమ్మ
యునిఁ బరంధాము సద్భుత మర్త్యరేతుఁ
గూర్చి ప్రణమిల్లి తనమది గోర్కె బలర 80

వ. అంత నయ్యిందిరానాథునకు భట్టనాథుండు తదాసీతంబగు ధనంబును
బ్రాకస్తంబగు హస్తిశ్రద్ధంబును సమర్పించి యథాప్రకారంబునఁ
దత్త్వంకర్మ ప్రకుండునుం దదారాధనా పరుండునునై యుండెనని మహా
యోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవపురాణో త్తర
ఖండంబు నందలి పంచవింశాధ్యాయంబు భక్తసరాయణంబగు నారాయ
ణుండు నరునకు నెఱింగించె నెండియు నిట్లనియె ౮౧

తే.గీ. ఇట్లు తైంకర్య నిరతుఁడై యెసఁగు విష్ణు
చిత్తుఁడు హరి ప్రియుండు భాసత యశుండు
ననుదినం బింద్రియ కృతార్థతను బెంగి
ధాత్రిఁ గృత కృత్యుఁడగుచు సుదార కీర్తి. ౮౨

తే.గీ. కంఠితానాయతానన్యగామి కర్మ
మనను చింతించి యాత్మీయమునగు గరణ
మూలఁ గృతార్థతఁ జేయఁగాఁ దలఁచి యమ్మ
హాత్మ పంకేరుహాధ్యాను డగుచు నుండి ౮౩

విష్ణుచిత్తునకుఁ దులసీవనంబున భూదేవి గదాస్వరూపంబునఁ గన్యకయై కాన్పించుట

చ. స్థిరమతి నాత్మవాంఛ దులసీవన సేవకు నేఁగి యందు ని
ర్భరతర భక్తియున్ రుచివిభాసిత విస్ఫురణంబుతో గదా
పరుణమువన్ ఘటింపు దనిలార్చ మతిన్ హృదయాబ్జపీఠికాం
తరమున శౌరి మూర్తి నివకస్థితిఁ గాంచుచు నర్థిలిన్ భువిన్ ౮౪

తే.గీ. సాల మూలంబులం దతఁ దాలవాల
ములు రచింపుచు రాజాపమును న్యకీయ
పుత్రకుని మాడ్కిఁగైకొని పోషణంబు
సల్పు చుండు వసియించె నంతనమున ౮౫

క. అంతటఁ దులసీ మూల ధ
రాంతిక సీమను ఖనిత్ర మంచయిధి మహా
స్వాంతుండు విష్ణుచిత్తుఁ డ
నంతామర విభుఁడు ద్రవ్వె హానమయమునన్ ౧౬

సీ. ఆషాఢ మాసంబు నందలి పూర్వ ప
ల్గుణితార గల శుభ దినమునందు
శుభలగ్నమునను వసుంధరాంశను జేసి
తులసికామూల భూతలమునందు
శారదాగమ పూర్ణచంద్రరేఖయుఁ బోలి
వికచాబ్జవదన బాలిక యొకంగిఁ
బరికింప నగుట నా ధరణీసురోత్తముఁ
డానందకందళితాంతరంగుఁ

తే.గీ. దగుచు లక్ష్మి లక్షిత సుగుణ చరిత
మరకత శ్యామ సౌందర్య మహిత సీమ
యౌచితరపాం పరకరుణాలవాలఁ
గాంచి వాత్సల్య మూంది యుత్కర్ష మొంది ౧౭

అతఁడు నాటి గోదాదేవి పూర్వజన్మ వృత్తాంతముఁ దెలుపుట

క. కరమంత [1]నా బాలిక
[2]మురువున నెత్తికొని మోదమునం గొని తా సి
రరుచి ధరణి నెట్టు పొరమె
వరదారఁగ నను దు నరసీ కుడిర యనెన్ ౧౮

---

1 ప 5 2 మా. మురభున

తే.గీ. దీని నెన్నంగ వరియింతు మౌనివర్య
యాలకింపుము సృష్ట్యాదియందు శౌరి
మనుజుడు భగవంతుడగు జనార్దనుడు వింతు
జలమునందు మునింగిన జలధి గాంచి 89

ఆ.వె. మొదట వరాహరూపము గొని యాభూమి
నుద్ధరించు కోర్కి నొంది తా మ
హార్ణవంబు జొచ్చి యట ధరణి నెత్తె న
మాధవస్తుతుండు మాధవుండు 90

క. అలి నా భూమి సతితో
జలజదళాక్షుడు క్రీడనల్పినతో నా
లలనామణి యా దేవుని
దలచింది వలికె నిట్లు వినయతరోక్తిన్ 91

ఆ.వె. వరద లోకముల భవ్యకీర్తి గల జనుల
కెవరు పీఠ్ల చాల యెడ్డి ప్రియము
ఘనముగా రహస్యమునకు రహస్యమో
దీని దెల్ప వలయు దివ్యమతిని 92

క. అనవృడు నా భూవివాక్యము
విని భగవంతుండు శౌరి విశ్వమయుండా
వనితా మతి ప్రియుకారిం
జనపున వాలింగనంబు సలిపి వచించెన్. 93

సీ. నా కాప్తురాలవై నన్నెరయాయక
నాయందుఁ దగుభక్తి నమ్మినట్టి
ధన్యవు గాన నుత్తమ మగునట్టి ర
హస్యంబు నీ కే నుదాహరింతు
నాంకింపుము దేవి యఖిల పూజలయందు
ముఖ్యగా వింసిల్లు పుష్పపూజ
మాకుఁ బ్రేమయగుట మహా సుమపూజావ
శైక మర్గము కీర్త వాక్య మతుం

తే.గీ. తావగాఁ గోర్కులం నొసంగి యఖిల దివ్య
ధామ మగునట్టి పరమపదంబు నిత్తు
ననెడు హరిసూక్తి నాలించి యపుడు శౌరి
కప్తురాలైన భూదేవి యెసఁగు భక్తి ౯౪

తే.గీ. ఇందిరాధీశ్వరునకు సతీవ్రతయై వి
సించు సుమమాలికాపూజ చేయుదాన
నహరహంబును దన్మహామహం గుణైక
కీర్తనము సల్పఁగలను విస్ఫూర్తి మించి ౯౫

క. అని మరిఁ తలంచి ముదం
బున యోగీశ్వరుఁడనైన భూసుర నియం
దును గల్గ జగతిఁ బార్థుం
బున సీత జగల్లననియుఁ బొదమిన యట్లన్ ౯౬

---

1 మ. గావున యుత్తమగు
2 షు. పూజాపన్నైక

విష్ణుచిత్తుఁ డా కన్యను గృహంబునకుఁ గొని చని భార్యా సహితుఁడై పోషించుట

తే.గీ. ఈ కుమారిక గుణశాలి నీవు కరుణఁ
పోషణము చేయు మనఘ సంపూర్ణ మగుచు
దివ్యమగు పరమస్థాన మవ్వయంబుఁ
జెంద గలుగు నిఖిల సంసిద్ధి గలిగి ౯౭

క. అని యిట్లాడిన వాక్యము
విని సంతోషంబుఁ జెంది విప్రేంద్రుం డా
త్మ నికాంతముఁ జేరి ముదం
బున సుభయగు పుత్రిఁ దనదు పొలఁతి కొసంగెన్. ౯౮

తే.గీ. అంత నా సతి వృత్తాంత మవనిసురుడు
పల్కడో నప్పయోజాస్య పద్మ పగిదిఁ
దనరు పద్మాక్షి యగునట్టి తనయ పోష
ణంబు గావించెఁ బరమ హర్షంబు చెంది ౯౯

తే.గీ. శిశుని గోదాభిధానంబుఁ జేసెఁ దండ్రి
యప్పయోజాస్య కతులితాహ్లాద చిత్తుఁ
డగుచు నాలేమ సంవర్ధితాంగ యగుట
రూపలావణ్యగుణ్యానురూఢి మించె ౧౦౦

గోదాదేవీసౌందర్య వర్ణనము

క. విమలరుచి శీత వానన
కమలము చనుఁ జక్కవలు ప్రకాశించె మహో
ద్యమమయ్యెఁ గుంతలాళులు
రమణికి యౌవన మనియెడు రవి యుదయింపన్ ౧౦౧

ఉ సంతత మింద్రనీలమణి జగ్గున తెగ్గ వహింపఁ జాలు ని
య్యంతి సుకై శికంబు వదనేందుని బిబిలఁ బైకిఁ బ్రాఁకునా
[1]సంతమసంగఁ బనం దగి సంచిత భృంగ గరుద్ద్యుతి చ్ఛటా
క్రాంత మహోదయం గలిగి కంధర బృంద విధన్ హసింపుచున్. 10౫

ఉ కన్నులు కల్హరేకులు ముఖంబు సుధాకరబింబ ముఖ్యలో
చన్నులు చక్రవాకములు చంపకసూనము నాస యింపుగా
నన్నువఁ గౌను మిన్నగుట సంతత మీ యుపమాన వస్తువుల్
మున్ను తపంబు సేయు ఫలమంగద ముద్దియ నాశ్రయించుటన్ 10౬

క కందమ్ములు దమ్ముం గా
నందం బెరఁబాపు భువన నయతరలీలన్
జెందియు గిరి భాస[2]య్యెను
నిందు నిభాస్యను సమాశ్రయించిన కతనన్ 10౭

సీ లావణ్య వాహినిఁ దనరు నభ్రమంబనఁ
గనుపట్టు గళము మధ్యమ్ము మించ
శృంగార సరస భాసింద రాజీవమ్ము
లనఁగ లోచనములు సంభ్రమ[3]ంపర
సార సౌందర్య పుష్కరిణియందలి సార
సమునన గతులు హస్తంబు లరర
నసమ విలాసజలాశయంబునఁ జొల్చు
వక్రంబున నాభి చన్ను లెసఁగఁ

---

1 మూ సంతసమం 2 మూ భావయ్యెను
3 మూ సాఁచన

తే. గీ. తొనఁగు నీమంజూకరవాణి పుష్పవేణి
సైకతశ్రోణి బిస్తుంబందవేణి
పరమకల్యాణి దేహంపు సిరికఠాణి (?)
మీఱ నింద్రాణిసరణిఁ దొల్చారు ధరణి 105

తే. గీ. చెలువమగు కొప్పు నింపు సిరులఁ గన్న
నమరు గుబ్బంటిరు రైంమూల మీఱ
దాల మూగారు దుమ్మెదబారుఁ గేరు
శోము దొంతుల దామ నెమ్మోము గోము 106

తే. గీ. సతియ రదన ప్రవణమునకు సాటి రాక
వజ్రములు ముత్తియంబులు వరుసఁదప్పి
ఖండతాప్తియు ధిద్రసంగతి నెసంగెఁ
దరమె బింబద్విరోధ మెవ్వరికి జగతి 107

క. కలికి రదనములు కుంద
మ్ముం దాదినవర్ణ మెడుట మొగి క్రైశ్యము మి
క్కిలి నెదరింపుట మొఱయిడి
చెలిఁజేర [1] నవర్ణతాప్తిఁ జెంది సుఖించెన్ 108

చ. భుజములు కల్పశాఖల సమున్నతి పొంపు దొంచంద్రుఁడే
గణములు మందయానములు కర్ణములున్ సిరు తొటఁజేసి యె
యిజాగతినైన నిత్తి తతరేఖయు నేరికిఁ గల్గ నేర దౌ
త్రిజగతి కీపె మాతగ నుతింగొని మన్ హరిరాణి యోటయున్ 109

---

1 మూ వ

సీ. అస్యంబు మిన్నందివచ్చి నేర్పరినన
నారతం దాఁవుగా నుద్ధిఁజేయు
యంపు యిర్వది [1]ధీరాలివై నను జెట్టి
యప్పం పొంపుగా నంచరించు[2]
రాత్రి౦బవళ్ళ స్ఫూర్తి వెంటడి నర
[3]నులనైన నటి విరసుం నానర్చు[4]
గుచయుగ మే యెద నవంతా ప్తి వహించు
[5]వారికైనను తాం పలి రచించు

తే. గీ. నఖతతులు జయలెక్కి యున్నతిఁ గదంగు
వారికేని తిరస్కృతి నాదరించు
దా వయోవాత్త మదనతంత్రాధిదేవ
తయ యనగ దీప్తిఁ జెందె సౌందర్య మొంది 110

గోదాదేవి రంగనాథ లగ్న చిత్తయై వవర్త్య లానర్చుట

క. తిలకిత తిలక రేఖా
దాయ్యాశ్రీ దనర్చి ధన్విపురమునం
దారూఢతర విలాసో
దారత దాముక్తమాల్యదాసతి వెంపెన్ 111

ఉ. యౌవనమంత్రై జలరుహాయతలోచన గానమాధురీ
రావముఁ జేసి భక్తి ననురాగముఁ గై కొని దేవదేవు ల
క్ష్మీవరు సంస్మరించి తన చిత్తమునం దధినాథుగాఁగ ని
ర్భావక్తైై కృతించె సరసస్థితిఁ దోడి చెలుల్ దిసింపగన్ 112

1 ము ధర 2 మూ పు 3 మూ నుస్తైన నరటి
4 మూ ర్చు 5 ము వారికైనను 6 మూ పు

ఉ. వెన్నెల కాఁకకున్ మరుని వేదనకున్ మలయంపు గాడ్పుకున్
గన్నియ చిత్తమందుఁ జలికంపముఁ గందురు రంగనాయకున్
జన్నగఁబాయి కీర్తన మహా సుధామృత మాధురీ ఝరిం
జెన్నెరు గానముం గొని సుశిక్షిత నల్పె నుదంచితోన్నతిన్ 113

క. ఆటలఁ బాటల మాటల
నేటులఁ జరిపాటిఁ జేసి నెఱజాణతనం
బోఁడి గొనియాడుచును దన
తోడి సఖుల కరణి మహిమ దొరకొని పలుకున్ 114

తే.గీ. అమిత సౌఖ్యైక ముఖ్య గుణాఢ్యయగుచు
[2]యౌవ నారంభ విగ్రహమైన యామె
నిరత మారూఢ తర మధురముల లిన
[3]హరి గుణము లెన్ను జనుని కరణి ధరణి 115

మ. సరసీజాక్షునియందు లీనతరమౌ స్వాంతంబు రంజిల్ల యా
యరవిందాయతనేత్ర పక్ష పరిపూర్ణాభిఖ్యయై తద్గానో
త్కరమున్ గానము చేయుచున్ హృదయ పద్మంబందుఁ దన్మూర్తి నా
స్థిరవృత్తిన్ దిపియింపుచున్ సతత ముత్తుం బ్రభావాఢ్యయై 116

---

1 మూ. మానం 2 మూ. యవ్వ 3 మూ. హరి కథగుణ

క. ఆరామ చంద్రికతో వన
మారూఢిం జేరి పుష్పలతి సంఖ్యలుగాఁ
గూరిమిఁ [1]గాని నిరతంబు ము
రారినిఁ బూజించు విప్రులాయత మతియై 117

క. నానా విధంబులౌ వా
సూనంబులచేత గౌరి శుభకారిణి ని
త్యానందవిధిని భక్తిని
దానక్రమమతిన్ సపర్య వంచించు నాగిన్ 118

సీ. [2]తన తండ్రి సద్భక్తిఁ దలకొని దతిరాణ
గయన పూజార్థమై సంతసమున
మానితంగు పుష్పమాలిక లొనరించ
వాని గోదాహ్వయ వసుజపాళి
యింద్రనీలంబ్రాయ తెవ యగు నిజకై
తంబున ధరియించి మురిపెంచి
సుకరమైన వసీన ముకురమ్ముపం దాత్మ
రేఖ విలోకించి హృదయ ముదిత

తే.గీ. తోషితాయత్తమై భక్తితోనె మగుడఁ
బెట్టియం బెచ్చి విష్ణుప్రియమునఁ జేసి
రంగనేతని యవతార రత్నములు న
భక్తిఁ బాటలు పాడు పవిత్రవదముగ 119

1 మూ. గానిరతంబు
2 మూ. తమ

చ అనయముఁ జక్రపాణికొఱకై యనఘుం డొనరించు మాలికల్
మునుకొని తా ధరించుకొని మోదముఁ జెందుచు మందిరాంతరం
బునఁ జరియింపుచున్ ముకురంబుం బరికింపుచు నవ్వుచున్ మనం
బునఁ గమలేశు సంస్మరణమున్ రచియించు వఁడస్వ వేడుకన్ 120

చ తరమతిఁ గవ్వరామతి ముదంబునఁ దాల్చిన పుష్పమాలికా
తతిఁగొని చక్రపాణికి నుదారత నర్పణ చేయు భక్తిసం
చిత గరిమ భట్టనాథుఁడు పరిష్కృత విష్ణుపదాంబుజాత సం
గతిఁగాను చిత్రముం గలిగి కౌతుకవృత్తి నొసంగు నెయ్యెడన్ 121

క మాలిక దాల్చిన యీ సుత
మాలిక లా ద్విజుఁ డొసంగ హానిర తరుణా
కాలికి గుణశీలి వన
మాలికిఁ బ్రియ మయ్యె వనియు మహితస్ఫూర్తిన్ 122

క పరము సుత సేయు కృత్యం
బెఱుఁగక సద్భక్తిచే మహిసుర వరుఁడా
హరికిఁ బరిభుక్త మాలిక
నరయ నొసఁగఁ గొన్ని దినము లరిగిన పిదపన్ 123

రంగనాథుఁడు గోదాదేవి పరిభుక్త పుష్పమాలికనా గోరుట

చ సరసిజగంధి యొక్క దివసంబున నిర్మల పుష్పమాలికో
త్కరము ధరింపనర్థితఁ దక్షిణముండగు భట్టనాథుఁడా
దరమున వచ్చి కాంచి వితతస్థితిఁ జింత యొనర్చి తల్లి యా
తెఱఁగు నొనర్చి తేమిటికి దేవునియందలి భక్తి గల్గఁగన్ 124

క. అని యా సరములు విడి యా
మమఁ దితరములైన మాలికలు చేసి ముదం
బున నలరపోసి కొసఁగెను
సునిశిత భక్తిప్రమోద సుస్థిర మతియై 125

సీ. ఆరాధి గోదాపవాదుపానవ వేళ
వుత్రము[1]లైనట్టి పూల సరుల
ర్పణయించు భర్గనాథ మునీశ్వరుం గూర్చి
నవ్వుచు మదపూన నలినసేత్రుఁ
డిపుడు నీ పుత్రిక యనురాగమునఁ దాల్చు
కుసుమమాలికలు మా కొసఁగు మనుచు
యాచించునప్పు డయ్యాచ్యుతుండును నమ
స్కారంబు చేసి యాశ్చర్య మంది

ఆ.వె. యతఁడు భక్తిచేత నా పుష్పమాలంబు
లార్పితన్యతను మురారి కర్ప
ణంబుఁ జేయఁ దోషణం బంది యద్దేవుఁ
డవనిసురుని తోడ ననియెఁ బ్రీతి 126

చ. తరళకమూర్తియై రుచిరతం గొను నీ యరవిందగంధి నం
దితమతి నే వివాహమునుఁ జేసికొనంగల వాఁడఁ బ్రేమ నో
ద్విజసుర యంతసేపు పరికింప భవద్గృహసీమ దీని ను
ద్గతి వసియింపఁజేయు మని దంబరగాత్రుఁడు వల్కె నేయుతన్ 127

---

1 మూ. లి గొన్నట్ట

క. తరుణి పరిభుక్తములగు
సరములు హరి దాల్చుకొని విచక్షణుఁ డగు భూ
సురుఁడి గనుంగొని యా సతి
ధరణి [1]ధరణ్యంశ గాఁగఁ దలఁపుము మదిలోన్ 128

తే.గీ. ఏను వెండ్లాడు నందాక నీ వయస్య
యస్మదీయ గృహంబు[2] (న) నుండని మ్ము
టంచు సంతోష లోచనుఁ డాత్మ నొసఁగ
నమ్మహాత్ముండు తోషితస్వాంతుఁ డగుచు 129

క. [3]అనయము దేవేశుం గని
మాని వరుఁ డాతనికి బ్రమ్రొక్కి సౌధము తోడన్
దనయను దోఁకొని తనగృహ
మునకుఁ జనియె నఖిలలోకము గొనియాడన్ 130

గోదాదేవి తన తండ్రిని యర్చావతార స్వరూపంబు లడుగుట

క. ఒక నాఁడా గోదాసతి
ప్రకటిత భక్తిని జనకుం బద తత్పరయై
సుకర మతిఁ దత్కథాశ్రవ
ణ కుతూహల యగుచు నుండి వినయతర లీలన్ 131

తే.గీ. ఆ జనకు మునినాయకు నమిత భక్తిఁ
జేరి ప్రణమిల్లి సంతోష చిత్త యగుచు
నంత నాముక్తమాల్యద యతనిఁ బలుక
పల్కు నిట్లు మృదూక్తిని భవ్యమతిని 132

1 మా. ధరణ్యంశ గాఁదల 2 మా. ఇనుండ
3 ఏ. మా. అందేవేశుండాదిన పూర్వపద్యము నందలి వాక్యముతో నన్వయించు లేదు

సీ. దివిజవంద్యుండును దేవదేవుండునౌ
వరవిందనేత్రు వర్యావతార
ములు భువనంబునఁ గల యసంఖ్యంబులు
గా మానవులకుఁ బ్రఖ్యాతి గాఁగ
సర్వాధికము లౌట సకలంబు గులకంబు
వలన ముక్తిదమూర్తి పొలుచు దాని
యందుఁ బ్రసిద్ధంబులై కర్తసౌఖ్యంబు
లొసఁగు [1]వాణిలో వనూన వృత్తి

తే.గీ. శ్రవణ మాత్రంబుచేతనే సకల జనులు
ముక్తిఁ బొందుదు రటులిహాపోదులగుచు
దాని వఠియింప నమఁ గూర్చి భవ్యమతిఁ
బనక హరిభక్తి దాయక సోధురింత 183

క. అని యిట్లు ప్రశ్న సేసెను
వనితామణి నా కుమారి వినిచింది ముదం
బున మృదు ఫణితి వదించెన్
జనకుఁడు బహువాక్యములఁ బ్రశంస సలుపుచున్ 184

వ. లోకంబునందు గుహ్యతమంబగు నీ [2]యర్థ్య వ్యూహంబు సూక్తమగుట
శ్రవణంబు వలన ముక్తి దాయకంబగు దాని పఠియించెద మాకర్ణింపు
మని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణో
త్తర భాగంబునందలి షడ్వింశాధ్యాయంబు భక్త పరాయణంబగు వారా
యందు నరునకుం జెప్పి వెండియు నిట్లనియె 185

---

1 మూ. వాసులో
2 వ్రా. యర్థ్య.

విష్ణుచిత్తుఁడు గోదాదేవికి పరమ క్షేత్ర విష్ణునామ తన్మాహాత్మ్యంబులఁ దెలియఁ జెప్పుట

క. శ్రీ వైకుంఠ మహాపురి
యావాసుఁడు వాసుదేవుఁ డవ్యయుఁ డార్యా
శ్రీ విభవుఁడు నిత్యావం
ద్యావి[1]ర్భావుండు దనరు నతిశయలీలన్ 136

మ. లలితాష్టాక్షర మంత్రరాజ మనుసంజ్ఞ ప్రఖ్యాతోదయుల్
వినఁ ద్వేద రదంత పారగుల సంవిత్పార నిష్ఠా గరి
ష్ఠుల సారూప్య నిరూఢమాన మహిమస్ఫూర్తుల్ సదా నిత్యము
క్తులు సేవింపఁగ నందు నచ్యుతుఁడు వైకుంఠుం డకుంఠస్థితిన్ 137

క. ఆమోదలోకమునఁ బర
మామోదముఁ జెందు శౌరి [2](యతిలం) గుణమణి
ధాముఁడు శ్రీ సంకర్షణ
నాముఁడు వినుతి మునిజనస్తుతుఁ డగుచున్

క. ఘన శ్రీప్రమోదలోకం
బునఁ బ్రద్యుమ్నుండు నిత్యపూర్ణుండు మహిం
పున భక్తవత్సలుఁడు స
న్ముని సేవితుఁ డచ్యుతుఁడు సముజ్జ్వల మతియై 139

తే. గీ. సరసిజాక్షుని సామోద పరమలోక
మందు న([3]చ్యుతుఁ డ)ని రుద్ధుఁ డగుచునుండు
నారదాదుఁ దరులీలాప్తోర [4]భక్తిఁ
దనరఁ బాపుఁ డనిల జీవనుఁడు నగుచు 140

---

1 మా. భావ్యుండు 2 మా. (యతిలం) లేదు
3 మా. లేదు 4 మా. భవ్య

తే.గీ. అఖిలలోక శిరోమణి యైనయట్టి
సత్యలోకంబు నందుల నంతరంబు
నలరు నానందమయ పరార్థ్యంగు సుభక్తు
లనుసరింప మహావిష్ణు వధివసించు 141

మ. అరయన్ భాస్కర మండలాంతరమునం దావాసియై ద్వాదశా
క్షరమంత్రంబుల సన్నుతింప సురలోకవ్యూహంబు లక్ష్మీయుతుం
డరవిందాక్షుఁడు భక్తరక్షకుఁడు సత్యస్వాంతుఁ డొప్పారు భా
సుర సౌవర్ణ కిరీటకుండల కటీ సూత్రాద్యలంకారియై 142

క. [1]అమృతాంబుధి నడుమ భుజం
గమపతి పెంపుపఱుపునఁ గంజదళాక్షుం
డమరున్ భాసించుఁడు హరి
యమరవరుఁడు శేషశాయి యవ్యయుఁ డజుఁడున్ 143

తే.గీ. ఇల యనంతాది నిత్యముక్తులగు సూరు
లధికతరభక్తి సేవింప నందుఁ దనరు
విష్ణుఁడు నూతనుండు పక్షిస్థుఁ డ[2]ఖిలం
భూషణాలంకరిష్ణుం డశేషగుణుఁడు 144

సీ. బ్రహ్మాది నిర్జర ప్రవర ప్రభావుండు
నారద సనక సనంద వాద్య

---

1 పా అమృతంబునిధి 2 పా రఖిం

మౌనిసన్నుతుఁడు శ్రీమంతుండు శాంతుండు
సంతత నిగమాంత సంచరుండు
సకలుండు నిర్గుణుం డగణిత మహిమయుఁ
డసురమర్దనుఁడు జనార్దనుండు
కాంచనకంకణాంగద హారకేయూర
రత్నకోటీర విరాజమానుఁ

తే.గీ. డప్రమేయుం డనంతుం డపారగుండు
శార్ఙ్గధన్వుండు భువనరక్షణుండు
భక్తపాలుండు తారకబ్రహ్మసంజ్ఞఁ
దధివసించు శ్వేతద్వీపమందు నెపుడు 146

సీ. పావనంబైనట్టి బదరికాశ్రమ సీమ
నధివసియించు నరాగ్రజుండు
సనకాది మునిరాజ సంసేవ్యమానుండు
నారదప్రభృతి సన్నుత మహుండు
సంతత నిర్జర సంస్తూయమానుండు
యోగవర్య మతుం డనూన గుణుఁడు
పేర్చి శ్రిత జ్ఞానవహార్థ బోధకుఁ డని
వార్యతేజుఁడు భక్తవత్సలుండు

తే.గీ. స్వనుతకీర్తి చిదచిద్విశిష్టమూర్తి
గురుతర ప్రాభవుఁడు తత్త్వకోవిదుండు
సకల విద్యా వినోది తత్కృప విశేష
యమిత లీలాచణుండు నారాయణుండు 148

క. పరమక్షేత్రంబై వి
స్ఫురణంబగు నైమిశమున ముక్తిదుఁ దగుదున్
హరి దగు సల్లక్షితువునఁ
హరి శౌనక ముఖ్య పరమముని పూజితుఁడై 147

తే.గీ. క్షితి మహాపుణ్యమగు హరి క్షేత్రసీమ
దూధి పీఠ సాంగ్రామ దూపియగుచుఁ
వెలఁగు దార్వ్యాభిషేకంబు సేవనంబు
జనమునకుఁ బరమపదం బొసంగు నెపుడు 148

క. మహి మతికర్షికయందుం
రహి గండ[1]మూధికసంజ్ఞ రంజిలు హరి దా
మహిత స్ఫూర్తిం గైకొని
యహరహము ధర్మకోటి కభయప్రదుఁడై 149

ఉ. అందు పయోధ్య యందుఁ మహా మహుఁడై యనుజన్మయుక్తుఁడై
వందిత మూర్తియైన పృథివీసుతతోడ సమస్తలోక సం
నందిత విచారపద్ధతిఁ బ్రకాశితుఁడై భవమోక్షకారియై
యుం బరమాత్ముఁ డౌ ఘనయశోధనుఁడు రాముఁ డుదారకీర్తియై 150

తే.గీ. ధన్యమతి దాతఁడు నక్కట్ ప్రపన్న జనుల
రక్షణ మొనర్చు దీక్షగాఁ బ్రబలువాఁడు
శ్రీకరుఁడు రఘురాముఁ డస్తోక మూర్తి
స్మరణమున ముక్తి ఫలం బొసంగువాఁడు 151

---

1 మూ. ధ్యూచిక

క. అం మధురయందు వర్తిం
లంకాధిపుఁడు రాంకృష్ణ సంజ్ఞఁ దలిం ది
వ్యులు గొలువఁగఁ బరమేశుఁడు
మాధవముఁడుఁ [1]ప్రపన్నమైన వత్సలుఁడై 152

తే.గీ. మాయయం దలరారు రమాసమేతుఁ
డగుచు నరుల రక్షింపఁ దగుచు దేవుఁ
డచ్యుతుండు గృహారూఢి యగుచు భక్త
వత్సలుండు మధుఘ్నుండు వనజనయన 153

క. క్షమయందలి శాలి కే
శ్రమునందు ఫణీంద్రశాయి రంగము విధి రు
ద్రముఖ సురార్చితుఁ డగు చ
ద్ధృతర స్థిర భక్తి జనసురాంఘ్రికమలుఁడై 154

తే.గీ. అమ్మహాత్ముఁడు దాక్షిణ్యమైన యట్టి
తారకబ్రహ్మ మంత్రం ముదార సూక్తి
నంతతము మానవుల కొసంగుచుండు
ఘనతర స్ఫూర్తి లోకోపకారి యగుచు 155

క. కరుణామూర్తి యనంత
స్ఫూర్తుఁ డవనీనాథుఁ డాశ్రితాఘహరుండు శ్రీ
కరుఁడు సదా మునిసేవితుఁ
డురుతర పద మందిరుడు మహోన్నతుఁ డలరున్ 156

1 మూ. ప్రసన్న

తే.గీ. ద్వారవతియందు హరియు నవ్యయుఁడు పరుఁడు
యాదవేంద్రుండు లోకరక్షా పరుండు
సర్వలోక శరణ్యుండు సకలభక్త
వందితుఁడు శరణాగత వత్సలుండు 157

క. సంప్రవణమున యదుపతి
సుందర విగ్రహుఁడు భక్తసులభుఁడు గోపీ
బృందముతో విహరించు ము
కుందుఁడు కృష్ణుండు గోపగోయుతుఁ డెపుడున్ 158

తే.గీ. ధర మనోహరమైన బృందావనమున
నంద సూనుండు దనరు నానందమగను
నలుఁ దచ్చిత్తులను దత్పరాయణులు మ
హాత్ములగు భక్తవరులు సమర్చ సేయ 159

క. అనుదినము గాళియహ్రద
మున గోవిందుండు దనరు ముని హృద్ధ్యేయుం
డనుపమ మూర్తి మహామహుఁ
డనవద్యుం డప్రమేయుఁ డవ్యయుఁ డగుచున్ 160

క. గోవర్ధనగిరి వరముగ
ధారింపగ గోపవేషధరుఁడై హరి ం
[illegible]వరుఁడు తనదు సేవను
సేవకులం దావర్చు నరక సింధువు గడవన్ 161

చ. ఇలనతఁడవ్వనమందు స్మరియించిన మర్త్యులొనర్చు పాపముం
బొలియఁగఁజేయు నచ్యుతుఁడు భూరికృపారసమూర్తి భక్తవ
త్సలుఁడు భగవన్న సంస్తుతుఁడు సర్వశరీరుఁ బ్రోచు నంతతో
జ్జ్వలుఁడు మహర్షి సేవితుఁడు సత్యవిహారుఁడు ముక్తిదాయియై 162

క. హరి నారాయణ నిర్జర
గురుతర శోభయమాన గోమంత మహీ
ధరమున భగవంతుఁడు హరి
సరసుఁ డిలయనుఁడు మురారి శౌరి దనర్చున్ 188

తే.గీ. ఇల మహాపుణ్యము వరంబు కలుషహరము
నగు హరిద్వారమందుఁ బ్రఖ్యాతి నందు
సంతతంబు జగత్పతి సకలభక్త
జనము లర్థి నుపాసింప నంతసమున 164

సీ. అలరు సితాసితంబగు మహానదీ
ప్రవహంబు లిచ్చటఁ గలసియుండఁ
బరమ పావనమునై [1]వరఁగునట్టి ప్రయాగ
మందును మాధవాద్యఖిల సురలు
వినయంబు సేవింపఁ దనరు మాధవుఁడు లో
కములకుఁ [2]దన దర్శనము వలనను
బరమపదం బిచ్చుఁ బరమాత్మ యంతఁ బ
విత్రంబయిన గయాక్షేత్ర మందు

1 మూ. ధరగు 2 మూ. దనదు దర్శనమువలన

తే.గీ. సకలలోకాధికుఁడు మహామహుండు
సర్వ[1]మయుఁడు గదాధరస్వామి గయను
లక్ష్మణాగ్రజుండు సర్వశర్మప్రదుండు
భావితాత్ముండు నిఖిలలోకావహుండు. 165

క. జగతిని గంగాసాగర
మగు దివ్యక్షేత్రవరమునందు నిఖిల యో
గిగణ సుపూజితుఁ డగుచున్
జగదధిపతి విష్ణుఁ డలరు జనము ముదుఁడై 166

సీ. శ్రీకరోన్నతమునై చిత్రంబులగు మహా
శృంగంబులను బ్రకాశించు నఖిల
పక్షమృగానేక పరికీర్ణమై వివి
ధాటవీ శోభితంబైన చిత్ర
కూటశైలంబునఁ గోదండ దీక్షా గు
రుండు రాముఁడు దోర్వ్యముందు లక్ష్మ
ణాన్వితుఁడగుచు శ్రీరామయప్రదుఁడుగా
నహిత భయంకరుఁ డగుచు మోక్ష

తే.గీ. [2]దాతయు జగత్ప్రతియు నౌచు ధన్య చిత్తు
లైన వాల్మీకిముఖులచే ననుదినంబుఁ
బూజ్యుఁడగు [3](మ) మహిజాత పుణ్యమాత
యయిన సీతను గూడి విఖ్యాత లీల 167

---

1 మూ. సర్వ 2 మూ. దాత 3 మూ. లేదు

క. వితత జనానంద సమం
చిత నందిగ్రామ సిమ్నగత నత్రితిన్
గతియైన రాజనప్పుఁడు
సతతము బహుభక్త మౌని సముపాసితుఁడై 168

ఆ.వె. విశ్వభావనుఁడు విశ్వ కాంతియు విశ్వ
రూపుఁడైన శౌరి రూఢి గాంచి
భక్త సేవితంబు భాసురంబునగుఁ బ్ర
భాస తీర్థమందుఁ బరగుచుండు 169

క. శ్రీకర పుణ్య సరోవర
మై కమనీయంబు నగుచు నవహార్షయమౌ
శ్రీ కూర్మంబను పల్లి
శ్రీ కూర్మాకృతి ధరుండు శ్రీధరుఁ దక్షిన్ 170

సీ. దైవర్షి యక్ష గంధర్వ కిన్నర సమూ
ధ్యానలాభింతోటి పావనంబు
నగుచు పల్లిల్లు నీలాచల క్షేత్రంబు
నందుఁ బూజ్యుండు మహామహింపు
భాసిల్లు నా బలభద్ర సుభద్రల
తోఁ గూడి నిత్య సంతోషి యగుచుఁ
బురుషోత్తముఁడు దయాంభోధి శ్రీమంతుఁడు
పతిత పావనుఁడు సభద్రదాయి

తే.గీ. భవ్యమతి సేవచేతను స్వప్రసాద
మునకుఁ బాత్రతగను జనమ్ములకు ముక్తి
నొసఁగుచు నపార కీర్తి సమున్నతాత్ముఁ
డగుచు నిస్తుల మహిమ నపాయి యగుచు. 171

తే.గీ. సింహ శార్దూల సంగతాఖిల పుణ్య
తీర్థ పరిశోభితంబుగాఁ దేజరిల్లు
సింహగిరి యందు శ్రీ నరసింహమూర్తి
యమర నమర నికాయంబు లభినుతింప. 172

క. ఆతఁ డఖిలాత్మకుఁడు నం
తతము నిఖిలలోక కర్త దైవత పరిష
న్నుత పదుఁడు శ్రీకరుం డం
చితమోక్ష ప్రదుఁడు నారసింహత మింపున్ 173

తే.గీ. ధారుణిని దివ్యగంధ మనోరమంబు
నైన తులసీ వనంబునం దలరుచుండు
గది నమాఖ్యుండు పంకజేక్షణుఁడు శౌరి
యవ్యయాత్ముండు భగవంతుఁ డచ్యుతుండు 174

క. క్షితిని మహా పుణ్యంబగుఁ
గృత శౌచమునందు నిందిరేశుఁడు హరి దై
వతనుతుఁడు పాపహరుఁడన
న్నృతుఁడగు లోకంబునందు ప్రకటన దలచేన్ 175

చ. అనవరతంబు [1]స్తోత్రగిరి యందు వసించు నృసింహమూర్తి పెం
పొనరు మనంబు గైకొని గుడోదక పానము సేయుచున్ ముదం
బునను సమస్త మర్త్యులకు భుక్తియు ముక్తియు నిచ్చుచున్ దన
ర్చును బుధవంద్యమాన పరిపూర్ణదయాంబుధి యగ్గలుఁడై యలన్

తే.గీ. పారమాత్మ్య మహాక్షేత్ర వాసియగుచు
భక్త జనముల కెల్ల శుభం బొసంగు
నఖిల లోకైక కర్త రమాధినాథుఁ
డమరవంద్యుఁడు సాక్షినారాయణుండు 177

క. శ్రీ గోదావరి తటమున
శ్రీ గాంచిన ధర్మపురిని స్థిరతరలీలన్
యోగానంద నృసింహుం
డాగమవేద్యుండు దనరు నాశ్రితభరితై 178

తే.గీ. దివ్యమగు కృష్ణవేణీ నదీ తటమున
వరలు శ్రీకాకుళంబున నంధ్రనాయ
కుండు దనుఁగొల్చు వారలకును ముదమున
భుక్తిముక్తుల గూర్చు సంపూర్ణమతిని 179

ఆ.వె. గాయదాద్రి సంజ్ఞ గల్గినవోలంబు
మున హిరణ్యకశిపుఁ బొరియఁ జేసి
నట్టి శ్రీ నృసింహుఁ డత్యుగ్రతర రూపుఁ
డమరుఁ బరమపావనాహ్వయుండు 180

---

1 మంగళగిరి

సీ. అమర చిత్తచకోర సముదయమ్మునకుఁ జం
ద్రమము గూర్చు మఱిచంద్రమండలంబు
కరుణారస మరందఝర కారణమ్ముగఁ
దనరారు నేత్రపద్మద్వయంబు
భక్తచయాశాంత పరిపూర్తి సల్పు న
నల్పంబులగు బాహుకల్పలతలు
భరత సౌమిత్రి భాసుర విలోచనలకు
భాగ్యతర సంపదంఘ్రి యుగము

తే.గీ. సమరు లోకైక కర్త త్రైలోక్యనాథ
రావణ శిరోధిహర్త సీతావధూ మ
నోంబుజాకర భాస్కరు[1]ండును దనర్పు
రాజవందితుఁ డుదయాద్రి రాఘవుండు 181

చ. జాతకవాది వీక్షకులు సన్నుతిఁ జేయఁ దనర్పు పాదముల్
గలిగి పవిత్ర నీరము చెలంగిన భీమరథీనదీ తటి
న్నెలకొని పుండరీకుని వినిర్మలుఁ జేసిన పాండురంగ వి
ఠ్ఠపతి సత్యమూర్తి ప్రకటప్రతిభాకృతిఁ బొల్చు నిచ్చలున్ 182

సీ. అపరంతర భగదజావహ మహోద్భూత క
దంబ కుసుంగ భూషాంబరంబు
భక్తి మకరంద పత్రికాక్రమ [2]దూర్వ ప్ర
సారితగారుత్మ తోరణంబు

---

1 మూ. యడు
2 ము. దోర్వ

గగన సంగత తారకా నికాయా యుత
తత మహీరుహాంతరాంత ప్రాంతము
కలహంససారస కారండవముఖ వి
హంగ విహారపద్మాకరంబు

తే. గీ. కశ్యపాత్రి భరద్వాజ[1] గౌతమభృగు
కౌశిక వసిష్ఠ సిద్ధ ప్రకాశితంబు
దివ్య తీర్థ ప్రతాన దేదీప్యమాన
పుణ్య నికరంబు వేంకట భూధరంబు. ౧౮౩

తే. గీ. పరగ నష్టోత్తర సహస్ర పుణ్యతీర్థ
సంగతమ్మగు నమ్మహాశైలసీమ
నెలయు దాస్వామిపుష్కరిణీ తటమున
వరలు లక్ష్మీసమన్వితుం డచ్యుతుండు ౧౮౪

ఆ. వె. ఘనతరం బనంత కల్యాణ గుణపతి
పూర్ణ కరుణాబ్ధి పుణ్యమూర్తి
హరి వరాహ వికట పురుషుం డెప్పు డమ్మ
తం బొసంగ గతిస్థ దాయి యగుచు ౧౮౫

మ. సరసీ నాథుఁడు శ్రీనివాసుఁడు మహోత్సాహుండు బృందారకో
త్కర సంస్తుత్యపదారవిందుఁడు కృపాకారుండు శ్రీశేషభూ
ధర సంచారుఁడు వేంకటేశ్వరుఁడు నత్యుత్సాహితోఁ బేర్మితై
సరసీవాలయతోడఁ బ్రీతి గాని తద్వైభవంబునం దుండు నా ౧౮౬

1 మూ. గౌతమాత్రి కౌశికభృగుప్రసిద్ధ

వ. అని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణో
త్తర ఖండంబు నందలి సప్తవింశాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు
నారాయణుండు నరునకుం జెప్పె వెండియు నిట్లనియె 187

క. వసుధాతలిని కరుణా రస
మున కాస్పదమైన హృదయమున్ గల్గి యతీ
ధనుడైన భట్టనాథుడు
తనయను వినయను గుణంబు తానెనె మతియున్ 188

క. తనయా యాదవశైలం
బున కీశ్వరుడైన యష్టి పురుషోత్తముడం
డును నారాయణుడను నం
ఘ్రి నలి సంతతము భక్తసముపాసితుడై 189

క. ఘటికాచలంబాని నృహరి
ఘటికా మాత్రంబు సేవ గైకొని భక్తో
త్కట మతులగు మానవులకు
పటిమ నొసగు ముక్తి భక్తవత్సలు డగుచున్ 190

సీ. పుణ్యంబు నతిరమ్యమును నగు వేగవ
తీ మహా నిర్ఝరీ [1]తీరమందు
వెలయు యతీంద్ర సేవితమగు శ్రీహస్తి
ధరణీ ధర శిఖరాంతరమునందు

---

1 మూ. రతము

భగవంతుఁ డచ్యుతుండు భక్తమందారుండు
ధన్యుండు శ్రిత వర దాయకుండు
కరుణాసముద్రుండు కంజాత నేత్రుండు
దివ్య స్వరూపుండు దేవరాజు

తే.గీ. సకల లోకేశ్వరుఁడు ప్రణతార్తి హరుఁడు
వార్ధిజా సహితుఁడు భక్తవత్సలుండు
వరదుఁడు వరేణ్యుఁ డవ్యయుఁ డతి విశేష
యతుల మోక్షప్రదుండు నారాయణుండు 101

తే.గీ. దివ్యమగు వప్పురమునందుఁ దేజరిల్లుఁ
గమలలోచనుఁ డవ్యయుఁ డమరనుతుఁడు
భక్త పరిపాలకుండు యథోక్తకారి
హరి ఫణీంద్ర శయానుఁ డనంతమూర్తి 102

వ. అట్టి పరమేశ పురాశ్రయుండును చారుపదావలియు నృసింహుండును
త్రివిక్రముండును ప్రవాళవర్ణుండగు దీపప్రకాశస్వామియు వెండియు
నష్టభుజసంస్థితుండును నాగు పేర లందుఁ దనరుచు రతి యొప్పినయ 103

క. ప్రస్తుతమగు శ్రీగృధ్ర స
రస్తీరమునందు విజయ రాఘవుఁ డుండున్
నిస్తులతర విగ్రహుఁడు స
మస్త జనార్చిత పదాబ్జుఁడగుచు నిరతమున్ 104

సీ. భువిని మహాపుణ్యమును గాలిహోత్రాశ్ర
మాంతరంబుగ నలరారి విమ్ము
లైన పీఠరత్న మందలి హృత్తాప
నాశన కాసార సన్నిధిని
రహిఁ దనర్చును వీరరాఘవస్వామి లో
కైక శరణ్యుఁ డస్తోక మూర్తి
యఖిల లక్షణలక్షితాత్ముండు సంతత
దైవత వినుతాంఘ్రి తామరసుఁడు

తే.గీ. భక్తమందారుఁ డాశ్రితవత్సలుండు
ధర్మ సంధాయకుఁడు ముక్తిదాయకుండు
విపులకాముండు సుందర విగ్రహుండు
సారస దళాక్షుఁ డార్తరక్షా చణుండు 195

క. స్తోత్రాద్రియం దంతు వ
ఖ్యాత స్థితిఁ దంగరయనుఁ దను పేర జగ
న్నేత యగు వాసుదేవుఁడు
భూతలమున నతిఁ భక్త పోషకుఁ డగుచున్ 196

క. ఘనతరమైన గణ్య స్థల
మునను గతాత్రిష్ను సంఖ్యఁ బొలుపొందు సదా
మునివు సంపూజితుఁడై
యనుపమ కరుణామృతాబ్ధి యగుచు హరియుఁ గాన్ 197

క. ధరణిఁ బవిత్రంబగు బలి
పురమందు మహాబలుండు పొలుచు సమస్తా
మరపూజిత విగ్రహుఁడై
శరణ జనప్రచయ ముక్తి సంధాయకుఁడై 198

తే.గీ. భక్తిసార మహాక్షేత్ర వాసియగు జ
నార్దనుండు జగత్పతి యచ్యుతుండు
సజ్జన నుతుండు దేవతా చక్రవర్తి
యాశ్రిత పరాయణుండు నారాయణుండు 199

క. చంద్ర క్షేత్రంబునను మ
హేంద్ర ప్రముఖామరులు రహిం బూజింపన్
సాంద్రదయుఁడు నిఖిల ని
స్తంద్ర కలుషహారి దైవతప్రభుఁ డలరున్ 200

క. వ్యాపిత మూర్తి మహాత్ముఁడు
గోపపురమునందుఁ దనరు గోపపతి సుర
ప్రాపకుఁడు ముక్తిదాయకుఁ
డాపద్విచ్ఛేదకుఁడు కృపాంబుధి యగుచున్ 201

క. శ్రీమంతంబై సద్భు
క్తామోదంబై మహత్త్వమై పెంపెసఁగు నా
శ్రీముష్ణంబున శౌరి మ
హామహుఁడు వరాహరూపమై విలసిల్లున్ 202

క. విమలతరంబగు మహిమా
ఢ్య మహా స్థానంబునందు నలరారు మహో
ద్యమ మూర్తి పద్మలోచనుఁ
డమర ముని ప్రముఖ వందితాంఘ్రి యుగళుఁడై 203

సీ. ఆ వని కవేరకన్యా మహనీయ మ
ధ్యద్వీపమున సముదార మగుచు
శ్రీరంగ మనుపేరఁ జెన్నొందు క్షేత్రంబు
క్షేత్రోత్తమంబు లక్ష్మీకరంబు
పరమ పావనము భాసురపుణ్య మహిమలో
కైక మంగళము నస్తోక మగుట
నందు పత్రిలఁ బ్రణవాకారమును రత్న
మయమును గల్మషక్షయము నధిక

తే.గీ. రమ్యమును వేద శృంగార [1]రాజితంబు
నవ్యయము నున్నతంబును నగు విమాన
మధ్యమున దనరెడు భుజంగమ వరాంగ
తల్పమధ్యమునందు సుఖాప్తి యగుచు 204

క. శోభిత చంద్రవదుఁడు హరి
శ్రీమంతుం డఖిలోక చింతామణి శ్రీ
భూమి నీళా సహితుం
డై మహిత సుఖాప్తిఁ జెందు నతిశయలీలన్ 205

1 పూ. విరాజి

క కరుణాకరసామ్యరాంబుధి
పరమాత్ముఁడు విభుఁడు రంగభర్త శ్రీ పవనా
కరుఁ డరవింద దళాక్షుఁడు
హరకుతుఁ డిక్ష్వాకు వరదుఁ డచ్యుతుఁ డంచున్ 206

తే గీ అతఁడు సాక్షాత్పరబ్రహ్మ మఖిల భువన
నాథుఁడు బరాత్పరుండు సనాతనుండు
యోగి యోగి ధ్యానాంబుజం బాగమాంత
రూపి దీనావనహారి రుద్రూపధారి 207

క అతఁడె పరబ్రహ్మం బా
క్షితియె పరమపదము దీప్తిఁ జెలఁగెడు [1]విరజా
కృతిగా నాకావెరియు
నతతం బంరారుఁ గల్మష విదారిణిగాన్ 208

తే గీ అవని మోక్షార్థి సుప్రభువు నైవమునఁ
ఇరవు వైకుంఠ[2]మనఁదగు నరణి ధరణి
నిమ్మహాక్షేత్రమున వసియింప వలయు
భక్తి పరిపూరితాత్ముఁ డాపుఁ డగుచు 209

ఉ శ్రీమంతంబును దివ్యము
నై మమ పరమపదమునందు సుముదాయుఁడు సి
తా మహిళా రమణుండు ద
యా మూర్తి స్మరింపఁదగు సుధాసమతుఁడై 210

---

1 ము విరిజా
2 మూ మనఁదగు

క. సారక్షేత్రంబునఁ దన
రారున్ వరనాథుఁ డంబుజాక్షుండు కృపాం
భోరాశి ముక్తి నొసఁగును
సారసభవ భవ ముఖాంఘ్రి సారసుఁ డగుచున్ 211

తే.గీ. అట్టి యాగు శాంతనక్షేత్రమందుఁ దనరు
నట్టి వరశాపహరుఁడు శ్రీకరుఁడు శౌరి
ధర్మ సంధాయకుఁడు ముక్తిదాయకుండు
శ్రీయువతి నాయకుండు నారాయణుండు 212

తే.గీ. గిరిపుణ్యంబు శ్రీనివాస స్థలంబు
నరుచో నందు వర్తిల్లు హరి విబుధుల
పూటచూచి ఎక్కుఁగా భక్తపుణ్యమునకు
సంతత మోక్ష మొసఁగు మహాపహంబు 213

క. ధరణి సువర్ణ నగరమునఁ
బరఁగు సువర్ణాఖ్యుఁడు హరి వరుఁడు సద్గుణా
కరుఁడు సరసీరుహాక్షుఁడు
పరుశారణార్థి ముక్తికరుఁ డవ్యయుఁడున్ 214

క. గంధమైన వ్యాఘ్రపురమునఁ
బ్రాఙ్ము మహాలయం బందు పరమాత్ముఁడు వ
సిష్ఠుని కధి వందితపదుఁడు
విష్ణుఁడు భక్తాభిరాయి పీఠాఘుఁ డింన్ 215

తే.గీ. భవ్యతరమగు నాసిక నగర మందు
నధివసించు నధోక్షజుం డచ్యుతుండు
సుర్పురావర్తకి క్షేత్ర మొందు శౌరి
విశ్వమయుండు మహాత్ముండు శాశ్వతుండు 216

తే.గీ. దివ్యతరమగు మణికోటి తీర్థమునఁ ద
నర్చును మహాప్రభుండు సనాతనుండు
విశ్రుతంబుగఁ దృష్టాఖ్య వెలయు పురిని
నందు శౌరి మహాకృష్ణుఁ డనెడు పేర 217

క. విమలంబగు విష్ణు స్థా
నమునందుఁ దనర్చు నయ్యనంతుఁడు హరి వి
శ్వమయుండు భక్తవరదుఁ డు
కమలాసన వినుత పాదకమల యుగంబై 218

క. అనుపమమగు విష్ణుపదం
బున వర్తిలు నచ్యుతుండు పురుహూతసుతుం
డనఘుఁడు లక్ష్మీనారా
యణుఁడన విఖ్యాతి గాంచి యతులిత లీలన్ 219

క. నలువగు శ్వేత ద్వీపమున
నలరారును శాంతమూర్తి యని ఋషులను వి
ఖ్యాతి హరి సురప్రియుఁడుగాఁ
బలుకంబడ నగ్నిహోత్ర పద్ధతి సేమన్ 220

క. ఘనమగు భర్గస్థానం
బన భార్గవ సంజ్ఞఁ దగుచుఁ బుణ్యాత్మకులౌ
జనులు భజియింపఁ దనరును
వనజాక్షుఁడు శౌరి భక్తవత్సలు మహిమై 221

తే.గీ. స్థిరను వైకుంఠమును మహాక్షేత్రసీమ
బాధులందే మాధవుఁడు హరి పూజ్యుఁ డగుచు
నుండు గరిమంబునగు పురుషోత్తమమున
శ్రీకరుఁడు భక్తసఖుఁడు భాసిల్లు నెపుడు 222

తే.గీ. చక్రతీర్థమునందు సుర్యాహ్వయంబఁ
దనరును జనార్దనుండు సుదర్శనాఖ్యఁ
దగుచు భక్తజనంబుల కురకరువు
పగిది కైవల్య దాయకై జగతియందు 223

చ. విమలము కల్మషాపహము విశ్రుత పుణ్యమునైన కుంభకో
ణమునఁ దనర్చు పద్మ పతిఁ దారకుఁ డాద్యుఁడు చక్రపాణి పా
పమున ధరాతలంబున సమస్త శరీరుల కెల్ల మోక్ష ము
వ్యముక ఘటింపుచున్ భవనుతస్వపదాంబుజాతుఁడౌచు నిచ్చలున్ 224

క. భూరి శుభంబై యలరెడు
శౌరి స్థానమున శార్ఙ్గి పొందుపొందు దయా
న్వితుఁడు ప్రభు పద్మాక్షుఁడు
పాతక హరుఁడుండు భక్తపాలకుఁ డగుచున్ 225

క. సుజన స్తవనీయంబై
వృజినహరంబైన యాకపిక్షేత్రము నం
దజనుతుఁడు గజార్తిఘ్నుఁడు
త్రిజగన్నాయకుఁడు దనరు దివిజస్తుతుఁడై 226

తే.గీ. చిత్రకూటంబనను వాసించు శౌరి
వెలయు ననవరతంబు గోవింద సంజ్ఞఁ
దగుచు భక్తయోగిధ్యేయుఁడగుచు నటం
జంతు ముక్తిప్రదు[1]ండౌచు సంతసమున 227

తే.గీ. వెలయు నుత్తమ యను క్షేత్రమున వసించు
నుత్తమాహ్వయుఁడై పురుషోత్తముఁడు మ
హానుభావుండు విష్ణుం డనంతశయనుఁ
డవ్యయుఁడు ముక్తిదాయకుఁ డచ్యుతుండు 228

క. ఖ్యాతి విచిత్ర శిఖరమగు
శ్వేతాచలసీమయందుఁ జెన్నొందు శుభా
న్వితుండు పద్మలోచనుఁ
డాతత శుభదాయి పోషితామరతతియై 229

సీ. పాద స్థలమునందుఁ బరఁగు హృషీకేశుఁ
డేయెడఁ గైవల్యదాయి యగుచు
భక్తులచేఁ బరబ్రహ్మమనుచుఁ గొని
యాడంగఁ బడియె సుధాకరుల

---

1 మూ. దగుచు

గురుతరంబగు కృష్ణకోటియందలి మధు
వైరిభక్తుని గొప్పరులచేతఁ
భావింపఁబడు నందపురమునఁ దగు మహా
నందుండు వైభవానందమూర్తి

తే గీ బ్రహ్మముఖ్యార్చితుండుఁగాఁ బ్రబలుచుండు
వృద్ధపురియందు విలసిల్లు విష్ణుదేవుఁ
డచ్యుతుఁడు భగవంతుఁ డింపారఁ దావ
షా్ర[1](మా)ఖ్యుఁ డగుచుఁ గరుణాబ్ధి యగుచు 330

తే గీ భవుఁగ నుత్తమ సంగమ గ్రామసీమ
నలర నారాయణుఁడు సంగమాభిధానుఁ
డగుచు భక్తులచేఁ గొనియాడఁబడియెఁ
దత్త్వబోధనిరతమందారుఁ డగుచు 331

క క్షమ నుత్తమ శరణాగ్రా
మమునందలి యచ్యుతుఁడు రమానాథుఁడు నై
యమరేంద్ర సేవితుఁడు హరి
రమణీయాంగుండుఁ దగు శరణ్యాఖ్యుండై 332

క పౌరి సిద్ధసేవితంబై
స్థిరసంపద గల్గినట్టి సింహక్షేత్ర
స్థిరయందు మహాసింహుఁడు
పరఁగు సుజనవంద్యమాన పదపంకజుఁడై 333

---

1 మూ లేదు

క. ఒనరఁగ మణిమంటపమున
మునుఁడై మల్లాది సంజ్ఞ గలవాఁడై య
చ్యుతనాముఁడు రంతిదా న
జ్ఞాన మూర్తియుఁ దగుచు సంభూతప విభుఁడై 284

క. నిమిదాఖ్య మహాస్థలమున
నిమిదారాధిధాన వియతిని హరి దు
ష్టజన విదారి యుదారుఁడు
ప్రభలుఁ దవంతుండు భక్తపాలకుఁ డగుచున్ 285

తే.గీ. శ్రీవి ధామస్కృ ధర్మదక్షేత్రమందు
నలరు జగదీశ్వరుండు మురాంతకుండు
నట మనోహర మోహరంబైన దేవుఁ
డమరు శ్రీహరి కామేపహార్యయుండు 286

తే.గీ. శ్రేష్ఠమగు మధురాపురి క్షేత్రమందు
సుందరుండు మహాత్ముండు సుజన వినతుఁ
డచ్యుతుండు జనార్దనుఁ డాదిదేవుఁ
డమరు జన రక్షకుండు నారాయణుండు 287

క. గణ్యుండై సుఖదుండై
పుణ్యంబగు వృషభగిరిసఁ బొలుచు సుకృత నై
పుణ్య స్థితి గల స్వామి య
రణ్యుఁడు భక్తులకు [1]ప్రతిగిరా వర్ణ్యుండై 288

---

1 మూ. ప్రతిగిరా వర్ణ్యుండై

క. పంచ పవిత్రము శ్రీమ
ద్వర గుణ సుక్షేత్ర సీమఁ బరఁగుసు హరిశ్రీ
కర గుణుఁడు నాథ సంజ్ఞుఁడు
పరమాత్ముఁడు నిత్య భక్త పరిసేవ్యుండై 239

క. కురు కాఖ్యం దనరు మహా
పురియందు రమాసఖుండు పొలుపొందు సదా
దురితాటవి పవన సఖుఁడు
పరిపోషిత శరమఖుండు భక్త సుముఖుఁడై 240

క. శ్రేష్ఠ తరంబై తగు నా
గోష్ఠీపురమందు వెలయు గురుజ్ఞాన మతుఁడై
గోష్ఠిపతి ముని హృదయా
ధిష్ఠితుఁడు సుపర్వ గణ నుతి పద్మాండై 241

సీ. అవనియందు పావనంబగు ధర్మపురియనంబు
నందు రామవుఁడు శ్రయాముఁ దనరు
ధన్వి మంగళకర స్థలాన్వితుఁడగు శౌరి
పద్మ నేత్రుఁడు జగత్పతి దనర్చు
నమర కీర్తిమంతంబు నగు శ్రమర స్థలి
ప్రభుఁడు జలాధ్యుండు పరిఢవిల్లు
నల లోకమంగళంబగు కురంగమునందుఁ
బూర్ణేందు వదనుండు పూర్ణుఁ డొప్పు

తే. గీ. రహిఁ దలిర్చునందు సర్వజ్ఞుఁ డొక్క-
రుండు సర్వగుఁడగు విష్ణుఁ డుండు మతియు
ధాత్రిని బవిత్రమైన శుభద నదిగొంచు
నచ్యుతుఁడు గీర్తనీయుఁడై యతిశయిల్లు 242

చ. చిరతర భద్రదాయక మహేశ మహోచ్చ విభాసనంబునన్
ఎరనుత మా నవంతరయనంబునఁ బెంపగుఁ బద్మనాభుఁ డిం
పరయ నిహంబునం బరము బాత్రతకాది గొనంగుచుండు సు
స్థిరుఁడయి సంతతంబును విధిప్రముఖానుత వంద్యమానుఁడై 243

సీ. ఈ ప్రకారంబున నివి మొదలుగాఁ గల్గు
దేశదేశంబులఁ దేజరిల్లి
యున్న గ్రామ గ్రామములఁ బ్రతిమందిరం
బును సర్వాలయంబులను విగ్ర
హములందు సర్వేశుఁ డగు హరి వసియించి
తనదు పూజామాత్రమునను సకల
జంతు సంతతికిని సంతోషయుక్తుఁడై
ధన్యతఁ బరమ పదం బొసంగు

తే. గీ. నతుఁడు పరమునఁ గంటె వ్యూహంబు కంటె
సకల విభవంబు కంటెను సంతరాత్మ
కంటె నర్చావతార సాంగత్య మంద
కలవ [illegible]రుండు మోక్షం బొసఁగు 244

మ. ఇతర మర్త్యాకృతి విష్ణుభక్తములు స్రగ్గంధాంబరాలంక్రియల్
జరియింపంగఁ దదర్చిరాజ్యము ఘటింపంగల్గుఁ బుణ్యాత్మకుల్
దురతిక్రాంతమునైన మాయ నెమిం దోడ్తోన నిర్జించి త
త్పరమ స్థానము యోగి దుర్లభ మొగిన్ బ్రాపింతు రత్యంతమున్ 245

క. ఏయదే స్థానంబులను ము
ధాయతి సర్వాకృతులను సర్చింపఁగ నౌ
నా యా స్థానమె పరమం
బై యొప్పును నతఁడె పరము నగు విష్ణుఁ డగున్ 246

తే.గీ. అరయ సర్వ స్వరూపియై యలరు హరికిఁ
బరమధామాదికర్తయై పరఁగు హరికి
నూనతాధిక్యభేద మింతైన లేదు
పరఁగ సిద్ధార్థి వష్టాలవేత్రి పుత్రి 247

మ. సుఖదత్వ స్థిరి మోక్షదున్ జెలఁ చతుర్వర్గమ్ము సర్వాకృతిం
గని విష్ణున్ విభు నెవ్వఁడే నిలఁ దిరస్కారంబు గావించు వాఁ
డల ధర్మంబును సర్గమున్ మఱియుఁ గామాదుల్ దగం గొందకన్
ఖల వృత్తిన్ నరకంబు నొందు నిది విఖ్యాతంబు లోకంబునన్

వ. కావున సర్వ స్వరూపియును వాత్సల్యకారియునగు హరికి నొనర్చిన కైంకర్యంబు సద్యో మోక్ష ఫలసాధనం బని [1]దుస్తరంబగు సంసారసాగరంబు నవలఁ దరియింప నిశ్చయించు బుధులు సర్వ స్వరూపియగు హరి నర్చింతురు ద్వారి విష్ణు జ్ఞానాధికుండును మహాత్ముండును విశ్వ స్రష్ట

1 మూ. దుస్తరులగు

కరుండును దత్పుత్రుండును ఏను బ్రహ్మదేవుండును సర్వ విగ్రహ
సమర్చనంబు సుస్థిరంబగు మోక్షప్రదంబని యిట్లు పలిక శ్రీరంగేశ్వరుం
ద్రికాలంబునుం బూజించు దేవుండును సత్యంబును గావించుండు గిరీషా
వహుండగు మాధవు సేవున్ గంధ పుష్ప ధూప దీప నివేదనాద్యుపచార
విధుల సత్కృతంబుగాఁ బూజించు మహేంద్రుండును స్వర్గలంబును
స్థలంబున శిలాప్తరి యును షడ్వరుండును వసని నిలిచి సంప్రీతిఁ
బూజించి యంతటఁ ద్రివిష్టపంబునకుం జను మాయయును సనకాదులగు
యోగీశ్వరులును నారదాదు[1]లగు దేవర్షులును వసిష్ఠాదులగు బ్రహ్మర్షులును
బ్రహ్మవాదులగు భూసురులును సంతత ధరణిమండలంబునందు ఎర్ర
శంబుండును సర్వాయాపధరుండగు వారిని నిరంతరంబును ద్రికాలంబుల
నారాధింతురు నీవును నిత్యంబును సర్వ విగ్రహరూపయగు సద్దేవదేవు
నానావిధంబులగు గంధ కుసుమ తులసీ నైవేద్యాదులం బూజింపు మని
పలికె నీ దివ్యంబగు సర్వస్థానంబుల నెవ్వరేనియు సనుపుతంబు
వాక్యంబులఁ బఠియింతురు శ్రోత్రంబుల శ్రవణంబు గావింతురు మనంబున
స్మరియింతు రట్టి పుణ్యాత్ములు నితరదుర్లభంబగు విష్ణుదేవు పరమ
పదంబుఁ బ్రాపింతురని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీకంఠంబును
సరు భార్గవ పురాణోక్తం బందంబు సంతరి చర్చవింశాధ్యాయంబు భక్త
పరాయణులగు నాగాయాలుంతు (సదుషతం) చెప్పిన 240

మ. పరతత్త్వార్థ పరిప్రశ్నయాభిరతి మంతరాప్యంబు భూమండలే
శ్వరు సద్భావవ్రతా విధాయి కరుణాంచద్భక్తపాదార్య సా
దర లీలా దిదలిద్విష్ట మతసిద్ధాంత స్ఫురద్దర్పతాం
తర విద్యోరిత విప్ర విగ్రహ సమర్ప్రాప్తాదరానుగ్రహా 250

---

1 మూ లను

౬ చేడి న్నవ తారాంతర
గోదావిరచిత ముక్త కుసుమ సముదయ
శ్రీ దామ సమాలంకృతి
మోదాన్వితహృదయ భక్తకమార్తికరదయా 251

తోటకము శరణాగత సాదర చక్రకరా
కరుణారస సాగర కంసహరా
చరణాబ్జ నమత్సురశైలధరా
కురునాథభయాకర గోపవరా 252

గద్య [1]ఇది శ్రీ రాజగోపాలకృపా కటాక్ష వీక్షణ సంలబ్ధ పాండిత్య ధుర్యానవరతావిరతమందరాగాంచు సామ్రా ధౌరేయ స్వసమర్థతాకృత పటహ ధణంధణారావ విపరీత పతనదిల్లికాధీశ దుందభిధ్వాన కోలాహల హయూమద్ధ్వజాంక కనకదండికృత హింకలోఘాత సందీపిత ప్రతాప కీర్తి ప్రభావ కోనఅవంశపయః పారావార రాకాసుధాకర సీతారామరాజాయక పౌత్ర రమణయ్యాపాంక పుత్ర లక్ష్మమాంబా గర్భ శుక్తి ముక్తాఫల రాఘవ భూనాయకాభిధాన సౌందర్య జిత సుమబాణుండు బహిరి పామనాయక ప్రణీతంబైన భార్గవ పురాణంబునందు విష్ణుచిత్తు జననంబును నతం డారామ రక్షణంబు సంచేసి స్వామికి బున్పమాలికా కైంకర్యంబు సేయుటయును విష్ణుచిత్తులకుం దులసీవనమందు భూదేవి గోదా స్వరూపంబునం గన్యకయై ప్రాదుర్భవించి ప్రసన్నయగుటయు నతండు గృహంబునకుం గొని చని యా కన్యకను భార్యాసహితుండై పోషించుటయును నా యమ రంగస్వామియందుఁ బ్రీతిం జేసి యర్చాస్వరూపంబు లడిగిన నతండు నకల క్షేత్రంబులయందు నెలకొన్న విష్ణు నామంబులను దన్మాహాత్మ్యంబును జెప్పుటయును నను కథలుం గల షష్ఠాశ్వాసంబు సంపూర్ణము

---

1 మూ ఇతి

భార్గవ పురాణము

సప్తమాశ్వాసము

క. శ్రీ కృష్ణా ధనదదిశా
స్తోకతటీ వాగినాద్రి సురచిత లీలా
ప్రాకటకీర్తి విశాలా
శ్రీకాంతాలోం సుపురిగోపాలా 1

వ. అసుదు విభిప్రశ్నా ధురంధంరుండగు ఎరుం దప్పలి కథాక్రమం
బెట్టన్న ఏకోపలాలన పరాయణుండగు నారాయణుం డతని కిట్లనియె 2

క. తా రివిని శ్రీపతి[1] య
ర్చా రూపము లాంంంబ సం మునc
ల్చారె మహాభాగయి గో
దారమణి మహాత్మురాలైన తంత్రి మృదూక్తిన్ 8

గోదాదేవి రంగనాథలగ్న మానస యగుట

ఆ.వె. ంత సంగసంబు వర్ప్రస్ఫూర్తి వహించు
నప్పుడె దహాక్షి యంబులాతు
ధ్యానమున పసించెc దత్తతదిత్రయై
గాయమాన యగుచుc గౌతుకమున 4

---

1 మూ ల

ఆ.వె. చిత్తమందు నితర చింతనంబు దొలంగి
యమ్ముల ప్రియయై లసుచు దివ్య
ఘనుని ప్రబంధములచేత శౌరిని
సంస్కరింపుచుండెఁ జంద్రవదన 5

సీ. అఖిలంబులైన యర్చావతారంబులు
శ్రీమంతములుచు భాసిల్లునట్టి
యారాధ్య రంగనాథాకారమే యమ్ము లం
టించుఁ దలంచి యాహ్లాదవృత్తి
నా రంగభర్తయే యాత్మభర్త యటంచుఁ
దలఁచుచు నెవేళఁ దత్పరతను
రంగనాయకు నంతరంగంబునను జేర్చి
యెంతయుఁ దచ్చింత నేమఱకయుఁ

తే.గీ. దన్మయస్ఫూర్తి నాతి గోదావధూటి
సకలశృంగారరసపేటి సతులమేటి
యతను శరకోటి భరకోటి గతిని పాటి
రాఁ యమాలోటి దగుచు మోహంబు కోటి 6

సీ. సప్తసెలాంతర స్థానంబు గనుఁగొన్న
శ్రీరంగగృహమంచుఁ జిత్తమందుఁ
దిగు హంసతూలికా తల్పంబు గనుఁగొన్న
భోగిశయ్య యటంచు బుద్ధి నుంచు
ఫాల విరేఖ పద్మశ్రీలఁ గనుఁగొన్న
పాదపద్మ మటంచు నలువుగాంచుఁ
గుసుమరాగ పరాగ విసరముల్ గనుఁగొన్న
హేమాంబర మటంచుఁ బ్రేమఁ జెందు

తే గీ వారి యా రీతి శ్రీరంగనాథు రావ
నంపదం రీతి వినియున్కిఁ దాఁ శ్రీతిఁ
జాదినట్లయి తోఁచు నా సూచనలకుఁ
గలఁతఁ జెందును నిజముగాఁ గాఁరయున్న 7

వ మఱియును 8

సీ వంపుచే హరిమీఁది తలఁపుచేఁ దనకోది
చెలులతో నాడదు కలుకకంటి
దాఁచే మదిలోని జాలిచేఁ జెంపుడు
రాచిల్కఁ బిలువదు రాజవదన
భ్రాంతిచే మోహ విభ్రాంతిచేఁ గెరలాడు
హంసలఁ గూడదు హంసయాన
కూర్మిచేఁ దాపంబు పేర్మిచే సరస స
ల్లాపము ల్సేయదు లాఁతాంగి

తే గీ యంతరంగ తరంగితాత్రంత రంగ
రమణ సాంగత్య వాంఛాపరంపరలను
దనరుఁ జెలువంపు దీవి నెత్తావిత్రోవి
యైన గోదామహాదేవి యంతసరివి 9

క పలుకదు పిలిచినఁ దన దయఁ
జిలుకయు చెలిమీఁద వింటి రంగారుమున్

గుణాకరు డపుడే నిదురను
[1]కంటక దురంతము గాఁగఁ గామిని మదిలోన్ 10

క ఈ లీల నగు విరాళి న
రాధేయానామరల్లి లాతికవల్లి
పేల నిశిధారపాళి
సోలిన గతిఁ దూలి యుంచుకొంపున నుండెన్ 11

వ ఆయ్యెడ నరయుచు 12

గోదాదేవి రంగనాథవిరహమునఁ గుములుట

మ స్మరతాపం బుఁ గంటిపాటి మికులన్ సంక్రాంతిఁ జెందంగ నేఁ
గరతాపం బానరింపరా దదియుఁగాకం దమ్మనో వ్యథల్
కరకాన్వలకాయుతిం దెలిపి చే నారస్యమం గూర్తువన్
నటవిన్ బ్రిమవార్ధి తెగె నషు డించర్లిల సూర్యుం డాగెన్ 13

సీ ఆలిప రంగుఁజరాగ మంకురించిన లీల
నతి సంధ్యారాగ మంకురించెఁ
గలికి మోహాంధకారంబు దగు లీలఁ
గనుఁగొన గాఢాంధకార మెసఁగె
నువిదకు స్వేద బిందువులు దోఁచిన లీలఁ
దలఁపఁ దారకావళు లెసఁగెఁ
దాపంబుఁ దమి వృద్ధిఁ బొంది హెచ్చిన లీల
నంబుదఁ దమి వృద్ధిఁ బొంది హెచ్చెఁ

1 ము గరుక

తే. గీ. కువలయాంగుఁ గువలయగురు నిశలఁ
గువలయేశుని గోడ సద్గుణ వినోద
వాదరించెదఁ గరమంత సేదఁ దేర్చి
నే ననెడు రీతిఁ గువలయహితుఁడు దోఁచె 14

క. అంతట విమా గమేదన
నెంతయుఁ బరితాపమందు నింతిని సకియల్
గాంత లతాంత నితాంత వ
సాంతమునకుఁ దోడుకొని రయంబున నరుగన్ 15

చ. మరునికి నంతరాంతిక సమూహము గంధవహోత్కరుండు నం
చరునికి నవ్వనస్థలి నెసంగుచు హెంపుల నేఁచునట్టి పె
మరునికి నెంతయేన్ గుమడ మార్గముఁ బెంపు ఘటింపు వా నిశా
చరునికి భీతిఁజెంది సతి సంధియ మందగఁ గాంచి యంతటన్ 16

మ. విమలోద్యాన వనంబుఁ జేరి సతితోఁ బెంపొందఁగా నాడు త
త్కమలాస్యల్ చెలి మోహమెంతయు దెలిసి యారంతార నేత్రున్ మహో
ద్యమము నారాయణు రంగభర్తను సముద్యల్లీల దివ్యప్రభం
ధములం బాడిరి తచ్చరిత్రములు చిత్రస్ఫూర్తి వేర్వఁగన్ 17

క. శ్రీరంగవరుఁడు రక్షిత
సారంగ వరుండు ప్రోచు సంగతి నిన్నో
సారంగ నయన మది చే
సారంగను వందటిందు సదయుండు సుమీ! 18

సీ. అనపాయినిగఁ జేసి యపుడు లోకేశ్వరి
నాఁడు కృష్ణుని హృదయమునఁ [1]జేర్చె
భార్యయౌ భూదేవిఁ బ్రళయాబ్ధి వెడలిచ్చి
యుచిత సౌకర్యాప్తి నుద్ధరించె
సీతకై జలరాశి సేతువు గట్టించి
ఐంద్రైశ్వర్యం హరించి పత్ని నేలె
శిశుపాల ముఖ్యుల [2]శిక్షించి సందేశ
మొనరించి రుక్మిణిఁ బాణి గ్రహించె

తే.గీ. మఱియు జాంబవతి ముఖ్య యాదవతులఁ
బెక్కు సాహసములు సేసి పెండ్లియాడె
వల్లె యారంగ శౌరి దయావిహారి
నిన్ను వరియింపఁడే నేఁడు నిరతాక్షి 19

క. నరకాసురుఁ ద్రుంచి తనుం
బరిణయ మొనర్ప సుగుణమాన్యల ధరణీ
శ్వర కన్యలఁ బదియా ఱు
స్ఫురితాన్ బదియాఱువేలఁ బ్రోవఁడె ప్రీతిన్ 20

ఉ. గోపకభార్య లయ్యుఁ దనుఁ గోరిన పల్లవ పల్లవాధరల్
దపిత కామ సౌఖ్యములఁ దృప్తినిఁ బొందఁ గణించ నందిసి
ప్రాపిత కుంభ పుణ్యములఁ బాటిలఁ దే సరకీయలందె నేఁ
డేపున స్వీయయైన నిను నేలఁడె రంగవిహారి యంగనా 21

---

1 మూ. శేర్చి 2 మూ. సిక్షించి

సీ. ప్రేమచె మును సత్యభామకు వరుఁడయి
ధరణికి పారిజాతంబు తేఁడె
మత్స్యయంత్రము నేసి మహిపాలుర జయించి
లక్షణఁ దేఁడె సులక్షణముగఁ
గాళిందితటియందుఁ గమలాప్త నందనఁ
గాంచి మోహింపఁ గాంచఁ డయ్యెఁడె
పుంగవావలి నృపపుంగవావలిఁ ద్రోచి
యల సుదంతను వివాహంబు గాఁడె

తే.గీ. పరఁగ రాధిక చెప్పిన పనుల చేసి
యొసఁగ మేనత్త మేనత్త సేయఁగొండె
వారి కిటు లోఁబడైనట్టి వాఁడు నేఁడు
రామ వరియింపఁడే నిన్ను రంగశాయి ౨౨

క. ఇల్లాలుగ నేఁడె మో
హోల్లాసం బెసఁగ సముచితోత్కం జేరన్
భిల్లసలిం గుసుమశరుని
భల్లగలిన్ బొందు దానిఁ బ్రార్థనతోడన్ ౨౩

ఉ. అంటుల పెట్టెఁ దెంతటి సమర్థుఁడు చందురుఁ డెంతవాఁడు పి
క్కిలి చలిగాలి యెంతటిది కీపంబున్ రొదసేయఁ డెక్క గుం
పుల బలమెంత పేర్కొ పరిపూర్ణ మనస్థితిఁ జేసి నిన్ను నీ
వలరుహ లోచనుండు సరసస్థితి భామినిఁ గాఁగ నెంచినన్ ౨౪

ఉ అమ్మహితాత్మ సుందరుం డాతని వైభరి నా ప్రభావమున్
సమ్మతిఁ జేసి యే పురుష సంతతికైనను గల్గఁదా మహిం
దిమ్మహి నిన్ను భామినిగ నేలిన యీడు పురాకృతైక పు
ణ్యమ్ము గణింప శక్యమె సమస్త జగంబులయందు సుందరీ 25

క తరుణీ పురుషులలోపల
నరసిరుహాక్షుండు రుచిరసౌఖ్యం బగుటన్
వరియింపఁగ నాతండు నినుఁ
బరిణయమం గనుటకన్న భాగ్యము గలదే 26

ఉ చక్కనివాఁడు సర్వగుణసంఘములోపలఁ బారువార్తిఁ దెం
పెక్కినవాఁడు నా ఘనుఁ డహీనమతిన్ విరహార్తిఁ జేసినన్
మక్కువతోడులన్ దనరు మానినిగాఁగ వరించినప్పుడే
చక్కంటమ్మ నీ సుకృత సౌఖ్యము నెన్నఁగ శక్యమౌనటే 27

క ఆ మహిలో రంగేశం
ప్రేమముతో భర్తగాఁగఁ బేర్కొని యుంటన్
యామతి నెఱుఁగుదు మో క
న్యా మాతోఁ దెల్పరాదె యప్విధి చేర్కన్ 28

గోదాదేవి రంగనాథుని నిందాపూర్వకముగా స్తుతించుట

మ అని రంగేశ్వరు దివ్యమంగళ చరిత్రానేకముల్ చెప్పినన్
విని గోదాంగన యంతరంగమున నానిర్వార సమ్మోద య
య్యును నిందాస్తుతి పూర్వకంబుగను మోహోద్రేకయై రంగరా
యని నానా గుణముల్ సఖుల్ వినఁగ నెంతో వింతగా నిట్లనెన్ 29

క రంగేశు చర్యలను మీ
రింగిత గతి నెన్నెదరు సఖీ(?) లీనముగా
సంగనం బాఘనుం దే
సంగతి రక్షించినాఁడు రాజముఖులారా 30

చ రహి వనపాయమైన తపరాము రమామణి స్ ఏరోపిలా
పహగతిచే విఁరపురి పంచసఁ జేయఁడె య్ వారి మీ
రహరహ మీ ప్రబంధముల నద్భుత లీల సన్నుతింపఁగా
విహితమౌ పండితార్భకులఁ బేర్కొను వారు నేమనం దగున్ 31

ఉ హారదాపంబు హరించె సీతను పుభఖ్యాతన్ గుణోపేత సు
స్థిర యత్నంబునఁ బెండ్లి యాతి వనరాట్ భాగసందార వి
స్ఫురణం బామెకుఁ గూర్చినట్టి కఠిన స్ఫూర్తిన్ విరంబించు నా
హరి మీ రందఱు సుందరీ సదయుఁగా నారన్ రహిన్ బాడియె 32

క ఆ రుక్మిణి సఖిమణిఁ
గేరడములు పల్కి వెరఁ గీవించిన యా
వారిజలోచను ప్రైభరి
గారుడ చర్యా ప్తి గాదె కామినులారా 33

సీ బాల్యంబున వారలోలత్వమును మీఱ
యాఁ వారికిఁ గొంత మరుల గొలిపి
చిత్ర వస్త్రా దారు మిత్రకన్యాపర
సైకతముఁ బాలఁ జన్ను చేసి

రాపించ వేసవ సెపొందిత నికుంజ
పుంజంబులను గూడి వ్యాపించి
రానకేళికి రసోల్లాస పాణి తీరా
ధ్యానంబు గావించి దానరిచ్చి

తే.గీ. పతుఁ గదల్ద్రోసి రమ దాసి రతుల దాసె
మహిత మతి సతుల సమ్మద మడంచి
మధుర కరుగఁడె తాల్తి యా మధువిరోధి
సాధువని చెప్పఁగా నెం దానలార 84

వ. అదియునుం గాక 85

క. తనుతాత చేదపుచే
దనుఁజేరగ ననుజాతోర దనుతాది యనుజన్
దనుతాత చేదంటె
తమఁ జేర ఖాంచుఁ జేసెఁ దద్విమలతగాన్ 86

సీ. తిమిరాపమై జంధి ఎసింయు మత్స్యకాం
తం మోహపెట్టఁడె తత్క్షణమున
సిరిఁ దాసి యొక్కెడ గిరిక్రిందుగా డాఁగి
తాపట్టు మానఁడె తమరమగుచు
భూదేవి దనతాప పొందుగోరుటయు భూ
దారత గాంచఁడె ధర్మ మొడిగి
కలిమి తొయ్యలికి భీకర వృత్తి దోఁపఁగా
విక్రుతర్పు మెందఁడె విక్రతమ్ముగఁ

తే.గీ. బట్టువున బ్రహ్మచర్యాప్తిఁ బొలుపెసంగ
రాజకాంతలఁ గవ్విరు రసఁ దొలంగఁ
జేసి మునిపల్లె సతి నివసింపఁ దనరు
ఎవరుసోదరు నమ్మఁగా నామె మనకు 37

శా. కాంతారత్నమటంచు నెంచక మహాగ్రస్ఫూర్తి [1]సింహయుతో
నంతంతన్ యమునంగంటి కదు ప్రియ్యోల్ చేసి హాలామదా
త్యంతస్ఫార విహారముల్ సలుపఁడే తాలాంకుఁడై మున్ను దా
నెంతే నీ కమలేక్షణుండు హరి రంగేశుండు సామాన్యుఁడే 38

మ. యమునా తీర నికుంజ పుంజముల రమ్యస్ఫూర్తితో వంగరా
వము గావింపఁ దదీయ గానవశుఁడై రాంచింది యెంతెంచు న
త్రమ గోపాంగనలన్ భ్రమింపుటకు నంతర్ధానుఁడై దరలన్
సుమబాణా వ్యధపాలు సేయఁడె రమేశం డీతఁ డత్యున్నతిన్ 39

క. వరమతులన్ మోహోన్నతి
పరిణతలం జేసి బుద్ధభావంబున దా
నరుగతుఁడస్ గురురథులన్
బురసతులం జేరి యానమున్ మానఁ గానఁడే 40

తే.గీ. అతనురసముల వారించి యతడునన్న
ఖలుల శిక్షింపనె కాని కల్కి యాలఁ
దతను వెరయుల వారించి యతఁడు నిట్టి
వెలుల ఎఱ్ఱంప గిందఁడె యోగిజలాల 41

---

1 మా. శిరయు

క	అని యిం విధ మున వనితా
ఋ॰తా సన్నిధిని రంగశౌరిని నిందో
క్తినిఁ జేసి [1] ముసములో నా
తనిఁ బరిగా నెన్నెఁ గన్న ధన్యస్ఫూర్తిన్	43

వ	అంత

సఖులు గోదాదేవికి శైత్యోపచారంబు లొనర్చుట

క	కలువవిలాతు మలుకులుతును
గలువంరా తకుకులకును గంకం రవమున్
గం చిలుకం పలుకులకును
గంఠ మదిం గలిగి కలికి కలవరపడఁగాన్	44

క	చెలు లప్పోకం నా చెలి
పల పెటిఁగి రసాలసాం వంజాం లవం
వలయాన కుంఱ పుంఱ
స్థలమున నొక గోస్తని విరానము సిడన్	45

చ	కలువం ౹ యొఁ చేర్చి కలకంరి సుకోంపు తాళవృంతమ్ముం
జలువల నియ్యఁ గూర్చి మణి చందన గంధ రసాది వస్తువుల్
కెల్పు నొయ్యఁ దార్చి పరిశీలిత శీతహితోపచారముల్
చెలు న లొనర్చి యంత మరుచింతలఁ జింతల వింంు వింతగాన్	46

క	ఆ త్తఱి గోదావరి మదిఁ
చిత్తపు తాపం పెటింగి చెలులందఱు పెం
పొ త్తినఁ బ్రమోద లీలా
యత్తల నాటి పరస్పరాలాపంబుల్	47

1 మూ మనమలో	౹ ।

సీ. అలయక చందనం బలఁదరె నెమ్మేన
ఫణివెఱలార యీ పర్వతచరు
పరసుమశయ్యఁ బవళనాన మంచరే
భ్రమర విభ్రమ సదపాంగలార
రామువేణికిబి నేత్రములందు నుంచరే
రాకాస్యలార కైరవ నిచయ
రామాభిరాము కామప్రదమ్మునందు
రాణింపరే పికవాణులార

తే.గీ. యనిన నొకయింతి కందాయుకొనియె నొక్క
కొమ్మ కన్గవ చేఁ గప్పుకొనియె నొక్క
సకియ వక్త్రంబుఁ బట నప్పుగిల్లె
నవ్వునొక యింతి దా మాటలాడదయ్యె 48

చ. అనుచుఁ బరస్పరోక్తుల సమంచిత పేలల నింతులాడ న
ప్పనిరతు నూరకున్న [1]మెఱ దారిక లోచను మన్మథార్తిచేఁ
గనలుటఁ గాంచి కొందఱు గుణాంతలు చెంతను జేరి యామెతో
ననిరి వయస్య నీ హృదయమందలి మర్మము చెప్పరాదటే 49

క. బాలా యీ విరహము నీ
కేలా క్రీలా నహాయుఁ డేలుకొనెడు నిన్
లీలా విహారుఁడై యే
మేలాయె నటంచు వంచి [2]మెంఱపుల దమలోన్ 50

---

1 మూ. యద 2 మూ. మెంఱలు

సీ. సాంకవామోద సత్పాత్రికోదయనిధి
పుండరీకసుహాస భుజగవేణి
పికవాణి యారామ ప్రతిబింబనిభమూర్తి
పృథులేన్నగంధ చాంపేయనాస
మదనమోహమ్మల్లి ప్రమదకోరాళి
యమునా గోదాలు సరిసలించు
రాశి తిర్యాక్షి దృగ్ఘంపాదము
భస్మరితి చేయ దక్షాలివలన

తే.గీ. భళి పుష్పగా ప్రమధ్వధారాణ్ణిణిరం పృత్తి
మదన వాతి పితా కౌప దులా దోషం
ప్రాప్తముగనర్హ విరహాంబా పాపిలోనగ
దోటి భవరాంధ్రదు ప్రేమయాతోద సప్తుడు 51

మ. తిందర్పాస్త్రం పిడ్డపూ యసు నక్కంతాళి చిత్రాయాయం
బం దా రంగె విటుండు గన్పడిన యద్దైవన్ మహాంబ్ల పెం
పొందన్ మోహము దేదు తే నగవు దళ్ళ్లింగ భాషింప టి
చెందం పొప్ప వసింపు దా సతి మధ స్వాంతానురాగోన్నతిన్ 52

క. వింతపు మదన వ్యాపంబున
సతి మాత్రపు నటులు దొంగి మాసత్రపంత్రి
[illegible] మాంటు గాంచిరి
యటపెట్ తెప్పకమమునకు వచ్చెరు కడుమన్ 53

చ సరసిజగంధి మన్మథవిషాదము పత్తుటనంటు సోఁకినన్
విరహతపస్సమాధిఁ గొని విల్లంత కీర్తి ధురంధరున్ సఖో
త్కర మతి యైన రంగవిభుఁ దన్ప్రియుఁగాఁ దన నాథుఁగాఁగ వే
మఱుఁ దలపోయుచుండెను సమస్తము చిత్తవృత్తిగాన్ 64

మ వనమాలంబులయందు పూఁగిసెరు ద్వారేభ్రదాలయుంతార ని
స్వనముల్ వీనులఁ జొచ్చి కుట్టుచుఁ బ్రదిష్టం బాది కన్నుల వె
ల్లి నిజశ్రోత్రపు దాపులన్ దొరఁగి పేర్మిన్ నిందుకోఁ బ్రాణ సేఁ
పున నిల్పెన్ సతి కప్పురం బాదవ సంపూర్ణైక మోహ స్థితిన్ 65

విష్ణుచిత్తుఁడు రంగనాథునికి గోదాదేవిస్థితిఁ దెలుప శ్రీరంగమున కరుగుట

క అంతటఁ గాంత లతాంత శ
రాంతర హృత మానయై యనంతరము మదిలో
వెంతయుఁ గోరిన దని విని
చింతిలి యవ్వేళ విష్ణుచిత్తుఁడు మదిలోన్ 66

సీ శృంగారమున శిరిఁ జెలఁగు లక్ష్మీదేవి
వక్షంబునను జేర్చి మనుచువాఁడు
రసముఁ దగు దీవి రత్నగర్భాదేవి
వీఁపున ధరియించి వెలయువాఁడు
లీలాసుగుణపేటి నీళావధూటిని
వంకవరి గిఁటించి యేలువాఁడు
మోహించు దేవకాంతాలోకము లిఁ బట్టి
వారిలోఁ గూడ నింపారువాఁడు

తే.గీ. హరి రంగవిహారి దైత్యారి శౌరి
సరస శృంగారి పొంగారి మురవిదారి
నాకుమారిని దయఁ జేరి నయము మీఱి
పెండ్లి యగుఁగాక యని హరి ప్రేమఁ బూను 57

తే.గీ. రంగపురమున కేనుఁ జేరంగఁ బోయి
రంగ శాయికి నెఱిఁగించి రంగు మించి
యంగజాత శరాత్త యౌ నంగజాత
సంగనామణి నొసఁగెద వరుస గనుచు 58

శా. శ్రీరంగంబును భక్తనాథముని గాంచెన్ శౌరి నిశ్శ్రేయస
శ్రీ లంగింబును సప్తసాల సలయ శ్రీపర్వతోల్ స్వరూ
పారంగంబును సాధువృష్ట హరిత నక్షోదయత్ప్రేమత్వ
శ్రీరంగంబును జానపాదపటిదారుంబాధసారంగమున్ 59

వ. అందు 60

క. కసియైన విమానస్థ
స్వవిష్ణుజన గిరిక వలన సమధిక లక్ష్మీన్
విమల నదీ ప్రాధాన్యన్
ఘన యాన్యన్ పుళికవేరకన్యన్ ధన్యన్ 61

ఉ. ఆ విష్ణుచిత్తు లనువరు
దలఘు మతిం గాంచె నిజహృదంతర శీల
వ్యాపిత లింపుష్కరిణిన్
నంటు పుష్కరిణి నదు శరపుష్కరిణిన్ 62

---

1 మ. పుష్పహారిణి సహోదయ

సీ. శ్రీరంగపురి కంబుహార లీలఁ దనర్చు
 నుభయకావేరికాభ్యుదయ మెంచి
రంగభర్తకు విహార వనంబునాఁ దగు
 మహనీయ కణ్వాశ్రమంబు గాంచి
కలువ హారంబులై కావేరిలో నుండు
 దశ మహా పుణ్య తీర్థములఁ జూచి
శ్రీ విధానంబు విమాన సంజ్ఞకమైన
 యా క్షేత్రమునకుఁ బ్రదక్షిణించి

తే.గీ. సప్త భువనాళి రాజ్య రక్షణకుఁ బోల్పు
సప్త దుర్గంబులను బోలె జగతి సొగసు
సప్త సాలంబుల దిరిగి సన్నుతించి
విష్ణుచిత్తుండు భక్తివరిష్ఠుఁ డగును ౬౩

చ. ఘనతర రత్నకుట్టిమ నికాయ విరర్జితంబు రంగనా
థుని మణిహేమ సౌధము దోఁచ నటం బ్రతిగేహ సీమలం
దనయము దద్మకుండుఁడు నిజాంబయ పంత్రంతోడ నింట నిం
టను గనుపట్టు వేడుక ననందగు వీథు లసర్గళంబులై ౬౪

సీ. విరజానది ప్రవాహ నిరసించు ధవళోర్ధ్వ
 పుండ్రముల్ నుదుట విస్ఫూర్తి మించ
నరయువారి యుగంబు హరియించు భుజములం
 దగు శంఖ చక్ర దివ్యాంబులర

మకరకుండలములు మహిత పీతాంబరం
బులు హరి సారూప్యకంబునందలుప
ద్రవిడప్రబంధముల్ దగు వేదశాస్త్రంబు
లాస్యంబులందు ముఖ్యాప్తి నెఱప

తే.గీ. నిత్య ముక్తుల సంగతి నెప్పటట్లి
శ్రీమదష్టాక్షర ద్వయ స్మృతి నెసంగు
వైష్ణవులచేత నెపుడు వర్ధిష్ణువైన
వైష్ణవశ్రేణిఁ గాంచె నవైష్ణవుండు ౬౫

ఉ. శంఖధరాధరంబు నరిగల్గిన గాత్రములందు నాత్మ శా
ర్ఙ్గనియతిఁ బద్మనాభ నిలయంబులచైనఁ జొరింపు వానిఁ దన్
గనుఁగొను వారి కెల్లను ననంత పదస్థితిఁ గూర్చు వైనతే
యునిఁ దొలుతన్ దలంచి సుగుణోన్నతి నా గ్రహ మ్రొక్కి యంతటన్ ౬౬

ఉ. ధన్యుల పాదుకాంగ సుబుదార మహత్త్వము గూర్చు నిత్య మా
ర్ధన్యుని సర్వశక్తి జనతా పరితాపము బాపునట్టి సౌ
జన్యుని దివ్యమంగళ విచక్షణ లక్షణ లక్షితాత్ముఁ డా
సైన్యపతిం దలంచి సరసస్థితి సంతరించె యవ్వలన్ ౬౭

క. చండ ప్రచండులను మా
ర్తాండ సదృశ తేజుల నుదారమతుల నా
ఖండలవిభవులఁ గని ద్విజ
మండనుఁ డర్థిన్ నుతించె మహితాత్ముండై ౬౮

చ. అటఁ జని భూసురుండు గనె వారి మహాశ్ర పటీర శాఖితో
త్కటపటుగాత్రు సంతతము కంఠదళాంచిని పొన్న గాఁగ ను
ద్భటతర భక్తిఁ గైకొనుచు భాసురవాని ననంత దేవతా
పటలికి నెక్కుడైన సిరిపైకొని వర్తిలు వాని దాంతునిన్ 69

క. భక్తిం గైకొని పెక్కం
డ్రూర్తి నతని సన్నుతించి సు నుం డట న
వ్యక్తస్వరూపుఁ గన్గొనె
ముక్తిప్రదు రంగశాయిఁ బ్రవిమలరుచిన్ 70

వ. అంత

సీ. నరతంబు పాకశాసనుఁడు శ్రీరేఖాప్తిఁ
 బఠింప బావర పదము సొంది
బహుళగద్యప్రౌఢ ర మంతయు సైన్య
 పతిఁజేర్చి యపారయుక్తిఁ బవ్వళించి
పాదంబు లొత్తెడు పద్మిని నీకలం
 యందుఁ గృపాదృష్టి నలపరించి
యారూఢ యె గనిద్రారతిఁ బరుఁ జెందుఁ
 గరము కోటీరభాగమున నునిచి

తే.గీ. బారుకేయూర కంకణ హార మకుట
ముఖ్య దివ్య విభూషణ మూర్తిఁ గాంచి
యపరు శ్రీరంగశాయి భక్తాను కారి
భండిత సురాళిఁ గన్గొనె తరవిదాని 72

వ. అట్లగు నన్మహానుభావుం గూర్చి యమ్మహీసురుండు నిగమ నిగమాంత సూక్తులం గొనియాడి నిటలతట ఘటితాంజలియగుచు మఱియును 73

విష్ణుచిత్తుఁడు రంగనాథునిఁ బ్రార్థించుట

క. నరసింహరంగ రంగా
నిరుపమకరధృతరథాంగ నీలఘనాంగా
గరుడవరపక్షితురంగా
కరుణాశ్రితజనతరంగ కలుషవిభంగా 74

క. అని యద్దేవుని నెన్నుచు
ఘనుఁ డాభూసురుఁడు పల్కెఁ గంజదళాక్షా
వినుఁ బ్రార్థించెద నా మన
విని విని నను బ్రోవుమయ్య విశ్వావమయా 75

ఉ. వలపుగ నా కుమారిక యొనర్పు తపం బది యెట్టిదో కదా
తెలియఁగరాదు మాకు బహుదివ్యములైన ప్రబంధ సూక్తులన్
జలజదళాక్ష నిన్ను నరసస్థితిఁ జేర్చ్యాని సన్నుతింపుచున్
బలుకుచునుండు నామెదగు భావము నీ వెఱుంగ నేర్తువే

క. మా యోగములందు లే
దే యోగము కాని పంకజేక్షణ యావ
ద్యాయతలోచన దలఁకెన్
రా యెద స్మరియించు నిన్ను నిర్వ్యాజగతిన్ 77

సీ. నళినాక్షదామ మున్నతి వేము ధరియింపఁ
దాఁ బద్మహారంబు దాల్చుచుండు
నే మూర్ధ్ని చంద్రుఁ బ్రాముకొనుటయుఁ దాఁ
గరిమఁ గస్తూరి తిలకంబుఁ దీర్చు
నవయంబు మేము దిక్ప్రపంచోత్తిని
నిను బెక్కుఁ దానిన్ను నిందసేయు
నాయ్యన మే[1]ముత్తరియ్య కయ్య గొనుటఁ
బఠింపఁ దాఁ గవ్వపొన్నుఁ జెందు

తే.గీ. మేము దృఢతర తనువులమై మెలంగఁ
దాఁ గృశాంగిగ నుండు మద్దామ వృత్తి
నమ్ముగాక రచింప నే గానుభూతి
మాకుఁ దెలియంగరాదు లోకైకనాథ 78

శా. ఆ రంభామణి యందు యోగమున కో యబ్జాక్ష యేనాఁటికిన్
నీకేమో దయరాదు గాన నిఁక నిర్దేశ్యత్వముం బూని య
ట్లోకస్ఫూర్తిని దానిఁ బ్రోవుము మహాత్మ్యత్వంబు వాటిల్లఁగా
లోకంబందు నీ సమానులుగ వేల్పుల్ లేరుగాఁ జూడఁగాన్ 79

క. మును నీ వొసఁగిన వాక్యం
బును జేసి నిరంతరంబు పూఁబోఁడి నినున్
మనమున దలఁచెను యోగం
బున నున్నది భక్తిఁ గొని సమున్నత మతియై 80

---

1 'ఉత్తరియ్య' మసాధువు, కాని ప్రాసయతియందుఁ బ్రయుక్తము 'ఉత్తరీయ' శబ్దము సాధువు

చ. అని తన ఛాందసోక్తి దెలియంగ వచించిన విప్రుఁ గాంచి య
వ్వనజదళాక్షుఁ డిట్లనియె భామిని పూనిన యాగ మే నెఱుం
గని దినమంత యేనిఁ గలుగంగఁ దనుప్రదు గాన నీ మనం
బునఁగలయట్ల నయ్యెడు సమున్నతిగా ధరణీసురోత్తమా 81

తే.గీ. వసుధ మను ౨ కొసంగిన దాక్షిణరతి
సత్య మేను రచింతు సుతాప్రహాలు
నీవు చనుమన్న దో రంగనెక వల్క
బాలకించి ద్విజుఁడు సమాహ్లాదుఁ డగుచు 82

క. వనజాక్షు నాజ్ఞ గైకొని
ఘనుఁ డగు నవ్విప్రుఁ డందుఁ గల్గిన శేషా
శనముఖుల యనుమతింగాఁ
జనియెన్ నిజనగరమునకు సత్వరలీలన్ 83

ఆ.వె. అందుఁ దొంటిరీతి నవ్విప్రుఁ డిత్తండు
మాధవునకుఁ బిచ్చు మాలికలు స
మర్పణంబు చేయు చలరుచో గోదా స
తీలలామ దేవదేవుఁ డలఁచి 84

క. అనుదినము మోహవారిధి
మునిఁగిన రౌతుమ వయస్య మురవైరిని గాం
తుని గాఁగ నెన్నికొని యుం
డెను మదనజ్వరము మది గతింపఁ గంతగాన్ 85

రంగనాథుఁడు సపరివారంబుగా ధన్వీపురంబున కేఁగి గోదాదేవిని పరిణయ మాడుట

క. ఈ రీతిని గోదా క
న్యా రత్నం బెన్నుచో ననంతుఁడు భువనా
ధారుఁడు సముదారుఁడు రా
వేరీ నిలయుండు రంగవిభుఁడు ముదమునన్ 86

సీ. అనుదినంబు మహోత్సవంబుగ నిత్యయుక్తులు
బ్రహ్మరుద్రాది నిర్జరచయములు
బ్రహ్మర్షులును సిద్ధపన్నగ చారణ
గంధర్వు లప్సరోగణము లర్థి
సేవింప సంతోషచిత్తుఁడై వంది సం
స్తూయమానుఁ డగుచుఁ దోరములగు
మహితాతపత్ర చామరముల తోడుతఁ
బరిశోభితుఁ డగుచు బరిఢవిల్లి

తే.గీ. వైనతేయునిపై నెక్కి పరమధామ
ధారి తూర్య స్వనములఁ బొల్పార నతిశ
యంబయిన ధన్విపురమున కరుగుదెంచె
నవని గోదాసతిఁ బెండ్లియాడుకొఱకు 87

చ. ఘనతర దేవదుందుభి నికాయ నినాదము బ్రహ్మాండమేఁ
పునఁ బరవంగ సర్వజనంబులుం గొలువంగ నర్తి సెలంగ సొం
పున దనరంగ రంగపతి మోదముతోఁ దన కన్యకై రయం
బునఁ జనుదేరఁగా సరసపూరిత భూరితరానురాగుఁడై 88

క. ఘనుఁడు మహాయోగీంద్రుం
డనుపమమతి విష్ణుచిత్తుఁ డప్పుడు శౌరిన్
దనుఁ గొలువంగ నెదురుగాఁ
గని పలుమరు నతి యొనర్చె సంహృష్టుండై ౪౯

వ. అంత ౫౦

చ. ఘనతర భక్తవత్సలుని గరుడగాముని దివ్యాంశుకా
ఢ్యుని రమణీయ వైభవు సముజ్జ్వల గాత్రుని రంగభర్తఁ దా
వినయము చేసి లోకాని యభీష్టమతిన్ సురరాజమందిరం
బునకు సమానమైన యొక పుణ్యగృహంబునఁ జేర్చి యచ్చటన్

తే.గీ. వేఁగ విద్వత్తుఁడగు భూసురోత్తముండు
భాసురంబగు కనక సింహాసనంబు
నందు శౌరినిఁ జేర్చి పాద్యాదులను స
పర్య గావించె నిగమోక్త పద్ధతిగను ౫౨

తే.గీ. అంతట సుగంధ పుష్పాక్షతాదులను స
లక్షణంబుగ వేది నలంకరించి
యందు వహ్నిఁ బ్రతిష్ఠించి యాగమోక్త
సరణి హోమంబుఁ జేసి భూసురవరుండు ౫౩

చ. ఉరుతర హారకింకిణముఖోజ్జ్వల భూషణ భూషితాంగుఁగాఁ
బరఁగిన లావణ్యామణిని భూసురహా[1] (మముఁ జేర్చి సన్నిధిన్
పరగుణయుక్తుఁ) దోడుకొనివచ్చి సుమంత్ర పురస్కృతంబుగా
గరిమ నొసంగె భక్తజన కల్మషహర్తకు రంగభర్తకున్ ౫౪

---

1 మూలము కొంత క్రిమిదష్టమగుటచే (బ్రాకెట్ట భాగము పూరింపఁబడినది

తే.గీ. అంతరంగేశ్వరుండు గోదాభిపాతి
పెండ్లిఁ [1]రాతని విడుకొని భవ్యమతినిఁ
గలయఁగా [2](రాజ) హోమాదికము సమస్త
మును యథావిధిగా సల్పి మనర మించి 95

క. పరమాలంకృతి సతితో
నిరుపమ మతి నగ్నిహోత్రునిఁ బ్రదక్షిణముం
గణపి ప్రమోదంబొందెను
సరసీజాక్షుండు రంగశౌరి శుభముగాన్ 96

చ. పరమదయాఢ్యు నచ్యుతు వివాహముఁ జూడఁగ వచ్చు నా సరో
వరముని ముఖ్య పద్మభవ వారిజవైరికిరీట శక్ర ది
గ్వరులను విష్ణుచిత్తుఁడు వివాంతరోత్తిని సమ్మతించి యం
దఱఁ బరితృప్తులన్ సలిపె ధాత్రిపయిన్ జను లెంచ నయ్యెడన్ 97

మ. సురతాసార ముని ప్రవృత్యనఘ [3]సంస్తోత్రాఢ్యుఁడైనట్టి శ్రీ
హరి రంగేశ్వరుఁడాత్మ భృత్యరతితో నవ్విష్ణుచిత్తున్ శుభో
త్కరుఁ సద్ధాత్రి వసింప నాజ్ఞయిడి గోదాదేవితో నేర్కతోఁ
బరమప్రీతినిఁ జేరెఁ దాపపటలీభంగంబు శ్రీరంగమున్ 98

వ. అంత 99

సీ. లలితాత్ముఁ డగుచు నీళా పద్మ కన్యకా
గోదాంగనలతోడ గురుమనీషఁ
గైకొని నిత్య సూరిశ్రేణిఁ జెంపొంది
కంతు సామ్రాజ్యక గరిమఁ జెంప

---

1 మూ. రాతిన 2 మూ. లేదు 3. మూ. సంస్తూయాఢ్యు

రంగనాథుఁడు ఫణిరాజ శయానుఁడై
యుండెఁ గావేరికా నిలయుఁడగుచు
నందు నుండు జనుల కందఱికిని దయా
రసమునే మోక్షం బొసంగుచుండు

తే గీ దమ్మహాత్మకుఁ డాది మధ్యాంత రహితుఁ
డవ్యయుం డప్రమేయుం డనంతుఁ డజుఁడు
నిత్యముక్తాదినుతపాద నీరజుండు
రమ్య ఫలదాయకుండు నారాయణుండు 100

వ అంత మహాభాగుండును రంగ [1]భూపతి స్వరూపుండును నగు విష్ణుచిత్తుండు తత్కైంకర్యపరుండును దాస్యైకజీవనుండును నగుచు నందధివసించెఁ గలికల్మషాపహంబును ముక్తిప్రదంబును నగు శ్రీవిష్ణుచిత్త యోగి యేతచ్చరిత్రం బేనరులేని పఠియింపుచున్ వినుచున్ వ్రాయుచున్ బొల్తు రా నరు లిహత్రైశ్వర్యంబు లనుభవించి యంతంబున శ్రీశౌరిపదంబుఁ జెందుదు రని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణోత్తరఖండంబునందలి యేకోనత్రింశాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు నిఖిల ప్రజ్ఞాధురంధరుండగు వరునకుం జెప్పి వెండియు నిట్లనియె 101

తే గీ పరమభాగ శ్రీమంత గురుతరాఖ్య
యపరకథ యేను జెప్పెద నాలకింపు
వినెడు వారల కద్భుతంబును దనర్చు
దాని నేర్పుగ మగునట్టి మానసమున 102

1 మూ భూపతీశ్వరుండును

హరిశార్ఙ్గాంశమునఁ బరకాలుఁడు జనించుట

క. పరకాల మహాయోగిఁ
గోరి దుష్ట సుకర్మములను నొనఁగుట నిత్యం
బరయఁ గత నీవు విను శ్రీ
హరి భక్తారాధనమున నయ్యెడు దానిన్ 103

సీ. రమ్యంబులై యనురాగంబులగుఁ తోఁ
చేరంబులందు సుదీప్తమగుచు
లలితమై తగుఁ గమలాపూర్ణనగరంబు
మణి మందిరంబుల మణి విచిత్ర
తోరణంబుల మణిద్వార వేదుల మణి
కుట్టిమంబుల మణిగోపురముల
మణిసాలముల మణిమంటపంబుల మణి
[1]చంద్రశాల మణి సౌధములను

తే.గీ. నిర్మలోదక కాసార నికరములను
సరస పుష్పప్రసూనవన సంతతులను
ధర్మ విజ్ఞాన పురుష ప్రతానములను
నధిక లక్ష్మీ విభవము నలర నందు 104

క. సురుచిరమగు హరిపద పం
చయమునివాసమునఁ గార్తికమున జనించెన్
బరకాల సంజ్ఞుఁడగు ముని
హరిశార్ఙ్గాంశగుఁడు కృత్తికార్క్షమునందున్

1 మూ. చంద్రశాలముల

క. భగవత్ప్రియుఁడగు నా మునిఁ
దగఁజిత మతి వృద్ధిఁ బొంది యప్పుడు పరత
త్త్వగుఁ డయ్యెఁ యా గతిఁజెడఁ
దగు సత్యశధర్మ వేత్తయగు చనయంబున్ 106

సీ. ధర్మజ్ఞుఁడును దయాతత్పరుండును నీతి
శాస్త్ర విశేష విశారదుండు
సనయుండు సర్వశాస్త్రోక్తి విదుండును
సంగర మార్గ విచక్షణుండు
విమల గుణుండును నఖిలలోక ప్రియుఁ
డను గీర్తి పరుఁడును (¹మను విహితుఁడు
నవలిన చిత్తుండు సముదిత) మంత్ర వి
దక్షణ రతుఁడును సత్యవాది

తే.గీ. యగు పరాంతక మౌని యత్యాదరమున
ధన్యుఁడగు బోధరుణీపాల రాజ్య
భార మెల్లను దనదు ప్రభావమున వ
హింపుచుఁ దనర్చె జనముల కింపుగాగ 107

క. నిరతం బాబోధమహీ
వరునకుఁ బ్రియమైన మంత్రివర్యుఁ డగుచు సు
స్థిర మతిని వెలయు చుండును
గరుణాకరుఁడగు పరాంతక మునీంద్రుఁ డొగిన్ 108

1 మూ లేదు

క. ఆ సమయంబున నాగ పు
రి సాన్నిధ్యమునఁ దవరు శ్రీకర నళినీ
వాసము బంధూల్లాగము
కాసారము శ్వేత సంస్థితము భాసురమై 109

మ. అరవిందంబులఁ గైరవంబుల సముద్యల్లీలమై మ్రోయు సు
స్వరమౌ భృంగనికాయ మంబురవహ వాలంబుజాళిం గామించి యం
బరమున్ వెన్నుని వీఁకఁ గా నతఁడు ప్రేమం గౌఁగిటన్ జేర్చెనాఁ
బరగెన్ బింబిత పుష్కరంబగుచు సత్పద్మాకరం బున్నతిన్ 110

సీ. కల్హార ధూళికా కల్పిత భూరుహ
పటలి ప్రవాళ విభ్రమ మొసంగ
స్వ్ర గంధర్వ సమాగత భ్రమరాళి
శరరమాసిత మతి సరము నగుప
సరసిరుహావాస చక్రవాకోన్నతి
రస దేవతా కుచ ప్రతిభ మించ
రాజిత క్రేంకార రాజహంసచ్ఛట
[1]ప్రాదుర్భవార్ణవ పటలి గాఁగఁ

తే.గీ. దనరుఁ జందన కుంద మందార పీత
జంబు జంబీర ఘుసృణ రసాల సాల
పనస వంజుళ ముఖ తరు భాసమాన
దైన శిఖరంబు శ్వేత సరోవరంబు 111

---

1 మూ. ప్రాదుర్భవాతార్క

భాగవతాగ్రణికిఁ గుముదవల్లి యను కన్య లభించుట

క. వికసిత కల్హార జాత
ప్రకరంబగు నా సరోవరమునందు సము
త్సుకమగు కుముదాంతరమునఁ
బ్రకటమతిం దొరుకు నొక్క బాల నలినన్. 112

చ. ఘనతర పద్మరాగ రుచి గల్గిన హస్తపదోదరంబులం
దనరి పయోధర స్థితి నొనర్చు తటిల్లత ముత్రియోచు ని
జనముల కద్భుతం బొదవఁ జారుతర ప్రతిభన్ రసాతలం
బునఁ గల నీరజస్థలిని బొల్చిన దైవతి యంచు సుందరిన్ 113

క. వనరుహ పత్ర విశాలా
క్షిని యరుణాధరను భృంగచికురను సుకరన్
గని యొక భాగవతాగ్రణి
యనపత్యుఁ డపత్యకాంక్ష ననుమోదితుఁడై. 114

క. నెవరున నవ్బాలం గొని
ఘనతరమతి నతఁడు నిజనికాయంబునకున్
జని భార్యకొసఁగె నపు డా
వనితామణి దానిఁ బ్రోచె వాంఛాపరయై 115

చ. దిన దిన మా తలోదరి యదీర్ఘతర ప్రతిభా సు[1]గణ్యయై
యనుపమ సుందరత్వమున నొప్పదమై తనరారలో ముదం
బునఁ గని తల్లిదండ్రులు ప్రపూర్ణ మనస్కత నుండ రక్తితో
నెవయఁగ దామ గాంచు ధన షీ సుదతీమతిగాఁగ నెన్నుచున్ 116

---

1 మ. గుణ్య

సీ. తన కైశికము రీతి ననయంబు విఖ్యాతి
నింద్రనీలపు భాతి నీసడింపఁ
దను కన్నుఁగవ తీరు ఘనతర ద్యుతిమీరు
సారసంబుల దారు గేరడింపఁ
దన మేని తీగసంచు వనుపమంబుగ మించు
ఘనగతంబగు మించు ఘనత డింపఁ
దన మోము సిరిసొంపు ననురాగమునఁ బెంపు
గల యిందుకలగుంపు రవతు నింపఁ

తే.గీ. దనరు వనమాన సుందరతా విధాన
మధురతర గానవిపుల సమ్మద విధాన
మత్తగజయాన భాగ్యాయమాన మాన
వైభవానూన యా బాల వసుధలోన 117

ఉ. అడుగుల తేఁటిగుంపులకు దానల పెట్టును మోముల్గు నే
ర్పడఁగఁ జకోరపంక్తి కనురాగ మొసర్చును గైశికద్యుతుల్
కడుఁ బ్రియమున్ ఘటించు ఘనకాంతిగా తీగా వగగాఁగ నెమ్మికిన్
పడఁతుకఁ జొంకి జగతిపైఁ గల వామలు కెంద తేసియున్ 118

క. మొగమా శశి కన్నుం గో
యగమా రాజీవతతి సమంచిత కోకీ
యుగమా చన్గవ యసితో
రగమా నూఁగారు నచ్చిరా మానినికిన్ 119

క. కరములు కమ్మలు కమలా
కరములు పొక్కిలి విలాసంబాక దిశా
కరములు నెమ్మోము కుచా
కరములు చూడ్కులు కళాంకకరములు నవ్వుల్. 120

ఉ. పలుకులు పంచదారలు విలాసిత హాసవిలాస మిందుకాం
దళుకులు వాలుఁజూపులు మదారతిమించిన పద్మరాగ పూ
ములుకులు మేనికాంతులు సమున్నతి జాతి సువర్ణవర్ణముం
గులుకులు గర్గ సీ కలికి గుబ్బలు గుబ్బలు లబ్బురంబుగాన్ 121

సీ. పగడాల నగరాలు బిగఁబాలుగాఁ జేలు
వాలారు పెదప్రవాళరుచుల
చలికంపు మనకెంపుగంటొంపుల హసింపు
నింపుఁ బెంపగు నధరంపు సిరులఁ
దొగరెమ్మఁ దొగదెమ్మ నొగి మున్నుగాఁ దున్న
మిన్న ?గ్గుల గొన్న కన్న గవల
చిగిరెల నడ వాడు సొగసూరఁగాఁ దోడు
ఏదుఁ దొల్చారు నూగారు నిగల

తే.గీ. వంతుఁ గల్యాణ రుచిర లీలాహవేళ
పృథు తరోల్లాస సుకర రంపేయబాసు
మహిత సౌందర్యగుణపేటి మదనపేటి
గరు ఘనామర తరువల్లి కుసుమవల్లి 122

క. ఈ విధమునఁ దనరారెడు
నా వామాక్షిమణి మహాసుందరతా
ద్యావిల శీలాది గుణము
లాప్తవ్వవ పారిజాత మాలించియటన్ 124

ఆ.వె. ఆ మృగాక్షియందు నాసక్తమగు మది
గలిగి సత్వరంబుగా నతండు
నన్ను శుభదమైన నాగపురంబున
కేగు డెంచె నన్ను డించెనంగ

తే.గీ. అందుఁ గొన్నాండు నయ్యరవింద గంధి
జనకుఁ గూర్చి [1]వరాంతరమని ద్వితీయ
కన్య మా కిమ్మటంచుఁ బ్రార్థిత మతిని
యాచనము చేయఁగా నమ్మహామహుండు 125

క. ఇం దర్ఘ్యాసన పూజ్యం
బున వరాంతర మునీంద్రుఁ డాతిం దినము
జ్వలిత మనస్కుం డగుచున్
బలికెఁ గరాబ్జముల మొగిచి భక్తియుతుండై 126

చ. అనయము నెవ్వఁడేని గమలాయతలోచన భక్తుఁడైన వా
రిని నొకవేయిమంది దరిద్రి భుజింపఁగఁ జేసెనేని యా
ఘనునకు సంద చక్ర పరికల్పితవాహన కే నొసంగెదన్
మనవ న సంతసించి యనుమానము సేయక కన్యకామణిన్ 127

1 మూ. వరాంతరమున

చ సురుచిర ధర్మకాంక్షి నగుచున్ ముని నే నొనరించువట్టి ను
స్థిర యగు నీ ప్రతిజ్ఞ మునిశేఖర నీమదిఁ దప్పనేని ని
ర్భరమతి నట్టనేను నలుపంగలవార వటంచుఁ జేసి యా
తరుణిని విష్ణుభక్తి గల తామరసాస్యను సంగ్రహింపుమా. 128

తే గీ దీక్షిత గుణానుభూత వయో విలాస
విభవరేఖా సమాఖ్యాత శుభసమేత
భాగ్య విఖ్యాత నిస్తులభావ జాత
నీ తరుణిఁ గొమ్ము మునినేత యింపుచేత 129

పరకాలుఁడు దానచేసి కుమారవల్లిని పెండ్లాడుట

క అని పరమ భాగవతమణి
యనుపమ గుణయైన యాతఁ డాడినచో న
మ్ముని వర్యుండు పరాంతకుఁ
డనియెన్ సంతుష్టిఁ జేసి యా ఘనుతోడన్ 130

తే గీ ఇంపు మీఱంగ నే దాస యిత్తు నీకు
పాలితింపుము నా వాక్య మనవరతము
నంబుజదళాక్ష భక్త సహస్రకంబు
నెంచి భుజియింపఁ జేసెద నిద్ధచరిత 131

క నే పాటిన వాక్యం బో
పౌరేశ్వర సత్యముగ సమంచితగతి నీ
మానసమునఁ దలఁచి నీ
సూనను నా కొసఁగు మతులశోభనవేళన్ 132

క. భగవంతుని గాద్గాంచిన
పగటుగ నన్నింది మను ప్రపన్నుఁడనగు నా
కగణితమతియగు నీ సుత
పొగ డొంద నొసంగి యధికపుణ్యము గనుమీ ౧౮౩

క. అని పల్కిన నమ్ముని యా
ననుమతిఁ దన తనయ నొసఁగఁగఁ బరాంచకుఁ డిం
పునఁ గైకొనియె విధానం
బునఁ బరిణయ సరణి మోదమున నిర్ధనుఁడున్ ౧౮౪

పరకాలుఁడు నిరంతరము వేయిమంది భాగవతులను భుజింపఁజేయుట

తే.గీ. అంత భార్యా సమేతుఁడై యధిపుఁ డిందు
యుతుఁడునై పరకాలుఁ డీక్షిత వలంబ్ర
తంబగు స్వకీయపురిఁ జేరి ధన్యమైన
యాత్మ గృహముఁ బ్రవేశించె నంఘమతిని ౧౮౫

వ. అప్పుడు భర్తృసేవయగు భార్య పరాంతకు నుద్దేశించి వందనాక్షిగ
వస్త్ర స్రక్చందనాద్యర్ఘ్య భూషణంబులంజేసి భక్తివలన నమ్మదినంబు
భాగవత సమ్మానకంబు సమర్పించి పిదప షడ్రసోపేతంబును స్వాదు
కృతంబును భాగవత భుక్తశేషంబును నగు చతుర్విధాన్నంబు భుజియింప
వలయు నట్టి దదర్పిత రాంబూలవస్త్ర విశేషంబులంగొని గ్రహింప
వలయు నని పల్కిన పల్కాలించి కోశస్థానంబున కధిపతియగు భూపతి
యును వైష్ణవులగు తన్నందనులును లోకంబునఁ ద్వితీయంబగు పదా
ర్థంబు భుజియింతురు గాక యన్న త్సంపాదితంబగు పదార్థంబు భగవద్భా

స్వభాగ్యని యోగంబగుగాక యని సంస్మరింపుచు ననవరతం బట్లనే గావింపుచుఁ దదీయదాస్య నిరతుండును సంప్రాప్తమానసుండునునై మహా భాగుండును మహా భాగవతోత్తముండును నగు పరకాలుం డివ్విధంబున మహాత్ములగు భాగవతులకు గైంకర్యంబు చేయుచున్న యెడఁ జోళమహీశ్వరుం డప్పరకాలుం డంతయు నెఱింగి నన్నుల్లంఘించి నిబంధనంబు వైష్ణవులం బోసంగుచున్నవాఁడని క్రోధసంరక్తలోచనుం డగుచుఁ బరాంతకుని మదంతికంబున కతి రయంబునఁ దోకొని రండని దూతల నాజ్ఞాపింప వారు వేగంబునం జని నృపశాసనం బతని కెఱింగింప నతండు వారి నిరాకరింప నా దూతలు మగుడ నరుగుదెంచి నృపున కెఱింగించిన

చోళమహీపాల పరాంతకుల సంగరము

క. పృథివిపతి క్రోధార్తుండై
చతురంగ బలములతోడఁ బయ్యనఁ జని యు
ద్ధతిఁ బరకాలపురంబు న
పిత విక్రముఁ డగుచు గదిసె మేదిని గలఁగన్. 187

క. భావిత భేరీ భాంకా
రావంబులఁ దూర్యములు నిరావంబులు హే
షావహ తురంగ సంఘం
ధావనములు మిన్నుముట్టఁ దగఁగఁగఁ జేసెన్ 188

క. ఇంపూర్ణవ ముప్పొంగిన
నలుపుర చోళాధిరాజ నానాసైన్యం,
బలు పరకాలుని నగరము
వలగొని ధైర్యంబు దేసి వర్తిల్లె నటన్. 801

చ. తనపురిఁ జుట్టుముట్టిన యుదగ్ర బలాఢ్యుఁడు చోళభూపతిన్
విని పరరాజుఁ డాగ్రహ నివేశిత మానస మూర్తి యౌచుఁ దెం
పున వెడలెన్ మహోగ్రబలముం గొని తాను నృపాలుఁడో రణం
బున నలుపంగ సర్వజనముల్ వెఱఁగందఁ బ్రతాపశాలియై 140

మ. అతి నిస్సార పరంపరారవ సముద్వేల్లంబులైఁ బొల్చు న
ద్ధర తంతీరవ రావముం గలుగ యుద్ధామ ప్రతాపోద్ధురై
క్షితినాథోత్తమ వాహినీనికర ఘంటీభూత ధాత్రీస్థలిన్
ధృతిమైఁ బొల్చె నిరంతరుండు పయదర్పభూత చేతస్కుఁడై 141

సీ. అద్రిహేషంబు లిట్టట్టుగా విందు హే
షారవంబులు గల సైంధవములు
సర్వ సర్వంసహా చక్రముఁ దలకిందు
ఘదమద్దనము గల భద్రకరులు
మధ్యందినార్కోత్త మండలం బొరయు కే
తన పతాకల నొప్పు స్యందనములు
ప్రళయరుద్రుని రీతిఁ బటు విక్రమస్ఫూర్తిఁ
గైకొని పంచించు కాల్బలములు

తే.గీ. అరువడింది పంటా గాంచి నొక్కుమొగిని
దాఁకుచోఁ బరరాజుఁ డుదగ్రమూర్తి
యగుచు వాహినీదూని యత్యద్భుతము గ
దాన సింహనినాదముఁ జేసి యపుడు 148

క. తురగములఁ గూల్చి నిష్ఠుర
కరికుంభంబులఁ బగల్చి గాఢతర రథో
త్కరము వెఱల్చి పొరల్చెం
ఖరవాలుఁడు నృపతిబాలుం డమరం బలింపెన్ 149

వ. అమ్మహాబలం బలంబునం జేసి విద్యాధర గంధర్వ బృందంబును విభం
గిత మదగంధ సింధురంబును విభిన్న స్యందన సందోహంబును విచేదిత
వాహ పదాతి నిధానంబును నగు సముత్తుంగ సంగరాంగణంబు నాలోకించి
నింగి పెంపువం గుంపుగొని దివిజులు సొంపువాటింప నప్పు డా ఘోర
మహీపాలుండు హతాశ్వరథతురగపదాతియగుచుం దిక్కుదియక పటహ
భేరీ మురజ కాహళ ఘంటికానాదంబు లుపాంతంబులఁ బర్వఁ జేసి యంత
కాకృతియగుఁ బరాంతకునితోఁ దలంగి యనుపమంబగు యుద్ధంబు
గావింప నప్పు డయ్యిరువు రన్యోన్య కరలాఘవ శరలాఘవంబునం జేసి
విలయ జీమూత నిర్ఘాత పాతంబుల కెగ్గుగావించు సమ్మోహనాస్త్ర సంఘా
తంబులచే ప్రఫుల్ల నితాంత వసంత సమాగత కింశుకాశోక మహీరుహం
బుల దార్పున రక్తసిక్తాంగులుగాఁ దోరాడుచుఁ గృత ప్రతికృతంబులగు
వజ్రధ్వజ దీపాని కుంతంబులం గల్గి మహావీరు లగుచు నస్త్రకాలంబు
యుద్ధకుశలు లగుచు యుద్ధంబుఁ జేయుచుండి రనంతరంబ, 144

చ. అవనిపతుండు బాణనివహంబులఁ దీటుకుఁ దొట్టఁ గండి పై
న్నవని పురోధరన్ నిలువ శక్తుఁడు గాక పరాఙ్ముఖుండునై
చనియెనుఁ దాఁటిపోయి తనస్థానముఁ జేరి ధరాధిలోక మ
ధ్యవహ మనీషఁ జింతఁగొని ¹యాత్రంబుఁ గూర్చి ని వార్పు హార్చుచున్

---

1 మా. దాపాది కృంతనంబులం 2 మూ. యాపృ

తే గీ ఆనియె నిట్లు పరాంతయం బయిన కాను
అవమలార యుపాయంబు గాని పరాంత
కుని విటకుఁ దోడుకొనిరండు గురుతరోక్తి
నమడు సంప్రయయకు న వార లట్ల చేయ 146

పరాంతకుఁడగు చోళమహీపతి వరకాంబ కడకు ధనమునిమిత్తము మంత్రుల నంపుట

వ ఆంత 147

క అరియఁ దన పురికి వచ్చిన
గురుతరమతి యగు పరాంతకుని కడకు సా
ధురులగు సచివులఁ బనిచెన్
నరపాలసుతుండు చోళనాయకుఁ డర్థిన్ 148

చ పనిచెనఁ బోయి యా పరమ భాగవతోత్తముఁ గూర్చి వార లి
ట్లనిరి పరాంతకా నరవరాగ్రణి ధర్మముచేత మాకు రాఁ
దవలిన ద్రవ్య మంతయు మదారత నివ్వ మటంచు మమ్ము దెం
పునఁగాని పంచె నీ కడకు భూరితరాద్భుత చిత్త వృత్తియై 149

తే గీ అనుడు మంత్రులవల్ల ధరాధినాథ
వాక్య మాలించి వరకాంబ వైష్ణవాధ్యుఁ
డిదియె ధర్మంబుచేత నేనివ్వఁ దగిన
ధనము నిప్రియ మటుగాన వినుఁడు మీరు 150

క అనయంబు వైష్ణవారా
ధనమునఁ దన్నిమిత్తమైన ద్రవ్యంబు [1]వ్యయం
బు నగుట నెనిట్లే బహు
ధనము నృపున కొసఁగఁగ నుదార స్థితిగాన్ 151

---

1 మూ ప్రయం

వరదాఖ్యుఁడను హస్తిగిరీశుఁడు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించుట

సీ. అని యివ్విధంబున నమ్మునివర్యుండు
చింతఁ జేయుచు నిద్రఁజెంది యుండ
తతని స్వప్నంబునఁ దామరసాక్షుండు
హస్తిగిరీశ్వరుం డచ్యుతుండు
ప్రత్యక్షమూర్తియై పాణిపల్లవమున
నతని స్పృశించి మహా[1]యశస్క
రమ్మహా కాంచీపురమ్మున కిమ్ముగ్రి
పరుఁ దోకాని దివ్య పవిత్రతేం

తే.గీ. బ్రహ్మ మంతయు నీ కిచ్చెదను బ్రియంబు
తోడ నని పల్కి యప్పు డల్తాయతాత
నేత్రుఁ డంత వ్షితుం డౌట నిర్మలాత్ముఁ
డతఁడు మెల్కాని తోషిత స్వాంతుఁడగుచు 162

తే.గీ. అటఁ బరాంతకుఁ డవ్వసుధాధినాథు
నచివముఖ్యుల తోడుత సత్వరమున
మహిత దీప్తిప్రభాభ్రాజమాన మగుచు
నరుఁ జెన్నొందుఁ గాంచికాపురముఁ జేరి 163

ఉ. వరదుని భక్తవత్సలుని వారణశైలనివాసు నిందిరే
శ్వరుని దయాసముద్రుని నివారితకల్మషుఁ గాంచి భక్తితో
ధరణి శిరంబు సోఁకఁగను దండముఁబెట్టి ముదంబుఁజేసి ని
ర్భరలిం రోమకంచుకిత భవ్యశరీరుఁడునై యుదారతన్ 164

---

1 మూ. యశస్త

వరదాలుఁడు కాంచీపురమునఁ జోళమంత్రులకు ధన మొసంగుట

వ. సకలకళామతల్లికాంచి యందు నిగమనిగమాంత సూత్రంబు గొని
యాడు నవసరంబున దేవతాధ్యక్షుండగు పుండరీకాక్షుండు దుర్భరాప
ధరుం డగుచుఁ జనుదెంచి ద్రవ్యం బొసంగి నృపాలమంత్రులఁ బంపించె
నని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురా
ణోత్తర ఖండంబు నందలి త్రింశాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు నారా
యణుండు నిఖిలప్రజ్ఞా ధురంధరుండగు వరుసకుం జెప్పి వెండియు
నిట్లనియె 165

క. అంతట భార్యను గాంచి ప
రాంతకమూని యిట్లు లనె నాకపుడేమియు దై
న్యాంతర భక్తారాధన
మెంతయు విరళంబదు వంతతేశు మనచేన్ 166

తే. గీ. ద్రవ్యమును లేని వైష్ణవారాధనమగు
ప్రతము నేరీతి సాగునో వామనయన
యా నృపతి వైష్ణవ ద్వేషి యతని ధన మ
నర్త యగుట నవశ్యంబు వగరియందు 167

క. ఈ యధిపు పదవి యుండుట
కై యోగ్యము గాదు మనకుఁ గంజదళాక్షీ
ప్రేమోపార్జిత విత్తం
బీయన విత్తమున కంటె నెక్కుడు గాదే 168

ఆ.వె. వసుధయందు వైష్ణవ ద్వేషి యగువాని
ముఖము చూడఁదగదు పుణ్యులకును
గాన [1]మనసు నొందు కరఁ జేరి వైష్ణవా
రాధనంబుఁ జేయ రమ్యమతివ 159

చ. ఘనుకొని చోరవృత్తిన సమున్నతిగాఁ గొని పట్టి నట్టి యా
ధనము నిషిద్ధ మేనియును దామరసాక్షుని భక్తకోటి కిం
పునఁ బరితృప్తి గూర్చుటయుఁ బుణ్యముగాన నవైష్ణవావని
సుని ద్రవిణంబు కల్మషముఁ జౌర్యపు పాపరమౌ కళోదరీ 160

తే.గీ. విష్ణుచిహ్న విహీనుని విష్ణుపాద
భక్త విద్వేషి ననృతంబుఁ బల్కు వాని
ముఖ విలోకన సల్లాపములు సమస్త
నరక హేతువు లనియందు నరసిజాక్షి 161

క. క్షితి యందు వైష్ణవాగ్రణి
పతి యాత్రయ మర్థి వైష్ణవ క్షేత్రాళికి దు
ష్కృతిఁ గూర్చు వాని సంగతి
యతిదా కొఱగాఁడు సజ్జనావళి కెపుడున్ 162

ఆ.వె. మొదట నెనరుఁ జేసి పిదపఁ జుల్కనఁ జూచు
నరుఁడు విష్ణు భక్తుఁడైనఁగాని
యనయ మున్నతి వాస్యుఁ డగువాని వైష్ణవ
ద్వేషిఁ జేరఁ దగదు శిష్టులకును 163

---

1 వ్రా. మనసమొందు, 'మనంబు' పాఠమయందు విలక్షణము

తే.గీ. ఒరుని యాచన కన్న హీనంబు లేదు
విష్ణు చిహ్న విహీనులై విహరింప ద
వైష్ణవులనగు ధారుణీపాలు రా
యంశ కంటెను లేదు పాపంబు ధరణి 164

సీ. అటుగాన శ్రీ వైష్ణవారాధనార్థమై
చేసి చోర వృత్తి నే జేయువాడ
విశ్వయంబుగా నటుఁ గావింపని దొంగకు
దోషంబు లేదు నిర్దోషి యగుట
నీ యుపాయము కన్న నితరమైన యుపాయ
మేమియుఁ గానరా దిందువదన
ద్రవ్య రక్షణ మందుఁ దలఁపంగ నిక్కి యని
పలికె పరాంతకుం డంఘామలిని

ఆ.వె. ఖడ్గధారిధరులుగా మించు భటుల స
మానులైన వారి మహిత వృత్తిఁ
జేసి భయము వీడి చేకొని యపుడు స
ద్భార్యఁ దగుచు వెడలె ధైర్యమునను 165

పరకాలుఁడు స్త్రీయోపార్జిత విత్తంబున వైష్ణవారాధనంబు సల్పుట

ఆ.వె. ఖడ్గ చర్మధారిగాఁ బ్రకాశించు నా
యనుఁడు భటులతోడ గహన సీమఁ
గొల్చి యందు నొక్కచో నివాసము చేసి
యుండెఁ జోరవృత్తి నొనరు మదిని 166

వ. అనర్గళంబగు మార్గంబు నాచరించి కొని యుండి విష్ణు చిహ్న విహీనులగు
పథికులవలని రత్నాదికంబగు ధనంబు గైకొని తద్ద్రవ్యంబునంతయు
యనవరతంబు మహోత్కటంబగు వైష్ణవ సహస్రకంబున కారాధనంబు
గావించుచు సంపూర్ణ హృదయుండై యుండె నంత నొక్క సమయంబున
వైష్ణవ ప్రియుండును బలియుండును నగు వరకాలుండు ధనార్థి యగుచుఁ
దా రాత్రియం దొక్క నగరంబుఁ జేరి యందుఁగల వైష్ణవ ద్విజో
త్తమునింటం దధివసించి యున్న యెడ నా గృహస్థు స్వర్ణపాత్రంబు
హస్తంబునం గొని గృహంబు వెడలుటం గని ప్రభావిద్యోతమానం
బను దర్కారిష్ఠంబగు భక్ష భాజనంబు సంగ్రహించి నవ్వుచు యుత్కృష్ట
గురుత్వము నను యని పలికి వెండియుఁ గృహంబుఁ బ్రవేశింప నవ్వారికంబు
నంతయు యా [1]తస్కరేంద్రుండు భయాతురుం డగుచు నికి వైష్ణవ
ద్రవ్యంబు క్రమ్మఱ నా పాత్ర నా ద్వారంబునం దునిచి యంద యధి
వసించెను

క. ఆ కాంతారత్నంబు ఫ
యాతుర చిత్తమున సర్వ మాత్మోపన క
స్తోత్ర నెఱుఁగఁ జేసిన
నాతురం మనీ తోషితాయత్తుండై 168

తే.గీ. చిత్త మిగురొత్త నవ్వైష్ణవోత్తముండు
తనదు సతి పల్కినట్టి వృత్తాంత మాల
కించి మానిని నాకు లక్షించి చూడఁ
దెలియఁగా నొట దీని నేఁ దెలుపలేను 169

---

1 మూ. చతుష్కవేందుడు ? నాలుగు విధములుగ దొంగతనములు
చేయువాఁ డనియర్థ?

క అనయమ్ము వైష్ణవారా
ధనమునకును భక్తిఁ జెసి తత్పర మతియై
ఘనుఁడు పరకాలమునిపతి
మనసారఁగ ని పదార్థముం గొనియెఁ జూపి 170

చ సరసిజగంధి యాతఁడు వసిష్ఠుఁడు వైష్ణవ పాలకార యు
త్కరమతి దీని నిట్లు సముదారతఁ గైకొని యుండె నేని ని
ర్భరతరమైనవ్ మనము ధన్యుం జైతి మటన్న యమ్మునీ
శ్వరుఁడు దయానఁ బ్రొదు నిదారితకల్మషేభ్యుఁ దమ్మోదవ్ 171

ఆ ఆ మృదూక్తి విని మహాత్ములు విరతు
వైష్ణవోత్తములు వదాన్యమతులు
గాన వీరి సొమ్ము గైకొనరా దని
ద్వారసీమ నుండ్లి పాఱఁగ విడియె 172

వ అయ్యవసరంబున 173

క వనితామణి మ్రోఁగిట సిం
ధవ పాత్రంబున విరించి తెందంబిన సొం
పున గదుర మతియుఁ దనపతి
కనుపమ మతి విన్నవింప నావసుఁ దంతన్ 174

ఉ కోక మనస్కుఁడౌటఁ దన సుందరిఁ గూర్చి వచించె మానిపీ
యీ కలధౌత పాత్ర మతఁ డిష్టమతిన్ గ్రహియింపఁ జేసి నీ
వా కుశలాత్ము సేవింపు కాలికి వప్పులు కేర్పరింపు మం
దా ప్రమలాక్షుల్తుఁ దన వాసలి యిట్లనె భక్తియుక్తయై 175

క. ఏ నేమి కంబ్బులే దా
మౌనీశ్వరుఁ గూర్చి యుక్తి మాటాడితి నెం
తూని మహాదార్ఢ్యోక్తిన్
గానియతింజేసి యనసఁ గనఁబడు మతిలోన్ 176

తే.గీ. భార్గ యత్నవి కంటివి మునివరుండు
లక్షణంబగు నీమాట కలఁగఁజేసి
మనము వైష్ణవులౌ కని మది నెఱింగి
యిష్టిపాత్రము నటు నిడి చేసె గరిమ 177

క. ప్రస్తుతమగు నీ వైష్ణవ
వస్తువని తలంచి మౌనివర్యుఁడు దానిన్
హస్త స్పర్శ చేయక
స్వస్థతమున కేగెఁ బాలు దంచలనయ్యా 178

తే.గీ. ఒక్క బ్రాహ్మణుండొకరుక నేమి విష్ణు
వైష్ణవస్తు ... వామయసన
తాన మాద్రి ...
స్వమగు ... పాపాప్ప రాల మగుట 179

తే.గీ. బ్రహ్మహత్యాది పాప ... పాసిపోవు
సన్నుతికి తేను దివియందు ...
లంచ వైష్ణవాపరాధము ...
దేని నెయ్యందుపోదు నిర్ణిద్ర మగుట 180

క అని యి విధమున నాతఁడు
దన సతి ప్రార్థింప విని యుదారగుణుం డా
ఘనుఁడు పరకాలుఁ డా గృహ
మును వెల్వడి తదంఘ్రి పద్మముల కెఱఁగి యనెన్ 181

తే గీ వైష్ణవోత్తమ సువ్రతవైభవార్య
యీ మహాత్ముని యొనర్చు నీది యథార్థ
మెన్న దపరాధ మీ వనుగ్రహ మొనర్చి
యందఱ భారముగాఁ బ్రోవు మనుచు దీన 182

వ అని యివ్విధంబునఁ బ్రార్థింపుచున్న యంతఃపురకాంతలఁ గాంచి
యాదంపతు లిరువు రనేకోత్తమ స్తవంబులచేత సమ్మానితులై వంగి
యాడిన వారల నూఱడించి యా ఘనుండు పరాత్పరుని నిజనికేతనంబుఁ
బ్రవేశించి యనవరతంబు మహనీయంబగు వైష్ణవారాధనంబు గావింపు
చుండె నని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును సుం భార్గవ
పురాణోత్తరఖండంబు నందలి యేకత్రింశాధ్యాయంబు భక్త పరాయ
ణుండగు నారాయణుండు సకల ప్రశస్తధురంధరుండగు నరునకుం జెప్పె
నండియు నిట్లనియె 183

క అనుదిన మిట్లు పరాంతక
ముని పతికుల వంశ నధిక మును విపులముగ నొ
ధనము గ్రహించుచు విడుచుచు
దన సురతని రాని తనవితానము నొగిన్ 184

---

1 మూ ంగా

క. సుకరుండై యాఁకలి గాను
సకలాశ్రిత పక్షులం గొనంగను నవ్యం
బికలంకి గుణంబు పరాం
తక మోహింప్రదుఁడు భక్తి తత్పరమతియై 185

ఆ.వె. ఆ ఘనుండు శ్రీకృష్ణారాధనముఁ జేల
శయనమున వసించి యఖిల దిశల
పరయు చుండె రాతి కనుట దొలంగి యా
పాల వాంఛ వాసి యతుల మతిని 186

తే.గీ. అంతఁ బ్రియభక్తు డైనట్టి యా మునీంద్రు
హృదయశుద్ధి దెలిసి జగదీశ్వరుండు
శౌరి సంతుష్టుఁ డగుచు నుదార సరణి
శిష్ట రక్షదాయి యగుచు భాసింపుచుండె 187

సీ. [1]అమలులౌ నిత్యముక్తా ద్యనంతాదులు
వనధు మానసులు శౌరి ముఖ్య
యోగివర్యులు మహాభాగులు సనకాది
మునులును బ్రహ్మలు పురహరాది
దైవతంబులు గొల్వఁ దామరసాక్షుండు
మంగళ ప్రదుఁడు శ్రీరంగధరుఁడు
జగములకును మాతయగు రమాదేవితోఁ
గూడఁ దార్క్ష్యారోహకుండు నగుచు

1 మూ అమలురౌ

తే.గీ. సకల భూరుహ సముదయ ప్రకటమగు మ
హా గహనమునఁ గల్గు పరాంతకాం
యంబుఁ గూడి చనుదెంచు నమ్మునీంద్రు
భక్తులం గనియె సంతోష భరితుఁడగుచు 188

క. ఇతఁడు పరాంతక[1]తాపస
పతి వెలపటఁ దిరుగు నావ ప్రాంతం బగుటన్
సకలము మత్ప్రియుఁడు నర
హిత మతుఁడగు వెంబడించి కెడు నన్నంబున్ 189

క. దినదినము వైష్ణవాగా
ధన మొనరింపఁగ యోః పరమ ధార్మికుఁ డగు స్వాం
గన తోడ భుజింపఁడు దా
ననుపమ మతిఁ జేసి యీ మహాత్ముఁడు భక్తిన్ 190

క. ఈ విధమున బహుదినముం
నీ వైష్ణవకోటియం దభీష్టముగా న
ద్భావమున మదర్చకముం
గావించుచు నుండు భక్తి గలవాఁ డగుచున్ 191

మ. తన మార్గంబున రాకయుండు జనసంతానంబు వచ్చిన్ ధనం
బును లేకుండుటఁ జేసి బిచ్చిలి యసంపూర్ణాత్ముఁడై నిష్ఠచే
లను మద్భక్తుల పూ పేరుట కనుత్సాహంబు వాటింప నీ
యనఘ క్రొత్తఁ దవార్చిగం బట నిరాహారుండుగా వర్తిలున్ 192

---

1 మూ తప.

తే. గీ. అవని నిప్పటికేని [1]సుధార్తుఁ డగుచు
మార్గగాగమనంబు నెమ్మంబు చేసి
కాంచుచున్నాఁడు నాపూజకంబె నాదు
భక్త పూజ యధికగాఁగ భక్తి నెంచు ౧౦౩

క. ధృతి గాఁగ నీ సపర్యయు
సతిశయవంగ నౌఁ నేను హర్షిత చిత్త
స్థితి శాలి నైతిఁ గావున
నితని కభీష్టంబు నిత్తు నిపుడే ననియెన్ ౧౦౪

రంగనాథుఁడు పంచాననకు మూలమంత్ర ముపదేశించుట

వ. మహాభాగుండగు శ్రీరంగ ధరాధవుండును సిరియును దా మిరువురు నాయా మనుజ దంపతులై విష్ణుతురంగాకృతిం బొల్చు పతంగి పుంగవు పై నెక్కి బంధురాపాత్రల సనకాది భక్తులును ససంభ్రమ మహా ధనులును చామరవీజ్యమానులును ధవళాతపత్ర పరిశోభితులును శ్రీప్రభృతి నిర్జరులుం గొల్వ స్రగ్వేసరుండును పురోధసుండునగు సమ్మా గర్భతోఁ గూడ దివ్యభూషణ భూషితాంగులును వివిధ వాదిత్ర నిర్ఘోష స్మత్కీర్త మనోహరులును నగు వధూవరు లపార ధనసంపదలు గాన్పించుచు నరుగుదెంచ నారి దాని పరాంతికుండు దండధరుండగుచు నావరించి బహు సంపదాన్వితంబులగు వాని నవలోకించి విష్ణు భక్తారాధనంబునకు దైవ యోగంబుగాఁ బ్రాప్తంబైన ద్రవ్యంబని హర్షితుండగుచు మహాబలుండును ఖడ్గచర్మధారియునై ఖడ్గచర్మధారులగు నిజ భటులచేత తక్షణంబ సమస్త జనంబు నివారింపఁజేసి మహార్ఘములగు భూషణంబులును ననేక విసూల్యములగు రత్నంబులును విచిత్రంబులగు వస్త్రంబులును రజత కాంచనాదిమయాసంఖ్యంబులగు ధనం బపహరించి పిదప ననర్ఘంబులగు

1 మూ. షుధార్తియుఁ జు

వధూవరుల నిఖిలాభరణంబులుం గైకొని హర్షసంపూర్ణమానసుండగుచు
వరుని కరతలంబు యందలి రత్నాంగుళీయకం బరసి విచిత్ర రత్నాభ్యంతరంబగు
నిది భాగవతునకొసంగ కయ్యెడు నని మనంబున సంకల్పించి దాని నలంకా
రంబుగా దండంబునం జేకొని యేకచ్ఛత్రంబుల ప్రియుండయు ననిచి
సర్వతంత్రీవంశ ధనుర్ధరం బెత్తికొన సమర్థుండు గాక పరహితంబునకొలఁదు
మహాబలులైన విభుతుండనేనని గాఱ్ఱికి బరితాపంబు నరతాలు కరతి
[1]క్రుద్ధుండగుచుఁ బరోధనుండగు వృద్ధుం గాంచి వార్ధకా విప్ర మాయాపరుం
డవగుట దండనోద్యోగం బగు నా కీభారం బెత్తికొనుము నభిమంత్రితం
బైనారది విప్ర దిట్లు సేయునంత దట్లు గావించిన నిన్ను దెగటార్తు ననినఁ
బరోధనుండు పరాంతకుం గూర్చి యిట్లనియె 105

చ ఆతఁ డఖిల మంత్ర వేది దెలియంగ సమర్థుఁడు గాఁడు నేను న
ప్పరుషుఁడ దెయ్యల్ల మాయలను మంత్రిక శేఖరుండు గాఁ
బరగినవాఁడు గావునఁ గృపాళుఁ బరిష్కరణంబు యవ్వ న
స్త్రతి భగవంతుఁ డప్పుడుఁ దుదారతరోక్తి వచించె నప్పరున్ 106

ఆ వె క్షితిని విట్లు మాయచేత మంత్రితమైన
ధార మోట నిజము వోరవర్క
యీ ద్విజాత్ముఁ విడువు మిమ్మంత్ర మువదేశ
మిత్తు నీకు వేడ్క నిటకు రమ్ము 107

క అని చెప్పి వైష్ణవా రా
ధన పరుఁ దన సన్నిధికి నుదారతఁ గొని య
వ్వన జాక్షుఁ దలని మస్తక
మునఁ గరపల్లవము (జేర్చి మోదము తోడన్ 108

---

1 మూ క్రుద్ధుండగుచు

తే.గీ. తనుపు నప్పుడుఁ బొంపుచును వాని దక్షిణమగు
కర్ణమందున నార్యుండు బాగఁ దనర్పు
మంత్ర మష్టాక్షరంబు నేమమునఁ బ్రబల
వర్పులొం దుపదేశించె భవ్యఁ దనరు 199

క. విమలంబై శుభమై సిరి
నమరిన యష్టాక్షరాఖ్యమగు మంత్రమునే
సుమహితుని మహాత్ముని య
య్యమలం బడిఁ గృతార్థుఁ జేసి యచ్యుతుఁ డంతన్ 200

క. తనదు స్వరూపం బాతని
గన్నుఁ గొనఁగాఁ జేసె వేడుకం గాని నారా
యణుఁడు పరాయణుఁ డాత్రిర
జన పతినిఁ దత్తయుఁడు ప్రసన్న హృదయుఁడై 201

సీ. సజలం పయోధర శ్యామ విగ్రహుఁడు పీ
తాంబర ధరుఁడు జనార్దనుండు
నవరత్న మణిమయోన్నత కిరీటుఁడు ది
మకర కుండల ధారి మాధవుండు
భాసిత వైజయంతీ వనమాలికా
భ్రాజమానుండు శుభప్రదాయి
జగదీశ్వరుఁడు కోటిసారసనాభసుం
దరుఁడు శ్రీహరి భక్త వరదుఁ డతఁడు

తే. గీ. నిత్యముక్త పరివృతుండు నీరజాస
నాది నిర్జరనుతుఁడు సురర్షి ముఖ్య
వందితుం డప్సరోగణ వారయుతుఁడు
గా సముల్లాసి యగుచు నుద్గాథ మతిని 202

క. వామాంకస్థిత లక్ష్మీ
భూనీళాదులైన పొలఁతులతో న
ద్ధామ స్థితిఁ గైకొని హరి
తామరసాక్షుండు సకల ధర్మాస్పదుఁడై 203

వ. వాలవ్యజన పర్యంత విరాజిత ధవళాతపత్ర పరిశోభితుండును వేదాంత
వేద్యుండును కోటిభాస్కర ప్రభాభాసమానుండును నగు భగవంతుండు
దృగ్గోచరుండగుచు యష్టాక్షరాత్మకుండగు నా జగదీశ్వరుఁ గాంచి
యచ్యుతవ్రతాగ్రేసరుండు వివిధ నిగమోక్త సంస్తవంబులఁ గొనియాడి
మహనీయ హర్షప్రాదుర్భూతుండును సాంద్రాశ్రు పరిప్లుతుండును
నగుచు దేవదేవుండగు శార్ఙ్గి యనుగ్రహంబునం జేసి యాయుః ప్రబంధయాత్ర
గావించి మహానుభావుండగు నా శ్రీధవున కర్పణంబు సేయ నా మురాంతకుండు
కృపాపూర్ణావలోకనంబుల నతనిం గనుంగొని కౌఁగిటం జేర్చి గారవించి
పరమంబగు నిజధామంబు గూర్చె ననియె నని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును
శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణోత్తర ఖండంబునందలి ద్వాత్రింశా
ధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు సకల ప్రజ్ఞా ధురం
ధరుండగు నరునకుం జెప్పె నెండియు నిట్లనియె 204

పరకాలుఁడు శ్రీహరి దివ్యక్షేత్ర యాత్ర సల్పుట

క. అంతట శ్రీమంతుండు ప
రాంతక మానీశ్వరుం డుదగ్ర పలాద
ధ్వాంత దివాకరము న
త్యంత సుఖనికాంత మనమునం బరము నగుచున్ 205

క. పరఁగెడు శ్రీరంగము న
య్యరవిందాక్షాంతరంగ మాశ్రితజన హృ
త్సరసీరుహ సారంగము
గురుతర మతిఁ జేరి భక్తిఁగొని యతఁ డంతన్ 206

తే.గీ. అందుఁ దనరారు రంగనాయకునిఁ గాంచి
హర్ష నిర్భర హృదయుఁడై యతని పాద
పంకరుహ యుగళముఁ గూర్చి ప్రణతిఁ జేసి
యార్ద్రితాత్ముండు పరకాలయోగివరుఁడు 207

తే.గీ. మహిని వర్ధిల్లు నాపాద మస్తకంబు
సంస్పృశింపుచు భక్తి సంసక్త చిత్తుఁ
డగుచు గద్గద నిస్స్వనుఁ డగుచుఁ బ్రీతి
హృష్ట రోమాంచలుఁ డగుచు నింపు మీఱ 208

క. నిగమ నిగమాంత సూత్రం
భగవంతుని సన్నుతించి పరకాలుం డా
జగతిం గొన్నాళ్ళుండెన్
జగదీశ్వరు పాదసేవ సలుపుచు భక్తిన్ 209

తే.గీ. అంత శ్రీ వేంకటాధీశు నరయఁ గొలువఁ
గోర్కె గావింపుచును మునికుంజరుండు
సారసదళాక్షుఁ డగు రంగశౌరి యాజ్ఞఁ
బడసి శ్రీశైలమున కేగె భక్తమతిని 210

క. అటఁ జనుచో మధ్యంబునఁ
బటు స్వర్ణైకరత్న సంచరిత సము
ద్భట గోపుర సాలం బు
త్కటమతిఁ గన్గొనియెఁ గాంచికాపుర మర్థిన్ 212

ఉ. ఆ నగరోపవనాంతరమునందు వసించి శుభాత్రిఁ [1] జెందు న
ప్పొ ననిశిఁ గాంచి యచ్యుతుఁడు మాధవుఁడన్న భుజాహ్వయుండు ం
డీ నయకారియైన నరసింహుఁడు భూసుర వేషధారి యై
యానమిత ప్రభావుఁడగు వారిధి నాఁకలి కోర్వఁ జాలకన్ 213

క. అతని కతని పద్యము
కతిశయ రుచి నారయన్షి యన్న మొసఁగుచో
తీరిఁ బరకాలుఁడు మెసవెన్
దతమతి సమ్మితోపమాన దధ్యన్నంబున్ 214

తే.గీ. దాని మెచ్చియంత మునిరాజు ధరణిసురున
కనియె నీ వెవ్వఁడవు నీ పదాహ్వయంబు
నేమి వరియింపు మనవుఁ డయ్యెందిరేశుఁ
డమ్మహాత్మునితోఁ బల్కె నల్పమతిని 215

క. విను మేను కాంచీపుర
మున కధిపతినైన యస్తభుజ వరసింహుం
డ నని చెప్పి యతఁడు తిరోహితుఁ
డు నగుటఁ బరకాలుఁ డాత్మ విస్మితుఁడై 216

---

1 మూ. తెంచి

ఆ వె. అంత నతనియాలయముఁ జొచ్చి నరసింహుఁ
గనుచు విధునిఁ గూర్చి ప్రణతిఁ జేసి
యటు కరిగి యాశు నద్భుత భక్తిఁ ద
త్పరుని వరదుఁ గాంచి సంతసమున 217

క. దివ్యస్తోత్రంబుల నా
దివ్యుం గావించి యాడి మ్రొక్కి పరమద్యుతి నం
దావని గను శ్రీగిరి నా
సవ్యగుణాఢ్యుండు మౌనినాయకుఁ డరిగెన్ 217

క. మేలైన భక్తిఁ గాని శ్రీ
శైలారోహణముఁ జేయ శంకింపుము న
న్యేశం దమ్మని దర్పద
మూలంబగు భక్త తీర్థమున వసియించెన్ 218

క. అందు దినత్రయ మతి భ
క్తిం దలకొని పంకజాక్షు దివ్యాకృతి నం
క్రందన ముఖవినుత పదర
విందుఁ గరుణాబ్ధిని విష్ణు వినుతించు తఱిన్ 219

సీ. శ్రీశైలనాథుండు శ్రీనివాసుఁడు జగ
న్మయుఁడు పోషిత భక్త మండలుండు
పృథుల వక్షుఁడు దివ్య పీతాంబరధరుండు
దురిత హారకుఁడు చతుర్భుజుండు

సమదర్శకుఁడు శంఖ చక్ర గదా ధరుం
డతి సుందరాంగుఁ డనంతశాయి
హారకేయూర కోటీర మణి స్వర
కుండలాంగద భూషణుండు దివ్య

తే.గీ. గంధలిప్తాంగి కారుణ్య కలశాబ్ధి
శ్రీ సతి భూమి నీళావిశిష్టుఁ డగుచు
తనదు భక్తునిఁ గనుగొను తలఁపుఁజేసి
వచ్చి కౌఁగిట నాతనిఁ గ్రుచ్చి యెత్తి 220

క. జనకుని కరతఁ గరాంబుజ
మున గాత్రము నివిరి యతనిఁ బ్రోచిన దో నా
మనుం నడుగుఁడమ్మ యెలఁగి
యనుపమ మతిఁ దొగరె నా పరాంతకుఁ డర్థిన్ 221

వరతాయుఁడు శ్రీరంగమున గోపుర సప్తప్రాకార నిర్మాణము గావించుట - శిల్పులకు మోక్షమొసంగుట

వ. ఇట్లు స్తుతియించి యమ్మహాత్ము మనమతిం దెలసి దివ్యంబులగు హరి
క్షేత్రంబు లన్నియుం గలయం దిరిగి యందందుఁ గం పూర్తులం గాని
యాడి క్రమ్మఱ శ్రీరంగంబున కేతెంచి యా శ్రీరంగ భర్తకు సాం
నప్తకంబు గావింతెదనని మనంబున సంకల్పించి శ్రేయోపార్జితంబులగు
వస్తువులం జేసి శిల్పులచేత దివ్యతమంబైన వృషభవాహనంబులను సగో
పురంబులను నగు సప్త ప్రాకారంబు లుదారంబులుగాఁ గావింప నా
సమయంబునం దభావం బగుటంజేసి ద్రవ్య వ్యసన చింతా పరుఁ
డగుచు జనంబులచేత నాగపురంబునందుండు స్వర్ణమయంబగు జైన

ప్రతిమ గాలించి నీట బిందులతోఁ గూడఁ దా నందుఁ బడి ప్రవాహ్యం
బగుచు బహువిధోపాయంబులంజేసి దానిం గైకొని రంగక్షేత్రంబున
కరుగుదెంచి శిల్పుం డతి యోరంగి దృఢంబులును నాయతంబులును నగు
గాలంబులు సంపూర్ణంబులుగాఁ గట్టించి పెండియు నారలచే ముప్పది
రెండు మంటపంబులు నిర్మింపంజేసి యప్పరాంతకుండు ధనంబు
యాచింపుచు నా శిల్పులకై ధనం బెటుల నివ్వ గలను పరమంబగు
కైవల్యం బొసంగెద నదియే దక్షిణకార్య సమంబని చిత్రంబున దివ్య
యంబి నారల నావయం జెక్కించి యగాధంబగు కవేరికా పమల సలి
లంబు నందు మునుంగింజేసి శిల్పులకు శాశ్వతి యగు ముక్తి నొసంగు
మని శ్రీపతి యగు హరిం బ్రార్థించె నివ్విధంబున భక్త వత్సలుండగు
భగవంతుం డతనిచేతఁ బ్రార్థితుం డగుచు వారి కందఱికి నొూగి దుర్లభం
బగు నపవర్గం బొసంగ నా శిల్పులందఱు మఱి బ్రహ్మయానంబులగు
విమానంబులతోఁ గూడ నిరీక్షింపుచున్న నిఖిల జనుల కాశ్చర్యంబుగాఁ
బరము పదంబుఁ గూర్చి సని రనంతరంబ ౨౨౨

పరకాలుఁడు జైనులను శ్రీకవియను వైష్ణవగురుని జయించుట

సీ. మహి సువర్ణ ప్రతిమా లోయనిఁగ నప్ప
రాంతకుఁ డెఱిఁగి దయంబు లోన
నరిగి [1]జైన మనుష్యులందఱు సర్వంబు
భూపతి కెఱిఁగింప భూరి బలుఁడు
పాండ్య భూపాలుండు వారి వాక్యము విని
కనదు దూతం దేత వనుల లోచ
న ప్రియుఁ బరకాలు నయగాలి రావింప
నా మహుం డామనుజాధినాథు

1 మూ. బౌద్ధ

ఆ.వె. సరకుఁ గోయికైన జనుల నందఱఁ గెల్చి
మత్తదంతి నెక్కి మఱియు దాక్క
విజయ నిస్వనంబు వెలయింపఁ గా త్రికే
యాంశజాతు నిస్తులానుభావు 223

క. త్రికవి యనెడు శైవ గురుని
నాకరుని విదళిద్విశిష్ట మొప్పెడు మత సూ
త్రికముల నోడించి పరాం
తకుఁడు తదర్పిత నిజాంఘ్రి తామరసుండై 224

ఉ. వానినిఁ దాంభికరూపశివి చారిణిలోచనుఁడైన శౌరి యం
దూనిన భక్తిఁ గైకొని సమున్నతిగా వసియింపఁ జేసి య
మ్మౌని కులాగ్రగణ్యుఁడు సమస్త మతంబులయందు నెక్కుడుం
గా నియతోక్తిపై నిలిపెఁ గన్గొన వైష్ణవమౌ మతం బిలన్ 225

క. వరదనాథుని కృపఁ జ
క్రాంకనముగఁ జేసి వారి నంఘము మహిమన్
శంఖ ముదిపి పోషించె ని
రంతర నిగమాంత సరణి యగు దాక్షిణ్యదేన్ 226

పరకాలుఁడు యోగసమాధిలో రంగనాథునియందు లీనమగుట

వ. అంత వెండియు నుత్తమంబగు శ్రీరంగక్షేత్రంబున కేతెంచి తాపస్యలోఁ
[1] గూడ విరక్తుండై శ్రీరంగపతి కైంకర్యంబు ననుమతిం బూని మహాయోగి
యగు పరాంకుశుండు యోగసమాధిం జేసి యతనియందు లీనుండై పరమ
పదంబుఁ జెందె రంగేశదాసుం డగు విప్రవరాలు పుణ్యచరితం బెవ్వరు

1 మూ. తొద్ధ

భక్తింజేసి వినుచుందురు వారు అధిక సంపదల నొంది పిదప నీశ్వరుండగు హరి యుత్తమాశ్రయ నిలయంబు చెందుదు రని మహాయోగి మాహాత్మ్యం బను శ్రీమంతంబను నగు భార్గవ పురాణోత్తర ఖండంబు నందలి త్రయస్త్రింశాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు నిఖిల ప్రజ్ఞాధురంధరుండగు నరునకుం జెప్పెను 227

శా. ఆదిత్యాంతరవర్తి భక్త నికర స్వాంతాంబుజ క్రోడ వా
సా దామోదర భారతీశ గిరిజాన్యాధీశ దృగ్భృంగరా
సాంద్ర స్వాంఘ్రి పయోజయుగ్మ కరుణాపాథోనిధి శ్రీధరా
గోదామానస చోరకార తరళ గోపాలచూడామణీ 228

క. [1]జయనవిమలహారా శ్రిత
వియతోక్త మతప్రహార విపులతరవచ
శ్చయ పరశాం మునీశ హృ
దయ పంకజ భృంగ రంగ దైత్యవిభంగా 229

మాలిని సరస హృదయశీలా సర్వభక్తానుకూలా
నిరుపమ గుణజాలా నిర్జితారాతి పాలా
భరిత భువనజాలా భవ్యగాంగేయ చేలా
విరచిత కుశలీలా వేణుగోపాల బాలా 230

గద్య. [1]ఇది శ్రీ రాజగోపాలకృష్ణ కరుణా కటాక్ష వీక్షణ సంలబ్ధ పాండిత్య ధుర్యావనతావనీమండలాఖండ సామ్రాజ్య ధౌరేయ నృపసమర్థితా కృత పటహ ఢక్కాంధకారవ విపరీత పతనక్రియా భిల్లికాధిక దుందుభిధ్వాన కోలాహల హనుమద్ధ్వజాంక కనక దండికృత హేరకంకణభూత నందిపిత

---

1 మూ. జయని మతహార 'త్రైత'శబ్దమునకు బర్యాయముగా 'జయని'శబ్దము ప్రాసస్థానమున ప్రయుక్తము మూ. 8 ఇతి

ప్రతాపకీర్తి ప్రతాప కౌసుంవంశ పయఃపారావార రాకా సుధాకర పెరాంబూర నాయక పౌత్ర రమణ భూపాలక పుత్ర లక్ష్మమాంబా గర్భశుక్తి ముక్తాఫల రాఘవ భూనాయకాభిధాన సౌందర్యకలిత సుమసాయక ఐహారిపాటు నాయక ప్రణీతంబైన శ్రీ మహాభాగవతపురాణంబునందు గోదాసతి విరహంబును విష్ణుచిత్తుండు శ్రీరంగంబున కేగుదెంచి శ్రీ రంగనాథుం బ్రార్థించుటయును నమ్మహానుభావుండు సపరివారంబుగా ధన్విపురంబునకుం జేయు విష్ణుచిత్తుం గన్నియం బరిణయంబుం గాంచుటయుం బరకాల జననంబును గుముదవల్లి వివాహంబును లోకమహితాంత పరాంకుశ సంగరంబును బరకాలుండు స్త్రీయోపార్జిత విత్తంబునం జేసి నిరంతరంబు వైష్ణవారాధనంబు సల్పుటయు రంగస్థల గోపుర ప్రాకార నిర్మాణంబును శిల్పిమోక్షోపాదానంబును దివ్యకవి మతవిభంగంబును విష్ణుతత్త్వ సిద్ధాంతంబు వను కథలుంగల సప్తమాశ్వాసము సంపూర్ణము

భార్గవ పురాణము

అష్టమాశ్వాసము

క. శ్రీగోదాప్రియ దేవత
యాగమనః కుముదచంద్ర యురుతర విభవా
భాగినగిరివాసా శ్రీ
రీ గురుతరకీర్తి సురపురీ గోపాలా 1

తే.గీ. ఆదరింపుము దేవ నారాయణునకు
ధీం విద్యాధురంధరుండై నరుండు
వరలెఁ బ్రణిపత్తిఁ జేసి సంభావ్యమతిని
భక్తి దయఁగాత్ర నిర్మల సూక్తి గదుర 2

తే.గీ. సకల భూతాల నున్న విష్ణగమునందుఁ
బెక్కితివి శివ ప్రేమచేఁ బంకజాక్షు
రూపభేదమ్ములనుఁ జేసి రూఢి తెక్క
శేషభూతుండుగా నెంతు శేషుఁ డెపుడు 3

క. ఏమం మగు నరని యవతా
రము బొల్కటలేదు మౌనిరాయ మహాత్మా
యేమంమతి యని వదించెదు
రమణీయాకృతిని గూర్చి శౌరూహాంబుజై, 4

క. నారాయణముని యాత్రిక
పారాయణమును పఠించె భవ్యమతి నీ
కారూఢి దీనిఁ దెల్పుట
కై రంజిల నారదముని సమంచితలీలన్ ౬

శ్రీ వృషభపుర వర్ణనము

క. విను సావధానమున నో
మునివర యప్పుణ్యచరితమును నీకు నయం
బున వివరించెద వినఁగా
నిన వారల కల్మషము హరింపగ జగతిన్ ౭

సీ. సంతతం బభ్రస్రవంతికి దీటుగాఁ
బొదలెడు నిర్మల నదులు గల్గి
పాకశాసన వన ప్రతిభఁ జెంపొందుచు
నమితంబులగు నందనములు గల్గి
యమరావతికి సరియై దివ్య సంపదఁ
దనరారు పట్టణతతులు గల్గి
భృగువశిష్ఠాత్రేయ ఋషి సమానస్కంధు
లైన విప్రులసంచయములు గల్గి

తే.గీ. యమర ద్రావిడ దేశంబునందు సర్వ
భూతమంతయు మనోహరంబుగఁ దనర్చు
సంతతాభిల భాగ్యైక సరణిఁ బొల్చుఁ
బృథివి వితతాస్పదంబు శ్రీ వృషభపురంబు ౮

చ. అనుపమ హర్మ్యరత్న ఖచితాలయ గోపురపాళి గల్గి సం
తతరతి మల్లెసిల్లి సముదంచిత నిర్మల నీర సారమై
తనరు సరస్సుయంబున నుదారమునై ద్విజరాజవైశ్య శూ
ద్ర జనవరేణ్య సంస్థితి విరాజితమౌ పృథుపట్టణంబునన్ 8

సీ. తనదు నిర్మల మనం బనయంబు కమలాక్షు
పదపద్మములకు మందిరము గాఁగ
తనదు మాటలు సొంపుగాని వనమాలి కం
ధరమున కలువదండ గాఁగ
తనదు హస్తంబులు దామోదరునకు సం
తుష్టంబులైన పాదుకలు గాఁగ
తనదు కర్ణంబులు వనజనాథ కథామృ
తమునకు విపులకూపములు గాఁగ

తే.గీ. తన యభిప్రాయ మితరమత ప్రకాండ
గాఢ తామిస్రమునకు భాస్కరుఁడు గాఁగ
దగు మహాసూరి వంశ వర్ధనుఁడ ఘనుఁడు
వైష్ణవాగ్రేసరుఁడు కేశవ ద్విజుండు 9

శేషుఁడు రామానుజుఁడుగా నవతరించుట

క. ఆ వైష్ణవున కనంతాం
శావిర్భవుఁ డమితతేజుఁ డగు తనయుఁడు సం
భావిత విశిష్టమత ర
క్షా వహుఁడు దనర్చె విపులకౌతూహలియై. 10

వ. చైత్రమాసంబునందలి శుభదినంబునందు మంగళ ప్రదంబగు నార్ద్రా నక్షత్రంబు నందలి శుభలగ్నంబునందుఁ బ్రాదుర్భవించిన యమ్మహాను భావునకు జనకుండు ముదంబునం జేసి రామానుజుండని నామంబు గావించె 11

సీ. ఘనతరాత్ముం డగు జనకుండు తనయునిఁ
 బంచసంస్కార సంపన్నుఁ జేసి
యుపనీతుఁ గావించి యపరిమితములుగాఁ
 దనరారు వేదశాస్త్రముల జెప్పి
రూఢిగాఁ బెండ్లి స్వరూపవతిఁ గావింప
 ధన్యుఁ డాతఁడు తన తండ్రివలెనె
ప్రాజ్ఞుఁ డౌటయుఁ బరికించి రమ్యత
 యగు కాంతి మరి మహాహర్షమొంద

తే.గీ. యౌవనస్థితిఁ బెంపొందు నాత్మజున్నుఁ
గాంచి జనకుండు బంధు సంతతియుఁ దగుచుఁ
బరిణయముఁ జేసి నిగమోక్త సరణి గాఁగ
నిరతిశయ సుఖా వాప్తిఁ బరగు మదిని 12

రామానుజుఁడు కాంచీపురికిఁ జని వరదుని స్తుతించుట

క. అంతట రామానుజముని
కాంతుఁడు ప్రజ్ఞానిధి గౌతూహలియై
సంతత ధర్మావృత గృహ
సంతతి గల కాంచిపురికిఁ జని యచ్చోటన్ 13

చ. పరఁగు సమస్తలోకవిభు భాస్కరకోటి సమప్రభున్ ప్రభున్
వరదుని భక్తవత్సలుఁ గృపామృతవారిధి దివ్యకాంచనాం
బరు ఘనీలాభ్రవర్ణుని విభాసితసుందరగాత్రు దైత్యసం
హరు వనమాలికాధరు నుదారచతుర్భుజుఁ శోభితప్రభున్ 14

సీ. శ్రీవత్స కౌస్తుభాంచిత మహోరస్కుని
సతతప్రసన్న ముఖారవిందు
సారపీతుని దివ్యచందనచర్చితు
కరుణాపాంగు సుందరాంగు
శ్రీ భూమి నీళాది సేవితప్రాభవు
శార్ఙ్గ కౌమోదకీ శంఖ చక్ర
నందకధారి ననంతాది నిత్య ము
క్తవర పూజితుఁ గమలనాభు

తే.గీ. హారకేయూరరత్నకోటీర కుండ
లాంగదాది విభూషితు నబ్జగర్భ
శర్వ శక్ర సనక ముఖ్యసన్నుతాంఘ్రి
పద్మ పద్మాక్షు లేక్షణంబ తగుచుఁ గాంచి 15

క. మనమున సంతోషంబునఁ
బ్రణతి సలిపి నిగమసంస్తవ[1] పఠితుండై ద
వ్యసనాతుని గని మరం
తన భక్తిం గోని కరాబ్జములు మోడ్చి యటన్ 16

---

1 పఠితుండు

క. శ్రీమన్నారాయణ హరి
సామజగిరిధరయ సిరుల చరణంబుల ఘ
ద్ధామగతి కరుణ చార్వైద
భూమీధర శౌరి నిఖిల భువన శరణ్యా ౧౭

సీ. విశ్వరూపాయ శాశ్వతవిభవాయ
ఇందిరేశాయ యాశ్చర్యరాయ
శ్రీ వత్సవే సర్వశేషితే సర్వ ని
యంత్రే విభూతిద్వయాధిపాయ
నిఖిలకర్త్రే ధర్మిణే త్రిలోకేశాయ
పుండరీకాక్షాయ బుధనుతాయ
జన్మసంస్థితి వినాశన కర్మధారిణే
తే నమోనమ యని దివ్యమతిని

ఆ.వె. పొగడు వాఁడ నిన్ను భగవంత గుణవంత
శాంత వార్ధి రాజ్ఞికాంత మౌని
కాంత హృదయ పంకజాంతరవాస య
నంతకాయ వైభవానపాయ ౧౮

తే.గీ. ఘనుఁడ వగునట్టి నీవు లోకములకెల్ల
రక్షకుఁడ వౌదు సత్కృతి రమ్యమూర్తి
జగమునకుఁ గారణముగాఁ దగిన యదుప
దేవ తత్త్వంబులకు రాజవద్ధ చరిత. ౧౯

సీ. కంజాక్ష యజ్ఞ భూషణ రూపధారివి
పరమాత్ముఁడవు పరాత్పరుఁడ వగు
హరి పరబ్రహ్మంబ వజ్ఞానుత పరం
జ్యోతివి శౌరి దామోదర హరి
పుణ్యమూర్తి సహస్రమూర్ధ విశ్వాత్మ సు
హస్రాక్షుఁడవయి సహస్రపాదుఁ
డవయి భాసింతు మాధవ సర్వగతుఁడవు
యజ్ఞస్వరూపివి యజ్ఞపతివి

తే.గీ. యజ్ఞభోక్తవు నిత్యుండ వఖిలనాథ
లోకభోక్తవి లోకత్రిలోచనుఁడవు
సధ్వర హవిస్సు వగుదు వనంతశాయి
శాశ్వతుండవు గురుఁడవు చక్రపాణి 20

తే.గీ. అచ్యుతుండవు సర్వలోకాధిపతివి
యనఘ శ్రీమదనంత కల్యాణగుణ సు
రాంబురాశివి కృష్ణుండ వంబుజాక్ష
శాశ్వతుండవు సంతతైశ్వర్యనిధివి 21

వ. దేవా నీ వకారవాచ్యుండవు శ్రీభూనీళాది నాయకుండవు ప్రభుండవు గాన నీవ విశ్వంబునావరించి యత్యతిష్ఠద్దశాంగుళం బనెడు శ్రుతత్వార్థమూర్తివి గదా పురుషోత్తమా నీవ యమృతంబైన శిశ్వరుండవు వ్యాపకంబులగు మంత్రంబులవయగు కతన సనాతనుండవు వాసుదేవుండ వాదిమధ్యాంత

రహితుండవు శుద్ధసాత్త్విక విగ్రహుండవు నీవు వేద వేదాంగవేద్యుండవు వేదవేదాంతంబు లౌనట్టి మహాపురుషుండవు నీవు సర్వభూతాత్మవు సర్వభూతాశ్రయుండవు విభుండవు పరుండవు నీవు సర్గస్థిత్యంతకారుండవు నీవు యప్రాకృత స్వరూపుండవు నీవు షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుండవు నీవు సర్వసాక్షివి నీవు సర్వగతుండవు నీవు చతుఃపంచవ్యూహ భేదాకృతివగు నిత్యశుద్ధుండవు నీవు హేయప్రతిభటుండవు నీవు యవికారుండవు నీవు హరివి నీవు చిదచిదాత్ముండవు నీవు యఖిలంబు దేహంబుగాఁ గల్గి దేవుండవు నీవు సర్వజీవులకు సర్వకర్మంబులయందుఁ బ్రేరకుండవు భవత్కటాక్షవశంబువలన లోకంబులు పరమగతిం బ్రాపించుచుండు నీచేత స్థాపితంబులగు లోకంబులు నీ చేతఁ బ్రవర్తితంబు లగుచు నీయందు[1] పర్యవసించి బ్రహ్మాదులు నీయందు డంతర్హితంబు లగుట నీవు సమస్త ప్రాణ్య ప్రాపకుండవగుదు సంపాలకా ధర్తులకు నీ పదాబ్జద్వయ ప్రదుండవగుట నాత్మస్వరూపివగు నీవు సర్వలోక శరణ్యుండవు మహాత్ములగు ప్రపన్నుల పాపంబులు హరియించి పరమ పదంబొసంగుదువు భారంబులు నీయందు న్యస్తంబులగునవి [2](తాత్పర్య) లక్షణంబు లగుట శరణాగత వత్సలుండవగు నీవు దాని రక్షింతువనుట నీవు సకల లోకంబుల కుపాయోపేయ పాలకుండవు నీవు దాసుల గోప్తవు నీకంటె నితరుండగు ప్రభుం డెవ్వండును గలం డని మతియును 22

ఉ. నీ పదాబ్జము లాత్మకు నిలయములుగఁ
బలుమరు నుతింతుఁ బ్రత్యక్షపరుండ వగుచు
యమరరాజ ప్రపన్నావనాధిపాల
శ్రీపుమ ప్రపంచ నాథ సంపూర్ణదాత 23

---

1 మూ. పరిణయ్యంబు 2 మూ. త్రిపురత్వము

రామానుజుఁడు యాదవప్రకాశుని కడ శాస్త్రపఠన మొనర్చుట

క. ఈ మాడ్కి దేవదేవుని
స్వామి నఖిల లోకనాథు వరదు మహాత్మున్
రామానుజ మునివర్యుఁడు
ప్రేమఁ గొలిచి యంత వం దభీష్టత నుండన్ 24

తే.గీ. అందు నిగమాంత శాస్త్రంబు నధికరింప
యాదవునిఁ జేరి యాంశ్మకాశ్యహాని
యతని వద్దను దద్భాప్త మము మతిని
పఠనసేయుచు వచట నావాస మొంది 25

క. నిరతంబు శ్రీకరిధరా
ధరవరు వరదాయి భక్తతతి మందారున్
పరమప్రీతి భజింపుచు
నరయగ లక్ష్మణ మునీంద్రుఁ డలరారు తతిన్ 26

చ. నిరుపమమూర్తి చోళధరణీవరు పుత్రికి బ్రహ్మరాక్షసుం
డురుతర వేగముంగొని సమున్నతి సోఁకియు ధాత్రిగల్గు నె
వ్వరుఘల చేత నేనిఁ బరిహారిత మంత్ర విధాన పద్ధతిన్
గరము దొలంగకుండెఁ బరికల్పిత దుష్టమదోగ్ర వృత్తిమై 27

తే.గీ. రమ్యమతిపేసు మంత్ర తంత్రముల చేతఁ
దొలఁగగా నెవ్వఁడేని శక్తుండు గాక
పోవుటయు రాజ లక్ష్మణముని సమేతుఁ
డైన యాదవుఁ బిలిపింప నా ఘనుండు 29

చోళరాజపుత్రికి సోఁకిన బ్రహ్మరాక్షసి యాదవప్రకాశుని దూలనాడుట

చ ధరణి సమస్త విశ్వసంహారంబుగఁ దత్పురిఁ జేరవచ్చి ని
ర్భరగతి బ్రహ్మరాక్షసుఁడు పట్టిన యానృపపుత్రిఁ గాంచి వి
స్ఫురితుఁడైన భిక్షుకుఁడు మూర్ఖతయందు సమస్తమంత్రముల్
నిరుపమమైన ప్రజ్ఞఁ గొని నేర్చిన వాఁడగుటన్ మదంబునన్ 29

తే.గీ. ఉగ్రబీజాక్షరంబుల నొప్పు నుగ్ర
మంత్రముల నభిమంత్రించు మౌనివరుని
యాదవుని బ్రహ్మరాక్షసి యరసి లెక్కఁ
గొనక దుర్వారమూర్తియై కొని రయముగ 30

తే.గీ. అందు గంభీర శబ్దమొంద నోరి
గడవసేయక దుర్మద కలితయగుచు
నతని బన్నంబు లెఱిఁగిన యట్టి పలుకు
బలికె యాదవ యతిఁ గూర్చి యలఘుమతిని 31

క గురుతరుఁడగు శ్రీశైల
స్థిరు యాత్రికు సతత మఱుగు జనతతుల రవ
స్ఫురణం బంతట నిండిన
సరసస్థితి దాని వినుచు సంరంభముగాన్ 32

వ విశాలంబును మనోహరంబునగు సముత్ఫుల్ల కమలాకర శీకర
పరిమళాస్వాదనమత్త మధుకర ఝంకార నిరాఘాటంబగు తటాక సమీ
పంబు వందలి వల్మీకంబునం దీవు పూర్వంబునం దుడుము వగుచు
వసితులగు వైష్ణవుల భుక్తశేషాన్నభక్షణంబుఁ గావలన ద్విజ
రూపంబు గైకొంటివి భిక్షుకా మత్తుల్యంబు వదింపెద వదేకం 33

క. మును నేను మహాయజ్ఞం
బున మనుకొని యాజకత్వమును జేయఁగ వా
క్కున మంత్రలోప పాపమునఁ
బెనుపొందెను రాక్షసత్వమును యతివర్యా 84

సీ. ఈ ద్రవిడ దేశ మయిన యీగాపు నవతరింపఁ
గా సమర్థుండవు గావు యతిప
యతిరాజ చేతన రక్షణార్థమై శేషాంశ
మైన నవతీర్ణుఁడై పెరుంబుదూరుఁదు
కారుణ్యజలధి యీ ఘనుఁడు రామానుజ
ముని దక్క నితరుఁడే పురుషుఁడేని
నాదగు నీచ జన్మము బాపఁగాఁ జాలఁ
డిమ్మహామహుఁ డాజ్ఞ యిచ్చెనేని

తే.గీ. ఏ యుక్తిఁ బాసిపోయెద నేనటంచుఁ
బలికి లక్ష్మణముని పాదపద్మములను
బ్రాలినప్పుడు చోళభూవరుఁడు యాద
వప్రకాశయతియు సాశ్చర్యమతిని 85

రామానుజుఁడు చోళరాజకన్యను బ్రహ్మరాక్షస విముక్తం గావించుట

వ. సర్వలక్షణలక్షితుం డగు లక్ష్మణమునిం బ్రార్థింప నమ్మహానుభావుం డీ ప్రాకృత శరీరంబు బాసి ముక్తిం బొందు మని యాజ్ఞ యొసంగిన యెడ నా బ్రహ్మరాక్షసి యా గాత్రంబు దొలంగి సకలజనులు చూచుచుండఁ బరమంబగు వైష్ణవ లోకంబుఁ గూర్చి చనియె నంత రామానుజుఁడు నయ్యాద

వుండుగా రాజులచే బాధితుం డగుచుఁ గ్రమ్మఱఁ గాంచీపురంబున కేఁగు
దెంచి శ్రుతస్మృతిపార్థవాదియగు పయ్యాదవుం బరిత్యజించి సర్వోత్తరారం
బులం జేసి యనయం బతిశయంబుగా వరదు సేవింపుచు నందదినసించె
నని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమతంబును నగు భార్గవపురా
ణోత్తర ఖండంబు నందలి చతుస్త్రింశాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు
నారాయణుండు నిఖిల ప్రజ్ఞా ధురంధరుండగు వరునకుం జెప్ప వెండియు
నిట్లనియె 36

తే.గీ. అంత సమయంబు నమట మహర్షియైన
లక్ష్మణాచార్యుఁడు భాసుర లక్షణుండు
పండితుండు మహాపూర్ణ పాదపంక
జద్వయం బాశ్రయించె సుత్సాహి యగుచు

కం. అని నారాయణముని స
ల్లక్షణ వల్లాలించి సత్కీర్తిం మతియై
ఘనుఁడు వరుఁడు కేలు మొగిచి
వినయంబున నతని కనియె వినుమంతరోత్తన్ 38

తే.గీ. ఇల మహాపూర్ణముని యెవ్వఁ డెవ్వ రతని
దేశికుం డే ఘనుని యంగఁ దేటపిల్లు
నీ సమస్తంబు నాకు నీ వెఱుఁగఁ జేయు
మతి కరుణఁజేసి నారాయణాఖ్య మౌని 39

కం. అని వరుఁడు వేఁడుకొనుచో
ననురాగంబునఁ గృపారసాయత్తుండై
జినమతిరేఖుండు చిరం
తనముని నారాయణుం డుదారత నుడివెన్ 40

మహాపూర్ణ సదంతము

ఉ. నానారత్న విచిత్ర గోపురమునై నారాయణ గ్రామ మ
ద్యానోపేతమునై తవేరతనయాపాంతస్థమై యొప్పు నం
దానమ్రమ స్థితి వీర్వరాఖ్యుఁడు యశోభ్యాతిన్ విరంజిందు మున్
శ్రీనారాయణ పాద నీరజ యుగాళీన ప్రభావాత్ముఁడై ౪౧

తే.గీ. భూసురాగ్రణి వైష్ణవ పుంగవుండు
ఘనతరుం డీశ్వరాహ్వయ ముని దనర్పు
మహిత మతియు విన్యస్తైన మంత్రియగు గ
ణానముని యంశమునఁ బుట్టి నట్టివాఁడు ౪౨

క. నాథమునినాథుఁడు రమా
నాథ పదాంభోజ యుగ్మ నంచిత మధురి
పాథ సమంచితుఁడై దివ్య
నాథార్చితుఁడై తనర్చె నన్వయమందై ౪౩

క. సుతుఁడుం డా నాథమునికి
వితతాఘౌఘుండు గల్గె వృష్ణి గర్భాం
కతుఁ డీశ్వరాభిధానుఁడు
ద్విజవర్యుఁడు ధర్మవేది దీపిత మతియై ౪౪

క. పరతత్త్వ విదుఁడు వైష్ణవ
పరివారారాధనైక పరుఁడు సతత వి
స్ఫుర నిగమాంత విశారదుఁ
డురుతర కీర్తిప్రదాతుఁడొప్పు ధరిత్రిన్ ౪౫

క. ఆ నందనుతోఁ గూడ స
దానందుఁడు నాథముని మహాత్ముఁడు పెక్కా
నేక క్షేత్రములం 48
దానమ్రుండై దివ్యత్రయమందుండి యటన్

క. యమునా నదీ తటమునం
దమరెడు గోవర్ధనాద్రియందు మదిని యా
ద్యమ యోగనిద్ర గైకొని 47
సుమహిత సౌఖ్యప్రదానముగ తపింపుచుండెన్

సీ. నిరతంబు తద్ధ్యాన నిరతుఁడై యమ్ముని
చిరకాల మందు వసించి యంతఁ
బద్మనాభుని యాజ్ఞ వడసి వెండియును నా
రాయణ పురమున కరుగుదెంచి
యఖిలంబు లీవపై యందారు ద్రావిడ
ప్రతి నిర్వహింప నారూఢి నొంది
కురుకాంతమున కేఁగి గురుతరంబుగ నందు
విలసిల్లు తింత్రిణీ వృక్ష మూల

ఆ.వె. మాత్రయింది పెద్దయగు తతి యోగి నా
యకుఁ బరాంకుశుని నుదారశక్తిఁ
దానుపాసనంబు గావింప శరకోప 15
మునివరుండు ప్రేమఁ దనరు మదిని

క అతని పురోభాగమునం
దతిశయ మగు దీప్తిఁ దోచు నమ్ముని గని యం
చిత భక్తి భూమి సోఁక మ
హితమతి నాథర్షి ప్రమొక్కె యష్ట మెఱర్పన్ 49

ఉ అమ్మునిరాజువల్లను సమస్తము ద్రావిడ వేదమున్ క్రమో
దమ్మున సంగ్రహించి ఘనతాదురితం బెడఁబాపు న్యాసయో
గమ్ము నొకప్పుడేనిఁ బలుకన్ ఘనదమ్మును ముక్తిదమ్మునై
నమ్మతిఁ దొల్పుదాని నరసస్థితిఁగై కొని యంతవేడుకన్ 50

క క్షమరహృదుప్పారణ యా
క్రమవల్లి సమస్తకలాన్వతతిఁ దొలఁగను ను
ద్యమము రహస్యము న్యాసము
విమలమతిం దనరు శిష్యవితతి కొసంగెన్ 51

వ అంత

క నరసు జయశ్రేనాంగణ
స్ఫురితాత్ముకుఁ బుండరీకమునివర్యు ఘనున్
గురుతేజాంగణ యోగీ
శ్వరు వినుతు యోగవిదుని భవ్యవిచారున్ 52

వ అయ్యాచార్యవరుం డిట్లు ప్రసన్నహృదయుం డగుచు నా నాథమునీంద్రుం
డిట్లనియె

సీ. అద్భుత సింహాసనాంక సంజాతుఁడౌ
పుత్రుఁ డయ్యెడు నీకుఁ బుత్ర వాని
కామాది యామునాహ్వయము నీ వొసఁగింపు
మఱియు మత్సముఁడుగా నలరుచుండుఁ
బుండరీకాక్ష నీవును నాదు పౌత్రుఁడౌ
యోగీంద్రునకు న్యాసయోగ మర్థి
ద్రావిడాగమము నుదారత నుపదేశ
మిమ్ము ప్రేమను గురుకేశ నీవు

తే.గీ. యోగ విద్య నొసంగు మనూన వృత్తి
ననుచు నివ్విధమున దాని నాజ్ఞ గఱచి
సప్తవర్ష శతంబులు గనిన పిదప
నాథముని పూర్ణయోగ సంధానుఁ డగుచు ౬౬

వ. నిజశరీరము దొఱఁగి పరమంబగు విష్ణుపదంబుఁ బ్రాపించె నంత నప్పుండ
రీకాక్షుండు కుమదాశాంశ సంభవుండును శ్రీరామ మిశ్రాఖ్యుండును నగు
శిష్యుంబిలిచి ప్రహర్షితుండగుచు రహస్యవేది యగుటన్ న్యాసంబును
ద్రావిడామ్నాయంబులను నుపదేశించి యాళ్వారాఖ్యమునికి శ్రీమంతుండును
సింహాసనాంకుండును వేదవిదుండును మహామునియు నగు పుత్రుండు
గాఁగలండు శ్రీరామ మిశ్రార్యా సర్వజ్ఞుండును మహాత్ముండును నగు వాని
కావుఁ ద్వరితంబుగా ద్రావిడాగమంబు నుపదేశం బొసంగుము మహాత్ముఁ
డగు నయ్యామునముని దేవరశిష్యుఁ డయ్యెడ రనుం దరం దక్ష గావింప
ననంతరంబున గురుదాస శ సంభూతుండగు మహాపూర్ణుండును దత్త్వ
విదుండును మహానుభావుండును హరిప్రియుండును సుముఖాంశజుండును

నగు శ్రీశైల పూర్ణుండును శంఖ పద్మాంక సంజాతుండగు కాంచీపూర్ణ
సంయమియును విఖ్యాతుండును అంతరీకాంక సంభవుండును నగు గోష్ఠీ
పూర్ణుండును ఐ మనాంథుండును మహానీయుండును నగు శ్రీమాల్యధరనామ
కుండును నగు వీరలందఱు యామున శిష్యు లగుచు సర్వజ్ఞులును మహా
మహులును తత్త్వకోవిదులును నగుట వారు హరిక్షేత్రంబులయం దధి
వసింపుచు మనుజుల బవిత్రులం గావింపుచు రమ్యమహాపూర్ణుండు నిరంత
రంబు గురుని గూర్చి యను వర్తింపుచు నతనిచేత బోధింపంబడిన
యశేషరహస్యార్థంబు గల వాఁడయ్యె యామునమునీంద్రుండు సకల
సమయంబుల నిర్జించి కుమారు రాజ్యస్థాపితుం జేసి విష్ణునందు భక్తిగల
వాఁ డగుచు భిక్షుకాశ్రమం బాశ్రయించి మహాపూర్ణ సహితుం డగుచు రంగ
క్షేత్రంబునం దావాసంబు గావింప లక్ష్మణమునీంద్రుండు కాంచీపూర్ణ
ముఖంబువలన దేవరాజు సందిష్టుం డగుచు ననఘుండగు సమ్మహాపూర్ణు
నాశ్రయించి సేవ మహాత్ముండగు నతండు యామునార్య నిక్షిప్తం
బగు రహస్యం బంతయు శిష్యుండగు రామానుజార్యున కొసంగె నని
మహాయోగి మహత్త్వంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణోత్తర
ఖండంబు నందలి పంచత్రింశాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు నారాయ
ణుండు నిఖిల ప్రజ్ఞాధురంధరుండగు నరునకుం జెప్పె వెండియు నిట్లనియె

రామానుజుండు భిక్షాశ్రమము గొనుట

తే॥ అంత లక్ష్మణయోగి పద్మాక్ష వరద
రాజ గురు విష్ణు భగవంతు రమ్యమూర్తి
సన్నిధిని దాను భిక్షుకాశ్రమము గొనియె
నిగమ నిగమాంతరార్థ నిపుణమతిని 67

సీ. అట యోగివరుఁడు రామానుజార్యుఁడు సర్వ
వేదవిదుం డను మోదకుండు
కాంచి యం దధివసియించినచో సుప్ర
తిష్ఠాంశకుఁడు సముదీర్ణ గుణుఁడు
సత్పురుషుండు దాశరథి సంజ్ఞుఁడు మహా
మహుఁడు నిష్కల్మష మానసుండు
శరత్సనేత్రాంశ సంజాతుఁడు శ్రీవత్స
మిశ్రాహ్వయుఁడు గంభీర జలధి

తే.గీ. యనెడు నిద్ధర హస్తి ధరాధినాథ
ధామమున కేగుదెంచి నంతసముతోర
నంచుఁగం యయ్యతీశ్వరు నాశ్రయించి
దరవిచే బంచసంస్కృతు లగుచు నొనఁగి ౬౮

క. యతిరాజు పదాంబుజములు
సతతము సేవింపుచును విచక్షణమతులై
చతురామ్నాయ షడంగ
స్థితి భగవన్నిష్ఠ గలిగి చెలఁగిరి భక్తిన్ ౬౯

రామానుజుఁడు యాదవప్రకాశు ననుగ్రహించుట

క. అంతట నయ్యాదవయతి
నెంతయుఁ గని యతని జనని యటనియె హారి
స్వాంతంబుఁ జేసి సుత యా
వింతగ నీ పుత్రు యట్టి విధ మనుదినమా. ౭౦

ఆ వె. పౌరి శిఖోపవీతముల సకలాశ్రమం
బులకుఁ గారణములు పుత్ర వాని
విడచి స్వీయ శాస్త్ర విముఖుండ వౌట న
ధ్యాఁడవు గావు గర్హితుఁడవు తలఁప ౬౧

వ. ఉపవీతియు శిఖియు యోగియుఁ ద్రిదండియు నగుచు నా లక్ష్మణ
మునీంద్రుండు శాస్త్రంబునందుఁ బాటితుం డగుచు వసియించువట్టి నీ వుండు
మని నిజజనని పల్కిన యాదవుండు మన్న నే నితని కపరాధంబు
గావించితి దానికిఁ బ్రాయశ్చిత్తంబు ధరణీ ప్రదక్షిణం బనుట సిద్ధంబు
గాన నేను బ్రదక్షిణంబుఁ జేయుట కరిగెద నని చింతింపుచు దిశ
కొత్తమండు నిద్రఁ జెంది యున్న యెడ వరదరాజస్వామి స్వప్నంబు
నందుఁ బ్రసన్నుం డగుచు నిర్మలోక్తి నతని కిట్లనియె ౬౨

క. యతి రామానుజయోగికి
నతులంపతిఁ బ్రదక్షిణంబు నలరించినచో
క్షితి వలఁగొని వచ్చిన ఫల
మతిశయముగ నీవుఁ జెంద నయ్యెదవు సుమీ ౬౩

వ. అనవుడు మేల్కాంచి సముదంచితభక్తిని వందుఁ బోయి య
మ్ముని యతిరాజును విడిచి ముఖ్యమహాముని లక్ష్మణార్య పా
ద నలినద్వయగ్నకంబైన తుదారల ప్రమోక్కాడి కేలు మోడ్చి న
ద్దినయ వివేక సూక్తి గొని దివ్యంబుతిన్ యతి గూర్చి యిట్లనున్

క. శరణాగతవత్సలు మని
పర వస్తుఁ బవిత్రుఁగాఁగ భావింపుము నీ
కరుణ నని పల్కి చేతుల
శిరమునఁ బెట్టి కొని వినుతిఁ జేసె యతీంద్రమన్. ౮౫

క. కలియ నపారస్తోత్రం
బుల లక్ష్మణ దేశికుఁ గూర్చి పొగడినచో వి
కృపాలి యతని మొదలఁ గరుణా
కవితుఁ దగువ యతికులాగ్రగణ్యుం డంతన్. ౮౬

తే.గీ. పంచ సంస్కారములచే సుదండితముగ
యాదవుని సంస్కృతునిఁజేసి యవలఁ గ్రమము
వల్ల నురుపీఠుఁ గావించి యుల్ల మలర
ఘనుఁ ద్రిదండినిఁ జేసె సంపూర్ణమతిని ౮౭

రామానుజుఁడు శ్రీరంగము చేరి రంగనాథుని స్తుతించుట

వ. అంత శ్రీరంగనాథుడే నాపరాయణమానుం డగుచు మహాసింధుగు
నా క్షేత్రంబుఁ జేరి పుణ్యమూర్తి నిషేవితయును శయ్యేకరస్థ దివ్యాశ్రమ
సమాంచత్ప్రతయు నమ్మృతోపమాన నిర్మల జలపూరితయుఁ ద్రిదశ గంధర్వ
కిన్నర కింపురుష పరోపశోభితయు బృందారకనందన బృంద నిష్యందయు
నిరంతర సురనికర రమమాణ ప్రభావయు దైవర్షి సిద్ధ సాధ్య విద్యా
ధరాప్లుత జీవనయు నిర్మలోత్పలకల్హారసారస నికాయ ప్రవర్ధమానయు
వికసిత కుముదసముదయ పరిశోభితయు కుసుమనికరపరాగ పరిభాసాంత
రయు విపులస్వచ్ఛ వాలుకా మాలికయు నానాప్రసూన సమూహ క్రమత్ర
మధుకర ఝంకారసంకులయు రాజహంసకలహంస చక్ర కారండవ

ద్విరదాళీ విహార్యమాణ ప్రాకారయు మరకతరత్నరచిత సోపాన వైరా
జమానయు జహ్నుతనయావర్త భ్రమదభిత నిర్మల గంభీరపయోయుత మత్స్య కచ్ఛ
ప నక్రాద్యనేక జలచర పరివృతయు ధర్మార్థకామమోక్ష చతుర్విధాభీష్ట
ప్రదయు దర్శన స్పర్శన స్నానపానంబుల నఖిల కల్మష ఖండనం బొసంగు
దాని నవలోకించి

క. ఇంతము విధ్యుక్తముగా
సలిపి పరమ వైభవయుక్తి జపమొనరించి య
వ్వం శ్రీరంగమునకుఁ జని
రంగాఖ్యున్ ముక్తిదాయి సామజవరదున్. 69

సీ. ఫణాధిపతల్ప నిద్రిత నీల మణిశ్యాము
ఫణిరాజ ఫణికల్ప పద్మనాభు
విలసిత మకర కుండల భానుకోటి సం
కాశ కిరీట కంఠ సువర్ణ
హారకేయూరాంగదాది భూషణ భూషి
తాంగు భాసిత కనకాంబరధరు
దీపితవైజయంతీవనమాలికా
కలితుని శ్రీవత్స కౌస్తుభాంకు

తే.గీ. పద్మజుని దేవదేవుని వాసుదేవు
దీప్త భావసంవిరాజితు దివ్యపదనుఁ
బుండరీకాయతేక్షణుఁ బుణ్యచరణు
సకలలోకైక శరణు భాస్వత్ప్రభావు, 70

క. శ్రీకాంతా భూకాంతా
లోక చకోరేందు సదృశ లుదిత పలాధా
నీకుఁ బరాబ పురుషుని
శ్రీకరుఁగని యెన్నుచుండు స్థిరతరమతియై

క. ధర సురుల నోఁక ప్రొక్కుచు
పరమానంద ప్రభావ భరితుండై శ్రీ
ధర రంగశాయిఁ దనలోఁ
దిరముగ నిలిపి నుతించె దివ్యతరోక్తిన్ 72

తే. గీ. రంగధామోత్త భక్తి సెలంగ నీదు
చరణములఁగూర్చి శరణంబు సలుపువాఁడ
నర్థి చింతామణీ ధరాధరాధినాథ
హరి విభూతి ద్వయాధీశ యజ్ఞపాద

సీ. శౌరి వేదాంతాత్మ సంతతానంద స్వ
రూప విజ్ఞానస్వరూప దేవ
స్థూల సూక్ష్మాత్మక దురిత విచ్ఛేదక
సర్వాత్మ సర్వగ సర్వపాల
యవ్యయ కృష్ణ పరాత్మక యాదిమ
ధ్యాంతరహితరూప యమలచరిత
యద్భుత జ్ఞాన శక్తి శ్వైర్య వీర్య తే
జశ్శక్తిగుణభవ శ్రీశ వినుత

తే. గీ. ధరణి జంపహ్న మాయాడంబరము లిపుడు
నీ విభూతులు గావున నన్నుఁ గూర్చి
కేలు మోడ్చి నతిభక్తిగాఁ గీర్తనంబు
చేసి దండప్రణామంబు సేయు వాఁ డ- 74

క. నీ వాక్యంబున ధరణీ
పాతకములు గల్గి నీదు ప్రాణముదేరన్
దైవత మాయికంబులు
దాటి జన్మించె విశ్వపాలక కృష్ణా- 75

తే. గీ. నీదు స్తోత్రంబుచే దివి నిరతాప్త
దుద్భవించెను దాసనం బోషధీశ్వ
రుండు నీ కర్ణమునఁ బుట్టె రూఢి గాఁగ
శంఖ చక్ర గదా శార్ఙ్గ ఖడ్గధారి 76

తే. గీ. స్రష్ట్య విరప్రదేశముల్ జలజనయన
నీదు చిత్తంబునం బుట్టె నీవటిల్లి
బ్రహ్మ పీమాంసయందుఁ జెప్పంగఁబడిన
యమ్మహాద్భుతమ్ము పింపౌదు వస్త్యయార్క 77

క. కని సత్వయుక్త సహితమగు
వనజంబు వగుదు పీవ యధికప్రతిష్టై
ఒనరుట దివి భువి కరుణతో
యనలంబు[1] వనఁగ నెవాఁడు నామ్నాయ మొఁగిన్ 78

---

1 మూ. వనింపెవాడు

వ. వనస్పతి ఓషధి చంద్ర నక్షత్ర గ్రహార్క వివిధ భూతంబుల
యం దంతట సంస్థితుండవగు నిన్ను సృష్టి పరబ్రహ్మంబుగా నెఱుం
చుందురు శ్రుతిసమ్మతి యనెడు ప్రత్యక్షంబునం జేసి హిరణ్మయ స్వరూప
యజ్ఞస్వరూపుండ వగుటఁ బరయగు శ్రుతి నిన్నుఁ బరమాత్మగాఁ బ్రశం
సించు చున్న నీవ యోంకారుండవు నీవ వషట్కారుండవు నీవ యజ్ఞ
హవిస్స్వరూపుండవు నీవ సర్వజ్ఞుండవు సర్వేశ్వరుండవు సనాతనుండవు
పుండరీకాక్ష సర్వశేషివగు నీవు సత్పురుషులకు గతి వగుట
సర్వ జగంబుల కీవ యధీశ్వర సుహృద్విభుండవు గాన
లోకంబుల కీవ యుపాస్యుండ వగుదు వరించి యుపాసకు లగుట
భూతంబులు భరింపుచున్న నీవు సర్వభూత నియంతవు భూతభర్తవుంగా
వలయు కతన నీవ యనంతగుణ సంయుతుండవు ననంతార్క ప్రకాశవంత
వగుట మహాత్మ శంఖ చక్ర గదా ధరుండ వగుచు దివ్యరూపంబు
గైకొన్న మహానుభావుండవు నిగమంబులు సవిశేషుండ వని నిన్ను నిరు
పాధికంబును బరాత్పరంబును నిరవధీశ్వరంబును నగు పరబ్రహ్మంబుగాఁ
బల్కుచున్నవి రమేశ నీవు నిత్యులకు నిత్యుండవు చేతనులకుఁ జేతనుండ
వనేకుల కీవ ముఖ్యుండవగుచుఁ గోర్కె లొసంగు పుణ్యపురుషుండ
వగుటం జేసి భవదుపాసకులగు ప్రపన్నులు నిన్నుఁ బ్రశంసింపుచు మొదట
నిన్నె లక్ష్యంబుగాఁ జేసి పిదప శరరూపం బగు నాత్మ నోంకారంబను
ధనువునం దెక్కువెట్టి ప్రమత్తరహితాత్ములగుచు లక్ష్యంబగు నా
బ్రహ్మంబు నిరీక్షింపుచుఁ దత్స్వరూపులగుదురు నీయం దుంచఁబడిన
వారని లక్ష్మణార్యుండు వెండియు నిట్లనియె 79

తే.గీ. శేషపర్యంకశాయి లక్ష్మీనివాస
పద్మనాభ పయోరుహభవ కపర్ది
వినుత చరణారవింద శ్రీ విష్ణుదేవ
నీకు దండప్రణామంబు నే నొనర్తు 80

సీ. సంకర్షణాయ కృష్ణాయానిరుద్ధాయ
వాసుదేవాయ వరప్రదాయ
నారాయణాయ సురారిసంహరణాయ
హరయేచ్యుతాయ రమాధిపాయ
దురితదూరాయ ప్రద్యుమ్నాయ రామాయ
శాశ్వతాయ సమస్తజనసుతాయ
గోవర్ధనధరాయ గోవిందరూపాయ
లోకేయదేవాయ మనతరాయ

తే.గీ. దివ్యభూషణభూషాయ దివ్యగంధ
లిప్తదేహాయ సంతతవ్యాప్తయే మ
హా కుసుమ ధారిణే సుందరాంగిణే న
మో నమో యని నిన్ను నేఁ బొగడుదాఁద 81

మ. నిగమాధీశ్వర నీకు దండము రమానేతా మురారాతి ప
న్నగ లోకేశ్వర శాయి నీ చరణ మౌన్నత్యంబుగాఁ బొల్చు స
ర్వగ శ్రీరంగ ధరాధినాథ భవదూరా నీకు జోహారు హే
య గుణాతీత ముకుంద నీకు నతి బ్రహ్మస్తోత్ర పాత్రక్రియా 82

తే.గీ. అంచుణాక్ష ప్రసన్నుఁడ వగుము దేవ
దేవ ప్రత్యక్షవగు రమాధీశ శౌరి
మనవిని యనుగ్రహింపు జగన్నివాస
రమ్య కరుణాసముద్ర శ్రీరామభద్ర 83

క. అని యా ట్లాద్రిక కల్పక
మునుగాఁ దనరారు రంగభూపతి వినుతిం
గొని యా లక్ష్మీశ్వరుచే
గొనియె విభూతి ద్వయైక గుణ వైభవముల్, 84

సీ. యతిశేఖరుండు రామానుజాచార్యుఁడు కలి
పయి మగునట్టి సమయమునందు
రంగనాయక పాదరాజీవ సేవా
వ్రతియై యధివసించి పిదపఁ
బుణ్యాత్ముఁడగు మహాపూర్ణుని ప్రేరణం
బునను గోష్ఠీపూర్ణ బుధవరేణ్యు
చెంత రహస్య మర్థాంతరంబుగాఁ దెలి
యు కొఱకు భయభక్తు లుప్పతిల్లఁ

తే.గీ. గొలుచు కురుకేశ దాశరథులను శిష్యు
లధికమగు భక్తిఁ దనవెంట నంటిరాఁగ
నమ్మహాముని కడ కేఁగి యతుల దిత్తుఁ
డగుచు దండప్రణామంబు లాచరించి 85

తే.గీ. అమ్మహాత్మునివల్లఁ దత్త్వార్థ మెఱిఁగి
దివ్యమతి వందితకి నుపదేశ మిచ్చి
బ్రహ్మఋను నమ్మునీంద్రుని కడకు వచ్చి
వినతుఁడై యతివర్యుఁ డిట్లనియెఁ బ్రీతి 86

క. గురునాజ్ఞ విడిచి తఱి నట
కరి గోప్యార్థము వేడుకం జెప్పితి నర
దతిశీఘ్రంబుగా నే
గురుమతి వారల దరింపఁగొలుతు మహీంద్రా 87

క. కలుషాకరు నపరాధం
దెలిసి నరావు శిష్యు నన్ను నిట శిక్షింపం
దలఁచుమతి నను(దు నమ్ముని
తిలకుఁడు కరలౌకిక కృప విడియించి యటన్ 88

రామానుజుఁడు యజ్ఞమూర్తిని జయించుట

వ. సంతుష్టహృదయుండై నీవు సర్వజనరక్షకుండవని పల్కి యతని
నాలింగనంబుఁజేసి మాటిమాటికిం బ్రశంసించె నంత రామానుజుం
డతనిచే నాజ్ఞఁబడసి శ్రీమాల్యధరయోగి నాశ్రయించి యతనివలన
రహస్యంబులగు ద్రావిడాగమంబుల సంగ్రహించి క్రమ్మఱ
శ్రీరంగంబుఁజేరి బ్రాహ్మణులగు శిష్యులతో నుండుచు వేదాంతశాస్త్రంబుఁ
జెప్పుచు నందధివసించె పూర్వంబున వాదిశ్రేష్ఠవరుండును న్ప్రతిద్వంద్వ
వాదియు నేకదండియునగు యతి కాశీపురవరంబువలన నేగుదెంచి
లక్ష్మణయతీంద్రుతోఁగూడ నద్వైత ప్రసంగంబు గావింప నమ్మహాను
భావుండు నిఖిల నిగమాంత శాస్త్ర నిరుపమ వ్యాసోక్తులంజేసి యజ్ఞ
మూర్తిన్ జయించి యతని రహస్యార్థానువేదియుఁ ద్రిదండియు నార్ష
నము శిష్యుంగా నంరక్షణంబు గావించెనని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును
శ్రీమంతంబునగు భార్గవ పురాణోత్తరఖండంబు నందలి ప్రవర్తింశా
ధ్యాయంబు భక్తసహాయమంతగు నారాయణుండు నిఖిల ప్రపత్తి ధురం
ధరుండగు గరుడునకుం జెప్పి వెండియు నిట్లనియె 89

తే.గీ. శాంతసంతోషి యగుచు నాచార్యముఖ్య మ
హా ప్రదక్షిణము రచింప నింపుమీఱ
గణన మించిన శిష్యవర్గంబుతోడ
వెడలె నా యతిరాజవర్యుండు రయమున ౮౦

రామానుజుండు విష్ణు స్థానంబుల సేవించుట

సీ. విశ్వేశ్వరుండగు విష్ణుని స్థానముల్
సేవింపుచును భక్తి చెన్ను మీఱ
యందందుఁగల పండితాళిఁ బూజింపుచుఁ
గుమత మతంబులు గోల పుచ్చి
మహనీయమైన స్వమతము స్థాపించు
చంతట కాశీ ప్రయాగ మథుర
లందు నయోధ్యయందలి రమ్యమగు ద్వార
వతియందుఁ బుణ్యమౌ బదరియందు

తే.గీ. రమణఁ బెంపొందు నైమిశారణ్యమందు
ధన్య సేవితమగు హరిద్వారమందు
గయ మొదలుగాఁగ నెయ్యవి గల్గు పూజ్యఁ
దైవ హరిదేశముల యందు నాఘనుండు ౮౧

శారదా పీఠమున శారదాదేవి రామానుజుని శ్రీ భాష్యమును గొనియాడుట

క. తనశిష్యులను నిలిపి యం
తట నా యతివిభుఁడు శారదాపీఠము స
న్నుతు నిగమాంతపారము
ఘనతరమతిఁ జేరె దుష్టకాంతశరణున్ ౮౨

క అట నెదుట వచ్చి శారద
వటమం దనుం బాణిసేయ భవ్యయశుండు
త్కృటమతి నాపె కొనంగెన్
స్ఫుటముగఁ దాఁ జేయు భాష్యమున్ నిరుపమమున్ 63

క భారతి యా భాష్యముఁ బొ
ల్పారఁగ గ్రహియించి శిరమునం దిడుకొని శ్రీ
శూరేశ దాశరథి హృ
చ్ఛ్రీరమణ రవి యత్కృతార్యునిన్ గొనియాడెన్ 64

రామానుజుఁ డష్టోత్తర శత హరిక్షేత్ర స్థాపనంబు గావించుట

వ అంత యతిసార్వభౌముండగుచు శ్రీమంతంబగు పురుషోత్తమంబున కేఁగుదెంచి సర్వేశ్వరుండును బరాత్పరుండును మహాంతుండును విభుండును నీలమేఘ నిభశ్యాముండును సహస్ర తరణిమండల ప్రకాశసన్నిభుండును దివ్య భూషణ భూషితుండును గాంచనాంబరధరుండును దివ్యచందనలిప్తాం గుండును వనమాలావిభూషితుండును బలభద్ర సుభద్రా సమన్వితుండును సురబ్రహ్మర్షి సనకాది వినుత పాదారవిందుండును నగు జగన్నాథుం గనుంగొని తత్పాదంబుల కెఱఁగి నిగమ నిగమాంతసూక్తుల నిట్లని స్తుతియించె 65

క శ్రీ మన్నీలాచలం దా
సా మోదినా త్రివాశ జగదీశ వరం
ధామ శరణ శరణ్యము
లై మలయు భవత్పదముల యనయము మాకున్ 66

సీ. శ్రీశాయ విశదాయ యోగానవినుతాయ
నిఖిల భువన సాక్షిణే పరాయ
సర్వభూతాత్మనె సర్వేశ్వరాయ స
ర్వాయ తే శత్రుసంతాపాయ వాక
దుఃఖ సంహారిణే దుర్గం జగద్దేహి
నే జగన్నాథాయ నిర్మలాయ
సారస నేత్రాయ సర్వాగమాయాద్య
తాయావితారితే దైవతాయ

తే.గీ. శౌరయే పురుషోత్తమ పూరణాయ
పరమ సుఖదాయినే యోగిపాలనాయ
[1] తే నమోస్తుటంచును సముత్కీర్తనతతి
నిన్ను మతిలోన భావింతు నిశ్చయముగ ౯౭

క. హరయే పరాత్పరేశా
య రమాపతయే మురాంతకాయ సుమనసే
పరమాయ నమో నమ యని
గురుతరమగు భక్తి నిన్నుఁ గొని యాడుదునో ౯౮

వ. ఆకాశ వాయు తేజస్సలిల పృథివీమయుండగు విశ్వంబు విశ్వధారివగు నీవలన నుత్పత్తి యగుచు వృద్ధిఁబొందుచుండు రుద్రులును నింద్ర ప్రజాపతులును నాదిత్య వసువులును మరుద్బృందంబులును నను నీ సమస్తంబులు నీ వలన నుద్భవంబగుచుండు నీచేత సృష్టంబగుచు స్థావర జంగమంబగు నీ జగంబంతయు నీచేత నిరంతరంబు సంరక్షింపఁ బడుచు నీ యందు లీనంబగుచుండు ప్రాణంబును సకలేంద్రియంబులును

1 మూ. తే నమోస్తు యటంచు మకీర్త

నీవలన నుత్పన్నంబు లగుచుండు బ్రహ్మ రుద్రాదులగు నిర్జరులు
నీకుఁ బ్రియతములగు దాసులగుదు రథర్వ్యంబులగు సమస్తంబునం
దీవ వ్యాప్తుండ వగుట మహాత్మునకు మహత్తవు నణువున కణీయుండవు
నగుట జంతు సంతాన స్వాంత నివాంతుండవగు నీవు ననాదనుండవు
నిష్కళంకుండవు నిరాభాసుండవు శుద్ధుండవు నొక్కరుండ వగుట
నారాయణశేషుండ వగు నీకంటె వెండవ దేవుం డొక్కఁడేనిఁ గల్గనేరఁడు
చతుర్వ్యూహ చతురాత్మ స్వరూపుండవగు నీకొఱకు నమస్కరించెద
నని మఱియును 99

తే.గీ. పంచకాలాత్మనే భక్తోదంచితాయ
రుద్రవినుతాయ పంచస్వరూపకాయ
తే నమోనమ యని నిన్నుదీర్ఘ భక్తి
వినుతిఁ జేసెద నెవ్వేళ విభవరిం 100

సీ. పంచకాంక్షులు భవ్యులు యోగులు
పరమార్థ విదులౌ ప్రపన్నులెపుడు
నిర్మలాత్మకునిగా నిన్నుఁ బూజింపుదు
రర్థ పంచక తత్త్వ మరయువారు
సరసులు పంచ సంస్కార సంస్కృతులు ని
త్యంబు నీ రూపంబు నరయుదుంద్రు
పటిమ చతుర్వ్యాత్మ పరిపూర్ణముంగు నీ
పదములు దెలుతురు భావవిదులు

తే. గీ. నమ్మహాత్ములు నీ దాసులైన భూమి
సురులు సకల భువనముఁ బ్రోతురు ముదమున
విశ్వరూపంబు గాంచి నీకు వినతిఁ జేతు
వెదవేద్య పొగడువాఁడ నేర్ప నిన్ను 101

తే. గీ. వాసుదేవుండ వగు నీకుఁ బ్రణతిఁ జేతు
కృష్ణదేవుండ వగు నీదు కీర్తనంబు
సల్పువాఁడ జగద్ధామ శార్ఙ్గి ఖడ్గ
సత్త్వ హరి నీకు మ్రొక్కెద జలజనాభ 102

క. విష్ణు స్వరూప మాధవ
విష్ణువయిన నీకు నేను వినతి యొనర్తున్
గృష్ణ నిఖిలాత్మ దైవ వ
రిష్ఠుఁడ వగు నిను నమస్కరింతు ముకుందా 103

తే. గీ. పంకజాక్ష జగన్నాథ భక్తవరద
లోకధారి మహాత్మక పాకశాస
నాది వందిత మౌనిజనాంతరస్థ
నీకు జోహారు గావింతు నిగమ రూప 104

సీ. కైవల్యదాయివై ఘనతర మూర్తివై
యాదవేంద్రాయ దయామయాయ
యమునాకే సచ్చిదానంద రూపాయ
యిందిరా భూమి నీళేశ్వరాయ

నిరుపమాకారాయ నిత్యముక్తైక భో
గ్యాయావికారాయ పరమతాయ
విద్యాయ శుద్ధాయ సర్వ స్వరూపాయ
పరమాత్మనే విశ్వపాలనాయ

తే. గీ. కారణే హేతుహేతవే సకల విబుధ
లోకనాథాయ విరించన పూజితాయ
తే నమోనమ యని నిన్ను దివ్య మతిని
సన్నుతించెద నెప్పు డుత్సాహలీల 107

క. త్రిగుణాతీతుఁ డనగు ని
జగతిత మతి వందనంబు సలిపెద నే
నిగమాంత రూప శాశ్వత
జగదీశ యనంత మహాశ్చర్యధారా. 108

వ. మహాత్మా విదగ్ధతోషాధిస్వరూపుండవు మహోత్కృష్టుండవు జగజ్జనకుండవు నీలాద్రి నాయకుండవు సుభద్రా ప్రాణవల్లభుండవు బలభద్రసమేతుండవు జగన్నాథుండవు సత్ప్రత్యపన్న జనరక్షకుండవు వ్రతధారివి కోటి కందర్ప లావణ్య నిధివి యనంత కల్యాణ గుణ పరిపూర్ణుండవు బ్రహ్మ స్వరూపుండవు విభూతి ద్వయాది పాలకుండవు సర్వశేషి వగు నీకొఱకు నమస్కరించెద పురుషోత్తమ [1](మా)నికేతనా లక్ష్మీశ్వర వరాపదుండవు నీవు నాకొఱకుఁ బ్రసన్నుండ వగుచు నీవు ప్రసన్నుండ వగు నన్నుఁ బరిపాలింపుమని లక్ష్మణాత్మజుండు వినుతించె నని మహాయోగిమాహాత్మ్యంబును శ్రీ

1. మూ లేదు.

మంతంబు నగు భార్గవ పురాణోత్తర ఖండంబు నందలి సప్తత్రింశాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు నిఖిల విద్యాధురంధరుం డగు శౌనకుం జెప్పె వెండియు నిట్లనియె 107

క. అని యిట్లు భగవ్యాసుని
వినుతించి యతీశ్వరుండు విమలుండు కృపా
వనధియగు నతనిచే మఱ
మున సంభావింపఁబడి రమున్నత మతియై 108

తే. గీ. అంత శ్రీకూర్మమున కేఁగి యందుఁ గల్గు
కూర్మనాథుని భక్తిఁ గొలిచి యాత్ర
వంశనాథునిఁ బ్రణుతించి యాఘనుండు
నవం సింహాచలంబున కరుగుదెంచె 109

ఉ. అచ్చట నుండు నచ్యుత మహా మహా భక్తుం డెల్ల కౌతుకాలం
బొచ్చెము లేక నిచ్చ గుణపూర్ణు నృసింహ పదార వింద మూల్
హెచ్చిన భక్తిచే గొలిచి యింపు దలిర్పఁగ నొక్క గ్రాతుఁ డు
ద్యచ్చరితుండు వైష్ణవకులాగ్రణి యొక్క మ యోగి యంతటన్ 110

క. స్తోత్రాద్రి యందలి సుధా
స్థితుని నరసింహు విశ్వవిభుఁ గొలిచి సుధా
హితుని నారాయణుఁ బ్ర
ఖ్యాతుని శ్రీ పెరుమాళ్ళు హరిఁ దాగడి యటన్ 111

వ. ఆ గోపురంబున దిగుదెంచి యందు గల పాంచరాత్ర్యయుండగు శ్రీ
నృసింహం గొనియాడి యతిపుంగవుండు వేంకట మహీధరంబున దిగు
దెంచి మున్ను పరకాలాదుల శేష రూపంబగు నగ్గిరి నారోహణంబుఁ
జేయకుండు టెఱింగి దాని నారోహణంబుఁ జేయకుండి యంత నందుఁగల
నిజ శిష్యులచేత మాటి మాటికిం బ్రార్థితుఁ డగుచు నా ఘనుండు నరుల
కశేషపాపంబుఁ బాపు నట్టి శేషనగేంద్రం బెక్కి యందు దనరు శ్రీశైల
పూర్ణమునిం గూర్చి వినయాన్వితుండగుచు దండంబు వెట్టి కల్మషాప
హంబును ముక్తిదంబును సార్థకంబును నగు స్వామి పుష్కరిణీ తీర్థంబు
నందు స్నానంబుఁ జేసి రమ్యంబగుఁ దత్తటంబు నందుఁ బరమంబగు
జపంబు జపియించి భూవరాహునకుఁ బ్రణమిల్లి పిదప శ్రీనివాస మంది
రంబుఁ గూర్చి చని యందుఁ గల శ్రీపతి యగు హరిం గనుంగొని ॥ 112

సీ. భాస్కర కోటి ప్రభా భాసమానుని
ఘనతర సౌందర్య కంబుకంఠు
శ్రీవత్స కౌస్తుభ శ్రేష్ఠ విభు వక్షు
చారు శరత్ఫుల్ల సారసాక్షుఁ
శ్రీకరాయత శంఖచక్ర గదాసి
శార్ఙ్గధారిఁ బలాది దానవిదారి
జగదధీశ్వరు దివ్య చందన స్రగ్విరా
జిత చతుర్భుజు సమున్నత శుభాంగు

తే.గీ. రక్తపంకజ పద యుగ్మ రమ్య గాత్రు
హారకేయూర కోటీర చారు కుండ
లాంగదా విభూషితు నమల చరితు
హరిఁ బరాత్పరుఁ బరమేశ నమరవినుతు 113

క. పరమాత్ము జగద్రక్షకుఁ
గరుణానిధిఁ గూర్చి మ్రొక్కి గానుఁ దరలదు నేమ
క్కరుఁ దగుచుఁ దపదు కన్గవ
నరసావందాందుహరి సమకూరంగాన్ 114

వ. కృతాంజలి పుటుండై యప్పెథుం గూర్చి యిట్లని వినుతించె 115

సీ. శ్రీశైలగిరినాథ శ్రీనివాస జగత్ప్ర
తే విమలార్కక దివ్యతేజ
నలినోదరుండవై నారాయణుండవై
పూర్ణుండవై జగంబులను బ్రోవ
నలరు నోంకారార్థమైన నీకొఱ కేను
దండంబు సల్పెద ధన్యమూర్తి
కారణుండవు లక్ష్మీకాంతుఁడవగు నీకు
జోహారు గావింతు సుందరాంగ

తే.గీ. రక్షకుఁడవగు నినుఁ గూర్చి రమ్యమతిని
సేవఁ జేసెద నో సర్వశేష శౌరి
యూర యంబేలు మంగాళిథేందిరా ని
శాంత విస్తీర్ణ వక్ష భాస్వత్కటాక్ష 118

వ. అనవ్యార్థ్య దానస్వరూప మహాత్ముండ [1]వగు దేవుఁ బ్రభుండవు సరిశిం
తరుండవు గురుండవగు నీవు దక్క నన్యగతి లేదు గాన నే ననన్య
శరణ్యుండ నగుచు నీ చరణంబులం గూర్చి మిక్కిలి శరణంబుగా మమత
దొలంగి యహంకార వినిర్ముక్తుండ నగుచుఁ బ్రపత్తిఁ గావించెద మహాత్మా

1 మం వగు

సరగు హరింపు శివ గతి వగుట పిగతిఁ జేసెద [1] దాసులయం దయనం
బగువని వెండియు 117

క. జగముల నిఖిలాంతర్యా
మిగ వర్తిలు నట్టి నిన్ను మేలగు భక్తిన్
బొగడి నమస్కృతిఁ జేసెద
భగవంత సుశాంత భక్తవత్సల శౌరీ 118

తే. గీ. నాకుఁ గైవల్య మొసఁగుము నలిన నాభ
నీ బ్రహ్మాదవ్రష్ట దానంత నిగుడఁజేయు
మనసు వాక్కుల్ దాదాత వగుట నీకు
బ్రమోక్ష్య గావింతు సంతోషమున మహాత్మ 119

తే. గీ. మంత్రరాజాయ సుగుణాయ మంత్రమూర్త
యే ప్రపన్నార్తి హరణాయ యిందిరేశ్వ
రాయ తే [2] నమో యని నిన్ను రమ్యమతిని
భక్తి భావన గావింతుఁ బరమపురుష 120

తే. గీ. ఏనుఁ జిదదివ్యయంబగు నీ సమస్త
జగంబు కావంగనై పన వగుచునుండు
దాని యంతర్బహిస్సుం జూనిగాని వ
సించు నీకై నమస్కృతిఁ జేయువాఁడ 121

1 మూ దాసుం 2 మూ నామి

క. హరి యీ జగము గ్రహించి య
దరమునఁ జేర్చుకొని పెద్ద దడవునకును వి
స్ఫురణము గల్గాది సృష్టిం
దు రసికు సర్వేశ్వు నిన్ను సుభగు నుతింతున్ 122

సీ. విశ్వత శ్చక్షుషే విశ్వముఖాయ తే
సుముఖాయ విశ్వతస్పృతకరాయ
విశ్వపాదాయ తే శాశ్వతయాహారు
తుభ్యన్నమో యని దురితహారి
వగు నిన్నుఁ గొలుతు సహస్ర పాదుఁడవు స
హస్ర నేత్రుఁడవు సహస్రశీర్షుఁ
డవు పురుషుండవు భవనాభవగు నీవు
ఘనతర స్ఫూర్తి లోకములఁ గూర్చి

తే. గీ. యత్కృతివ్యర్థరాంగుళం బనెడు నిగమ
సూక్తి గైకొని వ్యాపించి సొంపుగు పొంది
దివ్యమగు నీదు మూర్తి నుతింతు నాఁడు
పద్మదళనేత్ర బుధమహా పద్మమిత్ర 123

వ. అమృతత్వంబున కీశానుండ వగుట నేనిపలన [1]వెగతియుంతేని వ్యాపింపని
వాఁడవు గాకున్కి భూతంబెద్ది భవ్యంబెద్ది తత్సుత్సంబు మాధవా ని
యందుఁ గల్గుటంజేసి విశ్వంబున కీవ పతివి జగంబునఁ గల్గు ప్రాణుల
కీశ్వరుండవు ప్రభుండవు నీవ హిరణ్మయుండవు భగవంతుండవు పరమా
త్మవు భువన మిత్రుండవు చరాచరంబున కీ వొక్కరుండవు శిక్షకుండ
వగుట వ్యానంబునం జేసి పరమయగు గతి ఏవతావ రమేశ్వరుండవగు

---

1 మూ. వగతి

నీ వకారశబ్దార్థుండవుగా మహామహుండ వగుచు నరుమహిమ యగుదువు
వేదాంతమునందీవ పరుండవు మహేశ్వరుండవు దేవుండవుంగాఁ బ్రతి
ష్ఠింపఁబడుచు నీవ పరమేశ్వరుండవు విరూపాక్షయనాయకుండవు యజ్ఞ
స్వరూపుండవుగ సర్వహంతుండవగుట నీవలన యిక్కాలము సామములును
సర్వంబులును గోపులును బరుషాదులును సముత్పన్నంబు లయ్యె. భవన్ముఖ
బాహూరుపదంబులవలన బ్రాహ్మణ క్షత్ర విట్ఛూద్రులు బుట్టిరి. భవత్పాదం
బులవలనఁ బృథివియు శిరంబువలన దివియు మనంబువలనఁ జంద్రుండును
జక్షుస్సువలన సూర్యుండును ముఖంబువలన నగ్నిమహేంద్రులును
బ్రాణంబువలన మారుతంబును నాభివలన బ్రహ్మాంతరిక్షములును
శ్రోత్రంబువలన దిశలును బ్రాదుర్భవించె నిఖిలా
సముద్భవంబగు జగంబంతయు నిర్విధంబైన సృష్టియందు నీవు గ్రమ్మఱ
గ్రసియింపుచు సూర్యనాభికిరణ మంది యుండినట్లుండు నాదికల్పవర్తంబు
నగుచుఁ దమంబునకంటెఁ బరంబగు జ్యోతిస్స్వరూపంబు నీవ యగుట
నయద్యుతుండవు నీవ యేకార్ణ విభూతంబగు జలంబునందు మాయా రూపఁ
బగు నశ్వత్థపత్రంబునందు నంతరిత జగద్రక్షకుండ వగుచు సనాత
నుండవుగా శయనింపుచు నప్ర తీకాశ్యుండవు నారాయణుండవు విష్ణు
స్వరూపుండవుగా నగుదువు బ్రహ్మరుద్ర దైవర్షి మానవులును రోదసీ
కుహరాంతరాళంబును సూర్యచంద్రులును నగ్నిలోకంబులును నక్షత్రా
దులును లేకున్న మఱియు నీచేతన సకలలోకంబులు సృష్టియింపంబడియె.
నీకు బ్రహ్మరుద్రాదులచేత దానవులాదంబగు సమస్త భువనంబు నిర్మింపబడి
నా దపై లేని నీలోకంబులెట్లు ప్రవృత్తంబులగు నని యడ్డనియె 124

ఆ.వె. నీవు నేరిచి నిరికి నేరవు శబ్ద సా
క్షికవు విగ్రహుండవు దేవ నీవు
సారసాక్షుండవు విచక్షణుండవు పుర
షోత్తముండవు లోక పూజితుండవు. 126

క. నీ దయ కాయంబు కరకు
గాఁదగు నాగైకమైన కళను జగం బు
త్పాదిత మగుచు వసించును
నీదయితా చిత్తలోల ప్రియకసపాలా 126

సీ. సర్వలోకేశ్వర శౌరి ప్రసన్న త
ంత్ర నీవు జగమ్ముఁ బరఁగు దారి
వ్యాప్తి దిరుగాగాఁ దనర్పు భక్తుల సర్వ
బంధంబుఁ బాసి శీఘ్రమ్ముగఁ బ్రోవ
పర మాత్మ పద్మాధిపాల కరుణా స
ముద్ర నీకై మోదమునను నొకటి
రెండు మూఁటను వాగ్గరిమం బైడింప
సాష్టాంగదండము సల్పువాఁడ

తే. గీ. వాడి కరకోపమున వ్యాధయాంతరమున నెఁ
తెలుఁగు నీకు నమస్కృతిఁ జేయువాఁడ
వెయ్యి శిరసులఁ బదములం వెలయు నీకు
మ్రొక్కు గావింతుఁ గరములు మోడ్చి భక్తి 127

ఉ. శౌరి యనంత రూప మధుసూదన దివ్యశరీర భక్త మం
దార పయోధిజార సముదార నిరంతర కీర్తిసార ప
ద్మారమణీమనోహర సుధాకర భాస్కరనేత్ర పద్మ న
వ్యారిగ బ్రోవు శేషగిరివాస ధరేశ విలాస వైభవా 128

రామానుజుఁడు మరల శ్రీరంగమున కరుదెంచి యందే యతి వసించుట

సీ భువన నివాస మాధవ విశ్వపాలక
శౌరి నారాయణ సర్వసాక్షి
వేంకటేశ్వర భక్త వినుత నిరంతర
యోగిరాట్చిత్త పయోజ సంస్థి
తము లౌ శరణ్యంబు లమలంబులగు నీదు
పాద పద్మములకుఁ బ్రణతిఁ జేతు
నా కిది దక్క నన్యం బగు నట్టి యు
పాయంబు లేదు సత్యంబు సుమ్ము

తే.గీ నలువ నీ పాదములు గాని నరసిజాక్ష
యేమియును గోర దీయెడ నీదు కరుణ
నా యెడఁ జేర్పు మరవిందనాభ దనుజ
ఖండ మారుత వార్ధి నిశాంత కాంత 129

వ ఇతండె పరంబగు తత్త్వం బిదియె పరమంబగు పదం బీ క్షేత్రంబునకంటెఁ బరంబు లే దితనికంటెఁ బరంబగు దైవంబు లేదని మాటిమాటికి నిగమ సూక్తుల నర్థవృం గొనియాడి యంత రామానుజ మునీంద్రుం డందు మూఁడు దినంబు లుండి శ్రీశైల పూర్ణువలన శ్రీమద్రామాయణ రహస్యం బెఱింగి యతని యనుజ్ఞ వడసి యుత్తమం బగు సేతువున కేఁగి యందందుఁ గల నిఖిల హరిరూపంబులగు విగ్రహంబు సేవించి సకల సమయంబుల జయించి హరి మతంబు స్థాపనంబు గావించి క్రమ్మఱ శ్రీరంగ నికేతనంబున కేఁగుదెంచి యనవరతంబు వ్యాపకుండగు రంగనాయకు సేవింపుచు నందయధివసించి సర్వదేశన వాత్సల్యంబువలనఁ

పరిపూర్ణ కృపాంభోధి యగుచు నపార పాషండ దుష్ట తర్కిత దేవ దూష్యులచేతఁ గుయుక్తులం జేసి కల్పింపంబడియుఁ బ్రాప్తంబులగు నాసుర శాస్త్రంబులు సమస్త జగంబునకు నిబిడంబు లగుచు హరి వైభవంబు గాన రాకుండఁ గప్పికొని లోకంబు సంకరంబు గావింప వైష్ణవం బుద్ధరింపు కొఱకు మహానుభావుండగు లక్ష్మణార్యుం డుత్తమంబగు శ్రీభాష్యంబు గావించి పాషండ బౌద్ధ చార్వాక మాయావాద్యుక్తతాదికంబులగు కుత్సిత మతంబుల నణఁచి యొక్కడి విష్ణుప్రియుల మైంబును మహనీయంబును నగు పారాశర్య ముని మతం బొక్కటి ప్రకటంబుగావించి యనంతరంబు

సీ. ధర యందుఁ గూరేశ దాశరథార్యు లం
 ద్యులగు శిష్యవరులు పలువురచేత
పూతుఁ డగుచు సంపూర్ణ మనస్కుండు
 రామానుజార్యుండు రమ్య గుణుఁడు
సారస నేత్రుని సత్ప్రస్తుతములు నెను
 దినము వారల కుపదేశ మిచ్చి
శ్రితకల్ప భూజమై శ్రీరంగనాథుఁ గైం
 కర్యంబు సేయుచు ఘనత మించి

తే.గీ. యిట్లు ప్రాణసమానుఁ డౌచు సఖిల యము
కథిత సుధరూప ముగుదట్ట యమృత మొసఁగు
బంధు వసియించె నిర్మల స్వాంతుఁ డగుచు
నరుదెసంబున యోగసమాధినుండి 181

రామానుజుఁడు యోగంబు గైకొని పరమపదంబునకరుగుట

వ ఇట్లు చిరకాలంబు గడపి యతిపుంగవుండు సమున్నతంగయోగంబు గైకొని సుషుమ్నా నాడి నిష్క్రమించి పరమపదంబుఁ బ్రాపించె నిగమాంత శాస్త్రకారుండగు లక్ష్మణ మునీంద్రుని యేతత్కథ యెవ్వండు విను నతండు భాగవత భక్తి మహోత్తముండై వెంది విధి శివ సనకాది దుర్లభంబగు నచ్యుత పదంబుఁ జేరు నని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణోత్తరఖండంబు నందలి యష్టత్రింశా ధ్యాయంబు భక్త పరాయణుండగు నారాయణుండు నిఖిల విద్యాధురంధరుండగు వరునకుం జెప్పి వెండియు నిట్లనియె,

హర్యర్చావతార ప్రభావము—భాగవత పూజా ప్రభావము

మ అం పన్నిద్దరు సూరు లిట్టగమునం దానంద సంధాయులై
కలయన్ భాగవత ప్రధాను లగుచున్ గౌరూపాలస్వాంతులై
యుం నన్ను త్పరమ ప్రియార్థ్యులగ నెంతే నిష్ఠ వర్తిల్లుచో
లతి మత్ప్రీతి సమాన మూర్తులు సుఖీ లక్షింపఁగాఁ బ్రతా 188

సీ పంతతి సంతాన పారత్వశిరాయక
 బంధవిత్రత్ప్రభృతి నిష్ఠులంకంటె
సంతతాధోక్షజ సంస్మృతి రతులై
 తనరారు సనకాది మునులకంటె
ఘనతర యోగంబు గల్గు సర్వజ్ఞమహా
 తాపస ముఖ్య సంతతులకంటెఁ
గరము విశాల యోగధ్యాన మూర్తులై
 స్ఫురణించునట్టి భూసురులకంటె

తే.గీ. ధాత్రియం దెక్కుఁ డగుదు రాధ్యాత్మమతుల
వినుమ యన్నార్థులగు లేక విమల హృదయ
శ్రీధరం కండె వాకంటె తీరి వార
లధికు లగుదురు మైత్రియు నగుఁదేవ 184

క. వనుఁ బూజించుటకంటెను
యనవరతంబుగ వారి పూజ గావించినఁ దోఁ
బనుపడ సద్యోమోక్షం
బును గల్గ మనుష్యులకు సమున్నతి గాఁగన్ 185

తే.గీ. ఎవ్వరి భాగవతుల మహిమలంబున
గొలుచువారలు హర్ష సంకలితు లగుచు
దుర్లభము నచ్యుతుని సంతోషకరము
నగు పరమపద మొందుదు రమల మతివి 186

చ. కలుగదు కర్మయోగమునఁ గల్గదు జ్ఞాన విచార పద్ధతిం
గలుగదు యజ్ఞదానములఁ గల్గదు నాశకమైన భక్తిచేఁ
గలుగదు వందనార్చనలఁ గల్గదు సంస్మరణాను భూతిచేఁ
గలుగును ముక్తి వారలకు గౌరవమొప్పఁగ గొల్చిరేనియున్ 187

క. అని యిట్లు మహాభాగుఁడు
ఘనమతి నారాయణాఖ్యుఁ డరుణావిధి వ
ల్కినతో వరుఁడు ప్రమదుఁడై
యనియెన్ దన్మహిమ వినుటకై సద్భక్తిన్ 188

తే.గీ. ఇమ్మహాభాగవతులను నెవ్వఁ డర్చఁ
జేసి శ్రీ విష్ణుని పదంబుఁ జెంది రట్టి
వారల పఠింపుమయ్య మర్త్యులకు నగుట
నిన్ను వేఁడెద దివ్యుఁడ నిర్మలాత్మ 139

ఉ. శ్రీహరి భక్త భక్తుల విశిష్ట చరిత్రము సర్వకల్మష
ప్లోషహ మై వెదనంబు సతతోర్జిత భాగ్యదయంబు దుష్టవి
ద్యా హననంబు ముక్తి కౌతుకై తగుదాని వినంగ నిష్ఠ నా
కీహ జనించె నెక్కు పఠియింపు మహాత్మ యటన్న నిట్లనెన్ 140

దుశ్శీలుని చరిత్రము

ఆ.వె. పటిమ మున్ను విప్రబంధుండు దుశ్శీలుఁ
డనెడు వాఁడు నొక్కఁ డలరుఁ గలుష
చార హింసయందు సొంపొందువాఁడు కా
ముకుఁడు క్రూరుఁ డగుచుఁ బాలుచు నెపుడు 141

సీ. బ్రహ్మహత్యయు సురాపానంబు గోవధ
యును స్త్రీల జీవనంబును గొనుటయు
మొదలుగాఁ గల కర్మములయందు దక్షుఁడై
పొలుచువాఁ డన్యరతంబు దలఁచువాఁడు
దుశ్శీలుఁ డత్యంత దోషకుండగుచుఁ గాం
చి విరాట యౌవనశ్రీఁ దనర్చు
వనరుహాక్షిని నిషాదిని సతిగా నేలి
కరము నిషాద సంఘముల తోడ

తే.గీ. నటవిఁ దిరుగుచు మార్గమం దరుగువారి
ద్రవ్యముల సంగ్రహింపుచు దగ్రవృత్తిఁ
బ్రాణి కల్మషముల నెల్ల మూఁటఁగుచు
రహినిఁ ఘోరత్వమున నిట్లు బ్రతుకుచుండె 142

వ. అంత 143

చ. క్షితి వరఁ డొక్కనాఁడు శేషనగేంద్రము నుండి వ ద్దము
న్నృతి రచియింపుచుం బథమునం జనుదెంచు మహాత్ములన్ సమం
చితులను దివ్యమూర్తులను శ్రీహరి భక్తుం దాపరించి యు
ద్ధతిఁ గొని వారి ద్రవ్యము మదారతఁ గైకొనియెన్ మదాంధుడై 144

తే.గీ. అప్పు డ వైష్ణవులు బ్రాంతులగుచు నవ్వ
యుని సహోషణ స్మరియింపుచును మనోహ
రంబులగు వాక్యములఁ దస్కరవరు కిట్లు
లనిరి విజ్ఞాన కోవిదు లగుటఁ జేసి 145

సీ. దు ర్భాయము వాయువ్యాం ఎనిర్వంబు
నగు శరీరంబుఁ బ్రోవఁగఁ దలంచి
దుష్టాత్మ నీ విట్టి దొంగతనంబునఁ
బ్రాణుల నవేఁడ బాధ పెట్టి
ధనము గైకొని దేల తస్కర వరయాలు
కరచిని భక్తి భాగవత పూజ
నల్ప కీర్తిని సద్గతిఁ బ్రాపింపఁ
గంపు జనార్దనుకలుఁ గల్గి

తే.గీ. మూర్ఖ యే రీతి ఘోరసముద్ర మీవు
దాఁట గలవని పల్కుఁడు తద్వచనము
విని మగుడ వారలంత నిట్టు లనియె దుర్మ
దాంధుఁ డగుచున్న దుష్టుఁ డతిరయమున 146

తే.గీ. ప్రాణమంతంబె నెక్కుడై పరఁగి నూఱ మొ
సంగు నిల్పాలి నెఱదాని సరసులైన
యాత్మబాల విధి భాగవతార్చనంబు
నెట్లు సేయంగ వలయు మునీంద్రులార 147

క. అని పల్క మూర్ఖవాక్యము
విని భాగవతోత్తములు గభీరోక్తం బిం
పున గొని వచ్చుచు మూఢా
త్మునిఁ గాంచుచుఁ గూర్చి యనిరి తోషకు లగుచున్ 148

ఆ.వె. దుఃఖ మొసఁగునట్టి తౌర్యత్రిని సుఖంబు
నిచ్చుదాని గాను నీవు దలఁచె
దెట్లు మోహ మడిగి యాత్మంపు స్త్రీ శరీ
రము దాగిప్పితం బరాగ మగుట 149

వ. చర్మమాంసాస్థి మేదోరుధిర విణ్మూత్ర నఖరోమ మజ్జాశుక్లాది పూర్ణంబును హేయంబును దుర్గంధ సంయుతంబును నగు స్త్రీ శరీరంబు సుఖరూపంబని చెప్పరాదు శ్లేష్మసదనంబగు వదనంబును సుదీర్ఘ దూషికా పాత్రంబులగు నేత్రంబులును నిశ్వాస నిర్గమాంతస్థ సింఘాణావభాసికయగు నాసికయు,

జిహ్వాదంతక్షత స్యంది రాగాధరంబగు వదనంబును పిరుద గ్రంథి
విహార స్వేదనిచయ ధురంధరంబులగు ఎదాధరంబులును మూత్ర
సంక్లిన్న నితాంతంబగు మదన నికాంతంబును పూతిగంధ మందిరంబులు
వితతంబులును నగు నట్టి కాంతావయవంబులు మహాత్ములచేత నిందితం
లగుట లోకంబులందుఁ గాంతలయందుఁ గోర్కి గలవాఁడ పీపు లక్కా
ర్యసిద్ధిమంతుం డెవ్వండు మోహాతుండు గాకుండు వస్తు రూపాది సంకీర్ణంగు
వ్యాఘ్రముఖాననగుహాంతరతి తరుణులెవి కందర్పకారాగారం నిరూపణంగుట
శ్రేయస్కాపహంగు వారెల్లప్పుడేని స్త్రీలయందు మెలఁగ్గుటగారు ముం
మూత్రప్రహరంగు ప్రమదలఁ గన్నుంగొనేని తిరిపదు దార్ఢ్య దాక్షి
ణ్యపంచాంగయందు గురుండగు తండ్రికిఁ బాధాపహానంబు గావింపుదు
దూరితంబునందుఁ గృతఘ్నులగు పుత్రులయం దొక్క సమయం బందెలు
మహాత్ము లనురంజనంబు సేయరు దుర్జనాయార్జనంతరం దాప్ప
యంబులందేత దుఃఖంబు లొసంగు ధనంబు లందేని మతిమంతులు
మోహంబు సెందరు యాష్టత్రయంబు ద్వతిదుంపుచుని యిట్లు మహా
భాగవతులు పల్కినప్పుడా చోరుండు ప్రశాంత చిత్తుండగుచు నాపస్త
వైష్ణవులం గూర్చి ప్రణమిల్లి యిట్లనియె 160

దుశ్శీలుండు మృత్తికతో నాళ్వారాచార్యుల మూర్తుల నిర్మించి పూజించుట

సీ. పరికింపఁగా నేను పాపిష్ఠుఁడను మహా
భాగులు మీరు గృపారసజ్ఞు
లాశ్రిత వత్సలు లిలఁ జీవద యాప
రులగుట దుఃఖ సంవలిత జలధి

పెట్టు దాటఁగఁ జెప్పు నన్ని యుపాయంబు
నెవ్వఁడు న్యాయంబు నెనరుఁజేసి
యక్కటా యాపదపంచన నమ్ము శ్రీ
వంగధన్ముల గాని సుధ నాకు

ఆ.వె. హాయి మెట్టి గంట భవ్యులతో క్తిప
ంచుఁడని ప్రవృత్తిఁ జేయువాని
మరచుంచి హృష్టమొందుచు నకోవ్య
దృష్టిఁ గలసి నవ్వి టిట్టు లనిరి 161

తే.గీ. ఇంపు దళిరాదు యిన చెమి యమ్మ
హా మనిష సరిరిగ కురుకలచ
చెప్పెదము నీ కుపాయంబు శ్రమముగను
దాని విని చేయు భక్తిదేంసు ముదమున 162

సీ. అల నరోత్తముల మహాత్మకుఁ భక్తి
[1]సారాధిరాజ రాత్రీసుముల
మాధుర్య కావ్యంబు లాడుటకు నెల
రాహ్యాయ మునివాహనర్షి నరుల
భక్తాంఘ్రిపిరిబు ఖా విష్ణుభక్తిమ
విజ్ఞచిత్త యతుష్ట విప్రవరుల
సల్ల త్రిలుండ మందిరవరుఁడైన రా
మానుజయతి మొదలైన నయిష్టి

1 మా సాదాభిదాను

తే. గీ. పరమ భాగవతుం డమహాభాగుండగు సు
దార చిత్తుం డన్నిద్ధ రాజరాజి
మృణ్మయాకృతియగ రచియించి భక్తి
వరతఁ బూజించు నర్ఘ్య పాద్యాది విధుల 163

క. ఇల సప్రదక్షిణముగ
దలవొందెడు ధూపదీప నైవేద్యంబుల్
సలుపుచు విరళ పూజన
మంత్రమతిని వందనముం బారాధనముగాన్ 164

ఆ. వె. ఇవ్విధమున దాసి కెనయంగ నుపదేశ
మిచ్చి యదియు నిందిరో పిత్రు
లైన భాగవతులు వరనిదేఁ బూజిరు
లగుచుఁ జనిరి వేంకటాద్రిఁ గూర్చి 165

వ. అంత నవ్విప్రుండు తండ్రి సఖుండగు మృత్తికంగొని మహాత్ములగు నప్పు
ణ్యపురుష విగ్రహంబులుగాఁ నొనర్చి యథావ్య నివేదనం బొంజేసి
విధ్యుక్తంబుగాఁ బూజించె నంతరంబ తదాయుస్సమాప్తి కాలంబువచ్చు
కాలంకింపరు రేకు కేఁగుదెంచి పక్షులును పాలంపలును భయంకరంబు
లగు నగ పాశంబులచేత వాని బంధించి కొనిపోవునప్పు డాతఁడు దాసుండగు
నా హరిసేవకు లెదుర్కొనె యీ యమభటులఁ దాఁ బోలి యవ్విప్రుని వంచ
మోచనంబుగావించి దివ్యమణి ప్రభా విరాజమానంబగు విమానంబు నెక్కి దివు
కొని బ్రహ్మాండంబు నతిక్రమించి సనాతని యగు త్రిపాద్విభూతిం

ప్రవేశించి హరి పార్షదులు హరిసాన్నిధ్యంబునం జేర్చిరట సర్వేశ్వరుండు భక్తార్చన పరుండగు నాథుసురు కవలోకించి ముదంబున నిఖిల విశ్వ ప్రకంపనంబు నగునట్లుగా గావించె నయ్యెడ యమకింకరు లందఱు తీవ్రంబున నంతకాంతికంబునకేగి కంపితాంగులగుచు మహాత్ముం డగు ధర్మునకుం బ్రణమిల్లి యిట్లనిరి 156

క. ంయం బొక్కని విప్రుని
గసహాత్మని యని ంధకలియనిగా మి
క్కరి సాక్షి భూంబున
కంటిం గొనిరాము మేముదాత్తుం డగుటన్ 157

సీ. అచ్యుత పార్షదులైన నంద సునంద
ముఖ్యులు దారు బాహుబాహదాం
రులు కోటి భానుతేజులు శంఖచక్ర గ
దా ధరుల్ వనమాలికాధరులును
ఘనతర కోటీర కంకణాంగద హార
కుండల ధారులు గురు చతుర్భు
జులు పీతాంబరుల్ జలజరాక్షులు పీన
వక్షులు విమల ప్రభావ యుతులు

తే.గీ. విష్ణుచందన చర్చిత దేహు లంద
అప్రమేయులు మౌక్తిక హారశోభి
తులు నిఖిల రక్షకులు మహాత్ములు సమస్త
విదులు చనుదెంచి మమ్ముల వెగడువఱచి 158

వ. విప్రుని విడిపించుకొని తరలె నంత నాయమహాయుగంబు విమానంబవం
చేర్చుకొని యూర్ధ్వ మార్గావరోహణంబుగుచుఁ జని దివ్యాకారంబు నుడుప
మునిదని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ
పురాణోత్తర ఖండంబు నందలి యేకోనచత్వారింశాధ్యాయంబు శ్రీ
పరాయణుండగు నారాయణుండు నిఖిల విద్యాధురంధరుండగు ఏరుకకుం
జెప్పి మఱియు నిట్లనియె

తే.గీ. అంత వారల వాక్యంబు లాలకించి
యముఁడు విస్మయ మానసుం డగుచు విష్ణు
భక్తుల కెవ్వ రొసరించు భక్తిమైన
పూజనంబు నెఱింగి సంపూర్ణ మతిని 160

కం. అంతా యమ లోచన భ
క్తుండగు బ్రహ్మాదుల కొనర్చు తోషకుండై ని
ర్మల సూక్తి నుడివె దనదు భ
టులతో సమచిత్తదాఁ బటురత స్ఫూర్తిన్ 161

వ. పాపాత్ముండగు భూసురుని కిగునట్టి కైవల్య కారణం బగ్గడించెద మిర
లేకాగ్రచిత్త సమాధిం జేసి వినుండు మహోత్తుంగుండును హరి ప్రియతముండును
సర్వరక్షకుండును ధ్యేయుండును సుందరుండును శ్రీవత్సభూషిత నివాసుండును
నగు ననంతాచ్యుత సర్వోత్తర కారణంబుకొలఁది నవనియం దవ
తరించినట్టి మహాత్ముండగు భాగవతుండు విష్ణురూపుఁ బ్రాదిమాత్రుండుఁ
గావించు క్రియలందు భక్తిచేతఁ బాతకంబైన ప్రభావంబువలన వాని
యఘం బంతయు నాశంబు నొంద సుమ్మల్లయయిఁ బరమ గతియు నగు
శ్రీవాసుదేవుని బ్రాపించె నే మనుచు విష్ణుప్రియుండు వారలఁ జూచి

పుచు స్మరియింపుచుఁ గీర్తింపుచు వత్సరాలయంబునందు భక్తివంతు
ద్ర్పతిబింబంబులు స్థాపింపుచుండు రమ్యహేమభూపులఁ గనుంగొని
భయాన్వితులగుచు సారెయుగా దండప్రణామ సంస్తుతు లాచరింపుచుఁ
జనుండని ధర్మరాజా భటులకుం జెప్పిన విధు భయకంపితులగుచు నట్లు
గావింపఁ గలమని పలికి యంత రేఁగుడేఁలు వల్లరిగి రటుగాన శ్రీహరి
భక్తులగు వారల నప్రత్తుగాఁ యూరింటి దుష్టులందేని పరమపదంబుఁ
జెందె నిరంతరార్చకులగుదు రయించు ఎంమ్ము బ్రహ్మణ నేమని
చెప్పవచ్చు బాగంబున దనవరతం వారల పూజాభిదాన స్మరణ గుణ
కీర్తన సర్వాంగ ధ్యానంబు గావింపుచుఁ దదీయ జన్మనక్షత్ర దివసంబు
లయందసుత్తమంబగు నారాధనం బొసర్చు మహోత్సవంబగు వైష్ణవులం
బరప యుంబులు పవిత్ర ప్రవేశంబుఁ జేయాను బింబప్రతిష్ఠాపనంబుం
జేసి భక్ష్యభోజ్య నివేదనంబుంజేసి దద్బ్రసాదంబు నలిపి సతరంబుదవ్వాను
మంత్రంబులచేల ఘృతపాయసంబులఁ గేసి యనయము హోమంబు
రచియించు యా దానాధికారుల నర్చించు వైష్ణవుల కన్నదాన మస్త్రి
భరణ దానంబు లొసంగి పుణ్యకర్మ ఫలంబు వారల కర్పించి యను
దినంబు పవిత్ర ఖండనంబేసి కర్మమంబుల చేతఁ దర్పణం బొనర్చి
యీ యఖిలంబు లొకటియందె గు గావింతురు వారంతు రమావిభుం
డతిదయంబున నిహలోకంబు లొసంగి దేహాంతంబునందుఁ బరమ పద
ప్రాప్తిఁ గూర్చుం గావున 162

సీ. సర్వలోకేశుండు సాంఖ్య నేత్రుండు
భగవంతుఁ డతులిత ప్రాభవుండు
భక్తపూజాసక్తి భావంబు గలిగిన
నుంబఁ దివపూజ నలుపువారి

పెండెను పతి యొక్కరుండు గా నెంచుఁ
దనయ దర్శనమున నిచట కరటి
నా ఘనుం దీంచి యంబుజనాభుండు
భక్త వాత్సల్యంబువలన నెపుడు

తే.గీ. పరమసంతోషి యగు దుగ్ధసురుఁడు నిగమ
సంచరుఁడు పరమాత్ముండు శాశ్వతుండు
నిత్య ముక్తుం డాలిత విశ్వరాగ
మంబు వైకుంఠవాసి రమాధవుండు 163

సీ. ఆరూఢి నశ్వమేధాధ్వరంబులచేతఁ
బొలుచు నిష్టాపూర్త ముఖ్యములను
గో భూమి దాన సంఘములచేతను
నమిత కాంచన దక్షిణములచేత
నతిశయంబగు నియతాహారములచేతఁ
దీర్థ యాత్రాది సంస్థితులచేత
ఘనతరాష్టాంగ యోగ తపోబలముచేత
నతులితములగు సాంఖ్యములచేత

తే.గీ. ఇతని సత్కర్మ ఫలముచేత వేద
శాస్త్రములచేత విజ్ఞాన సరణిచేఁ బ
రాజ్యములచేఁ బరితృప్తి రంజింప
సంతసించఁడు గాని నారాయణుండు 164

క. భాగవతార్చనను మహా
భాగుడు హరి తృప్తినొందు పగిదిని నే ని
ష్ఠాగతుఁ దుష్టి నొందం
డాగమవేద్యుఁడు సచ్చిదానందుఁ డౌగన్ 165

క. ఘనతరముగ నీ సూరుల
జననము పద్మాయతాక్షు జననము పగిదిన్
దనరుటఁ గర్మవిబంధం
బును గందు శౌరి కోర్కి పొ త్రి లరుటన్ 166

సీ. పొలుపొందఁగఁ ద్రివిక్రమారి విఖ్యాతంబు
లగు జగద్గురుఁడగు నంబుజాక్షు
సగుణరూప స్వరూప గురువిభూత్యా
లను భువిఁ బ్రాకృతం బనుమతిసు
బ్రకటంబు గావింపఁ బరమ సంతుష్టులై
ధన్యులు ముక్తిప్రదాతలైన
సూరులు తామత్యసారులు జ్ఞాన ప్ర
దాయులు సద్గుణోదారు లగుచు

తే.గీ. సంభవించిరి గాన నిప్పుడు సమస్త
సాధనంబయి వారిపూజన మొనర్చు
నంత నవ్యయుఁడు వాసిచే హరిసపర్య
చేసి తత్ఫలంబుల చేసినటులు 167

తే.గీ. సంగతి మహాత్ముఁడైన వైష్ణవున కొకఁడు
నిష్కమాత్ర సువర్ణంబు నిచ్చెనేని
నెవ్వఁ డొసఁగును వానిచే హేమశైల
సదృశ ధన మివ్వఁబడినట్లు ఫలము 168

తే.గీ. వైష్ణవాంఘ్రిరజంబు నెవ్వాఁడు సెంది
తామఁ గృతకృత్యుఁడ నటంచుఁ దలఁచకుండు
ఎరఁదు పశువని చెప్పఁగా నగును హరియు
వానియెడఁ బరాఙ్ముఖుఁడౌ నిజంబు 169

మ. క్షమ నెవ్వాఁ డరి భక్తిశాలుఁడను మార్గభ్రాంతుఁడై వచ్చుచుం
డు మహాభాగవతోత్తముల్ డిగ్గి నిఁ దోడ్తో నింటికిం దెచ్చి త
ద్భ్రమ వారింప నొనరింపనగ్గి యుపచారంబుల్ గడున్ జేయువాఁ
డమరన్ దా భవమార్గ దుర్గమము నాయ్యం దాయు నత్యంతమగన్ 170

క. ఏ వాఁడు వైష్ణవోత్తముఁ
ద్రోవఁగ వస్త్రాదికములఁ బూజ యొనర్చున్
దెలపందేలఁ బూజిఁ
తా వాఁడును దివ్యుఁడగు నచ్యుతునంచేన్ 171

తే.గీ. వరుస సంకల్ప మొనర్చి వైష్ణవునకు
నర్థితో దాన పూజాదు లాచరింప
నప్పఁ దర్థ నివారింపు హీన బుద్ధి
వాని వారింతు రమరులు స్వర్గగతుల 172

క. భగవద్భక్తుని దుష్కర
ముగ వాక్యంబు నే నరాధముఁడు దూషించున్
ఎగురంగ వాఁడు మూఁడుం
దగు నగరిన్ నిష్కృతి సహ్యాసంబుంటున్

క. హరిభక్తుని గని యెవ్వఁడు
స్థిరం బ్రత్యుత్థాన విధుల చేయక యుండున్
నరుఁ డాతఁడు చిరకాలం
బుర్వి పాషాణత్వ మొంది యుండు నిజముగాన్ 174

క. వాసోలంకారాదుల
వాసిగఁ బూజించు భక్తి వైష్ణవు నెవ్వం
డాసక్తిఁ బుత్రపౌత్ర
శ్రీ సంగతి మెఱసి వంశవృద్ధిం గాంచున్ 175

తే.గీ. అంగరాగ తిలకసౌఖ్యంగములను
వ్యజన తాంబూల ముఖ్యముల వైష్ణవులకు
వరుస సంతుష్టిఁ జేయు నెవ్వాఁడు వాని
కొలుచు సంతుష్టిఁ దగు రమావరుఁడు ప్రీతి 176

క. వైష్ణవుల విడిచి యెవ్వఁడు
విష్ణువు నర్చించు నెవుఁడు వెనఁ దత్పూజా
నిష్ఫలత నృతమై చను
విష్ణుఁడును బ్రసన్నతాప్తి వెలయఁ దలఁపకిన్ 177

చ. విరివి నధీతవేదుఁ డగు విప్రవరోత్తముఁ డన్న నెన్నఁగా
స్థిర నవధీతవేదుఁ డగు శ్రీహరిభక్తుఁడు దాన ముఖ్యతం
బరఁగును భక్తిహీనుఁడు ద్విపాత్ర్యుఁడై తగుఁగాన నెన్నఁటన్
హరిపదభక్తి యుక్తుఁడగు వాఁడు శ్రేష్ఠతముండు మిక్కిలిన్ 178

ఆ.వె. అతఁడు శూద్రుఁడైన హరిభక్తుఁడగునేని
యరయ భక్తిరహితుఁడైన వేద
విదునికన్న నెక్కుఁ డదిగాక హరిభక్తి
[illegible] డధముఁడగు ద్విపాతకన్న 179

కం. భగవద్భక్తి విహీనుం
డగువాఁడె క్రియ[1]లోపవర్తి యని యెల్లను డెం
పుగ రాక్షస[2]కర్మము లవి
నిగదిత మగు వాఁడు చెందు నిరయం బందున్ 180

తే.గీ. స్థిరముగా విష్ణుబింబ ప్రతిష్ఠ తన్న
నిల మహాత్ముఁ డగు వైష్ణవుం బ్రతిష్ఠ
నలరఁ గావించు వాఁడు శతాధికముగు
ఫలముఁ బ్రాపించు నని బ్రహ్మవాదు లనిరి 181

సీ. బ్రాహ్మణాదిక చతుర్వర్ణజాతుల వారు
హరిలాంఛనాంచితు లగుచు నెపుడు
నఖిలంబు నందగు హరియందు నర్పిత
సర్వార్థు లగుచున్న సాధులైన

---

1 మూ. లోపవర్తి 2 మూ. కర్మంబని

వారు భాగవతులు వారికన్నను మఱి
పరవేద విదులైన వారు గారు
స్మేర మృత్యుంజయ భాసిత శంఖచక్రాది
చిహ్నితు లనఘులసి పయోరు

తే.గీ. శోభమాల్యద్వయాంచితులైన పుణ్యు
లాది నారాయణుని వారిఁ గాంచినట్లుఁ
భావ గావింప వలయును భాని పరమ
భక్తి తోడుత సంతోష భరితుఁ డగుచు 182

భగవద్భాగవత సేవాఫలము

క. భగవచ్చిహ్నాంకితుఁ
డగు విష్ణుని బూజసేయ నాదృతి చెన్నం
దొగి వానికి దక్షిణమున
విగళిత మగు నఘము ఫలపుణ్య మిలన్ 183

క. హరి లాంఛనముల దగు వైష్ణవు
నిరతము పూజింపఁ జేయు నియతుఁడు సాక్షా
ద్ధరికిని బోలిన విధినట
నరయఁగ నటులౌని యధ్వరాదుల నైనన్ 184

తే.గీ. అట్టి వైష్ణవ సందోహములను గాంచి
యాదరమున ప్రదక్షిణముల నమస్కారములను
నెయ్యిఁ జేనరుఁడా బుద్ధిహీన జనని
కౌఱకు నారాయణుఁడు దాలఁ గుపితుఁ డగును 185

క. తులసీకానన మొనరిచి
తులసీదామముఁ బ్రియ మెసఁగఁ బోషింపన్
దలకొను నెవ్వఁ డతనిచే
నల హరి పూజితుఁడు నైన యటులగు విధిచేన్ 186

చ. వారినిఁ బ్రతిష్ఠఁ జేసి నియమాయతిఁ బ్రాంతం నుత్సవంబులన్
స్థిరమతి నెవ్వఁ డర్చనలు సేయు దలంచు పితామహాధికా
మరతతిచేత నిత్యము సమర్చితుఁడై చెలువొంది వెండియున్
బరమపదంబు నంది పరమంబగు మోదముఁ గాంచు నెంతయున్ 187

శా. శ్రీ సీతా ధరణీ సరోజముఖులన్ శేషున్ విహంగేశ్వరున్
సేనేశున్ మునియున్ ముకుంద పరిషచ్ఛ్రేణిన్ మహాభక్తి భ
క్తానేకంబుఁ బ్రతిష్ఠఁ జేయు మఱి యుద్యద్విష్ణు నెవ్వాఁడు ని
ర్వాణానందంబును బొందు వాఁడు వారితో సత్యంతమున్ గూడుచున్ 188

తే.గీ. అమల కోమల తులసీ దళావళులను
నార్తభక్తి సాలగ్రామ పూజ సేయు
నెవ్వఁ డతనికి లక్ష్మి లక్ష్మీశ్వరుండు
నాదిదంపతు లటఁ బ్రీతు లగుదు రెలమి 189

క. గురుఁడే సాక్షాద్ధరి యగు
గురుని ప్రియమె హరిప్రియంబు గురుభక్తతచే
హరి తుష్టుం డగుఁ గావున
గురుపూజ యొనర్పవలయుఁ గోరి నరుఁ డిలన్ 190

ఆ వె. చేసి త్రిదండధరుని విజ్ఞానసాధనున్
యతినిఁ గని ప్రణామ మాచరించి
పూజ సేయ వలయు భువి వరుం డందుచే
మహిని విష్ణుభక్తిమంతుఁ డగుచు 191

వ. సర్వమంగళ మాంగళ్యంబును సర్వశ్రేయః ప్రదాయకంబును మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును ముక్తిప్రదంబును నాయుష్యంబును శ్రీకరంబును భద్రంబును యశస్యంబును విద్యావహంబును ధర్మ్యంబును బవిత్రంబును పాపఘ్నంబును నారోగ్యకరంబును సుతప్రదంబును నగు నీ పురాణంబు ను విని వినిపించిన సకల వేదశాస్త్ర ఫలంబును సర్వయజ్ఞ ఫలంబునుం బొంది హరికిఁ బ్రియతమత్వం బొందు మఱియుం బుత్రకాముండు పుత్రులను ధనార్థియగు నతండు ధనంబును సంపత్కాముండు సంపదయును ముక్తికాముండు ముక్తియుం గాంచు వినంబడిన సర్వార్థసిద్ధిం జెంది యనంతరంబ పరమపదంబునం బ్రాపించు నదియునుంగాక యేతత్పుస్తకంబు లిఖియించి మహాత్ముండగు వైష్ణవునికొసంగిన కృతార్థుని గృహంబున నిత్యంబును ననపాయినియై సిరి వసించు నిద్ది పరమపదనాథుండగు విష్ణుదేవునకు నతిప్రియులగు ద్వాదశ మహాయోగి చరిత్రంబు విని విశ్వసించు వారలను చిరకాలంబు నుండి పాయని ప్రకృతివలన విముక్తుం గావించునని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణోత్తర ఖండంబు నందలి చతుర్వింశాధ్యాయంబునుం గూడి పురాణంబు సమగ్రంబుగా భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు విధిం బ్రజ్ఞా ధురంధరుండగు వరునికిం జెప్పెనని సూతుండు శౌనకాదులకుం జెప్పి వారిం గృతకృత్యులం[1]గావించె 192

---

1 మూ గావించి

చ. ంచర కూర్మ కోల మృగనర త్రయ వామన భార్గవాఖ్యయా
ద్వ్యల రఘువీర సీరధర సౌగత సాది మ్లేచ్ఛ స్ఫుటాకృతి
దళితఖలాది దేవమునినాథ నుతి స్ఫురణా కృతాదృతి
కలిత భక్త రక్షణ విచక్షణ సాధు కటాక్ష సంతతీ 103

క. రాజీవదళ విలోచన
రాజీవభవాండ భాండ రక్షా నిపుణా
రాజీవధ్వజ జనకా
రాజీవగృహా మనోజ్ఞ రాజీవకరా 104

మాలిని. దురితవన కుఠారా ధూర్జటి స్తోత్రసారా
పరమపద వినోదా భక్తలోక ప్రసాదా
సరస దనుజారా సర్వ దేవాధిదేవా
విరచిత సత్కీర్తి వేణుగోపాల మూర్తీ 105

గద్య. [1]ఇది శ్రీమద్రాజ గోపాలకృష్ణ కరుణా కటాక్ష వీక్షణాలబ్ధ పాండిత్య ధుర్యానవరతావనీమండలాఖండ సామ్రాజ్యధౌరేయ స్వదమర్దితాకృత పటహధణంధణారావ విపరీత పతన క్రియా ఢిల్లీకాధీశ దుందుభి ధ్వాన కోలాహల హనూమద్ధ్వజాంక కనక దండీకృత హీర వలీకృత సందీపిత ప్రతాప కీర్తి ప్రభావ కోసల వంశ పయః పారావార రాకాసుధాకర పీతాంబర నాయక పౌత్ర రమణ భూపాల పుత్ర లక్ష్మమాంబా గర్భ శుక్తి ముక్తాఫల రాఘవ భూనాయకాభిధాన సౌందర్య శీల సుమసాయక విహారి హేమనాయక ప్రణీతంబైన భార్గవ పురాణంబునందు యయాతిరాజ

1 ము. ఇతి

సంభవంబును పరధరాఽస్త్రవంబును లక్ష్మణుండు యాదవప్రభావం బనుగ్రహించుటయు పతం బక్షోత్తరాత హరిక్షేత్రస్థాపనంబు గావించుటయు విశిష్టమత సిద్ధాంతంబును యజ్ఞమూర్తి సరాయ వివంగం బును పతండు రామానుజాచార్యానుగ్రహంబు గాంచుటయు యతీంద్రుండు శ్రీరంగంబునం దధివసించుటయు నమ్మహాత్ముండు పరమపదంబున కరుగుటయు సూర్యావతార ప్రభావంబును భాగవతపూజావిశేషంబును నన్నది యష్టమాశ్వాసము సర్వము సంపూర్ణము ,

అనుబంధము - I

చతుర్థాశ్వాసము

[182వ, పేజీలో "గ్రంథపాఠము" అనుచోట 8వ, పద్యము నుండి ఈ క్రింది భాగము చేర్చుకొనునది]

తే గీ ఆ పురవరంబు పాలించు నధికయశుఁడు సత్కులీనుఁడు దుష్టశిక్షాకార్యరాశి
ప్రాజ్ఞుఁడును వేదవేత్త ధర్మ స్వరూపి సత్యసంధుండు బహుబంధుపాలియగుచు

క ఆ రాజు యశస్వి నందనుఁ డారూఢిం గలిగెఁ గొన్ని నాళ్లకుఁ దగుచున్
పేరు కులశేఖరుఁ డనం బరఁగిన మానుండనను జనవర్యసుతారన్

సీ అతఁడు జనించిన నాడిగా రామాంఘ్రి తామరస ధ్యాన తత్పరుండు
వేద వేత్తయు ధనుర్వేదప్రాజ్ఞుఁడును సర్వ శాస్త్రవేదియు నీతిశాలి ధర్మ
వత్సలుండును బలవంతుఁడు శుభగుణ కలితుఁ(డి)ష్టా పూర్త కర్త సకల
రాజమాన్యామతి తేజస్వి మూర్ధాభిషిక్తుండు సదయుండు పేర దాత

తే గీ దైవత ద్విజ పోషణోత్సాహవంతుఁ డేకపత్నీవ్రతపరుండు శ్రీకరుండు
రమ్యమతి శరణాగతరక్షకుండు నగుచు ధర్మంబుచే నతఁ డవని నేలె

తే గీ దివ్యములుగాఁ దనర్చు శ్రీదేవదేవు రూపము లెన్నఁ డుంచఁ దగుచు నారూఢి భజన
మొనరించుచు జనకసుతాధినాథు పాదపంకజ భృంగమై ప్రబలుచుండి

క అతం గుణుండయి సదుపాసక సకలాశ్రావతార సమ భక్తుండై
క్షితి నంబాద్రిపు విశేషత శ్రీరంగేశుపూజ సలిపి ముదమునతోన్

వ ఇట్లు ధర్మతావతార వితార్కర్నా పరుండై నిరతంబును దద్భక్తులం బ్రాతిఁ బుధుఁ
దగ్గరదిత్తుండును దత్పరాయణుండునునై కరిగొల్ల పాలుంబలు దారికి సమర్పించుచు
నిజరాజ్యం బంతయుం దదధీనంబు గావించె నమ్మహీపతి యిట్టిదంబు స రాజ్యంబు
భాగవతాధీనంబుగావించి యున్నయెడ నొక్కనాఁడు భగవద్భక్తులును మహాత్ములును
గరుణాకరులును శమదమసంపన్నులును విగత రాగులును బలా(ట) ప(ర్వతభూషి)త
శ్వేత ఊర్ధ్వపుండ్రధారులును దన్మధ్య సువర్ణరేఖా సమాన హారిద్రా చూర్ణ ..ం

యతులును దుంబీ సరసీరుహాక్ష మాలికా బంధురకంధరులును భుజామూల ప్రాంతర వారాయత శంఖచక్ర చిహ్నులును (ద్వయమం) త్రానుసంధాన చరితార్థులును దదర్థానుభవానంద పులకితాంగులును పరిశ్రాంతశరీరులును జితేంద్రియులును భగవద్దాస్య యోగైకభోగులును నాచార్య నిష్ఠాగరిష్ఠులును నిజపాదకమల ధ్యా(నంబు)న నఖిల ధరణీ మండలంబు పావనంబు సేయు నమ్మహానుభావులు స్నేహప్రసన్న హృదయులైన భగవద్దాసానుదాసుండగు నారాజు గృహంబు పూర్వంబు భాతి ప్రవేశించిన

క వారల మంత్రిప్రేరణ వారించుచు నేత్రములను వారిం గని దా
వారికుల నల్పి యత్తఱి నారాధిం బల్కె నిట్టు లఖిల జనమూర్తి

తే.గీ ఇప్పు డంతఃపురమున మహితలేశుఁ డువిదతోఁ గూడ సుఖగోష్ఠి నున్న వాఁడు
చనుఁడు వైష్ణవులార భూజాని నరకు వచ్చి నప్పుడు మీ రిందు వత్తు రనుచు

సీ అది విని భాగవతాగ్రణు లాఁగాక యని వైష్ణవ గృహాంగణాధివసతి
యొగి కిటములం జేసి మాత్తిదం బగునని యన్యోన్య వాక్యము లాడుకొనుచు
వేదికయందు నివేశించి రటుగాన క్షితి భగవద్దాసశ్రీలు రైన
సత్వవంతులును రోషము గల్గ నేర్చునే యంత నా ధారుణీకాంతుఁడు వరి

తే.గీ వారి ముఖమున వైష్ణవతన విరోధనంబు విని సత్వరమున శుభంబు గాంచ
శయనమువలన లేచి వైష్ణవుం డకట యా విధంబు విరోధంబు లెందు గలదె

క అనిరుద్ధ భక్తులగు వార నిరుద్ధులు! చేసితి నీ యపరాధము నే
నని చింతించి మహిపతి చని వారి సమీపమునకు సాధ్వసమతియై

ఉ వారి పదారవిందములు వ్రాలి నమస్కరి చేసి పాణిపం
కేరుహముల్ మొగిడ్చి నృపకేసరి పల్కె దయానిధుల్ క్షమా
సారులు మీరు మిమ్ము గనుఁగఁ జాలని మంత్రి కృతాపరాధమున్
జేరి క్షమింపరే శరణుఁ జెందితి దాసుఁడ నందు వేడినన్

అనుబంధము - II

ఛందస్సూచి

క్ర సం ఛందస్సు	ఆశ్వాసము									మొత్తము
	1	2	3	4	5	6	7	8		
1 ఆటవెలఁది	9	12	6	2	14	7	11	8	—	69
2 ఉత్పలమాల	3	4	4	8	8	4	7	4	—	42
3 ఉత్సాహవృత్తము	—	1	—	1	—	—	—	—	—	2
4 కందము	47	52	43	67	55	103	89	66	—	521
5 చంపకమాల	17	6	9	14	8	15	27	10	—	106
6 తేటగీతి	33	42	36	39	38	65	29	41	—	323
7 తోటకము	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
8 పంచ చామరము	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
9 భుజంగప్రయాతము	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
10 మత్తేభము	14	5	3	10	9	11	10	3	—	65
11 మాలిని	1	—	1	—	—	—	1	1	—	4
12 శార్దూలము	1	2	—	4	3	1	5	2	—	18
13 సీసము	21	25	19	33	37	36	29	34	—	234
14 వచనము	35	29	24	16	11	9	22	26	—	173
మొత్తము	181	173	144	195	174	258	230	195	—	1649

పద్యసూచి

ఖ

గ

అనుబంధము - III (b)

వ చ న సూ చి

అనుబంధము - IV

ఉపయుక్త గ్రంథసూచిక

తెలుగు

1 అవతారిక పరిణయము - కిడాంబి వేంకటాచార్యులు

2 ఆంధ్రకవి సప్తశతి - బులుసు వేంకటరమణయ్య

3 ఆచార్యరత్నహారము - వంగల సీతారామాచార్యులు

4 ఆచార్యసూక్తి ముక్తావళి - వంయారి కేశవాచార్యులు

5 ఆముక్తమాల్యద - శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు

6 ఆముక్తమాల్యదా సౌందర్యము - డాక్టర్ టి. కోటేశ్వరరావు

7 దాశరథి చరిత్ర - నంపెరుమాళ్ల పురుషకారి కేశవయ్య
పరిష్కర్త వల్లపురెడ్డి బుచ్చారెడ్డి

8 పరమయోగి విలాసము - తాళ్లపాక తిరువేంగళనాథుడు

9 మరుగుపడిన మాణిక్యాలు - డాక్టర్ బి. రామరాజు

10 విశిష్టాద్వైత దర్పణము - కుంటిముక్కి శేషశర్మ

11 శఠకోప చరిత్ర - శ్రీధరణరేయు

12 శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము - పోతన

13 శ్రీ మహాభక్త విజయము—గురుపరంపరా ప్రభావము-మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులు

14 శ్రీ రామానుజ కీర్తిమూర్తి - సంపాదకులు శ్రీ త్రిదండి రామానుజ జీయర్

15 సమగ్రాంధ్ర సాహిత్యం, 12వ సంపుటం - ఆరుద్ర

16 సర్వ సిద్ధాంత సౌరభము — సప్తమ ఖండము - పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య శ్రీ అనుభవానందస్వాములవారు

17 సిరినోము — బొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు

సంస్కృతము

18 అమరకోశః - అమరసింహుడు

19 ఋగ్వేదః

20 ఛాందోగ్యో పనిషత్

21 తైత్తిరీయారణ్యకమ్

22 దివ్యసూరి చరితమ్ - గరుడవాహన పండితుడు

23 నారద భక్తి సూత్రాణి

24 ప్రపన్నామృతమ్ - అనంతాచార్యులు

25 భక్తిరసామృతసింధుః - రూపగోస్వామి

26 భార్గవ పురాణమ్

27 మహాభారతమ్

28 రఘువంశః

29 రామాయణమ్ - వాల్మీకి

30 విష్ణుపురాణమ్

31 వేదాంతదేశిక స్తోత్రాణి

32 శాండిల్య భక్తి సూత్రాణి

33 శ్రీభాష్యమ్ - భగవద్రామానుజులు

34 శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్

35 స్తోత్రరత్నమ్

కన్నడం

86 నగరవాదదర్పణ – మహాకవి లక్ష్మీనారాయణ సంఘ సురపుర।
సంపాదకులు బెట్టపట్నం కృష్ణమాచార్య

87 సురపుర సంస్థాన ఇతిహాస – కపటరాళ కృష్ణరావు

88 సురపుర సాంస్కృతిక ఇతిహాస – పండితరత్నం పెరుమాళ్ల గుండాచార్యులు

తమిళం

89 గురుపరంపరాప్రభావమ్ - పిన్బళగియ పెరుమాళ్ జీయర్

English

1 A Seminar on Saints

2 Complete works of Swami Vivekananda

3 Early History of Vaishnavism in South India -
D N K S Krishna Swami Ayyangar

4 History and the Culture of the Indian People -
Dr D C Sarear

5 History and the Culture of the Indian People – K M Munshi

6 History of Religion, Thought and Life in India
- Prof Monier Williams

7 History of Aurangajeb - Prof Jadunatha Sarear

8 Indian Philosophy - Dr S Radha Krishnan

9 Introduction to Vedanta - Dr P Nagaraja Rao

10 Materials for the study of Early History of the
Vaishnava Sect Prof Hemachandra Roy Choudhuri

11 Narada Bhakti Sutra – Swami Sivananda

12 Outlines of Hindu Philosophy - V T Srinivasa Ayyangar

13 Reign of Realism - Dr R Nagaraja Sarma

14 Ramananda to Ramatirtho - Dr Nicole

15 The Brahma Sutra - Dr S Radha Krishna

16 The Cultural Heritage of India Swami Thyagesa namda

17 The Great Acharya - Prof M Ranga Charya

18 The Great Acharyas Dr K Krishnaswami Ayyangar

19 The History of Sri Vaishnavas - Prof T A Gopinath Rao

20 The Life of Ramanuja Swami Rama Krishnananda

21 Vaishnavite Reformers of India Prof T Raja Gopala Chariar

Journals

1 Aradhana

2 Prabuddha Bharata

3 Vedanta Kesari

A P Govt O M L & R I
Publication Series

		Rs Ps
1	Seeta Kalyanamu (Telugu) *by Sri Shahajee Maharaja Bonsle*	3 75
2	Sringara Padamulu (Telugu) *by Unkown poets of antiquity*	4-40
3	Indumatee Parinayamu (Telugu) *by Tenali Ramabhadra Kavi*	4-00
4	Sree Geeta Govindam and Sree Geeta Sankaram (Sanskrit in Telugu Script) *by Sri Jayadeva Kavi &* *by Sri Pancharatnakavi Anantacharya*	3-75
5	Radha Vamseedhar Vilas Natak (Hindi) *by Sri Shahajee Maharaja Bonsle*	3 75
6	Enugula Veeraswamy's Journal (English) (*Kasiyatra Charitra translat d into English*)	14 00
7	Sree Virupaksha Sreerama Copper Plate Inscriptions (1576-1644 A D)	50 00
8	Vaikrita Chandrika (Telugu grammar in Sanskrit) *by Manchella Vasudeva Kavi*	38 00
9	Naradeeya Puranamu (Telugu) *by Alladu Narasimha Kavi*	65 00
10	Kavi Chintamani (Telugu) *by Vellanki Tatambhattu*	25 00
11	An Alphabetical Subjectwise Index of Telugu Manuscripts in A P G O M L & R I	47 00
12	Udayanodayamu (Including Vanamali Vilasamu) *by Narana Surana*	153 10

13	Arsha Kutumbamu *by Sri Vasireddy Durgasadasiveswara Prasad*	47-00
14	An Alphabetical Subjectwise Index of Sanskrit Manuscripts available in A P G O M L & R I , Vol *I*	26-00
15	Tarakabrahmaraajeeyamu *by Chintalapudi Ellanarya*	34-00
16	An Alphabetical Subjectwise Index of Urdu Etc Manuscripts	39 00
17	Alankara Makarandah (Sanskrit) (Telugu Script) *by Rajasekhara Sudhi*	33 00
18	Nahush Natak (Hindi) *by Giridharadas*	36 00

Latest Publications

19	Vajragiri Narasimha Satakamu *by Asakanuri Rangadhama Kavi* Ramaraja V[illegible]es Satakamu *by Kotikilapudi Kodanda Kavi*	17 00
20	Yoga Sakraparineyamu (Telugu Poetry) *by Maddipatla Appana Sastry* and *Kotra Venkata Rama Kavi*	67-00
21	Bhargava Puranamu (Telugu Poetry) *by Bahiri Pama Nayakudu*	95 00
22	Mustalhat i Thaggi (Urdu) *by Akbar Ali Alhabadi*	93 00
23	Telugu Descriptive Catalogue Vol *I*	58 00
24	„ „ Vol *II*	58 00

